LUCÆ TOZZI OPERA OMNIA.

LUCÆ
TOZZI
MEDICINÆ
PARS PRIOR
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ.

CURIOSA QUÆQUE
Tum ex Phisyologicis, tum ex Pathologicis deprompta; & Veterum, Recentiorumque Medendi Methodum complectens.

Editio novissima multo auctior, & emendatior.

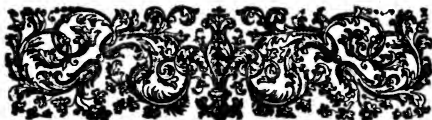
TOMUS PRIMUS.

VENETIIS, MDCCXLVII.
Apud Nicolaum Pezzana.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

= 610

B. B.

AMICO SUAVISSIMO

SALUTEM.

SERIUS plane quam decuit tui desiderii expectationem explesse videor, φίλτατε Basili, & tot, tantisque precibus impelli voluisse ad scribendum de Medicina, quæ magis probassem ex immensa rerum farragine, nexisque ambagibus. Verum si rei difficultatem spectes, & domesticas curas, quibus ne somno quidem me exolvere licet, petitiones tuas negligere me parum habuisse non amplius quæreris, faciliоremque dilationis veniam impetrabo. Quæ enim major occurrere poterat difficultas, quam rem nequaquam satis explicatam, perobscuram, ac perdifficilem contra omnium fere Medicorum vota exponendam suscipere, & quæ dispersa, atque infinita videtur esse, ratione, ac distributione sub uno aspectu ponere? Accedit, quod ad studium sapientiæ accendimur gloria, cujus spes omnis aberat, cum exploratissimum haberem, me in hac re nulli placiturum: Iis enim, qui Medicinæ nimiam fiduciam habent, in temeritatis notam incurrere videbor; dogmata tot sæculis firmissima fere ab omnibus habita adeo manifeste convellens, ut neque Hippocrati parcam, ubi aliquid minus sapienter ab ipso provisum corrigere oportuerit; qui vero inter cæteros Philosophos caput altius extulerunt, me otio abuti putabunt in tradenda hujusmodi disciplina, ac propterea Medicinæ Scriptorem illius naturam turpiter ignorare, nisi (quod gravius etiam esset) dolo, imposturisque propositum non vacare suspicabuntur. Dicis, non minoris esse momenti dubiæ artis fallacias detegere, quam novam, & quidem optimam tradere, viroque ingenuo dignum tot mortalium misereri, ab ipsis, quorum opem invocarunt, pereuntium. At vereor, ne tibi exciderint sermones, quos aliquando coram de naturalibus disciplinis habuimus, illas non sine divino consilio esse occultas, & ab ipsa Natura involutas, ne immerentes tanto Deorum munere fruantur; imo si quid opere posuerimus, perdituros, cum obliquas mentes rectis notionibus componere enitimur. Ad Sapientiam enim præcipua quadam sorte nascuntur homines, nec ulla præterea ratione curvæ in terras animæ subduci possunt in Cœlum, & tanti boni reddi

capaces, hac mente rerum serie comparata, ut Naturæ arcana obscura, atque
Cic. ex Plat. in Tim. abscondita sunt profanis, unde quæ adeo consulta opera teguntur *εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν* ex summorum Philosophorum instituto. Hæc, aliaque coram tantum explicanda manum de tabula tollere suadebant; verum quoniam ita tu vis, obsequor, & plane quid rectum, & quid faciendum mihi sit diutius cogitare nolo, quandoquidem tua jussa meæ existimationi præponenda semper habui. In Operis distributione tuis etiam præceptis acquievi, illudque in duas partes divisi *Θεωρητικὴν* unam, *Πρακτικὴν* alteram: illa e penitiori Philosophia quædam selecta habet ad vulgi errores detegendos aptissima; hæc vero morborum descriptiones, & Artis canones. Partem Anatomicam præterire decrevi, tum quia ab aliis, potissimum a Thoma Bartholino, ac curatissime descripta est, tum etiam quia ab illa parum juvaminis sperare posse Medicinam cognovi; in mortuis enim animalibus omnia aliter prorsus se habent, quam in vivis. Brevitati, simplicitatique quammaxime studui, & luculente scribere, etiam si minus quam alii polite, conatus sum, Bubulci documen-
3 de Fi. to, qui aviculam quærens, bovem amisit; non levis auctor in hac re mihi fuit Cicero inquiens: *quidquid de re bona dilucide dicitur, mihi præclare dici videtur; istiusmodi autem res dicere ornate velle, puerile est, plane autem, & perspicue expedire posse, docti, & intelligentis viri.* Quam brevissime fieri potuit, rem ad Historiam revocavi, neglecta methodo illorum, qui firmam, certamque Scientiam e debilissimis fundamentis excitare voluerunt, quod caput, & causa tantorum errorum extitit: & quod sane dolendum, non desunt nostra etiam ætate, qui nova Medicinæ fundamenta jacere adnitantur, atque ægre admoneri ferant de hac re nullam scientiam tradi posse; nisi doctrinæ specie quorumdam nugas nobis imponere sinamus, & quod nesciamus, turpiter nos scire arbitremur. Non negarim autem, quandoque similia quærentibus pro urceo exiisse amphoram, atque ultro res summa contemplatione dignissimas oblatas esse, non aliter ac illis accidit, qui Chaldæorum natalitia prædicta stabilire aggressi sunt per siderum observationes, ac propterea cœlo intenti multa, admirandaque detexerunt feliciori casu, quam instituto: prudenter vero, & sincere Veteres egisse videntur, qui Artis, quam ignorabant, præcepta tradere abstinuere, & toti in experientiis notandis fuerunt; etsi autem ipsæ etiam sæpissime fallant, tamen si recto judicio existimentur, contemnendæ non sunt, etenim facem ad remediorum investigationem præferunt; unde deploratos alioqui morbos curari a peritis videmus: neque aliun-
Cels. in proœm. Pl. l. 25. cap. 1. de Medicinam originem, & incrementum habuisse crediderim, quamvis qui sanctiora ejus initia facere voluere, ad Deos retulerint: Trojanis autem temporibus vulnerum dumtaxat remediis clara fuit, deinde usque ad Peloponnesiacum bellum in nocte densissima latuit, atque ab iis solis, qui ali-
Sab. lib. 4. en. 2. Strab. l. 16. & 3. & Herod. quando ægrotassent, ediscebantur medicamenta, quæ malis succurrerint, propterea lege cautum erat apud Assyrios, ut morbis defuncti male affectos circuirent, illosque docerent, qua ipsi ope adjuti evaserint: pariter apud Ægyptios & Babylonios languentes in compitis expositi prætereuntes sciscita-
Strab. l. 8. Pl. l. 29 cap. 1. bantur, si quid salutare ad illum morbum experti fuerint, deinde in Græcia liberati languoribus inscribere cœperunt in tabellis, quæ in ædibus Æsculapii, Apollinis, cæterorumque Deorum affigebantur, quid auxiliatum esset;
al. Prodicum. ex quibus omnia excripsisse fertur Hippocrates, & instituisse Medicinam; quæ vocatur Clinice. Post hunc & Herodicum ejus discipulum, qui ut reunctoribus quoque quæstum faceret, Iatralepticen excogitavit, Philosophi subinde

de cum Ægyptii, tum Græci rationes, quas suæ Philosophiæ principiis congruentes quisque putabat, adjunxere, unde prima factionum origo. Secuti deinceps sunt Diocles Carystius, Praxagoras, Chrysippus, Herophilus, & Erasistratus; interim vero prisca illa Medicina ab experimentis deducta non defecit, sed sub Philino Coo magis viguit, quam prius Acron Agrigentinus Empedoclis discipulus illustraverat: ejus quoque fautores fuerunt Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, Menodotus, Glaucias, & aliquanto post Heraclides Tarentinus; atque hæc factio in Sicilia orta ab Experientia, se Empiricen cognominavit. Recesserunt ab utrisque ex æquo Methodici nuncupati, qui causarum abditarum indaginem respuentes, nec quidquam tribuentes peculiaribus experimentis, reducebant affectus omnes ad generales duos, Adstrictum, & Laxum, quibus alii addidere tertium mistum ex ambobus: huic Sectæ auspicia dedit ex successoribus Asclepiadis Themison Laodiceus, eamque absolvit Thessalus Trallianus Neronis Medicus; quamobrem tam variæ sectæ (præter eas, quæ a locis Gnidiæ, Coæ, Rhodiæ nominatæ fuerunt) ortæ sunt. Neque hic restitit illarum progressus, verum singulæ deinceps in diversas adhuc curandi vias abjerunt, & alii victu, alii medicamentis, alii inedia, alii exercitiis, alii balneis, nonnulli aliter medebantur, nec unus alteri omnino conveniebat. Galenus in tot Sectas divulsam Medicinam suæ integritati restituere conatus est, illam revocans ad Hippocraticam medendi rationem, quæ plusquam sexcentos annos neglecta fuerat, rationes plures adjecit, varias rebus causas assignavit, & methodum applicandorum medicamentorum tradidit, ideoque Dogmaticam, & Rationalem dixit. Mox barbarie tranquillitatem Musis amicam bello confundente, una cum Philosophiæ sectis tot Medicinæ perierunt; & Romani quidem nullam de illa rationem habentes ferè pessundari passi sunt. Succedentes deinde Arabes ad Galeni libros adhæserunt, ad quos quasi tempestate delati sunt, illiusque doctrinam, quam solam noverant, in primis excoluerunt. Moderniorum vero Arabum plerique e Græco codice Galenum rursus interpretati novas Scholas instituerunt, & qui magis Avicennæ Arabum principi addicti erant, Avicennistas se nuncuparunt, qui vero Galeno, Galenicos. Hæc dissensio ad plures annos in Academiis Italiæ præsertim viguit, quousque Theophrastus Paracelsus libertate philosophica, non in aliorum libris, sed in Naturæ volumine Rationalem Medicinam quærere aggressus est, unde secta prodiit Paracelsica dicta; cumque chymica ope illam promoveret, quam primus Hermes tentaverat, Hermetica, & Chymica etiam appellata est, eamque praclarissimi viri amplexi sunt. Joannes Baptista Helmontius denique eadem ratione, ac philosophandi libertate usus ex Chymiæ penetralibus novam sectam condidit, quæ Hermetica nova, & Helmontiana dicta est; ut præter eam aliam, quæ a Prospero Martiano non multis ab hinc annis tentata, Hippocratica nuncupatur. Non desunt etiam alii, qui rem aliter tractaverint, unde Medicinæ ortum, progressumque ignorent necesse est, qui tanta cum admiratione Neotericorum conatus excipiunt, & libere dicta adversus Veterum placita ferre nequeunt, putantes Medicam facultatem ab illis inventam, & expolitam perperam a Recentioribus exagitari, & floccipendi, cum tamen medendi certa Ars numquam extiterit. Plura quidem mihi hæc scribenti suggeruntur; verum plerumque noctis processit, suadentque cadentia sidera somnum.

P. Monfortius tibi plurimam salutem dicit. Opusculorum ejus exemplaria

descri-

describenda, ut ad te mitterem necesse non duxi, cum propediem in lucem sint proditura; alterum est de Geometrica determinatione: alterum Trigonometriam usque adhuc ageometria fœdam absque tabularum usu geometrice exhibet, utrumque insigne. Mirum enim quantum determinandi imperitia maximi alioqui Viri erraverint; quin ipsi analyseos magistri in rebus factu impossibilibus tempus consumpserunt, atque a facillimis tamquam si in ἀδύνατον incidissent, pedem illico retulere. Trigonometrici opusculi excellentia, vel inde colligi potest, quod nostri Geometræ, quibus illius argumentum communicavi, vix fieri potuisse credunt, quod ego multos dies in manibus habui. Methodum eandem excoluit, quam in solutione problematum a Leidense quodam propositorum excogitavit. In illum præterea bonam meæ moræ partem rejicias velim, adeo enim sibi hæc despectui habet, ut etiam mihi invisa fecerit: illa namque studia excolenda maximopere arbitrantur, quæ mores corrigunt, atque hominem terrenis curis exolvunt; e naturalibus autem disciplinis illas probat, quæ ad hæc viam sternunt, atque admirationem ignorantiæ filiam nobis adimunt, ut sunt quæ Mundi constitutionem, rerumque naturam, amotis speculationibus, quarum nullus fructus, exhibent. Illum semper equidem dilexisti, sed quotidie pluris facere debes, quod te in primis amat, nec tui mentionem intermitti sinit. Vale, & me etiam quod soles, amare perge. Idibus Quintilis, Anno a partu Virginis septuagesimo nono supra millesimum sexcentesimum, Neapoli.

LUCAS TOZZI.

NOI

NOI REFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

CONcedemo Licenza a Niccolò Pezzana, di poter riſtampare il Libro intitolato: *Lucæ Tozzi Opera Omnia Medicinæ*, già da lui altrevolte ſtampata oſſervando gl'ordini ſoliti in materia di Stampe.

Dat. li 8. Febraro 1746.

{ *Gio. Alviſe Mocenigo 2.° Ref.*
{ *Zuane Querini Kav. Ref.*
{

Michiel Angelo Marino Segr.

Regiſtrato in Libro a carte 44. al num. 330.

Franceſco Gadaldini Segr.

IN

Continentur

IN TOMO I.

Medicinæ Pars Theoretica, & Practica,

IN TOMO II.

In I. & II. Aphorismorum Hippocratis commentaria.

IN TOMO III.

In III. & IV. Aphorismorum Hippocratis commentaria.

IN TOMO IV.

In V. VI. & VII. Aphorismorum Hippocratis commentaria.

IN TOMO V.

In Librum Artis Medicinalis Galeni Interpretatio, necnon De recto Usu Sex Rerum non-naturalium.

INDEX TITULORUM,

Qui in hoc primo Tomo continentur.

IN PARTE THEORETICA.

IN PARTE PRACTICA.

De Cha-

LUCÆ

LUCÆ TOZZI MEDICINÆ

PARS PRIOR.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ,

De Hominis Generatione.

OMINES, non aliter quam cætera Animalia, ex Ovo gigni, jam satis est exploratum. Et mirum sane, nostris Medicis, posthabitis observationibus, illas sententias cordi fuisse, quæ minus probationis habent, cum vel ex ipso Hipp. hoc discere potuissent, qui *lib. de Nat. Pueri* fatetur, se Psaltriæ abortiri cupienti saltare jussisse, illamque a saltatione ovum abjecisse molli putamine obvolutum. Hinc non omnino vana fabula existimanda erit, quæ de Ledæ filiis ex Ovo editis circumfertur. Neque Animalibus tantum, verum etiam Plantis commune est prodire ex ovo, quod ipsum semen est, ut nuper deprehendit Cl. Malpighius *in Anat. Plantar.* cum unicum sit Nturæ in omni generatione institutum: quamvis Animalium pleraque ex ovo intra uterum excludantur, ut sunt fere omnia villosi generis, inter quæ etiam Homo recensetur: proptereaque futilis est illorum opinatio, qui Animantes quasdam ex putri fieri contendunt, quam longius hic prosequi supersedeo, cum Gassendus, & cæteri melioris notæ Philosophi rem confecerint. Non pigebit tamen adnotasse, quæ in hanc rem Franciscus Redi industrie observavit, in carnibus nempe, ac piscibus, ad quos Muscis aditus patebat, mox vermes apparuisse, in illis vero, quos in obsignatis phialis occluserat, aut humo contegi curaverat, non item, etiamsi in aquam fœculentam abiissent: unde perspicuum esse potest, quæ vulgo creduntur ex putredine, revera ex semine, & ovis vix nostris sensibus conspicuis, fieri. Quod vel inde patet, quia hi vermes in muscas, & crabrones abeunt, a quibus ova deposita fuere ex Arist. 3. *de gener. Anim. cap. 9. &* 5. *de hist. animal. cap. 19. & seq.* Neque quis miretur nullo incubatu in his opus esse, cum hoc nedum insectis contingat, verum etiam plerisque aliis animalibus, quibus tenuis calor satis est, ut sunt Testudo, Crocodilus, Lacertæ, & Pisces, ex *eodem 5. de historia Animalium cap. 33. & 6. ejusdem operis cap. 3. & alibi.*

Idem suadetur ex constanti harum Animantium similitudine: Quomodo enim fieri poterit, ut omnes muscæ, mures, formicæ sibi adeo similes oriantur, nisi ex eodem semine? Quod si quis casu fieri putet,

unde tam felix casus, cujus solertiam imitari nulla Ars potest?

Illis, qui Ranarum subitam generationem ex limo, atque æstiva pluvia objiciunt, occurrit idem Redi *de Generat. Insect.* ostendens, Ranas ante casum pluviæ natas, & in sicco inter dumeta, saxa, vel limum delitescentes, subsidentes, immotasque, cum terræ colorem imitentur, ab illa haud facile discerni. Cujus rei evidens indicium esse subdit, quod stomachum plenum cibi, & intestina excrementorum, eo ipso, quo natæ creduntur, momento habeant. Id quod etiam multo antea edocuisse refert Teophrastum Aristotelis successorem *lib. de Animalib. subito apparentibus.* Insuper ex observatione, Thomæ Bartholino communicata ab Oligero Jacobæo, constat Ranas ex spermate non perfici ante dies duodecim. Is enim anno 1673. Mense April. excepit sperma Ranarum e lacu Hafniensis suburbii, & vitro inclusit, aqua postmodum pura quotidie affusa, radiis solaribus exposuit, observavitque prima die ovum conglobari, deinde sensim illius partes conformari, quousque tandem die duodecimo Rana perfecta prodierit. Unde absque semine momento temporis pluvia decidente illas haud posse fieri jurarem; verum quæ forte per Æstatem ova, in campis, & dumetis relicta sunt, excluduntur, & novi ranunculi apparent, licet Ovid. 15. *Metamorph.* elegantissime dixerit:

Semina limus habet virides generantia Ranas,
Et generat truncas pedibus, mox apta natando
Crura dat: utque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior superat partes mensura priores.

Cætera, quæ hic afferri possent de generatione insectorum in vino, aceto, fructibus etiam cortice obtectis plantis, animalibus, & similibus, legi poterunt apud ipsum Redi.

Quoniam vero eumdem, ut jam dictum, tenorem in animantium productione Natura servat, cum in suis operibus sui quam simillima esse soleat, nec facile licet in Homine observationes habere; Fabritius ab Aquapendente, Aldrovandus, Coiterus, Parisanus, aliique sedulo pullorum gallinaceorum, utpote magis familiarium, generationem contemplati sunt, ut hinc deinde ad Humanam per conjecturas transirent.

Primo itaque in Gallinarum ovario observarunt exiguam quamdam papulam, quæ sensim aucta rubrum colorem adipiscitur, deinde a racemo abrumpitur; & per infundibulum, sive uteri tubam deorsum delata, albumen, quod in plicis, cellulisque tum uteri, tum tubæ restagnat, induit, & tandem in extremo utero duriori testa contegitur; In quo præterea apparent chalazæ, circularis, & exigua capacitas in obtusiori parte, & cicatricula quædam aviculæ pupillam referens, quæ ex Harveo præcipua totius ovi pars existit, & quarta die ab incubatu in fœcundatis ovis conspicitur instar puncti sanguinei saliens, e quo etiam sanguinis ductus diffunduntur, & omnia corporis rudimenta notari jam possunt. Sexto die viscera omnia, & intestina fere internoscuntur, & pullus moveri incipit galbæ similitudinem referens. A septimo ad decimum omnia manifestiora evadunt, & alæ, pedes, pedumque digiti cernuntur. Interim, dum enarratæ partes sensibiliores fiunt, albumen ductim absumitur per venas, & arterias, quæ tam ad ipsum, quam ad vitellum diriguntur. Decimo quarto die omnia viscera intra propria conceptacula, occluso thorace, & abdomine, recondi videntur, cerebrumque sua calvaria contegi, & viscera prius albicantia rubescere. Deinceps umbilicalia vasa comparent, plumisque pullus vestiri incipit, seseque movens & respirat, & pipit. Albumine tandem absumpto, venæ, & arteriæ, quæ ad ipsum pertingebant, exsiccantur, quæ vero ad vitellum, intestinis adjunguntur. Post vigesimum primum diem, aucto fœtu, cortex rumpitur, & pullum in lucem editur. Hæc eadem in cæteris volatilibus contingunt, quamvis tempore differenti.

Harveus his non contentus, Cervas, Damas, aliaque animalia secuit, atque in illis etiam ova detexit, unde *exercitat. 63. de generat. vivipar.* hæc habet: *Quo modo, ordine, ac ratione pullus ex ovo fabricatur, & producitur, eodem pariter, ex conceptu præexistente, viviparorum fœtus proveniunt: una scilicet, atque eadem est utrobique generationis species, & utriusque exordium; ovum dicitur, vel saltem analogia quadam tale habetur; nempe, ovum est conceptus foris expositus, unde pullus procreatur; conceptus, est ovum intus manens, donec fœtus debitus in eo perfectionem acquisiverit, cætera vero conveniunt.* Novit hoc etiam Arist. 7. *de hist. Animal. cap.* 7. ubi ait: *Omnia tum Natatilia, tum Pedestria, tum etiam Volatilia, sive animalis, sive ovi forma proveniunt, simili modo gignuntur.* Et ite-

iterum 3. *de gener. Animal. c. 9. Quæ intra se pariunt Animal, iis quodammodo post primum conceptum oviforme quoddam efficitur; humor enim in membrana tenui continetur, perinde quasi ovi testam detraxeris*. Et *cit. 7. de hist. Animal. Generationis primordium in Animalibus est velut ovum sua membranula contectum, detracto putamine*. Quamvis hucusque a Medicis, duce Galeno *in libris de semine*, creditum sit Maris, & Fœminæ genituram intra uterum recipere debere, ibique simul commisceri, ut ex utriusque commixtione una cum materno sanguine conflaretur massa, ex qua deinde Embryo lunari revolutione exurgeret undequaque organis absolutus.

Demum Nicolaus Stenonius, postquam diversorum Animalium Viviparorum exta rimatus esset, atque reperisset in uteris Vaccæ, Ovis, Canis, Cuniculi, Ursæ, Erinacei, Leporis, Salamandræ, Testudinis, Piscis spinæ, Torpedinis, Galei levis, Viperæ, Lupæ, Cervæ, Damæ, Scrofæ, & Asinæ ova, de humanis fœminis hæc refert: *Prima, in qua testiculos me dissecuisse memini, dicebatur quinquagenaria, ubi multæ intra testiculos vesiculæ continebantur, ipsa cervice uteri pressa serosus humor exsudabat; in ligamento uteri rotundo videbantur fibræ motricibus similes versus os pubis abire &c.* Mox subdit. *In Juniore muliere, & multa erant ova, & rotunda, nec ejusdem magnitudinis omnia, difficilia tamen separatu propter soliditatem substantiæ, qua continebantur*. Et Hannemannus addit fuisse etiam observata ova a Laurentio Gieseler Archiatro Brunsvvicensi in testiculo, seu ovario puellæ novem annorum hydrope extinctæ. Quod confirmans Thomas Bartholin. *in respons. ad Hannemannum tom. 2. Act. Hafnienf. observ.* 104. inquit: *De ovario in fœminis post Stenonii nostri diligentiam nemo ambigit. Idem Stenonius in Theatro Hafniensi demonstravit Ova in Cadavere fœmineo, eaque coxit aliorum Ovorum more, cunctisque spectatoribus ostendit: ita decocta pellucida visebantur nullo vitelli vestigio, quod neque in Ovis ovinis coctis deprehendit filius meus Gaspar, sed albumen duriusculum solum. Quo autem modo ex ovario in uterum, per tubam ejusdem patentem, ovum fœtus humani descendat, ostendit in nupera figura Fridericus Ruyschius Anatomicus Hamstelodamensis*. Hæc Bartholinus.

De Fœminæ, & Maris vi in Generatione.

Major Medicorum pars cum Galeno 1. *de sem. c.* 4. & 5. & 2. *ejusd. oper. cap.* 1. asserit tam Marem, quam Fœminam seminalem substantiam aquæ præstare, atque ex utriusque complexu embryonem exoriri. Aristoteles vero 1. *de gener. Animal. cap.* 2. efficientiam tantummodo Masculo concessit, Fœminæ vero materiam.

Sed ambiguitates istas Anatome jam sustulit. A fœminæ enim ovario albicans quidam humor vesiculis contentus, ad formam ovi molli putamine obtecti conglobatus in uterum deponitur, a Mare vero fœcundatur; unde motus origo, & partium incrementum. Cumque in ovo membrorum rudimenta adsint, quæ a plastica vi masculei seminis fœcundantis disponuntur, fit, ut tum Patri, tum Matri non raro filii similes nascantur.

Præter hunc humorem albumini non dissimilem pelliculis contentum, & instar ovi conformatum, nullum aliud semen a fœminis pro generatione suggeritur; quod inde evidens esse potest, quia resectis ovariis castrantur fœminæ, quo steriles fiant. Serosus autem, & albicans ille humor, qui in coitu ab illis effundi dicitur, reveta seminalis non est, & in ipso concubitu foras prosilit, quare ad generationem conferre nequit, nisi quantum per illius emissionem Veneris oblectamentis fruuntur, ne mares recusent: immo pleræque absque illius effusione concipiunt. Itaque fœcundandi vim solum virile semen habere certum est. Verum unde illi hoc contingat, adhuc sub Judice lis est.

Harveus cum animadvertisset illud in utero post concubitum non contineri, existimavit *immaterialiter*, sive per contagium, ut ipse ait, fœcundare, ad eum sane modum, quo conceptus in cerebro perficiuntur.

Aristoteles semini inesse putat quoddam proportione respondens elemento stellarum. Inquit enim 2. *de gener. Animal. capit.* 3. *Inest in semine omnium, quod facit, ut fœcunda sint semina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus, qui in semine, spumosoque corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est, proportione respondens elemento stellarum*. Verum hæc rem non explicant, sed potius reconditorum verborum tenebris illam obvolvunt.

Arbitrantur alii vim hanc prolificam Ge-

naturæ impertiri a quodam principio interno vitali, quo ipsam præditam esse ajunt.

Quoniam vero a similibus conjecturas facere haud incongruum est, ubi certæ probationes deficiunt, observamusque semen sale quodam volatili præditum, illi non multum absimili, quo cætera fœcundari solent, suspicandi ansam arripimus, sal illud fœcundandi vi pollere, quo etiam Animalia ad Venerem excitantur, & salacia redduntur: semine enim excreto, vel infulso, tentigo illa cessat; hinc Salacis nomen non immerito derivavit: atque apud Plutarchum *quæst. natural.* habetur, *quod Pecus salem lingens fit ad coitum pronius; canes quoque salsamento eso celerius concipiunt; & naves, quibus sal vehitur, plures alunt mures, ob frequentiorem coitum*. In his salibus etiam rerum semina esse videntur, tum quia Ægyptus Nili nitro, & arva culmorum adustorum salibus fœcundantur, ut habet Columella *lib. 2. c.* 10. *& l. 3. cap.* 10. Unde Virgil. *lib. 1. Georg.*

Semina vidi equidem multos medicare serentes,
Et nitro prius, & nigra perfundere amurca,
Grandior ut fœtus siliquis fallacibus esset.

Tum etiam quia ex suis salibus plantæ, & Animalia regenerantur, ut testatur præ cæteris Borellus *Centur.* 2. *obs.* 21. *& Centur.* 4. *obs.* 34. & aliquando nobis obtigit ex cineribus cancrorum fluviatilium contra Rabiem præparatis novos cancros regeneratos videre; quamobrem quæ plurimo sale volatili constant, ut pistachia, nuclei pinei, castaneæ, legumina, aromata, & id genus alia, semen fœcundius reddunt, & præterea ad Venerem maximo opere stimulant; cumque id præ tenuitate obtutum effugiat, Harveus uteros Damarum, & cervarum inanes, nullaque substantia sensibili imbutos vidit. Necesse est autem spermatis crassamentum intra uterum effundi, ut volatilis illa substantia tuto intus devehatur, quæ tantæ est efficaciæ, ut & fœtum ipsum in utero prægnantem aliquando reddiderit, ac si partus fœtos Matres ediderint; quemadmodum de Muribus refert Aristoteles *6. de hist. Animal. cap.* 37. & Ælian. *lib.* 17. *cap.* 17. ac de plurimis aliis Animantibus meminerunt Germani *in Ephemer. an.* 1670. *in schol. obs.* 36.

Utque id percipiatur, & historiæ Auctoribus fides sartatecta maneat, res altius repetenda est. In suis operibus, ut sæpe diximus, eodem se modo natura gerere solet, unde in rebus difficillimis argumentum ab uno ad aliud Naturæ opus deducere, rationi est consentaneum. Atqui plantarum semina continent novarum plantarum cum earum seminibus rudimenta, sive etiam veras plantulas cum foliis, fructibus, & seminibus reliquarum, reliquarumque eadem energia præditarum in infinitum, si rerum natura ita ferret. Neque sensus judicio in his regi debemus, qui mirum quantum maucus, & debilis in nobis est: quis enim umquam crederet Acarum minimum animal, & vix conspicuum, habere oculos, os, dentes, cor, sanguinem, arterias, venasque, nisi etiam in ejus superciliis pilos, oculorumque colores microscopium nuper detexisset? Sic pariter ova fœtus rudimenta continebunt, & cum illis ova deinceps futurorum fœtuum, quorum aliquod forte reliquis majus cum primo ovo simul fœcundari, & partus edi fœtos contingerit. Atque hinc nedum mirabilis Natura est in maximis operibus, extollendisque tam alte sideribus, ut Solis pene immensa altitudo, habito ad illa respectu, nullius momenti sit; verum etiam in minimis.

Constat etiam semen revera ex sanguine non fieri, sed esse glutinosum quemdam humorem, qui cum eodem sanguine per Arterias perpetuo excurrit. Quod si aliquando post largiorem Veneris usum sanguinis effundi dicatur, serum nondum a sanguine secretum præ nimia libidine intempestive eruperit: præterquam quod suspecta nimis redditur hujusmodi observatio, quandoquidem emisso universo Semine, cessat tentigo, & pruritus Veneris; Ni tamen dicere velis ex immoderato illius usu arteriolas reserari, aut dirumpi, unde pro semine cruor erumpit.

De Fœtus Conceptione, & Formatione.

Conceptionem intra septem dies a concubitu fieri creditum est, Formationem autem Masculorum ad dies triginta, & Fœmellarum ad quadraginta differri, ut docuit Hipp. Harveus in Damis, & Cervis observavit quadraginta quidem diebus Fœtus formationem absolvi, quamvis primis triginta nihil sensibile in illarum utero appareat, itaut solis decem ultimis tota debeatur. Nobis vero præfinitum diem determinare difficile nimis videtur, siquidem omnia pro diversitate rerum Generationi conferentium variari possunt. *Lib. de Nat. Pueri.*

Plu-

Lib. de loc. in homine, & diæta.

Plurimum negotii attulit antiquioribus Medicis, & Philosophis quæstio de parte in Fœtu primogenita. Hippocrates, ne fortasse ulli injurius videretur, omnia simul membra formari fassus est. Galenus Hepati primas tribuit, quod tamquam Paterfamilias sanguineo alimento cætera membra nutricaret. Alcmæon referente eodem Gal. Cerebrum primum exoriri arbitratus est. Democritus umbilicum, ex Plutarcho, ut velut anchora fœtui inserviret, ne intra uterum naufragium pateretur. Empedocles ex Gal. primo loco spinam quasi corporis carinam extrui putavit.

Lib. de Format. fœtus c. 1. Lib. de hist. Phil. los. Lib. de Amore Parent. erga liberos. Lib. de hist. Philosoph.

Harvæus cum plerisque aliis, qui ad *αὐτοψίαν* hujus rei indaginem revocarunt, observavit in partium conformatione primo obtutu punctum saliens micare cum adjunctis quibusdam fibris sanguineis, illasque in teretes ductus venosos, & arteriosos veluti in circulum adactos, & rubore suffusos, sive mavis dicere, sanguine repletos commutari: sanguinem autem perenni vibratione salientis vesiculæ propelli ex arteriis in venas. In sequentibus diebus spinam, & dorsum extrui cum articulis: Caput tribus vesiculis constans extuberare, quarum una cerebrum, duæ aliæ oculos referunt; eodemque tempore Cordis vascula magis conspicua fieri, ejusque motum patentius observari; deinde reliqua viscera, ventriculum, intestina, jecur, lienem, pulmones, & cæteras partes cordis structuram explentes efformari, denique thoracem, & abdomen claudi, & viscera antea constructa intra ipsorum ambitum recondi.

At accurati alioquin viri, & de re hac optime meriti formari primo putarunt partes illas, quæ per incrementum conspicuæ primum fiunt, nec animadverterunt in ovis etiam non fœcundatis stamina, & membrorum linteamenta observari, atque omnia in unum veluti nodum convenire, qui cordis est rudimentum. Hæc vero a fœcundatis tantum differunt, quod in his accedens spiritus per totos artus, seu filamenta diffusus, incubitu, seu simili calore adjutus, illa disposuit, unde moveri, & vegetare incipiunt, conspicuaque redduntur. Hoc primum suspicabar tantum, donec in ovis tum fœcundatis, tum non fœcundatis etiam ante incubatum periculum fecissem, & nullo discrimine in illorum interiori albumine pulli rudimenta in formam polypi disposita apparuerunt, cujus corpus medius eorumdem nodus referebat. Utque rei certior fierem alia a primis incubitus diebus observare institui, in quibus omnia prioribus similia visa sunt, & eo manifestius, quo plures dies in incubitu fuerant, quousque tandem ex ipsis rudimentis pullus conformatus apparuerit. Frustra igitur pars primogenita fœtus formatione quæritur, quando simul omnium rudimenta præjacta sunt. Idem observare licet in feminibus plantarum, in quibus etiam germinum rudimenta in unum nodum conveniunt; quem si fortasse a verminibus erodi, vel alia causa dissolvi contingat, illis a mutuo nexu dissociatis, futuræ plantæ spes interit: Cujus rei non ignaræ formicæ, dum frumentum per æstatem colligunt, ne terræ foraminibus reconditum germinet, nodum hunc erodunt, ut notavit Plutarchus.

De solertia Animalium.

Quamvis omnia futuri fœtus lineamenta in ovo præexistant, priusquam fœcundetur, neque inde quidquam præter motum, & vitam accipiat: solent tamen sæpissime filii Patri similes nasci, cum Mens, seu Animus corpus disponens iis delectari soleat operibus, quibus jam olim assueverat, & paternis similia lineamenta effingere, unde etiam Mores, & Ingenium. Hinc quoque est, quod seduli Pictores summo studio cavent, ne in suis operibus incidant in eosdem errores, & defectus, quibus ipsorum corpus laborare noverunt, & cum hoc vitio pugnandum summopere ajunt, quod cum judicio simul natum est: Anima enim corporis, & judicii magistra operibus gaudet similibus iis, quibus in compositione proprii corporis usa est. Atque hinc deducunt, feminam non esse tam deformem, quæ Amatorem non inveniat. Vide Leonardum a Vinci.

De Pictura c. 45.

De Vita, & Nutricatione Fœtus in Utero.

Antiqui Medici crediderunt, fœtum in utero vivere vita Matris, & nutriri sanguine per vasa umbilicalia eidem ab illa suggesto.

Courveus *lib. 4. de Nutric. fœtus in Utero*, neque vitam, neque alimentum a Matre infanti communicari, sed propria illi hæc esse contendit, exemplo a pullo gallinaceo petito.

Verum quamvis Vita fœtus propria sit, & a Matre non dependeat, cum ejus cor pulset, & moveatur, antequam vasa umbilicalia conspiciantur per placentam utero annexa, hisque ligatis desinat pulsus cum in chorio, tum in placenta, corde nihilominus

imnus cum adjunctis arteriis pulsante: Alimentum tamen illi a Matre communicatur. Arteriæ enim uterinæ deponunt in placentam utero attiguam succum alibibilem ovi albumini haud absimilem, qui per venam umbilicalem simul cum refluente fœtus sanguine adigitur in ejusdem Jecur, e quo in Cor, & Arterias per universum corpus diffunditur. Animalibus autem, quæ placenta carent, ejus loco concessa sunt acetabula, cotyledones, aut carnosæ papillæ, quæ funguntur officio placentæ, adeoque succum hunc exsugunt, & fœtui impartiuntur. Neque mirum si vasa umbilicalia mox a conceptu non appareant; siquidem non tam cito necessaria est nutricatio. Cæterum Oviparorum pullis proprium alimentum intra Ovum habere necesse fuit, quoniam omnino sunt a matribus sejuncti.

Operæ pretium autem hic esse duxi, fœtus cum utero connexionem explicare. Is duabus membranis, seu ovi integumentis, involvitur, altera tenuiori, altera crassiori: illa ἄμνιον dicitur, hæc χόριον, quæ, media placenta, utero adhæret. Nonnulli geminis hisce membranis addunt tertiam ἀλλαντοειδὴν: quam in brutis solum reperiri plerique Anatomicorum contendunt. Sunt hæ membranæ suis intextæ venis, & arteriis, nullis tamen, nisi valde exiguis, nervis; in Amnio continetur quidam humor perlucidus, aqueus, & albicans, in Chorio vero turbidus, & crassus. Antiquiores Anatomici existimarunt, humorem, qui in Amnio continetur, esse fœtus sudorem; qui vero in Chorio, urinam. At illorum sententiam falsam ostendit Harveus, tum quia humores hi continentur in membranis, antequam fœtus sit perfectus; tum quia multa animalia numquam sudare dicuntur, ut canes, & feles; alia plurima non mingunt, ut pisces, serpentes, & aves, cum tamen in ipsorum ovis humores hi adhuc observentur; tum quia si excrementa forent, in fœtu grandiore augeri deberent, cum potius successu temporis, qui in Agnina est, minuatur; tum demum quia animalia post partum avide has membranas cum suis liquoribus devorant. Hinc colligitur albiles illos esse, iisque fœtum in utero nutriri.

Qui putant cum Harveo humores istos nutritios esse, e placenta in chorium, & ex chorio in amnium depluere ajunt, inter quos Courveus, & Segerus. Qui vero humorem in chorio contentum excrementum dicunt, ut præ cæteris est Theodorus Aldes, illuc e vesica advenire inquiunt per Urachon, deindeque asservari in Allantoide.

At quia nec Allantoides in humano fœtu invenitur, nec Urachus ei pervius est, crediderim, Humorem in chorio contentum Urinam non esse, sed inutilem albugineæ materiæ portionem per canales ab Hepate uterino in chorium productos delatam: chorion enim venis, & arteriis abundat; unde Harveo a venarum choro Chorion dicitur, & quemadmodum per Hepa adultorum in cysti fellea bilis secernitur a sanguine, ita per Hepat uterinum in chorio fœculentus hic humor a sanguine semovetur. Cum enim alimentum fœtui vel præparet, vel perficiat, verisimile quoque est, aliquantum saltem excrementi inde relinqui, quod fœtu grandescente adaugetur, atque in partu, dirupta hac membrana, affluenter prosilit. Cæterorum Urina in vesica toto tempore gestationis retinetur, nec per Urachon impervium alio propelli potest, quam per proprium meatum. Hinc ex Harveo ita tumet fetus vesica; ut fere universum ventrem occupet, licet ille in utero non potet, atque alibilis succus depuratus in placenta, ac secretus a serosa, & aquea materia suggeratur. Ni dicere velis cum P. Fabri umbilicales arterias per id temporis fungi officio emulgentium, deferendo lotium intra pelliculas chorii. In brutis autem Urachum perforatum habentibus urina e vesica in Allantoidem excurrere potest, adhibita etiam levissima pressione, ut notat Aldes, fortasse quia in illis urina abundantior esse solet. Observavit pariter in fetu illam omni salsedine carere, atque æmulari saporem modici sacchari aqua diluti; & in observationibus Amstelodamensibus refertur, insipidam omnino deprehensam. Hinc est, quod tamdiu absque ullo detrimento detineatur.

Mihi quidem jam diu in mentem venerat, albicantem humorem in Amnio contentum assiduo restaurari debere a superveniente alio per ejusdem vasa delato; cum tandem meam conjecturam confirmavit Thomas Barthol. qui testatur se vidisse in Amnio Brutorum candidas fibras, & multas, venis majores, quæ nec nervi sunt, nec fibræ; fortasse lacteæ erunt, hoc est albicantem, vel lacteum hunc Amnii liquorem deferentes venæ. (Anat. Renov. lib. 1. c. 36.)

Hunc humorem, qui in Amnio continetur, in fœtus alimentum cedere verisimile est: qui vero in Chorio vel Allantoide, esse ejusdem excrementum; tum quia ille, auge-

gescente fœtu, minuitur, hic augetur; tum quia, saltem in Brutis inter vesicam, & Allantoidem per Urachon mutuus est consensus, & Harveus quarto ferme mense in embrionis ventriculo invenit chylum, instar albuminis in Ovo, non dissimilis substantiæ ab humore isto, in quo fœtus innatat, illumque per os haustum fuisse suspicatus est; unde nil mirum, si in intestinis quoque fæces, Meconium Aristoteli dictæ, reperiantur, & quandoque observatæ fuerint in membranas emissæ, ut ex Coitero, Carpo, & eodem Harveo.

Subit autem hic admirari Hippocratem *lib. de Carnibus*, *sive de principiis*, hoc idem edocuisse, his verbis: Τὸ καὶ παιδίον ἐν τῇ γαστρὶ συνέχον τὰ χείλεα μύζει ἐκ τῶν μητρέων τῆς μήτρης: hoc est, *puer vero in utero, comprimens labia, sugit ex utero matris*. Et paulo post: Εἰ δὲ τις ἐρωτοίη, πῶς τοῦτο οἶδέ τις, ὅτι ἐν τῇ μήτρῃ τὸ παιδίον ἕλκει, καὶ μύζει, τάδε αὐτῷ ἐστὶν ἀποκρίνασθαι: κόπρον ἔχοντα ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν γίνεται, καὶ ἀποπατέει, ὁπόταν γένηται τάχιστα, καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὰ πρόβατα, καί τοι οὐκ ἂν εἶχε κόπρον, εἰ μὴ ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἔμυζεν, οὐδ' ἂν θηλάζειν τὸν μαζὸν ἠπίστατο γενόμενον αὐτίκα, εἰ μὴ καὶ ἐν τῇ μήτρῃ ἔμυζε. hoc est: *Si vero quis interroget, quomodo hoc sciat aliquis, quod Puer in utero attrahit, & sugit, hæc illi sunt respondenda: Stercus habentes in intestinis nascuntur, & exonerant ventrem, postquam nati sunt statim, tum Homines, tum Pecudes; atqui non haberet stercus, nisi in utero suxisset; neque sugere mammas nosset subito natus, nisi etiam in utero suxisset*. Quam fortasse doctrinam ipse edoctus est a Democrito, cujus hæc sententia fuit, referente Plutarcho, *de placitis Philosoph.* Idem probat Galenus *lib. qui inscribitur*, *An Animal sit*, *quod in utero continetur*, repetitque 5. *aphor. comm.* 37. ex mente ejusdem Hippocratis *lib. de Natura Pueri* inquiens: *Trahit infans a sanguine ad se id, quod dulcissimum est, simul autem & lactis parte aliqua fruitur*.

Præterea ejus situm in utero leviter adumbratum ab Hippocrate *lib. de Natura Pueri*, & ab Aristotele 7. *de histor. Animal. cap.*8. accurate describunt Realdus Columbus 12. *de Re Anatom. c.* 12. Julius Cæsar Arantius *lib. de Hum. fœtu c.* 12. Thomas Barthol. *lib.* 1. *Anat. cap. penult.* aliique. Caput habet in superiori uteri parte, brachia ita inflexa, ut ipsorum cubiti lateribus adhæreant, manus tibiis, plantisque pedum nates, oculi genibus incumbunt, nasus demum ipsa inter genua jacet; itaque figuram rotundam æmulatur: hæc enim aliis capacior, minus fœtui, & matri molesta est. Cum autem tempus partus imminet, caput ad uteri ostium dirigit, ut exeat.

Donec in utero est, non respirare plerique existimarunt, ac propterea a Natura concessum ei esse peculiare vas Ovale dictum, quo sanguis a vena cava ascendente in sinistrum ventriculum, & Aortam detrudatur.

At contrarium visum est Hippocrati, qui fetum respirare pluries edocet, potissimum autem cum ait: Καὶ δὴ καὶ τοι σὺν ἄνω τὴν πνοὴν ποιέεται τότε στόματι, καὶ ῥινί: *& jam etiam* (fœtus) *supernis partibus spirationem facit tum ore, tum naribus*. Cujus sententiam commendat Gal. *c. lib. An Animal sit, quod in utero continetur cap.* 3. *Sed non facile quis* (ut habet Clariss. Boyle in Physico-Mechanicis experimentis) *imaginabitur, quomodo Aer matris corpus transmeare valeat, & tegumenta, quibus fætus involvitur, præsertim cum Natura peculiaria vasa temporaria in Infantulis excogitaverit, ut sanguis circulare possit; unde non est verisimile infantes in utero proprie respirare*. At illico subdit: *Cum ex nostris pateat experimentis omne propemodum liquorum genus, interspersis aeris corpusculis, perinde ac Aqua, abundare, non videtur absurdum, si quis dixerit grandescentem fætum, (præsertim cum superior involventis Amnii pars liquore destituta sit, & halituosa tantum substantia compleatur) obscuram quamdam respirationem exercere, præcipue cum non sit vana fabula, Infantulos in uteris Matrum auditos fuisse vagientes; & ipse Dominam quamdam novi, cujus Amici, cum ea paucis ab hinc annis prægnaret, apud me conquesti fuerunt, illam vagitu infantuli sui plurimum multoties terrefactam, quod & ipsa una cum Amicis illius prodigiosum quid esse autumavit*. Id ipsum probat ex eo, quod audiantur pulli in ovo, nondum perrupto putamine, pipientes. Idem testantur Hildanus, Libavius, Sennertus, Fincelius, Thomas Bartholinus, Plempius, aliique plures, de Infantum vagitu intra uterum. Unde existimaverim cum Bartholino fœtum in utero, saltem ultimis mensibus, cum maturitati, & partui proximus est, sine multiplici tamen musculorum thoracis conatu, respirare. In *German. Ephemer. tom.*1. *obs.*62. fertur, puel-

Lib. de Natur. Pueri.

2. Anat. Renov. c. 8.

lum in utero matris, dum hæc in templo erat, edidisse ejulatum funestum prænuntium sibi, Matri, Patri, domui, & toti Pomeraniæ, ut Balthasar Timæus existimavit: noverat enim Matrem veneno, & Patrem peste extinctis, domum incendio conflagratam, & totam Pomeraniam bello exagitatam.

Num etiam vigilet, & moveatur, an vero dormiat, & quiescat, curiosius quæri solet. Aristoteles majorem temporis partem dormiendo consumere ait, sicut pariter, cum primo in lucem editur, observamus. Verum testantur gravidæ se, nedum cum partui proxima sunt, sed etiam in primis mensibus varias embryonum motiones percipere. (L. 5. de gener. Anim. c. 1.)

Ex injucunde, molesteque fœtum afficientibus, ipsum dolere, ac lacrymari; & ex lacteæ substantiæ in Amnio contentæ exsuctu, salsæ, dulcis, aut insipidæ salivæ perceptione gustare, par etiam est. De Auditu minus vereri licet, nam si vagitus infantium intra uterum audire possumus, quid obstat, quin ipsi quoque externos sonos audire queant? Atqui ex Aristot. tonitrua plurimum nocua sunt pullis nondum exclusis. Quod ad Visum, nullus dubitat, fœtum intra uterum clausis oculis immorari, & si fortasse eos aperiat, cum lumen illuc non pertingat, videre non posse, sicut neque externos odores sentire.

Postremo, quamquam Ludovicus Forgius asserat, Infantes in utero excogitare; existimaverim ego, rationalem partem pro eo tempore otiari, sive quod adhuc organa imperfecta sint, sive quod simulacra rerum nondum noverint. Hinc merito a quibusdam comparatur illorum intellectus tabulæ rasæ, in qua nihil est depictum. Cæterum de Risu nil certi determinari potest, quamvis paulo post partum leviter contractis labiis ridere videantur, si verus risus is dici meretur.

De superfœtantibus, & multiparis.

De Hominum superfœtatione nonnulli dubitarunt; sed innumera propemodum extant apud gravissimos Scriptores ejusdem exempla. Hippocrates nedum totum librum de Supefœtatione conscripsit, verum etiam 5. *epidem*, refert mulierem quamdam Larissæam Gorgiæ uxorem, quadraginta dies post primum partum, alterum incompletum edidisse. Aristot. 7. *de hist. Animal. cap.* 4. fœminam septimo mense unum, deinde duos justo mensium numero peperisse memorat. Et Plinius 7. *hist. natural. cap.* 11. aliam, unum justo partu, quinque mensium alterum. Superfœtationis quoque meminit Avic. *f.*21. 3. *tr.*2. *c.*16. Jo: Rhodius *observ. Medic. cent.*3. *obs.*52. refert de Navicularii cujusdam Patavini conjuge, quæ quovis anno superfœtare consueverat. Demum (ut Sennertum, Peredam, Schenckium, reliquosque omittam) Theodorus Kerkringius *in suo spicileg. Anat. obs.* 2. testatur penes se asservari duo sceleta geminorum, uno partu editorum, quorum alter octavum mensem attigerat, alter vero nondum quartum, scilicet binis ovis diverso tempore fœcundatis.

In multiparis plura simul ova fœcundari contingit, pariterque fœtus increscere, nutriri, & ad maturitatem simul provenire: quod frequentissimum in Ægypto esse ait Arist. ubi fertiliores fœminæ feruntur. Testatur etiam B. Albertus Magnus, in Germania mulierem enixam simul viginti duos infantes; aliamque ejecisse in pelvim centum quinquaginta corpuscula magnitudine auricularis digiti. Alia numerosi partus exempla refert Schottus. Ipseque vidi hic Neapoli anno 1666. mense Januarii, unico partu natos quatuor infantes, tres masculos, aliam fœmellam, qui paulo post baptismate loti vita defuncti sunt. Hinc, gemellis exceptis, raro hi partus superstites sunt, cum ob uteri angustiam nec satis nutriri, nec adolescere possint. Imo si Naturæ opificium contemplemur, quæ gemina tantum ubera hominibus largita est, aliis vero Animalibus, quæ plures simul fœtus edunt, mammarum multitudinem; humani partus trigemini, quadrigemini monstruosi videntur. Cum autem contingit plures simul generari, diversis membranis obvolvuntur, licet exteriorem communem illos habere posse scribat Bartholinus. (Cap. 37. de hist. Anima. — Phis. Curiol. p. 1. l. 3. c. 20.)

De Monstruosis, & maculosis Fœtibus.

Ludit aliquando Natura, & pro naturalibus monstruosos fœtus profert, qui multifariam peccare solent. Vel enim debitam membrorum proportionem non habent, ut cum Pygmæi capiti cervix Gigantis jungitur, vel giganteam molem Pumilionum pedes sustinent: aut in aliquo membro deficiunt, vel excedunt; ut cum oriuntur unoculi, multoculi, itemque unipedes, multipedes, unimani, multimani, bicipites, acephali.

Ali-

Aliquibus partes in proprio situ non sunt, cum Nasus non inter oculos collocatur, brachia non adjunguntur humeris, oculi in occipitio, vel in scapulis innascuntur, quo vitio afficiebantur monstra illa, quæ refert Plinius. Demum capite oblongo, vel turbinato, vervecino, canino; pedibus, vel manibus belluinis; semihominis, semibruti, vel omnino alterius speciei, & conditionis infantes nati sunt.

7. hist. natur. cap.3.

Contingit autem hæc monstra oriri vitio uteri, plasticæ seminalis virtutis, imaginatricis perturbatione, aut cum in ovo fœtus principia male disposita sunt.

Tanta etiam vis inest alimento, ut nedum Animi mores alterare valeat, ut fertur de ferarum pullis domi alitis, sed etiam exteriora. Quæcumque enim alio lacte quam materno nutriuntur, multum a naturali, propriaque constitutione declinant. *Quamobrem*, inquit A. Gellius, *non frustra creditum est, sicuti valet ad fingendas animi, atque corporis similitudines vis, & natura seminis, non secus ad eamdem rem lactis quoque ingenia, & proprietates valere. Neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoque animadversum; nam si ovium lacte hædi, aut caprarum agni alerentur, constat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem*. Et Aristoteles: *Aquarum diversarum usu nonnulla suos immutant colores, alibi enim candida, alibi nigra redduntur: sunt etiam aquæ multis in locis, quas cum oves biberint, moxque coierint, nigros generent agnos. In Antandria duo sunt fluvii, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flavas reddere oves creditur, quam ob rem Xanthum pro Scamandro nuncupatum ab Homero autumant*. Hinc scite apud Virgilium Dido Æneæ crudelitatem exprobans, illum ferarum lac suxisse dicit:

Lib. 12. cap.1.

3. de hi. Anim. cap.12.

4. Æneid.

Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus author,
Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera Tigres.

Cant. 7. Nec minus ingeniose Ariostus induxit Melissam sub persona Atlantis, Rogerii mollitiem ita objurgantem:

Di midolle già d'Orsi, e di Leoni,
Ti porsi io dunque li primi alimenti? &c.

In arboribus etiam, & frugibus major plerumque vis, & potestas est, ad earum indolem, vel deterendam, vel augendam, aquarum, atque terrarum, quæ alunt, quam ipsius, quod jacitur, seminis; ac sæpe videas arborem lætam, ac nitentem in locum alium transpositam deterioris terræ succo deperisse, aut novas induisse qualitates, ut author est Theophrastus. Unde de Persea Columella:

Stipantur calathi, & pomis, quæ barbara Persis
Miserat, (ut fama est) patriis armata venenis;
At nunc expositi parvo discrimine lethi,
Ambrosios præbent succos oblita nocendi.

Ad monstruosos partus referri possunt ortus ex diversæ naturæ parentibus, ut cum ex Asino, & Equa fit Mulus, ex Asina, & Equo Hinnus. Opottet tamen Animalia, quæ ad generationem commiscentur, quadam analogia convenire, ut sunt Hircus, & Ovis, Canis, & Vulpes, Leo, & Pardus. Idem observandum in plantis, ut refert Porta in sua *Magia naturali*.

Vulgo putant, quæ æquivoce progenita dicuntur, sterilia esse. Verum experimenta ostendunt, Leopardum, Lyncem, & similia sterilia non esse. De Mulabus potior erit difficultas. At testatur Aristoteles eas frequenter in Syria parere, quod & confirmat Plin. *lib.8. cap.44.* Et Theophrast. idem evenire in Cappadocia fatetur, licet illæ diversi generis a nostratibus ferantur. Convenit his P. Fabris, subditque nuper in Atvernia mulam peperisse; Romæ etiam paulo ante Pontificatum Clementis VII. mulam enixam esse scribit Alexander Tassonus: Insuper Stenonius in binis mulabus dissectis hæc observavit: *In una testes exigui admodum erant, & in iis nulla ovorum vestigia reperiebantur; In altera testiculi magni erant, ut in Asina, sed pauca, & exigua ova continebantur*. Hinc colligit posse mulam absque miraculo parere: sterilitatis autem causam esse, Ova vel nimis parva, vel intra Ovarii profunditatem nimium immersa.

6. de hist. Animal.c.24. & 26.

5. de ge. Anima propos. 67. nu.1.

Ad Androgynos, seu Hermaphroditos quod spectat, qui utroque sexu pollere creduntur, revera Fœminæ sunt, Clitoridem tamen paulo longiorem sortitæ; etenim hac extra uteri ostium producta plerumque abutuntur, & mutuo coeunt, quæque aliquando sexus mutationem subiisse in primo cum maribus concubitu, præ nimio Veneris oblectamento, referuntur; ut de Iphide in marem conversa ait Ovid. 9. Metamorph.

Vota puer solvi, quæ fœmina voverat Iphis.

Cæte-

Cæterum de Satyris, Hippocentauris, Minotauris, Sphingibus, Sirenibus, aliisque hujusmodi monstris, consule præ cæteris Gassendum *to. 2. syntagm. Philos. lib. 1. sect. 3.* & Schottum *in sua Physica Curiosa lib. 3. de Mirabil. Homin.*

Hic in illorum sententiam non iverim, qui Gigantes, & Pygmæos inter monstra connumerant, cum debita membrorum proportione præditi sunt. De Gigantibus, quamvis nonnulli dubitarunt, num unquam extiterint, illorum tamen frequens mentio fit in sacris Literis, & apud Pomponium Melam, Solinum, Plinium, Plutarchum, necnon D. Augustinum, & Lactantium Firmianum.

8. de hist. Animal. c. 12. Pygmæos narrat Aristoteles habitare in cavernis prope Nilum in superiori Ægypto, eosque pugnare cum Gruibus. Plin. quoque pluribus in locis eorumdem meminit, præsertim vero *lib. 7. cap. 2.* inquit eos a Gruibus plurimum infestari, quamobrem arietum, caprarumque dorsis insidentes, sagittisque armatos, Veris tempore, constructo agmine, ad Mare descendere, & ova, pullosque illorum dispergere. Idem quoque fa-

c. loco cit. tentur alii Scriptores relati a P. Schotto. At perlustratis locis, ubi illi degere dicuntur, nunquam inventi fuere; casu nasci posse pluribus experimentis constat, imo, & arte fieri non novum. Memoratur enim *in Ephemeridibus Germanicis, ann. 1670. observat. 79.* Virum quemdam filiorum suorum a die Nativitatis solitum unguento quodam inungere spinam dorsi, & juncturas artuum, quo crescere non possent; quare Magnatibus oblati iniquo parenti mercedem immerenter comparabant.

In maculandis, variandisque fœtibus plurimum Imaginationi esse tribuendum clarius est, quam ut hic explicari mereatur;

10. sect. 2. obser. c. 2. unde Aristotel. docuit, proles cæterorum animalium, magis quam hominis, suis parentibus similem gerere naturam, quia homo vago, varioque plurimum animo in coitu est, & prout Pater, Materque in conceptu affecti fuerunt, ita prorsus eva-

Lib. de ther. ad Pis. c. 11. riare. Et Gal. ad pulchros fœtus efformandos valde conferre asseruit in coitu pulchras imagines præ oculis habere. Et quidem non immerito, cum plurimis experimentis hoc constet, inter quæ primum sibi locum vindicat, quod de Jacob fertur *Genes. 30.* qui cum oves vario colore distinctas cuperet, virgas in aquarum canalibus, quo potaturæ illæ agebantur, detractis corticibus, variegatas collocavit, unde Agni diversicolores nati sunt; atqui Div. Hieronymus, & Augustinus, Pererius, Vallesius, aliique, varios illos colores ad ovium imaginationem referunt.

Refert insuper Lycosthenes, Romæ ex illustri quadam muliere natum esse villosum puerulum instar Ursi ungulis armatum, quoniam domi multæ Ursorum imagines aderant, Insignia scilicet Familiæ.

Testatur Heliodorus, Persinam Æthiopissam, aspectata frequentius Andromedæ statua, albam ex Æthiope prolem edidisse. Lib. 5. de reb. Æthiop.

Sachsius *in Gammarologia* narrat, prægnantem quamdam Gammaram attentius aspicientem in Silesia puellam genuisse, cujus pedes chelis simillimi erant: & Salmuth. *in observat.* aliam a fele perterrefactam peperisse filiam, cui loco manus, felis pes anterior fuit. Petrus a Castro *in observ. Med.* de cujusdam Lusitani uxore meminit, quæ cum videret fratrem ictu sauciatum, & cruore perfusum, manum faciei admovit, & enixa est filiam maculam sanguinis in facie gerentem. Thomas Bartholinus *in Centuriis* refert, duas fœminas post obsidionem urbis Hasniæ, crebris tormentorum bombardis auditis, & globis ignitis volitantibus visis, infantes peperisse cum tuberculis proruberantibus, globis similibus. Kerkringius *in Spicileg. Anatom.* addit mulierem gravidam, cum accepisset, filiæ suæ, quæ in caput deciderat, os occipitis fractum esse, hoc nuncio perculsam, post octo dies infantem edidisse mortuum, & occipitis osse carentem, cujus loco pelliculæ dilaceratæ, & divulsæ aderant. Alterius etiam mulieris meminit, quæ ira percita menstrua statim sensit fluentia, & quidem singulis mensibus recurrentia: quindecim vero ante partum diebus, illa absque intermissione fluxerunt: peperit tandem puellam, cui ab ipsa nativitate ad quindecim dies usque menses fluere visi sunt, deinde suppressi redierunt post exactum mensem, & post alterum iterum: tertium iisdem correpta mense Octobris 1668. Amstelodami epileptica mortua est. Plures ejusmodi casus referuntur a Borello, Gassendo, Bartholino, & aliis.

Plerisque fortuito hæc fieri ajunt. Sed qui fortuito eventui affingi possunt constantes effectus, quos non semel, aut bis, sed in dies experimur?

Rationem vero, qua Imaginatio suas vires exerit, multi diversimode explicare conati sunt.

Gassendus ait: *Videtur species, imagove*

L. 4. de Gener. Ani. c. 4. *gove rei externæ, quæ externi sensus interventu impressa fuerint cerebro, & facultatem Imaginatricem in ea residentem moverit, sic commovere appetitum, famulantesque ipsi spiritus, ut ipsi quoque spiritus impressionis factæ vestigium retineant, ipsumque per corpus secum deferant, &c.* Et iterum sequenti capite hæc habet: *Rem certe miram narrat Munsterus de prægnante quadam, cujus frontem prope admotam ad frontem alterius, cum superveniens tertia ex improviso collisisset, natæ deinceps fuere ex ea gemellæ fronte cohærentes. An jam sic mutuo cohærebant, collisioque illa ex accidente fuit, & ad coalitionem nihil fecit? An potius quia talis collisio suspicionem ingerit magnam, debuere gemellæ sub eadem contineri secundina, ut contingere aliquando idem Hippocrates est Author? Quippe debuerunt frontes sese immediate contingere, non suis membranis discerni. An igitur tenellæ frontes debuere quoque ita collidi, ut laceratione facta, & cohæsione perseverante, ac alimento semper affluente coadunatæ, colligatæque ad invicem concreverint? At quid collisionem intra uterum fecit? Profecto nil suppetit præter vim Imaginationis, qua nempe spiritus materni devehentes propriæ collisionis imaginem intra puellarum corpuscula, ita affecere eam utriusque partem, ad quam speciatim destinabantur a parte matris consimilis, ut quo se pacto illa habebat, eodem seipsæ habuerint, &c.* Hæc ille.

Lib. 5. de Appetitu sensitivo propos. 49. nu. 5. Honoratus Fabri, *Cum imaginandi facultas*, inquit, *humores corporis commoveat, & ex diversa humorum agitatione ratio sanguinis diversa evadat, & ex hac diversa ratio spermatis, ex hac demum diversus tum cutis, tum pilorum color; quid mirum, si nonnumquam imaginandi vis, præsertim si paulo vehementior est, diversum quoque colorem fœtui inducat? Cum autem species, vel affectio vegeta sensui externo impressa traducatur in organum sensus interni, qui ab imaginandi facultate non differt, & ex hoc in reliquum corpus, ac præsertim in vasa, & viscera, quo fit, ut humorum motus cieatur; quid mirum, si species sensui externo impressa, talem, vel talem colorem fœtui conciliet? Hinc ratio, cur oves Jacob fœtus ederent diversi coloris, pro diverso Virgarum aspectu; hinc alba mater Æthiopem parere potuit, & album Æthiops.*

In arte magna lucis, & umbræ l. 10. p. 2. c. 2. Kirkerus Phantasiam pictricem effingit spiritu corporeo utentem pro penicillo, speciebus pro coloribus, infantili corpore pro tela, in quo prototypon maternum depingit.

Vallesius Generativam asserit potentiam subjici potentiæ Imaginativæ, tum quia percepto aliquo Venereo objecto illico genitales partes inflantur; tum quia in Venereis insomnils nocturnæ contingunt pollutiones. Lib. de sacr. Philos. c. 12.

At solis verbis hi lusisse videntur. Neque fictæ species, seu imagines rerum apprehensarum in spiritus, & sanguinem impressæ, ut Peripatetici ajunt, physicos, realesque effectus parere possunt, potissimum fœtu jam formato. In Actis enim Anglicis anni 1667. narratur, fœminam sexto mense gravidam ex aspectu simiæ in Theatro vestitæ, edidisse monstrum figura simiæ præditum. Et mirum sane, potuisse humanam formam avveruncari, & omnia penitus innovari post sextum mensem a conceptu. Accedit, plerumque maculas cuti infantis impressas imitantes cerasa, fraga, mala punica, graves molestias inferre, cum fructus, quorum species illæ referunt, ad maturitatem perveniunt. Quinimmo novi quemdam, qui a genitiva nota mali punici quotannis febricitabat Autumno, cum illa maturescunt. Vivit adhuc Neapoli decimum annum agens Puer, cujus totum sinistrum brachium variis materni desiderii notis est refertum, ostreis, spondylis, dactylisque quam simillimis; manus vero metacarpium cancri marini corpus, & digiti chelas referunt; quia nempe Mater sexto mense gravida, venales viderat marinos cancros, ostreas, spondylos, dactylosque, pisces e concharum genere, illorumque desiderio capta sinistrum sibi brachium, manumque tetigit, ut eadem refert: quo vero tempore iidem pisces pinguiores evadere solent, brachium, & manus intumescunt, & dolorem, febremque inferunt. Sed & quanta sit vis, & efficacia Imaginatricis in concitando humores corporis, corpusque ipsum commovendo, & alterando, bene norunt, qui ex perceptione rerum male olentium, aut palato, & stomacho insensarum, præsertim e genere catharticorum, statim nausea corripiuntur, alvo turbantur, & toto corpore contremiscunt.

De Partu.

Quemadmodum fructus, qui maturuere, sejuncto pediculo, sponte sua decidunt, ita & Infantes ab utero, & placenta sejuncti, prodeunt in lucem.

Partus causas existimavit Fabritius ab Aqua

Aqua pendente respirationis, & alimenti necessitatem, atque infantis pondus. Harveus *cap. de Partu* putavit succi intra Amnium contenti, alendoque fetui destinati inopiam, vel a relictis recrementis depravationem. Crediderim ego Maturitatem potiorem esse partus causam; cum enim placenta ab utero separatur, uterinæ carunculæ resiccantur, & abscinduntur vasa umbilicalia, eodem ferme modo, quo in fructibus fieri experimur, ut non sine ratione comparaverit Gal. connexus fœtuum cum utero fructibus in arbore pendentibus.

Cum ergo maturus est fœtus, humores aquosi in chorio contenti, diruptis secundinis, effluunt, unde uterus laxatur, ejus orificium aperitur, fœtusque ad exitum properat. Ut vero Partus reddatur facilior, tum ipsius fœtus, tum Uteri, immo & totius materni corporis nisus exquiritur: quamobrem ut secundinæ scindantur, Sternutationes moventia adhiberi jussit, Hipp. (5. apho. text. c. 9.) Atque ex Harveo in naturali, & genuino partu sibi operas mutuas præstant parturiens mater, & pariendus fœtus, quamvis non raro hic solus prodierit proprio molimine, ac nisu, etiam extincta matre, & mortuum infantem mater proprio conatu pepererit.

Contingit aliquando prodire infantem suis secundinis indutum, & tunc illum Galeatum, seu vestitum vocant. Hoc autem, quod rarum in Hominibus, frequentissimum est in Canibus, Ovibus, aliisque, præsertim vero in Vipera edente suos partus tenui membrana obvolutos, quæ nonnisi tertia a partu die ex Arist. dirumpitur, licet adhuc intra uterum quandoque scindi soleat. (5. de hist. Anim. c. ult.)

Bene nasci dicitur infans, cum in caput prodit; In pedes autem procedere, inquit Plinius, contra naturam est, & (Lib. 7. c. 5.) magis adhuc a natura alienum, si in brachia, in latus, vel in clunes exeat, quia periclitari solent nedum infantes, sed & ipsæ matres. Consueverunt autem Veteres in difficili partu ventrem cædere ad fœtus extractionem: quamobrem partus Cæsareus appellabatur, ut refert idem Plinius de Scipione Africano, Manlio, & (Lib. 7. c. 9.) Julio Cæsare, qui inde Cæsaris nomen adeptus est.

Tempus pariendi cunctis Animantibus statutum est. Elephantum referunt duos annos utero gestare; Equam menses undecim; Camelum, & Bovem decem; Cervam octo; Ovem, & capram quinque; Suem quatuor; Canem, & Felem duos; Cuniculum, mensem. Soli Homini incertum est, & vagum, ut etiam notavit Arist. 7. *de hist. Animal. cap.* 4. Peramatus *lib. de Hom. procreat. cap.* 8. refert humanum fœtum vitalem editum mense quinto, atque etiam quarto. Vallesius *lib. de sacr. Philos.* natam suo sæculo puellam quinquemestrem, & duodecimum annum agentem vidit. Adrianus Spigel. meminit alterius partus Initio sexti mensis editi. Cardanus de aliis suo tempore testatur, necnon fatetur Cardinalem Sfrondatum octavo mense natum. De septimestri partu passim referuntur historiæ. Plurimos etiam octavo mense exortos vixisse fatentur Plinius, & Aristoteles, præsertim in Ægypto, & insula Naxo, ubi Bacchus octavo mense natus perhibetur. Affirmant alii cum Varrone hoc idem evenisse in insula Cypro. Plinius ait: *Vestiliam Caii* (Lib. 1. c. 5.) *Herditii, ac postea Pomponii, & demum Orfiti, clarissimorum Civium conjugem, enixam esse Sempronium septimo mense, Suillum Rufum undecimo, Corbulonem septimo, postea Cesoniam Caii Principis conjugem, octavo.* Unde apud Cæcilium:

Insolet ne mulier decimo mense parere?
Pol nono, etiam septimo, atque octavo.

Non desunt, qui dicant, esse hominum gignendi summum finem decem menses exactos, idque Plautus *in Cistellaria* affirmat his verbis:

Tum illa, quam compresserat,
Decimo post mense exacto hic peperit filiam.

Et Menander naturæ rerum peritissimus.

Γύν κυεῖ δεκάμηνος.

Ovidius refert Romulum annum decimo (Fest. 1.) mense clausisse, quia nempe, totidem humano partui satis essent:

Tempora digereret cum conditor Urbis in anno,
Constituit menses quinque bis esse suo.
Quod satis est utero matris dum prodeat Infans,
Hoc anno statuit temporis esse satis.

Non videtur ab hac opinione alienus Virgil. cum ait: (Eclog. 4.)

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

Partuum similiter ad undecimum, duodecimum, decimum tertium, & ad decimum octavum usque mensem productorum præ cæteris meminere Gassend. *tom.* 2. *de gener. Animal. lib.* 4. *sect.* 3. *cap.* 6. Schenck. *lib.* 4. *obs.* & Schottus *libr.* 3. *Phys. Cur. cap.* 50.

Hinc

lib. de Octimestri partu. Hinc non recte putavit Hippocr. Octimestres partus vitales non esse ob succedentem afflictionem alteri, quæ habita est in septimo mense; tum quia duplex hæc afflictio tantum asseritur, quæ si vera esset, frequentius accideret in partu decimestri, ob motionem factam in nono mense; tum etiam quia octimestres maturiores, quam septimestres sunt, qui nihilominus supervivere dicuntur; tum demum quia non plene constat, quinam octimestres sint, & quod hi solum semper intereant, cum possint non minus, ac alii supervivere, si nimirum maturo tempore in lucem prodeant: quemadmodum ex adverso nonimestres, ac decimestres quandoque pereunt, si forte debitam perfectionem non sint adepti.

DE VITA.

Hic in Vita non ea, quæ primario loco sunt, utpote quæ diviniorem originem habent, & Mens seu Animus appellatur, sed ea, quæ secundum locum obtinent, & Vitæ, seu sensuum exercitia nominari commode queunt, accipimus. Re enim intellecta, ut voluit Cicero, in verborum usu faciles esse debemus.

Quid enim Mens sit, difficile est existimare, ita multa de ea Philosophi commenti sunt. Thales dicit, Animam esse Naturam quiete carentem, seque perpetuo moventem: Philolaus, Harmoniam: Xenocrates, Numerum se moventem: Aristoteles ἐντελέχειαν: Possidonius, Ideam: Hippocrates, Spiritum tenuem per corpus omne dispersum: Heraclitus Ponticus, Lucem: Democritus, Spiritum insertum atomis ea facilitate motus, ut corpus illi omne sit pervium; Heraclitus Physicus scintillam stellaris essentiæ; Hipparchus, Ignem; Anaximenes, Aera; Epicurus, Corpus contextum ex tenuissimis partibus, levissimis, rotundissimisque, non multum diversis ab iis, ex quibus est Ignis; Unde Lucretius: [Plutarc.] [Macro.]

[lib. 3.]

Nunc igitur quoniam est Animi natura reperta
Mobilis egregie: per quam constare necesse est,
Corporibus parvis, & levibus, atque rotundis.

[Laert. lib. 3.] Pythagoras, Plato, aliique, Divinæ Mentis, quæ mundum complet, partem, cæteris quoque Animantibus communem. Unde Horatius illam appellavit Divinæ particulam Auræ. His etiam assentiri videtur Virgilius, cum ait. [6. Æneid.]

Esse apibus partem Divinæ mentis, & haustus
Æthereos dixere: Deum namque ire per omnes
Terrasque, tractusque Maris, Cœlumque profundum.
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Et 6. Æneid: .... *Cœlum, ac Terras, Camposque liquentes,*
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra
Spiritus intus alit: totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
Inde hominum, pecudumque genus, Vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.
Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant.
Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque, nec auras
Respiciunt clausæ tenebris, & carcere cæco.

Quid autem sit illa vis, & unde sit, minime intelligibile puto; &, ut Tullius [1. Tusc.] loquitur, non est certe, nec Cordis, nec Sanguinis, nec Cerebri, nec atomorum: *Anima sit Animus, ignisve, nescio: nec me pudet, ut istos fateri nescire, quod nesciam: illud, si ulla alia de re obscura affirmare possem, sive Anima, sive ignis sit Animus, eum jurarem esse Divinum.*

Vitam vero secundo loco acceptam Asclepiades dixit esse sensuum exercitium. Plerique ex Aristotele consistere illam putarunt in mansione calidi in humido, cum ille dixerit *lib. de long. & brev. Vitæ, cap. 5.* Τὸ ζῶον ἐςὶ φύσει ὑγρὸν καὶ θερμὸν, καὶ τὸ ζῆν τοιοῦτον: quod explicans Gassendus ait, esse, mansionem caloris, seu flammulæ in humido tanquam in pabulo oleagineo. Unde Galenici, Aristotelicique desumpserunt, quæ de mutua refractione, & mistura quatuor putatarum qualitatum in constituendis temperamentis habent, quamvis non omnibus de hoc secum conveniant. Hæc autem pluribus vana demonstrarunt Helmontius, Gassendus, Boyle, aliique.

Empedocles, Critias, & Philo Hebræus

bræus scite quidem in sanguine Vitam esse docuerunt; licet enim non minus apud Philosophos de hac re dubitare contingit, tamen, desperata certi cognitione, id sequi licet, quod verisimile videtur, scilicet sanguine partes omnes calefieri, & ad vitales operationes excitari, quæ vetus etiam fuit Medicorum assertio. Liquet porro in primo illo puncto saliente Embryonis excitari motum fermentationi non absimilem, quo sanguis intra bullulam turgescens irrumpit in arteriolas, & venulas, deinde per universum corpus pari ratione diffunditur, ut miro quodam successu sensim vasa omnia compleat, & vitales motus excitet.

Plerisque persuasum, quod proficuum, & vivificum est in sanguine, atque illum fluidum servat, omnino a calore pendere. Verum pluries observavi in Animalibus tum jugulatis, tum absque ulla sanguinis effusione extinctis, dextrum cordis ventrem concreto sanguine oppletum, etsi cor calore adhuc, halitibusque fumantibus præditum esset. His accedit, quod refertur in actis Philosophicis Anglicis ann. 1677. in Insulis Caribum, Testudinum sanguinem frigidiorem observari omni aqua illius loci, cum tamen is fluidus sit, & vitam, motumque in arteriis, & corde validum tueatur.

Quibusdam placuit ex jugi motu sanguinem vegetum esse, & fluitare, cum motus partes exagitet, attenuetque, & conglobari haud sinat. At Clariss. Cornelius notat in sanguine halitus quosdam acri salsilagine præditos, quibus viget: iis enim evanescentibus illico in grumos concrescit; ac addito sale diutius floridus perseverat. Hoc etiam syderata membra in adapertum animalium jugulum immissa plurimum juvantur, & peritiores Chymici potentissimum ex eo Spiritum roborando cordi, reficiendisque viribus valde proficuum eliciunt.

In pro. gym. de Vita.

Jam vero, unde hæc Salsilago sanguini accedat, inquirendum. Et quamvis a fœcundante principio communicata dici possit, Theodorus Kerkringius putat a glandulis atrabilariis, seu Renibus succenturiatis dictis, derivari humorem quendam bilioso-salsum, qui per venas emulgentes in Cavam deferatur, atque hinc Cor petens excitet illam effervescentiam, quam Franciscus Deleboe Sylvius a salso cum acido permisto ibidem fieri contendit, ideoque fatetur se animadvertisse sanguinem, qui egreditur a glandulis prædictis, ac per venas emulgentes refertur, differre ab eo, qui per arterias in illas ingreditur.

Præf. Spicil. Anat.

Ut vero debita sanguinis energia conservetur, ad illam rite percolandum, perficiendumque, varia, & miro ordine, viscera Natura disposuit, potissimum glandulas per totum fere corpus dispersas, Cystim felleam, renes, Mesenterium, Pancreas, Jecur, Lienem, Pulmones, aliaque.

Ex varia autem ejusdem percolatione, secretioneque, per immutatum partium complexum, Ætatum variatio contingit. Cum enim in prima ætate partes laxiores, molliores que sint, sanguis ita in illis imbibitur, ut & calorem vegetum, atque augmentum carnium inducat: unde fit, ut pueri plurimum nutriantur, & crescant, dicanturque præ ceteris calidi-humidi. In juventute vero textura partium magis coarctatur, sanguis tantum tenuior, & salsior trajicitur, minuiturque aliquantulum nutritio, & augmentatio; augetur autem robur vitale, quia sanguis ob motum citatiorem fit tenuior, floridiorque, unde calida-sicca Juventus existimatur. In Virilitate insuper partes paululum obrigescunt, textura magis constipatur, & sanguis diuturna circulatione subactus glutine sensim, & salsugine destituitur, acidior, nigriorque evadit; unde homines in hac ætate frigidi-sicci dicuntur. Denique in Senectute ita partes rugantur, & rigent, ut portio glutinosa, & alba ex cibo suggesta facile in illis hæreat, adeoque partium nutriendarum poros subire nequeat, unde exoriuntur catarrhi, tusses, articulorum dolores, podagræ, chiragræ, & similes, cum exili partium nutritione. Cumque portio florida, ac vivida plurimum infringatur, idcirco Senectus extreme frigida-sicca creditur.

Præterea variat hæc partium, & sanguinis constitutio a seminibus, nutrimento, exercitiis, regionum incolatu, viscerum fermentis, morbis, reliquisque causis fere innumeris, quibus homines præsertim subjiciuntur. Cæterum quæ corpora sanguinem fortita sunt floridiorem, vegetiora, & calidiora observantur, quamvis gracilia; quæ vero magis glutinoso sanguine abundant, obesiora sunt, at minus calida.

Postremo, quod hujuscemodi corporum, & partium constitutio progressu ætatum mutetur, evidentius est, quam ut probatione egeat: etenim cutis rugas contrahit, caput calvescit, & canescit, cerebrum siccatur, & a calvaria multum recedit, tympanum auris contrahitur, oculorum humores, & tunicæ conflaccescunt, & viscera omnia languent. Hoc idem colligere licet ex eo, quia plerique cibi per pueritiam, & juventutem nobis gratissimi, in senectute dein-

deinde evadunt injucundi; & qui ante alicujus ægritudinis invasionem insipidi erant, mox vel in ipsa ægritudine, vel cum ab ea evasimus, sapidi redduntur. In quam rem lepidam sane historiam narrat Matthæus Hertodius: Quidam toto suæ vitæ spatio se panem gustasse non meminerat, tanquam suæ naturæ omnino contrarium, quamvis famelicus esset; quartana febre correptus omnia respuens, panem solum appetivit, & comedit, ex cujus esu quartana curatus denuo illum nauseavit. Ibidem mulier quædam memoratur, quæ cum nec casei odorem tolerare posset, gravida deinde eodem summopere delectabatur.

In Ephemer. Germ. an. 1672. ob. serv. 144.

Ex his nullo negotio colligitur a sanguine varie affecto, diversaque partium constitutione exoriri diversas corporum habitudines, quas Temperamentorum differentias Medici dixerunt; etenim cum sanguis convenienter percolatur per debitum partium complexum, concinna temperies, ut dicitur, exurgit; si vero in hoc aliquo modo peccetur, aut in calidum, aut in frigidum temperies degenerabit.

Similiter, quæ sanguini disjungendo, attenuandoque apta sunt, habitudinem corporis in calidam commutant; quæ vero sanguinem crassiorem, & glutinosiorem reddunt, sive illius secretionem impediunt, frigidam temperiem invehere dicentur.

Insuper Viventia a sanguine florido simul, & glutinoso, sive vivifico, & auctifico, quo scilicet vigent, & augentur, calida-humida appellantur; quamvis ubi gluten prævalet, opimiora, ubi vero sanguis est floridior, calidiora percipiantur; unde Aristoteles dixit, Viventia calido vivere, & humido nutriri.

Denique sanguinis, & cordis motus ita invicem dependent, ut altero deficiente alter deficiat; In lipothymia namque cordis motu diminuto, illico sanguinis circuitus impeditur; & si fortasse sanguis congelascat, aut ægritudine, aut infusione alicujus liquoris coagulantis, subito quoque motus cordis retardatur, & languet. Mutuo igitur sibi opitulantur, & vitam tuentur sanguis, & cor: hoc, intimo motu sanguinem agitante, ac perficiente; illo vero, halitu, seu spiritu, ut ajunt, vitali, volatili, & balsamico cor ad motum excitante. Rem percipere licet ex Machinis hydraulicis motum aquæ diu perpetuantibus, in quibus aqua impellitur a machinamentis hydraulicis, & simul impellit Machinæ instrumenta, unde ejus motus continuatur.

De motu Cordis, & Sanguinis.

Nihil Animantibus magis necessarium motu, seu pulsu Cordis, qui tamen adeo explicatu difficilis est, ut rem dixerit Fracastorius soli Deo cognitam.

Aristoteles arbitratur illum esse a sanguine ebulliente, & cordis ventriculos dilatante, cujus sententiæ adhærere visi sunt Cartesius, Harveus, Hogelandus, Regius, aliique, quamvis non omnes eodem modo illam explicent. Plerique enim fermentum quoddam nitro-sulphureum in Cordis ventribus supponunt: nonnulli spiritus: alii flammulam, seu Calorem insitum. Conveniunt tamen, quod asserant sanguinem cordis ventriculos ingressum, sive dicto fermento, sive calore, & flammula rarefieri, ac turgescere eo usque, ut nedum cor distendat, sed & amplius exquirens spatium, sponte sua potius, quam adigente Corde, in adjunctos tubulos, & in Aortam profluat, ac deinde in totum corpus, & arterias excurrat.

Libr. de Respir. 9. 10.

Sed hanc assertionem pluribus exagitat præ cæteris Richardus Lovver, qui hanc in sanguine ebullitionem excitari, aut in corde ejusmodi fermentum adesse negat. Primo, quia brevem nimis in illo moram sanguis habet, ut impossibile videatur tantam, & subitam ebullitionem promovere. Secundo, quia hujusmodi in corde fermentum gratis videatur effictum, nam deberet aliunde assiduo suggeri, ut toto vitæ spatio motum perpetuaret. Quod si dicatur per arterias coronarias in ventriculos effundi, obstabit Anatome, qua cuique perspectum est membranam ventriculorum interiorem adeo imperviam esse, ut nihil penetrare patiatur, prout liquoribus injectis idem Lovver evincit. Tertio eamdem infirmat duobus experimentis, altero in Cane, e cujus vena jugulari sanguinem fere dimidium detraxit, injecta interim per vices pari cerevisia modico vino mixta, quod toties repetiit, quousque loco sanguinis pallidior solum tinctura loturæ carnium similis e vena profflueret, cordis interea pulsu vix relentescente; Altero vero a Medico fide dignissimo eidem communicato. Adolescens annorum sexdecim fere ad mortem adductus erat a gravi hæmorrhagia, quæ nulla arte cohiberi poterat, cumque juscula exhiberentur, profluente interim sanguine, eo tandem deventum est, ut sanguis jam totus effueret, succederent-

Tract. de Corde.

que

quo assumpta juscula, interim corde constanter pulsante, donec fluxu consopito juvenis paulatim integræ saluti fuerit restitutus, & exinde in virum robustum evaserit. Verum his non evincit, infusos liquores non potuisse misceri cum aliis liquoribus, seu salibus adhuc in vivo animali existentibus, qui illos sanguini analogos reddere potuerint: præsertim cum multæ sint Animantes, quæ pro sanguine subalbidum tantum humorem illi æquipollentem nactæ sint.

In fundam. Medic. c. 4. edition. l. a. sect. a. cap. 5. Plempius postquam plura congessit in Cartesium, statuit tandem (at qua ratione videant Lectores) cordis diastolem fieri ab influxu sanguinis ad cor perpetuo pulsi; systolem vero a facultate contrahente.

Pulsum autem esse propriam, intimamque cordis motionem, qua ipsum diastole, & systole attollitur, ac deprimitur, suadet potissimum palpitatio ejusdem etiam exempti, & omni sanguine depleti, atque in plures particulas dissecti, ut in Viperæ, & Anguillæ corde observatur: testaturque Gassendus cor Cyprini vivi extractum, ac denudatum dilatari, & contrahi, pulsareque in longum tempus. Accedit, quod vena Cava, Arteriaque venosa ligatis per aliquod tempus etiam tum pulsat, nullo interim sanguine influente, ut præ cæteris notat noster Cornelius. (Progym. de Vita.)

Arteriarum vero motus, seu pulsus omnino a sanguine præterfluente pendere videtur. Dum enim Cor contrahitur, sanguinem evomit in Aortam, unde in reliquas arterias ille diffunditur: quo fit, ut dilatentur in cordis systole, constringantur vero in diastole; si enim Arteriæ vinciantur, sub ligatura pulsationem amittunt, & in syncope languescente corde, ac motum intermittente, cessant quoque arteriarum pulsus.

Lib. de sanguinis in Arter. contin. cap. ult. Galenus conatus est experimento probare pulsificam vim per arteriarum tunicas diffundi: etenim immisso calamo intra arteriam per longum dissectam, ita tamen ut vulnus obturetur, & sanguis exilire non possit, videri nihilominus, ait, arteriam totam pulsantem etiam infra calamum, at vero eamdem filo obstrictam non amplius ultra ligaturam micare, etiamsi sanguis ad arteriam, quæ est ultra filum, sicuti prius faciebat, per concavitatem calami feratur.

Verum tentato hoc eodem experimento a Cl. viro Thoma Cornelio, visa illi est arteria, etiamsi tenui filo discissa ejus pars fistulæ foret alligata, ultra vinculum pulsare, quamvis paulo obscurius.

Plempius demum testatur, se molle gossipium incisæ arteriæ indidisse, ita tamen ne arteriam distenderet, nullumque motuum obturamentum observasse; unde deducit arterias non pulsare virtute per ipsarum tunicas diffusa, sed solo sanguinis influxu. (In fundam. Medic. lib. 2. sect. 4. c. 1. & sect. 4. cap. 5.)

Neque mirum, si ob impulsum sanguinem in Aortam reliquæ arteriæ etiam ab hac remotissimæ simul pulsent; etenim cum omnes æque sint sanguine plenæ, ab illo sanguine, qui Cordis systole in Aortam impellitur, alius illi proximus urgetur, & sic illico totus sanguis una premitur, impelliturque. Cur autem venæ, quamvis arteriis per anastomosim conjunctæ, una simul non pulsent, oritur, tum quia impulsus sanguinis in illis vix percipitur, cum ex arteriis capillaribus in venas influens modicus sit; cum quia sanguis per unicam arteriam delatus a pluribus venarum ramulis exsugitur, qui deinde ex angusto in ampliorem locum traducitur, quamobrem conspicuam distensionem in venis efficere non valet; tum etiam quia non semper recta ab arteriis in venas trajicitur, sed per viscerum poros primum excurrens, mox exsudat in venas, potissimum eas, quæ exteriores partes corporis irrigant. His accedit, quod observavit Bartholinus, exiles arterias non pulsare, quia in illis validus sanguinis impetus deest, unde a venis vix licet eas discernere.

Non solum, ut jam vidimus, pulsifica cordis vis per arterias non diffunditur, verum neque harum, & cordis constrictiones, ac dilatationes simul fiunt, ut perperam cum Herophilo existimavit idem Galenus, eo deceptus, quod simul Cordis, & arteriarum vibrationes concordes sentiantur. At Anatome vivi Animalis jam innotuit, cor percutere pectus systole, non diastole, quia cum Cor comprimitur, ejus mucro accedit ad basim, & latera contractis ventribus attolluntur; in diastole vero a basi recedit mucro, & latera distenduntur; unde cum cor systole sanguinem impellit, arteriæ diastole illum recipiunt.

Ex Arteriis reducitur in Venas, quæ cum universæ tendant in Jecur tamquam in communem alvum, idcirco in illud universus sanguis per easdem corrivatur, atque ex jecore in venam Cavam ascendentem, a qua in dextram cordis auriculam, adjunctumque ventriculum, postmodum in

pulmones per venam arteriosam, seu arteriam pulmonalem, & ex hac per arteriam venosam, seu pulmonalem venam in sinistram auriculam, sinistrumque ventrem trajicitur, ex quo tandem per Aortam, & universas arterias perenni, incessantique periodo refertur. Hoc inventum Gulielmus Herveus primus omnium evulgavit, licet nonnulli ad Paulum Sarpam, Cæsalpinum, & Zoilium referant.

Et quamvis de hujusmodi sanguinis circuitu tam constans, & firma ratio nunc habeatur, ut ferme pudeat in controversiam eumdem revocare, quia tamen non desunt adhuc, qui obstinatione quadam recens inventa odio habent, quodque rancedinem non sapit, nauseant, ideo aliqua in medium afferemus.

Confessa res est, & manifesta apud omnes, continenter certam sanguinis portionem e vena cava ascendente in dextrum cordis ventriculum singulis dilatationibus effundi, ut pluribus præ cæteris ostendit Thomas Bartholinus. Quantum autem sanguinis singulis ictibus cor ingrediatur, vel ex eo egrediatur, licet certo decerni non possit, minus tamen quam sit drachmæ triens, nemo hucusque expertus est, etsi experimenta peracta sint in Animalibus minoris corporaturæ, quam sunt Homines: immo plerique drachmam, nonnulli semiunciam, aliqui etiam unciam sanguinis qualibet diastole cor introire observarunt, inter quos Harveus, Walæus, Hogelandus Conringius, aliique. Cumque singulis horis cor hominis ictus edat, ex observatione Cardani, quatuor mille; sequitur, ut totidem sanguinis drachmæ Cor ingrediantur (si drachmæ tantum sanguinis ingressum homini singulis ictibus concedamus) atque adeo spatio sex horarum libræ sanguinis quinquaginta bisceentum, (si singulis unciis octo drachmæ tribuantur) quantum vix totus homo pendet. Atqui Avicenna, cui assentitur Rolfinchius, ipsis hominibus sanguinis libras triginta tantum, & Thomas Bartholin. nonnisi libras vigintiquinque tribuit. Tanta autem sanguinis copia, de qua jam diximus, haudquaquam Cordi suggeri ab alimentis dici poterit, quia longiori, quam sex horarum spatio, a cibis abstinere solemus, & interim motus Cordis, & sanguinis ingressus ejusdem ventres perennat. Quid si eos commemorare velimus, qui plures dies jejuni degunt? Igitur sanguinem in cor per arterias, venasque perpetuo reduci fatendum est.

Lib. 2. Anat. c. de Corde.

Consemit Kepler. Epit. Astron. l. 3. p. 3.

f. 1. l. 3. tr. 1. c. 9.

Hinc peritiores Medici paulo supra partem veneno infectam stricto ligamine venas, & arterias vinciunt, ne ex accursu, & recursu, totus sanguis inficiatur. Hac eadem ratione evenit, cur Cantharides cubitis, & tibiis applicatæ mictum sanguinis excitent, & vesicam lædant. Sic pariter cum pedes humescunt, vel unguento populeo inunguntur, Cerebrum catarrho, somnoque gravatur.

In phlebotomiis, ut sanguis libere per sectionem exiliat, ligatura adhiberi solet supra venam secandam, quia si infra fieret, sanguis intercluso transitu, quo e partibus extremis versus interiores excurrit, non efflueret. Quod si aliquando Phlebotomus arctam ligaturam parumper relaxat, id facit, ne ex arctiori vinculo motus sanguinis per arterias, quæ venis subjacent, impediatur; & si aliqua vena recidatur, ex trunco e partibus extremis ad Hepar tendente sanguis effluet; ab Hepate vero versus truncum ne stilla quidem reducetur: Sic recisa vena jugulari profluit sanguis tantum a parte superiori caput spectante; pars vero inferior omnino inanietur ob confluxum sanguinis ad Jecur. At contrarium contingit in arteriæ sectione.

Præterea si incidatur quæcumque vena, universus sanguis brevi egredietur, quod profecto non accideret, nisi ex arteriis in venas perenniter decurreret. Atque hinc etiam fit, ut quo arteriæ celerius pulsant, eo ocyus sanguis e venis profluat; unde optimum est sistendo sanguini arctam ligaturam ad eas partes adhibere, ex quibus ille trajicitur in apertam venam: sic etiam timor, aqua gelida, & quodcumque cordis, & arteriarum motum remoratur, sanguinem sistit.

Confirmat hæc omnia nuperrimum experimentum Oxonii primum a Richardo Lovver tentatum in sanguinis ex uno in aliud animal transfusione (ut cæteras aliorum liquorum infusiones hic sileam) deindeque a Gallis, Belgis, Italis, Germanis, & tota pene Europa repetitum, quo quidem insueto miraculo non semel extrema senectute confecti juvenescere, & fere extincti e mortuis revocari visi sunt; ut propterea consulto videatur Ovidius inducere Æsonem a Medea, educto veteri cruore, succisque ad id paratis substitutis, pristinæ juventuti restitutum: 7. Metamorph.

Stricto Medea recludit
Ense senis jugulum, veteremque exire cruorem

Passa, replet succis, quos postquam combibit Æson,
Aut ore exceptos, aut vulnere: barba, comæque,
Canitie posita, nigrum rapuere colorem;
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque, situsque,
Adjectoque cavæ supplentur corpore rugæ,
Membraque luxuriant. Æson miratur, & olim
Ante quater denos nunc se reminiscitur annos,
Dissimilemque animam subiit, ætate relicta.

Idemque repetitum ait in Ariete.

Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu,
Cujus ut Æmonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculavit sanguine ferrum;
Membra simul pecudis, validosque venefica succos.
Mergit in ære cavo; minuunt ea corporis artus,
Cornuaque exurunt, nec non cum cornibus annos,
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora, balatum mirantibus, exilit agnus.
Lascivitque fuga, lactantiaque ubera quærit.

At quid plura? Res adeo jam clara est, ut vel cæcis ipsis illuceat. Jure ergo optimo Plempius coactus rationibus, & experimentis palinodiam his cecinit: *Primum mihi inventum hoc non placuit, quod & voce, & scripto publice testatus sum; sed dum postea ei refutando, & explodendo vehementius incumbo, refutor ipse, & explodor, adeo sunt rationes ejus non persuadentes, sed cogentes: diligenter omnes examinavi, & in vivis aliquot canibus eum in finem a me dissectis, verissimas comperi: hoc ut facerem, monitus quoque à clarissimo Vvalæo Professore Leidensi, cujus viri candido, sedatoque ingenio, & judicio plurimum tribuo, multumque in hac materia acceptum refero.* Hæc Plempius.

In fund. Med. edit. 4. lib. 2.

Quoniam vero ductus, per quos sanguis ex Arteriis in Venas trajicitur, non percipiuntur, de Circuitu sanguinis dubitare plerique coguntur. Verum sanguinem ex Arteriis in Venas transfundi compertum est per Anastomosim, quam cognitam antiquis etiam, & potissimum Galeno arbitrantur Vvalæus *Epist. 1. de motu chyli ad Thomam Bartholinum*, & Plempius *fund. Med. l. 2. de Circul. Sang.* tum etiam per quosdam ramusculos nectentes pluribus in locis ramulos arteriarum cum ramulis venarum, necnon per intermedios partium poros; etenim cum arteriæ in viscera sanguinem effundunt, portio nutricationi apta iisdem agglutinatur, & in aliti substantiam convertitur; reliqua vero vel inepta, necdum depurata, vel superflua percolatur in proximas venas, indeque revehitur in cor, tum propulsione, tum pressione arteriarum, adjuvante etiam peristaltico earumdem venarum motu, & adjacentium musculorum distensione, contractioneque. Quod si aliquando trajectio ista sanguinis ex arteriis in venas per carnes impediatur, vel vitio sanguinis, vel mala partium habitudine, sanguis ipse restagnat, immoraturque, & oriuntur inflammationes, tumores, pustulæ.

Pro diversa autem constitutione sanguinis circuitus non æquabiliter absolvitur. Variat enim pro Corporum, Sexuum, Ætatum, Anni temporum, & Victus ratione, necnon juxta varium statum valetudinis. Atque hinc pulsationes arteriarum diversimode observantur, validæ, imbecilles, celeres, tardæ, magnæ, parvæ. Lovver *tract. de corde* circumeuntis sanguinis motum metitur ab urinæ decursu. Fallacem tamen conjecturam hanc ipse crediderim, quoniam plerumque serum urinæ per venas lacteas, & aquæductus recta trajicitur ad capsulas atrabilarias, & Renes, atque a diversitate ciborum & potuum, modo citatur, modo retardatur illius egestio.

Cum ad sanguinis periodum omnino requiratur cordis, & arteriarum motus, qui diastole, & systole constat, cum Antiqui, tum Neoterici dubitarunt, cui bono utraque sit. Galenus existimavit Diastolem esse, tum ut Cor sanguinem a vena Cava ascendente traheret pro spiritibus vitalibus progignendis, & sanguine venoso perficiendo; tum etiam ut a pulmonibus frigidum aerem sugeret in fervoris refrigerium; Systolem vero, ut spiritus vitales in corde geniti per arterias in universas partes propellantur, & ut fuligines e corde elevatæ ventilentur, ne cor ipsum lædant, aut vitalem calorem in ipso residentem suffocent. At Recentiores ex his usibus aliquos probant, alios omnino rejiciunt. Admittunt quidem per diastolem sanguinem in cor intrudi a vena Cava ascendente per

dex-

dextram auriculam; rident vero frigidum aerem (si tamen Cordis ventres ingreditur) per pulmones delatum refrigerando cordi inservire posse. Concedunt pariter per systolem propelli sanguinem in arterias, atque in universum corpus; at fuliginum, quas somniant, ventilationem, prorsus eliminant a ventribus; nam via, quæ per arteriam venosam fingitur, omnino intercluditur ostiolis, sanguinis, & cujuscumque alterius liquoris regressum in pulmonem impedientibus. Accedit, quod tantus calor, ut refrigerio egeat, & temperatione, nullus est, cum neque rationi, neque experimento id cohæreat: dissectis enim vivis animalibus non major calor tactu percipitur in corde, quam sit in cæteris visceribus.

De Respiratione.

QUemadmodum pulsu, & sanguinis circuitu, sic quoque respiratione Vita perdurat, foveturque. Viscera, quæ speciatim ad illam pertinere videntur, sunt Pulmones, & Thoracis musculi, quorum motu, & expansione aera respiramus.

Helmontius autem *in deliram. Catarrh.* opinatus est, Pulmones non moveri. At hanc opinionem pluribus convellit Thomas Bartholinus. Objicit præsertim communem observationem in sectionibus vivorum animalium, in quibus pulmones manifeste dilatari, & pertrahi percipiuntur. *De Pulmon. subst. & motu sect. 3.*

Verum quamvis conspicuus sit pulmonum motus, non tamen inter omnes convenit, an suapte natura, an vero ab alio ipsi moveantur. Averroes voluit propriam, insitamque vim pulmonibus inesse, qua moventur, nulla tamen fretus ratione, aut experientia, quæ docet, desinentibus moveri Diaphragmate, & Thorace, cessare quoque motum Pulmonis. Non tamen negari potest, quod plerumque ex illius motu commoveantur quoque Diaphragma, & musculi Thoracis; siquidem observamus in Tussi, Orthopnœa, Peripneumonia, & similibus, irritato, aut affecto pulmone, eoque ad motum lacessito, illico obsequi Diaphragma, & musculos intercostales usui, & indigentiæ illius obtemperantes, quemadmodum etiam notat Vvillis. *De Usu nervorum c. 14.*

Ubi notare licet, quod Pulmone laborante Respiratio, cordisque motus perturbatur; & cordis motu incitato potissimum in febribus, nedum Pulmones, sed etiam universus Thorax agitatur, adeoque Respiratio crebra fit: & quamvis singuli ictus cordis non respondeant singulis thoracis amplificationibus, cum unica thoracis explicatione, aut contractione plures cordis ictus fiant; talem nihilominus servant in motu proportionem, & rythmum, ut quo cordis motus celerior, ac frequentior est, eo quoque Respiratio crebrior, & velocior habeatur: Pueri enim celerem pulsum habentes, velocius quoque respirant; senes vero utriusque motus tarditatem experiuntur. Quo fortasse respexerunt Cæsalpinus, & Hofmannus cum Aristotele Pulmonis motum a Cordis motu pendere arbitrati. *Lib. de Respir. c. ult.*

Respirationis motum voluntati subditum, & animalem omnino credidit Galenus, quod ex arbitrio cohiberi, & celerari videretur, exemplo servi barbari, qui cohibito spiritu mortem sibi adscivit. Naturalem vero contendunt esse Cæsalpinus, Dunus, aliique ex Peripateticis. Difficultas ex eo orta est, quia ad Respirationem plura sunt opus: præ summa enim illius necessitate omnem Natura adhibuit industriam, ut absque noxa conservaretur. Meatus aperuit binos, nares scilicet, & os: asperam arteriam orbiculatam suis intertextam cartilaginibus, tamquam annulis, hianteque larynge munitam construxit, ut aditus liberior pateret ingredienti aeri in pulmones, quos proinde spongiosos, & vesiculis distinctos effecit: Diaphragma supposuit partim membranaceum, partim musculosum, costisque spuriis obligavit, ac tandem Thoracem ipsum adjunxit musculis intercostalibus intersептum, ut hæc omnia Respirationem juvarent, tuerenturque. *De mot muscul. cap. 5.*

Existimarim ergo Respirationem, quæ in statu sano quidem fit, sed nobis non advertentibus, spontaneum motum esse, ac naturalem, pertinereque præcipue ad Diaphragma, cui etiam obsequuntur musculi abdominis (licet aliquando initietur hic motus a pulmone, cum is præsertim ægritudine aliqua afficitur) atque hoc pacto nobis dormientibus, nec ex arbitrio operantibus, immo multoties mente abalienatis, Respiratio absolvitur; & si fortasse aliquo morbo Thoracis partes afficiuntur, ita celeratur, aut interrumpitur, ut nec ex arbitrio componi possit, quemadmodum in inflammationibus pectoris, pulmonis, & diaphragmatis. Respirationem vero, quæ a nobis vigilantibus, mente advertentibus, ultroneis, ac sanis exerceri solet, arbitrariam dicendam esse, inchoarique a muscu-

lis intercostalibus, comitantibus etiam cum diaphragmate, tum abdomine.

Neque vero Diaphragmatis motus arbitrarius dici omnino potest, cum in Risu sæpissime cohiberi nequeat. Non enim verum est, omnem motum per musculos exercitum esse arbitrarium, & Naturalem musculis non egere, ut hucusque creditum est: experimur namque, plerosque epotas aquas, cum volunt, per os ejicere, & ventiloquos insuetas voces edere, alios vero post mi&tum inopinato contremiscere, atque alios vix risum cohibere posse. Hoc etiam sentit Gaspar Barthol. junior *in Exerc. Anat.* nuper editis: Ait enim omnem quidem motum voluntarium per musculos fieri, at non ideo omnem musculum voluntarium motum exercere, quod deducit ex motibus convulsivis, & palpebrarum sese claudentium, etiam animalibus invitis, potissimum cum ictus timetur; additque, quod etsi musculus instrumentum dicatur motus arbitrarii, non tamen omnem arbitrarii actum adimplet, ut in addiscendis idiomatibus, & corporis exercitiis evenit: atqui Cor musculum esse docuit Hippocr. *lib. de Carn.* probatque Stenonius, quamvis illud naturali motu gaudeat. (de Gland. & Musc. V. etiam Lovver. de Corde.)

Quandoquidem vero Respirationis motu multa peraguntur, quæ arbitrio sunt subjecta, ut vox, & loquela, idcirco arbitraria quoque esse illa debuit. Aer etiam ingrediens per laryngem in Asperam, Gulæ junctam, intercipi poterat a præterlabentibus cibis, & potibus, nisi ab Animalis arbitrio respiratio regeretur.

Constat præterea Inspiratione, & Expiratione. Inspiratione Thorax distenditur, Diaphragma explicatur, & Pulmones inflantur, aere eorumdem bronchia subeunte. Expiratione vero Thorax comprimitur, Diaphragma, & Pulmones concidunt, atque Aer egreditur, unde vitam inspiratione initiari, expiratione finiri palam est.

Quid vero Nobis, cæterisque Animantibus utilitatis accedat Aeris inspiratione, expirationeque, operæ pretium est etiam inquirere. Fatentur quidem omnes ad vitam conservandam Respirationem esse necessariam, inde ex Galeno dicitur: *Impossibile est, Viventem non respirare, & Respirantem non vivere*; sed ne hoc quidem exprimitur peculiare ejus bonum in vitæ tuitione.

Et mirum sane, in quam varias, diversasque sententias ab Authoribus itum sit, quas fusa oratione recitat, & examinat præ cæteris Cl. Boyle *de vi Aer. elast. peculiari digress. de Respiratione.*

Aristoteli videtur attractus per respirationem Aer cordis calorem temperare. At quis hoc credet in Ranis, aliisque Aquatilibus, quæ calore fere destituuntur, & tamen crebra respiratione egent.

Cartesius putat sanguinem motu attenuatum Aeris frigiditate debere condensari, ut evadat vitalis fomes flammulæ Cordis. At Delboe hanc condensationem sanguinis cuidam sali per Aera disperso tribuit. (Disp. Med. 7.)

Existimant alii cum Gassendo, Respiratione, transeuntis sanguinis per Pulmones impuritates absorberi, & per expirationem, ac tussim (si fortasse solito crassiores fuerint) educi. Verum etsi id concesserim, non tamen huic soli usui Respirationem esse mox patebit.

Potior Respirationis usus, visus est aliis trajectio sanguinis circulantis a dextro in sinistrum ventriculum per Pulmones, qui nisi aere distendantur, præterfluentem sanguinem nec admittunt, nec deferunt. At facto experimento per Robertum Kook, ut refertur *in actis philosophicis Acad. Anglic.* innotuit superstes animal in vita esse, pulmonibus vel immotis: neque eorum depressionem, seu quietem, sanguinis Circuitum impedire, nec mortis causam esse; unde colligit novi aeris defectu potius animal interire.

Paracelsus opinatus est, aliquid in aere esse vitali elixiri valde analogum, quod restaurandis nostris spiritibus inserviat, unde indesinenter recentioris aeris inspiratione egeamus, illoque absumpto, non amplius aerem vitæ fovendæ utilem esse. Refert etiam Boyle Drebellio innotuisse, non totum aerem, at ejus portionem, quam vocat quintessentiam, Respiratione haustam, vitalem flammam fovere, illaque consumpta, vel crassioribus halitibus infecta, hanc diu manere non posse, atque ideo quemdam liquorem præparasse, quo absumpta, vel infecta aeris pars restitueretur, purgareturve. Nonnulli existimant Ἄπνουν, de qua dictante Empedocle scripsit Pausanias, hujusmodi fuisse, ut Vitam absque respiratione tueretur, putantque Heraclidem idem sensisse, cum ait: *Τὴν ἄπνουν τοιοῦτόν τι εἶναι, ὡς τριάκοντα ἡμέρας συντηρεῖν ἄπνουν καὶ ἄσφυκτον τὸ σῶμα*: *Apnum tale quid esse, ut triginta dies servaret non respirans, & incorruptum corpus*. Verum aptius forte interpretati essent, *Apnum tale quid esse, ut triginta dies servaret nihil* expi- (Ex Heraclide apud Laert. in Vita Empedocl.) († Vid. Her. Steph. in Thes. Lin. Græc.)

expirans odoris, scilicet tetri, & incorruptum corpus, ex Callim. Apud etiam Empedoclem mulierem defunctam ad vitam revocasse, ac proinde maximam gloriam consecutum, Sacrificium ad Pisianactis agrum fecisse testatur idem Heraclides, qui & peculiarem libellum de hac re conscripsit, unde inquit Plinius: *Huc pertinet nobile illud apud Græcos volumen Heraclidis septem diebus fœminæ exanimis ad vitam revocatæ*. Galenus credit Ἄπνοιαν esse morbum, quo sine spiritu Ægrotantes multum tempus detinentur, etsi ibidem dixerit impossibile esse viventem non respirare, & spirantem non vivere: cui etiam Mercurialis inter Medicos alioqui satis eruditus adhæret.

Apud Laert. ibid. Lib. 7. cap. 52. — 6. de loc. aff. 5.

Ipse vero Boyle non negans expiratum, & inspiratum Aerem condensando, refrigerandoque sanguinem per pulmones transeuntem magni quandoque momenti esse, censet *depurationem sanguinis in illo transitu non tantum unum esse ex ordinariis, sed præcipuis respirationis usibus*; suspicatur tamen Aerem in Respiratione aliud quid agere, hucusque non plene explicatum, ut ipse admonet *in experimentis Physico-Mechanicis, digress. de Respirat.*

Variar. lect. l. 4. c. 14.

Quod autem inspirato Aere sanguis purior, floridiorque evadat, hinc patet, quia, ut etiam observat Lovverus, purus, & floridus in Pulmone est sanguis semper, plus quam in alio viscere.

Lib. de Corde.

Aer denique respirationi idoneus est, in quo flamma perdurat; hinc in cavernis, & fodinis metallorum, ubi crassior est, & gravibus halitibus refertus, ignis pariter, & fossores extinguuntur, nisi in liberiorem subito deferantur; quod etiam in cellis vinariis, cum mustum fermentescit, evenire consuevit. In rariori, & laxiori, Animalia deficere pluries expertus est Bayleus; refertque Acosta seipsum altissimos Peruanæ regionis montes transeuntem violento vomitionis impetu etiam sanguinem emisisse, & parum abfuit, quin animam efflasset. Et Aristoteles ait in montis Olympi jugo vix vivere posse homines, nisi spongiis aqua plenis Aerem crassiorem reddant.

Respirare quoque Pisces sentit Plinius: *Quoniam*, inquit, *& pulmonum vice aliis possunt alia spirabilia inesse viscera, ita volente natura, sicut & pro sanguine est multis alius humor. In aquas quidem penetrare vitalem hunc halitum, quis miretur? qui etiam reddi ab his eum cernat, & in terras quoque tanto spissiorem naturæ partem penetrare, argumento anima-lium, quæ semper defossa vivunt, ceu Talpæ*. Accedit, quod, Fluminibus denso gelu supertectis, pisces sub aquis moriuntur, si diu externo aere priventur: his enim & multus, & nullus Aer nocuus est, vitalique usui esse nequit.

Lib. 5. cap. 7.

De his, quæ vitam comitantur.

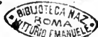
Quæ Vitam potissimum comitantur, sunt Vegetatio, Sensus, & Motus tum Animi, tum Corporis. Quæ ad Vegetationem pertinent, a Medicis Naturales operationes dici solent; quæ vero ad Sensum, & Motum, Animales.

De Vegetatione.

Cum vegetent Alimento, & eodem vitam tueantur Animalia, pauca hic de Nutricatu attingemus. Assumptus cibus, attritus, & Salivario rore madefactus exsolvitur primum in Ventriculo, mox in albicantem substantiam conversus, e tenui intestino in venas lacteas excurrit, deinde cum sanguine mistus Vegetationem promovet.

Cibi exsolutionem, sive Chylosim Aristoteles, Galenus, & quotquot ex antiquioribus Philosophis, & Medicis his se sponte mancipanrunt, ad elixationis genus retulerunt. At falsi quidem sunt: quædam enim animalia, præsertim Aquatilia, optime digerunt, voracissimaque sunt, licet eorum venter frigidissimus observetur, quemadmodum notat Bresanus de Asello marino; quin etiam res durissimas brevi conficiunt, quas nec aqua ferventissima, neque ipse ignis mutaret. Atqui cibus ita coctione alteratur, ut omnino in aliam naturam videatur transire, quod sane nullus calor efficiet. Neque febricitantes ipsi male digererent, in quibus majorem calorem pro amovendis morbificis causis Natura excitat.

Præterea multa animalia, ut præ cæteris dicitur Chamæleon, numquam bibunt, & tamen solida quæque alimenta, quam bene digerunt; narraturque in Actis Anglicis an.1667. quod in Insulis Caribum Animalia vel parum, vel nihil bibant, velut Equi in Guanaboa, ubi etiam Vaccæ transacto spatio semestri, & Capræ semel singulis hebdomadis potant; quinimmo refert Gassendus, quemdam Amicum suum numquam potasse, vel vix semel in anno, ut amicis gratificaretur; præter multos alios totam hyemem a potu abstinentes. Accepi etiam a nostro Amico, fide non indigno, fœminam quamdam Neapolitanam

per decennium ab omni potu se abstinuisse, quamvis septuagenaria esset.

Cel. in proœm. exerc. de Gener. Anim. 7. Existimavit Erasistratus cibos attritu confici, & in chylum mutari, quod in Avibus saltem verum esse docuit Harveus, qui advertit, illas lapillos, & alia duriora deglutire, ut eorum ope conterere possint cibos solidos, adjuvante pariter motu musculorum, qui utrimque lateribus ventriculi adjacent. Hanc sententiam amplexi sunt noster Thomas Cornel. *progymnasm. de Nutricat.* & Franciscus Redi *epistol. ad P. Kirker.* atque experimentis confirmarunt in diversi generis volatilibus.

At non æque in omnibus Animantibus coctionem, & ciborum dissolutionem per attritionem fieri par est: Homines enim non adeo duro ventriculo præditi sunt, immo plerumque observatum numismata cuprea, aut argentea a quibusdam omnino integra egesta fuisse, quibusdam vero mortem attulisse. Cujus rei notabilem historiam tradit Kerckringius *Spicil. Anatom. obs.* 1. & Borell. *cent.* 4. *obs.* 25.

Arbitrantur Recentiores fere unanimes chylosim fermentationis ope perfici, ajuntque ingestum cibum fermento quodam exsolvi, ejusque partes tenuiores a crassioribus secerni. Hoc autem Helmontius, & Petrus Castellus putant esse acidam melancholiam a Liene ad Ventriculum transmissam. Alii ex Sennerto *l.3. Pract. p.*1. *s.*2. *cap.*4. *quæst.*2. acidum humorem ventriculo ingenitum. Petrus Borel. *cent.* 2. *observ.* 1. Bilem, quæ e cysti illuc defertur. Plerique spiritus quosdam. Alii reliquias fermentorum, quæ ex præcedenti cibo in ventriculi plicis superfuerunt. Sylvius demum salivæ, qua mansus cibus imbibitur, totam fermentationis vim tribuit.

Hujusmodi vero ciborum exsolutio quamvis non sine calore fiat, non tamen solius caloris opus est, cum quædam illo potius concrescant. Necessarii præterea sunt quidam liquores, seu succi analogiam retinentes cum liquoribus, seu menstruis chymicis, metalla, aliave durissima corpora solventibus: non enim quicumque cibos dissolvere apti sunt, ut pariter non omnia menstrua omnium corporum solutionibus sufficiunt, cum quædam aquis stygiis, alia spiritu vini, nonnulla aceto, aliisque acidis liquoribus, pleraque sola aqua calida dissolvantur. Universale autem menstruum corpora in primigenia elementa reducens non adhuc vidimus, quamvis suum Alkaest jactet Helmontius.

Dissolventes hos liquores ingenitos esse Ventriculo, vel e glandulis ibidem sitis exstillare, vel ab arteriis illuc corrivantibus suggeri necesse est. Neque enim ex cysti fellea suppeditari queunt, cum nullus hinc ductus pateat; & ligatura in vivis animantibus, ad vas Breve dictum adhibita, ostendit neque a liene illos suffici.

Acido-acres esse experientia testatur tum in ructibus a pastu, tum in expirationibus, & halitibus e dissectis ventriculis animalium vivorum acorem præseferentibus, forte quia acido-acria magis digestionem promovent. Crediderim etiam cum Sylvio, plurimum prodesse ciborum dissolutioni salivam; quæ suo sale fermentationem adjuvat, & aquea conditione cibos diluit. Hic adnotare non abs re erit, extrahi e ventriculis avium sal tantæ efficaciæ, ut eo calculi tum in vesica, tum in renibus sistentes dissolvantur, quo fortasse fit, ut lapilli ab iisdem deglutiti prompte comminuantur, quemadmodum etiam animadvertit Gassendus.

Quæ autem objiciuntur a Plempio *lib.* 2. *fundam. Med. cap.* 8. *de Ventriculo*, non tanti sunt, ut hanc opinionem infirment. Ait namque *cibum ingestum debere attolli, si fermentationis beneficio fieret chylosis*. At experimur a pastu turgentem ventriculum, & eo sensibilius, quo cibi assumpti fermentescere magis apti sunt. Non multum autem durat hujuscemodi distensio, ut ipse putat, quia succi ventriculi celerant cibi dissolutionem, & sensim chylus in Intestina, ac vasa chylifera protruditur. Quod insuper subdit, *cibos, potusque fermentationi idoneos promptissime concoqui debere, ut fructus, cervisia, mustum*, valde leve est. Nam præterquam, quod fermentationes in nobis citissime fiant, si illas, quæ in musto, & fructibus observantur, spectes; cibi etiam aliqui quamvis ex se facillime fermentescant, non tamen subito dissolvuntur, & præcipitationem subeunt.

Neque majoris ponderis videntur argumenta, quæ affert Franciscus Piens. Ciborum enim dissolutio non solum a proprio, insitoque eorumdem fermento, ut ille opinatur, sed potissimum a succis exsolventibus, qui in ventriculo sunt, perficietur: quamobrem etsi cibi sint acidi, pingues, saliti, putrefacti, ut ipse inculcat, nihilominus exsolutioni haud inepti redduntur, immo facilius a Ventriculi fermento dissolvuntur, siquidem quæ ex sese De Febr. in gener. c. 3.

fer-

fermentationem non subirent, superaffuso convenienti liquore statim fermentescunt. Sic radices herbarum, aridæque plantæ contusæ, liquoribus affusis, fermentationi subjiciuntur, præsertim si leni calore juventur, id quod vel maxime in cibis, dentibus attritis, & salivario rore maceratis credere licet.

Expleta jam ciborum dissolutione, & Chylosi, confectus cibus per Pylorum detruditur ad intestina tenuia, ibique secretis portionibus fæculentis per intestina crassa ad alvum deturbandis, reliquæ puriores, & alibiles, glandulis plicisque intestinorum adhærentes conterminis lactearum venarum oscillis excipiuntur, deferunturque ad commune Chyli Receptaculum, & ex hoc per tubulos Chyliferos thoraicos in Cor: illis autem semel ingressis prohibetur regressus a valvulis per vasa chylifera dispositis.

Hæc autem chyli depulsio adjuvatur quam maxime a continua Diaphragmatis pressione, facta nedum in ventriculum, verum etiam in universum abdomen; ut pariter a motu intestinorum peristaltico. Confert etiam ventriculi coarctatio, qua, quod continet, per pylorum ad intestina propellit: sicut enim adstricto pyloro per vomitum ejicit, quæ sibi infensa sunt, ita constricto stomacho per pylorum demittit, quæ jam sunt digesta.

Medicorum plerique existimarunt, ventriculum undique occlusum manere, quousque totus chylus simul aperto pyloro demittatur ad intestina. Sed repetitæ Animalium vivorum sectiones edocuerunt, chylum, quemadmodum elaboratur, ita similiter per pylorum subinde traduci ad intestina tenuia, & vasa lactea; quinimmo refert Vvalæus se aliquando observasse cibos in ventriculo eodem ordine dispositos, quo ingesti fuerant. Verum tamen est, quod alimenta facilioris exsolutionis prius egeruntur, quam difficilioris, quæ plerumque multo post tempore a pastu ventriculum gravant. Dissectis præterea ventriculis, inventa fuere esculenta ante plures dies assumpta, & pluries observati sunt ægrotantes evomuisse cibos jamdudum ingestos, cum tamen alia alimenta per id tempus omnino digesta fuerint.

Anatome pariter innotuit, cibos intra ventriculum non semper lactescere, cum aliquando observati sint proprium colorem non amisisse; atque in ovibus, capreis, bobus, quæ herbaceis vescuntur, viridem adhuc colorem referunt.

Cum ex ventriculo confectus cibus jam descenderit, succi exsolventes acidoacres sensim in illo congregantur, cumque a ciborum commixtione temperari, & infringi nequeunt, ex illis halitus diffunduntur, qui tunicas, fibrasque potissimum stomachi vellicant, & exstimulant unde sensus exoritur, qui Fames dicitur. Et si tanta fuerit humoris acris copia, & efficacia, ut valde nimis stomachus vellicetur, atque assumptus cibus citissime dissolvatur, Fames immoderata exurgit, quam Medici Lupinam appellant.

Quod si fortasse acres isti humores deficiant, aut crasso lentore retundantur, vel etiam diluantur, inepti dissolutioni evadunt, ut plerumque contingit Corporibus phlegmaticis, & cachecticis dictis, quæ appetentia, & fame carent, & quidquid assumptum fuerit, male digerunt. Atque hinc etiam fit, quod a cibis præsertim pinguibus, & dulcibus fastidium pariatur, & nausea, quamobrem nisi Natura hos Famis stimulos addidisset, incuriosi a cibis ad interitum abstineremus.

Quamvis superius dictum sit ad concoctionem perficiendam Potum non esse omnino necessarium, multum tamen conferet, si potissimum sitis urgeat, quæ oritur cum humida substantia absumitur, crassescit, & partium irrigationi inepta redditur. Sedari autem solet humidi absumpti instauratione, vel dissolutione ejus, quod spissitudine ineptum jam irrorandis partibus evaserat. Absumptum humidum restauratur nedum frigido, verum etiam calido potu, quem Romani, & Græci in deliciis habebant, nostrisque temporibus Itali, & Hispani potissimum calidis potionibus delectantur, etiam Chinenses, & Japonenses: testaturque Gassendus de seipso *tom.2. lib.5. cap.1.* quod præ dolore dentium calidam bibere coactus, post sedatum dolorem, etiam per æstatem frigidam aversatus fuerit, deindeque post biennium quotidiana febre correptus, sola calida per paroxysmos ardentissimos sitim sedabat. Dissolvitur vero, & discutitur spissescens, ut plurimum spiritu Vini, vel simili liquore, sicut etiam quibusdam medicamentis, quæ mansa salivam provocant, & poros crasso succo quasi obstructos aperiunt, qui rorem siti extinguendæ idoneum extillant, immo etiam aliquando propriis fermentis, & calore ros ille sponte exsolvitur, & fluitans fauces, & stomachum irrigat.

Lips. 1. elect. Alten. l. 3. Nic. c. & Maff. hist. Ind. Bonif. hist. Ludr. l. 7. c. 18.

Qua postremo ratione confectus chylus, atque

atque a ventriculo in intestina tenuia demissus a suis fæcibus secernatur, ut puriores partes oscilla lactearum venarum ingrediantur, & fæculentæ dejiciantur ad alvum, nuperrime enucleavit Sylvius Delboe, qui a commistione succi pancreatici, & biliosi in tenui intestino chylum dilui, a fæcibus secerni, candoremque acquirere deducit exemplo a similibus liquoribus petito, quod minime latuit Naturæ consultissimum nostrum Thomam Cornelium.

Disp. Medi. se. 24.

Antiqui Medici censebant, chylum per venas Mesaraicas in Jecur deferri, & ab eodem in sanguinem commutari, Galeni dogmatis addicti, posthabito Aristotele, qui sanguinis generandi munus ad Cor detulerat. Post Erasistratum, Asellio primum innotuit chylum per venas lacteas ferri, atque inde suspicatus est recta in Jecur tendere, unde Galeni sententiam confirmare visus est. At Joan. Pecquetus Jecur de principatu deturbavit, & e solio dejecit, cum detexerit lacteas venas quidem in Jecur, sed in glandulas lumbaribus vertebris substratas chylum deducere, atque ex illis per peculiares tubulos chyliferos thoracicos, & subclavios dictos in cor eumdem deferri: unde a corde in sanguinem verti opinatus est. Eodem postmodum argumento Thomas Bartholinus confirmavit inventa Pecqueti, & simul sustinuit Hepatis patrocinium; nam cum observaset quædam albicantia vasa Jecur usque tendere, existimavit chylum saltem ex parte illud subire; mox ubi cognovit vasa illa lymphæ deducendæ inservire, Hepatis patrocinium deseruit, & pro Corde stetit. Re tandem plurimum hinc inde discussa, invitis Riolano, Deusingio, Bilsio, & aliis, Hepatis exequias fecit, illudque tumulavit, & cordi sanguinis efficiendi munus restituit, quo simul confluere cum sanguine chylum & lympham decernit, ut apud ipsum est legere *in Opusc. Anatom. & in Anatom. Renov.* At vero Hieronymus Barbatus Hepatis partes toto conatu suscepit, cum advertisset per Pancreas intestinis affixum chyli portionem ad Hepar deferri per quemdam venæ portæ ramum, illoque dissecto prodire sanguinem imperfectum, & crudum fibras nondum adeptum, neque consistentem. Putarunt alii cum Harveo partem saltem chyli per venas meseraicas cum remeante sanguine Jecur subire, potissimum in Avibus, in quibus lacteæ non apparere dicuntur.

Progymn. de Nutritione.

Libell. de sanguine ejusque sero.

At frustra inter tales viros de hac re multæ, & magnæ contentiones fuerunt. Viscera enim omnia, ipsumque sanguinem, simul in embryone conspicua reddi, ac in primis rudimentis præextitisse alibi demonstravimus. Sive autem Jecur, sive Cor, aut aliud viscus pertingat, nonnisi secretionem, purificationemque chylus adipiscitur, & cum sanguine permistus tamdiu circumagitur, donec depositis in diversis partibus, tamquam colis, inutilibus portionibus, purgetur simul, ac purpurescat. Neque desunt experimenta; sæpissime enim ejusdem odoris, & saporis, ac fuerat cibus assumptus, eductus est per phlebotomiam chylus, ut testantur etiam Bartholinus, Rhodius, Lovver, & alii quamplurimi *in Ephemerid. German. ann. 1670. observ. 28.* memorati, quod utique non contingeret, si in aliquo viscere mutationem passus in sanguinem evasisset. Adde, quod idem Harveus observavit, nullo cæterorum viscerum vestigio in embryone apparente primum sanguinem prospici vix tenui bullula conclusum, unde asseruit illum primordia viventis initiare.

Atque hinc plene puto satisfactum iri Th. Bartholino, Cordi Hæmatosin tribuenti ex eo, quia aliter vana videretur illius tam artificiosa structura. At quæ structura in bullula illa saliente, quo tempore rubet sanguis, & per ramulos venarum, & arteriarum excurrit?

Rubescit forte chylus, & sanguineo colore tingitur ope salsitudinis in ipso sanguine existentis, ut in diversis salibus, & liquoribus est observare, potissimum in sale tartari cum sulphure, ejusque oleo, Sale ammoniaco, &c.

Sed & notatu dignum est, quod refert Georgius Elsnerus, qui deprehendit latitare quoque in chylo, quod ruborem exerit: Dissecto etenim cane vivo, ejusque abdomine aperto, cum vasa lactea chylo turgida apparerent, injecta illis ligatura, motum ejus ad ductum Thoracicum impedivit, & post aliquot horas invenit liquorem rubicundum sanguinis instar loco chyli, atque hinc manifesto indicio deduxit colorem illum antea latuisse, atque ex commixtione alicujus salis in corpore existentis prodire.

Ephemer. German. an. 1670. obs. 61.

Præter sanguinem, ex chylo etiam generari putabat Galenus Bilem, Pituitam, & Melancholiam, humores, quos simul cum sanguine in venis contineri dixit; Bilem quidem amari saporis, coloris flavi; Pituitam insipidam, atque albicantem; Melancho-

Comm. de Nat. hum. l. de Ther. ad Pis. & de simpl. med. fac. 24.

l. de Nat. fac. c. 4. 2. de elem. 3. & alibi. choliam acidam, & atram: illum cum scammonio: alteram cum cocco gnidio, tertiam cum epithymo analogiam habere, & speciatim ab ipsis attrahi. & educi.

Sed hæc humorum in sanguine distinctio omnino imaginaria est. Nec suffragatur Galeno, ejusque asseclis, quod ductus sanguinis variis coloribus infici videatur: hoc enim totum ab externo aere contingit; Aeri enim expositus concrescit, corrumpitur, & non solum illos a Galeno recensitos, sed multo plures alios colores exhibet, & si humor putatus bilis e reliquo sanguine separetur, qui paulo ante melancholicus videbatur, & fundo vasis hærebat, jam aeri expositus flavescere incipit, & in biliosum converti: evidens argumentum, hos humores non esse diversos, sed tantum ab aere apparentem variationem suscipere, quod, & Fracassatus adnotat. (In epist. Anat.) Commentitium etiam est, quod de saporum varietate in sanguine enarratur, & illi non absimile, quod de medicamentorum purgantium analogia cum humoribus effectum est, fictum est, ut alibi patebit.

Non tamen inficiamur in sanguine, præter partem vividam, floridamque, observari portionem albam, quæ auctifica nostro Cornelio dicitur, quia Animalia illa nutriuntur, & augescunt; Hæc potissimum apparet, ubi secta vena sanguis in fideliam aqua calida plenam effunditur: a florida enim parte secernitur, & ad fundum delabitur, ibique in gluten concrescit: illam tamen plerique e vulgo Medicorum pro materia purulenta, & putrida adstantibus ostentare solent. Eo autem sensibilior apparebit portio hæc glutinosa, quo cibi copiosiores fuerint ingesti, ac abundantiori chylo saturatus sanguis: unde fit, ut e jejunis, & diuturnam inediam passis eductus sanguis rubicundior observetur, cum nulla, vel paucissima albicante illa substantia, quam serum sanguinis appellat Barbatus. (Ephemer. Germ. ann. 1670. obs. 61.)

Utraque hæc substantia ad universas corporis partes fertur; at in carnosis major pars seri nutritii glutine, fibrisque compactior deponitur; fluxilior vero, & limpidior per adjunctas glandulas in vasa lymphatica remeat. At in partibus membranaceis purius serum nutritium relinquitur, & reliquum sanguinis per venas regreditur: quocirca observare est in his partibus membranaceis venas nigricante sanguine magisque glutinoso refertas: unde fit, ut in illis facillime remoretur, ac restagnet, proindeque acescat, & tumores, inflammationesque progignat. (Comm. de Nat. hum. & de Ther. ad Fit. & de simpl. med. fac. 10.) Quod autem vasa lymphatica a glandulis potissimum originem ducant, nuperrimæ observationes Anatomicorum demonstrarunt; quinimmo quo glandulæ grandiores, & plures, seroque abundantes in corporibus extant, eo etiam partes, & præsertim albæ magis augescunt, & adipe obteguntur; sicut pariter, quo sanguis glutinosior est, eo etiam nutricatio, & accretio in carnosis sensibilior observatur. Hinc non mirum, si senes, & graciles modice nutriantur: illorum enim sanguis fibris, & glutine destituitur, ac glandulæ prædictæ contabescunt, arentque. Nulla ergo necessitate cogimur in nutrimentum partium succum nerveum advocare cum Glissonio, Vvarthono, & aliis, quos refellit Bartholinus.

Ridiculi autem videntur, qui asserunt conceptacula ali suis, quæ continet, excrementis. (In Epist. lec. 1. & Anat. Renov. cap. de Nervis in gen.) Etenim quis unquam crediderit, bilioso succo cystim felleam nutriri, vesicam lotio, & fæcibus intestina, quæ, quoniam inutilia, excernuntur, & si fortasse diutius retineantur, gravissima damna afferunt.

Præterea plures alii humores suis quoque vasis continentur, ut Humor cystis felleæ, succus Pancreaticus, Lympha, Aqua Pericardii, humores oculorum, aliique; de quibus fusius scripsere Sylvius, Graefius, Bartholinus, Gerardus, Blasius, Vvillisius.

De Sensibus.

Physiologorum plerique Sensus dividunt in Internos, & Externos: ad illos referunt Imaginationem, Æstimationem, & Memoriam; ad hos vero Tactum, Gustum, Olfactum, Auditum, & Visum.

Sensuum omnium originem, & principium Cor esse arbitratus est Aristoteles 2. *de part. Animal. cap.* 4. & 2. *ejusdem operis cap.* 10. & alibi, cui visus est subscribere Avic. *lib.* 1. *f.* 1. *doct.* 4. *cap.* 1. Averr. 2. *collect.* & Alex. Aphrodis. 2. *de An.* Verum cum ex Anatome innotuerit, cerebrum esse nervorum principium, quibus sensationes fiunt, eoque læso, impeditisque nervis, operationes animales illico deficiant, quod læso corde non contingit; sana ratione Medici contra Aristotelem deduxerunt Cerebrum, non autem Cor esse originem, & sedem animalium functionum.

Non solum omnes sensus a Cerebro sunt, verum etiam in ipso revera fiunt, ubi Animi, seu Mentis sedes esse dicitur. Et licet prima fronte videatur visio esse in oculo, auditio in aure, cæteræque sensiones,

nes, quas externas vocant, in reliquis sentiendi organis; Aristoteles tamen quinque
3. de Ani. c. 2. sensibus externis unum internum communem præfecir, qui de illis judicaret. Et
to. 1. f. 2. l. 6. c. 1. Gassendus adeo luculenter insinuat sensiones in Cerebro fieri, & sensus omnes in una sede morari, ut dubitationi amplius non sit locus, potissimum cum alio intenti objectum præ oculis positum non videamus, & sonum auribus exceptum non audiamus. Hinc Ci-
V. etiam Arist. l. de som. c. 2. cero 1. *Tusc.* ait: *Itaque sæpe, aut cogitatione, aut aliqua vi morbi impediti, apertis, atque integris, & oculis, & auribus, nec videmus, nec audimus, ut facile intelligi possit, Animum & videre, & audire, non eas partes, quæ quasi fenestræ sunt Animi, quibus tamen sentire nihil queat Mens, nisi id agat, & adsit.* Celebre est quoque Pythagoræorum effatum: *Mens quippe omnia videt, & omnia audit, reliqua surda, & cæca.* Quare Apoplectici compunctiones, ustiones, ligaturas, dissectionesque non sentiunt, cum tamen sentiendi instrumenta bene se habeant. Hæc igitur aditum præstant, quo Mens in Cerebro sentiat receptas a sensibilibus objectis motiones, perculsionesque, per adjunctos nervos eidem communicando. Atque hinc Hippocrates 2. *aphor.* 6. *Quicumque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.*

Omnes autem sensiones, Tactiones sunt factæ in partibus nerveis sensu præditis. Nervi enim a sensilibus contacti continua motione Cerebrum afficiunt, unde perceptio, apprehensio, & cognitio rei sensibilis exoritur.

Neque revera sentitur a manu, vel pede, sed a Mente, prout in manum, vel pedem intenta est; unde quoties illa abalienatur, dolor, aut voluptas non percipitur. Falluntur propterea, qui mediis spiritibus, sive speciebus, sensiones fieri contendunt, putantque spiritus e Cerebro in extremas corporis partes veluti exploratores ocyssime excurrere, atque ad Cerebrum redeuntes illi nuntiare, quid in singulis partibus jucundi, vel molesti accidat, ac si forent mentis compotes, per tortuosas nervorum ambages sibi vias planas, & expeditas consultissime eligere, ut rerum species ad cerebrum quam citissime referant; quod si forte in furorem agantur, mox species illis affines perturbentur, Cerebrum vacillet, & nobis circum omnia rotent.

Similia sunt, quæ de speciebus afferunt, quod scilicet sint *immateriales, & intentionales*, sed sensibiles, & rerum corporearum, atque extensarum repræsentatrices, non sine manifesta repugnantia; nam sine tactu nulla res percipitur, aut impressionem facit, neque Tactus incorporeis rebus convenit;

Tangere enim, & tangi, nisi corpus, nulla potest res. Lucr. 1. de rer. Nat.

Unde scite Gassendus, *l. c. Si species sunt quasi quædam Imagines rerum corporearum, extensarumque repræsentatrices, quomodo esse incorporeæ, sive inextensæ, ac sine ullis partibus possunt? quomodo potest res dividua per individuam repræsentari? & si emanant ab ipsis rebus, quomodo si nihil sunt ipsarum, ac si nihil propterea ab illis decedit, nihil ipsis deest? & si trajiciuntur per medium, quomodo moventur, quæ neque sunt quidpiam per se, neque feruntur vehiculo, cum accidentia tamen dicantur? Et si excipiuntur a sensu, quomodo sensus, corporeus cum sit, apprehendere, ac in se admittere ipsas incorporeas potest?* Hactenus Gassendus.

Denique Arabes, duce Avicenna, sensus internos in Cerebri Ventribus fieri asseruerunt, Imaginationem quidem in superioribus, Æstimationem in medio, & Memorationem in postremo ventre. Fernelius Phisiol. l. 6. c. 10. movendi vim a medulla Cerebri pendere arbitratus est, vim sentiendi vero a Meningibus: quocirca motum Cerebro, & sensum Meningibus attribuit. Renatus Carte- Lib. de aff. Anim. sius hasce operationes Glandulæ pineali adscribit, aitque illam esse sedem, in qua Anima suas functiones exercet, atque in eam omnes rerum impressiones veluti in centrum tendere, & uniri.

Verum, ex accuratiori Anatomicorum observatione, Cerebri ventriculi videntur destinati emunctioni excrementorum, & non raro lapillorum pleni inventi sunt, nec propterea Animæ functiones vitiose exercitæ fuere. Fernelii insuper excogitato repugnat experimentum a Galeno allatum 7. *de placit. Hipp. & Plat. c.* 3. ubi refertur, nulla offensa sensus, & motus denudatum fuisse Cerebrum propriis tunicis, hasque dissectas extractas esse, illæsa tamen cerebri substantia; unde deducitur, haud quaquam in meningibus animales functiones peragi. Neque Cartesii sententia, quam defendendam susceperunt Hen- Lib. 1. c. 10. philos. Nat. ricus Regius, aliique, experientiæ cohæret. Refert enim Theodorus Kerkring. Spicil. Anat. obs. 25. se Amstelodami dissecuisse cerebrum cujusdam

jusdam Pueri annorum quatuordecim, atque in eo ne vestigium quidem glandulæ pinealis invenisse, quinimmo in dextro priore Cerebri ventriculo albicantem lapidem repertum esse pendentem grana tredecim. Addit quoque Plempius *M. Saladum Medicum, & Anatomicum Amstelodamensem observasse in glandula pineali lapillos, & aliquando tam multos, ut fere plus lapillorum, quam glandulæ esset, cum tamen in vita mens sana, & constans fuisset, sensus, & motus integri.* (Lib. 1. fund. Med. c. 6.) Testatur similiter *in præfatione: se una cum multis aliis Medicis in Nosocomio Amstelodamensi vidisse in puero ex hyarocephalo defuncto duram meningem oppletam aqua limpida ad libras quinque, quæ adeo cerebrum compresserat, ut vix appareret: at nullibi visa est glandula pinealis, cum tamen puer, dum in vivis degeret, motus, & sensus, & omnia mentis munera rite obierit.*

Quare crediderim Cerebri potius Medullam sensionum omnium originem, & principium esse, cum ab ea in reliquas corporis partes nervi diffundantur, quibus sensiones universæ fiunt.

Verum refertur in *Ephemer. German. anno* 1670. *observ.* 26. in quodam pago Pettavii Bovis cerebrum in marmoream planeduritiem conversum inventum esse, unde de Cerebri officio jure quis dubitare posset, nisi ex annotationibus ad observationes earumdem Ephemeridum anno sequenti editis constaret, a Malpighio observatum fuisse, Cerebrum illud non habuisse totam substantiam putrefactam, sed solum exteriorem corticem, atque hinc fortasse cæteris bobus stupidior apparebat, ut ibidem memoratur.

Ex his colligi potest in Cerebri meditullio Imaginationem, Æstimationem, Memoriam, cæterasque animales functiones haberi per impressiones, & motiones factas in cerebro per nervos a rebus externis, atque adeo unum esse omnium principium: non secus ac scribere, digladiari, & pingere, licet res diversissimæ, nonnisi ab unica manu promanant. Et si quandoque læsa Imaginatione Æstimatio integra videatur, ut in exemplis a Galeno relatis de Puero lanifici, & de Theophilo Medico, (L. 1. de lo. affect. cap. 1. & lib. de Sympt. differ. c. 3.) revera tamen illa Æstimatio, quæ videtur sana, læsæ Imaginationi obsequitur, ac proinde a recto Rationis tramite aberrat.

Cum ergo ab externis objectis excitatur motio in organis sensuum, & continuatur propagatione per nervos ad cerebrum usque; externa res, seu objectum, a quo pressio facta est, percipitur, & vestigium quoddam, quod phantasma dici solet, Cerebro imprimitur, unde Apprehensio, Æstimatio, Memoria, & cæteræ operationes animales emanant.

De sensu, qui dicitur Tactus.

Licet omnes sensus Tactus sint, peculiari tamen nomine Tactio dici solet sensio illa, qua objecta aspera, lævia, dura, mollia, calida, aut frigida judicantur, juxta diversam affectionem partibus a tactilibus objectis impressam: quæ enim disjungunt, incidunt, compunguntque, & se insinuando in poros, & texturam nervosarum partium sensum movent, calida dicimus; quæ vero constringunt, comprimuntque, atque adeo stuporem inferunt, vel nervorum fibras rigidas, durasque reddunt, sensilia frigida appellamus. Sic gravia, quæ fibras relaxant, ac distendunt; densa, ac dura, quæ prementi manui resistunt, unde fibræ, & partes nerveæ comprimuntur; rara vero, & mollia, quæ facile cedunt.

Quotiescumque vero Tactilium particulæ ita adaptantur, ut blandam, lenem, ac texturæ partium convenientem, congruentemque applicationem efficiant, Tactio voluptuosa oritur: molesta, & injucunda, cum incongruentes, atque inconcinnæ illæ fuerint partium nervosarum implexui.

Verum tamen est, quod hæ Tactiones magis, minusque afficiunt, prout diversa Tactus organi textura est: non enim idem ubique nervorum, & fibrarum implexus. Hinc fit, quod ubi cutis durior, ac densior, ut in vola manus, Tactio non tam sensibilis est, sicut in reliquis partibus mollioribus fibris nerveis contextis, a quibus solis sensio est; quæ enim his destituuntur, sensu etiam carent, veluti sunt ossa periosteo denudata, ligamenta, & cartilagines.

De sensu, qui dicitur Gustatus.

Gustatus dicitur sensio illa, qua sapida, vel insipida percipimus. Potissimum illius instrumentum videtur Lingua, quæ vesiculis quibusdam exiguis, seu papillis cuspidem præcipue refertam habet, ut exquisitius degustare possit, in radice vero latiores pori patent, per quos tenuiores alimentorum partes ad Cerebrum deferri possunt; atque hinc diuturnam inediam passi, & se-

& fere exinaniti primo generosi liquoris libamine reficiuntur, ut observarunt etiam Malpighius, & Bellinus.

Hunc sensum movent, quæcumque salibus prædita sunt, linguamque afficere apta. Pro illorum autem varietate diversi sapores exoriuntur. At lingua salivario rore madere debet, quo ciborum salia exsolvantur, & facilius in ejusdem papillas inferantur, ac sensum pariant suavem, aut insuavem, prout linguæ texturæ adaptantur. Hinc est, an quod ipse etiam Aristoteles sentit, Gustatum esse Tactus speciem. L. 2. de An. c. 11.

Saporum differentias plerique septem, nonnulli octo, alii etiam novem recensent: Acrem, ex pipere, & pyrethro: Amarum, ex felle, aloe, absinthio: Salsum, ex aqua marina: Acidum, ex malis citriis, & melicis, aceto: Austerum, ex mespilis, nucibus cupressi, cydoniis: Acerbum, ex fructibus immaturis, omphacio: Dulcem, ex saccharo, melle: Pinguem, seu oleosum, ex olivis maturis, terebinthina, butyro: Insipidum demum, ex aqua distillata, ovi albumine crudo, & similibus.

Præterea multæ aliæ differentiæ compositæ, ac fere innumerabiles haberi possunt, ut dulcis, unctuosus, acidus, acer, salsus, amarus, & similes; quinimmo, si rem actu spectes, infinitæ pene sunt; dulcedo enim, quæ ex melle, non eadem est cum dulcedine, quæ ex saccharo, aut lacte; & amarities absinthii cum illa aloes.

De sensu, qui dicitur Olfactus.

CUm rerum Odoratarum particulæ tenuiores, & volatiles intimiores narium partes pertingunt ad processus usque mammillares, oritur sensio, Olfactus dicta.

Si quæ autem e rebus efflantur, processum mammillarium meatibus bene congruunt, & fibras nervorum leniter titillant, suaves, & gratos odores percipimus; cum vero illis non congruunt, imo easdem fibras moleste percellunt, injucundos, & graves. Præter hos autem sunt & innumeræ aliæ odorum differentiæ, quas licet sensu discernamus, haud tamen facile est illas verbis exprimere.

Convenit Olfactus cum Gustatu, siquidem Coryza laborantes Gustu deficiunt, sicut Olfactu, quia rheuma æque consentientes nervos afficit. Differunt vero, quia Gustus eget humido, quo sapida diluantur, & facilius poros linguæ subeant; Olfactus autem tenuibus, levibusque halitibus afficitur, siquidem promptius ad processus mammillares penetrant; quamobrem odorosa igni exposita, contrectata, vel contusa abundantius olent, tenuibus partibus a crassioribus extricatis; & sapida, lingua suo rore destituta, vix degustantur.

Non solum per Aerem, verum etiam per aquas odor diffunditur, etenim prope Maris littora degentes odorem haurimus algarum, aliarumque rerum sub aquis latitantium, observamusque pisces sub aquis ad escam accurrere, eosque allici odore salsamentorum ab Aristotele memoratur. L. 4. de histor. Anim. c. 8.

De sensu, qui dicitur Auditus.

AUditum appellamus sensum illum, qui fit per Aures, cum Aer appulsus Tympanum ferit, & subinde reliquas interiores auris partes, quousque Cochleam, & Labyrinthum pertingens adjunctos nervos commoveat, percellatque. Percussum autem Aerem in varios gyros adigi putarunt Stoici, eo propemodum modo, quo observamus Aquam a lapillis injectis in orbes majores, majoresque expandi. Verum sunt, qui sonum per lineas rectas, non aliter ac lumen propagari probent, speculis eodem modo illum reflectentibus. Quod si fortasse in medio itinere obicem inveniat, repercutitur, ac resilit, & Echo formatur: quo autem obices concavi, & sinuosi magis fuerint, ac plures, eo etiam Echo sensibilior, & multiplicata percipietur. Ex Plutar. & Luter. 1.

Organum Auditus Aristoteles statuit esse Aerem ingenitum in Auris interiori meatu. Themistius vero spiritum animalem. Vesalius in tribus Aurium officulis, Stapede, Malleo, & Incudine Auditionem fieri putavit. Plerique etiam Tympanum præcipuum ejus instrumentum existimarunt. Verum licet hæc omnia ad Auditionem contulerint, potissima tamen Neotericis videtur Cochlea cum adjuncto Labyrintho, ubi soni impressionem vehementiorem efficere possunt, eamque proximis nervis, ac Cerebro communicare. L. 2. de An. c. 83. & 2. de partib. Animal. c. 10. 1. de hum. Corp. fab. c. 8.

Quamquam autem exterius per Aures plerumque sonus percipiatur, potest etiam ex ore exaudiri: sic sydes dentibus prehensas, & pulsatas Surdi non raro percipiunt; & sæpissime voces eminus emissas, ut melius, distinctiusque captemus, ore patulo exhaurimus, consentientibus scilicet nervis per linguam, & auditus organum diffusis, patenteque meatu a faucibus ad tympanum Auris protenso.

Ne-

Nedum Aer, verum etiam Aqua sonum promovere potest, cum Ranas sub illa coaxantes, & Piscium fragores audiamus. At, quia non adeo, ut Aer, mobilis, & fluida est, cum prope superficiem fit sonus, dumtaxat auditur, in quantum Aqua tremorem illum attiguo Aeri impertitur; si vero aquæ moles tanta sit, ut tremori motorum corporum resistat, sonus non exauditur; sic Urinatores in profundum Maris demersi ictus tormentorum non audiunt a Navibus supra illos existentibus explosos, ut narrat Gassendus. (tom. 1. lib. 7. cap. 4.)

De sensu, qui dicitur Visus.

IN hoc Sensu potissimum magna Philosophorum, & Medicorum pars hallucinata est, *Avicen. 6. nat. p. 3. cap.* 8. & cum eo Turisan. opticorum nervorum coitionem Visionis sedem esse credidit. Galenus Crystallum, Argenterius totum oculum, Gabeus vero Retinam. At Mariottus Choroidem, quæ est postica pars tunicæ Uveæ præcipuo Visionis usui esse contendit, quem refellit Jo. Pecquetus *peculiari Epist.* ut in *Ephemer. Gallic.* memoratur. (8. de usu par. c. 6. & lib. de olfact. c. 3.)

Neque minori dissensione, de modo, quo illa fiat, disceptarunt. Plato putat, oculos cujusdam ignis non urentis, seu lucis esse participes, lumenque diurnum ad illam ex ipsis effluentem incidens, propter similitudinem, ita cum eadem commisceri, ut unum corpus constituat in rectos processus dispositum, unde usque ad animam diffundatur sensio, quæ Visus dicitur. Hanc propriam oculorum lucem etiam Cartesius asseruit *Dioptr. cap.* 1. cum inquit: *Visus objecta posse percipi non tantummodo actionis vi, quæ ex iis emanans ad oculos nostros diffunditur, sed etiam vi illius, quæ oculis innata ad illa pergit. Verumtamen quoniam hæc actio nil nisi lumen est, notandum, neminem, præter eos, qui per tenebras instar felium cernunt, saltem si qui sint, illam in oculis suis habere, & maximam hominum partem tantummodo per eam actionem videre, quæ ab objectis venit.* Stoici etiam causas esse videndi dixerunt, radiorum ex oculis in ea, quæ videri queant, emissionem, aerisque simul intensionem. Aristotelei cum nequivissent Magistri mentem ex ejus scriptis percipere, Democriti, & Epicuri sententiam adulterarunt, & quod in illa probabile erat rejecerunt, dixeruntque: Visionem fieri intromissione seu receptione imaginum, vel simulacrorum, quæ a corporibus ad oculum impingunt: Verum ubi illi corporea simulacra fecerunt, hi incorporea, & *immaterialia* insulse fingunt, cum quæ incorporea sunt, impressiones in res corporeas facere nequeant: Ockamus demum, aliique *Species* incorporeas, & *Intentionales* deridentes, asserunt nil aliud requiri ad Visionem, quam ut objectum visibile sit, & oculus potens videre in debita distantia: Res sane lippis, & tonsoribus notissima, attamen modum non explicat, quo illa fiat. (Gal. 7. de decretis Hipp. & Plat. c. 5.) (Gell. l. 5. cap. 16.)

Verum lumine oculos ingresso, sive ab opacis corporibus resiliente, sive etiam e luminosis directe illapso, in Retina externorum objectorum idolum efformatur, atque nervuli ibidem existentes sic moventur, ut Cerebro rerum imagines communicent. Hoc videre est in cubiculo obtenebrato, si in illud lumini nonnisi unicus aditus concedatur per exiguum foramen vitrea lente clausum, & alba papyro ad debitum intervallum radii ingressi excipiantur. Omnia tamen clariora erunt, si evulsum recens bovis, vel alterius magni animalis oculum ita secemus, ut ablata ea parte trium ejus membranarum, quæ cerebro obversa est, satis magna pars humoris appareat nuda, nec tamen iste humor effundatur, sed contineatur charta, vel ovi putamine, vel alia quavis materia alba, & tam tenui, ut quamvis non sit perlucida, omnem tamen luminis transitum non excludat, huncque oculum foramini asseris ad id facti sic immittamus, ut ejus pars anterior respiciat objecta Sole illustrata, posterior vero conclave interius totum tenebrosum: hoc enim ita parato, non sine voluptate, & admiratione picturam quamdam in alba papyro foramini obversa videbimus omnia objecta extra cubiculum posita scite satis imitantem. Vide Cartes. *Dioptr. cap.* 5.

Cæterum lumen (ut ex opticis patet) si in oculos directe illabatur, ipsum luminosum corpus, lucis fons prospicitur; si vero reflexe, varii colores; pro varietate umbræ intermixtæ; demum si refracte, modo ipsum luminosum corpus, modo colores percipiuntur, prout omnes, vel aliquos tantum radios ab oculis excipi contigerit. Varietas igitur colorum ex varia corporum textura, quæ diversimode lucidos radios reflectit, ex situ oculi varie illos excipientis, & denique ex diversa incidentis luminis inclinatione, exoritur. Hinc male sentiunt Aristotelici, qui colores a lumine differre volunt, atque in reales, & appa- (Vid. Arist. lib. de col.)

ren-

rentes distinguunt, cum revera omnes ab uno lumine varie reflexo exurgant, & qui veri putantur ab immutabili objectorum textura dependent, quæ radios lucis semper eodem modo reflectit; qui vero apparentes, a vario, mutabilique partium objectorum positu, ut in collo Columbæ observare est.

Quamvis autem bini sint oculi Animantibus concessi, per alterutrum tamen, dextrum, aut sinistrum res visibiles conspiciuntur, etsi utrique aperti sint, & quidem dextræ a dextro, & sinistræ a sinistro oculo videntur; cum enim visibilia per lineas rectas spectentur, & in cunctis fere Animantibus oculi ex diametro utrinque sint positi, extuberante nonnihil fronte, & spina nasi, proinde quæ ad dexteram sunt, nonnisi a dextro oculo videri possunt, & quæ ad sinistram a sinistro; quamobrem aves, ut sursum, aut deorsum, quod fortasse terruit, accuratius intueantur, alterutro oculo illorsum aspiciunt. In hominibus vero, quia oculi antrorsum spectant, idem objectum æque ab utrisque videri potest, sed tamen nec per easdem lineas, seu radios lucis: Disponat quis in certa quadam distantia duos suæ manus digitos tanto intervallo inter se dissitos ad Candelæ lumen, ut alter alterum oculum e regione respiciat, & pari ratione candelæ lumen occultet; si deinde dexter digitus deflectatur, dexter oculus bene videbit, neutiquam vero sinister, & e converso. Quod si præterea digiti disponantur, ut solum medietatem luminis candelæ impediant, tunc dexter oculus dextram solum medietatem, & sinister sinistram spectabit, ut propterea ratum sit non omnino idem ab utroque oculo videri, nec per eosdem radios lucis. Idipsum experiri licet, si ante sinistrum e. g. oculum in certa distantia tabula admoveatur adversus Candelæ lumen, ita tamen ut latus tabulæ per rectam lineam contingere videatur lateralem candelæ superficiem: si deinde dexter oculus claudatur, lumen illud a sinistro haudquaquam videbitur; quinimmo neque si tabula collocetur, secundum ejus latus in tanta distantia parallela a lumine, quantum scilicet distat alter oculus ab altero. Videtur autem lumen, & quodcumque aliud corpus unum, non geminum, quamvis oculi duo sint, quia sensio, & repræsentatio in interno sensorio per unicum conum una fit, pari modo, ac ex geminis auribus una fit soni perceptio. Sunt enim sensus isti externi veluti fenestræ, ac ductus, per quos sensilia transferuntur in sensorium internum, ubi sensiones omnes fiunt, ut superius dictum. Quo autem pacto per Anatomen id contingat, conatus est ostendere præ cæteris Gulielmus Briggs Medicus Londinensis *in sua Ophthalmogr.*

De Somno, & Vigilia.

Etsi plerumque in Somno Sensus omnes consopiti jaceant, non raro tamen accidit dormientes alloqui, atque ad interrogata apte respondere, & vulgare est, Imaginationem, Memoriam, immo Rationem ipsam exercere; unde Mentem somno non ligari manifestum est, licet non omnium recordemur, quæ in alto sopore meditati sumus; hinc etiam dormientibus vigilantium munia obire contigerit. Galenus refert se aliquando stadium dormiendo peragrasse, nec prius experrectum, quam ad lapidem offenderit. Plures alios somnambulos memorant Henricus ab Heers, & Petrus Salius, qui sane mira patrarint. Novi etiam quemdam, qui dormiens de nocte surgebat, indutusque, & ense accinctus fores aperiebat, domo egrediebatur, ac deambulabat, imo in Amicos incidens salutatus resalutabat, deinde domum rediens, depositis indumentis cubile iterum petebat: at mane expergefactus rei immemor, interrogantibus Amicis, se domo noctu unquam egressum inficiabatur; tandem a domesticis ad id vigilantibus in ipso egressu excitatus, veritatis conscius factus est. 2. de Mot. Musc. cap. 4.

Somnum induci putavit Aristoteles, cum calor naturalis recurrit ad partes internas, & præsertim ad Cor, ubi ipse Somni sedem collocavit. Paulo ante etiam dixerat Somni causam esse alimenti evaporationem ad Cerebrum. Lib. de som. & vigil. c. 1.

Galenus *lib. 1. de Sympt. Caus. cap. ult. & 3. de Caus. pulf. cap. 9.* quem secuti sunt Avicenn. & Averr. Naturam ipsam spirituum refectioni intentam Somnum conciliare ait.

Alii ab obstructione, sive ventriculorum, sive meatuum Cerebri, unde spiritus animales ad organa inferiora pro externis sensionibus obeundis descendere prohibeantur, illum originem habere arbitrati sunt.

Verum his omnibus experientia refragatur. Etsi enim febre leipyria laborantes exterius frigeant, & interius caleant, non ideo dormiunt. Sic etiam licet plerumque a pastu in Somnum incidamus, sæpius tamen a lassitudine, & motu immoderato, ut

ut ab solis ciborum vaporibus id evenire haud dici posse videatur. Præterea Somnum conciliant cantus, sonusque suavis, & aquæ murmur, quamvis ventriculus cibis gravis non sit, qui potius illis oppressus Vigiliam, quam Somnum affert.

Similiter licet post nimium motum, ac corporis defatigationem facillime in Somnum prolabamur, fortasse Natura in virium refectionem incumbente; nihilominus sæpissime nulla prævia lassitudine, aut virium jactura, otiosos oculos Somnus urget.

Denique obstructio ventrium, & meatuum Cerebri, tantum abest, ut placidam quietem, & Somnum inferret, quin potius omnes sensus adimeret.

Cartesius credidit, impedito spirituum discursu per nervos valvulis quibusdam, quæ palpebrarum instar clauderentur, recluderenturque, Somnum induci. Sed nullus Anatomicorum hucusque valvulas istas in nervis observavit.

Probabilius propterea videtur Somnus conciliari, cum nervorum stamina, & fibræ, ea parte, qua cerebro cohærent, ita afficiuntur, ut minus aptæ sint suis muneribus obeundis: nempe si crassescant, rigeant, contorqueantur, aut etiam laxius distendantur: Et quidem cum Cerebrum a cibis leniter humescit, & irroratur sanguine, novo chylo, aut etiam alimenti parte rorida, & vaporosa imbuto, Somnus conciliatur; Hinc pueri, helluones, & qui phlegmatici vocantur, somnolentiores esse solent. Sic pariter cum blande percellitur, & continua, lentaque motione fibræ nerveæ laxantur, ut aquæ murmure, cantu, & similibus; vel cum eædem immodico motu distensæ flaccescunt, & labascunt, atque a vicinis partibus solutum humorem exugunt, & tumefiunt, aut arefactæ rigescunt: vel denique cum crassiores sanguinis partes diluuntur, tenuioribus dissipatis, facilisque per arterias in cerebrum tendunt, quibus illud gravatur, & nervorum fibræ eidem adhærentes crassescunt. Has autem in Somno affici patet, cum observemus caput inclinari, palpebras concidere, ac totum corpus labascere. Verum hæc si modum excesserit, pro Somno, Coma, Carus, Lethargus, Catalepsis, Apoplexia, & similes morbi contingunt.

Cum vero sensus solvuntur, & ad propria munia redeunt, Vigilia revocatur, restitutis quidem in debitam mollitiem, & flexilitatem fibris, itaut libere flecti, contrahi, distendi possint. Hinc ad Vigiliam conferunt, quæcumque Cerebrum, & nervos apta sunt vellicare, & percellere, fibrasque extensas tueri. Sic, quia inedia, febribus, animi pathematis, sanguis fit tenuior, acrior, aut acidior, ejus vapore fibræ sollicitantur, & vigilare cogunt. Idem omnino accidit ab his, qui sanguinem attenuare valent, ut sunt omnis generis aromata.

De motibus cum Animi, tum Corporis.

Animi motus, sive pathemata originem trahunt a sensibus, qui pro varia objectorum Phantasiam moventium repræsentatione sub specie boni, vel mali diversimode Animum commovent. Primo enim Cerebrum afficitur ab apprehenso objecto, mox in universum corpus, at sensibilius in Cor, affectio illa traducitur, unde ipsius, & sanguinis motus perturbatur, ac pathemata varia exoriuntur. Si namque sanguis concitetur, Ira; si remoretur, Timor; si intumescat, Gaudium; si vero detumeat, Mœror, & Luctus enascuntur. Cæteras Animi perturbationes late prosequuntur Cartesius, Gassendus, aliique Naturæ consultissimi Philosophi, quæ licet innumeræ fere sint, septem tamen ad Rem Medicam magis facere videntur, Amor, Odium, Gaudium, Mæstitia, Timor, Spes, & Ira.

Ab Amore sunt Cordis saltus, æstus, furor, suspiria, vigiliæ, corporis macies, & pallor. Unde Ovid. 1. de Arte:

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes,
Curaque, & in magno qui fit Amore, dolor.

Præterea, morum elegantia, audacia, facundia, corporis cultus, ingenii perspicacia, & sedulitas, ut de proprio filio narrat Cardanus. Ex adverso quæcumque ab Amore sunt, Odium corrigit, & corrumpit.

Gaudium, seu Lætitia cerebrum recreat, cor summa voluptate implet, diaphragma titillat, & ad risum incitat, pulmonem, & pectus dilatat, potissimum vero faciem, & oculos grato, roseoque colore perfundit, unde maxime sanitati confert. Plerisque autem repentinum interitum attulit, exoluto veluti summa dulcedine Corde. Cujus rei exempla lege apud Valer. Max. Gellium, Plutarch. Plin. & alios. Hinc si Gaudium fuerit immoderatum, & extremam cordis amplificationem, sive immodicum risum inducat, reprehensione,

Gal. 2. de sympt. Caus. c. 5.

ſione, pudore, & formidine temperabitur.

Deſperato Gaudio, ob aliquod præſens malum, Triſtitia exurgit, quæ pigrum, & ineptum hominem reddit, cor comprimit, & ſi diu perſeveret, melancholicum delirium inferre poterit. In ſacris etiam litteris dicitur: *Spiritus triſtis exſiccat oſſa, & in mœrore animi dejicitur ſpiritus*. Temperatur gaudio, & lætitia. Juvare autem poteſt, cum immoderatos motus cæterarum perturbationum corrigit.

Timore afficitur Animus ex malo imminente, & fere inevitabili. Quod ſi inevitabile prorſus ſit, Mœſtitia, & Deſperatio ſequetur. Eo ſanguis minus fluitat; quapropter hæmorrhagiæ ſiſtuntur. Immoderatus, & repentinus Timor ſyncopen, & mortem aliquando attulit, ut refert Hal. 5. *de loc. aff.* 1. Corrigitur ſpe, ira, & ſimilibus pathematis, quæ ſanguinem pavore craſſiorem redditum ſolvere poſſunt.

Spes nedum apta eſt tollere metum, & mentem quieti reſtituere, verum etiam Deſperationi opponitur, quam tandem mors ſequeretur. Unde Tibullus *lib. 2. eleg. ult.*

Jam mala finiſſem letho, ſed credula vitam
Spes fovet.

Cum cætera Numina in cœlum avolarent, hæc ſola in terris homines miſerata remanſit. Hinc Ovid 1. *de Pont. eleg.* 7.

Hæc Dea, cum fugerent ſceleratas Numina terras,
In Diis inviſa ſola remanſit humo.

Sæpe etiam animum cruciat. Quare Statius *lib. 1. Theb.*

---- Spes anxia mentem
Extrahit, & longo conſumit gaudia voto.

Ira ſanguis effervefcit, & attenuatur, decoloratis corporibus color reſtituitur, & aliquando Paralyſis ea ſoluta eſt. Hinc dixit Hipp. 2. *epid. ſect.* 4. prodeſſe nonnunquam iraſci. Et Valleriola *lib. 2. obſ.* 4. refert, ſuum conſobrinum jamdudum nervis contractum iræ æſtu convaluiſſe., Cum vero extra limites vagatur, ſebrem excitat, & furorem. Unde Phocilides:

Θυμὸς ὑπερχόμενος, μανίην ὀλοόφρονα τεύχει.

Illi opponitur Triſtitia, & Metus. Molli etiam ſermone frangitur.

Motus deniq; Corporis vel Animales ſunt, vel Naturales. Animales dicimus, qui animo advertente fiunt; Naturales vero, qui ſponte Naturæ, & animo non intelligente, ut ſunt inteſtinorum motus, ſternutatio, tuſſis, ſingultus, & ſimiles, quos cohibere nullo modo poſſumus. Plerique alii motus mixti obſervantur, veluti Reſpiratio, Riſus, Oſcitatio, qui etſi ſponte Naturæ proveniant, illos tamen cohibere in noſtra poteſtate eſt. Eſt & alia quædam motus ſpecies, quæ ad neutram harum reduci poſſe videtur, ut eſt ſomnambulorum motus, qui licet naturalis prima fronte videatur, re tamen perpenſa a voluntate regi credendum eſt, cum eant, redeantque, quo velint, imo illos quandoque flumina petiiſſe, & nataſſe referunt hiſtoriæ. Ad longum autem uſum hujuſmodi motus cauſa referri poteſt: ſic enim experimur nonnullos expeditis digitis chordas harmonice prætentare, quamvis alii operi intenti ſint.

Harum motionum Vvilliſius voluntarias, ſive animales adſcripſit Cerebro, Cerebello verò involuntarias, ſeu naturales, ideo, quia motus mixtos ad Nervos ab utroque dependentes detulerit.

De Vitæ diſſolutione, ejuſque cauſis.

HActenus de iis, quæ vitam tuentur, jam quæ illam diſſolvunt, expediamus. Vitæ diſſolutio dupliciter accidit: naturaliter, cum ſenſim provecta Ætas vires, & animum aufert; præter naturam vero, cum cauſæ morbificæ Vitam in medio curſu recidunt. Hoc autem manifeſtum fiet, ſi primum totius Vitæ progreſſum recenſeamus.

A primo ortu partes corporis teneriores ſunt, & laxiores, in quibus ſanguis facile inhæreſcit, atque ideo puelli magis nutriuntur, & vigent; Deinde ab aere, exercitiis, vigiliis, cibis, egeſtionibus, pathematis, & cæteris id genus cauſis, membra ſenſim denſantur, indurantur que; hinc ſanguis tenuior tantum modico glutini admixtus per denſiorem texturam, trajicitur, & partibus inhæret; trajectus vero repetitis circuitibus magis, ac magis attenuatur, quapropter plus roboris, quam nutricationis Juvenes adipiſcuntur. Aſſiduo præterea motu, aliiſque cauſis, plurima fiunt ſanguinis diſpendia, & vigor imminuitur, unde fermenta, ſales, ſeu ſucci, quibus ciborum exolutiones, ſecretiones, nutricatus, & cætera hujuſmodi peraguntur, vitiantur, aut deficiunt, ut teſtantur cruditates, oculorum caligationes, & ſimiles affectiones, quæ his, qui e Juventute exceſſerunt, accidunt. Tandem ſanguis cum glutine, tum vivida parte deſtitutus ineptus redditur ro-

bcran-

borandis, alendisque partibus; hinc extrema senectus, & decrepitas: tunc enim labascit cor, pulmones ægre expanduntur, arteriæ parum sanguinis admittunt, remittuntque, & vix pulsant. Postremo motu deficiente vita desinit. Quare Gal. *lib. de Marcore cap.* 5. *Nam is*, inquit, *est vitæ terminus, ac finis, ipsa nimirum Cordis ab actione cessatio*. Et Aristoteles *lib. de vita, & morte ait: Vitam finiri, aut resolutione, cum alimenta deficiunt, vel suffocatione, cum plus justo assumuntur, indeque excrementa cumulantur, & suffocant*.

His affine est, quod in plantis etiam observatur, quæ arescunt defectu nutritii succi, qui ob mutatam partium texturam, fibris obrigescentibus, trajici non potest in universam illarum substantiam: & nuper observatum est, ut refertur *in Act. Philosoph. soc. Reg. Angl.* succum in plantis circumire, non secus ac sanguis in Animantibus; unde Naturam ubique eodem modo se gerere satis manifeste patet.

Medicis fere omnibus naturalis Mortis causa hucusque visa est Calidi nativi extinctio, & Humidi radicalis, ut ajunt, absumptio a superveniente alio colore, quem Influentem dicunt, sive ab illo eodem, qui insitus est. At quo plures in hanc opinionem ivere, eo minus rem attente considerarunt. Qui enim fieri poterit, ut calor sive Insitus, sive Influens illis dictus, Nativum calorem destruat, quando illum adaugeri ab iisdem supponant? Insuper cum nonnisi a contrariis qualitatibus fieri rerum destructionem cum Aristotele censeant, miror, suaderi posse a calore potius, quam a frigore nativum calorem, & Vitam extingui. Et si a frigore hanc extinctionem fieri putarent, plane hoc frigus excedere deberet calorem, quem unanimi consensu in viventibus prævalere omnes confitentur. Accedit, quod, si Calor absumendo Humidum radicale, ut volunt, ipse quoque sensim consummeretur, quemadmodum evenit in lucernæ flammula, quæ absumpto oleo, extinguitur, profecto in Juvenibus utpote calidioribus humidum manifestius exhauriretur, & macies, ac tandem mors, senectute non expectata, contingeret, quod sanæ mentis nemo suspicabitur. Ipse etiam Gal. hanc veritatem fatetur *lib. de Marcore cap.* 3. ubi refellit opinionem eorum, qui asserunt corpora a calore consumi, sicut a flamma ligna.

Nec magis propabile est, quod cum Vallesio *super* 4. *Meteor.* nonnulli existimant a fuliginibus retentis per poros senilis cutis expirare nequeuntibus, atque adeo levem febrim excitantibus, naturalem mortem accidere, cum Calor in senibus desit, a quo possint hujusmodi fuligines elevari. Nec modum explicant, quo febriculam inferre possint. Cætera mittimus, quæ adeo levia, & futilia sunt, ut pigeat illa recensere.

Plerique putant, ope Medica, posse vitam ad longissima tempora produci, inter quos fuit Ægyptius ille Philosophus relatus a Gal. *lib. de Marc. c.* 2. immo exemplo Æsonis, sanguinis transfusione senes renovari posse contendunt: & Hermetici summis laboribus pulverem philosophicum inquirunt, quo possint morbos fugare, & vitam incolumen ad plura sæcula prorogare. At quo ipsorum desiderium sapienti homine dignum est, eo difficilius assequi datur, & ipse Paracelsus, qui gloriabatur se posse vitam diutissime tueri, vix quadragesimum septimum annum attigit; sive quod termini constituti sint, qui præteriri non possint; sive quod impossibile sit deperditos vitæ fomites, aut alimentis, aut secretoribus Medicinæ arcanis ex æquo restaurare. Quæ vero referuntur de Phœnice, Serpentibus, Aquila, Cervis, & de Indo quodam Viro, cujus meminit P. Maffeus *lib.* 11. *Hist. Ind.* & de Joanne Macleyne Scoto, quem narrat Plempius *fundam. Med. lib.* 2. *s.* 4. *cap.* 8. deque multis aliis memoratis a Gassendo *tom.* 2. *s.* 3. *lib.* 13. fabulosa quidem, vel ficta existimantur: nisi credere velimus, vegetiores tantum illos evasisse, & vitam, quousque licitum est, prorogasse.

Quoniam vero causis morbificis, quibus impeditur sanguinis, & cordis motus, & præter naturam, seu violenta Mors accidit, ope Medica occurrere valemus, conabimur, quantum in nobis est, Morborum naturam, differentias, causas, symptomata, & reliqua explicare, ut tandem, opportunis remediis adinventis, quam serius possumus, Naturæ concedamus.

De Morbis.

Quemadmodum in bona corporis habitudine Sanitas, ita in mala consistit Morbus. Nemo, quod sciam, Medicorum Morbos a vitiis corporis distinxit, quo factum est, ut hexadactylon, ridicule sane, morbosum appellarint, etsi optima habitudine fruatur. Libet igitur cum Peol. *lib.* 3. *qua-*

quadrip. c. 16. distinguere Morbum a Vitio: Vitium quidem semel inflictum constantes dolores non affert; Morbus vero, vel continuos, vel reciprocos. Unde Cardanus *ibidem. Vitia sunt cæcitas, surditas, claudi-tas: inflicta enim semel dolorem afferunt, inde postea nequaquam. Morbi autem in hoc conveniunt omnes, quod dum adsunt, dolorem afferunt, sed duorum tamen sunt generum; quidam enim sunt reciproci, ut Asthma, Comitialis, Podagra, qui, ut abscedunt, redeunt; Morbi vero non reciproci sunt, ut Febres, & morbi laterales. Vitia præterea ferme sunt inseparabilia, sed minus affligunt; Morbi contra, natura sua sunt separabiles, licet reciproci medii quasi natura sint inter simplices morbos, & vitia.*

A mala corporis habitudine variæ Morborum differentiæ exoriuntur. Cum enim bona valetudo videatur esse a sanguine, & partibus rite constitutis, idcirco morborum alii erunt a sanguine peccante, alii vero a partibus a proprio, naturalique statu recedentibus.

Si Sanguis effœtus evadat, debilitas pulsus, virium languor, partium refrigeratio, & totius corporis hebetudo præsto sunt; ut macies, & tabes, si, amisso glutino, solvatur. Si vero, vel acidus, vel acer, aut motu celerior fiat, inflammationes, pustulas, & similes morbos affert. Si demum plus justo serosus evadat, hydronosi, seu aquei morbi exoriuntur. Ad sanguinem quoque referre licet ægritudines, quæ a reliquis corporis humoribus lympha, bile, succo pancratico, & similibus sunt, cum vel a sanguine hi male secernuntur, vel secreti iterum commiscentur, & illum inficiunt.

Ad partes quod attinet, si a propriis locis recedunt, magnitudine augeantur, scindantur, corrumpantur, vel obstruantur illarum ductus, aut alio modo afficiantur, Luxationes, Tumores, Ulcera, Putredines, Obstructiones, & hujusmodi emergunt.

Præter has Morborum differentias, aliæ sunt: A Sexu, ut satyriasis, priapismus; nec non podagræ, quæ ut plurimum Maribus accidunt: Affectiones hystericæ, quæ Fœminis.

Ab Ætate, ut Variolæ, Aphthæ quæ pueros sæpius invadunt: Tusses vero, & Asthmata, senes.

Ab Origine, Hæreditarii, ut cum a Parentum vitio emanant. Idiopathiei, qui ab ipsamet parte affecta originem trahunt. Sympathyci, qui sunt per consensum alterius partis patientis.

A Tempore, alii sunt Acuti, qui quadragesimum diem non excedunt; Alii Chronici, qui ulterius protrahuntur.

A Loco, ut sunt Endemici aliquibus tantum Regionibus familiares, inter quos connumerari meretur lues Americana illius Regionis peculiaris, quam ad Nos Hispani detulerunt, vocataque est Gallica, quia primum Galli, in obsidione Neapolitana illam sævissimam experti sunt, pariterque in Americam nostras variolas iidem Hispani invexerunt, quibus crudelissime illic grassantibus innumeri pene perierunt. Celebris quoque est morbus Tarentinus, qui jure ad quoddam Furoris genus referri potest, & nisi musica, choreisque compescatur, certum est correptos brevi morti concessuros: sunt qui ad Mare avidissime accurrunt, & toti immerguntur in aquis: alii foveis excavatis, capite tantum supereminente, terra obruuntur: alii ad Tympanorum, Tubarum, Bombardarum strepitus, cæteraque hujusmodi exultant; speculis, nudis ensibus, variisque coloribus delectantur. Per Æstatem quotannis solet morbus exasperari, unde fabula vulgo nata est, quod Araneæ Tarentinæ morsu ictis tamdiu saltandum sit, quamdiu ipsa vixerit. Verum illæ per idem tempus adeo venenosæ fiunt, ut fere Aspidem, Viperam vincant, nec ullam opem a choreis, & sonis sperare est contra illarum morsum; quod experti sunt quidam milites Hispani Tarenti degentes, qui incolis illudebant, quod fœminæ ut plurimum his morsibus obnoxiæ essent, quasi aliud mente agitantes morbum simularent, atque ab his araneis, a quibus hunc furorem inferri dicebatur, vano insanoque tentamento sese morderi passi sunt, & mox gravissimis symptomatis correpti periere, frustra ad choreas variis sonorum modis invitati. Cæteris autem temporibus illarum morsus, vel nullus est, vel innocuus, veluti plerisque aliis venenosis animalibus accidit; unde factum, ut quibusdam causa dubitandi data sit, num revera deleteriæ illæ forent. Notabile præterea est, quod Morbum cæteroqui Endemicum, affecti quocumque iverint, secum ferant; diuturnitate tamen temporis, & sudore a salibus, & choreis habito, curari solet.

Epidemici demum Morbi sunt, qui vitio aeris, vel alimenti, alteriusve causæ communioris hominibus accidunt.

De

De morborum Causis.

Sicut variæ omni ævo extitere Medicorum sectæ, sic variæ Morborum Causæ excogitatæ sunt. Quidam enim ex sapientiæ professoribus, ut habet Celsus, ex quatuor principiis, vel superans aliquid, vel deficiens adversam valetudinem creare dixerunt; quo respexisse videtur Hipp. *lib. de flatib.* definiens Medicinam Adjectionem, & Detractionem; adjectionem quidem eorum, quæ deficiunt, detractionem vero eorum, quæ excedunt: quamvis in fine ejusdem libelli Morborum omnium causas ad flatus referat: & *lib. de Nat. hum.* partim ex aere, & partim ex victu illos esse dicat: Herophilo omne vitium esse in humidis visum est: Erasistrato in sanguine, si in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt, transfundatur, & inflammationem, quam Græci φλεγμονὴν vocant, excitet, eaque inflammatio talem motum efficiat, qualis in febre est; & Asclepiadi in corpusculis per invisibilia foramina manantibus, si subsistendo iter claudant: Tgemison Laodiceus, & Thessalus Trallianus, cæterique Methodici referebant omnes affectiones ad adstrictum, & laxum, unde illarum curationes dirigebant ad relaxationem, & adstrictionem non eorum, quæ vel adstricta, vel laxa essent.

Galenici cum in Morbis triplicem agnoverint differentiam, intemperiem, malam compositionem, & solutionem continui; causas morborum fecerunt, quæcumque concinnam partium similiarium temperiem alterare, organicarum structuram lædere, utrarumque nexum dissolvere possunt.

Paracelsus, ejusque asseclæ postquam Morbos substantiam esse statuerint, inutileque existimarint illos a Causis, & Symptomatis distinguere, aliamque divisionem probaverint, qua scilicet in Deales, Astrales, Naturales, Mentales, & Venenosos distribuuntur, causas fecerunt I. Deum, qui sive ob peccata, sive ob alios fines sibi soli cognitos, ægritudines in homines immittit. II. Astra, quæ mediis suis influxibus morbos excitare possunt. III. Naturam, cujus vitio ægritudines contingunt, vel omnibus, vel particularibus individuis. IV. Ens pagoycum sive mentale, sub quo comprehendunt tum morbos ex propria Imaginatione, tum a spiritibus malis, Deo tamen permittente, tum etiam ab Incantationibus inductos. V. demum Venena, sive naturalia, sive artificialia.

Dividunt præterea plerique Paracelsistarum Morbos in Coagulatos, & Resolutos propter semina, quorum fructus inquiunt, vergere, vel in coagulationem, vel in resolutionem. Alii vero cum eodem Paracelso *in Labyrinth. Med. err. cap. ultim.* dum alia morborum genera stabiliunt ex Iliastro, & Cogastro, quorum primum ex pravis seminibus, secundum vero ex corruptione emergit.

At Petrus Severinus morbos omnes, illorumque causas ad quatuor tanquam Monarchas reliquorum retulit, nempe Epilepsiam, Hydropem, Lepram, & Podagram: Ad Epilepsiam revocat catarrhos, paralyses, spasmos, vertigines. Ad Hydropem, apostemata, ictheritiam, cachexiam. Ad Lepram, ulcera omnia. Ad Podagram denique, colicam, nephritidem, cephaleam; licet aliquando afferat Morbos, aut ex superioris, aut ex inferioris globi seminibus oriri.

Recentiores demum Hermetici Morbos, & Causas ad tria principia referunt, Salem scilicet, Sulphur, & Mercurium. Ex Salibus ajunt proficisci ulcera, erosiones, dysenterias, hæmorrhagias. Ex Sulphure, inflammationes, febres, & si sulphur narcoticum sit, soporiferas affectiones. Ex Mercurio, epilepsias, apoplexias, paralyses, catarrhos, & nonnunquam etiam contagiosos, & epidemicos morbos. His addunt affectus ex Tartaro pendentes, ac propterea tartaros dictos. Cui divisioni inhæret Quercetanus *in Tetrade Morborum capitis*.

Sed non facile est, omnes Hermeticorum, & Paracelsistarum de Morborum Natura, & Causis sententias in medium afferre, cum vix invenire liceat unum, aut alterum sibi ipsi consentientem: etenim ita verbis insuetis, & abstrusa oratione Paracelsus in suis scriptis usus est, ut mentem ejus assequi perquam difficile sit; quo factum est, ut illius asseclæ non conveniant in rerum natura explicanda, ejusque mente aperienda: alius enim aliam, pro libitu, commentus est expositionem.

Non dissimili modo suam de Morborum natura, & Causis sententiam attulit Jo: Baptista Van-Helmont. Multis in locis repetit morbum esse ens reale, sed potissimum *In Ignot. Hosp. Morb.* ubi postquam longa oratione improbavit quidquid in Scholis de Morbis, Morborumque Causis, & Symptomatibus edocetur, proponit Archeum spiritum indispositе motum, ac operantem

esse universale Morborum principium, Causas vero, quas reliqui Medici efficientes vocant, putat ipse esse tantum occasiones, quibus Archeus irritatur, unde oritur Idea morbosa, & compositum illud resultans ex perturbato Archeo tamquam efficiente, & præfata Idea seminali, morbum progignit. Itaque causæ occasionales, sive internæ, sive externæ illæ fuerint, imprimunt in Archeo Imaginem, sive ideam, cujus causa ipse irascitur, perturbatur, contristatur, ac diversimode affligitur, unde morbus exoritur, ut idem prosequitur *in Ort. Imag. Morbos.* Morbos propterea dividit in Recepta, & Retenta. Recepta, quæ forinsecus intrant in nos, & Archeum commovent, vel offendunt; Retenta vero, quæ ut plurimum in nobis sunt genita, aliquando etiam extrinsecus assumpta, *ut in Morb. Phalang. & in divis. Morb.* ubi deinde subdividit Recepta in Injecta a sagis ope Dæmonum, Inspirata ab endemicis, Suscepta ab irruentibus, Assumpta, a cibo, potu, veneno, pharmaco, & in Heteroclita: sicut pariter Retenta, in Relicta ab excrementis, Transmutata in digestionibus, & ab una in aliam digestionem Transmissa, ut fusius apud eumdem est videre *in Divis. Morb.*

Neoterici, sicut antiquioribus Galeni documentis non sunt assentiti, ita nec Paracelsi, aut Helmontii inventis acquievere, sed in alias adhuc sententias profecti sunt. Et primo plerique ex Chymicorum etiam familia oriundi, Morborum causas existimarunt Acidum, & Alkali; quam sententiam novissime secutus Ottho Tachenius *in suo Hippocr. chym.* multis rationibus, & experimentis conatur stabilire Acidum, & Alkali, ab Hippocrate *lib. de Diæta* sub nomine Ignis, & Aquæ indigitata; universalia rerum principia esse, atque ab iisdem diversimode commixtis, inversis, exorbitantibus, depressis, aut denique dissociatis, omnes ægritudines pendere; sicut contra per eorumdem convenientem, accuratamque applicationem, posse quascumque infirmitates curari. Quod confirmavit alio etiam libello, cui titulus *Clavis Hippocraticæ Medicinæ*. Iisdem vestigiis inhæsit Bernardus Swalve *libello Acidum & Alkali* inscripto, in quo sub forma Dialogi inter Neochmum, & Palæphatum hinc inde argumenta proponit, ac tandem concludit, omnia Naturam, ejusque imitatricem Artem per Alkali, & Acidum producere, atque ex his, quidquid ad Medicinam facit, deduci posse.

Franciscus Sylvius Delboe Batavus, qui rem Medicam Anatomicis inventis superfluere, & chymica ope promovere nisus est, Morbos, morborumque Causas pendere ait, a varia mistura succorum nuper ab Anatomicis Accuratioribus repertorum, potissimum succi pancreatici, biliosi, & lymphatici; atque ex his putat componi humorem, quem Triumviralem appellat, qui in Intestinis gracilibus levem fermentationem excitet, & deinde per venas lacteas transeat in cor, ubi levem aliam, & Naturæ convenientem fermentationem suscitet ad sanguinis perfectionem. Ab horum autem dissidio, & vitio morbos omnes oriri, atque adeo febres, tumores, inflammationes, doloresque fieri asserit, prout ipsi humores naturam adepti fuerint acidiorem, viscidiorem, acriorem, vel salinam, unde depravatis fermentis coctiones, & reliquæ functiones malæ insequantur, ut latius apud ipsum.

Pari modo, Paulus Barbette, Morbos, sanguinis, lymphæ, succi pancreatici, aliorumve succorum vitio tribuit.

Franciscus Travaginus Venetus, constitutis duobus Naturæ principiis, Acido, & Salso, ex varia eorumdem complicatione elicit nedum varias rerum mutationes, verum etiam morbos, eorumque causas, & curationes, ut colligi potest *ex sua synopsi, & epistolis ad Societatem Regiam Angl. datis*, quæ in Actis Philosoph. Angl. referuntur *mens. Nov. Ann. 1667.*

Tandem Jo. Fridericus Helvetius res Anatomicas, chymicas, & diversa experimenta congerens suum Diribitorium Medicum composuit, ubi omnium morborum, accidentiumque tum internorum, tum externorum naturas, causas, & curationes explicuit ex saporibus, odoribus, provenientibus a fermentorum, effervescentiarum, aut putrefactionum salibus, sulphuribus, & mercuriis, quæ male inveniuntur in succis alibilibus omnium ventriculorum, glandularum, vasorumque lymphaticorum totius corporis; asseritque, quod quemadmodum sanitatis conservatio pendet ex sola convenlente fermentatione in partibus habita, ita vitiatis fermentis, aut omnino absumptis, sanitas deficit. Ex fermentis autem, diversimode vitiatis, & in acrem, acidam, salsam, amaram, vel in similem pravam conditionem degenerantibus; diversi generis morbos oriri ait, de quibus speciatim agit, & cuique sali producto ex fermento vitiato suos attribuit

mor-

morbos, methodumque docet illos curandi per medicamentorum fimplicium fpeciales fignaturas.

Occafiones etiam Morborum recenfentur Aer, Cibus, Potus, Motus, Quies, Somnus, Vigilia, Egeftio, Retentio, & Animi pathemata, quæ indifferentes dici merentur, quia tum obeffe, tum prodeffe poffunt, prout bene, vel male illis utimur, & plerifque procatarcticæ dicuntur.

Inter has autem primum tenet locum Aer, qui cum facillime mutationes fubeat, diverfarum alterationum caufa eft.

Et primo videntur illum alterare Corpora cœleftia. Equidem accedente Sole ad noftrum verticem, vel ab eodem recedente, temporum vices mutantur, & Aer vel calidior, vel frigidior perfentitur: hinc non immerito Hippocr. 3. *aphor.* diverfos afferit morbos generari ex anni temporum varietate. Et Quercetanus in fuo *Diætetico polybiftor. fection.* 2. *cap.* 2. ait non folum alterari Aerem ex folaribus periodis, verum etiam a lunaribus viciffitudinibus, reliquorumque fiderum tum errantium, tum fixorum mutationibus.

Lib. de Aer. aq. & loc. epid.

Mutabilis quoque eft Aer a varia pofitione, variaque Cœli habitudine. Hinc Regiones ad meridiem expofitæ calidiores funt, ad boream vero frigidiores, intermediæ temperatæ.

Alterari infuper plerique illum putant influxibus, fiquidem obfervari contendunt Lunam lumine auctam catarrhos movere, motus epilepticos concitare, articulares dolores incutere; quibus fuffragari videntur per id tempus pinguiores Echini, Cancri, Oftreæ, & fimiles; atqui Hippocr. 4. *aphor.* 5. qui in exhibendis purgantibus medicamentis multos dies vitari jubet fub Cane, & ante Canem; & *lib. de medicam. purg.* alios dies notat circa Solftitia, & alios circa Æquinoctia *lib. de Aer. Aq. & Loc.* Immo ibidem Aftronomicam agnitionem Medicis inculcat, & vix errare Medicum poffe, inquit, qui ftellarum congreffus præfentire, & obfervare novit. Qua autem ratione ipfi viderint.

Mutationes præterea fubit a vaporibus, & halitibus, ex quibus nubes, caligines, nives, pluviæ, venti, unde viventia plurimum afficiuntur: præfertim cum halitus funt bituminei, fulphurei, nitrofi, aliæve naturæ. Non femel etiam ex apertis voraginibus eruperunt maligni halitus, quibus Aerem inficientibus perniciofa orta eft lues, ut hiftoriis notum.

Jo. Villan. Nauel. & Bar.

Ad hæc non parum confert locorum conditio, etenim montanus tenuior eft, & frigidior, maximeque ventis expofitus; paludofus vero, & campeftris craffior, calidior, & minus agitatus.

Noxius quoque fit Aer, cum plus jufto attenuatur, vel vaporibus inficitur, unde ægritudines, & mors confequuntur. Exempla malorum ex tenuitate Aeris affert Jofeph a Cofta *Hift. Ind.* referens tranfeuntes per verticem altiffimi montis Peruani, ubi Aer nimis tenuis erat, fanguinem expuere coactos effe, & vix fummo labore, ac fpongiis aqua madidis periculum evafi. Id etiam conftat ex nuperis experimentis Boylæis, & Florentinis: etenim fi in vitreis phialis animalia includantur, & inde Aer extrahatur, modo ab ipfis defcripto, poft inconditos motus expirant.

Non minora damna affert, cum vaporibus craffior evadit: fic nuper vidimus hic Neapoli extinctos tres homines, qui defcenderant in cifternam jam diu claufam, in qua oleum affervari confueverat. Experiri idem licet in æftuanti mufto: fi enim illi animalia admoveris, illico vitæ jacturam fentiunt; & fi perfiftas, emoriuntur.

Celebris quoque eft in Puteolos, & Neapolim Cryptula ad oram paludis, quam accolæ ab anguium frequentia, ut ferunt, *Anguianam*, feu *Agnanam* vocant, ubi fi Canes, vel alia Animalia malignum illum halitum refpirare cogantur, intermoriuntur, & nifi opportune in liberum Aerem extrahantur, omnino pereunt; promptius vero expergifcuntur, fi illorum nares, effoffo extra cryptulam fcrobiculo admoveantur. Solertiffimus nofter Thomas Cornelius domi etiam fimile quid parare novit, quo animalia, & faces ardentes, ficut in cryptula prædicta extinguuntur.

Compertum denique habemus in illo Aere homines poffe vivere, in quo candelæ flammula perdurat, quo experimento fifi metallarii in profundas fornas defcendere non reformidant.

Affumpti etiam Cibi multifariam obeffe poffunt, vel quia pravæ conditionis funt, ut fungi, tubera, lolium: vel quia immodice, aut intempeftive illis utimur, vel quia debito ordine non fervato ingeruntur. A conditione mala ciborum exurgunt cacochymię, cachexiæ, hydropes, tumores, obftructiones pro varia eorumdem natura. A Quantitatem immodica plenitudines, laxitates, compreffiones, ut fi nimis tenuis effet, ing

sequerentur extenuationes, langores, animi defectiones. Ab Importunitate cruditates, nauseæ, vomitus, fluxus. Ab Ordine non servato corruptiones, nidores, diarrhœæ, ventris dolores. Verum in his consuetudinis ratio semper habenda est.

Quod ad Potum, Aqua nisi limpida sit, & omni odore, sapore, & colore carens, sæpe aliquid detrimenti infert, cum per terræ meatus transiens metallorum, cæterorumque fossilium naturam induerit. Sic quæ ex nivibus solutis aquæ bibuntur, noxiæ sunt, quia impuræ, & nitrosæ. Officiunt etiam palustres, utpote stagnantes, limosæ, ac fœtidæ. Ex Ephemeridibus Germanicis habetur, quemdam, post haustum stagnantis aquæ, ventriculi doloribus divexatum fuisse, ac tandem, semestri elapso, vomito tres Bufones rejecisse. Thomas etiam Bartholinus simile quid refert evenisse Catharinæ Altenburgensi.

An. 1678. observ. 46.

In suis centuriis Anatol.

Vinum similiter, quamvis vires reficiat, & coctionem adjuvet, si tamen copiosius hauriatur, aut nimis recens, acescens, aut quod jam fugit, maxima damna inferre solet.

Cæterum tum Aqua, tum Vinum nocere possunt pro variis ætatibus, & corporum constitutionibus. Hinc obesi, decolorati, languidi, crudi, sicut plurimum juvantur a moderato vino, ita usu aquæ læduntur. Immodicum vero si bibatur Vinum, maxime obesse solet, fluxiones concitat, cerebrum hebetat, & ventriculum gravat. Semper autem vinum commendabile est in senibus, consuetis, & crudis; Puerulis vero, insuetis, & stomacho vacuo omnino interdicendum. Uno verbo, sicut nil utilius optimo, moderatoque vino, ita eodem immoderato nil perniciosius. Hinc Virgilius:

De Vi. & Een.

Vina sitim sedent, natis Venus alma creandis
Serviat, hos fines transiluisse nocet.

Amplius Motus, & Quies immoderata, vel intempestiva humano corpori officiunt. Et quidem Motus nimius, vel importunus vires enervat, fluxiones, & dolores excitat, sanguinem attenuat, unde febres, inflammationes, & similes affectiones inferre potest. Quod si a pastu fiat, dissolventes succos distrahens, coctionem impedit, aut eosdem acuens, distributionem, secretionemque ante tempus properat, proindeque obstructiones venarum lactearum, difficiles anhelitus, ventris dolores, cæterasque ægritudines affert. Sic quoque si post cibum animo ad profunde speculandum moveamur, præter stomachi languorem, perturbatamque coctionem, consequetur capitis imbecillitas, cerebri, & oculorum hebetudo, cæterorumque sensuum labefactatio, vel oppressio.

Similiter nimia quies crassos succos coacervat, sanguinem, parte florida diminuta, motui ineptum reddit, meatus omnes obstruit, excrementa retardat, caput, & cerebrum gravat, obnoxiumque reddit omnibus affectibus soporosis, animum, & sensus segnitie opprimit, corpus pravis humoribus replens ad hydropem, vel cachexiam disponit. Unde Ovidius:

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus,
Ut capiant vitium, ni moveantur Aquæ. 1. de Pont.

Ex Otio nedum Corpus, verum etiam Animus vitia contrahit; quare idem Poeta.

Quæritur, Ægisthus quare sit factus adulter. 1. de Remed. Am.
In promptu causa est; desidiosus erat.

Præterea Somnus nimius corpus iners, segnemque animum reddit, excrementorum egestionem retardat, capitis vapores, & crassos succos offundit, sanguinem, & reliquos humores consistentiores efficit. Pariter longa Vigilia vires, sensus, mentemque labefactat, ciborum coctionem pejorare solet. Hinc Hipp. *aph.* 2. *t.* 3. *Somnus, & Vigilia, utrumque si modum excesserit, malum.* Et *t.* 4. *Non satietas, non fames, neque aliud quidpiam, quod modum Naturæ excesserit, bonum.*

Hæc vero nedum immodica, verum etiam intempestiva nocent. Sic Somnus meridianus præsertim insuetis, & capitis affectionibus obnoxiis nocens est, tum quia facile interrumpi solet, unde evaporationes ad cerebrum delatæ tam brevi tempore discuti, resolvique nequeant ex Avicenna; tum etiam quia somno sanguinis, & cordis motus tardior evadit, quare chyli portiones per tubulos lacteos in Cor illapsæ, nec bene adhuc percolatæ, Cerebrum petentes, illud premunt, & offuscant, quæ nisi repetitis circumactionibus secernantur, graves afferunt ægritudines; unde Schola Salerni: 3. 1. de. 2. cap. 9.

Febris, Pigrities, Capitis dolor, atque Catarrhus, cap. 3.
Hæc tibi proveniunt ex Somno meridiano.

Pessimus etiam est Somnus vespertinus, tum alimenti distributionem, ejusdem percolationem impediat, & ab aliis, quam

a cibi

a cibi vaporibus, originem trahat, nisi tamen illum lassitudo, ad reficiendas vires, conciliet. 2. aph.

Vitandus autem est sub gravibus malignarum Arborum umbris. Hinc Lucretius *lib. 6.*

Arboribus primum certis gravis umbra tributa est,
Usque adeo capitis faciant ut sæpe dolores.

Et Virgilius *eclog.* 10.

Surgamus; solet esse gravis cantantibus umbra.
Juniperi gravis umbra, nocent & frugibus umbræ.

Notabile est, quod refert Aldrovandus *in sua Dendrolog.* de quodam Rustico, qui cum sub umbra nucis somno indulsisset, paralysi correptus fuit; post aliquod tempus sub umbra quercus iterum soporatus convaluit. Noxam quoque patiuntur, qui in locis humidioribus, & subterraneis somno capiuntur, quæ copiosis halitibus, & vapo ribus referta sunt.

Indebitæ præterea Retentiones, quæ causæ morborum procatarcticæ esse dicuntur, præ cæteris sunt, fæcum, lotii, sudoris, cæterorumque excrementorum, quorum in statu sano depulsionem Natura ipsa molitur; unde colicus dolor, volvulus, vesicæ, & renum inflationes, & dolores, febres, catarrhi, lassitudines, & id genus mala. Cum vero egestiones immodicæ fiunt, ut in lubrica alvo, usu Veneris nimio, sudoribus immoderatis, consequuntur intestinorum laxitas, ani procidentia, tenesmus, virium imbecillitas, malæ, & diminutæ nutricationes. Deteriora omnia erunt, si his accedant cibi, aut chyli ejectiones, hæmorrhagiæ, & bilis effusiones, potissimum si a medicamentis, venenis, aut noxiis cibis, & potibus causam habuerint.

Animi denique pathemata præcipuorum morborum omni ævo occasiones extitere, iis præsertim, qui suas perturbationes moderari non bene norunt. Quare Galenus majorem industriam adhibendam esse docuit in regendis Animi pathematis, quam in corporalibus curis mitigandis, & 3. *Art. Med. Liquet*, inquit, *ab ipsis* (bene valentibus) *caveri oportere omnes animi immodicos affectus, videlicet, Iræ, Tristitiæ, Furoris, Timoris, Invidiæ: hæc enim alterant, atque a naturali statu corpus avertunt.* Constat siquidem ex Amore tabem, mentis alienationem, febrim, pervigilium, & inquietudinem oriri, quandoque etiam mortem, ut de quadam Amante, quæ præ Amore ad mortem fere ægrotavit, narrat Galenus *lib. de præsag. ad Posthum. cap. 6.* Idem fertur de Antiocho, qui novercam adeo deperibat, ut nisi voto potitus esset, proculdubio periisset. Ita pariter, & Odium febres, & furores non semel pepererunt. A Timore etiam corporis refrigeratio, animi deliquium, & membrorum omnium exsolutio orta sunt. Ex Gaudio virium dispendium, ac syncope. Et denique ab Invidia, & Mœstitia angores, extenuationes, deliria melancholica, suspiria luctuosa, & consimilia accidentia eveniunt, præsertim cum hujusmodi perturbationes immoderatæ, repentinæ, & diuturnæ fuerint.

Lib. de lud. corpil. c. 1 tex. 16.

Crediderim tamen ex his, aliquibus efficaciorem vim inesse interitum inferendi. Gal. *Ab Ira*, ait, *nemo interiit, utpote nec calore perfrigerato, nec ejus robore soluto*: quasi dicat neminem interire, nisi cordis robore labefactato, quod in Ira potius augetur. Ob immoderatam autem voluptatem, immodicam Mæstitiam, & nimium, ac repentinum Timorem mors interdum consecuta est, hoc tamen discrimine, ut advertit idem Galenus, quod in magna Lætitia, & vehementi Timore subito mors accidit, secus vero in Mœstitia. Cujus rationem affert, quia in Gaudio, & Timore motus subito fit, in Tristitia vero sensim. Sed de his satis. 2. de sim pt. Caus c. 5. 5. de loc. aff. 1.

Synecticas insuper Morborum causas asserunt Galeni, & Avicennæ Sectatores esse, humores, quorum in venis, ajunt, contineri quatuor, quos vocant Bilem, Sanguinem, Pituitam, & Melancholiam, atque hi si quantitate peccaverint, Plethoram, sive plenitudinem quoad vasa dictam constituant; si vero qualitate, Cacochymiam; si demum pravitate, qua inepti nutritioni, & inemendabiles fiant, Cachexiam, & Cacoethiam inferant. In reliquis conceptaculis contentos, appellant Bilem felleam, Melancholiam lienosam, & Pituitam tum Cerebri, tum Ventriculi; quorum si Biliosi putrefiant, convertanturque in Vitellinos, Porraceos, Æruginosos, & Atrabilarios, exurgant febres tertianæ, ardentes, & malignæ, necnon inflammationes, erysipelata, dysenteriæ. Pituitosi, & Plegmatici pariant catarrhos, tusses, podagras, articulares dolores, tumores frigidos, & œdematosos, apoplexias, paralyses, cumata, 2. de sympt. Caus.

mata, suffusiones, surditates, & si putrescant, febres quotidianas, lethargos, anasarcas. Melancholici, scirrhos, splenis obstructiones, affectiones hypochondriacas, deliria melancholica; putrescentes autem, febres quartanas. Sanguinei demum, potissimum si incalescant, synochas febres, phlegmones, cæterasque hujus generis ægritudines inducant. Hinc morbos omnes faciunt Sanguineos, Biliosos, Pituitosos, Melancholicos, vel etiam mixtos; adeoque calidos, frigidos, humidos, aut siccos appellant. Hæc Galenici, qui etsi Rationales se jactent, quod minime rationis erat, commenti sunt.

Alii cum Hipp. *lib. de veteri Medicina*, asserunt: *Non calidum, non frigidum, non humidum, non siccum, magnam vim habere in morbis inferendis; sed Acerbum, & Acidum, & Amarum, & Salsum, & Dulce, & Fluidum, atque alia hujus generis*; & nuperrimis observationibus Anatomicis fulti internas morborum causas esse ajunt.

Bilem, si videlicet peccaverit acrimonia, oleosa crassitie, nimio sero, excessu, vel defectu, & si extra propriam sedem divagetur.

Succum Pancreaticum, cum præter naturam fit acidus, austerus, & glutinosus.

Lympham, si consimilibus vitiis afficiatur, potissimum salsedine, & mordacitate.

Sanguinem diversimode fermentescentem, & in exsolutionem, coagulationem, præcipitationem, immoderatam exhalationem, aut evaporationem vergentem.

Fermenta omnium glandularum, & ventriculorum, mutata, inversa, impedita, vel infracta.

His adjunguntur Excrementa retenta, vel vitiata.

Peccare autem, inquiunt, Bilem acrimonia, in febribus præsertim ardentibus, diarrhæis, dysenteriis, choleris, oleosa crassitudine, cum in calculum concrescit etiam in ipsa cysti: nimio sero, cum aquea est, & naturali acritate privatur: incremento, in alvi immodicis egestionibus, & ictericia; defectu vero, in alvo styptica, imperfectis, vel vitiatis secretionibus; vagatur demum, cum ad intestina non defertur, aut alio vergit, quam deceat.

Succum Pancreaticum, austeritate, aut lentore, in alvi fluxibus, diarrhœa, dysenteria, necnon in febribus potissimum intermittentibus, in Pancreatis, & adjunctorum viscerum obstructionibus.

Lympham, cum salsa, aut acris evadit, ideoque erodit, & dilacerat suos ductus; itemque cum adeo serosa, & fluida est, ut sponte sua exudet, aut extra proprios tubulos lymphaticos vagatur, unde diversos morbos parit, præsertim hydropes.

Sanguinem, cum nimis fermentescit, unde febres synochas, inflammationes, hæmorrhagias; vel diminuitur, indeque virium lapsus, refrigerationes, marcores deducunt. Sic cum acer, salsus, acidus, aquosus, seu serosus evadit, diæreses, diapedeses, cachexias, cacochymias, febres, tumores, ulcera, pustulas, anthraces. Denique cum e propriis vasis egreditur, & in grumos concrescit, tumores, & inflammationes; sive etiam suppurationes, corruptiones, fungosas, & excrescentes carnes fieri contendunt.

Fermenta pariter vitiari ajunt, cum invertuntur, deficiunt, excedunt, aut male cum sanguine, cæterisque succis permiscentur. Sic in cordis ventriculis lympha, chylo, & sanguine indebite commixtis, febres varias pro varietate pravæ fermentationis exoriri arbitrantur. Itidem cum succi in ventriculo, glandulis Cerebri, & Mesenterii, aliisque vasis contenti perturbantur, infringunturque, digestiones, secretiones, & nutricationes malas, indeque vomitus, & dejectiones, in quibus Galenici humores flavos, citrinos, vitellinos, porraceos, rubiginosos, atrabilarios, & similes observant.

Excrementis demum non bene percolatis, aut retentis, inflationes, distensiones, & dolores: immoderate vero, intempestive, aut per loca indebita fluentibus, cruciatus varios, vigilias, languoresque subsequi conjectant.

Cæterum cum in Chyli secretione succus Pancreaticus Bili prævalet, ipseque Chylus secretioni, ac dilutioni contumax est, elevari docent halitus crassiores intestina distendentes, & lancinantes, quos appellant flatus: nonnumquam etiam illorum originem ad cibos referunt, nempe castaneas, fabas, cæteraque legumina, herbarum radices, anisum, coriandrum, & similia, sale volatili, phlegmate, vel acido id efficientia; hoc tamen discrimine, quod aromatis, & aliis, quæ ut plurimum sale volatili constant, excitentur flatus, & simul discutiantur; herbarum vero

radi-

radicibus, & cæteris, in quibus phlegma, & acidum abundat, moveantur quidem, at non discutiantur.

De Morborum Symptomatis.

GAlenus *lib. de Symptom. diff. cap.*1. omnem affectum, quo a naturali statu recedimus, putavit esse Morbum, vel morbi Causam, vel Symptoma; atque ex his, qui actionem vitiat, Morbum, qui hunc præcedit, Causam: affectum vero, qui morbum, velut umbra corpus, sequitur, Symptoma appellat. Sed revera causæ morbificæ pravam constitutionem partium inducunt, in qua Morbi natura consistit; (cum Morbus nil aliud reipsa sit, quam Modus Corporis male se habentis) partes vero male constitutæ, atque a Causis morbificis affectæ actiones vitiose edunt, illasque Symptomata nuncupamus, & quia Causæ non tam facile innotescunt, idcirco mediis Symptomatis, ut signis, in earum agnitionem ducimur, quæ constitutionem naturalem partium depravarunt; & ex diversa actionum læsione dijudicamus, quænam sit illarum constitutio, quæve Causa illam induxerit; cumque Symptomata non solum denotent præsentem partium constitutionem morbosam, sed etiam futuram prænuncient, fit, ut ex quibusdam Medicorum observationibus, potissimum Hippocratis, nedum præsens, verum etiam imminens ægrotantium status exinde conjiciatur.

Tria Symptomatum genera Medici cum eodem Galeno *c. libr. capit.* 2. notant, alterum in Actione læsa; alterum in Excretis, & Retentis vitiatis; tertium denique in mutata corporis qualitate. Verum morbosam partium constitutionem sola actio læsa consequitur, a qua deinde dependent tum excretorum, & retentorum vitia; tum qualitates corporis mutatæ; itaut ab his Medici arguere possint præcessisse læsas partium actiones: nec immerito; sicut enim primum sanitatis indicium sunt illæsæ operationes, ita morborum læsæ.

Symptomata qualitatis mutatæ dixerunt, mutatum colorem cutis, ut in ictero, erisypelate, sicut etiam linguæ, in febre ardenti, & maligna; voces tremulas, & raucas, aurium tinnitus, sibilum, stridores dentium, singultus, ventris rugitus, & murmur, gravem oris, alarum, aut pedum odorem; feras distillationes, nimium calorem, vel frigus partium, duritiem, mollitiem, acritudinem, scabritiem. Hujusmodi autem symptomata partibus tantummodo solidis competunt, adeoque illarum operationum vitium sequuntur.

Excreta vitiata ajunt, cum ejiciuntur lapides, arenæ, lumbrici, bonus chylus, sanguis, aut caro; nec non res putridæ, male olentes, acidæ, amaræ, nigræ, flavæ, frigidæ, duræ. Similiter cum fœces per os, lotium per alvum excernuntur, aut egestiones intempestive, diminute, vel immoderate, pro consuetudine, & natura, fiunt; ac denique cum urina guttatim mingitur, vel cum dolore menstrua expurgantur.

Retenta vero male affecta, si lapides, vermes, & pravi succi non egerantur, tum etiam si ultra tempus, lotium, fæces, menstrua, & similia retineantur, aut chylus in vasis lacteis hæreat, sanguis extra venas, & arterias, & bilis, succusque pancreaticus extra propria loca consideant, aut a naturali statu, & conditione recedant; sic etiam si saliva, & serum cordis abundent.

Præterea Actiones læsas dividunt in Abolitas, Diminutas, Adauctas, & Depravatas. Aboletur actio in cæcitate, surditate, paralysi. Diminuitur in imperfectis coctionibus, pulsibus debilibus. Augetur in fame lupina. Depravatur demum in omnibus deliramenti generibus.

De signis adversæ Valetudinis.

VEluti tota Medicina experimentis debetur, sic varia signa Antiquiores Medici ex observationibus deduxere, quibus adversam valetudinem dignoscerent, aut præsagirent. Ex iis autem, quorum scripta ad nostra tempora pervenerunt, vetustissimus quidem Auctor Hipp. 1. *epid. f.* 3. hæc habet: *Morbos dignoscimus edocti ex communi omnium natura, & ex uniuscujusque propria, ex morbo, ex ægroto, ex his, quæ offeruntur, ex eo, qui offert. Ex his enim, & breviores, & graviores redduntur, ex tota ac partiali constitutione cœlestium, & uniuscujusque regionis, ex victu, ex vitæ studiis, ex ætate, cujusque sermonibus, moribus, taciturnitate, cogitationibus, somnis, vigiliis, in somniis quibusdam, & quando, vellicationibus, pruritibus, lacrymis, exacerbationibus, secessibus, urinis, sputis, vomitibus, & quæ, ex quibus, in quos, successiones morborum, & qui abscessus* ad

ad perniciem, & ad judicationem. Sudor, rigor, frigiditas, tussis, sternutationes, singultus, spiritus, ructus, flatus silentes, strepentes, sanguinis eruptiones, hæmorrhoides, ex his autem, & quæ per hæc fiunt, considerandum. Et in Aphorismorum libris a spontaneis lassitudinibus morbos imminentes denunciat: A timore, & mœstitia diuturnis, nec non ex lingua incontinenti, aut aliqua parte corporis stupida, delirium melancholicum conjicit: A spumosi sanguinis screatu, pulmonis affectum: A turbatis urinis capitis dolorem, atque a pellucidis phrenesim: A Cerebri concussione, aphoniam: A juvantibus quoque, & nocentibus morbis causam investigat *libr. de rat. vict. in acutis.*

In libris etiam Judicationum, Prædictionum, Prænotionumque considerari oportere ait, ægroti faciem, si his, quæ in sanis sunt, maxime difformis sit: si color pallidus, niger, aut lividus: si oculi involuntarie lacrymentur, aut pervertantur, aut alter altero minor fiat, aut albas partes rubentes habeant: si instabiles, eminentes, cavi, squallentes, obscuri sint: si palpebris non commissis æger dormiat; si nasus, & labia resoluta appareant, frigida, livida, aut albicantia: si lingua aspera, & reficcata, si vox faucibus hæreat, exilis, & tremula fiat, aut clangorem referat, si obliviosi, languentes evadant, subsurdi, soporosi, tremuli: si supini jaceant porrectis manibus, & cruribus, iisdemque nimium contractis, aut inæquabiliter dispersis: si residere velint ob difficilem respirationem, si pedes non admodum calidos, detectos habere cupiant; si dormientes hient, si ferocia responsa ferant, splendores præ oculis habeant, crebre, aut rarenter respirent, si ex rigore perfrigerentur, & voce deficiant: si assiduo rigeant si præter rationem non sitiant, si stillas sanguinis, aut largam hæmorrhagiam, e naribus, si diuturnas vigilias, & anxietudines, stomachi morsum, aut dolorem, vomitum variegatum, maximum cibi fastidium, urinæ retentionem, aut spontaneam egestionem patiantur; atque ex his, aliisque innumeris, Morborum eventus prænoscendos proponit.

Speciatim vero in febrientibus mala observavit, ut aphorismis tradidit, frigidos sudores cum acuta febre; frigus partium extremarum; laborem a somno; maciem immodicam; nigram dejectionem; copiosum sudorem, & præsertim qui morbum non solvit; colli, oculorum, labiorum, & nasi contractionem, lacrymas involuntarias; respirationem difficilem, aut subsistentem; stomachi morsum, & circa ventrem æstum, ex somnis timores, aut convulsiones; dolores viscerum vehementes; rigorem, ex quo febris non intermittit; luctuosa suspiria.

Hippocrati etiam inhæsit Celsus, at breviorem in ordinem, quæ ille sparsim scripserat, digessit, *lib.2. suæ Med.*

Rursus in libris de Morbis, & internis affectionibus ex delirio, vigilia, insomniis perturbatis, sopore, sensuum hebetudine, coryza, Capitis ægritudines conjectat. Ex tussi, sputo, difficili respiratione, lateris, aut dorsi doloribus, Pectoris. Ex vomitu, nausea, fame læsa, dejectionibus, tumore, vel emaciatione, Ventris.

De pulsibus tamen vix uno, aut altero loco meminit, unde parum his fidere visus est. Hinc Mercuria *l.2. Var. lect. cap.12.* inquit, Hippocratem pulsus quidem novisse, sed neque eorum ullam curam gessisse; neque ad Artem, ut alia multa, redegisse. Gal. etiam 3. *de Cris. capit.11.* habet: *omnia ab Hippocrate, exceptis pulsibus, dicta sunt.* Et inferius: *Signa ex pulsibus sumpta Hipp. vel quia non noverat, vel quia non magni momenti existimavit, idcirco non est executus.* Non alienus ab Hippocrate Asclepiades Prusiensis pulsuum artem ut supervacaneam, & difficilem damnavit. Neque Celsus ullam illam illorum rationem habuit.

Ad hæc, Galenus addidit, quæ præcipue ad partes affectas, & ad humores peccantes dignoscendos sibi idonea videbantur, ac proinde *in lib. de loc. aff.* ex læsa ratiocinatione, aut gravi sopore, Cerebrum, ex difficili respiratione, genarum rubore, aut spongiosæ carnis ejectione per tussim, Pulmonem; ex vomitu, & singultu, ventriculum; ex syncope, Cor, & ex raucedine, asperam Arteriam affici conjectat; ut pariter ex tumore in dextro hypochondrio, Jecur in sinistro, Lienem, ex pungenti dolore, Membranas, & ex gravanti, Viscera. Et *libr. de plenitud. & 1. epid. comm.* 3. & alibi, ex flavedine, aut pallore cutis, oris amaritie, stomachi fastidio, rigore, siti, vigilia, fervore, pustulis, urina crocea, pulsuque celeri, Bilem, ex colore albicante, proclivitate ad somnum, segnitie, cruditate, pulsu tardo, & raro, & urina decolori, copiosaque, Pituitam; atque ex fusco, nigroque colore, habitu corporis hirsuto, pulsu parvo, cæterarumque ope-

operationum hebetudine, Melancholiam; ex rubore faciei, venarum tumore, pulsu magno, Sanguine redundare ait. Signa etiam Criseos futuræ, coctionis, & cruditatis, necnon internoscendorum temporum morborum fusius prosecutus est, præsertim in libris de Crisibus.

Præterea pulsibus summopere addictus, illorum doctrinam sic variam, & intricatam reddidit, metaphysicis differentiis excogitatis, ut imperceptibilis omnino sit, atque ad praxim revocari nullo modo queat; unde Montanus cæteroqui in verba Galeni jurare solitus, ingenue fassus est in suis consiliis, seipsum longa annorum serie sex tantum pulsuum differentias observare potuisse; & Plempius *in fundam. Med. lib. 5. sect. 2. cap. 2.* inquit, multa Medicos nugari, multaque mente confingere, quæ sensus nequit assequi; ut non immerito pulsus ab Herophilo primum descriptus, nimiam propter subtilitatem desertus sit, atque Herophilea secta brevi desierit, ex Plin. *lib. 11. cap. 37. & lib. 29. cap. 1.*

Galenum secuti sunt Avicenna, Rhasis, Averroes, cæterique Arabes, qui tam magnifica de Humoribus Zinariis, Prassinis, Æruginosis, Vitellinis, aliisque jactant.

Neoterici, inter quos Sylvius, Vvillisius, Barbette, existimarunt optimi Medici esse morborum causas potissimum venari, proinde toti fuere in illarum signis investigandis; atque ex siti, lingua arida, diarrhœa, ardore, pruritu, partium irritamento, tum juvantibus acidis acritatem retundentibus, tum acribus nocentibus, Bilem acrimonia peccantem suspicantur; nimis vero oleosam, ex egestionibus acerrimis, calidisque, urina crocea, lingua scabra, arida, & fissa.

Ex acriori famis stimulo, corporis colore nigricante, pulsu parvo, & frequenti, doloribus ventris, juvamine a rebus acribus, & amaris, atque ab acidis noxa, succum lancreaticum solito acidiorem evasisse judicant: austerum, ex insuetis meticulis, torbiminibus, alvo styptica, inflataque, pulsu parvo, ac debili: viscosum, tenacemque a fame diminuta, imperfecta secretione, vultu pallido, tactu frigido, pulsu raro, juvamento ab aromatis, & damno a crudis cibariis.

A mala nutritione, glandularum tumore, imi ventris inflatione, albo cutis colore, feroque in meatibus, seu corporis sinubus consistente, Lympham redundantem. Et denique fermenta vitiata dicunt a partium functionibus læsis, ut fame, digestione, secretione; unde fœdus cutis color, pustulæ, spontaneæ lassitudines, atrophia, cacochymia, & cachexia insequuntur.

Verum, plusquam decuerat graves viros, conjecturis his fisi sunt sive ignorantia, sive imponendi cupiditate ducti. Quis enim adeo est incuriosus, ut proprias urinas non notarit, vesperi, ac mane, diverso colore infectas externi, semperque flaventiores, quæ diutius retentæ fuerint, etsi optima valetudine fruatur. Sæpe etiam observatæ sunt per totum morbum bene coloratæ, & cum contentis desideratis, cum tamen ægritudinem mors exceperit, ut adnotarunt in primis Rhasis, & Avicenna. Et quamvis dicant urinam indicare vitium in sanguine, cum quo assidue permeat, id haud indubitanter admittitur; immo nuper compertum est per compendiosiores vias a Ventriculo, & lacteis venis in Renes deponi posse. Atque esto, cum sanguine circuitum urina absolvat, qui fieri poterit, ut dignoscatur, a quo viscere vitium contraxerit, cum sic pervaderet ventriculum, vasa lactea, tubulos thoracicos, pulmones, cor, arterias, glandulas, renes, ureteres, & vesicam, unde a succis hisce in locis existentibus infici poterit? Neque febrim indicat ex eo, quod rubens, & accensa, ut ajunt, inspiciatur, cum laborantes diabete, pleuritide, phrenitide, quartana, ventriculi languore, quamvis febriant, tenuem, & decolorem illam mejunt, & contra icterici, calculosi, scorbutici, veternosi, appoplectici, tametsi febre careant, croceum, crassius, & coloratius lotium egerunt. Amplius a ciborum conditione immutari non raro solet; siquidem ab oleribus, & immodicis potionibus augetur, & decoloratur, ab asparagis, lupulis, apio, cinara turbatur, & male olet; croco flavescit; casia nigricat; frigore etiam hyemali confundi solet, ut olei speciem referat. Quare ab urinis, sanguinis, arteriarum, venarumque, aut specialis alius visceris labem velle divinare, ineptiarum, & imposturæ suspicione non vacat. Demiror equidem Vvillisium tantum huic pudendo Medicorum invento tribuisse, ut peculiarem epistolam eo conspurcare veritus non sit, quo & prius Actuarius magnum volumen insperserat.

Certiora indicia pulsus observationes non habent, quamvis non adeo fœde, & per obscænam, turpemque dictu inspectio-

ctionem, ut sunt urinæ, & his fœdiora, notari possint. Magnus enim, & creber pulsus erit a sanguine vegeto, & abundanti, arterias plurimum expandente; & contra ab effœto, & deficiente, Parvus, Debilis; Intermittens ab eodem concrescente. Hinc a pulsus observatione deprehendetur tantummodo varia sanguinis motio, & constitutio, quarum causa etiam esse possunt cibus, potus, labor, otium, somnus, vigilia, & subitæ Animi motiones: immo plerisque, ipsa natura, pulsus talis esse solet, ut obstet quo minus hæc certo internoscantur. Longum esset reliquas omnes conjecturas prosequi, & examinare, suffeceritque his densas medicorum caligines discussisse, illosque in suspicionem rei, quæ indubitata a Galenicis, aliisque usque adhuc habita est, deduxisse.

De Temporibus Morborum.

A Symptomatis, quæ comitantur, & consequuntur ægritudines, Morborum tempora, seu, ut vocat Galenus, ætates desumuntur, ac distinguuntur. Cum primis diebus, primisque paroxismis nec æger graviter laborat, nec ejus vires valde infractæ sunt, & Symptomata vel nulla, vel levia comparent, Morbus in principio esse dicitur: pervenisse vero in Augmentum succedentibus diebus, cum gravius affligitur, & Symptomata, quæ aderant, exacerbantur, aut nova superveniunt: Et cum eadem consistunt, Statum tenere existimatur: Cum denique sensim mitescunt, vel omnino recedunt, Declinatio, & Remissio morbi instant; unde Hipp. 2. *aph.* 30. *Circa principia, & fines omnia sunt debiliora, in augmento vero, & statu fortiora*. Oriuntur autem hujusmodi Symptomatum, & Temporum mutationes a diversa morbificæ Causæ motione, ut etiam adnotavit Galenus *lib. de opt. sect. ad Thrasyb. cap.* 37.

Hæc tempora licet in omnibus morbis notari possint, evidentius tamen in febribus, & potissimum periodicis, & intermittentibus observantur, quæ utpote ab excitata in sanguine fermentatione dependentes, a diversis fermenti viribus, conditionibus, & motu, manifestas mutationes, & temporum tum universalium, tum particularium vicissitudines sortiuntur. Certis autem limitibus præfiniri illa nequeunt; ubi enim morbi lenti sunt, & ad longiora spatia porriguntur, hæc eadem tempora prorogari par est, atque etiam corripi, in morbis acutis; unde ægritudinum motus, ac impetus observandus erit.

De Crisibus, & diebus Criticis.

Subitæ in morbis mutationes ad salutem, vel mortem, a notabili causæ morbificæ motione, evacuationeve pendentes, Crises, seu Judicationes a Medicis appellantur. Has autem, ut salutares sint, ajunt, subito accidere oportere, quibusdam diebus præsignari, ac tandem, prævia materiæ coctione, statuto die critico compleri, peccantis humoris expulsione, vel saltem in partes ignobiles depositione, quam Abscessum, & Decubitum appellant.

At si verum fateri velint, qui Medicinam faciunt, nonnisi rarissime hujusmodi subitas motiones, & crises observari affirmabunt; cum sæpissime morbi, eorumque causæ sensim deficiant, ac evacuatione paulatim habita terminentur, ut propterea Solutiones potius, ut loquitur Gal. 3. *de Cris.* 1. quam veræ Crises dicendæ sint. Has tamen, & præcipue narium hæmorrhagiam, sudorem, reliquasque egestiones, quæ subito morbificam causam tollere possunt, in brevibus, & acutis potius, quam diuturnis morbis evenire debere ratio suadet.

Salutares autem Crises fieri putantur in septimo, decimo quarto, vigesimo, aut vigesimo primo, vigesimo septimo, aut vigesimo octavo, trigesimo quarto, aut quadragesimo, quos vocant Decretorios; prædemonstrari vero in quarto, undecimo, decimo septimo, vigesimo quarto; trigesimo primo, & trigesimo septimo, quos Indices appellant. Quod si non in his, sed in aliis diebus morborum mutationes contingant, malæ creduntur; adeo ut dixerit Hipp. 4. *aph.* 61. *Febricitans, nisi diebus imparibus*, quos Galenus interpretatur crisimos, *febris reliquerit, solet recidere;* id quod de sudoribus etiam scripserat *textu* 36.

At satis mirari nequeo Hippocratem Medicinæ parentem, & cordatum alioqui virum tantam Criticorum dierum rationem habuisse, ut quoslibet ægrotantium motus ad certos dies retulerit; cui Galenus nedum inhæsit, sed superstitiose magis, atque aniliter, quam physica, constantique ratione rem tractavit, & a Lunæ motibus illorum causas deducere conatus est;

est; deerat hoc scilicet Medicinæ, ut ab Astrologia suppetias peteret, & non erubuit, sophistas appellare eos, qui inanem sophistarum sapientiæ ostentationem aspernati sunt, cum vel ex ipso Hippocrate illorum vanitas colligi possit. In omnibus namque diebus is Crises accidisse testatus est. Refert enim 1. *epidem. sect.2. constit.3.* nonnullos morbum invasisse, & judicatum esse die uno, velut Evagonti Daipharsis filio accidit. Sudore etiam judicatos quosdam memorat statim ab initio 2. *epidem. sect.* 3. In catarrhis, & distillationibus pluries visæ sunt febres optime judicatæ die tertia; Sic Timochares ex distillatione, hyeme, tertia die evasit sanus per sudorem 5. *epid. & cit.* 1. *epidem. sect.*2. *const.*3. Ex recidiva, quidam morbi tertia die judicati sunt. Desiit quoque Apemanto morbus in tertia, 4. *epid.* Mulier morosa *ægra* 11. 3. *epidem. sect.*3. tertia die judicata est multo sudore, & mensibus erumpentibus.

1. de dieb. decret.

Quartam diem, licet Galenus seipsum semel, & Archigenem bis tantum Criticam vidisse dicat; non diffitentur tamen alii se observasse sæpius finitas in quarta die ægritudines. Pericles namque *ægrotus* 6. *sect.* 3. 3. *epidem.* quarta judicatus est. Alius ex his, qui a Leocyde venerat, septima judicatus est: alius, quarta: Moschus, nona, 4. *epidem*.

De Quinta die idem pluries fatetur Hippocr. 1. *epidem. constit.* 3. & Metonem *ægrotum* 7. 1. *epidem.* sudore quinta die judicatum esse testatur.

Sextus dies cæteroqui Tyranno inique comparatus, & perniciosissimus creditus Galeno, inter Criticos tamen Hippocrati numeratur 1. *epidem. sect.* 3. his verbis: *Est autem primus decretorius circuituum, qui diebus paribus judicant, quartus, sextus, octavus, decimus, decimus quartus, vigesimus octavus, trigesimus, quadragesimus octavus, sexagesimus octogesimus, & centesimus vigesimus*; quinimmo Criticus fuit Virgini Larisseæ *ægræ* 11. *sect.* 3. 3. *epidem.* & Euryanactis filiæ *ægræ* 6. 3. *epidem. sect.* 2. quæ sexta die a febre libera judicata est. Heraclidi item 1. *epidem. sect.* 3. etiamsi ante septimum morbo regio correptus fuisset, proficuus tamen is fuit, nec non Epigenis fratri natu majori, & Adolescenti cuidam 4. *epidem*. Addit etiam ibidem: *omnia in his temporibus sexta, & octava judicabantur circa Plejadum occasum*.

Septima dies omnibus Critica habita est, immo Criticorum omnium basis ex Galeno in suis libris *de dieb. decret.* atque eadem terminatos morbos sæpe memorat Hippocr. *citat.* 1. *epidem.* Et mulier, cui sanguis ex naribus erupit quarta, sexta, & septima judicata est 4. *epidem.*

Octava non solum inter Criticas recensetur *capit.* 1. *epidem. sect.* 3. sed & 4. *epidem.* dicitur: *Qui Asinum ex pacto elevavit tertia, & quarta, & quinta, & septima, & octava sanguis erupit, & judicatus est*.

De Nona superius meminimus, quæ inter impares Criticas refertur ab Hippocrate 1. *epidem. sect.* 3.

In Decima die Pythion *æger primus*, 1. *epidem.* sudavit, & judicatus est; deinde ex suppuratione circa sedem, quadragesima sanatus est.

De Undecima hæc scribit Hippocr. 1. *epidem. const.* 3. *Circa Arcturum autem multis undecima die judicatio facta est*. Et inferius: *Judicabantur autem his plerumque die undecima: quibusdam vigesima*. Et circa finem: *Quibusdam vero morbus judicabatur die undecima*.

Duodecimum ipse etiam Galenus pro Critico habet, & *lib.* 1. *de dieb. decr. cap.*5. inter dies Criticos, octavum, decimum, duodecimum, decimum sextum, & decimum nonum numerat. At quoniam Hippocrati octavus, & decimus perfecte Critici sunt, plane, & eodem modo Decretorii erunt duodecimus, & decimus sextus.

Decima tertia, decima quarta, decima quinta, & decima sexta judicatos pariter legimus. Sic 4. *epidem.* qui juxta Medosadæ ædes habitabat, judicatus est circa decimam quartam. Et 2. *epidem. sect.* 2. Hieroni judicatio facta est decima quinta die, ut cæteros prætermeam.

Decimam septimam, & decimam octavam Criticas pariter iidem putarunt 4. *aph. t. comm.* 36. 1. *epidem. sect.* 3. & 1. *de dieb. decr. capit.* 13. dicitur etiam 5. *epidem. Undecima, & decima quarta, & decima septima, & vigesima judicabantur*, & ex Galeno 1. *epidem. comm.* 2. *tempest.* 3. *tex.*85. *Nonnullis judicabatur undecimo, repetebat quartodecimo, judicabatur exacte octavo decimo*.

Nec desunt, qui decimam nonam, vigesimam, & vigesimam primam Criticas experti sunt. Mulieris ex capite fortiter gravatæ judicatio facta est circa vigesimam; sicut & Olympiodori famulæ, aliisque acci-

accidit ad vigesimam 4. *epidem.* Cherion *æger.* 5. 3. *epidem.* vigesima sanatus est: cum circa decimam nonam a febre liber evaserit. Ita alii plures.

Vigesima secunda, vigesima quarta, vigesima septima, trigesima prima, trigesima quarta, quadragesima, sexagesima, octogesima, centesima, centesima vigesima plurimi etiam a Morbis evasere, ut Polycrates 7. *epidem.* Nicodemus *æger.* 10. 3. *epidem. sect.* 3. Virgo Aberitana *ægra* 7. 3. *epidem. sect.* 3. Anaxion. *ægr.* 8. *ejusdem libri:* Qui in Dealcis horto decumbebat *æger.* 3. 3. *epid. sectiom.* 1. aliique apud Hippocratem. A reliquis diebus colligendis abstineo, cum tædeat amplius his nugis immorari, quas in dies Experientia ipsa patefacit; unde vanam dierum Criticorum observationem notavit etiam Celsus *lib.* 3. *cap.* 4. Asclepiadem secutus, & tandem concludit, Medicum non debere numerare dies, sed ipsas accessiones intueri.

De Methodo Medendi.

MEdicinæ Pars canones tradens labefactatæ sanitatis reparandæ, tuendæque, a Medicis dicitur Methodus, sive Ratio, quia per Indicationes remedia inveniuntur.. At quia non omnes eamdem in illis investigandis, curandisque morbis tenuere, propterea præcipuas memorare non gravabor.

De Methodo Galeni.

GAlenus per Indicationes petitas a morbis, morborumque causis, & symptomatis, salutaria præsidia inquirit. Cumque humanum corpus, in cujus gratiam hæc omnia peraguntur, vel sanum, vel morbosum sit; primarum Indicationum differentias duas esse ait 3. *Meth. cap.* 3. *Quod secundum naturam se habet, custodiam sui indicante, & propterea quæ similia sui sunt postulante; quod præter naturam est, sublationem sui, eoque contraria requirente.* Hinc Indicationem definivit, *Comprehensionem juvantis simul cum comprehensione nocentis sine observatione, aut ratiocinio.* Vel, *sequentis, sive agendi insinuationem.* Quæ secundum Naturam sunt, suique custodiam indicant, intelligit membra, vires, operationes, temperamenta, habitum corporis, ætatem. Præter naturam vero, suique amotionem postulantia, morbos, causas morborum, & symptomata.

Libr. de opt. sect. ad Trasib. cap. 11. & 1. Method. c. 7.

Cum autem agenda vel Sanitatem tueantur, vel Morborum causas depellant, idcirco conservationem per similia, curationem verò per contraria tentandam esse ait. Pro conservatione sanitatis potissimum requirit congruum Aerem, Cibum, & Potum, Motum, & Quietem, Somnum, & Vigiliam, Egestionem, & Retentionem, atque Animi pathemata. In curatione vero nedum hæc, sed etiam phlebotomiam, hirudines, cucurbitulas, frictiones, ligaturas, emplastra, & similia adhibet; nec non medicamenta cathartica, vomitum moventia, diuretica, & alia hujus generis pharmaca.

In curandarum ægritudinum Indicationibus, tamquam rei Medicæ maxime necessariis, non solum præsens sit oportet, quod præter naturam est, seu Indicans præter naturale dictum, verum etiam Coindicantia, cum absentia Contraindicantium. Coindicantia vocat Galenus 13. *Meth. capit.* 16. Virtutem, Naturam, Ætatem, Anni tempus, Regionem, & Consuetudinem, & si quæ sunt id genus alia; Contraindicantia vero, quæ his contraria. Quoties igitur adest unum, vel plura simul, aliquod remedium indicantia, atque simul extant tolerantia, seu idem permittentia, & absunt, quæ contrarium indicant, tunc ait omnino remedium illud esse adhibendum. Cum vero duæ simul ægritudines contraria expostulantes remedia complicantur, urgentiori obnixe incumbit, nec tamen alteram prorsus negligit, nisi minus urgens causa fuerit urgentioris, unde hæc curari ante illam nequeat, aut saltem curationi majori impedimento fit. Cæterum quamvis 2. *Meth. capit.* 6. dicat primam curationem, quam etiam nonnulli continentem appellant, affectus esse, qui actioni incommodat; servato tamen ordine causarum, morborum, & sympthomatum, ab amotione causarum curationem in omnibus morbis inchoandam esse docet 4. *Meth. cap.* 4. & iterum 7. *Meth. capit.* 12. & *lib. de opt. sect. ad Trasib. cap.* 25.

De Methodo Paracelsi, & Helmontii.

PAracelsus, ut supra diximus, omnia causarum, morborumque genera ad quinque capita revocavit, Deum, Angelos, Astra, Naturam, & Venena; quocirca quemadmodum ab his morbos universos humano generi immitti contendit, ita & curationes eorumdem, iisdem causis,

sis, vel placatis, vel remotis, haberi opinatur. Hinc Paracelsistæ sanitatem conservandi, exaltandique, vel si fortasse illa amissa fuerit, restituendi gratia, rebus prædictis occurrunt.

Et primo jubent, Deum continuo esse colendum, ipsiusque leges servandas, atque adeo a peccatis omnibus abstinendum, & ab illis præcipue, ob quæ experimur, Deum merito iratum morbosas plagas in homines immittere.

Secundo, Angelos exorandos, & præsertim tutelares, ut malorum Angelorum vim, quos multoties veneficorum, & sagarum ministerio morbos parere credunt, infringant. Præterea suadent, ut innocue vivamus, nullique hominum, etiam ex abjectissimæ plebis genere, noxii simus, quibus aliquando cum damnosissimo Dæmone commercium esse existimant, irritatisque facile ab eodem auxilium petentibus impertiri, in gravem infensorum perniciem.

Tertio, Constellationes observandas esse præcipiunt, putantes nempe sic malignos siderum influxus vitari posse, quibus plerumque ægritudinum causas attribuunt. Commendant pariter Regionis, Aeris, Alimentorum, quæ ad sanitatem, vel conservandam, vel recuperandam conferunt, congruentem electionem.

Quarto, Actiones cunctas sic dirigendas monent, ut ex illis nulla noxa, sed potius juvamen, & oblectamentum exoriatur, atque effugiamus cæterorum insidias, unde Venena non raro exhibita perhibent.

Inductis autem Morbis occurrunt, amovendo causas, a quibus illos fieri, vel foveri putant: quapropter ad tollendos Deales præcipiunt, ut omni conatu placemus Deum, potissimum mediis illis, quæ Catholica Ecclesia edocet: hoc enim pacto non solum a Deo, sed etiam a Dæmone inflictos fugari ajunt.

Quoniam vero, quæ de Incantationibus, Imaginibus, Signaturis, Sigillis, Characteribus ad hos morbos pellendos aliqui jactant, omnino vana, futilia, & superstitiosa sunt, ab his cordatiores Paracelsistæ abstinent. Neque Paracelsus revera aliquam his vim inesse credidit, sed tantum hoc pacto Imaginationem, unde Animi pathemata, quibus Morbi nonnumquam feliciter terminantur, movere studuit. Hinc est, quod Rustici, Mulierculæ, Monachi, Juristæ, & vulgares Philosophi ac Medici, quandoque a morbis, medicamentis alioqui inefficacibus, liberantur, sola fiducia, quam maximam illis adhibere solent; quod veris Philosophis non accidit, qui parum Medicis, & Medicamentis fidunt. Mendacii tamen, & imposturæ minime arguendus est Paracelsus, quod futilia remedia pro efficacissimis ægris præponat, cum, si ab Imaginatione vehementi talia apprehendantur, plurimum juvare in dies experiamur, immo meo judicio Medici prudentiæ id verti potest, dummodo ea efficacibus remediis locum non eripiant.

Ad hæc referri possunt curationes Transplantatoriæ dictæ, cum ex ægroto in aliud animal, vel etiam in quodcumque inanime corpus morbus transplantari, & transferri credatur, de quibus agit Severinus Danus, & passim referuntur historici a Borello in suis centuriis, & a Medicis German. *in Ephemer.* cæterisque.

Neque his tantum insistunt Paracelsistæ in morborum curationibus, sed præterea alia efficacia remedia exhibent ad causas morbificas expellendas. Potissimum vero utuntur iis, quæ Balsamum, ut ipsi vocant, vitale fovent, unde refectis viribus sponte sua morbificæ causæ deficiant, & sanitas restituatur.

Ab hac Methodo non multum Helmontius recedit, qui præterquam quod ad Deum, sidera, cæterasque causas morbos referat, unde illorum curationes petit, præcipue studet roborando, placandove Archæo, causæque occasionali, ut ipse loquitur, removendæ: hunc enim primum, & præcipuum, opificem omnium operationum, & Morborum Authorem statuit, cum suscepto idolo causæ morbificæ, indignatur. Arcana quædam remedia adhibet, chymica præsertim arte parata, inter quæ extollit suum catholicum medicamentum, ut omnibus morbis profligandis idoneum.

De Methodo VValæi.

IN sua methodo VValæus tria sibi proponit, causarum sublationem, depulsionem morborum, & symptomatum mitigationem. Convenit autem cum Galeno, quod maxime incumbat causarum amotioni, si tamen eæ cognitæ sint; sin minus, a cognitis orditur, & ab eo, quod magis urget, sive sit morbus, sive symptoma. Ex causis vero, quas tres esse ait, Procatarcticam, Antecedentem, & Continentem, vult Procatarcticam, vel tollendam vel emendan-

dandam; Antecedentem, & Continentem in humoribus, vel spiritibus vitiatis existentes, omnino tollendas purgatione, sudorificis, diureticis, ratione tamen habita virium, paroxysmorum, temporum, &c. Symptomata etiam mitiganda semper monet, quoniam nil iis ægro molestius, nisi tamen quæ pro symptomatis mitigandis adhibentur, sanitatem lædant, aut causæ morbificæ evacuationem impediant, cujus rei exemplum petit ab usu opii; quod in vigiliis, & doloribus exhibitum, causarum expulsionem remorari poterit.

Præcipuos curationum canones ad quatuor reducit, quos late prosequitur Fridericus Hofmannus *in sua Methodo*, primumque investigat, num curatio sit instituenda, consulitque Medicos, ne curationes morborum, quos immedicabiles norunt, aggrediantur; nec in declinatione, præsertim cum crisis imminet, remedia exhibeant, spernanteque medicamentum, quod æquale, vel majus damnum esset allaturum: sic varices, & ulcera, sponte in cruribus enata facilius tolerari, quam temere curari inquit. Insuper monet auxiliares manus esse prestandas, cum egrum ope Medica juvari posse constiterit, illumque suasu Hippocratis prius interrogandum, *quid ei doleat, qua causa, a quot diebus, an alvus secedat, & quo victu utatur*. His enim perspectis facile morbum, ejusque causam, & partem affectam dignosci, necnon ægritudinis statum, & durationem conjici ait; unde ea peragantur, quibus cito, tuto, & jucunde causæ auferri, symptomata mitigari, febrilium fermentorum secretio promoveri, & vires servari possint. Considerandam postremo suadet ægroti temperiem, consuetudinem, ætatem, sexum, anni tempora; etenim quæ ab assuetis tolerantur, cæteris non sine damno exhibentur, & quæ viris, aut juvenibus conveniunt, fœminis, puerisque noxia esse solent; nec eadem singulis tempestatibus proficua semper observantur; ut apud eumdem Hofmannum fusius est legere.

Libr. de affect.

De Methodo, qua reguntur nostris temporibus, qui se Galenicos jactant.

ADeo a Galeni methodo, & Veterum præceptis nostrates Medici, paucissimis exceptis, recessere, ut vix Gelenici appellari mereantur; unde in peculiarem classem eorum Methodus mihi referenda visa est.

In omnibus cujusque generis ægritudinibus hunc morem statuta invariabilique regula servant. Primis diebus, statim ac fuerint accersiti clysterem infundunt ex decocto communi, vel ex jure pulli cum melle, & oleo viol. deinde sanguinem mittunt; sequentibus diebus, vulgaribus syrupis de oxysaccharo, boragine, violis, humores præparant, & alterant, atque interim, si calor persistat, & urinam inspiciant rubentem, (accensam illam dicunt) refrigerantibus potionibus insistunt, ac phlebotomiam repetunt, cum pulsum elatum percipiunt; sin secus, affigunt hirudines venis sedis; Urina vero decolorata apparente, pharmacum exhibent ex manna, syr. rosf. sol. diatartaro, cremore tartari, saccharo rosf. persic. elect. rosf. aqua solutiva, angelica, & similibus, pro libitu: Mox si fortasse, ut facile est, symptomata ingravescant, malignitatem jam detectam vi medicamenti proclamant, & illico cucurbitulas cum scarificationibus, & Vesicantia, summa præsidia, ut ajunt, applicant, nec non epithematis, lapide Bezoar, Margaritis, & Smaragdis præparatis cordi succurrunt, & pene totam Indiam orientalem, & occidentalem exhauriunt, ut undique malignitatem invadant, quod plerumque solis Pharmacopolis maximo lucro cedit. Si malo fato in soporem æger prolabatur, capillos aqua ardente conspersos primum cremant, mox sartaginem ignitam vertici apponunt, vesicantia renovant, arctis ligaturis extremas partes cruciant, per collum cauteriatum resticulam trajiciunt, res summe fœtidas naribus admovent: Certe istis

---- *Siculi non invenere Tyranni Majus tormentum.*

Horat. epist. 1. 2. ad Loll.

Si in delirium inciderit, ludibrio miserum ægrotantem exponunt, frigidos pepones dissecant, & excavatos in morem galeæ capiti imponunt, his ranæ succedunt, deinde galli, pipiones, catelli.

Si vero morbum protrahi contigerit, enemata singulo mane immittunt, medicamenta purgantia pluries repetunt; mox decocta, & juscula alterata ad plures hebdomadas propinant, interjectis syrupis magistralibus; postmodum quia ab usu horum remediorum putant jecur excanduisse, aut salvatellam incidunt, aut hirudines mariscis affigunt, & cauteriis brachia, & crura sæpissime simul inurunt; tandem ineunte æstate ad balnea, & sudatoria ægros amandant, nihilque his proficientibus, aeris mutationem suadent.

In victus ratione præterea se uniformes semper gerunt; etenim, sive morbi calidi, & acuti, sive frigidi, & chronici poten-

tentur, mane contusum, & carnes gallinaceas cum oleribus, boragine, endivia, cichorio præcipiunt; vespere vero consumptum ex iisdem carnibus, cum hepate, & ventriculo pulli gallinacei asso exhibent, atque statim a cœna thyrsum lactucæ conditum, conservam florum boraginis, aut cucurbitarum, & hujus generis bellaria concedunt cum haustu aquæ, vel simplicis, vel scorsoneriæ, hordei, capillorum Veneris. A vino abstinent, veluti rabidi ab aqua, & vix, urgentibus ægrotis, illius cyathum permittunt pro stomacho, sed perquam bene diluti, ne jecori obsit.

Interea frictionibus, cucurbitulis, unctionibus non parcunt, & si fortasse aliquis dolor superveniat, dolentem partem assiduo oleo amygdalarum dulcium inungunt; si vero venter doleat, rete castrati calidum insuper addunt.

Quod si a diuturnitate ægritudinis æger tabidus appareat, & summo marcore consumptus, præter unctiones totius corporis cum eodem oleo amygdalarum dulcium, balnea aquæ dulcis domi præcipiunt, vel ad nostrum Sebethum illum demandant: Lac Capræ, aut Asinæ nigræ, vel serum ad plures hebdomadas exhibent, mannam interjiciunt, clysteres ex lacte, jusculo pulli gallinacei, aut vervecis, & oleo amygdalarum iniciunt, consumpta duo, vel tria nocte præscribunt, præsertim ex testudine, vipera, cancris fluviatilibus, limacibus: addunt pimpinellam, cichorium, melissam, hepaticam, endiviam, boraginem, cucurbitarum, peponum, & cucumerum semina, relque omnes, quas putant frigidas, humidasque, exhibent: Renes, & Jecur unguento rof. & santal. inungunt ad illorum intemperiem calidam retundendam. Postremo, quos inefficacibus remediis vexarunt, fascino, veneficiilque affectos proclamant, atque Monachis, & Vetulis committunt. Pro coronide demum minime prætereo, quod quamvis satis rudes, & imperiti hi Medentes sint, plerique tamen hominum inscitia longe illos superant, quoniam etsi occisos ægrotos ante oculos habeant, Medicos prædicant, præ nimia sapientia id effecisse, & ideo, quia insueta, & ingentia remedia tentare sunt ausi.

De Experientia, Ratione, & Analogismo.

IN exquirendis remediis Experientia primum locum sibi vindicare videtur. Etsi enim Ratio maximi momenti sit, si tamen illi Experientia refragetur, pro vera non erit habenda. Sunt igitur ambæ ita conjunctæ, ut nullo modo separari queant; unde merito Gal. dixit esse duo crura, quibus Medicinæ corpus firmatur: si itaque Ratio aliquid suadeat, quod Experientia rejicit, omnino spernenda est, & alia potior quærenda.

Sic Galenicis ratio dictare videtur curationem in Morbis per contraria peragendam esse; Paracelsistis vero per similia. Illi ducuntur authoritate Hippocratis *lib. de flatib.* dicentis: *Contrariorum contraria esse remedia*. Subduntque ex Aristotele *1. de gener. & corruption. tex.49. Quæ neque contraria, neque ex contrariis sunt, se mutuo non extrudunt*. Hi vero, quoniam putant similibus Naturam, quæ morbos simul, & causam morbificam depellat, juvari, atque ægritudinum causas a similibus vinciri, & educi, eo fere modo, quo smegmate sordes, & oleum e pannis educuntur, similibus curationem absolvendam ajunt; quinimmo Helmontius ita contrarietatem omnem Naturæ ademit, ut illam dixerit contrariorum nesciam.

At Experientia utriusque repugnat, qua edocemur neque contrariis, neque similibus morbos curari, nisi tamen nomine ludamus, cum contrarietas, & similitudo in rebus, si qua est, nil conferat ad illorum curationem. Experimur enim plerumque morbos finere tum similibus, tum contrariis putatis medicamentis, tum quoque iis, quæ neque similia, neque contraria dici possunt. Sic Renum dolorem a calculis inductum iisdem calculis propinatis, ovorum testis, succo limonum, & non raro elixire ex cancris, & spiritu vini parato tolli videmus: In febribus potus aquæ gelidæ, spiritus calchanthi, sicut etiam piper, centaurium, absynthium, gentiana, in vino exhibita profuisse referuntur: sitim sedant pariter aqua ardens, aqua gelida, immo etiam calida, itaut constans medendi methodus per contraria, & similia nullo pacto tradi possit. Quæ igitur præcipitant, aut compescunt fermentum febrile, febris causam tollunt, non autem quia similia, aut contraria. Habita est hæc contrariorum, & similium ratio a Philosophis qualitates reipsa adstruentibus, unde Medici his ægritudinum curationes fieri credidere: at qua ratione, non video. Si enim per contrarias qualitates curatio absolveretur, vel majoribus, vel minoribus viribus adversus Morbum illæ pugnarent: si majoribus, alter morbus, & sane deterior

terior inferretur; ipseque Gal. 2. *de Art. Cur.* vituperat usum immodice refrigerantium in inflammationibus, reprehenditque eos, qui maximis refrigerantibus, & humectantibus erysipelata curare nituntur; & Hipp. 2. *aph. t.* 51. ait, *Plurimum, atque repente evacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, sive quovis alio modo corpus movere, periculosum: omne enim nimium Naturæ inimicum*. A minoribus nihil sperandum, cum ex ipsis, *omnis actio physica fit a proportione majoris inæqualitatis;* Et *nullum subjectum intensa qualitate præditum a contrario remisso*, ut ajunt, *pati possit*. Neque ab æqualibus subsidium petendum est, quoniam inter æqualia actio nulla intercedere dicitur. Adde, quod nullus unquam hanc virium æqualitatem aurificis statera examinavit.

Arist. 7. phy. c. 5. & libr. de mot. Anim. Averr. 4. phys. comm. 71. Conimbr. 1. de Gener. & Corr. c. 9. qu. 2. art. 1. & qu. 3. ar. 4.

Nec dicant posse actionem inter æqualia intercedere, cum scilicet Natura in partes remedii venit, quod deinde efficacius redditum morbum eliminat, qui solus jam contra duo resistere nequit. Siquidem si licebit rebus inanimis judicii tantam vim tribuere, quantam plerique Medentium non habent, advocabit etiam morbus symptomata, & causas, quæ sibi adversus conjuratos hostes auxiliares manus præbeant.

Atque hinc est, quod peritiores Galenici difficultatem medendi per contraria, agnoscentes, explicarunt nomine contrarii nedum se intelligere contrarias Peripateticorum qualitates, verum quidquid morbum expellere valet, quamvis illi simile, & ejusdem naturæ sit, cum Paracelsistis convenientes. Itaque licet crediderint rhabarbarum cum febre in calida qualitate convenire, illi tamen contrarium appellare veriti non sunt ex eo, quia causam febrilem educere posse sunt arbitrati. Fluxum etiam fluxui, & Vomitum vomitui contrarium dixere, quia Vomitus, & Fluxus remediis illos magis moventibus curari putarunt; ut & Tetano aquam frigidam, cujus profusione illum solvi ait Hipp. *aph.* 5. *t.* 21.

Neque majoris momenti rationibus effatum illud fulciunt, quo similia similibus conservari inculcant, quippe qui quatuor conservationis modos in Scholis agnoscunt, quos vocant per *Manutenentiam; per similis Additionem; per contrarii Remotionem; & per ejusdem Impeditionem*. At re bene perspecta, primus modus solius Dei est, non Medici. Secundus in Medicina faciendo, ipsis asserentibus, locum non habet, *cum simile in simile non agat*. Posteriores modi illorum axiomati non cohærent: contraria enim removere, aut impedire, non est, similibus juvare, ut sibi falso persuadent. Et quamvis in Galenum referant, quod dixerit, Conservationem a similibus haberi; is tamen *libr. Art. Medic. cap.* 85. *& sequent.* hanc nonnisi temperatis omnino naturis, quæ vix mente a Medicis concipiuntur, convenire, in reliquis vero per contraria exerceri debere docuit: Atque *in comment.* 2. 3. *libr. aph.* rationem reddens, quare *Naturarum aliæ quidem ad æstatem, aliæ vero ad hyemem, bene, maleve se habeant*, ait: *Ad æstatem quidem, frigidæ, & humidæ naturæ optime afficiuntur; ad hyemem vero validæ, & siccæ; sicuti etiam male afficiuntur calidæ, & siccæ ad æstatem, frigidæ, & humidæ ad hyemem.*

Hinc patet, Rationem falsitatis esse suspectam, nisi ab Experientia probetur. Prudens igitur Medicus non sola ratione erit contentus, sed potissimum experientiæ sit addictus, siquidem ex Celso *in proœmio*, ad ipsam curandi rationem nil plus confert quam experientia. Unde Manil. 1. *Astr.*

Per varios usus artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam.

Præterea summa solertia Naturæ vestigiis insistet in remediis investigandis, itaut quibus mediis eamdem morbos pellere niti noverit, iisdem ipse utatur, non autem contrariis, quæ potius Naturam impediunt, ac distrahunt, quam juvent. Hoc etiam subolevit Hippocr. *asserenti libr. de Arte prope finem: Natura stimulata, & impulsa Artisperitis, quæ facienda sunt, demonstrat: cogit autem partim coalitum in nobis calorem, pituitam per ciborum, ac potuum acrimoniam diffundere, quo intelligat, quid sibi visum sit de illis, quæ ut viderentur, ipsa machinata est, &c.* Et Galenus addit *libr.* 4. *meth. med. capit.* 6. *ad* mentem ejusdem Hippocratis: *Post hæc autem si verba, quæ in libr. de ulceribus ab eo sunt scripta, tum quæ in aliis omnibus libris sæpe proposuit, recorderis, debere scilicet imitatorem esse Medicum non tantum Naturæ, sed etiam eorum, quæ, cum sua sponte veniunt, conferunt. Et libr. 9. de decr. Hippocr. & Plat. capit. 8. subdit: His judiciis usus Hippocr. hæc verba scripsit: Erudita Natura est, licet recte facere non didicerit: & alibi: Naturæ, inquit, morborum Medici sunt: eodem modo se habet & illud: Natura sufficiet prorsus. Vocat autem ipsam*

justam

Juſtam interdum, Medicum miniſtrum, imitatoremque ejus eſſe ait, & ſemper in peculiaribus tractatibus vim ejus celebrat, atque admiratur. Hæc Galenus.

Itaque cum obſervemus in morbis Naturam ſuſcitato calore fermentationem in ſanguine promovere, ut ſecretis, quæ in ipſo impura erant, & morbos fovebant, excretiſque per ſudorem, aut urinam, ſanguis defæcatus relinquatur, & malum deſinat, a calidis etiam opem ſperare oportet, quæ ſcilicet ad fermentationem cito ſolvendam faciant, non autem a frigidis, quæ illam impediunt, & morbum in longum protrahunt, quamvis ægris gratiſſima ſint, & fervorem febrilem compeſcere videantur, quo ſolo morbificam cauſam Natura expellere nititur. Simile quid experiri licet in muſto, in quod ſi calida aqua injiciatur, fermentatio promovetur, & quam citiſſime ſecretis fæcibus illud clareſcit in vinum, ſi vero frigidam immiſeris, tantum abeſt, ut fermentatio ceſſet, ut potius ad plures dies protrahatur.

Similiter, quia in inflammationibus Naturam calore excitato reſtagnantem ſanguinem exſolvere, & per poros, ſive per alios ductus commodiores extrudere animadvertimus, remediis idem promoventibus illa juvanda erit. Sic Eryſipelata vini ſpiritu celerrime diſcutiuntur, & majus præſidium in Pleuritide, Angina, Peripneumonia, cæteriſque non invenimus, quam Elixir proprietatis, Hirci ſanguinem, & quæcumque diaphoreſim adjuvant. Confirmant idem Catarrhi, Podagræ, Arthritides, Convulſiones, Paralyſes, quæ citiſſime ſolvuntur ſuperveniente febre, quam ſi frigidis remediis ſedare contendant plerique imperitorum Medicorum, mala longiora, & deteriora efficient. Sic omnes, qui ſine febre morbi ſunt, longiſſimi eſſe ſolent; atque hinc etiam deterius malum ægro inferri nequit, quam ſanguinis detractio, unde vires conteruntur, & calor naturalis imminuitur, a quo ſolo ſalutis ſpes eſt. Conſimilis detrimenti cauſa ſunt victus humidus, ſyrupi refrigerantes dicti, unctiones frigidæ, & hujus generis potiones, præſertim abundantiores, & importunæ. Quare ſolis digerentibus, & diſſolventibus, ac leniter per vias a Natura indigitatas, educentibus, utendum, ut ſine ulla virium diminutione, potius vitium inductum corrigatur, aut auferatur, quam ſucci plerumque nutritii, & ſanguinei educantur.

Cæterum in Morbis, in quibus Natura conſopita videtur, & nihil contra morbum moliri, opus, & labor eſt illam excitare aromatibus, tincturis, ſpiritibus, elixire, aliiſque hujuſmodi, quibus cauſa morbifica diſcutiatur, & ſanguis vividior redditus eidem Naturæ adjumento ſit, ut in apoplexia, comate, lethargo, quos ſpiritu ſanguinis, elixirive propinatis non ſemel ſolutos vidimus.

In Morborum autem initiis, cum vires conſtant, ſi quid moleſtum in ventriculo, adjunctiſque viſceribus percipiatur, levis aliqua evacuatio tentari poterit; quinimmo & cibus parcior indicendus, præſertim in acutis, eoque magis, quo vigor, & ſtatus inſtat 1. *aph.*7. & 10. In augmento, & ſtatu melius erit ab omni medicamento evacuante, vires infringente, & ſecretionem, coctionem, ſeu præcipitationem impediente abſtinere 2. *aph.*29. ideoque per id tempus ſolum exhibenda erunt ea, quæ prædictam digeſtionem, ſecretionemque promovere, atque ſudorem, urinam, aliaſque convenientes egeſtiones ciere valent. In declinatione etiam ab omni opere vacandum, monente eodem Hipp. 1. *aph.*20. *Quæ judicantur, & judicata ſunt integre neque movere, neque novare aliquid, ſive medicamentis, ſive aliter irritando oportet.* Morbi enim ad declinationem perducti ſponte ſua ſalubriter terminantur, niſi ægrotantes proprio, aut Medici errore recidant, in alios morbos delabantur, vel immodicas egeſtiones patiantur, unde viribus infractis mors præ languore ſequatur, quare ab optimis etiam criſibus ægros interire notavit Hippocrates *in lib. prænot.*

In magnis, & perniciosis ægritudinibus eam adhibere diligentiam ſummopere præſtabit, ut ſi illæ remitti nequeant, ſaltem in longum protrahantur, documento Celſi *libr.* 2. *capit.* 5. dicentis: *Neque vitæ alia ſpes, in malis magnis, eſt, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præſtet.* Quod ſi has inducias morbus non det, nec aliunde ſpes ſalutis affulgeat, ſatius erit ex eodem Celſo *lib.* 2. *cap.* 10. anceps auxilium experiri, quam nullum; & celebre eſt apud Medicos effatum: Melius eſt aliquid cum periculo tentare, quam ægrum, dempta ſpe, certo perire; quamvis idem Celſus advertat *libr.* 5. *capit.* 26. *Prudentis hominis eſſe, eum, qui ſervari non poteſt, non attingere, nec ſubire ſpeciem ejus, ut occiſi, quem ſors ipſius peremit.*

At in morbis benignioribus, & qui

sponte sua terminari solent, a medicamentis omnino abstinendum; tunc enim *summa Medicina est*, *Medicina non uti*, cum, si indebite illa adhibeatur, æger sanitatis, & vitæ, Medicus vero honoris jacturam faciet. Unde Galenus 1. *de dieb. dec. c.* 11. ait: *Quædam peccata committuntur ab ægroto, quædam a Medicis putantibus, nisi quis introgressus ad ægrotum, deinde succingens se, vel cataplasma imposuerit, vel perfuderit, adusserit, vel clysterem indiderit, vel venam inciderit, vel cucurbitulas adjunxerit, vel confricuerit, vel nutriverit, aut hujusmodi aliud factitaverit, nihil ab ipso gestum esse artificiosum, hi enim quoties ad ægrum accedunt, toties peccant*. Caute igitur hac in re agendum, & morbi, qui possunt absque ullo remedio sola Naturæ opera curari, minime irritandi; etenim teste Hippocr. *Naturæ sunt veræ morborum medicatrices*, quæ plerumque non adjuvantur, sed potius perturbantur, ac distrahuntur a Medico indebite, vel importune medicamina exhibente, atque non semel ægrotos in pejora mala ductos vidimus a Medicis medicamentorum multitudine, inconvenientique exhibitione; quod si totum opus Naturæ fuisset commissum, bene illis consultum foret.

Abstinendum pariter a curationibus illorum morborum, qui incostantes sunt, aut certas causas non habent: quare Hippocr. *lib. de rat. vict. in acut.* monuit, incostantes, & erraticos morbos sinere oportere, donec constiterint: & 1. *epidem. sect.* 2. habet: *Te ad hoc exerceto in morbis, ut prosis, aut ne quid noceas*. Et Avic. *lib.* 1. *fen.* 4. *doctr.* 5. *cap.* 1. *Cum ignoras, quæ sit ægritudo, relinque eam Naturæ, & non properes, quoniam aut Natura superabit ægritudinem, aut ipsam manifestabit*. Et *lib.* 4. *fen.* 1. *tract.* 2. *cap.* 7. *Cave, ne cures febrem, nisi cognoveris eam; quod si non cognoveris, subtilia regimen*.

In singulis paroxysmis cavendum a medicamentis, & alimentis, quæ sane conferet differre in declinationem, aut intermissionem, cum scilicet æger morbo, & symptomatis minus, aut nihil affligitur. Quod si morbi continentes sint, matutinis horis, in quibus plerumque quietem aliquam concedere solent, illa opportunius præbebuntur.

Atque hinc palam fit, quam infirmis obsint Medicorum plerique, & quidem maxime apud vulgus existimationis, qui indiscriminatim victu plenissimo, crebraque remediorum mutatione, & quod gravius, repetitis phlebotomiis, & refrigerantium usu, digestiones, seu secretiones impediunt, ac in paroxysmis potus, quos alterantes vocant, temere exhibent, atque ut suas medicamentorum formulas ostentent, illas componunt ex disparibus, & oppositis, quibus imponunt se velle simul succurrere capiti, jecori, cordi, stomacho, lieni: ea autem sic composita adeo perniciosa evadunt, ut sæpissime, præter intolerabilem nauseam, citam mortem afferant. Horum enim Medicorum auxilia ad necem potius, quam ad salutem excogitata sunt a Græcis in Romanorum odium, ut testis est M. Cato ad filium scribens his verbis: *Dicam de istis Græcis suo loco, Marce fili, quid Athenis exquisitum habeam, & quod bonum sit eorum litteras inspicere, non perdiscere. Vincam nequissimum, & indocile genus illorum, & hoc puta vatem dixisse. Quandocumque ista gens suas litteras dabit, omnia corrumpet, tum etiam magis, si Medicos suos huc mittet. Jurarunt inter se Barbaros necare omnes Medicina, sed hoc ipsum mercede faciunt, ut fides iis sit, & facile disperdant. Nos quoque dictitant barbaros, & spurcius nos, quam alios Opicos, appellatione fœdant*. Ex *Plin. lib.* 29. *c.* 1.

Si quæ autem præstanda videntur, talia sint, ut ægro levamen cito afferant & tuto, jucundeque juvare longa experientia sint probata, cujusmodi sunt, quibus ad febres omnis generis solvendas, & Veneream luem eradicandam, magno languentium lucro, nos utimur. Complures siquidem Morbi, nisi quam citissime, efficacibus, blandisque remediis profligentur, in deteriores sæpissime mutantur, & languentis vires proterunt, itaut amplius prodesse nequeant, quæ etiam a perita manu suggeruntur: & non raro observavimus ægrotos, arcanis, optimisque remediis spretis, se Monachis, Vetulisque commisisse, qui fascinum solverent, a quo ad extremam maciem duci ab iisdem acceperant, ut tandem projectis viribus, & morbo contumaci reddito, nullis remediis juvari potuerint, atque omni spe destituti misere perierint.

Verum tamen, non hinc quis generaliter deducat relegandas perpetuo ab usu medico esse Aquarum, sive naturalium, sive artificialium, aliorumque liquorum humefacientium potiones, cum succi præsertim præternaturales salinoacidi, vel acres, aliusve similis conditionis, speciatim in febrientibus excesserint. Siquidem hi solis plerumque

largis

largis potionibus, & tempestivis temperantur, & corriguntur, ac deinde per sudorem, vel per urinam promptissime abiguntur. Sic quoque absorbentibus pulveribus iidem nonnumquam retunduntur, aut invertuntur, atque in aliam naturam permutantur, qua possint melius, ac facilius subigi, & eliminari.

Analogismus demum non leve indicium in Remediis investigandis esse potest, unde morbos, inter quos aliqua similitudo intercedere videtur, pari ratione curare tentabimus. Hæc vero similitudo notanda est nedum in morbis, verum etiam in medicamentis, unde licebit inferre, sanguinem hirci cæteris inflammationibus fore utilem, ex eo quia in pleuritide prodesse observatus est. Expediet autem præsertim Analogismo uti, cum morbus novus est, vel ignotus. Sic Scorbutum, in nostra Italia novum, curare nitimur Nasturtio aquatico, Raphano Sylvestri, Cochlearia nuper ad nos advecta, cæterisque acribus, & aromatis, quæ hypochondriacis affectionibus utilia experti eramus, cum his scorbutus quam simillimus videatur.

De Pharmacis Catharticis, & Emeticis.

Prisci Medici, qui fuere antequam per maximos quidem viros salutaris ista Professio increvisset, solis herbis contenti erant, nec adhuc illas componere, & vires temperare noverant: unde fertur a Melampo Præti Argivorum Regis filias furiis agitatas sanitati mentis restitutas helleboro, quod deinde ab inventore Melampodium fuit appellatum, quamvis Ovidius illas carmine, & herbis fuisse curatas referat 15. *Metamorph.*

Sen. ep. 95. Pl. l. 14. c. 1. & 25. c. 2. & 23. c. 24.

Amithaone natus
Prætidas attonitas postquam per carmen, & herbas
Eripuit furiis.

Donec Hippocrates magis, ac magis, gratia, & cura Artis nova investigando insudavit, varias compositiones detexit, litterisque prodidit usum Peplii, Pepli, Thapsiæ, Elaterii, Cocci Cnidii, Scammoniæ, Colocynthidis, Veratri, Polypodii, Epithymi, Cnici, Cneori, Hippophais, Tithymali, Ricini, Sambuci, Betæ, & Mercurialis ab inventore Mercurio sic dictæ, aliorumque, quæ in suis libris recensentur. Dabat quoque lac Asininum, Bubulum, vel Caprinum, ejusque serum, ac squamam æris.

Post Hippocratem clarissimi fuere Theophrastus, & Dioscorides, cujus opera Majorum inventis accessere Cynocrambe, Esula major, Sesamoides, Lathyris, Agaricum, Aloe, Asarum, Scilla, Bryonia, Daphnoides, Chamelæa, Thymelæa, Empetrum, cæteraque.

Galenus sicuti ab his simplicium vires excepit, ita ab Archigene, Asclepiade, Andromacho, aliisque compositionum formulas mutuatus est, quibus addidit, quæ de Hiera picra, & Catapotiis tripharmacis circumferuntur.

Innotuere postmodum Recentioribus Græcis, Æginetæ quidem purgandi vis Hermodactyli, quem plerique cognitum dicunt Serapioni, una cum Sennæ usu; Aetio vero Euphorbii, quod prius invenerat Euphorbius Musæ Antonii frater.

Post Græcos, Arabes, quorum Princeps Avicenna, usi sunt Cassia, Myrobalanis, Rhabarbaro, Tamarindis, Manna, Lapide lazuli, Psyllio, Turpetho, Rosa, Violis, & omnibus Aloes generibus; ex quibus etiam varias, & multiplices compositiones excogitarunt, quarum præcipuæ Pulvis Hieræ picræ, pilulæ cochiæ, & confectio Hamech Rhasi debentur; Sapori Regi præ cæteris syrupus de pomis: Avicennæ pilulæ de fumaria: Mesuæ vero electuarium rosatum, diaphœnicon, pilulæ aggregativæ, de Agarico, Fœtidæ, de Hermodactylis, de Lapide lazuli, Lucis, & tota pene Pharmaceusis, quibus sua addidere Nicolaus Alexandrinus, N. Mirepsius, N. Præpositus, & N. Florentinus, Arnaldus, Montaguana, Quercetanus, Castellus, aliique innumeri, quæ cum satis nota sint, opus non est recensere.

Hermetici, & Paracelsi asseclæ, cum experientia didicissent plura ex his violentiora esse, quam ut ægris sufferri queant, illorum vires domuere, arcanis, magisteriis extrahendo, quæ blande ad Medicinam facere possent. Neque solum his Medicinam mitiorem reddidere, verum etiam novis inventis adeo locupletarunt, ut majora sperare frustra sit, detecto usu Antimonii, Mercurii, Vitrioli, aliorumque fossilium, nec non Tartari, & Nitri.

Demum ex Indiis allata sunt Jalap, Mechoacan, & Gummi Peruanum.

Horum vero Purgantium vires non omnes eodem modo explicarunt: Asclepiades, referente Galeno 1. *de Natur. facul.* 13. humores censuit a Catharticis non educi, sed generari, cum vi sua massam sanguineam exagitent, ac perturbent.

Aristoteles 1. *sect. probl.* 43. Medica-

menta, inquit, in ventriculo primum dissolvi, & per easdem omnino vias ad venas pervenire, per quas cibus permeat, quo devecta, cum inepta sint nutritioni, iterum delabi, secumque, quæ obsistunt abripere, & evacuare. In quam sententiam concedere videtur Masullus *libell. de Attract. cap.*14.

Galenus *cap.*1. *de natur. facult. c.*14. & 5. *de med. facult. cap.*25. & *lib. de Medic. purg.* & alibi passim repetit, pharmaca familiares sibi humores allicere, & peculiari quadam virtute, seu sympathia trahere, & educere, quemadmodum magnes ferrum, & succinum paleas: cui adhæret Averr. *collect.* 5. *cap.* 2. cui partim ad electivam virtutem, partim etiam ad commensuratum, temperatumque calorem purgantem medicamentorum facultatem refert.

Avicenna *lib. de virib. Cord.* quem secutus est Mesues, proprietati peculiari Medicamentorum, Stellarumque influentiis id attribuit.

At potius irritando evacuationes promovere videntur, cum parum illa a venenis dissideant, & Naturæ infensa sint, ut notavit præ cæteris Celsus. Assumptâ namque in ventriculo primum dissolvuntur, mox vasa lactea ingrediuntur, & cum sanguine venas, & arterias permeant, compactosque succos dissolvunt, qui jam dissoluti, una cum fermentis partium vitiatis, in arterias mesentericas, & pancreaticas delabuntur, ac per intestina vellicata purgantur. Quæ vero crassioribus, & non adeo mobilibus particulis prædita sunt, adeoque prædicta vasa subire nequeunt, quod intestinorum, & ventriculi tunicis adhæret, aut ductus pancreatis, & cholidochi obstruit, extenuant, ac diluunt, & levi irritamento partes ad expulsionem invitant. Quæ denique minoris sunt efficaciæ, emolliendo tantum alvum lubricant, ut violæ, pruna, cerasa.

Quantum autem conferat ad promovendam evacuationem partium irritamentum, ostendunt acres balani, quæ intestinum rectum solummodo vellicando etiam a partibus remotioribus humores educunt. Mercurius pariter emeticus vix linguæ admotus vomitus, & quandoque etiam dejectionis causa est; sicut etiam butyrum sale commixtum, ungnentum de Arthanita, simileve aliud umbilico immissum dejectionem provocat; & quo medicamenta acriora sunt, eo etiam validiora.

Quod a plerisque creditur de varietate medicamentorum peculiares humores allicientium, omnino vanum existimari debet, cum idem catharticum, diversis anni temporibus, aut corporum constitutionibus, exhibitum variam effecerit evacuationem, quod etiam Hipp. docuit *libr. de med. purg.* & *libr. de Natur. Hom.* Nec aliam purgantium differentiam adnotare libet, nisi quod validiora crassiores, & copiosiores secessus, quam mitiora provocent. Judicium insuper a coloribus desumptum fallax est, cum ipsa medicamenta variis coloribus eductos humores infecerint; præterquam quod diversæ mixturæ succorum, præsertim Pancreatici, & Biliosi, illos colores gignere potuerint.

Medicamenta vero, quæ facilius exsolvuntur, citius quoque purgationem promovent. Sic Potiones ocyus, quam Pilulæ purgant, & quæ exolutionem minime patiuntur, re infecta, dejiciuntur. Novi ego quemdam, qui nauseæ vitandæ gratia pilulas de tribus Galeni cera oblitas deglutivit, quas post biduum integras sine ulla purgatione dejecit, succis nempe ventriculi ceram soluere nequeuntibus. Hac etiam de causa, nonnulla, ut efficacius soluant, cum cibo exhiberi solent.

Dissoluta in ventriculo purgantia venas, & arterias subire, atque una cum sanguine diversas partes petere, humoresque ibi impactos solvere, & educere, nuperrima experimenta docuere. Refertur enim *in Actis Anglicis Ann.* 1667. *mense Decembri* infusos fuisse purgantes quosdam liquores in venas plurium ægrorum, quorum unus præsertim Gallica lue affectus tophaceos tumores in brachiis patiebatur, facta infusione, dolores sentire cœpit in cubito, & post quatuor horas peccantium humorum dejectiones habere, unde exostoses abiere, & a morbo, quo infectus erat, omnino liber evasit. Demonstrant hoc idem pulsuum celeritas, & magnitudo mox ab assumpto cathartico, nec non a criticis per alvum evacuationibus febrium remissiones, & lactentium, medicamento a nutricibus epoto, purgationes.

Dum medicamenta per venas, & arterias permeant, obstructos viscerum meatus recludunt, & vitium in ipsis contractum tollunt, vel corrigunt, atque hysterica, hepatica, splenica, cephalica vocantur, quæ speciatim hæc viscera, aut peculiares succos corrigunt, a convenientia particularum cum poris eorumdem. Quod autem aliis cum aliis rebus cognatio, sive analogia intercedat, cum aliis vero non item, manifestum reddunt præ cæteris calx, & sales, qui aqua solvuntur, spiritui vini, & oleo

oleo contumaces sunt: Plumbum aceti tantum vapore in cerussam vertitur; & Mercurius licet quamplurimis coagulantibus minime cohibeatur, saliva concrescit.

Non inconsiderate hæc purgantia exhibenda sunt, immo omnino vitanda, cum morbi tutioribus, levioribusque remediis cedunt, atque eorumdem causæ sola correctione tolli, vel per alios ductus promptius, jucundiusque educi possunt. Si enim per sudorem, urinam, similesve egestiones cito, & tuto evacuari possent, haud esset arcessendum purgans medicamentum, quod sane cæteris, & injucundius, & periculosius est; quin immo ex Galeno 2. *de rat. vict. com.* 12. Veneni naturam sapit; quare a Catharticis exagitatio non levis habetur, cum certa virium jactura, emaciatione, siti, nausea, & nonnumquam etiam febre, ac hypercatharsi; unde Hipp. *lib. de Med. purg. Eodem medicamento purgantur, & non purgantur, quandoque vero alia purgat, quam quæ purgare solet; aliquando nimium purgat; quare fieri non potest, ut quis medicamentis confisus ea temere exhibeat*. Quod advertit etiam Galenus. Qua ratione motus Asclepiades, referente Celso *lib.5. in principio*. Medicamentorum usum magna ex parte sustulit, & cum omnia fere medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad victus rationem omnem curam suam transtulit. Itaque ex Platone *in Thimæo* nonnisi maxima urgente necessitate, cum aliis auxiliis commode morbo occurri non potest, purgantibus medicamentis utendum, ad morborum causas tenacius hærentes deturbandas.

Educendi autem humores in iis ductibus resideant, oportet, quos medicamenta pervadere valent. Stagnantes enim in pectoris, renum, vesicæ, & uteri capacitate haudquaquam catharticis evacuare tentandum est, cum inde retrahi non possint in ductus cum alvo consentientes; ni tamen a medicamentis exoptetur evacuatio aliorum succorum, de quibus suspicio sit, ne in prædictos sinus illabantur.

Virium præterea, ætatis, firmitatisque membrorum ratio summopere habenda est: nisi enim illæ constiterint, minime licebit purgantibus uti. Nec consuetudo spernenda, nam quæ consueta sunt, etsi deteriora insuetis, minus molestare solent 2.*aphor*.50.

In febribus etiam præsertim ardentibus, oportebit omnino ab iisdem cavere, ex Hippocrate *lib. de medic. purg.* ubi ait: *Quicumque a febribus fortibus corripiuntur, his medicamenta purgantia dare non expedit, donec febris remiserit*. Quod pariter confirmat *lib. de rat.vict. in acut.* In inflammationibus, & hypocondriorum inflationibus quoque ab illis abstinendum, siquidem magis exasperantur, non sine vitæ discrimine. Denique in omnibus acutis morbis raro medicinis purgantibus utendum, & maxima cum præmeditatione monuit idem Hipp. 1.*aphor*.24.

Concocta insuper docuit Hippocrates esse medicanda, cruda vero non movenda 1. *aph*.22. Concocta autem dicuntur, quæ secreta a sanguine, cæterisque bonis succis, fermentescere desinunt, & in præcipitationem vergunt, quod ostendunt symptomatum remissiones, & criticæ expurgationes, Cum ergo peccantium humorum expurgatio Naturæ motus sit, quæ primum secernit, deinde secreta educit, Medicus, ut illius adjutor, ac imitator, eadem purgare tentabit. Si namque is secretionem minime opperiretur, ipsam & sanguinem interturbaret, & exagitaret, cum bonorum, & malorum simul succorum evacuatione. Non tamen hinc fortasse quis existimet, debere semper Medicum in morborum curatione totum opus Naturæ committere, & crisim expectare. Nam tametsi id multoties summæ prudentiæ tribuendum sit, presertim cum remedium tutum non est, vel superfluum, aut morbus ipse ignotus; coctio tamen, seu secretio, præcipitatioque semper promovenda est, unde Helmont. *lib. d. febr. cap.*11. ait: *Verus Medicus ante crisim morbum superare debet, idcoque nec crisim expectat nec optat*.

Humores vero plurimum abundantes etiam in principiis morborum educendos esse colligitur ex eodem Hipp.1. *aph*.22. & 4. *aph*.10. Galenus etiam 1.*aph. comm*.24. In morbis longis, inquit, coctionem semper expectare oportet, in acutis vero, dum turgent, etiam ab initio purgantibus uti possumus medicamentis: at non quia vagi, & errantes humores in partem principem decumbunt, ut voluit 4. *aphor. comm*.10. hoc enim repugnat experimento circulationis sanguinis. Quare arbitror in Græco Aphorismorum Codice legendum ὀργᾷ pro ὀργᾷ Rarissime autem, seu numquam ira turgere observantur, ut vasa inflent, & pondus, anxietudinemque inferant, quod vel ipse Hipp. adnotavit *eod*. 1. *aph*. 22.

Purgationem etiam præcipiunt humoribus ad alvum vergentibus ex Hipp. *libr. de rat. vict. text. c*.64. & 7. *epidem.* qui filium Pythonis quarto die purgavit, quia patiebatur inflationem ventris cum murmure, ut

pariter si in visceribus principibus illi consistere videantur, nempe cum Cerebrum apoplexia, aut comate: & Pulmo hydrope afficitur; adeoque Morbus urget.

Leviora, vel validiora purgantia eliget Medicus pro varietate conditionis, & quantitatis humorum, habitus corporis, ætatis, regionis, consuetudinis, & tempestatis, de qua speciatim dixit Hipp. 4. *aph.* 5. sub cane, & ante canem difficiles esse purgationes; vitatque Galen. *lib. quos, quibus, & quando* æstatem, & hyemem; idemque Hipp. *lib. de Aer. Aq. & Loc.* magnas temporum mutationes, utrumque solstitium, & æquinoctium, ac diversos stellarum ortus, & occasus.

Postremo viæ, per quas evacuandi sunt humores, liberæ sint 2. *aph.* 10. potissimum vero intestinorum; unde alvo adstricta purgans medicamentum non licebit propinare, priusquam illa fuerit emollita. Cæterum, evacuationes multitudine æstimandas non esse refertur 1. *aph.* 2. & 23. atque a siti superveniente desumptum indicium sæpissime fallax experti sumus, quamvis contrarium suaderi videatur ex 4. *aphor.* 19.

Ad hæc rediguntur Clysteres, quorum usum primam commonstrasse Ibin avem Ægypto peculiarem, quod consuetudinem habeat se purgandi rostri aduncitate, eam perluens partem, qua ciborum onera redduntur, refert Plin. *lib.* 8. *capit.* 27. & Gal. *libr. de ven. sect. adv. Erasistr.* Et sane quidem non minus Catharsis vitæ conservandæ necessaria est, quam ad eamdem sustentandam assidua ciborum suggestio; nam sicut ciborum pars melior, & succulentior per venas lacteas in cor, & reliqua viscera deferri debet, ita pars crassior, & fæculentior ad sentinam Corporis, puta ad intestina, demandari, indeque expelli, ne reliquum corporis inficiat.

Varia deinde illorum genera adinventa sunt pro affectuum varietate. Hinc clysteres emollientes, & alvum laxantes, irritantes alii, & purgantes, impinguantes, adstringentes, discutientesque. Potissimi vero recensentur emollientes, & evacuantes, qui nulla, vel levissima motione alvi onera subducunt, quamvis illos omnino a praxi medica relegare conetur Helmontius *lib. de febr. capit.* 7. ubi eosdem vocat podendum Medentium subsidium. Prorsus autem cavendum ab acribus, & catharticis, quibus intestina divexantur, & convelluntur, (& quidem aliquando accepimus ab honesto quodam viro, se a clysterio acri, quod vocant Medicinale, statim mente motum in vertiginem tenebricosam incidisse, quam deinde subsecuta est dysenteria, & vix tandem medicamentis ex opio sanitati fuisse restitutum) nisi tamen intestina torpida sint, vel viscosis succis infarcta; vel etiam paralysi, apoplexia, caro, penitus obstupuerint. In Ischiade etiam proficuus observatus est usus illorum ex vino, decocto colocynthidis, & bryoniæ, quibus tenaces succi educuntur. Non adeo tamen copiosi sint, ut retineri nequeant, aut valvulam intestini Colon lædant.

Quæ vero per vomitum purgant, votum differre videntur ab iis, quæ dejectionem movent, siquidem ista quoque si violenta fuerint, vomitum cient, notarunt etiam Wvalæus, & Fridericus Hofmannus.

Verum ex his, quæ vomitum provocant, quædam mitissima sunt, & tantum nauseam inferunt, ut sunt oleosa, pinguia, aqua tepida. Alia vero præter nauseam, leviter etiam ventriculum stimulant, & mediocrem evacuationem movent, ut Asarum, & Diasarum Fernelii, succus raphani, summitates recentes sambuci, anethum, semen urticæ, oxymel scilliticum. Alia demum motionem validam, irritationemque ventriculo faciunt, adeoque humores etiam ex adjacentibus partibus educunt, uti sunt helleborus albus, nux vomica, vitriolum album, sal vitrioli, crocus metallorum, mercurius emeticus, torpethum minerale, pulvis algorethicus; aurum vitæ, hercules Bovii.

Inter hæc recenset Navigationem Hippocrates 4. *aphor.* 14. quam, præ motu inæquali, nausea, & vomitus plerumque comitantur.

Quæcumque autem ventriculum valde exagitant, & lacessunt, ut sunt venena, cum primum in ventriculi tunicas impinguntur, vomitum concitant, eo quod is ab irritamento quodammodo convellatur, & contracto pyloro sursum revolvatur.

Vomitoria in plurimis affectibus commendantur, potissimum cum ventriculus, pancreas, adjacentesque partes noxiorum humorum copia infestantur. Non tamen omnibus, quacumque temporum constitutione inconsiderate præcipienda. Sic Hippocrates ab his abstinet in corporibus obesis, difficulter vomentibus, melancholicis, & tabidis 4. *aphor. text.* 6. 7. 8. & 9. Unde in affectibus Gutturis, Pectoris, & Pulmonis vomitus periculosus est, ut in herniis, procidentia uteri, oculorum inflammationibus, ubi nimirum violentus ventriculi motus noxius est, & vasorum diruptio, viscerum

rum delapsus, vel suffocatio timetur. Convenit vero in febribus præsertim intermittentibus, quarum fomes circa ventriculum jacet, sicut pariter in nephritide, epilepsia, malacia, cæterisque morbis; quos præ cæteris enumerat Fridericus Hofmannus: Potius æstate, quam hyeme illa probat idem Hipp. *cap.* 4. *aph.* 4. quia tunc ductus corporis patentiores, & laxiores sunt, faciliusque humores per priora feruntur.

Demum tempus matutinum opportunius est ad vomendum, stomacho nimirum cibis vacuo, dummodo non adsit assumpti veneni suspicio, aut ingruat paroxismus, sive ventriculus plurimo cibo sit gravatus; tunc enim nulla mora interposita, vomitus sunt provocandi. Juvabit etiam prius comedere, cum oleosi, viscosique humores sunt per vomitum educendi, illi namque cibis devincti facilius a tunicis Ventriculi semoventur, & egeruntur.

De Diurticis, & Hydroticis.

Quæ urinam movent, Diuretica dicuntur, suntque Radices Aristolochiæ rotundæ, Asparagi, Althææ, Apii, Adianti, Fœniculi, Graminis, Glycyrrhizæ, Ononidis, Raphani, utriusque Petroselini; nec non Semina Rutæ, Urticæ, Sinapis, Nasturtii, Peponum, Cucurbitæ, Milii solis; Nuclei Cerasorum, Persicorum, Mespilorum; Fructus Alkekengi, Baccæ Juniperi, Betulæ liquor, succus Parietariæ, Decoctum herbæ Thee, & Ligni indici nephritici, Resina Terebinthi, &c.

Insuper spiritus salis dulcis, balsamum ejusdem, spiritus vitrioli philosophice elicitus, crocus martis aperitivus dictus, sal Tartari volatile, spiritus Tartari rectificatus, flores salis ammoniaci, Arcanum duplicatum Mynsichti, lapis judaicus, lapis nephriticus Indicus, Crystallus, tinctura silicum cum spiritu salis urinæ volatili extracta, & alia plura.

Præterea lapis nephriticus humanus, spiritus urinæ volatilis, lapides in vesicis felleis Bovum reperti, sanguis Hirci, lapis Percarum, & Carpionum, testæ limacum terrestrium, ovorum, & concharum, oculi, seu lapides cancrorum, lumbrici terrestres, eorumque spiritus, & essentia, mille pedes, eorumque pulvis descriptus ab Hartmanno, sal Ranarum, & Bufonum, Cantharides.

Qua autem ratione, non inter omnes convenit. Helmontius *lib. de lithiasi cap.* 5. *n.* 17. *& seq.* in has classes diuretica distinguit: *Quænam*, inquit, *urinam corrosivo veneno acuunt, ut Cantharides, Alia aciditatem provocant, ac relinquunt in lotio, & stranguriam excitant, quales sunt Cerevisiæ recentes. Sunt, quæ urinam reddunt abstersivam, ut fontes aciduli, vitriolum Martis, lapis cancrorum, itemque herbæ passim gaudentes etymo diureticorum, continentque singulę alKali volatile, vel saltem istud subter digerendum acquirunt. Sunt & quædam, quæ lotium provocant, stimulantque expultricem, quatenus putrilaginem urinæ generant, cujusmodi sunt Raphanus, Asparagus, & cætera. Sunt quoque diuretica, quæ grato odore lotium, renesque reficiunt, ut Macis, Nux myristica, Terebinthina, Mastiche, Juniperus. Sunt etiam, quæ ex AlKali lixiviali sub digestione, migrant in acredinem vias urinę abstergentem, instar saponis, excretricem stimulant, & adnatas sordes incidunt, cujusmodi sunt, quæ ex testis, lapidibus, cineribusque appropriatorum colliguntur, quæque sola saxifragorum nomine digna videntur, præcipue, si in gradum volatilitatis sint deducta. Est demum Diureticorum genus, quod parva quantitate lotii copiam e toto corpore fundit, ut millepedes, species de becabunga; item succus conchyliorum marinorum, nigrorum, oblongorum, & quæcumque nitrum volatile continet, quæque renes torpidos ex proprietate excitant. Est & genus, quod sedandis renum doloribus utile, hæsitantes confortat, quale est in Croco, Rhabarbaro, & Casia inversi, idest vi solutiva prius orbatis; spiritus salis marini nedum diureticus est, simulque stranguriam lenit, quibus calculus in vesica volvitur, verum insuper calculos renum minuit, si ultimo igne destilletur reverberii.*

Villisius *in Pharmac. Rational.* Diureticorum medicamentorum classes tres constituit desumptas a fine, materia, & forma. *Quod ad finem*, inquit, *si quando cruor adeo crassus, & tenax evadit, ut particulæ aquosæ a reliquis haud facile secedant, diuretica, quæ compagem ejus laxent, & serum fundant ejusmodi sint, oportet, quæ sale volatili, vel acido pollent; tales namque particulæ combinationes a sale fixo initas potissimum dissolvunt; quandoquidem vero hæ diathesis & febri, & scorbuto communis est; in priori affectu diuretica maxime propria sunt, tum acida vegetabilium temperata, sal nitri, spiritus salis marini, vitrioli, tum sale volatili prædita, uti spiritus C. C. salis armoniaci, sal succini, viperarum. In scorbuto vero cum*

urina,

urina, & pauca, & crassa est, herbarum succi, & præparata, tum acria, tum acida, egregii sunt usus, item sal, & spiritus urinæ, salis armoniaci, tartari, &c. Cum autem sanguis serum intra compagem suam non diu satis retinet, quin vel fluxionibus, seu potius coagulationibus obnoxius, illud hic, illic, in magna copia affatim deponens, catarrhos, aut tumores variis in locis concitat, vel sanguis habitualiter debilis, simulque ὀξύκρατος, scilicet in acorem vergens, quoad particulas suas crassiores ad coagulandum aptus est, proinde ut tenuiores inter circulandum ubivis ablegatæ, ac in partes imbecilliores decumbentes, affectus modo cephalicos, aut thoracicos, modo Asciten, aut Anasarcam inducant. Diuretica in his casibus exhibenda sint ejusmodi, quæ sanguinem haud fundant, sed coagulationes ejus tollant, uti sunt sale fixo, volatili, ac etiam alkalisato prædita. Insuper quæ Renum fermentum corroborant, aut restituunt, uti sulphurea quædam, & spirituosa. Ad hos fines Diuretica sulphurea, & mixta, sales herbarum lixiviales, pulveres testacei, sal & spiritus urinæ, &c. millepedes, radices raphani sylvestris, semen apii, nux moschata, terebinthina, ejusque præparata, spiritus vini, quorum omnium virtus non est sanguinem fundere, & serositates e massa ejus præcipitare, sed cruoris coagulationes dissolvere. Reliquæ species a materia, & forma petitæ apud eumdem videndæ *part. prima Pharmac. sect. 4. cap. 2.*

Hydrotica, seu quæ sudorem cient, sunt Carduus benedictus, Angelica, Dictamnum utrumque, Gentiana, Contrayerva, Scorzonera, Zedoaria, Vincetoxicum, Scordium, Nasturtium, Cochlearia, flores Sambuci, folia Hyperici, eorumque sales, spiritus, extracta, aquæ. Similiter sarza parilla, saxifras, lignum guajacum, & sanctum, & ex Resinis, camphora, opium, Bezoarticum minerale, joviale, solare, lunare, Antimonium diaphoreticum, sulphur auratum Antimonii, Mercurius diaphoreticus, atque plura alia ex Antimonio, & Mercurio præparata; Sal volatile succini, ejusque Spiritus, ut & spiritus volatilis vitrioli, &c. lapis Bezahar, Unicornu, C. Cervi, Os de corde Cervi, spiritus, & sal volatile ejusdem, spiritus sanguinis, sal volatile urinæ, spiritus salis ammoniaci salsus, sal viperinum, sanguis hirci. Et alia.

Eadem, vel certe non multum dissimili ratione, sudores, atque urinæ provocantur, unde non raro vices commutant, & quæ medicamenta ad urinam moven-dam exhibentur, sudores eliciunt, & contra.

Quibus denique in affectibus magis conferant diuretica, & sudorifica, & sub qua forma, ac dosi exhibenda sint, in Volumine de Morbis Partium exponemus.

De Phlebotomia.

MEdicis, qui a sanguinis missione opem sperant, in hac medendi parte Magister extitit Hippopotamus; Assidua namque satietate obesus exit in littus, recentes arundinum cæsuras speculatus, atque ubi acutissimum videt stipem, imprimens corpus, venam quamdam in crure vulnerat, atque ita profluvio sanguinis morbidum alias corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit, ut habet Plin. *lib.* 8. *ca.* 26. Referuntque primum Podalirium hoc remedii genus inter homines exercere ausum, Syrnamque Damœthi Cariæ Regis filiam e tecto delapsam, detracto ex utroque brachio sanguine, servasse, illamque deinde Patrem hominis ingenium admiratum ei uxorem tradidisse, Cherroneso in dotem attributa.

At Chrysippus Cnidius, cane pejus, & angue hoc inventum odit, & venæ incisionem ex omni medicinalium præsidiorum numero tollendam censuit. Secuti hunc sunt Medius, & Aristogenes, Medici apud Græcos clarissimi. Præter hos jure optimo laudibus extollendus est Erasistratus, quod ea omnia, quæ Veteres per Venæ sectionem curare conati sunt, ipse citra illius usum medicatus est. Easdem curandi rationes absque venæ sectione prosecutus est Strato Erasistrati Auditor, ut cæteros sileam maxime existimationis Medicos. Gal. de cur. rat. per sang. miss. c. 2. & adver. Erasistr. c. 2.

Sequentibus temporibus Galenus iterum Phlebotomiam inter præcipua remedia recepit, quam usque ad Paracelsi tempora omnes fere Medici retinuere, immo hoc uno præsidio cunctos morbos curare se posse crediderunt. Paracelsus vero de Phlebotomiæ auxilio rursus dubitare cœpit, atque in omnibus fere ægritudinibus loco ejus blandiora substituit medicamenta. Hujus vestigiis inhæserunt Severinus, Scheunemannus, Crollius, Hartmannus, Quercetanus, Faber, Poterius, Petræus, Crusius, Kergerus, Sala, aliique plures viri de Medica facultate optime meriti. Demum Helmontius nullum sanguinis detractione detrimentum majus inferri posse opinatus est, ut late prosequitur *de febrib. c.* 4. Idem omnino sentiunt ex nostratibus

tibus Thomas Cornelius, & Leonardus a Capua, quibus nudam sese Natura visendam exhibuit, cæterique maxime expectationis Juvenes. At qua ratione Galenus Phlebotomiam probaverit, videamus.

Putavit, sanguinem non raro, plusquam Natura exigat, superabundare; plerumque etiam nimio calore putrescere, & cacochymiam contrahere, ac proinde detractione, & refrigeratione egere. Præterea, quandoque præter naturam ad aliquam corporis partem irruere, & inhærere; unde venæ sectione revellendum, aut derivandum existimavit. Denique in omnibus acutis morbis, quos magnos vocat, sanguinem mittendum arbitratur, cum illi hoc magnum sit remedium.

Ad primum quod attinet, vix rationi consentaneum videtur, Naturam, quæ in necessariis numquam deficit, in superfluis abundare, ut tantum sanguinis progigni patiatur, quantum venæ ægre capiant. Præterquam quod nonnisi a cibis large sumptis sanguinis superfluitas esset, quando potius, qui crapulæ indulgent, pinguiores evadunt, & in obesis minus sanguinis, & venæ tenuiores observantur, quam in gracilioribus. Neque ex eo, quod aliquando morbi sponte naturæ ab hæmorrhagia desiisse visi sunt, recte inferri potest a Medico sanguinem esse mittendum: Nulla enim ars imitari solertiam naturæ potest; & quis umquam illam adeo dextre imitabitur, ut abscessus, convulsiones, catarrhos, hydropem, excitata febri, medeatur? Immo non raro evenit, ut ipsa eadem in similibus evacuationibus peccet, & immodicas hæmorrhagias per nares, uterum, & mariscas, cum vitæ discrimine, concitet. Et si aliquando ægros sanguinis detractione ab orco revocatos prædicent, id casu quidem evenit, cum hinc via ad salutem non pateat, & plerosque evidens periculum vitæ hoc præsidio subire observemus; neque bonis Medicis licebit experimenta per hominum mortes agere, & in re tanti momenti adeo periculosa, & dubia tentare, quæ rarissime, & sine certa ratione aliquando juvasse visa sunt, & præterea sæpissime interimant. Frustra autem, ubi fractæ vires sentiuntur, ab electuariis, margaritis, smaragdis, aliisque pretiosis remediis, (quia magno pretio emuntur,) auxilium petitur, cum in alimentum hæc non transeant, & a succis ventriculi non exolvantur. Adde, quod si exolverentur, & in alimentum transire possent, uti sunt juscula, & contusa, potius nocerent, quam aliquid emolumenti afferrent, viribus effœtis, & ventriculo ad digerendum inidoneo jam reddito.

Ad reliqua vero. Impossibile quidem est sanguinem putrescere, aut cacochymiam contrahere, vita superstite, nisi cum rerum Naturæ imperitis putredinem dicere velimus substantiam illam albicantem nutritioni destinatam, quæ cum sanguine solet educi. Putredinem autem tantum abest, ut phlebotomia tollat, ut valde illam potius adaugeat, florida portione educta, reliqua crassiore, & corruptioni magis obnoxia remanente; & quemadmodum ex Paracelso stulte ageret, qui vinum simul, & muscam illapsam effunderet, ita malo consilio Medicus putridam portionem cum florido sanguine vitæ necessario educere tentaret. Neque peccans sanguis hac ratione corrigitur, sicut vinum fugiens detractione haud sisti videmus. Et quamvis refrigerare, & ventilare, ut ajunt, illis videatur sanguinis emissio; id tamen ad majorem ægri perniciem facit, etenim aut morborum curationem impedit, aut vitæ fomitem penitus extinguit.

Quod autem dixerint Venæ sectione accurrentem ad læsam partem sanguinem posse sisti, ac retrahi, ignorantia circulationis factum est: putarunt enim sanguinem in humano corpore tamquam Vinum in utre immobilem manere, & posse aliquando a lesis partibus in auxilium trahi: Sed hos hic nihil moror, cum vix mihi persuasum habeam nostris temporibus, post tot erudita inventa, Rationales Medicos inveniri, qui hæc suspicentur.

Egressus demum e suis vasis sanguis, si fortasse alicubi restagnaverit, & tumores, seu inflammationes, quas dicunt, tulerit, non modo phlebotomia educi non poterit, verum illa impedietur ejusdem exolutio, & per poros evaporatio, quæ sola in his affectibus promoveri debet.

Præterea, male ex Hippocr. 1. *aph.* 6. ubi extremis morbis extrema exquisite remedia convenire asserit, Galenus infert 2. *aph. comment.* 29. illa esse Venæ sectionem, & Purgationem, cum potius extrema, & magna remedia sint, quæ radicitus, & sine mora causas morbificas abscindunt; atque hæc bono consilio, Hippocrates in magnis, & acutis morbis adhibenda suadet, siquidem in his tardare periculosum est 4. *aph.* 10. Contra vero magna mala appellanda sunt, quæ extremos motus, & labores excitant, viresque enervant, sitim augent, ventriculum

per-

perturbant, ut sunt Phlebotomia, & Pharmacia. Unde mirari satis nequeo eximios alioquin viros in hac re hallucinatos esse, quos tanta suorum Medicorum fiducia tenuit, ut propriæ vitæ jactura, summa hæc præsidia experiri veriti non sint, inter quos præcipui Galilæus, Gassendus, & quod maximum, ipse Villisius, Medicus nostri temporis celeberrimus. Accedit, quod Hippocr. *cit. loc.* potius de tenuissimo victu in morbis peracutis exhibendo locutus est, quam de Phlebotomia, & Purgatione; quod deducitur ex eo, quia in textu præcedenti, & sequenti de victu ægrotis præbendo sermonem habet: & quod gravius, ita etiam sentit Galenus in *comment. ejusdem aphorismi*, & Cardanus hac eadem ratione ait, hunc aphorismum cum sequenti conjungi debere.

Sunt, qui phlebotomiæ parcunt, at hirodinibus utuntur, existimantes, malum quam minimum ab his inferri posse, tum quod parum ægros debilitent, tum etiam quod nonnisi putridum, & fæculentum sanguinem exhauriant. At ridiculi sane hi sunt: idem enim est detracti sanguinis detrimentum, sive ferro, sive suctu his extrahatur; neque hirudines hac lege cum Medicis convenerunt, ut malum solum sanguinem biberent.

Sileo cætera his affinia, magno in pretio a nostri temporis Medicis habita, Cucurbitulas, Ligaturas, Vesicantia, & Cauteria, quæ summo miserorum ægrotantium cruciatu, & medentium crudelitate, absque ullo profectu, imo magna salutis jactura, inter medicamenta recepta sunt, ut in dies experiuntur, quicumque hæc cernere non abhorrent: Cucurbitulæ enim, & ligaturæ tantummodo tumoris, & livoris causæ sunt, & si scarificationes adhibeantur, eadem, quæ a sanguinis detractione, nocumenta afferunt. Ichores, quos educere videntur Vesicantia, alimenti, quod partibus accesserat, portiones sunt, sæpe etiam impositi linimenti liquamen. Idem de Cauteriis observare est, quæ præterea extenuant, fluxiones magis movent, & partem ustam summe infirmant.

De Diorthoticis.

EGimus hucusque de his, quæ morbificas causas evacuando tollere possunt: superest, ut de Diorthoticis aliquid in medium afferamus. Diorthotica autem appellamus, quæ vitiatos humores corrigere, & integritati suæ restituere valent. Hi vero vitiari dicuntur, cum fiunt nimis crassi, tenues, fluxiles, volatiles, nec non acres, salsi, acidi, austeri, aut alii.

Qui crassi sunt, tenaciterque adhærent, attenuantibus, dissolventibusque corriguntur, iis præsertim, quæ spiritu volatili, aut sale lixivio constant; nec non diluentibus, & emollientibus. Contra vero tenues, & valde fluxiles, glutinantibus, & coagulantibus temperatur, ut pariter opiatis, & alkalicis, & iis, quæ partium tenuium mobilitatem sistere possunt. Acres acidis, & Acidi acribus remediis retunduntur. Sic etiam, quæ sale volatili oleoso abundant, austeritatem corrigunt; Salsilaginem vero, aquea diluendo, acida retundendo, oleosa, & opiata vinciendo. Hæc Acidum quoque, & Aere hebetant, potissimum si volatili conditione sint prædita. Pinguibus autem occurritur acidis, & salitis.

Corrigere etiam solent peccantes succos leniter evacuantia, ut Tamarindi, Rhabarbarum, Aloe.

Alkalia insuper in febribus, inflammationibus, aliisque ægritudinibus, in quibus, vel Aere, vel Acidum exuperat, prosunt; In tumoribus resolventia; In ulceribus vero, & vulneribus detergentia, & consolidantia.

Postremo quæcumque robur tuentur, inquinamenta secernunt, ac præcipitant, sanguinemque depurant, præ cæteris sunt in ægritudinibus eligenda.

Inter corrigentia etiam numerantur Aer, Cibus, & Potus, Motus, & Quies, Vigiliæ, & Somnus. Sic ab Aere nimium crasso, & occluso, Cachexia, Hydrops, Asthma, & Obstructio, aliæque egritudines illatæ, mutatione in tenuiorem, & apricum tollentur: quæ a nimia illius tenuitate sunt, Marcores, Hemoptoe, crassitie corrigentur.

Vitia a cibis humidis, & oleribus contracta, acribus, solidioribus, & aromatis emendantur; & quæ ab his sunt, illis tolluntur. Sic quæ a nimio victu, diæta; & contra.

Longa exercitia, & vigiliæ, otio & somno rependuntur. Inertiæ vero, & languores ab otiis exorti, motibus, & exercitiis solvuntur. Idem in Animi pathematibus observandum. Atque ex his quisque poterit cætera corrigentia nullo negotio elicere, & in hoc sensu intelligenda putare, quæ Hippocrates, & Galenus de mutua contrariorum curatione scripserunt.

F I N I S.

L U-

LUCÆ TOZZI MEDICINÆ
PARS ALTERA.
ΠΡΑΚΤΙΚΗ,
Quæ hactenus adversus Morbos adinventa sunt, luculenter, & brevissime explicans.

B. B.
VIRO EXIMIO.
ΕΥΠΡΑΤΤΕΙΝ.

ON longe abfuit (ORNATISSIME VIR) *quin hanc alteram Medicinæ partem, quam morborum descriptiones, adinventaque adversus illos remedia, continere voluisti, cæcis tenebris committerem potius, quam publicæ luci, uti decet, perpolitam exponerem: quod quidem libentissime fecissem, nisi jamdudum utramque partem sub tuo arbitrio esse voluissem, & solo nutu regi. Postquam enim defecerunt veræ sapientiæ, veritatisque cultores, ea est in nostra hac urbe Litteratorum fortuna, ut si bonæ artes tantum neglectui haberentur, bene consultum illis esset, qui eas norunt. Verum plerique præpostere eruditi, & solos se sapere putantes, adeo iniquis odiis insectantur eos, qui exquisitis litteris incumbunt, veritatisque quærendæ studio tenentur, ut parum putent neglectæ Religionis notam illis inurere. Te jam accepisse reor, quanta ab hujus generis hominibus probra, maledictaque in nostrum Cornelium extinctum fuerint cumulata, neque inculpatam, honestamque vitam in cognitione, atque exercitatione optimarum rerum, duxisse illum juvit, adeout non defuerit, qui ejus aureum opus publico incendio arsurum temere effutiret: Attamen generosi Viri Francisci ab Andrea magnanimitate discussa est rerum caligo: regali is enim pompa in D. Mariæ Angelorum ad Ecbiam instituta, immortali amici, majora semper merentis, memoriæ parentavit, insana perversorum hominum commenta repressit, & Patriæ suum decus reddidit, summo bonorum omnium plausu, atque admiratione. Præterea in mentem revocare poteris, quam prope fuit, ut in vincula conjicerer hoc solo, quod in prima parte, ex Galeni Aristotelisque sententia omnia non scripserim. Verum quidem est, quod impensius dolerem, & me hoc denique tempore natum pigeret, tæderetque, nisi veteres essent hi nostratum mores;* Nam cum omnes quotquot in hac urbe haberi potuerunt, qui in aliquo doctorum Virorum numero essent, certis quibusdam diebus in recessum aliquem se reciperent, ubi de variis disciplinarum generibus sine fuco, & non ad popularem auram captandam, sed ad solam rerum veritatem e tenebris eruendam disceptaretur, ecce tibi quædam pestes hominum, tantum bonum huic urbi turpiter invidentes, ita fortasse otiosorum hominum maculam effugere se posse existimantes, tantum sunt conati, ut illum virtutum omnium recessum, atque

atque honestissimas illas, jucundissimasque concertationes, non sine ingenti animi dolore, ac omnium mœstitia relinquere coacti simus. *Hæc de suis temporibus Venusinus quæstionum Lucullianarum Author. At puta hæc omnia contemnenda: natura rei, de qua me scribere voluisti, tergiversationem, tarditatemque meam satis excusare posset: adeo enim incerta sunt, quæ de Morborum causis, & Medicamentorum auxilio circumferuntur, ut hominis non sit sincera fide agentis illa in medium afferre, probareque. Quis enim illorum virtutes unquam bene explorare, aut quibus viis illas exerant, invenire posse confidat? Finge tamen exploratas, inventasque: quis umquam asserat a mistura, & compositione aliarum rerum non immutari? Neque licet experimenta commemorare, atque in conspectum proferre; quam enim fallax sit illorum successus, jam pridem Magni Viri demonstrarunt. Incertum etiam est, quas vires in stomacho acquirant, aut deperdant assumpta pharmaca; neque in omnibus ejusdem roboris ille est, præsertim morbo omnia immutante, ut mirum non sit eadem iisdem ægrotis, aliis tamen temporibus exhibita diversissimos effectus peperisse. Neque aliter credendum est accidere, dum resolvuntur, & cum aliis intestinorum succis commiscentur: ibi enim inverti, depravari, corrumpi, & varias, innumerasque subire mutationes, tam facile est, quam quod facillimum pro varia stagnantium, confluentiumque succorum commixtione, ut proinde quod pro remedio datum est, veneni malitiam aliquando sortiatur. Demum quoniam variæ sunt corporum constitutiones, variant etiam succi, atque eorum actiones; unde fit, quod id medicamentum alteri opitulatur, alteri vero nocuum est, immo quæ juvenes utilia experti sumus, procedente jam ætate, velut inimica rejicimus. Anni quoque tempus varium, multum in hac re posse cognoscimus; itemque Aeris inclementias, ciborum, & potuum diversitates, apparatus humorum varios, & mille propemodum tum animi, tum corporis vicissitudines, aut casu inopino, aut occulto fato contingentes. Hinc levis quidem illorum conjectura est, qui putant, eosdem effectus a liquoribus assumptis sperari debere, quos in illis, cum extra corpus miscentur, contingit observari. Hæc, aliaque plura in causa erant, quare fidem meam liberare lentius cogitabam. Verum quoniam expectationem tuam frustrari mihi religio est, quæ de Morborum natura, & curatione his difficultatibus circumventus colligere potui, hoc altero libello accipies. D. Monfortius noster ab Oriente redux in boreum Urbis collem loci amœnitate allectus se recepit, unde aliorum labores, anxietatesque, ipse curis vacuus, velut ab alta specula intuetur. Tibi plurimam salutem dicit, & Te quamprimum nostras oras revisurum optat. Vale. Neapoli. VII. Kal. Octobris MDCLXXXVI.*

LUCAS TOZZI.

DE

DE NATURA, ET CURATIONE *Singulorum Morborum.*

A Theoria ad Praxim transimus, quarum alteram alterius ope inventam credunt. De hoc convenit, quod utraque ad humanam salutem dirigitur, quia nil pretiosius, aut æstimabilius. Hic propterea, quidquid hactenus adversus morbos ab aliis excogitatum est, breviter colligemus, primum Capitis, deinde Pectoris, denique imi Ventris affectiones particulatim percurrentes.

DE MORBIS CAPITIS

Et primo

DE CEPHALALGIA.

CUm Cerebri meninges, & pericranium affliguntur, Nos caput dolere dicimus, ipsumque morbum Cephalalgiam, mutuato a Græcis nomine, appellamus. Non semper tamen patientes eodem modo hic dolor afficit: quandoque enim internas partes capitis molestat, interdum externas tantum, quæ etiam modo pungi, modo gravari, & cum distensione pulsari sentiuntur: nec raro dimidia solum capitis pars dolet, quæ affectio Græcis dicitur Hemicrania.

Huic morbo causas attribuunt Galenici, quæcumque vehementer alterare caput valent, ut frigus, & æstus aeris, venti aquilonares, & austrini, cibi acres, & flatus moventes, nimius vini potus, quæ acute nimis olent, ictus, casus, affluxus humorum, atque intemperies, sive calidæ, sive frigidæ, cæteraque hujusmodi: putantque pungentem dolorem esse ab acribus, & biliosis humoribus, gravantem a pleghmaticis, a flatibus vero instantem cum distensione.

His addidere Recentiores alias plures: veluti sanguinem detentum in plexibus, vel in vasis meningum, qui gravando, aut distendendo dolorem infert: liquorem in nervis contentum, qui illorum fibras non repurgatus trajiciat; unde fortasse periodicæ Cephalalgiæ, ut advertit Vvillisius: Serum, seu Lympham in ventriculis, vel inter utramque meningem occlusam, ut pluribus cadaverum dissectionibus innotuit, & testatur Riverius *obs.* 37. *cent.* 1. Pus ex abscessu, aut vomica easdem partes obsidens. Tumores, & tubercula dolorem capitis, præsertim diuturnum afferre adnotat idem Vvillisius *de anima Brutorum*. A vermibus ibidem genitis, ex Foresto, & Schenckio: Itemque a calculis, inflammatione, aliisque, ut ex pluribus deducit Bonetus. Similiter a mala capitis conformatione, meningum crassitie, & suturarum constrictione, ac relaxatione, non raro etiam diutinos dolores induci, docemur ab Hippocrate, & Celso; quod pariter in his, qui caput acutum habent, notavit Gal. *6. Epid. comm.* 1. *t.* 3.

p. 2. c. e. lib. 9. de var. c. aff. Sch. obs. 2. l. 1. obs. l. 1. Anat. pract. sect. 1.

L. de loc. in homine l. 8. c. 1

Per sympathiam, seu consensum aliorum viscerum Cephalalgia non raro etiam exoritur. Præsertim vero compatitur caput, & dolet, ex male affectis, ventriculo, utero, liene, mesenterio, varicibus, cæcisque hæmorrhoidibus. Ab his enim infectus sanguis, nedum Capiti, sed etiam cæteris partibus sensu præditis, dum circumit, molestiam afferre potest, contracta nimirum inde acritudine, atque apta ad pungendum, distendendum, fermentandumque conditione. Observat autem Joubertus dolores

capitis

capitis ab affecto ventriculo dependentes magis anteriorem partem vexare; posteriorem vero, & verticem, qui ab utero: quod etiam confirmat Langius *lib. primo epistolarum*.

Tr. Duū. vir.

At Helmontius pluribus contendit hos dolores procedere solum a *Duumviratu* per nudam actionem regiminis constituti in splene, & stomacho, citra vapores caput, & meninges pertingentes; si nimirum prædictæ partes male affectæ suis muneribus noo fungantur.

Verum quæcumque sentientes partes corporis male afficiunt, ut alias de sensu tactus ostensum est, hujus doloris causæ esse possunt. Eo autem dolor erit vehementior, quo pars affecta magis nervis referta fuerit, & afficientia violentiora. Quæ vero sensim poros partium subeunt licet dissentanea sint, tractu temporis consentanea evadunt, & vel nihil vel levissime molestant; secus autem, quæ sensim applicata voluptatem afferunt, si repente adhibeantur, plurimum excruciant: ut experimur cum gelidas manus ad ignem subito calefaciendas admovemus.

Scribit Galenus 3. *de loc. aff. cap.* 9. solum interiores capitis dolores ad radices usque oculorum pertingere. At verum non est: succingit enim pericranium oculorum orbitas, efformatque primam eorumdem tunicam adnatam, seu conjunctivam dictam. Cæterum Hemicrania, & aliæ doloris species ex cooquestu patientis notæ fient.

Causæ pariter Cephalalgiæ conjici poterunt ab his, quæ ab adstantibus, & ægro referuntur, ex assumptis cibis, ac potibus, vigiliis, & exercitiis immoderatis, & egestionibus, aut retentionibus excrementorum, animi pathematis, aliisque. Conjectamus autem dolorem a sanguine procedere, si præcessere ejusdem suppressiones, qui aut ex hæmorrhoidibus, aut ex utero, aut ex naribus periodice fluere consueverat. Erit a liquoris nervorum vitio, si cephalalgia statutis quibusdam horis invadat, & repetat, præsertim mane, & a somno, vel tempore distributioois alimenti; vel quando chylus cum remeante sanguine permiscetur, & in arterias carotidas traducitur. A sero, seu lympha; si cum catarrho, urinis copiosis, & turbatis, humore narium, & sudoris consueti suppressione fiat, præsertim, si vigeat in constitutione pluviosa, aut immoderatos potus, & aquosos cibos sequatur.

s. aph. 70.

A tuberculis, tumoribus, abscessibus, aliisque Cephalalgiam suspicabimur, cum præter graves, & diuturnos dolores, cerebrum sopore gravatur, neque tam facile, etiam efficacissimis remediis morbus cedit. Pari modo conjectandum de calculis ibidem genitis, aut de vermibus, nisi quod in his dolores erunt erodentes cum frequenti vertigine, præsertim in motu capitis, fœtor per eos, & nares exhalabit, quæ pruritum etiam patientur cum sternutatione, ut observat Scooertus. Quod si puris egestio compareat, vel per aures, vel per nares, aut palatum, certum indicium erit maturati, & jam dirupti apostematis.

A mala futurarum, aut meningum conformatiooe dolor erit diuturnus, nullis remediis cedens, & a crapula gravior evadet: forte etiam apparebunt notę male cōformati capitis.

At vero idiopathicus a sympathico distioguetur; quandoquidem ille cootinuus est, & in capite vitium arguit, cum aliqua animalium operationum læsione; hic vero erit interruptus, atque aderunt reliquorum viscerum, præcipue naturalium, affectiones. Porro solet potissimum consentiens iste dolor a ventriculo, liene, mesenterio, pancreate, & utero pendere, unde nauseæ, infirmæ, vel tardæ digestiones, inflatiooes, ructus, alvi durities, & alia in hypochondriis symptomata percipientur.

Quamvis autem ex his prudens Medicus plerumque probabiliter conjiciat de variis, diversisque causis Cephalalgiæ, non raro tamen eumdem falli contingit; siquidem dolor creditus ab una causa esse, detectus est habuisse ortum ab alia omnino diversa, facta nimirum sectione cadaverum ejusdemodi morbi genere ioteremptorum. Quamquam, & in hoc etiam non levis error accidere possit, cum plurima fieri possint in ipsa extrema vitæ periodo, perturbato nimirum in suis operibus uoiverso Naturæ ordine, ut quæ prius neutiquam extiterant, repente accidant.

A causis externis illatis, solutu facilior esse solet, difficilior vero ab internis. A phlegmone, abscessu, pure, tuberculis, calculis, & vermibus, inferre solet deliria, coma vigil, vel somnolentum, motus epilepticos, apoplexiam, paralysim, surditatem. Novi quemdam diuturno capitis dolore vexatum, taodem surdum evasisse, facta scilicet post longum tempus purulenti humoris depositione ad aures, unde diu, & abundanter ille effluxerat. Qui a mala capitis, & meningum conformatione ortum ducit, insanabilis censendus est. Si præterea cum acuto capitis dolore exteriora frigescant, urinæ pellucidæ excernantur, atque accedat vomitus varius & multorum colorum; sonitus

au-

aurium, vertigo aut manuum torpor, malum ex Hippocrate. Quandoque etiam dolor capitis, qui citra causam, vel evacuationem, repente desiit, lethum prænunciavit, resoluto nimirum sensu, & mente abalienata; At si gravem cephalalgiam consequatur narium hæmorrhagia, salutare: sicut pariter eruptio puris, aquæ, vel sanguinis per os, nares, aut aures 6. *Aph.* 10. Verumtamen semper timendum a gravi, & vehementi ca pitis dolore.

7. Aph. 1. Coac. præn. 2. 3. Prorrhet.

Curarunt quoque illum diversis modis, prout diversas ejus causas suspicati sunt. Galenici post institutam refrigeratorii victus rationem, phlebotomiam præcipiunt, ex pede primum, si dolor sympathicus putetur, deinde ex brachio; mox etiam ex mariscis usu hirudinum, ducti documento Galeni 1. *Aph. comm.* 23. dicentis. *In maximis doloribus nullum majus inveni remedium, quam usque ad animi defectionem evacuare*. Postmodum dolore adhuc perseverante cathartica exhibent, ac interjectis quibusdam diebus, decocta, capitalia dicta, cum radice chinæ, & jura alterata; adjiciunt suturæ coronali emplastra, etiam quæ vesicas excitant, ac tibias,& brachia cauteriis inurunt.Quę sane nedum in hoc,verum etiam in aliis diuturnis capitis affectionibus in frequenti usu habent.

Alii distinctius procedere se putantes, atque singulis causis, congruentibus medicamentis occurrere, si a restagnante sanguine in meningibus, vel plexibus, dolor oriatur, quia aliquando evenit, ut sponte sua dilatatis narium venis, hæmorrhagia morbum indicet, cum naturam deficientem vident, arte conantur ejusmodi evacuationem promovere, fortiter emunctis, vel perfricatis naribus, ut inde sanguinem eliciant. Si vero hac industria uti minime liceat, venam secant, præsertim in adolescentibus, atque assuetis, fulti etiam authoritate Hippocratis, qui dolente parte posteriore capitis, rectam venam in fronte sectam prodesse scribit 5. *Aph.* 68. At prudentiores victum tenuem commendant, & olera; carnes, & vina meraca prohibent. Si his non desinat, utuntur alkalicis; & si sanguis acritudinem sapiat, etiam acidis temperatioribus, & narcoticis.

Si phlegmones, aut abscessus timeantur, prodesse ajunt dissolventia, & sudorifica; ut sanguis hircinus, sperma ceti, mumia, cornu cervi philosophice præparatum, decoctum ejusdem, ocult cancrorum, pulvis castorei, extractum hyperici, bezoardicum quodcumque, antimonium diaphoreticum, mercur. diaphoreticus, cinnabaris antimon. suffitus ex mercur. & alia hujus generis plura: quæ etiam locum habere dicunt, si vitium sit in principio nervorum, & in liquore eorumdem; Interim vero spinam universam convenientibus oleis, aut cerotis fovent, puta essentia anthos, lavendulæ, nucis myristicæ, unguento nervino, spiritu vini, aliisque.

Cum lympha, vel serum doloris causa sunt, unde oculi etiam, palatum, & guttur infestantur, ut in catarrhis; optimum remedium arbitrantur urinam,& sudorem promovere, cum & Natura sponte sua soleat per ejusmodi vias superabundantem lympham salubriter deponere, febre præsertim comite. In iis vero, qui frequenter huic incommodo subjiciuntur, & distillationibus veluti per periodos affecti, sæpius de cephalæa conqueruntur, hydroticis medicamentis occurrere satagunt, & antequam serosi humores in prædictas partes irruant, alio avertere, & foras exturbare: Quare provocantur expuitiones, nares ad sternutamenta irritantur, fortiterque emunguntur, vomitus, si præcipue ventriculus consentiat, concitatur, & alia peraguntur, quæ si humorem non omnino tollunt, magna saltem ex parte minuant. Ad hanć rem exhiberi solent cum fructu sequentes pilulæ pluries iteratæ, quæ ex his constant: *Resinæ, vel extracti Jalapæ gr. v. ceruss. Antimon. & cryßall. tart. singulorum gr. xii. pilul. de succino dr. i. cum oleo macis, vel simili redig. in formam pilul. & mane assum. superdorm.*

Pro corporibus insuper humidiori constitutione præditis magnopere commendant pilulas Rufi, & aloeticas, aromaticum rosatum, diarhodon, elixir proprietatis simplici infusione paratum. Invaluit nunc etiam usus decocti *Coffe*, & herbæ Thee, & quidem cum juvamento eorum, qui languore stomachi, & cerebri tenentur. Cæterum ratio victus attenuans semper confert, victatis iis, quæ tum intrinsecus, tum extrinsecus humefacere valent.

Quod si dolor capitis symptoma sit scorbuticæ, vel hypochondriacæ affectionis, tunc conducibilia erunt antiscorbutica medicamenta, & ex chalybe parata, de quibus alibi. Ab infarctu vero vitiosorum succorum in Pancreate, Mensenterio, ventriculo, aliisque adjacentibus partibus, conferent leviter purgantia, & simul corrigentia, ex Aloe, & Rhabarbaro composita, pilulæ tartareæ, tartarum vitriolatum; quinimmo Hartmannus commendat infusum croci metallorum sæpius exhibendum in aqua beto-

betonicæ, aut menthæ. Insuper sal absinthii, & centaurii: electuarium extractum, & spiritus baccarum Juniperi, pulvis stomachichus, & cachecticus Quercetani, elixir proprietatis Helmontii, spiritus cochleariæ; quæ pariter proderunt in Cephalæa ab utero dependente, ac præterea tinctura succini, essentia croci, extractum castorei, & granorum actes, fæcula bryoniæ, & alia plura suo loco latius dicenda. Si denique à venerea contagione ducat originem, antivenereis curanda erit, de quibus alibi.

Cæterum a vermibus, calculis, aliisque in cerebro genitis, sicut raro accidit, ita rarenter medicabilis. Testatur tamen Forestus, plerosque Cephalalgia a vermibus sanatos decocto raphani in frusta concisi in vino Cretico. Et Sennertus in hanc rem laudat suffitum ex centaurio minore, marrubio, absinthio, bettonica, antimonio, succino: atque cerotum loco dolenti applicatum ex aloe, pulvere lumbricorum, felle taurino, & oleo absinthii, cum cera, ut apud eumdem legere est. At vero a mala futurarum, & meningum conformatione, nullam curationem admittet.

Lib. 1. practic. p. 1. c. 18.

Quæ hactenus proposita sunt causas Cephalalgiæ potissimum respiciunt. Jam nonnulla specialiora recenseamus, quæ experimentis probata sunt dolorem quemcumque sedare, vel saltem capite dolentibus succurrere. Et quidem dolorem leniunt omnia narcotica, præsertim vero laudanum opiatum, seu nepentes Quercetani dictum, pilulæ de cynoglossa, & styrace, requies magna Nicolai, philonium utrumque, theriaca recens, & similia intrinsecus assumpta. Extrinsecus vero adhibita unguenta, & decocta ex mandragora, hyoscyamo, solano, papavere, lactuca, nymphæa, quibus caput, & tempora, vel etiam plantæ pedum abluuntur, liniunturque, ut præsertim fieri solet unguento populeo, & somnifero Schroderi in sua *Pharmacopœa*.

Speciatim quoque referuntur Cephalalgiam tollere verbena viridis collo suspensa, quousque exaruerit, ex Foresto; vel etiam contusa, & capiti imposita ex Hartmanno, qui eamdem opem præstare ait radicem plantaginis similiter collo suspensam, & aquam verbenæ distillatam, ac sæpius epotam ad uncias IV. cum gutt. IV. spiritus vitrioli. Fatetur Bartholinus, liquorem ex radicibus nucis juglandis primo vere per incisionem elicitum, & epotum, esse singulare experimentum nuper in Anglia detectum; sicut etiam in doloribus articularibus mirabiliter prodesse alii testantur. Describit Forestus unguentum Alabastrinum, quod solum in dosi differt ab illo Hartmanni in *Practica rhym. hoc eodem cap.* illudque mirabile prædicat in omnibus doloribus capitis, præcipue a contusione. Nonnullis sunt in usu folia hederæ teneriora fronti, & temporibus apposita. Nicolaus Chesnau extollit ranunculi folia virentia; quæ ad miraculum capitis dolorem fugare ait, si in modum emplastri dolenti parti applicentur. Fernelius componit pilulas quasdam ex aloe, speciebus electuarii de gemmis, tribus santalis, & rosis punicis, cum syr. absinthii, & violarum. Paracelsus succum cancrorum fluvialium expressum temporibus applicat, præsertim in febribus malignis. Et Rulandus cancros vivos cum aceto rosaceo in mortario pinsit, & pro epithemate adhibet. Hartmannus vero aceto ros. primum irrigat, deinde contundit, atque malagmatis loco, dolenti parti admovet. Referuntur ab eodem Hartmanno plura alia medicamenta, tam interna, quam externa, & sive dolor a causis calefacientibus, sive refrigerantibus credatur inductus, quæ apud ipsum legi poterunt.

V. Gal. 2. de compos. med. s. loc. c. 1.

Cent. 3. hist. 97.

De Lethargo, cæterisque soporiferis affectibus.

Somnus gravis, & profundus sopor, cum levi febre conjunctus, Lethargus dicitur Galeno: Idipsum etiam significat λήθη, nimirum soporem cum oblivione, quare a plerisque is describitur, inexpugnabilis dormiendi necessitas cum omnium rerum oblivione, & animalium operationum læsione, febri lenta, sed continua, comite. At Latini Veternum appellant, licet Plinius hunc potius cum Caro confundere videatur. Lib. 28. cap. 17.

Affines huic morbo sunt Coma, & Carus, quamvis in Comate potius adsit propensio in somnum, gravis tamen, & invincibilis; Carum vero comitatur sopor longus, & profundus.

Coma, vel vigil, vel somnolentum dicitur. Vigil quidem, cum ægri clausis oculis dormire videntur, revera tamen vigilant, & delirant. Somnolentum vero, cum reipsa dormiunt: quin si excitentur, & oculos aperiant, denuo in soporem delabuntur.

Deest insuper in Caro, & Comate somnolento, seu Cataphora, febris, quæ si aliquando

quando cum his jungatur, potius præcedit, quam consequitur; licet hoc non tanti sit, ut Therapejam plurimum immutet.

Causam profundi soporis faciunt vetustiores Medici cum Galeno humorem pituitosum, cerebrum ad frigidum, & humidum disponentem: quin, & Avicenna frigidum Apostema ibidem procreari, ait: quamobrem Lethargum dicit frigidum cerebri Apostema, unde gravamen & torpor universalis insequitur. Idem etiam Galenus *somnum fieri*, ait, *refrigerato cerebro, quæ refrigeratio cum fortis fuerit, mixta quidem humiditati, facit lethargicas passiones*. In hanc eamdem sententiam visus est concedere Aristoteles *lib. de somno, & vigilia*.

2. Aph. Com. 3.

Sed attenta aliquorum natura, quæ somnum inducunt, etiam aliquando excedentem naturæ usum, citra refrigerationis sensum, jure optimo suspicabimus causam soporis, & veterni non posse esse frigidam intemperiem, qualis ponitur a pituitoso humore. Vinum enim merum, & immoderatius sumptum, aquam ardentem, seu vini spiritum, cerevisiam, succum fragorum, opiata omnia, præsertim theriacam recentem, philonium utrumque, mithridatium, & plurima ex venenis, quæ communi voto inter calefacientia referuntur, soporifera esse apud omnes constat. In sulphure etiam vitrioli vis inest Narcotica, licet id fixum sit, & dulce, adeoque calidum dicatur. Cibus ipse, quo assiduo vescimur, etiamsi aromatibus condiatur, mox somnum conciliat: & quæcumque ebrietatem afferre possunt, pari ratione gravem somnum inferunt; unde dicitur 5. *aph.* 5. *Si ebrius quispiam repente obmutuerit, &c.* cum tamen ea calida recenseantur.

Quia præterea Galenici volunt causam lethargi pituitam, in cerebro putrescere, itaut vapores calidos ad cor demittat, qui febrim lentam pariant, rem magis implicant, quam explanant; quamobrem eos redarguit Platerus *hoc loco*, consentitque Sennertus cum aliis plurimis, qui febrem cum lethargo conjunctam, potius primariam, quam symptomaticam contendunt; quinimmo Sylvius Deleboe arbitratur, neque cerebrum in lethargo primitus affici, sed ipsum sanguinem: & quamvis caput grave sit lethargicis, posse tamen, subdit, hoc a vaporibus, aut humoribus cum sanguine ad cerebrum delatis exoriri. Attribuunt autem isti humoribus, seu vaporibus cum sanguine mixtis, narcoticam quamdam vim, cujus causa cerebrum tam male sopiatur.

Prax. Medic. L. I. c. 29.

Verum tametsi facile concesserim, febres plerumque lethargum comitantes a sanguine esse; vix tamen crediderim illas aliter oriri non posse, & præsertim ab iis, quæ in cerebro continentur. Sectionibus namque cadaverum, quæ hoc mortis genere supremum diem obierunt, compertum est, cerebrum multo sero suffusum, aut purulento humore gravatum, vel etiam tumoribus meningum, corruptione, & sphacelo, aut aliter affectum fuisse; ut ex pluribus colligit Bonetus. Et licet quæ per hujusmodi dissectiones in cerebro lethargicorum reperta sunt, effectus, non causæ lethargi probabiliter dici possint, ut prudenter monet Sylvius *c. l.* quis tamen inficiabitur vitium aliquod in cerebro præextitisse, quod effusionis puris, alteriusve humoris causa fuerit?

Lib. I. Anat. pr. f. I.

Alibi diximus somnum conciliari, cum nervorum fibræ, qua parte cerebro cohærent, aliquantulum crassescunt, laxantur, aut flaccescunt, ut non tam expeditæ sint suis functionibus obeundis; nunc vero superaddimus ex morbo esse, cum diutius, vehementiusque, quam par sit, offenduntur, ac tumefiunt, una cum cerebri gravamine, vel meatuum, ejusque vasorum infartu, obstructioneque. Contingit autem, cerebrum in lethargicis diversimode lædi: aliquaudo a superincumbentibus meningibus tumidioribus, aut justo humentioribus: aliquando a serosa, aut aquea colluvie gravante, vel ipsius corticis poros opplente: nonnumquam a vaporibus solito abundantioribus, crassioribusque, ex crapula, aut a prava ciborum, vel medicamentorum, præsertim narcoticorum conditione suggestis, vel etiam a maligna sanguinis habitudine, aut liquore nervorum vapido, acido, aliterve vitiato, potissimum e visceribus hypochondriorum; unde Helmontius soporem quemcumque e suo *Duumviratu* proficisci docet: interdum a pure, vel sanguine extra proprios ductus vagante: quandoque demum ab halitibus minerarum, præsertim antimonii, & mercurii, aut fumo carbonum, & fermentescentis musti vapore. His accedit mala capitis constitutio, ejusque textura, vel densior, vel laxior, ob quam facile alterantibus quibuscumque succumbat, & hebetetur. Verum hæc ad habilitatem corporum potius pertinent.

Atque hinc fit, cur soporati non semper iisdem, sed sæpenumero diversis symptomatis corripiantur, & modo Vigiles, modo Comatosi, vel Carotici, imo & Apo-

plectici, Cataleptici, aut Convulsi observentur; atque affectus isti a plerisque confundantur, vel parum inter se differre putentur.

Tumefiunt Meninges, atque ab his cerebrum gravatur in abscessibus, vel a superabundanti lympha, in catarrhis initiantibus. Humescit vero, & oppletis poris opprimitur, a sero, vel lympha e diruptis vasis effusa. Vaporibus plurimis obtunditur, & inficitur a crapula, & ebrietate, fumo carbonum, venenis, narcoticis medicamentis, febribus malignis. Pure, vel sanguine restagnante suffunditur in casibus, & ictibus, ut dicitur 7. *Aphorif*. 14. & 58. Mala demum capitis constitutione cerebrum, vel arcte nimis constipatur, vel plusquam natura exigit, delaxatur, & viribus satiscit; unde torporem, ac stuporem perpetuo patitur, ut in nonnullis natura ad soporem maxime proclivibus expertus sum.

Crediderim autem lethargum specialiter febrim comitari, cum vaporum, qui per cerebrum, ejusque corticem præcipue sunt diffusi, conveniens respiratio impeditur; unde levis, sed indebita excitatur fermentatio, ex qua subinde febris lenta, ad eum ferme modum, quo experimur consimiles febres exoriri ab obstructis, & tumefactis glandulis, a cohibito sudore, vel præpedita per cutim transpiratione: In Comate vigili potius Meninges inflammari, aut acriori sanguine restagnante irritari, qua parte præsertim cerebro substernuntur; unde Erysipelatis speciem subeant: Coma vero somnolentum, & carum consequi gravantes, & humefacientes humores; atque figentes, & congelantes Catalepsim, ac Convulsionem. Verum de his fusius infra.

Soporatos dignoscere facillimum: sunt enim adeo profundo somno gravati, ut vix excitari queant, etiamsi clamores, & tormenta adhibeantur; & si quandoque expergiscuntur, denuo relabuntur in somnum, & non raro incommissis palpebris. Lethargici autem dicuntur cum præter soporem, inertiam, & oblivionem, lenta febre detinentur; siquidem in Caro, & Comate febris deest, vel saltem præcessit, & quidem mali moris. Differt præterea Lethargus a Catalepsi, quia in hac æger quasi obriguisse videtur, cum jaceat in eodem situ, in quo correptus fuit, pedibus, aut manibus contractus, & apertis, ac inconniventibus oculis, videt quidem, auditque, licet loqui non possit. Differt pariter ab Apoplexia, siquidem hæc repente invadens, privat omni sensu, & motu patientes, non leviter etiam læsa respiratione, at citra febrim. Internoscitur denique coma Somnolentum a Vigili, seu (ut aliis dicitur) Typhomania; quod in somnolento revera æger dormiat, in vigili vero insomnis fit, imo vocatus respondet, ac perpetim clausis oculis obloquitur.

Num vero ab hac, vel illa causa soporiferi hi affectus sint progeniti, difficilioris est inquisitionis. Nam plerumque ita signa unius conveniunt, confunduntur que cum signis alterius, ut etiam accuratiores Medicos fallant; unde cum crederetur serosus humor causa soporis, in dissectione cadaverum, se se obtulit Apostema, & vice versa: quandoque etiam neque quid sensibile in cerebro patientis inventum est. Solent tamen non raro turbidæ, & copiosæ urinæ, seri, aut lymphæ copiam designare, sicut pariter constitutio ægrotantis humida, consimilis victus ratio, color cutis pallidus, pulsus mollis, facilis sudor, tempus hyemale, aut austrinum, & pluviosum. Suspicabimur abscessum, cum multo antea præcesserit capitis gravitas, torpor corporis, sensuum hebetudo, præteritarum rerum oblivio, vel alius cerebri affectus, aut acuta febris. Ad cibum, & vapores caput infestantes, referemus, cum crapula, & ebrietas antecessit, vel cibi ingesti fuerint pravæ conditionis, ut fungi, tubera, cicuta, lactuca, solanum, papaver; vel æger hausserit malignos halitus minerarum, mercurii, carbonum, musti fermentescentis, & similium. Sanguinis, aut nervorum liquoris vitio tribuemus, si maligna, aut pestilens febris ægrum divexat, vel perdiu viguit affectio scorbutica, aliusve generis, unde acor, & exsolutio illorum cum languore universali deducatur. Sanguinis, aut puris in cerebro congestio designabitur, ex præcedenti contusione, aut vulnere, cum ejusdem sanguinis per nares, & aures exitu. Et denique tanti mali causam conjectabimus male conformati capitis vitium, si cætera desint, & ejusmodi deformitatis indicia a nativitate persistant; unde somniculosus æger torpidus, & stupidus apparuerit.

Ad Prognosim quod spectat, Lethargus periculosus est, & plerumque lethalis, eoque correpti in septem diebus pereunt, ex Hipp. 2. *de Morbis*: quod etiam confirmat Cellus *libr*. 3. *capit*. 21. & Galenus 4. *de Cauf. pulf*. Peripneumonia periculosiorem esse scribit. Si præterea tremor superveniat, Vid. & aph. 51. Cap. 14.

niat, urinæ tenues, & claræ reddantur, alvus multa, & liquida egerat, sudor frigidus circa caput appareat, majus malum.
1. 3. de Morb. Contra vero speranda salus, si ultra septimum protrahatur, si purulenta materia per aures, & nares egeratur, aut Parotis die critico erumpat, vel alia conveniens evacuatio superveniat, ex eodem Hipp. *cit.* 2. & 3. *de Morbis*, & *in Coacis prænotionibus*. Cæterum somnus, & vigilia, utraque si modum excesserint, malum dicitur 2. *Aph.* 3. & ubi somnus laborem facit, lethale *ibidem Aphor.* 1. Carus autem Comate pejor est, & Lethargo; ac Caro, Catalepsis; quamobrem raro ab his evadunt ægrotantes.

Pro curatione Galenici plura adhibent. Primum balanis, & clysteriis alvum pluries exonerare conantur: mox in Lethargo venam secant ob adjunctam febrim: trictiones, & cucurbitulas, etiam cum cutis incisione, cruribus, & scapulis applicant: protinus quoque catharticum propinant, præsertim ex pilulis aliquo liquore solutis: vesicantia admovent: Catellos, Gallos, aut Pipiones per dorsum dissectos, atque adhuc calentes suturæ Coronali imponunt, & fronti oxyrhodina, naribusque acerrima indunt, & cum hæc non satis esse viderint, capillos ægrotantium cremant, & verticem capitis candenti ferro inurunt, ut illos alto sopore detentos excitent, & in vitam, ut credunt, reducant.

Verum curandi methodus rationabilius a causis petenda. Cum tumoris, aut abscessus in meningibus suspicio est, ea probantur, quæ ejusdem resolutionem, aut diruptionem, atque per sua emunctoria repurgationem promovere possunt, ut sunt omnia diaphoretica superius memorata; quamvis nec his plerumque morbus cedat, nec aliis violentioribus, præsertim cum nequeant medicamenta cerebrum pertingere, & apostema ibidem genitum dissolvere.

Cum superabundantis seri, aut lymphæ, seu mavis dicere pituitosi humoris, indicia adsunt, purgantia locum habebunt, & quidem validiora; tum quia ob sopitos sensus, nec ventriculus, nec reliqua viscera tam facile ad exoneranda corporis excrementa concitantur; tum etiam quia adhuc a remotioribus ductibus humores subducere expedit, ut qui in Cerebro restagnant, commodius inde deponi possint, & alio divertere. Quamobrem licebit uti medicamentis ex colocynthide, scammonio, agarico, jalapa, gummi guttæ, carthamo, & senna compositis. Salutaris præ cæteris est usus extracti catholici, & pilularum ex tribus Galeni, cochiarum, aggregativarum dilutarum in aliquo convenienti liquore, ut facilius a soporato degluttiantur, quibus addi potest Castoreum verum, & sal volatile succini. Conferent præterea, quæ salivam, & sputum movent, quibus Hippocrates *cit. lib.* 3. *de Morbis*, universam curationem concredidit. Ad hæc, sudorifica, præsertim sal volatile cornu cervi, & viperinum bezoarticum joviale, vel minerale, stibium diaphoreticum, simul cum roborantibus cephalicis, diambra, diamoscho, diaplire, confectione alkermes, vel tincturis eorumdem, optima erunt. Castoreum etiam, ejusque magisterium, vel essentia maxime commendatur, sicut pariter spiritus salis ammoniaci ad aliquot guttas exhibitus in convenienti liquore. Externe vero proderit balsamum rutæ, oleum nicotianæ distillatum, essentia lavendulæ, & roris marini, spiritus salis ammoniaci.

Cum a crapula, & ebrietate sopor ortus est, vel provocetur vomitus, & quidem quam citissime; vel pannis contectus æger, ut temulentiam somno deponat, eousque dimittatur. Proderit etiam vomitus, cum ex ventriculo pravis humoribus repleto caput gravatur, & in soporem delabitur. Concitetur autem ille emeticis ex vitriolo, antimonio, aut mercurio. Vel oxymel scilliticum, aut oxysaccharum Angeli Salæ sorbendum detur. Postea vero cum stomachus, tum caput roboretur, & peculiaribus, propriisque remediis foveatur.

Pari modo procedendum in sopore a Narcoticis inducto, promoto nimirum, si commode fieri possit, protinus vomitu, ac præterea specialibus antidotis vim veneni retundentibus congruenter administratis. Cumque ut plurimum ab opiatis immodice, vel intempestive sumptis cerebrum sopiri possit, proinde quam cito ad sua antidota confugiendum. Galenus 8. *de Compos. med. s. l.* c. 5. lib. 3. Castoreum scribit opio obsistere, illudque f. 13. tr. 3. vocat Avicenna hujus theriacam, & Guai- c. 13. & l. ner *de venenis* bezoar. Dicitur aliis anti- 4. f. 6. tr. 1. dotum opii vinum Creticum, ut testatur c. 1. & 6. Gaspar Hofmann. *animadvers. in Mont.* cap. 7. ex Galeno *l.* 3. *de simpl. med. facult. capit.* 20. qui vinum calidum, vetus, generosum, polyphorum, præsentissimum opio sumpto remedium esse docet: confirmantque Rondeletius, Grevinus, aliique. Dioscorides *libro* 5. *capit. de sale*, contra haustum opium, & fungos, sa-

lia cum oxymelite bibi, ait: idemque repetit *lib. 6. cap. de Meconio, & Opio:* ubi plura alia ad assumptum opium commemorat: præ cæteris autem merum cum absynthio, aut cinnamomo; Origanum cum lixivio; Piper cum Castoreo, & acetomulso, Acetum ipsum calidum; Decoctum saturejæ, & origani cum vino; Decoctum etiam herbæ Thee, Salviæ, & Rorismarini ad epotum opium contulisse vidi. His addi possunt acida, quæ sulphur Narcoticorum obtundunt, præcipitant, aut invertunt. Bacc. *lib. 7. de Therm. c.* 23. commendat Balneum aquæ tepidæ, præsertim cum soporati ingenti pruritu cruciantur ab assumpto opio. At vero stupidi ex pravis halitibus in liberiorem aerem ducantur, nares aceto sæpius abluantur, vel spongia aqua gelida, & odora imbuta facies madefiat; Cordi vero apponatur mica panis calida vino generosiori irrorata, vel ejus loco theriaca vino diluta.

Cum sopor febri adnectitur, quæ procul dubio maligna erit, vel pestilens, oppugnandum iis, quæ ejusmodi febribus occurrere præsto sunt, aut vitium in sanguine, succove nervorum inductum auferre possunt, & utriusque naturalem habitudinem restaurare. De qua re alibi. In hanc rem tamen valde proderit Sal volatile succini, & cornu cervi, elixir Magnanimitatis, spiritus cochleariæ, spiritus sanguinis, & salis ammoniaci dilutus, elixir proprietatis descriptione Helmontii, oleum cinnamomi, sal essentiale tartari, & id genus alia. Quod si sanguis, & liquor nervorum vitium contraxerint a Pancreate, Mesenterio, Liene, aliisque visceribus imi ventris, ut in Scorbuto, & Hypochondriaco affectu; tunc antiscorbutica, & antihypochondriaca, præcipue acidum infringentia, locum habebunt.

A sanguine extra proprios ductus stagnante, vel a pure effuso per Meninges, & cerebri corticem, illatus sodor curabitur (præter ea, quæ Chirurgi periti operam expostulant) grumos sanguinis dissolventibus, &, quoad fieri poterit, simul cum pure evacuantibus. Quare non levem opem afferet in principio pulvis contra casum Mesuæ, sanguis hircinus in decocto rubiæ tinctorum, sperma ceti cum extracto hyperici, aut balsamo ligni guajaci: Itemque potiones vulnerariæ dictæ, cum balsamo sulphuris ex oleo anisi, vel juniperi; oleum succini distillatum, cerussa Antimonii, tinctura ejusdem; præter fotus externos futuræ Coronali, & Sagittali, temporibus, auribus, naribus, & palato adhibendos, ex aqua ardente, & oleis stillatitiis ceræ, castorei, lavendulæ, rorismarini.

Postremo qui a mala capitis constitutione ad soporem, & lethargum proclives observantur, præcaventibus potius, quam curantibus muniri poterunt, tum evitando alias causas, tum etiam artificiosa industria caput in meliorem statum reducendo; tum denique cerebrum roborando, ut obsistere valeat causis internis, & externis, ne in soporem altum gravemque delabens, vita tandem defungatur.

Quæ specialiter postremo lethargicis, ac soporatis auxiliantur, proindeque antilethargica appellata, referuntur, externe quidem, oleum nicotianæ, succini, & balsamum rutæ naribus admotum, & syncipiti, ac temporibus illitum. Spiritus salis ammoniaci, si ex phiala oblongo collo olfactandus detur, mirifice excitat, & cerebri recrementa per nares allicit. Hartmannus commendat litum ex oleo castorei cum succo rutæ, & fœniculi, itemque emplastrum ex succo apii, aceto acerrimo, & pulvere castorei abraso capiti superponendum. Proponit Paracelsus in sopore, qui febribus malignis, & pestilentibus supervenit, fotum quemdam, quem mirabilem prædicat, estque, ut sequitur: *Fol. beton. amarac. & salviæ, flor. sambuci, & rosi. sylvestr. singulorum m. j. bull. in suff. quant. acet. ros. & vini albi, tum prædictæ herbæ exprimuntur, & calentes capiti circumponuntur, & cum refrigeruerint denuo calefiant in prædicto decocto, & iterum admoveantur, aliquoties repetendo; nam subinde sopor ille lethalis expugnatur.*

Alium describit Riverius efficacissimum, qui habet: *Angel. Zedoac. & Imperat. singul. unc. j. fol. beton. salv. rorism. singul. m. j. saturejæ, rutæ, amar. & flor. lavandulæ singul. m. ß. bacc. lauri, & juniper. singul. unc. j. ß. coq. in suff. quant. acet. & cum spongiis capiti abraso f. fotus.*

Sternutamentum moventia, etiam optima sunt. Ex pluribus autem summe contulisse refert Fridericus Deckers *in notis, & observ. ad Praxim. Barbett. de Lethargo* hunc pulverem naribus inditum, qui continet: *turbith. mineral. scr. ß. glycyrrh. pulv. dr. ß.*

Utilis quoque est pulvis compositus *ex beton. roremar. puleg. castor. & cyclam. naribus exceptus.*

Inter-

Interne vero præstantissimum est Castoreum, ejusque extractum, magisterium, vel essentia. Borellus *cent.* 1. *obs.* 52. ductus auctoritate Tralliani, Rufi Ephesii, & Oribasii, narrat se curasse lethargicum usu Castorei cum subdupla portione scamonii, addito oxymelle. Myrrham etiam, & Thus deglutitum somnum discutere nonnulli testantur. Cardilucius in *Officin. sanit. cap. de aff. sopor.* salutaris usus esse scribit spiritum sulphuris acidum, vel vitrioli in dosi dr. j. & ultra in aceto vini instillatum. Addit insuper in defectu horum spirituum, exhiberi posse decoctum calidum chelidonii majoris in libra 1. aceti ad dosim jjj. vel iv. unciarum per vices patientis ori infundendum. Dominicus Leonus relatus a Sennerto, quemdam Empiricum memorat retulisse, succum consolidæ minoris ad unc. ii. haustum, lethargo, & caro laborantes excitare. Ipse vero Sennertus sulphur lunæ cum extracto castorei aliis præfert. Apud Jo: Bapt. Du-Hamel mentio fit quarumdam pilularum lunarium valde efficacium in omnibus affectibus cerebri soporiferis, earumque compositionem deberi ait Roberto Boylæo. D. Michael. magni facit spiritum Veneris, & Hofmannus junior spiritum volatilem vitrioli verum, & philosophicum, vel simplicem, vel cum spiritu salis, & aquis cephalicis commixtum. Inter hæc suum habet locum Camphora tum interius, tum exterius adhibita. Georgius Vvolffgangus *in sua Opiologia* laudat essentiam Castorei, elixir Cephalicum cum spiritu salis ammoniaci, spiritum formicarum volatilem tum externe, tum interne. Ab Helmontio, sopores tam morbosi, quam artificiales, sive opiatorum, efficaciter debellantur per lixivia, quæ multo antea commendata fuere a Dioscoride *lib. 6. cap.* 17. *de Meconio*, ubi origanum cum lixivio, aut passo, inter plura alia opii antidota commemorat. Idemque Helmontius radicem carlinæ, ejusque succum, & extractum, somnum arcere scribit, multoque magis sopores modum non servantes.

Libr. 1. pract. p. 2. c. 23.

cap. 20.

de corp. aff. p. 2.

Tit. Jus duumvir. n. 31.

De Epilepsia.

TErribilem affectum illum, quo ægrotantes illico prehensi, veluti fulmine icti, in terram concidunt, spumam emittunt, capite, collo, oculis, manibus, pedibus, totoque corpore convelluntur, ac dentibus strident, cum mentis, & sensuum læsione, Epilepsiam Græci vocarunt. Hippocrati dicitur [illegible] id est Sacer Morbus, quod omnino detestabilis, & abominandus sit. Dicitur etiam Herculeus, sive quod Hercules eo affectus referatur, ut meminit Aristoteles *in problem.* sive quia magnitudine, & sevitia Herculeum robur effert, ex Galeno 6. *epidem. in fine*; unde Celsus *lib.* 3. *cap.* 27. Majorem morbum illum appellavit. Dicitur quoque Puerilis, eo quod pueris familiarissimus sit. Similiter Comitialis, Caducus, Lunaticus, Cælio Sonticus, & Morbus, qui inspuitur, Plauto *in Captiv.* & Plinio *lib.* 28. *cap.* 4.

Aliam Medici faciunt Idiopathicam, aliam Sympathicam; aliam recentem, aliam inveteratam, eamque potissimum hæreditariam, parentum scilicet vitio contractam.

De causis vero, & modo generationis illius non inter omnes convenit. Putavit Galenus 3. *de loc. aff. cap.* 7. esse crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem, eo præsertim ductus argumento, quod affectio hæc subito fiat, & confestim quoque solvatur. Pro humore vero crasso non solum intellexit phlegmaticum, seu pituitosum, verum etiam melancholicum, cum ex Hippocrate *6. epid. in fine* scriptum sit, *Melancholicos magna ex parte comitiali morbo affici, & morbo comitiali laborantes fieri melancholicos, atque horum alterutrum magis accidere, prout vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit; si enim in corpus* (sive, ut communiter explicant, *in ventres*) *epileptici, si vero in mentem* (hoc est in cerebri substantiam) *melancholici redduntur*. Unde concludere videtur, ex Galeno, *nedum pituitosum, verum etiam melancholicum succum morbum comitialem inferre*. Idem etiam Galenus 4. *de loc. aff.* agens de Sopore, Apoplexia, & Epilepsia, docet: *Horum trium morborum frigidus, ac crassus, aut omnino viscidus humor, causa est*. Idipsum repetit de Epilepsia, & Apoplexia 2. *Aph. comm.* 45. & alibi. In eamdem sententiam visus est inclinare Hippocrates. *lib. de morbo sacro*, si tamen hic liber revera Hippocratis sit.

3. de loc. aff. 7.

Plerique ex Dogmaticis, ex eo, quod morbus hic subito fiat, & subito solvatur, arbitrati sunt, potius a vaporibus originem sumere, quam ab humoribus. Non enim tam subito posset epilepticus paroxysmus terminari, si a crassis humoribus penderet, qui lentissime digeruntur, & expurgantur. Sinsuper a subita crassi humoris obstructione, solutioneque, Epilepsiæ generatio, & re-

resolutio procederet, cur eodem modo confestim Apoplexia quoque non solveretur, quæ repente etiam invadit, & ab obstructione pariter ventriculorum oriri dicitur? Cur & aliquando epilepsiæ contingant a vaporibus, halitibus, odoribus, vino? Quinimmo Galenus ipse fatetur 3. *de loc. aff.* 7. quemdam Epilepsia correptum percepisse elevari ex tibia vaporem, seu auram frigidam, quæ cerebrum pertingens torporem inserebat, & motus epilepticos. Et 5. *ejusdem operis cap.* 5. de quodam Grammatico refert, qui quoties vel nimium vehementer docendo exerceretur, aut intentus cogitaret, vel inediam sustineret, aut irasceretur, comitiali morbo corripiebatur. His plura alia addit Sennertus adversus sententiam Galeni, atque tandem concludit causam Epilepsiæ proximam, esse vaporem mordacem, acrem, & malignum peculiari vi cerebrum stimulantem, quod etiam multo antea docuerant Fernelius, Platerus, aliique.

Lib. 1. pract. p. 2. cap. 31. qu. 3.

Prax. Med. l. 2. cap. 20. n. 92.

Franciscus Deleboe Sylvius causam Epilepsiæ veram, & adæquatam suspicatur esse spiritum acidum volatilem, quacumque in parte genitum, coacervatumve, indeque ad cerebrum delatum spiritibus animalibus junctum, ipsosque divellentem, & impetuose commoventem.

Therapeut. special. l. 3. sect. 10. c. 11.

At Gerardus Blasius illam refert *ad interpolatam musculorum dilatationem*, quam provenire, ait, *a spiritu animali in nervos ex cerebro, crebro, & per intervalla influente*, idque *vel vitio spiritus, seu mobilis, moventis, aut viarum: spiritus, si tenuior sit: viarum, si nervi sint plus debito aperti; aut angustati: moventis demum, cum cerebrum inordinate movetur.*

Cap. 2.

Paulus Barbette vero *in sua praxi*, incusat *lympham in cerebro vitiatam, & acredine sua nervos vellicantem*. Ejusque Adnotator Fredericus Deckers addit, *etiam acido-austeram*, neque tantum nervos vellicantem, sed sua quoque austeritate eosdem quasi constringentem, liberumque spirituum animalium in nervos influxum impedientem.

Cap. 1.

Thomas Vuillisius *de morbis convulsivis* postquam determinavit, neque cerebrum, ejusque meditullium, neque meninges revera in Epilepsia affici primario, sed solum spiritus animales intra cerebri meditullium consitos, illosque esse istius morbi subjectos: subdit, affectus causam non esse aquam in cerebri ventriculis congestam, nec humorem crassum, aut viscosum, ejus poris, & meatibus hærentem; sed *spiritus animales inordinatos, perturbatos, ac veluti a fomite igniario explosos, ideoque corporum continentium motus convulsivos ciere*: unde etiam fieri, ait, *quod epileptici tam repente prosternantur, & cum impetu cadant, non aliter, ac domus a pulvere pyrio exploso subvertitur, & extra locum, in quo steterat, dimovetur*. Hinc quoque contendit in quavis Epilepsia causam non modo procatarcticam, sed & conjunctam omnino in cerebro consistere: nempe spiritus prædictos ad explodendum dispositos, ibidemque etiam explosos. Cap. 3. de morbis convuls.

Nicolaus Chesnau, quia putat similem Palpitationi Cordis esse Epilepsiam, idcirco utrumque viscus ab iisdem causis æque affici docet. Inquit enim: *Quæ Palpitatio cordis dicitur, crebro Epilepsia appellatur; At a levioribus causis Cor, quia tanquam vitæ principium multum incommodum ferre non potest, gravioribus vero Cerebrum, quod sine vitæ discrimine, graviores affectus tolerare potest, quamobrem qualitatis malignæ interventu Epilepsia corripitur, quæ est ejus palpitatio. Debet autem maligna qualitas esse cerebro, proprietate quadam infensa, cujus præsentia statim concutiatur, nervosis in consensum tractis, quo pacto corde palpitante, arteriæ quoque palpitant*. Subdit insuper, *quod sicuti, quæ parum molesta sunt, placide, & pedetentim cor excernit: quæ vero jam modum excedere incipiunt, celeriori, & majori, quam antea diastole, & systole arcere nititur, & cum nimium gravant, aut multum adversantur, qualitate præcipue maligna, palpitationis sæpe motu expellere contendit, quæ dicitur cordis immoderata concussio: Eodem prorsus modo cerebrum quotidiana excrementa, quæ præter modum non urgent, per meatus ad id comparatos sensim, & sine molestia excernit: quæ vero non facile cedunt, sternutationis motu sæpissime excutit: at ipsum aggrediente qualitate maligna, & proprietate quadam illi infensa, subsalit, concutitur, & more cordis palpitat, ut illam a se propellat: quæ quidem palpitatio Epilepsia est.* Lib. 1. suarum obs. c. 4.

Hermetici, & Paracelsistæ Epilepsiam nuncupant morbum *mercurialem vitriolatum*, eo quod originem suam nancisci dicant ex vapore Mercurii, & Vitrioli conditionem referente, qui ex tartaro, aut ex materia mucosa, & æruginosa expirat: Is autem cerebrum petens cum spiritibus animalibus commiscetur, ac deinde sua aciditate mea-

meatus illius obstruit, arterias carotidas constringit, ac comprimit, unde facultatis viralis in cerebrum transitus impeditur, simul atque virtutis animalis in inferiora descensus; quinimmo meninges exquisitissimi sensus punguntur, & vellicantur, indeque oriuntur convulsiones, casus, & animalium functionum depravationes, hebetudines, & abolitiones. Addit etiam Petræus *in sua Nosologia*, vapores, nedum vitrioli, sed etiam aluminis, ammoniaci, & arsenici naturam imitari, adeoque instar aquæ stygiæ summam acrimoniam, & erodendi ac penetrandi vim acquirere. Et Quercetanus *in Tetrade gravissimorum capitis affectuum* malignitatis participes illos efficit, qui nimirum possint Cerebrum, & Nervos tam vehementer, & impense extorquere, ac perturbare. Existimat tamen hic Auctor, alienus a communi reliquorum Medicorum sententia, non semper cerebrum in Epilepsia esse primitus affectum, atque perpetuo illius sedem in eo collocandam: sed aliquando saltem cor primum affici, cerebrum vero solum per consensum: idque deducere studet ex palpitationibus, pulsuum perturbationibus, & animi deliquiis, quæ epilepsias quandoque comitantur, citra ullam læsionem Imaginatricis, & Memoriæ; immo etiam illæsis manentibus visu, & auditu. Quamquam in hoc redarguitur a Sennerto; an vero rationabiliter, cordatiores judicent.

Cap. de epilep.

Maluit Helmontius hunc morbum ad *Archeales* referre, atque ab Archeo furioso proficici, esseque virus inebrians, & soporiferum, ac quodammodo furiosum, quod primitus circa stomachum, deinde maxime in capite percipiatur. At alibi lienis quoque vitio illum attribuit.

De mor. Arche. n. 17.

tit. jus duumv.

Quæ denique ex Anatome colligi potuere, varia pariter, & dubia sunt. Aliquando abscessus in cerebro inventus est, aut corruptæ meningis portio calvariæ adhærescens: aliquando etiam cranii caries, & cerebri sphacelus, nonnunquam meninges pustulis obsitæ, aut polypo affectæ: interdum humor fœtidus, ac putris: vel etiam acris, serosus, & tenuis, tum in cerebri substantia, tum in ejusdem ventribus: atque alia ejusmodi, ut videre est apud Bonetum. Ab his autem neque certi quidpiam in hac re deducere licet, cum probabile etiam sit hujusmodi inventa non causas, sed effectus fuisse Epilepsiam consecutos, immo vitæ terminum: præsertim quia non raro cerebrum, cum suis meningibus, sero, pure,

Anat. pract. l. 1. sect. 12.

aliove humore repletum inventum est, cum tamen æger nullis epilepticis motibus vivens laborasset, ut præ cæteris deprehendit Willisius: quamvis his casibus humores minus acres fortasse extiterint, vel sensus admodum obtusi, ut irritamenta non persenserint, quibus convulsivi motus videntur omnino consociari; unde qui ex Willisio refertur a pure fœtido in meninge tenuiori, & cerebri cortice detento, peremptus, stupore primum, mox Apoplexia correptus periit. In his denique, qui memorantur epileptici ab obstructione ventriculorum cerebri, licet humor illorum cavum occupans repertus sit, potuit tamen vigente paroxysmo, e diruptis vasis illuc effluere; unde potius morbi accidens, quam causa fuit. Legatur Petræus *Nosol. lib.1. dissert.6.* atque ex ipso, Bonetus *in schol. obs. 14. cit. loc.*

De mor. conv. & Pathol. cerebri

Valde autem verisimile videtur Epilepticorum motus oriri, cum fibrillæ nerveæ irritantur, & contorquentur, quæ aliquando tam tenellæ, & molles sunt, ut etiam levi de causa convellantur, ut aliquibus accidit ex timore, verecundia, odoribus, titillatione. Atque hinc fit, cur puelli facillime in ejusmodi Epilepsiæ motus incidant, sicut pariter quicumque a nativitate cerebrum sortiti sunt mollioribus constructum fibris. Unde etiam existimaverim, qua ratione Epilepsiæ obnoxii, ingenio & artibus præpolleant, ac perspicaciores sint, ut notavit Aristoteles *in problem. sect. 30.*

Quamvis nervi, aut principium nervorum in Epilepsia afficiantur, & irritentur, eorumque fibræ extorqueantur; ex vulneratis tamen, vel recisis nervis non necesse est sequi convulsionem. Nervi siquidem punctim cæsi, vel proritati convelluntur, secus vero resecti, nisi aliud accedat, quod fibras illorum vellicet, & compungat, ut passim testantur experimenta.

Sympathicam præterea Epilepsiam oriri ajunt a ventriculo, intestinis, mesenterio, pancreate, septo transverso, utero, pudendis, cruribus, tibiis, aliisque partibus, consensum quaqua ratione cum cerebro ineuntibus; ex quibus putant vapores ad cerebrum efferri, indeque ipsum affici, & contorqueri; sicut de Puero, qui sentiebat elevari ex tibia auram frigidam, refert Galenus *cap. 3. de loc. a.* At licet pravi vapores aliquando ex recrementis istorum visceꝛum per nervos potissimum in cerebrum efferri possint, haud tamen credam perpetuo ab halitibus illuc elatis sympathicas Epilepsias exoriri: satis enim est, si fibræ nerveæ

nerveæ per viscera diffusæ ab his, aliisque rebus præter naturam concitentur, & male afficiantur; siquidem ipsis affectis, ac contortis mox pari modo afficiuntur, & contorquentur alii nervorum ramuli ad cerebrum usque; ubi postmodum operationum animalium confusio, & abolitio. Vidi ego juvenem epilepticum ipso paroxysmi tempore ventriculo laborantem, & quo momento convellebatur, simul etiam singultiebat; atque indicto vomitu desiere simul singultus, & convulsio, ac liber evasit.

Atque hoc pacto facilius intelligemus, unde citra humorum vitium, a quibus vapores elevari possint, non raro epileptici plerique facti sint ex inedia, olfactu rerum male olentium, animi affectibus, tonitru, strepitu, clangore rei terribilis, aut inexpectatæ aspectu, exercitatione, titillatione, capitis inversione, venere, vermibus, calculis, & similibus. Lactentes sæpissime motus epilepticos subeunt a lacte iucto, & in caseum coagulato: imo etiam ex vagitu graviori. Neque solum ab his, sed etiam a levioribus causis eos convelli contingit, præsertim cum hæreditariam a Parentibus contagionem contraxerint.

Præcedunt Epilepsiam capitis dolor gravans, faciei pallor, vertigo, nervorum, & musculorum trepidatio, linguæ hæsitantia, oculorum suffusio, aurium sonitus, totius corporis lassitudo, hebetudo sensuum, & animi tristitia. Concomitantur vero vehemens, & repentinus casus, universalis concussio, manuum, pedum, oculorum, colli, labiorum inæqualis commotio, dentium stridor, spumæ per os eruptio, sensuum omnium abolitio, alvi excrementorum, urinæ, & seminis interdum involuntaria egestio, atque etiam post paroxysmum, eorum, quæ circa se gesta sunt, oblivio, quamvis, & stantes, & sedentes, & cursitantes, & audientes, & memores, epilepticorum nonnulli referantur.

Ab abscessu in cerebro, & meningibus progenitæ epilepsiæ, eorumque sphacelo, & calvariæ carie, signa petentur a prægressa capitis læsione, vulnere, contusione, erysipelate, gravedine, gallica contagione. Ita quoque si per consensum a ventriculo, liene, utero, ibique secundinis, placenta, vel lochiis retentis vasis spermaticis, intestinis, ac vermibus ibidem sitis, crure, tibia, pede, vel manu, aliisque partibus, epilepticæ insultationes dependeant, harum partium affectarum signa aderunt: fortasse venena fuere assumpta; morsus bestiarum inflicti; cutis apparebit alicubi fædata, varicibus, pustulis, vel variolis affecta: & æger ipse, vel ante, vel post paroxysmum, de alicujus partis læsione conqueretur.

Licet insanabilis putetur Epilepsia, plerique tamen ab illa evaserunt. Verum recens in pueris, breves habens, & leves paroxysmos, atque a causis evidentibus excitata, facilioris solet esse curationis; Diuturna vero, hæreditaria, in senibus, crebrius repetens, & diutius perdurans, cujus etiam occulta causa est, vel numquam, vel difficillime curatur. De ea autem scribit Hippocrates 2. *Aph.45. Quicumque Juvenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur*. Et 5. *Aph.7. Quibuscumque morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt; Quibuscumque autem vigesimoquinto anno, fere commoriuntur*. Et *eodem libro t. 70. A Quartanis capti non admodum convulsionibus capiuntur, si vero prius capiantur, & quartana supervenerit, liberantur*. Idem etiam repetit *6. epid. sect. 6. Quartana correpti a magno morbo liberantur*.

Remedia Medici distinguunt, nedum pro causarum, sed etiam pro temporum diversitate. In ipso paroxysmo omnem industriam adhibent, ut quam citius fieri potest, æger in sensus redeat. In posterum vero præcavere conantur, ne denuo illo corripiatur, pervestigatis scilicet causis, unde fomitem is habeat, & repetitionem, iisque pro re nata, domitis, vel expulsis.

Ad primum, plura solent in hanc rem adhibere: extremas partes arcte obligant; nares, tempora, & palatum oleo succini, rutæ, castorei, aliove inungunt: podici supponunt balanos acres ex felle, aut sapone Genuensi: scapulis, & cruribus cucurbitulas cum frictionibus, & cutis incisione, admovent; Capillos evellunt, aut cum spiritu vini cremant; ungulam Alcis, quæ a proprietate dicitur epilepticis succurrere, collo suspendunt; fortiora enemata injiciunt: acerrima violenter in os immittunt, maxillas diducunt, & lignum aliquod interjiciunt, ne a dentibus vehementiori motu compressis lingua scindatur: neque desunt, qui in aures cantilenas quasdam insusurrent, aut inclament.

Alii solis antiepilepticis patientes blandius curant, ductus cum cerebro consentientes roborando, fovendoque spinam essentiis capitalibus, ut lavendulæ, castorei,

rutæ

rutæ ſylveſtris, ſalviæ, roriſmarini, ſuccini, opobalſami. Quare ad excitandos epilepticos immittit in nares ſuccum rutæ ad unciam ſemis cum caſtorei drachma una Rodericus a Fonſeca. Intrudunt etiam in os antepilepticum aliquod medicamentum, ex his quæ infra referemus. Quod autem nonnulli affectos erigunt, illorumque brachia, & crura a motibus cohibent, vel in hoc, vel in illo ſitu conſtringunt, ſternutamenta moventia naribus indunt, cucurbitulas, & inciſiones adhibent, diverſiſque modis patientes aſperius tractant: paroxyſmi morem interturbant, & Naturæ conatus impediunt; hujuſmodi enim Praxis ſæpiſſime perperam inſtituitur: quoniam hoc pacto duplex Naturæ moleſtia; altera nimirum a morbo, & altera non levior a Medentibus intentatur: cum longe præſtitiſſet ſinere paroxyſmum juxta morem ſuum tranſire, & laborantes unica tantum plaga affligi: ſapienter quidem concludit Vvilliſius *de morb. Convulſ. c.* 3. Solum vomitoria conferrent plurimum, ſi a ventriculi gravamine æger convelleretur, & Natura per eam partem ſeipſam exonerare tentaret.

Ad ſecundum, Prophylaxim varie inſtituunt, pro varietate cauſarum, & partium, quas putant affectas. Qui in Idiophatica Epilepſia obſtrui arbitrantur cerebri ventriculo craſſis, viſcoſiſque ſuccis, tuti ſunt in evacuando: neque ſolum per ea, quæ alvum laxant, aut vomitum movent, ſed etiam per errhina, caput purgia, cauteria, tum ſyncipiti, tum collo, tum brachiis, & tibiis adhibita. Quinimmo Petrus Salius Diverſus, & Zacutus Luſitanus etiam ſanguinem mittendum aliquando ſuadent, arbitrati dari poſſe Epilepſiam a ſanguine. Exhibent ſimiliter decocta capitalia dicta, ad extenuandos humores, eoſque per cutim educendos: ac præterea nonnulla alia medicamenta, quæ ipſis dicuntur a proprietate occulta epilepticis opitulari, & imminentes paroxyſmos præcavere. In ſympathica vero, præter antedicta, quæ cerebro ſuccurrunt, offerunt quoque quæcumque male affecta viſcera, unde labes tanti mali provenire creditur, repurgent, & moderentur.

De Morb. part. c. 3. Prax. M. adm. l. 1. obſ. 21. & 29.

At Hippocrates præter uſum Hellebori utriuſque, ſed præſertim albi, quo vomitus provocaretur, commendavit Pyrethrum. Et Galenus uſus eſt oxymelle, tum ſimplici, tum ſcillitico.

Qui vaporibus acribus, maligna conditione cerebrum ſtimulantibus, cauſam hujus affectus attribuerunt, ipſis retundendis, & caſtigandis incumbunt, atque inſuper humores, ex quibus illi elevantur, appoſitis medicamentis educere conantur; non neglectis interea, quæ viſceribus conſentientibus occurrant.

Sylvio Delboe commendantur, quæ ſalem poſſident per lixivium parandum, tum fixum, tum volatilem, ut Ruta, Polium montanum, Pœoniæ ſemina, & radices, etiam Valerianæ, & Dentariæ, Liliorum convallium, & Tiliæ flores, viſcum quercinum, & corylinum. Similiter ſpiritus, & ſal volatile C. C. caſtoreum, coralium, ſuccinum, Hirundines, Picæ.

At vero Gerardo Blaſio viſum eſt curationem abſolvi per emendationem cauſarum irregularem motum in muſculis efficientium. Quamobrem ſpiritus tenuiores, & mobiliores alterandos præcipit refrigerantibus, & opiatis: Nervos obſtructos, aut compreſſos, reſerandos, & amplificandos: vitioſos humores purgandos, & corrigendos; roboratis tamen partibus ad illorum generationem diſpoſitis, & cephalicis antiepilepticis remediis congruenter adhibitis.

Paulus Barbette purgantibus inſiſtit, & lympham temperantibus; neque vero omittit caput roborantia, ſimul cum viſceribus compatientibus, ſed præcipue antiepileptica tum ſimplicia, tum compoſita.

Vvilliſio Therapeja Inſtituitur. Primo per emeticum, ſi æger vomitionem toleret, & quidem uſu ſalis vitrioli, in tenerioribus, croco metallorum, vel mercurio vitæ, in adultioribus. Secundo per phlebotomiam, vel affixas hirudines. Tertio per medicamentum catharticum: Quarto per ſpecifica antiepileptica. Quinto per cauteria, & veſicantia, itemque emplaſtra capitalia, ſternutamenta, enemata, decocta: atque his non proficientibus, per diaphoretica, & ſalivam educentia.

Non diſſimiliter procedit Cheſneau. Nam inſtituto in primis victu tenui, & exſiccante, parumque calefaciente, prohibitoque vini, & Veneris uſu, ab enemate incipit, cujus peculiarem deſcriptionem habet: mox venam cephalicam utramque aperiendam præcipit; poſtmodum purgat bis ſaltem in menſe. Ad hæc utitur ſpecificis, ſed præſertim potione, quam ſe expertum dicit, compoſita ex *aquæ pæoniæ unc. iii. theriacæ veteris dr. i. ſpiritus vitrioli gutt. iv.* ſumenda tribus horis ante prandium. Neque negli-

negligit externa, ut emplastra, pulveres capiti deraso inspergendos, cauteria, & reliqua respicientia partes, unde malignus vapor, ad cerebrum exhalat, ut fusius apud ipsum est legere.

Hermetici, quia morbum hunc cum Paracelso *vitriolatum* appellant, in spiritu vitrioli viridi illius curationem collocant, illumque præ omnibus aliis remediis proprium, & præsentaneum fatentur: cujus descriptionem, præparationem, & usum refert Quercetanus *in Tetrade gravissim. cap. affect.* cap. 30. Transcribit etiam idem Author, *ibidem* ex Paracelso antiepilepticum aliud medicamentum ex vitriolo pariter, aliisque simplicibus compositum. Commendant præterea Paracelsistæ plura alia ad hunc affectum penitus extirpandum, tum purgantia, tum specifica medicamenta ex Mercurio, Antimonio, & Vitriolo, Cinnabari fossili, helleboro, cranio humano, & coraliis elicita, quæ præ cæteris referunt, & describunt idem Quercetanus, Crollius, Hartmannus, Grulingius, & Rolfinchius.

De magnet. vuln. Cur. Helmontius multa adversus epilepsiam sparsim retulit, præsertim vero ungulam Alcis affrictam, appensamque instar amuleti: Sympathiee enim ait epilepticos impetus paulatim arcere, sed assiduo usu effœtam, & inefficacem reddi. Hirundinibus etiam magnam vim attribuit. Alibi commendat salem volatilem sanguinis humani, & salia volatilia vegetabilium cephalicorum. Itemque tam Adultorum, quam Infantium epilepsiam curari dicit spiritu salis cruoris. Tract. spir. vitæ & Volup. Viven.

Quoniam vero ab experimentis innotuit epilepsiam a constitutis quibusdam causis, superius memoratis, oriri posse, quæ nisi auferantur, impossibile sit illam curari; propterea peculiaribus remediis, eidem occurrendum. Quare abscessus, vel præcaveatur, si immineat, vel ad resolutionem, modis supra relatis, perducatur, si jam factus sit, vel alio artificio digeratur, & expurgetur. Idemque opus in ossis calvariæ carie omnino adhibendum.

Si per consensum ventriculi fiat, præter vomitoria, vel subducentia medicamenta congruenter adhibita, specialiter de eo roborando, deque corrigendis succis in eum confluentibus, ratio habenda erit: in quem usum summe conferent electuarium baccarum Juniperi, spiritus earumdem, elixir proprietatis, spiritus mastiches, pulvis stomachicus Quercetani, pilulæ Rufi, oleum cinnamomi, essentia menthæ, aut salviæ, electuarium absinthii, decoctum Coffè: eoque magis, si cum his commisceantur antiepileptica.

Si ab Hypocondriorum vitio, atque scorbutica affectione, dependeat, ad Antiscorbutica deveniendum, spiritum cochleariæ, peccabungæ, nasturtii aquatici, raphani; non omissis acidum retundentibus alkalicis, & ex chalybe compositis medicaminibus.

A retentis secundinis, & placenta, nedum sternutamenta evocantia proderunt, commendata ab Hippocrate 5. *Aph.* 49. verum etiam hysterica dissolventia, ut radix dictamni, valerianæ, aristolochiæ, extractum granorum actes, fæcula bryoniæ, trochisci de myrrha, extractum castorei, & hyperici, tinctura succini, essentia croci.

Si a vermibus, illi necandi, & deturbandi medicamentis ad id comparatis; quæ suo loco referemus. Pari modo in reliquis causis agendum.

Inter purgantia (cum corpora sunt succi plena) præstant extractum catholicum, hiera picra, pilulæ cochiæ, trochisci alhandal, extractum agarici, resina jalapæ, oxymel scilliticum, anthosatum dictum, pulvis Comitis de Vvarvich, extractum hellebori nigri, pilulæ ex tribus Galeni, Barbettianæ, & similes.

Præ cæteris prodesse speciatim experti sunt Medici hæc, ab effectu antiepileptica vocata: suntque radix, & semen pæoniæ ex Galeno, & Zacuto; ejusque elixir ex Mynsicht, Radix valerianæ sylvestris ex Riverio: Radix dentariæ, ejusque aqua, & semen saponariæ ex Borello: Ruta crucigera, ejusque succus ex Langio: viscum quercinum ex Boyle, aut etiam corylinum, illiusque oleum Rulando celeberrimum: carduus, & millefolium ex Cratone: essentia lavendulæ, spiritus cerasorum nigrorum, sassafras, liliorum convallium, & florum tiliæ, ac verbenæ pulvis ex Mixaldo: Frutex sambuci in salice inventi ex Hartmanno, unde Amoletum ipse componit, quo curari posse, ait, etiam qui longissimo tempore hoc morbo laborarunt: comprobatque Thomas Bartholinus *in Cent. hist.* 4. 69. Pulvis radicis phu, seu valerianæ sylvestris ex Fabio Columna, & Panarolo: acori radix contusa, & in potum exhibita ex Heurnio: succus aquilegiæ, ex A. Gassero; radices artemisiæ annosæ emortuæ ex F. Deckers: fumus nicotianæ, seu tabaci ex Riverio. V. L. 1. Prax. cap. 1.

Baccæ insuper Juniperi recentes, crassæ, & maturæ, si irrorentur pluries vino veteri generoso, & furno, postquam panis exemptus

ptus fuerit, blande ficcentur, si non semel, iterato: ultima vice baccis utcumque madentibus inspergatur unc. j. sacch. crystallini pulver. ambræ grisex dr. ss. omniaque versentur diu, ut pulvis per omnia diffundatur. Ita serventur baccæ in vase vitreo, & singulo mane sub aurora per mensem sumantur a x. ad xx. usque ad xl. ex Theod. Mayerne *c. de Epilepsia*. Item ex eodem ibidem, semen hyoscyami a granis viij. ad xx. cum cochleari uno succi sempervivii recenter expressi per xl. dies.

Similiter hepata Ranarum, quorum præparationem, & usum memorat Hartmannus: Cerebrum humanum, ejusque spiritus ab eodem descriptus, Castoreum ex Galeno, illiusque extractum: Jecur lupinum ex Borello: Spina dorsi mustelæ fluvialis, ipsiusque sanguis, quo se vidisse sanatum epilepticum vigintiquinque annorum refert Hor. Haugenius: Caro lupi in pulverem redacta, & fel catelli nigri ex Riverio, quod usitatissimum in Anglia testatur Schlegius: Pulvis corvinus, quem ex Gesnero summum secretum esse scribit Reusnerus: Aqua Picarum, & Hirundinum ex Rondeletio: Ipsæque Hirundines in pulverem redactæ ex Foresto: Pulvis secundinæ primiparæ ex Finckio, & Deckers. Ex secundinis etiam bene lotis, concisis, & cum farina fecalitia mixtis, atque in clibano tostis conficitur medicamentum, quod a novilunio ad primum Lunæ quadrantem mane, & sero comestum, Epilepsiæ medetur, interea admota bis in die fronti Nicotiana leviter contusa, Cranium humanum, ejusque extractum, spiritus, sal volatile, magisterium, oleum, cent. 3. hist. Anat. 78. ex Paracelso, Querceiano, Hartmanno, Schrodero, Sennerto: Sanguis humanus ex Thoma Bartholino, qui pro Amuleto haberi quoque ait lapidem nephriticum collo suspensum: spiritus ejusdem sanguinis huV. Helm. tr. de Sp. Vitæ n. 16. mani ex Helmontio. Celsus etiam *l.3.c.23.* scribit quosdam jugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo liberatos. Stercus Pavonis in pulverem contritum ex Cratone, Borello, & Riverio: Cornu cervi crudum, vel ustum, ejusque spiritus, & sal volatile ex Hartmanno, Sennerto, & Grulingio: Lotium vaccinum ex Libavio: Vesica Apri cum lotio in clibano exsiccata; vel testes ejusdem, & Galli ex H. Augenio; pulvis lumbricorum terrestrium ex Heurnio.

Vide Magnet. Epilepf. apud River. in prax. Præterea Cinnabaris nativa Craton. & River. vel ejus loco cinabrium Antimonii, F. Hofmann. Succinum, atque illius magisterium, oleum, sal volatile, tinctura, Quercet. River. Chesneau: Pulvis chrysolitii Cardan. Smaragdus digitis gestatus A. Boet. vel cum Coralio, ut carnem contingat, Zecch. Coralium rubrum, cujus grana x. cum materno lacte exhibita ante omnem alium cibum, vel potum, puellos ab epilepsia tueri tradit Villanovanus, & Camillus Leonardus atque ab his testantur idem Boetius, & Hoeferus. Crystallum præparatum & simul cum smaragdo, & coralio rubro exhibitum, Sennert: Bexoarticum lunare, & Dialuna Mynsicht.

Inter composita demum, & usu magis comprobata recensentur Aquæ, Pulveres, Electuaria, Potiones, Emplastra & Olea.

Ex Aquis, ut est quæ P. Barbette mirabilis dicitur: Hic *sapon. Hisp. albiss. dr. ss. Coqu. in lacte vaccino, & col. unc. iii. exhib.*

Item quæ fit ex *Hirundin. xc. Rutæ m. ii. Castor. unc. i. vini albi lib. iii. distill. in B. M. & servatur usui.* Dosis cochlearia duo in paroxysmo, vel mane, extra paroxysmum, etiam in inveterata Epilepsia, apud Guil. Rondelet.

Vel facilius: *hirundines juvenes q. v. contund. & cum castor. m. add. mod. acet. acerr. destil. more solito.*

Aliam aquam stillatitiam describit, & extollit H. Augen. *tom.* 2. *Epist. & Consil. lib.*8. *epist.*2. Describitur, & alia a B. Sylvatic. *cen.*1. *obs.*47. ex Hirundinibus, & Picis, additis variis simplicibus antiepilepticis, quæ ab eodem mirabiliter commendatur.

Ex Potionibus, & Julapiis: *aq. beton. & flor. tiliæ singul. unc. ii. aq. fœnic. vitæ Matth. & antiepilept. Langii, singul. unc. i. spirit. sal. amm. dr. ss. tincturæ Castor. gutt. x. flor. hyperico. dr. j. laud. opiat. gr. iv. ol. succ. gutt. v. syr. stæchad. unc. i. m.* & singulis diebus ad minimum cochlear unum, aut alterum quater exhibet Deckers *ad Prax. Barbett.*

Aliud: *ther. vet. dr. i. ap. pæon. unc. vi. spirit. vitriol. gutt. iv.* expertum dicit Chesneau.

Pro infantibus vero *aq. flor. tiliæ, & fœnic. singul. unc. i. syr. stæchad. & diacod. singul. unc. ss. spirit. sal. amm. scr. ss.* Ex eodem.

Ex Opiatis, & Electuariis: *pyretr. stæchad. & cost. singul. dr. x. agar. dr. v. sem. carvi, anethi, assæ fœtidæ, & aristolochiæ rotundæ singul. dr. ij. ss. succ. squill. & mell. elect. singul. lib. i. & unc. ii. Cod. simul scill. & mel lento igne usque ad consistentiam, deinde superadd. specieb. s. elect.* Dosis omni mane dr. iii. quatuor horas ante cibum. Ex Montagnana.

Aliud:

Aliud: *Conf. flor. beton. & anth. singul. unc. ii. rad. eryng. condit. & mithrid. singul. unc. i. pulv. lin. sassafras dr. vi. castor. dr. iii. cran. hum. non humati, & ungulæ Alcis singul. dr. ii. rad. & semin. nigell. rutæ sylvestr. & radic. pyrethr. singul. dr. i. oxymell. q. s. f. opiata*. Dosis *dr. ii. vel iii.* singulo mane. Ex Riverio. Utraque morbum radicitus tollere dicuntur.

Ex Pulveribus: *Castor. Cran. hum. ungulæ Alcis, C. C. calcinati, stibii præpar. opopon. sanguin. drac. & lapid. ætit. singul. dr. ʃʃ. salv. sylvestr. & tormentill. singul. dr. i. semin. & rad. pæon. sem. rutæ, & beton. singul. dr. ʃʃ. margar. & smaragd. pr. singul. scr. I. succin. albiss. dr. i. stercor. anser. sylvestr. visci quer. & coral. rubr. præpar. singul. dr. ʃʃ. spinæ dorf. serp. dr. ii. & chalcit. præpar. dr. ʃʃ. f. pulvis*. Apud Gruling. mirabilis dicitur in *suo Florilegio*: cujus dosis dr. ʃʃ.

Alium pulverem admirabilem prædicat
Obs. 24. H. ab Heers, quem componit ex cranio hominis, stercore pavonis, vesica Apri cum lotio in furno siccata, visco colurno, oleo succini inodoro.

Sed longe efficacior observatus est, qui conficitur ex *Cinnabar. Antimon. magist. coral. margar. & cranii human. singul. dr. i. lign. visc. querc. & castor. veri singul. dr. i. ʃʃ. sem. rutæ, & pæon. singul. d. ʃʃ. sal. volat. succin. & ammon. singul. scr. i. cinnam. aq. s.* Dosis *a scr. ʃʃ. ad scr. i. in aqua hirundinum, lavendulæ, flor. tiliæ, vel alterius similis mane jejuno stomacho*.

Obs. 13. Celebratur etiam pulvis corvinus a Reusnero ex Corvis juvenculis combustis, & in pulverem redactis cum aliquo liquore convenienti. Alius efficacissimus conficitur
Cap. de epilepsia. ab Hartmanno ex jecinoribus Ranarum, quo restitutum fuisse scribit Fridericum IV. Palatinum, qui ab anno XV. ad XXVI. fuerat epilepticus. Simplicior vero est, qui ex vero visco querno fit, & ad dr. i. exhibetur in aqua cerasorum nigrorum singulo mane per dies aliquot (circa Plenilunium nonnulli volunt) eoque nobilissimam quamdam fœminam epilepsia pene hæreditaria diu afflictam, cum cætera irrita fuissent, sanitatem obtinuisse testatur
De util. Natur. Philos. Boyle: Et nos aliquando Nobilem quemdam puerulum novem annorum deformi capite progenitum, & pluribus epilepticis invasionibus conflictatum, una cum tertiana febre, perfecte curatum vidimus, cum quo tamen miscebatur cortex Peruvianus, ante imminentem accessionem exhibitus, quem antiepilepticum quoque esse alias deprehendimus.

Ex Emplastris præstat, quod habet: *succ. albiss. thur. & mastich. singul. dr. i. ʃʃ. galban. & opopon. singul. scr. i. visci. querc. dr. ii. ambr. gris. gr. vi. mosch. gr. iii. sem. pæon. mar. dr. ʃʃ. laudani dr. i. ʃʃ. ol. nuc. myrist. parum. Extend. super corium, & asperg. pulv. cubeb.* & suturæ coronali imponatur. Ex Cratone, & Horstio, qui efficacissimum tum pueris, tum adultioribus fatentur.

Aliud: *gumm. amm. gumm. junip. thur. & mastich. singul. unc. ii. sem. pæon. mar. & nuc. myrist. singul. dr. iii. coral. rub. præpar. ras. ebor. & C. C. sing. dr. i. malass. cum styr. liquid. & f. emplastrum, atque extendatur super alutam.* Arcanum habitum est Salieno Medico Monspeliensi, quo etiam provectæ ætatis epilepticos integræ sanitati se restituisse testatur, præmissis tamen universalibus, atque interea epota hac aqua: *Hirundines adhuc in nido existentes viii. rad. pæon. visc. quer. singul. dr. iii. fol. rutæ m. i. flor. lil. conval. p. ii. castor. caryophyll. & macis singul. dr. ii. in suff. quant. vini alb. acet. scillit. & aq. meliss. super cineres calidos infund. per hor. xxiv. deinde distill. atque in vase vitreo opt. clauf. collig. & servet. Aqua*. Dosis pro natu majorib. *ab unc. i. ad unc. ii.* pro junioribus *ab unc. ʃʃ. ad unc. i.*

Ex balsamis, & oleis, valet hoc: *gumm. galb. bdell. in aq. ard. dissol. singul. unc. ʃʃ. bezoin. unc. i. styrac. liquid. dr. i. fol. rutæ, chamædr. flor. stœchad. & lavend. singul. dr. ii. rad. cost. unc. ʃʃ. castor. scr. i. infund. incisa, & pulver. in aq. vitæ, & detin. ad macerand. in loco calido per dies aliquot*. Et postmodum frequenter fricetur spina. Plater. *lib.* 1. *obs.*

Henricus ab Heers describit oleum quod- Obs. 18. dam a seipso expertum, quod fit: *vitrioli veneris, aut viridis æris calcin. lib. i. ʃʃ. cran. hum. & ungul. Alcis singul. dr. ii. visci querni, vel potius colurni, & sem. pæon. mar. singul. dr. i. Hæc cum spir. vini purifs. lib. ii. diger. retorta, & distill. secundum artem*: Ingratissimum est & odore, & sapore, sed miræ efficaciæ, si cum aqua convenienti sumatur.

Mirificum etiam est oleum Buxi, cujus guttæ tres in cond. pæoniæ exhibentur jejuno stomacho, & in ipsa accessione cum aqua flor. tiliæ, vel pæoniæ ad *unc. iii. gutt. x.* Roderic. a Fonseca *in Consil.*

Plurimum quoque valet essentia lavendulæ,

dulæ, rorismarini, salviæ, & castorei cum opobalsamo, si his universa spina cum occipitio usque ad suturam coronalem inungatur. At vero Sal commune ad os Epileptici jam spumantis admotum, & labiis affrictum, statim illum excitare scribit Forest. *ad schol. obs. 64. l. 10.*

Intrinsecus apud Nostrates in usu frequentiori est spiritus cerasorum nigrorum sylvestrium, sal volatile C. C. spiritus sanguinis, ex sale ammoniaco, & tartaro elicitus, salis ammoniaci flores, sal volatile succini. Valde efficax expertus sum, præsertim in fœminis, magisterium succini, hoc modo paratum. Dissolvitur succinum albissimum in spiritu vini, itaut hic tingatur; per filtrum postea trajicitur & leni calore ad dimidium evaporet: reliquum servetur. Dosis g. x. usque ad xx. & ultra, in aqua lavendulæ, aliove simili liquore.

Pro coronide non præteribimus, quod Paracelsus in diæta commendat cum oleribus coquenda folia hellebori nigri, & pro sale viscum querceum in pulverem redactum substituendum: quo si contentus patiens salem communem minime expetierit, certo constare, ait, eum caduco morbo laborare. Num insuper revera curatus sit, eodem signo dignosci posse: si nimirum condimentum visci quernei nauseam moveat. Conjecturam alii faciunt ex hoc suffitu. Rasuram cornu caprini ad dr. i. cum semidrachma assæ fœtidæ injiciunt in prunas; si morbosus concidat, jam curatum dicunt. Commendat denique idem Paracelsus pro cibis, radicem pyrethri, carnem agninam, fœniculum, cuminum, & lac ovinum; damnat vero carnes caprinas, poma, pyra, rapa, raphanum, atomata, & libidinem provocantia.

De Apoplexia.

AB Epilepsia non raro transitur in Apoplexiam, ob quam Ægri subito concidunt privati omni sensu, & motu, sola respiratione superstite. Hippocrates ἀπόπληκτον illam appellat, vel quia ea affectis vox præcipue deficit, vel quia sub vocis privatione cæteras operationes animales læsas intelligit. A Latinis vero Sideratus, & Attonitus morbus appellatur, cum putarint antiqui hac ægritudine correptos, sidere, seu fulmine percussos repente concidere: vix enim a mortuis aliquando distingui possunt. (4. de rat. vict. a. & 7. aph. 88.)

A respiratione, magis vel minus læsa quatuor distinguit Galenus Apoplexiæ differentias. Cum præter sensus, & motus privationem, respiratio quoque deficit, ut nec rhonchus, nec spuma in ore percipiatur, nullaque ratione musculi pectoris attollantur, aut deprimantur, maximam, & acutissimam Apoplexiam nuncupat. Cum vero ægri respira.e observantur, sed difficulter nimis, & magna cum violentia stertunt; fortem, vehementemque vocat. Minus vehementem, cum respiratio solum inæqualis, & interrupta fit: ac postremo debilem, in quibus aliquem illa servat ordinem, parumque læsa videtur. (2. aph. 42. & 3. de loc. aff. 7.)

Etiam morbum hunc nonnulli arbitrantur, vel idiopathice cerebri vitio inductum; vel sympathice ab imo ventre procedentem, & præsertim ex ebrietate, de qua Hippocrates 5. *Aphor.* 5. *Si ebrius quispiam repente obmutuerit:* græce ἄφωνος. Notat autem Sennertus *hoc loco* ἀφώνους revera differre ab Apoplexia: nam etsi Aphoni, veluti Apoplectici concidunt, tamen motu plane non privantur, neque convelluntur. In cujus rei comprobationem aliquot exempla refert Aphonia correptorum, qui voce privati reliquos motus, vel mediocriter exercebant. Verum Galenus tum *comm.* 5. 5. *lib. Aph.* & 51. 6. & 58. 7. tum potissimum 4. *de rat. vict. in ac.* 23. Hippocratem interpretatur sub hoc nomine ἀφωνίας, Apoplexiam, Epilepsiam, & Cardicam passionem, seu Syncopen voluisse comprehendere. (V. Adr. Spi. l. 2. de sem. c. 14. & Rolfinc. cons. med. 15)

Convenire Apoplexiam cum Epilepsia in causa proxima docuit Galenus 3. *de loc. aff. c.* 7. & 6. *Aphor.* 56. eamque esse crassum, frigidumque humorem, præsertim pituitosum, cerebri ventriculos obstruentem, adeout spiritus animales ad organa inferiora descendere non permittat. At alii, inter quos Sennertus, causam hujus morbi esse credunt, intermissionem spirituum animalium, vel propter meatuum angustiam, vel propter eorumdem spirituum torporem, & narcosim, vel propter ipsorum effusionem, perturbationemque.

Hermetici illam attribuunt nebulosis exhalationibus in cerebrum evectis, atque ibidem conclusis, instar nubium (ut loquitur Quercetanus) in aere expansarum, quæ deinde conglacientur ab humore, vel vapore salinæ, mercurialis, vel sulphureæ conditionis, ut præsertim esse solet spiritus acidus vitrioli naturam adeptus; Licet Paracelsus jecori, & pulmoni vitium hoc interdum adscribat, & modo sulphur, modo mercurium, illius causam accuset.

P. Barbette causam existimat lympham esse

esse crassiorem nervos obstruentem. Et Fredericus Deckers *in notis ad eumdem* addit etiam ex Platero Pituitam tenacem, sanguinem extra proprios ductus stagnantem, omnemque materiam viscosam in cerebro collectam.

G. Blasius illam refert ad defectum spirituum animalium in musculis, a quibus sensum, & motum unice pendere arbitratur.

Sylvius vero Deleboe in eorumdem spirituum defectum, torporem, immobilitatem, vel conturbationem vehementem adscribit: in defectum, vitio sanguinis, vel cerebri: in torporem ab usu opiatorum, aut meri immoderato: in conturbationem ob ictum, vulnus, casum. His quoque addit defectum ipsorum in organis ob viarum obstructionem, angustiam, vel compressionem, solutamque unitatem cum nervorum, tum arteriarum, præsertim carotidum.

J. Vvepferus postquam observasset in cadaveribus quorumdam hoc affectu defunctorum sanguinem a venis egressum in grumos concrevisse, vel etiam serosam colluviem totum cerebrum inundasse, statuit tandem loca principaliter affecta in apoplexia, non esse ventriculos, sed cerebri, & cerebelli substantiam: Causam vero proximam esse, vel impeditum sanguinis per arterias in cerebrum influxum, vel prohibitum spirituum animalium e cerebro, & cerebello per nervos ad subjectas partes descensum.

Pathol. c. 2. Vvillisius, constituta primum duplici apoplexia, quam alteram cerebro, alteram cerebello assignat, atque hanc, vel *accidentalem*, vel *habitualem* nuncupat; Causam prioris adstruit ingentem continuitatis solutionem in ipso cerebri meditullio, aut subitam spirituum dissipationem: illam quidem a sanguine in cerebrum effuso propter casum, ictum, concussionem, ejusdemque sanguinis acritudinem, itemque ab apostemate, sive abscessu dirupto, vel etiam a serosa colluvie; hanc vero a narcoticis potentioribus, & ab aquarum ardentium potu immoderato. Posterioris autem apoplexiæ causam conjunctam consistere docet in cerebri, & corporis callosi poris protinus oppletis, occlusisque, atque in spiritibus a materiæ irruentis maligno contactu dissipatis, ac veluti acido vitrioli affectis, redditisque motui ineptissimis. Denique tum cerebrum, tum cerebellum huic morbo obnoxium arbitratur: Cerebrum, si crebræ vertigines præcedant: Cerebellum, si incubus, pulsus intermittentes, syncopæ, ac iteratæ lipothymiæ.

Helmontius sicut cæteras ægritudines cerebri, ita hunc affectum vitio *Duumviratus* attribuit, sed præsertim stomachi. Non tamen negat Apoplexiam ex utero, & ex vitiato fellis fermento. Hinc remediis illam curari, ait, stomacho aptissimis, præcipue aromatibus; recentem vero multoties promoto solum vomitu. Jus duumvir. Asthma, & Tuss. Ign. Act. Regim a sede Anim. & de lith. c.9. Retenta Morb. sed. in amens.

Verum si anatomicis observationibus standum est, a pluribus, variisque causis Apoplexias ortas deprehendes, scilicet ab occlusis vasis, a concreto sanguine, aut extra proprios ductus per cerebrum effuso; ab obstructis, ulceratis, vel compressis arteriis, præsertim caroticis; a sero, & limpha stagnante in ventribus; ab impedita ejusdem transcolatione in cortice cerebri, ab hydatidibus, & variolis in meningibus, & plexibus; ab abscessu, a pure, a calculis, aliisque gravantibus, opplentibus, vel dissolventibus cerebri substantiam.

Si præterea externas causas spectemus, frequentiores, & manifestatiores illæ observatæ sunt, capitis ictus, contusiones, terrores inopini, fulmen, immodicus vini, aut ardentis aquæ potus, narcoticorum immoderatus usus, vehemens animi motio, potissimum Ira, Pudor, Mœstitia, Timor. Novi lanionem, qui cum vellet quemdam adoriri, a quo fuerat injuria affectus, ab illo eodem frusto carnis ictus, ira simul, & timore commotus repente concidit, & mortuus est. A peculiari etiam Temporum, & Aeris constitutione accidunt non raro in quibusdam Regionibus Apoplexiæ, ut ex pluviosa tempestate evenire scribit Hippocrates 3. *Aph.* 16.

Speciatim autem notatu dignum est, quod idem Hippocrates 4. *de rat. vict. in acut.* sub nomine Aphoniæ Apoplexiam fieri docet propter interceptionem vasorum; inquit enim: *Cum quis repente obmutescit, id venarum interceptiones, occlusionesque faciunt;* quod etiam innuere videtur *lib.* 2. *de Morbis*. Interceptiones autem nonnisi ad impeditum sanguinis (ut etiam lymphæ) circuitum referri possunt. De qua re Rolfinch. *dissert. Anatom. lib.* 6. *cap.* 50. Legi quoque meretur Fernelius 2. *de abd. rer. caus. cap.* 15. text. 21. & 27. ubi Galen.

Neque despicienda est observatio Avicennæ *fen.* 1. 3. *tr.* 5. c. 12. dicentis: *Qui plurimum utuntur venæ sectione propter melancholicum sanguinem, ex multitudine quidem phlebotomia juvari videntur, sed in fine*

fine deficiunt, quoniam incidunt in apoplexiam, & similes morbos.

Itaque ab his cunctas causas apoplexiam inferre valentes, deducere nullo negotio licebit. Ad signa vero, quod attinet. Cum quis repente concidit omni sensu, & motu privatus, superstite solum respiratione, sed difficili, aut interrupta, procul dubio apoplecticus existimandus est. Quandoque etiam adeo fit debilis respiratio, ut ne vix quidem perficiatur, etsi ori admoveatur candela accensa, vel speculum mundum, & perpolitum; unde nonnulli tamquam mortui sepulturæ traditi fuere. In his igitur certius vitæ indicium est pulsus, qui licet exiguus, aderit tamen; eoque differt apoplexia a Syncope: hanc enim sensus non destituit, quamvis pulsus deficiat: illam vero comitantur sensuum omnium abolitiones, sed pulsus perseverant. Internoscetur insuper ab epilepsia, lethargo, caro, uteri præfocatione: quia in epilepsia corpus convellitur: in lethargo febricitat, & aliquo sensu gaudet; nam lethargici aliquando vocati respondent, & inducto dolore commoventur: in caro respiratio non tam graviter offenditur, & aliquis sensus manet: demum in uteri præfocatione, neque respiratio læditur, sed & patiens conqueritur, & sentit, interrupta suspiria ducit, & plerumque etiam facies ingenti rubore suffunditur. Cæterum causæ, partim ex superius traditis, partim etiam ex adstantium relatione eliciuntur: quamquam in hoc non raro Medici decipiantur.

Præcedere autem solent apoplexiam gravans capitis dolor, vertigo tenebricosa, corporis tremor, desidia, aut languor, internorum sensuum turbatio, evidens in memoria defectus, in somno gravitas, & incubus, dentium stridor, & labiorum palpitatio; de quibus late Ægineta *lib.* 3. *cap.*18. & Avicenna 1. 3. *tr.* 5.

Hinc Prognosis ad malum est, nam ut plurimum apoplectici intra quatriduum moriuntur. Solet tamen in paralysim desinere, vel in Hemiplegiam, deposita nimirum materia in partes inferiores. Hippocrates 2. *Aphoris.*42. *solvere fortem Apoplexiam*, inquit, *impossibile; debilem vero non facile*. Et 6. *Aphor.*51. *Quicumque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti* (grece Aphoni) *fiunt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit:* quem Aphorismum de Apoplexia Galenus exponit. Præterea non referri in vitam eos, quibus spuma circa os apparet, dicitur 2.*Aph.*43. (quamvis Galenus *in comm.* nonnullos in vitam relatos, referat, quibus spuma circa os apparuerit.) Et 7. *Aph.* 58. *Quibus cerebrum aliqua ex causa concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri;* diruptis fortasse venulis, aut arteriolis, effusoque sanguine cerebrum comprimente, ut extant Historiæ apud Vvepferum, Fernelium, & Henricum ab Heers. A graviori etiam, vel leviori respirationis læsione de vario eventu licebit præsagire, documento Galeni 3. *de loc. aff. cap.*7. Quod apoplectici, absque respiratione ad dies integros deducantur, & tandem expergiscantur, & reviviscant, scribit Vvillisius evenire *non propter calorem vitalem denuo in corde exsuscitatum* (*namque hic non penitus disperiit*) *sed quatenus materia morbifica e cerebello discussa, vel evaporata, cordis motus, tamquam horologii ponderibus appensis, redintegratur*. At cur tamdiu fine respiratione in vita conservari possint, non explicat. Verisimile quidem est, eo tempore feriari a motu musculos intercostales, & diaphragma; Pulmonem vero, lente tamen, & non admodum expandi, sed quantum satis sit motui cordis, & sanguinis conservando, qui nostris sensibus vix conspicuus est: tametsi intercipi quoque posse vitam observemus in his, qui in aquis pereunt, pedibus enim suspensi, & calido adjuti plerumque reviviscunt, etsi ad horam mortui jacuerint. Ad hoc etiam facit, quod hyeme ex Istri fundo hirundines conglobatim retibus ad piscandum paratis extrahuntur, atque ad Solem expositæ expergiscuntur, quamvis deinde ad longum tempus vitam non trahant: quod non ita evenit, cum suapte natura, Vere adveniente Hyems solvitur: illæ enim resurgunt, & usque ad nos nidificandi, gignendæque prolis gratia advolant. Daniel Bartolus Jesuita in libello Italico, cui nomen fecit *Del Ghiaccio*, ait, ad mare Balticum quotannis multa hirundinum millia convenire, quæ tandem arcte in globos coeunt, atque ita in maris fundum sese dejiciunt, ut ibi hyemem transigant; additque aliquando volumina illa hirundinum sagenis extrahi. Quod vero Galenici de Transpiratione, seu Perspiratione dicunt, imperceptibile est, cum apoplectici in his casibus adeo refrigerentur, ut pene marmorei evadant, & fuliginum perspirationem per cutim admittere non possint: præterquam-

Exercit. de apop. De abd. rer. cauf. L. 2. c. 15. obs. 11.

V. Hel. Demens Idea.

Num. 19. exp. 9.

quod decipiuntur quoque in usu respirationis, ut alibi dictum.

A gravi hac in respiratione noxa contingit, ut apoplectici, vel nunquam, vel rarenter evadant: læsa namque tam graviter respiratione, sanguinis, & cordis motus interturbatur, ac impeditur, unde vita desinit, quam a cordis, & sanguinis motu esse alibi explicuimus.

Ut igitur aliqua ex his, quæ de illius curatione Medici scripserunt, attingamus, Vetustiores Dogmatici, & Galenici iisdem fere medicamentis usi sunt in apoplexia, ac in epilepsia, cæterisque soporiferis affectibus, solum in apoplexia purgantibus validioribus urgent, aliisque vim habentibus quoquo modo evocandi; quoniam hanc existimant comitari ventriculorum cerebri maximam obstructionem; quamobrem nedum catharticis acrioribus obstruentes crassos succos solvere, & educere conantur, sed etiam balanis, clysteribus acerrimis, vesicantibus, cucurbitulis, cauterio cervici, & suturæ coronali admoto, necnon candente sartagine moliuntur.

Nec insuper a venæ sectione abstinent, præsertim si vultus rubicundus appareat, fulti etiam authoritate Celsi, qui *lib.* 3. *cap.* 27. inquit: *Si omnia membra resoluta sunt, sanguinis missio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantum differt, vitam interim infestat. Post sanguinis missionem si non redit & motus, & mens, nihil spei superest; si redit, sanitas quoque prospicitur*. Hinc Paulus Ægineta omnibus aliis postpositis medicamentis illico ad phlebotomiam confugit, neque semel tantum, sed bis, & eodem, aut sequenti die, secta vena cubiti, vel cephalica, ut vult Avicenna, Rhasis, & Mesues. At Aetius primum vomitoriis, vel clysteribus, ventrem exonerat, mox sanguinem mittit, cui consentit Oribasius.

Lib. 3. cap. 18. 1. 3. c. 1. div. c. 12. cap. de Apopl. Tetrab. 2. s. 2. c. 27. Syn. l. 7.

Inhærent his recentiores Galenici, sed cautius procedendum arbitrantur in sanguinis detractione, cum a pituita illa pendere videatur: quare clysteribus potius, cucurbitulis, & evacuantibus, tum universalibus, tum particularibus insistunt. Si vero a sanguine illam ortam credant, ducti a rubore vultus, a suppressa ejusdem evacuatione, venarum, arteriarumque tumore, sanguinis missionem primum instituunt, postmodum purgantia exhibent. Sic pariter ab opiatis inductam, vel ab ictu, aut vulnere, tractant excitantibus ægrum, & vulnus Chirurgorum ope ad cicatricem perducentibus.

Hermetici sua his adjiciunt antiapoplectica. Et quidem inter purgantia præstare ajunt, helleborum, ejusque extractum, & syrupum helleboratum dictum descriptione Quercetani; ac inter roborantia, balsamum antiapoplecticum, & aquam antiapoplecticam Hartmanni, itemque oleum camphoræ, spiritum apoplecticum cum vitriolo præparatum, & elixir cephalicum Michaelis, aquam apoplecticam Mynsichti, ejusdemque balsamum.

Tetrad. gravisf. c. aff.

P. Barbette sicuti existimat lympham crassiorem nervos obstruentem causam hujus affectus esse; ita illi evacuandæ, attenuandæque incumbit. Quare exhibet resinam agarici, & extractum catholicum, cum tartaro vitriolato; pariterque decoctum sennæ, radicis ireos, agarici, & seminum pæoniæ, cum diacarthamo. Commendat insuper tamquam efficax medicamentum spiritum salis dulcem rite præparatum, & continuo in vino, aliove potu assueto ad guttas x. vel xv. assumptum. Additque ejus Adnotator Deckers omnibus præcellere salis ammoniaci flores, vel ejusdem spiritum, eumque non tantum pituitam solvere, verum etiam acido austerum corrigere, atque mæstos hilares reddere. Fatetur præterea seipsum felici cum successu usum linimento ex oleo succini, spicæ, castorei, additis floribus hyperici, & succo rutæ expresso. Purgantibus vero miscendum jubet castoreum, addendamque resinam colocynthidis, extractum hellebori nigri, tartarum vitriolatum, & spiritum salis ammoniaci.

G. Blasius aliam, atque aliam curationem pro variis causis suscipit. Quare cum spirituum defectu ortam apoplexiam arbitratur, remediis spiritus reficientibus insistit. A narcoticorum immoderato usu, fumo carbonis, vapore calcis, similisve; alexipharmacis, sudoriferis; errhinis, & apophlegmatismis utitur. Si a cerebri imbecillitate: cephalicis roborantibus, & antiapoplecticis. Si ab angustia viarum, scilicet nervorum: pro causæ conditione varia, varia exhibet. Semper autem ac ab humore obstruente, aut comprimente illam fieri putat, enematibus, & balanis acribus ejus evacuationem molitur, præter sternutamentum moventia, cucurbitulas, fomenta, olea, cerebrum speciatim repurgantia.

Pari modo Sylvius procedit, atque a causis diversis, unde apoplexiam progigni existimat, diversa quoque medicamen-

torum genera commendat. Spiritus animales deficientes reficit; quæ eorumdem generationi, vel transmissioni impedimento sunt, removet; ideoque fluentem extra vasa sanguinem, ne spinalem medullam comprimat, alio divertere, ac venæ sectione in pede instituta detrahere se putat; effluxum vero, ad palatum, & nares allicit per concretum sanguinem dissolventia. Si vero pituitosum humorem in spinalem medullam confluere coniiciat, etiam purgantibus acrioribus per alvum subducere illum adnititur; nec abhorret a cauteriis, cucurbitulis, sinapismis, & quod majus, a larga sanguinis evacuatione. Cæterum capillorum avulsionem, cutis vellicationem, digitorum distorsionem, narium frictionem, corporis in situ prono concussionem, ligaturas, fricationes cum aceto, & sale, ac vomitoria, quæ plurimis proficientia creduntur, ipse vel improbat, & vituperat, vel tamquam inutilia despicit. Apoplecticis autem ex opio, vino, ejusque spiritu, præter venæ sectionem, frictiones, & ligaturas, opitulatur aceto, castoreo, oleo succini: & si ventriculus cibo gravatus percipiatur, etiam vomitoriis, & purgantibus medicamentis occurrit. Postremo a capitis concussione turbatos spiritus anodynis medicamentis sedandos, demulcendos, ac refocillandos esse monet. Reliquas apoplexiæ species insanabiles existimat.

Quamvis VVepferus nondum, quod sciam, in lucem emiserit Centuriam Observationum, & Curationum apoplecticorum, jam diu pollicitam, curandi tamen methodum ex historiis in auctuario descriptis hanc colligere licet. Præmissa venæ sectione, cum terebram adhibere nequit, capiti sacculos quosdam cephalicos in vino decoctos applicat, tincturam Traumaticam, tum externe, tum interne adhibet, itemque julapium ex aqua hederæ terrestris, veronicæ, chærefolii, betonicæ, cum syr. viol. papav. errat. & acido citr. compositum, vel etiam decoctum C. C. præter alvum subducentia. Tincturam autem Traumaticam sic describit. *Butyr. Majal. lib. iii. liquef. lento calore in vase terr. vitr. & de spum. add. fol. & flor. herb. recent. quarumlibet perfectam maturitatem adeptarum, ac minutim incis. scilicet herbæ chæref. petrof. singul. m. jj. plantag. utriusque, nasturt. aquat. anagall. beccabung. solan. meliss. virg. aur. pentaphyll. veron. bistort. nicot. salv. n. flor. hyper. cent. min. singul. m. i. ß. diger. in loco tepid. & quotidie bis, terve bacillo agit. donec herbæ omnes mutuo accesserint; postea coq. lento calore, & fortiter exprim. Mox huic expressioni ind. lumb. terrestr. aq. plantag. & aceto rubi Idei lotor. & minutim concisor. unc. i. ß. Iterum coq. lento calore ad consumptionem succorum, & percolet. tandem admisceatur mell. despum. lib. i. & servetur in vase terr. vitr.* Dosis *dr. i. vel etiam ii. seorsim, vel in jusculo solut.* quoties suspicio concreti, & congelati sanguinis obvenit. Nonnulli cum lumbricis commiscent stercoris ovilli *m. i.* quod tamen tuto omitti potest.

Parum a superioribus differt VVillisii Therapeia. Is enim, vel ad præsentem, vel ad ingruentem paroxysmum respicit. In præsenti, detinendum monet ægrotantem extra cubile, vel saltem erecto capite, si cubili illum committere necessum sit: mox phlebotomiam indiscriminatim necessariam, minimeque differendam opinatur, acriori enemate prius injecto, ex speciebus hieræ, diacolocynthide, & infuso croci metallorum, deinde vesicantia cervici, cruribus, & pedibus applicanda, & toti corpori frictiones dolorificas suadet adhibendas. Interim spiritus animales roborat, & acuit, spiritu C. C. & fuliginis cum julapio cephalico. Post hæc emeticum commendat ex sale vitrioli cum oxymelle scillitico, aut infuso croci metallorum, deinde propinat elixir vitæ Quercetani, spiritum lavendulæ, spiritum theriacalem camphoratum, tincturam pæoniæ, succini, aut coralliorum cum aquis apoplecticis. Naribus vero admovet spiritum salis ammoniaci, aut suffitus ex galbano decocto in aceto acerrimo: Frontem, & sinciput fovet aceto bezoardico, cathartica repetit, hirudines temporibus, & post aures applicat, vertici abraso ferrum candens imponit, & spiritum C. C. aut fuliginis in majori dosi exhibet.

In Prophylaxin vero eorum præsertim, qui a parentibus apoplecticis orti, vertigini, incubo, aut leipothymiæ obnoxii observantur, consulit catharsim tum per os ex infuso croci metallorum, cum sale vitrioli; tum per alvum cum pilulis Rudii, vel e succino, pluries repetitis: postmodum cauteria in homoplatis, vel in cruribus; ac vicissim cephalica diversi generis, spiritum salis ammoniaci ex succino; elixir pæoniæ, tincturam succini, elixir vitæ Quercetani,

F 2

ni, spiritum cerasorum nigrorum, juglandium, vel rorismarini, decoctum Thee, vel Coffe, aut confectionem chocolatæ in hunc finem ab ipso descriptam, propinat, ut fusius apud eumdem est legere.

De Feb. cap. 19. nu.7. Quoniam Helmontius affectum hunc stomachi vitio attribuit, illi propterea succurrere studet: præ cæteris vero commendat salem volatilem aromatum; inquit enim: *Si oleum cinnamomi, caryophyllorum, lavendulæ &c. noveris transmutare in salem volatilem, nactus es medicamentum temperatum, efficiens quantum de istis simplicibus sperari potest in veteri vertigine, palpitatione, apoplexia, similibusque*. Alibi etiam fatetur recentem apoplexiam per vomitum De lithiasi c. 9. nu. 51. curatam, præcipue ex vitriolo albo; alias vero, & in paralysim deductas, exhibito diaphoretico Paracelsi. Ejus insuper sectator P. Jo. Faber curandæ apoplexiæ arcanum in vomitu consistere, scribit; quamobrem vinum emeticum, pulverem emeticum, & flores Antimonii summe prodesse testatur: postea sudorifica exhibet, præsertim quod ipse ex stamno componit.

At longum satis foret omnia medicamentorum genera a Medicis præscripta hic recensere, cum quisque pro re concepta, diversa, ac varia consulat; solum celebriora, ac magis comprobata in medium adducere supererit.

Consil. 14. sect. 3. Memorat Solenander in Consiliis quamdam aquam adversus apoplexiam, paralysim, & Epilepsiam, cum confectione, quibus Palatinos Comites Electores feliciter fatetur usos. Aquam ex his conficit: *flor. lilior. convall. m. viii. in vini generosi alb. lib. iv. infund. & agit. atque post quatuor, vel quinque dies distill. in* B. M. deinde cum hac commiscet, *flor. stœchad. Arab. & flor. rorismar. singul. m. j. flor. lavend. m. j. ß. caryobyll. & nuc. odor. singul. dr. j. ß. cubeb. dr. ii. quer. dr. iii. ß. rad. pæon. unc. iii. quæ rursus indita in vitreum vas per dies vii. ad solem & sæpius agitata, denuo distill. in* B. M.

Confectio vero est, quæ habet: *sem. pæon. decortic. unc. ß. margar. scr. i. macis dr. ß. fol. aur. vii. sacch. optim. in aq. suprascripta solut. nuc. v.*

Consil. 16. Rolfinchius in consiliis Medicis singularem prædicat aliam aquam, atque miræ virtutis esse scribit in roborando cerebro, & nervis, sive intrinsecus assumatur, sive exterius adhibeatur. Fit autem ex *fol. salv. cum summit. & fl. amarac. lil. convall. meliss. hysop. & lavend. singul. m. ii. rorismar. verben. singul. m. ß. rad. doronic. unc. i. nuc. myrist. galang. & cinnam. singul. unc. ß. bacc. laur. & junip. unc. iii. herbæ paris. unc. i. sem. carvi, cubeb. & cardam. singul. unc. ß.* Contusa optime omnia infundantur in vin. alb. optim. q. s. & detineantur in fimo equino per dies XIV. postea distill. in B. M. & aqua servetur Dosis ad libitum pro conditione patientis.

De Salvia peculiariter notandum ejus decoctum, vel extractum efficacissimum esse, ut notat etiam Hartmannus, qui scribit subscriptæ aquæ vitæ usu loquelam apoplecticos recuperare. In *aq. vit. q. s. gran. junip. m. ii. contund. & macer. per triduum, & colentur; deinde imponatur salvia, pulegium, & nasturtium æquis partibus cum dr. j. croci*.

Describit insuper aliam aquam suæ inventionis, quam unice prodesse ait ad cochleare unum, cum gutta una, vel altera olei succini, jejuno stomacho. Mirabile quoque inquit esse balsamum vitæ compositum ex balsamis Orientali, & Turcico: itemque balsamum Apoplecticum Crollii, & aquam vitæ apoplecticam ejusdem: necnon laudanum antiepilepticum, & oleum camphoræ verum a seipso descriptum. Addit præterea Cardilucius ad excitandos apoplecticos, morbumque hunc gravem expugnandum, valere mirum in modum spiritum elicitum ex sale tartari, & ammoniaco, si nimirum naribus admoveatur, & in os patientis instilletur.

Aliam aquam antiapoplecticam conficit Sect. 19.
Mynsicht aliudque balsamum, atque utrun- Sect. 34.
que mire extollit: sicut & spiritum salis Sect. 1.
coagulatum, præter alia innumera.

Henricus ab Heers ad apoplexiam ex capitis ictu, casu, aut contusione magni facit emplastrum, quod etiam a Francisco Valleriola commendatum, & a seipso fidum inventum, ait, atque tale est: *gumm. hederæ, ceræ, & terebinthinæ, singul. unc. iij. resinæ purgatæ unc. ss. succ. corymbor. hederæ unc. iv. ammon. unc. ii. ol. ros. unc. ii. & ss. cum farin. fabar. q. s. f. cer. capiti abraso imponendum*. Lib. 1. obser. med. obs. 12. & 21. Libr 5. obs. 9.

Antiapoplectica denique simplicia interne assumenda recensentur, salvia, rosmarinus, lavendula, ruta, lilium convallium, stœchas Arabica, radices Angelicæ, Imperatoriæ, Pentaphylli, & Tormentillæ, Gummi juniperi, semina Cari, & Sinapis, Succinum; atque ex his eliciti spiritus, aquæ, & olea. Externe vero radix verbasci virgin. quam Hartmannus *in praxi chymiatr.*

miatr. fatetur præsentissimum remedium esse ex collo gestatam: Et Dodonæus tueri ab apoplexia scribit. Excitare apoplecticos refert etiam Hartmannus fumum pennarum Perdicum, & succini, vel hujus oleum intra nares cum penna Perdicis sæpissime inditum. Idem etiam præstare Rutæ balsamum per odorem attractum alii memorant. Boyleus potentissimum ait esse oleum lentisci distillatum, & naribus insufflatum. De Pelle humana adversus apoplexiam notabilem historiam narrat Otho Heurnius, cujus verba hic transcribere non gravabor. *D. Screvelius anno 1639. commemoravit mihi, quod Hagæ Comitis tractasset Chirurgum quemdam Apoplecticum, qui statim, ac corripiebatur morbo, clamabat: PELLIS HUMANA. Screvelius quærebat, quid ea vellet? collo appensam dicebat, eo modo enim ante tempus aliquod apoplecticum Germanum sanatum vidisse, qui subinde cutem humanam expetebat, quam cum ipse a Petro Pauvv Anatomiæ Professore Leydensi petiisset, illico collo appendebat, & apoplexia plane liberabatur.*

Cap. de Catarrh.

Ad cap. 3. lib. 5. Path. Fernel.

Ad arcendam denique apoplexiam pro singulari experimento habet Abraham Seyler relatus *in Epistolis Cratonis, & aliorum Medicorum a Scholzio editis* subscriptas pilulas. *Ex cubeb. calamenth. mastich. nuc. myrist. & caryophyll. singul. dr. j. ambræ d. ß. mosch. gr. vi. cum succo amaraci massam conficit.* Ad scr. j. exhibet, etiam æstivo tempore post frugaliorem cœnam, tempore Novilunii, & Plenilunii.

Epist. m. 8.

De Paralysi.

Definit aliquando apoplexia in paralysim, seu in resolutionem, & abolitionem motus, quandoque etiam & sensus, in una, vel pluribus partibus. Interdum totum quoque corpus (excepto capite) sensu, motuque destituitur; unde paraplegia, & paraplexia: quandoque vero solum pars dextra, vel sinistra afficitur, adhuc cum capitis medietate, & hemiplegia, ac hemiplexia nuncupatur.

Paulo mitior paralysi est stupor, & torpor, in quo partes sensu solum hebetantur: quare is prodromus paralysis, & paralysis imperfecta dici solet, cum præsertim citra præcedentem apoplexiam evenit. Hinc nonnulli, motus privationem in partibus proprie paralysim appellant; sensus vero amissionem, seu diminutionem, potius stuporem, & torporem, Græce ἀναισθησίαν dicunt. Confunditur autem cum paralysi πάρεσις, quæ ab Avicenna *mollificatio* dicitur, cum in ea membra mollia, laxa atque in motu remissa observentur, quamquam Æginetæ paralysi minor esse videatur.

Lib. 3. c. de paralysi.

Putatur fere communiter paralysis contingere ob densationem, compressionem, aut obstructionem nervorum a crassis, glutinosisque humoribus, qui ex cerebro affecto naturæ conamine deponuntur in nervos, & musculos subjectos, unde hi animales spiritus suscipere nequeuntes, nec motum, nec sensum exequi possunt. Addit Avicenna *complexionis membri recipientis corruptionem*, quam Galenus ad *refrigerationem* retulit. Unde ex eodem quidam sub multa pluvia, ac vento impetuoso, cum madidum pallium collo diutius obvolvisset in paralysim incidit; sicut & piscator ibidem ab eodem Gal. memoratus, Hippocrates vero *lib. de flatibus* paralysis, seu siderationis, apoplexiæ, & epilepsiæ causam statuit flatus esse frigidos, & multos per corpus discurrentes, & carnes inflantes.

V. Gal. 1. de symp. Caus. 5. & 2. de symp. caus. c. 3.

Lib. 3. c. de paralysi. 1. de loc. aff. c. 6. 4. de l. aff. c. 4. & l. de caus. mor. c. 9.

At pluribus convellit hanc de nervorum obstructione sententiam Helmontius, quam etiam multo antea exagitaverat Platerus. Ipse vero Helmontius Pylori indignationem accusans, quandoque ex mœrore illam oriri existimat, & aliquando ex Colica, itemque ex utero, a spiritu devio, & erroneo.

De lithiasi c. 9. Pylor. rector. de conceptis, Jus duumvirat. ign. act. regim.

Visum est Sylvio Deleboe fieri paralysim, vel musculorum, vel animalium spirituum vitio. Et quidem musculorum; cum ipsorum fibræ ineptæ sunt, & male dispositæ ad sui extensionem, flaccidæ scilicet, & molles. Vitio vero animalium spirituum, si impotentes sint ad fibras musculorum distendendas; aut quia deficientes, aut quia immobiles. Unde quæcumque possunt flaccidas, & molles reddere musculorum fibras, humiditas in primis aquea, sive in corpore manens, sive forinsecus adveniens: atque omnia nervos angustantia, comprimentia, dissecantia, & narcosim inferentia, recensentur ab eodem causæ remotiores paralysis.

Dicuntur vero VVillisio resolvi nervosæ partes, cum spiritus animales eas non satis irradiant, inflant, & vigore confirmant, sive ob viarum obstructionem, sive ob eorumdem spirituum imbecillitatem:

ob viarum obstructionem quidem, vel quia implentur, vel quia comprimuntur, vel quia in continuitate dissolvuntur: ob spirituum vero debilitatem, præsertim a rebus narcoticis, aut acido vitrioli præditis.

Hermetici demum, & Paracelsistæ hujus morbi causam putant Mercurium in cerebro ex vi apoplexiæ sublimatum, ac deinde in nervorum principium depulsum, postquam a sulphure & sale conglaciatus est; vel etiam in nervos delapsum, cum artis, vel naturæ beneficio est resolutus, superstite solum styptica vitrioli, acidaque conditione.

Quantum vero ab Anatome deduci potuit, Inventum est cerebrum in defunctis ex paralysi multo sero irriguum, molle nimis, & flaccidum; ejusque corpora striata minus firma, & instar amurcæ, discolorata, ut loquitur Vuillisius. Neque vero ejusmodi materiam serosam in cerebro stagnantem, aut nervos irrorantem paralysim attulisse notat Vuepferus: Nam nisi nervi premantur, aut a circumfluo humore corrodantur, vel in sphacelum abeant, paralysim non incurrunt. Quandoque etiam sanguis e diruptis vasis effusus in substantiam cerebri repertus est, cum præsertim ab ictu, vel vulnere resolutio accidit. Aliquando demum apostema, vel pus ex apostemate, quod maturuit.

Engal. de scorbut. Sennert. in Inst. Vuilis. c. 9. hist. 2. Referuntur quoque paralyses accidisse ex colico dolore, (licet ex hoc affectu potius immobilitas sequatur, quam paralysis ex Sylvio) ab affectione scorbutica; a læsione spinalis medullæ, ejusque tumore, contusione, casu, & luxatione vertebrarum; itemque a crapula, nimioque vini usu; sicut pariter a medicamentis opiatis, fumo, aut diuturna contrectatione Mercurii, halitibus Antimonii, Calcis, & Auripigmenti; a somno etiam in locis humidis, aut sub umbris arborum malignarum, a metu, & mœrore vehementi; ab ambiente nimis frigido, vel mora sub dio, & in locis nivosis, sessioneque super lapidem marmoreum, ut refert aliquibus accidisse Galenus 1. *de loc. aff. capit.6.* & 4. *ejus-*

Lib. 3. c. 30. & 43. Lib. 5. de part. mor. & sympt. c. 3. Lib. 1. c. 36. obs. 58. Cent. 1. obs. 34. & cent. 3. obs. 10. cent. 3. obs. 89.

dem operis capit. 4. Similiter a metastasi humorum in musculosas, & nervosas partes, ut testatur idem Galenus *capit.* 4. *de loc. aff.* de quodam ex peripneumonia convalescente; & Ægineta ex colica; & Fernelius ex febre biliosa. Sic pariter ex mœrore, animique sollicitudine, ut memorat Trallianus, & a graviditate, ut narrat Riverius; a Cranii carie, a detentis in acervo tritici cruribus; & a viperæ morsu, ut Jo: Rhodius testatur.

Notissima per se est paralysis, & cuilibet perspecta, satis enim manifeste dignoscitur ex privatione motus, & sensus, vel in toto corpore, excepto capite, ut in Paraplegia, vel in illius medietate solum, sive dextera sive sinistra, ut in Hemiplegia; vel in aliqua solum parte, puta brachio, crure, manu, pede, digitis, ut de Pausania refert Galenus 1. *de loc. aff.* 6. qui in tribus digitis sensum amiserat ex lapsu in vertebras dorsi; quamvis ex superius dictis læsio in sensu potius stupor appellari mereatur. Ex 3. ejus. oper. 10.

At cur aliquando motus illæso sensu, aliquando inoffenso motu sensus adimatur, etiam apud veteres dubitatum fuit: Nonnulli diversitati nervorum affectorum causam attribuerunt, si nimirum nervi motui potius, quam sensui destinati, vel contra læderentur. Alii quamvis id in quibusdam nervis verum arbitrentur, non tamen in cæteris omnibus a spina orientibus admittunt, cum compertum habeant ab iisdem nervis sensum, & motum partibus suppeditari. Quare ad variam nervorum obstructionem causam retulere: Si namque obstructio tanta sit, ut omnino influxum spirituum in subjecta membra impediat, tum motum, tum sensum aboleri dicunt; at motum solummodo, non sensum, semiobstructio tantum in illis fiat, cum inde possint aliqui saltem spiritus in inferiores partes excurrere, a quibus queat sensus haberi, minime vero motus, qui longe pluribus, & confertioribus spiritibus indiget, ex eo quod sentire sit quoddam pati; movere vero agere, plusque exigi ad agendum, quam ad patiendum. At quamvis hoc pacto sensus absque motu videatur sustineri posse; non tamen vice versa motus absque sensu, ut in stupore, & in casu Pausaniæ. Hinc alii confugiunt ad naturam partis affectæ, in quam nervi diffunduntur: quamobrem si nervus tendat in musculum, motus deperdetur, sed non sensus; si vero in membranas, sensus abolebitur, non motus. Existimaverim autem defectum sensus, & motus in paralyticis omnino pendere a vitio fibrarum nervearum, & musculorum, quæ fortasse laxiores, flaccidiores, aut crassiores redditæ, aliove simili modo affectæ ineptæ evadunt sensui, & motui in partibus promovendo, quemadmodum alias innuimus. Cumque hæ aliquando, prope nervorum initium,

tium, quandoque vero in spina, & in aliquibus illius vertebris, interdum etiam in ipsismet partibus lædantur, contorqueantur, comprimantur, tumefiant, aut obrigescant; propterea fit, ut paraplegia, hemiplegia, aut paralysis particularis accidat, vel ἀναισθησία. Huc etiam facit, quod notat VVillisius de discrimine nervorum prodeuntium a cerebro, & cerebello, pro motibus voluntariis, & involuntariis subjectorum membrorum.

Atque hinc suspicandum evenire, cur aliquando membra paralysi affecta temporis progressu macrescant, & sensim extenuentur: scilicet quia causa paralysis haudquaquam in nervis hæret, & spina, sed in ipsis carnibus, ubi fibræ nerveæ vitium contraxerunt; quamobrem non mirum, si alibilem succum e sanguine suggestum sibi ipsis apponere non possunt, unde tandem contabescunt, ut in arborum foliis, ac fructibus per hyemem experimur; quamquam hoc velint Glissonius, VVarthonus, aliique ab impedito potius per nervos succo nutritio provenire. Expertus sum autem membra motu magis, quam sensu privata contabescere; quin etiam non raro quæ torpida solum erant, succi plena remansisse: quia nimirum per motum musculi extenduntur, dilatantur, admittuntque in suis poris nutrimentum, quod ipsis accedit. Quare ejusmodi Tabes partibus potissimum extremis accidit, cum illarum vitio fibræ nerveæ offenduntur; secus cum vitium solius spinæ, vel cerebri est. Postremo sensus deficiet, si membranæ: motus vero, si musculorum carnes afficiantur.

Quibus signis inductæ paralysis causæ internosci possint, ex superius dictis facile colligitur, præterquam quod relatione ægrotantis, & adstantium, habitu corporis patientis, anni tempestate, & ex prægressis causis sagaci Medico palam fient.

Facilius plane de ejusdem eventu conjectare licebit. Quo namque plures, & principaliores partes affectæ fuerint, eo gravior, & periculosior existimanda; sicut pariter si a vulnere, vel casu ab alto cum luxatione vertebrarum, aut si citra causam manifestam accidat cum motus, & sensus abolitione. Qui præterea per omnia membra resoluti sunt, solent celeriter rapi; ac si correpti non sunt, diutius quidem vivunt, sed raro tamen ad sanitatem perveniunt, & plerumque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa, ex Celso *lib.3. cap. 27.* Periculosa quoque est paralypsis apoplexiam consecuta: facile enim illam revocat, & necem affert. Sperandum vero de salute recuperanda, cum febris supervenit, vel diarrhœa, & æger obesioris est constitutionis, modo paralysis recens sit, & levis, ut advertit Marcellus Donatus. Resolutiones partium, urinis repente multis, sanescere quoque scribit Hippocrates *in Coacis prænotionibus*; At vero sudoribus confestim manantibus, malum.

6. Aph. 48. V. Avic. l.3. f2. c.2.

V. Gale. comm. 2. in 1. proph. t.50. Rhal. 1. cont. Lib. 2. hist. mirab. c.4.

Ad paralysim ergo, quam medicabilem existimant, hæc remedia adhibent. Primum autem, qui omnem paralysim ab obstruentibus crassis, & pituitosis succis oriri putant, evacuantibus potissimum utuntur, & quidem fortioribus, tum emeticis, tum cathartacis subducentibus, præcipue ex colocynthide, agarico, hermodactylis, turbith, gummiguttæ, hiera, pilulis cochiis, fœtidis, aggregativis, & ex tribus Galeni; deinde ad particulares capitis, & spinæ evacuationes procedunt per errhina, apophlegmatismos, & cauteria. His adjiciunt unctiones, & fotus per universam spinam, cum oleo laur. chamæmel. rut. cost. & de spica; itemque decocta capitalia ex sarza parilla, ligno guajaco, sassafras, china, atque ineunte æstate ad sudatoria Puteolana nostrates Medici ægrotantes amandant, indicta interim diæta ad calidum, & siccum vergente.

Helmontius eadem hic adhibet, quæ in apoplexia; speciatim vero commendat lac unionum.

Cum Sylvius Deleboe plerumque ortam putet paralysim ab humore pituitoso, vel aqueo spinalem medullam ita irrigante, ut liber per ipsam spiritibus animalibus transitus denegetur; curationem propterea dirigit ad hunc humorem ab affecta parte tollendum; præcavendo etiam alterius affluxum, & malam dispositionem in spina inductam emendando. In quam rem catharticis, & caputpurgiis utitur ex colocynthide, hermodactylis, turbith gummoso, una cum mercurio dulci, quem optimum in hoc affectu esse dicit, & in cæteris morbis a crassa pituita oriundis. Mox vero adhibet ea, quæ e cerebro per nares, & palatum humores educunt; atque etiam cervici caustica medicamenta admovet: Phlebotomiæ tamen parcit, nisi minus commode sanguis circuire videatur, sumpta conjectura ex pulsu minus pleno, & oppresso, sed molli, atque ex anhelitu frequentiori. Ad emendandos insuper, simulque educendos pituitosos humores, conferre ait sudorife-

Tit. potestas Medicam.

ra, ex ligno guajaco, juniperino, sassafras, & similibus, additis quoque radicibus chinæ, iridis, enulæ campanæ, acori, sarsæparillæ, galangæ, curcumæ, ut & foliis chamæpityos, salviæ, sampsuchi, rorismarini, betonicæ, thymi, polii, floribus primulæ veris, stœchados, anthos; seminibus cari, fœniculi, sileris montani, erucæ, rutæ: baccis lauri, & juniperi. Ex his conficit quoque fotus, & balnea calide applicanda parti affectæ; approbatque balnea naturalia, præsertim sulphurea, vel artificialia ex plantis prædictis cum sulphure, & sale lixivio composita; aut hypocausta cum vini spiritu accenso. Partibus affectis roborandis prodesse subdit olea baccarum juniperi, lumbricorum, castorei, succini, rorismarini, ceræ, galbani; unguentum nervinum, Martiatum, Agrippæ; vel emplastrum betonicæ, meliloti, oxycroceum, cum quibus permiscendum suadet alumen scissile, tum crudum, tum præparatum.

Ab aliis causis inductam paralysim curandam adstruit remediis in apoplexia memoratis.

Latiorem paralyseos curationem instituit Thomas Vvilisius pro causarum sibi propositarum varietate. Tres vero potissimum generales medendi rationes exhibet a triplici causarum genere desumptas. Primo si ab externo accidenti, puta plaga, casu ab alto, vulnere, frigoris excessu, & similibus. Secundo si alteri affectui, scilicet apoplexiæ, caro, colicæ, aut febri diuturnæ succedat. Demum, si per se, & nullo præcedente morbo, invadat, prævio solum malo corporis apparatu.

Ad primum: curandum, inquit, ut pars læsa conformationem pristinam recuperet: Ne vero ad ipsam utpote affectam, & debilem, sanguis affluat, phlebotomiam commendat, victum tenuem instituit, hydroticis moderatis insistit, & pulverem ad casum in Pharmacopœa Augustana descriptum, atque insuper decoctum traumaticum radicum rubiæ tinctorum, petasitidos, aut florum hyperici, sæpius assumendam consulit. Interim loco affecto topica adhibet ex balsamis, lituris, fotibus, cataplasmatis, emplastris, prout tumor, vulnus, contusio, aliudve simile in partem inflictum expostulaverit.

Ad secundum: ut causa conjuncta removeatur, phlebotomiis, catharticis, enematibus, sinapismis, cucurbitulis, sternutamentum moventibus, aliisque in similibus morbis capitis applicari solitis, incumbit.

Ad ultimum; ne paralysis accedat, vel repetat, spiritus animales promovere, & cerebrum roborare adnititur; cumulata vero recrementa per catharsim, & vomitum moventia circa utrumque æquinoctium repurganda monet; cæteris autem temporibus cephalica remedia utilissima censet. Ad jam inductam vero præter cathartica leviora, cephalica, & antiscorbutica conducibilia existimat. Verum pro duplici ægrotantium statu geminam curationis methodum proponit: alteram pro paralyticis frigidis, alteram pro calidis; pro frigidis quidem, post vomitum, & purgationem, præscribit electuaria, decocta, aquas stillatitias, tincturas, pulveres, tabellas, pilulas ex cephalicis, & antiscorbuticis simplicibus amaris, & acutis aromatibus. Pro calidis vero, ab acribus abstinet, & mitiora solumconsulit, sub iisdem tamen formulis exhibita. Per idem tempus denique, partes affectas fovendas, & liniendas esse præcipit, congruentibus oleis, ceratis, & balsamis, pro ratione temperiei ægrotantium; atque insuper diaphoreticis, ptyalismum provocantibus, & vomitum, utendum, ut ductus obstructi reserentur, & causa conjuncta penitus adimatur.

Hermeticis, & Paracelsistis eadem sunt hic in usu, quæ in apoplexia, præcipue vero emetica: commendantur postmodum sal margaritarum, & coralliorum, oleum, magisterium, & sal succini, cinnabaris antimonii, essentia castorei: & ad partes fovendas, aqua formicarum, salviæ, & nicotianæ, vel vinum austerum, in quo prædictæ herbæ ebullierint, adhibito deinceps Galbaneto Paracelsi, vel cataplasmate ex radice symphyti majoris in aqua communi ad pulticulam decocta. Petrus Jo: Faber laudat etiam sudorificum stamni a seipso descriptum, ad plures dies assumptum; pariterque balsamum ex essentia rorismarini, & salviæ, quo affectas partes illitas mirifice scribit. V. Harc. in sua prax. De. morb. Cap. e. 11.

Oportebit autem tum in his, tum in cæteris medicamentis rite adhibendis diligenter advertere, a quanam ex prænarratis causis potuerit paralysis oriri, atque illi potissimum occurrere: in hoc enim maxime elucet medici sagacitas, & peritia. Unde est, ut remedia, quæ uni, fere momento temporis, profuerunt, alteri noceant, licet eadem videatur esse morbi species; quia fortasse diversa causa viguit. Causarum namque inquisitio speciatim in morborum cura-

curationibus necessaria est; & qui illas scrutari sciverit, procul dubio curationem assequetur, nisi cætera aliunde obstiterint.

Denique antiparalytica specialiora recensentur, intrinsecus quidem sal succini volatile, essentia castorei cum spiritu vini extracta, spiritus, aut oleum lavendulæ, salviæ, authos, primulæ veris, stœchados. Ad loquelam impeditam unice prodesse solet oleum anisorum, & cinnamomi, guttatim linguæ inditum; itemque spiritus cerasorum nigrorum, aqua liliorum convallium ex vino stillatitia, & aqua apoplectica apud Hartmannum, cum sanguine turturis calente commixta. Forestus egregium sudorificum in paralysi scribit esse decoctum radicis Bardanæ. Et Crato decoctum milii cum aliqua portione vini græci, quod syrupus S. Ambrosii dicitur. Rulandus infuso florum lavendulæ in vino pluries exhibito, fœminam sexagenariam a paralysi linguæ liberatam fatetur. Summe etiam conferre fertur Theriaca vetus cum pulvere sinapis, si sub lingua detineatur, ex Horstio. Ad præcavendam denique paralysim commendatur Hypericum in aqua decoctum ad cyathum unum in prima mensa per integrum annum.

L. 10. obs. 82.

Cons. 50. l. 6.

Cent. 4. c. 53.

V. Prevot sel. Rem. p. 76.

Extrinsecus vero, essentia foliorum nicotianæ viridium cum vino cretensi elicita, sola infusione, si membra paralitica ea diutius fricentur, ex Hartmanno. Efficacissimum quoque creditur Galbanetum Paracelsi penes eundem. Ab aliis prædicatur spiritus lumbricorum terrestrium, & formicarum. Magnifit etiam unguentum nervinum Augustanum, balsamum Peruvianum, Balsamum paralyticum Mensichti, & Tacamahaca emollita, & subacta cum olea nervino Augustano. Epiphanius Ferdinandus singulare remedium inquit esse, post optimam corporis purgationem, viridibus urticis resolutum corpus cædere; Deumque testatur, se hoc remedii genere plurimos sanasse, & nunquam votis non potitum: Cujus inventi authorem refert Celsum *lib.* 3. *cap.* 27. Hunc eumdem usum approbant Riverius, & Rolfinchius.

Hist. 47.

Balnea parata ex decoctis herbis paralysi, chamæpity, betonica, lavendula, roremarino, sampsucho, chamædryo, primula veris, salvia, baccis juniperi, & lauri, addito sulphure, & nitro, mire etiam aliquando contulerunt.

Ad Paralysim vero, seu corporis immobilitatem, ut mavult Sylvius, quæ Colicam affectionem sequitur, atque ex Tartaro in intestinis collecto, & pontica vi prædito oriri putatur Paracelso, cum acutus dolor illam comitetur, speciatim commendatur spiritus tartari, & oleum, seu liquor ex optimo calchantho philosophice destillatus, ad guttas aliquot; extrinsecus vero suffitus, & inunctiones ex balsamis descriptis ab eodem *Tr.* 2. *de membris contractis*. Affertur etiam oleum quoddam mirabile adversus contractiones a Cardilucio, apud quem legi poterit. Hartmannus vero multum juvare scribit decoctum sassafras, præter unctiones ex balsamo Galbani therebinthinato, cum cataplasmate radicis symphyti majoris in aqua decoctæ. Riverius etiam Galbanetum Paracelsi magnopere conferre, ait, si partibus affectis, & umbilico admoveatur. Denique ad stuporem ab usu hydrargyri inductum mire conferre ligni guajaci decoctum, itemque ejusdem balsamum, cui addantur auri folia in pulverem comminuta, & in formam pilularum redactum ad semidrachmam, vel etiam integram, pluries exhibitum. Cæterum de modo, quo Paralysis ex Colica oriri possit, consulendus præcipue Willisius *in sua Pathologia c. de Colica passione*. Et qua ratione curanda sit Paralysis Scorbutum secuta alibi dicetur.

Cap. 10. in Prax. Chym. Hartm.

Lib. 10. Prax. c. 1.

De Spasmo, seu Convulsione.

Spasmus, seu Contractio, & Convulsio, Celso Nervorum distensio dicitur: intelligiturque morbus ille, quo membra præsertim musculosa, & nervis referta, contracta simul, rigida, & immobilia observantur. Differt autem Convulsio a depravatis illis motibus, qui plerumque Epilepsiam comitantur, ut propterea *Epileptici* dici soleant, aliis *Spasmodici*, & *Convulsivi*: quoniam in his, dum membra retrahuntur, varie contorquentur, & concutiuntur: quamobrem differunt a Tremore, in quo motus membri sponte suæ est, fitque semper uniformis sursum, deorsum; secus, qui motus convulsivi dicuntur, sunt dispares, inæquales, inordinati, & varii.

Spasmus, alter Universalis, toti corpori contingens: alter Particularis, alicui tantum membro. Sub universali, comprehenduntur Tetanos, Emprosthotonos, & Opisthotonos, in quibus scilicet corpus adeo arcte occupatur, ut flecti haud possit. In Tetano autem æquali robore in utramque partem anteriorem, & posteriorem intenditur. In Emprosthotono solum in anteriora curvatur. In Opisthotono demum ad posteriora

riora tantum. Has omnes Convulsiones Celsus Rigores appellavit. Particularis adhuc multiplex est, pro partium contractarum diversitate. Unde Spasmus Cynicus, faciei: Strabismus, oculorum; Trismus, musculorum mandibularium; Risus Sardonius, labiorum; Satyriasis, penis, Convulsiones appellantur. Huc reducitur Spasmus ille, quem Græci *σπασμὸν φυσώδη* & Itali *Granfum* dicunt, vulgo Neapoli *Granco*, contingens plerumque tibiis, earumque suris cum maximo dolore; cumque a flatibus oriri putetur, idcirco Medicorum plurimi *Flatulentum* illum nuncupant. Hunc autem facile tolli, & affectas partes præmuniri circumducto Anguillæ corio pro more siccato refert Prævotius *in select. Remed.* quamquam sponte quoque sua plerumque desinat adactis in motum subito tibiis dolentibus, vel fortiter perfricatis.

V. Gal. 2. de symp. caus. c. 2.

Creditum est Antiquis cujuscumque Spasmi causam, vel ad Repletionem, vel ad Inanitionem pertinere, authoritate Hippocratis *6. Aph. 39.* dicentis: *Convulsio fit, vel ex repletione, vel ex inanitione.* Cujus sententiam secutus Galenus *in Comm.* tradit exemplum a cordis, lorisque petitum, quæ tum in humidiori, tum in sicciori aeris constitutione adducuntur, & contrahuntur. Quod etiam confirmat 5. *Aph.* 1. *Sicut enim*, inquit, *foris videmus lora, & chordas tendi, ubi vehementius exsiccantur, aut multa madent humiditate: sic & in corporibus animalium, par est fieri non raro Convulsionem.* Quamquam hoc loco meminit Galenus alterius causæ, quam ad vellicationem, & morsum oris ventriculi, nervis plurimis referti, retulit. Et 12. *meth. cap. ult.* aliam causam addidit, videlicet intensum frigus, quale glaciei.

V. 3. de loc. aff. c. 6. & 2. de symp. caus. 2.

At pluribus hasce causas convellere nititur Thomas Erastus *disput. de Convulsione*; & fusa etiam oratione prosequitur Sennertus *in Institutionibus Medicis*, ubi omnes Veterum de hac re opiniones, refert, & exagitat. Ipse vero Erastus neque musculos, neque nervos convulsionis causam subire existimans, tandem concludit in hoc affectu cerebrum principaliter affici a re aliqua mordaci, & vellicante, modo nondum satis perspecto. Et Sennertus depravatos musculorum motus Convulsivos dictos fieri quidem a vapore, vel humore tenui, seroso, pravo, & maligno, nunc hujus, nunc illius nervi principia vellicante; Convulsionem vero ipsam, nonnisi ab humore in cerebri meditullio nervorum origine pertinacius hærente, hancque continenter stimulante opinatur.

L. 2. p. 3. f. 2. c. 5.

Quandoquidem inter plurima, quæ obstare videntur Hippocratis doctrinæ, speciale illud afferri solet, non commode distingui posse a Paralysi Convulsionem, si ab humore replente, ac obstruente, hæc pariter orirctur; propterea Riverius huic se putans difficultati satisfacturum, inquit Paralysim fieri ab humore pituitoso puro, & impermixto, qui partes potius relaxet, quam contrahat; Convulsionem vero, ab eodem humore, sed pluribus flatibus consociato, a quibus nervi, & musculi tendantur, ac versus suam originem contrahantur.

At vero Paracelsus, & Helmontius peculiarem vitam musculis attribuunt, eo quod post mortem, aliquis adhuc in ipsis motus remaneat, sicuti in caudis, & partibus insectorum resectis experimur. Hinc Convulsionem quamcumque putat Helmontius ex naturali sensu, motuque eorumdem musculorum, etiam aliquandiu post interitum superstite, procedere, concitato tamen illorum spiritu. Quamobrem *de lithiasi cap. 9. num.* 128. concludit: *omnem spasmum esse Blas vitale musculorum ex Archeo innato suscitatum, cujus occasio est malignum aliquod irruens in Archeum, musculorum vitæ insidians.* At vero Hermeticorum alii Mercurium sale acido imbutum, hujus morbi causam assignant.

Morb. sed. in An senl. De Febr. c. 9.

De lithias. c. 9.

Musculorum cum Tendinibus inflationem, amplificationemque inductam a flatu, a spiritibus, vel ab humoribus, Convulsionis causam existimat Gerardus Blasius *in sua Therap. speciali.*

Vvillisius licet partium nervosarum irritationes, leviores Spasmos afferre posse concedat, graviorum tamen originem constituit, crebras, vehementesque explosiones spirituum animalium a particulis diversi generis maxime activis, atque nitrosulphureis, potissimum e succo nerveo suggestis in nervos, adjunctosque musculos: unde pari ratione id accidere arbitratur, ac ex accenso pyrio pulvere in bellicis machinis, eosque ideo vehementer, violenterque expandi, contrahi, & exagitari.

De Morb. Convul.

Denique Sylvius Deleboe in ea persistit sententia, ut putet unicam Convulsionis causam esse humorum acrimoniam, quæ membranaceas cerebri, cerebelli, & spinalis medullæ, nervorumque omnium partes

Prax. l. 1. c. 23. n. 33.

partes ita vellicet, & male afficiat, ut subinde consequatur impetus spirituum animalium in musculorum fibras, adeoque Spasmus, seu Convulsio. In cujus opinionis argumentum multa affert, quæ idipsum suadere videntur, sed potissimum historiam memorat Caroli IX. Galliarum Regis a Paræo relatam, atque alteram, cujusdam Chirurgi Amstelodamensis, qui ex punctis nervis Convulsiones gravissimas passi sunt.

Illud autem animadvertendum occurrit, haudquaquam perpetuo cerebrum, cerebellum, spinam, & nervos affici oportere, ut membra convellantur: cum aliquando absque proxima cerebri, & nervorum læsione convulsiones accidant, ut accuratissime notat Helmontius, sed satis est si musculi, illorumque fibræ carneæ afficiantur. Neque insuper cum nervi punguntur, aut aliter læduntur, spiritus animales (quos nec fingere necesse est) in vehementem, ac tumultuarium motum credendum concitari: cum hæc, & alia, quæ his affectibus accidunt symptomata, a sola fibrarum contractione, & liquoris nervorum depravatione oriri possint: unde est, ut nervi puncti convellantur, cæsi vero minime: quia ex punctione aliæ ab aliis fibræ inæqualiter flectuntur, retrahunturque; in cæsura vero æque complicantur, laxantur, aut retorquentur.

V. Riol. Enchir. Anat. l. 2. c. 37. Horst. l. 2. obs. 4. Vvillis. Pathol. c. 4.

Quæ ex Anatome hactenus licuit observare, cerebrum, ejusque meninges, plexus, spinalem medullam, nervos, diaphragma, ventriculum, intestina, renes, ureteres, aliave viscera affecta in hac ægritudine designarunt, a sero acri, sanie, pure, abscessu, ulcere, inflammatione, veneno, vermibus, calculis, lotio diutius retento, lochiis suppressis cum placenta uterina, aliisque similibus; ut merito existimet Helmontius omnem, & quamcumque corporis partem sensu præditam, posse convulsiones subire, si nimirum a re vellicante, & acri stimuletur. Sic pariter ab usu Hellebori, aliusve cathartici, a frigore nimio, a caustico medicamento, a vulnere capiti inflicto, a punctura nervi, ab acuto odore, luxatione, subito terrore, vehementi animi passione, ictu venenato, aliisque innumeris, convulsiones, motusque depravatos exortos esse passim testantur historiæ.

5. Aph. 24. & 17.

Quamvis autem abstrusa nimis sit causæ hujus investigatio, ut illam omnino desperaverit Averroes; nullo tamen plane negotio Morbus ipse cognoscitur, atque a cæteris distinguitur: etenim eo partes primum irregulariter moventur, & contrahuntur: mox vero obrigescunt, & nec flecti, nec extendi possunt: dolor tamen plerumque illas excruciat: quare facile a Paralysi, seu Resolutione internoscetur. Cæterum Tetanus, Emprosthotonus, & Opisthotonus ex supradictis facile dignoscuntur; sicut etiam Spasmus Cynicus, Strabismus, & reliqui, de quibus infra.

3. Colle. Hip. l. de diebus jud. prope finem & l. de intern. aff. & 3. de mor. symptomata memorat Tetanum & Opisthotonum concomitantia.

Periculosa est, & lethalis hæc affectio, eoque magis, quo plures, vel omnes simul partes convelluntur, a cerebri vitio. Hippocrates 5. *Aphor.* 1. Convulsionem ex helleboro lethalem esse scribit: sicut pariter ex vulnere *text.* 2. atque a sanguinis profluvio *text.* 3. & 7. *Aph.* 9. itemque ex nimia purgatione, atque ex ebrietate *eodem* 5. *Aph. tex.* 4. *&* 5. 7. *Aph.* 25. Similiter *ab Ileo vomitus, singultus, convulsio, aut delirium, malum* dicitur 7. *Aphor.* 10. Malum quoque in fluxu muliebri, *si convulsio, & animi defectus adveniat* 5. *Aph.* 56. Atque etiam *si in acutis febribus convulsiones, & circa viscera dolores vehementes* fiant, 4. *Aph.* 6. 6. nec non *ex somnis timores, & convulsiones text.* 67. Si præterea diuturnam vigiliam consequatur 7. *Aph.* 18. Et æstum immodicum *text.* 13. In febre vero non intermittente, *Si labrum, palpebra, vel supercilium, vel oculus, vel nasus pervertatur, vel non videat, vel non audiat, jam debili existente corpore, mors proxima est tex.* 69. At de Tetano speciatim adnotat, intra quatriduum interimere, post hoc tempus vero incolumes ægrotantes evadere 5. *Aph.* 6. *& lib. de judicat. Mulieri* autem *utero gerenti, si Tetanus superveniat, facit abortum* 7. *Aphor.* 27. Convulsio demum, quæ Phrenitidem sequitur, lethalis dicitur Aetio *Tetrab.* 2. *serm.* 1. *cap.* 131.

At contra, melius sperandum, si convulsioni febris superveniat 2. *Aphor.* 26. Nam, *qui a convulsione, aut distentione nervorum tenetur, febre superveniente, liberantur* 4. *Aphor.* 57. *A Quartana capti non admodum convulsionibus corripiuntur* 5. *Aphor.* 70. *Si vero prius capiantur, & quartana supervenidt, liberantur*. Et *lib. de judicationibus in fine*: *A convulsione, aut distentione nervorum vexato, febris accedent*,

cedens, solvit morbum: & si a febre detentum convulsio corripiat, sedatur febris eadem die, aut postridie, aut tertia die. In ulceribus autem, *si tumores appareant, non admodum ægroti convelluntur, neque insaniunt. Verum his repente evanescentibus, illis quidem, quibus a tergo, convulsiones, & tetani fiunt; quibus autem a fronte, insania, vel dolos lateris acutus, vel suppuratio, vel difficultas intestinorum, si tumores sunt rubicundi* 5. *Aph.* 65.

Quæ adversus hunc morbum a Medicis commendatur, plurima sunt. Hippocrates *lib.* 3. *de Morbis* in Tetani medelam hæc commemorat: *Catapotia ex pipere, & veratro nigro devoranda dato, & jusculum volucrium pingue calidum: inducendæ sunt etiam multæ sternutationes, & fomenta adhibenda, & partes dolentes calido oleo, & multo, & sæpe illinantur.* In Opisthotono vero specialiter aquam frigidam plurimam superinfundi docet, contectis postea partibus vestimentis tenuibus, puris, & calidis, quod remedium etiam in Tetano convenire subdit; unde *Aphor.* 21. *lib.* 5. scribit; *In Tetano sine ulceratione, juvene bene carnoso, æstate media, frigidæ aquæ multa perfusio calorem revocat: calor autem Morbum solvit.* Insuper *lib. de Internis affectionibus in fine*, Linimenta calida instituit, & ad sudorem patientis corpus disponendum monet, interea vero, mulsam tepidam, & vinum album, quam jucundissimum, & multum bibendum esse.

Quoniam vero plerisque putatur Spasmus quilibet, vel a Repletione, vel ab inanitione progigni: propterea quem ex Repletione, & præsertim a crassis succis ortum credunt, evacuantibus, & attenuantibus medicamentis curandum aggrediuntur; at ex inanitione, per febrem ardentem, aut hecticam, immodicas evacuationes, & similes, humectantibus, impinguantibus, & nutrientibus.

Ab his, qui Convulsionem opinantur a pravo, & irritante humore excitari, Medicamenta ad illius remotionem, correctionemque diriguntur. Et Sennertus quidem Idiopathicam Convulsionem tollere conatur missione sanguinis, si is fortasse abundare videatur; Sin minus, cucurbitulis cum scarificatu, authoritate Æginetæ: mox purgante medicamento utitur, & clysteribus acrioribus: tandem ad Topica devenit per lituras ex pinguedine animalium, oleo philosophorum, juniper. laur. rut. terebint. lumbric. terrestr. Adhibet quoque balnea etiam vaporifera, & sulphurea. Interea tamen intrinsecus assumenda commendat castoreum cum mulsa, vel ejusdem castorei essentiam in aqua salviæ, & aquam hirundinum compositam, præter alia, quæ apud eumdem legi possunt. In sympathica vero, si ex consensu ventriculi, neglecto vomitu a Galeno commendato, nisi ab æruginosa bile fiat, potius utitur pilulis per alvum subducentibus, aut clystere acri. Si ab utero, remediis eumdem repugnantibus, memoratis a Galeno 6. *de loco aff. cap.* 5. Si ab ictu venenato, alexipharmacis; Si a vulnere, vel punctione nervorum: quibus phlegmone præcavetur, & vulnus consolidatur, absterfa sanie, sedatoque dolore: & si opus sit, secto adhuc nervo, terebratoque cranio, si meninges malum invaserit. Si postremo fiat a flatibus, illos discutientia affectæ parti adhibet. Huic methodo inhæret quoque Gerardus Blasius.

Lib. 3. c. 19. & 20. | 12. Meth. cap. ult.

Apud Paracelsum, & Helmontium nihil peculiare est, quod ad Spasmi curationem pertineat; nisi quod oleum Terebinthinæ calidum commendant, cum ille vulnera consequitur. Verum Petrus Jo. Faber sententiam eamdem secutus, huic morbo occurrit cathartico Antimoniali: deinde partem convulsam illinit, essentia salviæ, oleo ceræ permixta; iterato etiam, si opus sit, eodem cathartico.

De mor. Cap. c. 134

Sicut a Vvillisio varius fomes proponitur, unde Convulsiones, & Convulsivi motus oriantur; ita in illius subtractionem plurima admittuntur, sed præcipue, phlebotomiæ, cathartica, emetica, cæteraque alia in Epilepsia memorata. Quoniam vero ad hos affectus revocat Hystericam, & Scorbuticam affectionem, extremam saltarionem a morsu (ut creditur) Araneæ Tarentinæ, Choream S. Viti, aliasque ægritudines; his quoque speciatim occurrere adnititur medicamentis antihystericis, & antiscorbuticis dictis; quæ fuse idem Auctor commemorat.

Postremo Sylvius Deleboe pro varietate causarum, quas Spasmum inferre posse suspicatur, variam quoque exhibet medendi rationem. Primum autem fusa oratione prosequitur historiam, & curationem institutam a Paræo in Carolo IX. Galliarum Rege, ex nervi punctione; mox huic medendo subdit oleo terebinthinæ calenti cum spiritu vini; Et si his nec dolor, nec convulsio desinat, omnino rescindendum esse nervum suadet. Ex contusione

tusione, & fractura Cranii, Terebræ usum adhortatur, superimposito deinde oleo Terebinthinæ cum spiritu vini. A combustione, commendat oleum expressum e nucibus juglandibus, & seminibus rapæ, itemque cerusam, aut minium in aceto stillatitio solutum, atque instar linimenti cum oleo redactum. Ab acrimonia demum humorum conferre existimat Thermas sulphureas, vel balnea arte parata ex sale tartari in calcem redacti, cum sulphure rite permixto, & in congruenti quantitate aquæ diluto. Prodesse etiam putat olea, & axungias præsertim humanas, & anguillarum, quibus affectæ partes liniantur; nec non somenta, emplastra, & cataplasmata ex herbis calefacientibus, sale volatili, & oleo abundantibus. Intrinsecus vero sudorifica sale etiam volatili prædita, maximeque spiritum Tartari cum aqua theriacali, aut vini spiritu purissimo permixtum, omissis acidis, quæ convulsis nocua omnino dicuntur.

In Nosol. harm. Propria demum in his affectibus medicamenta recensentur, præter antiepileptica superius memorata, Plantæ omnes in aquis

L.3.c.19. crescentes ex Petreo: præsertim autem Nymphæa, itemque Mandragora, Napellum, Faba inversa, Ægineta Acanthi radicem, & spinæ albæ semen magni facit. At præstat uti castoreo, ejusque essentia cum aqua sal-

Cap.5. & in obser. viæ. Thomas Vvillisius præter alia plurima, hæc facilius parabilia usu approbat; nempe *pulv. millep. præpar. dr. jjj. & sem. ameos dra. j. divid. in x. partes*; & binas exhibet in singulos dies.

Itemque *Asel. xjj. contund. ac ex vino albo effuso exprim. succ. & f. haust. bis in die*.

Card. de admir. cur. c.15. Externe vero contulisse visa sunt olea, & linimenta ex adipe Vulpis, Catellorum, Mustelæ; sicut etiam ex lumbricis, terebinthina, castoreo, galbano, ammoniaco,

Obf.15. anetho, liliis. Horstius affirmat nervosas, & musculosas partes emplastro oxycroceo

Comm. ad Med. Secr. roborari. Et Davissonius laudat oleum terebinthinæ, succini, & ex lateribus elicitum: ex quibus sequens linimentum com-

L.2.consf. 14. ponit Rolfinchius spinæ admovendum. *Unguent. Marciat. unc. j. Aregon. dr. jj. ol. vulp. & terebinth. singul. dr. ß. stillant. succin. sc. j. rorismar. scr. ß.*

Obf. 8. Apud Riverium in Observationibus communicatis testatur Pachequus hoc alio juvenem toto corpore convulsum statim expedite ambulasse, esseque remedium divinum; idque habet *butir. rancid. & larid. veter. singul. quar. ib. dell. & ammoniac. singul. un. j. myrrhæ, & castor. singul. dr. jjj. flor. stœchad. & anth. singul. p. j. nuc. myristicæ, & caryophyll. singul. dr. 1. catum parvum exenteratum, excoriatum, & in frusta concisum. His infarciatur anser, & consuatur, ac torreatur in veru. Primus qui desluet succus, abjicitur, secundus colligitur in vase aceto semipleno, quo liniatur spina cum partibus convulsis*.

Simile huic est aliud, quod describitur a Foresto. Anser pinguis eviscceratur, atque in eo minutim incisus imponatur felis cum larido, myrrha, & thure consutus, inque veru torreatur, vase aceto pleno supposito; prima pinguedo destillans abjiciatur, sed quæ paulo post extillat, usui reservetur. Postea Anser bulliat in eodem aceto, & pinguedo supernatans separetur, & cum prima commisceatur, qua convulsa membra inunguntur. Ea Gatinariam quemdam curasse refert, cui pedes convellebantur, neque dissimili successu in aliis usum. Addit insuper se vidisse quosdam a dolore liberatos solo balneo olei communis cum decocto vermium terrestrium. L.10.obf. 104.

Laudat & aliud Penotus, quod habet *ol. terebinth. vel olei balf. alb. unc. ß. ol. caryoph. gutt.* vj. *mucilag. bryoniæ, q. satis, ut fiat consistens linimentum, quo calido partes inunguntur*.

P. Bayrus in filio Ducis Sabaudiæ usus aliquando fuit ol. viol. decenter calido supra cervicem instillato.

Quod si Convulsio fit ex vulnere, efficacissimum est oleum lavendulæ stillatitium, tam interne ad guttas aliquot, quam externe parti vulneratæ, vel nervo puncto adhibitum. Extollit etiam Mynsicht suum balsamum, polychrestum, itemque balsamum, & unguentum spasmaticum, si his membra affecta, & spina foveantur. At ex veneno, vel ictu venenato, refert Petræus mirifice illius vim infringere scabiosam ustam cum vitello ovi, & pauxillo theriacæ mixtum, & superpositam. L.2.c.10. Anch. In Armam. l. c.

Convulsione epilepticas a malignitate humorum creditas curavit Riverius in puero decennali, promoto primum vomitu, & alvi dejectione, mox vero exhibito oleo succini, & spiritu vitrioli singul. ad gutt. v. in aqua betonicæ, ac postremo potione alexipharmaca roborante cum bezoardico joviali: A cæteris causis inductas, remotione correctioneque earumdem, prudens Medicus pro re nata moderabitur. Cent. 4. obf. 50.

Pro Coronide addendum Tincturam florum hyperici Tremori manuum, aliarumque corpo-

In Not. ad c. de Epilepf. practic. Barbett. Cent 3. obs. 98. corporis partium specialiter conferre ex Fr. Deckers. Capitis Tremores in senibus curari scribit Borellus fimo Pavonis ad dr. j. in suff. quantitate aquæ vitæ soluto, & ter matutinis horis assumpto. Platerus singulare remedium habet electuarium *Orvietanum* dictum. Lib. 10. obs. 99. Testaturque Forestus sibi a fide digno Pharmacopœo communicatum esu cerebri Leporis assati Aurificem quemdam Bruxellensem a tremore incolumem evasisse. Et Bayrus mirabiles prædicat has L. 2. c. 22. pilulas, in quibus sunt: *Castor, pyrethri, & cinnam. singul. dr. jjj. pulp. colocynth. & serap. singul. dr. jv. bieræ picræ dr. v. hæc liquore convenienti excepta rediguntur in massam*. Dosis *dr. j. vel. scr. jv.*

Interea tamen vult assumi bolum ad magnitudinem nucis ex his pulveribus concinnatum, singulo mane: certo enim convaliturum ægrum, inquit. *Myrobal nigr. dr. xxx. sab. dr. x. olib. dr. jx. cyper. cost. & calam. arom. singul. dr. v.* omnia in pulverem redacta cum passulis commiscet.

Lib. 8. schol. obs. 5. Extrinsecus vero plurimum conferre monet idem Forestus lotionem sæpius iteratam ex urina pueri, vel propria. Si ex Mercurio tremor accidat, salutare dicitur decoctum radicis enulæ epotum, & sulphur solare antimonii, vel cinnabaris ejusdem; externe vero unguentum pretiosum ex Auro Zacuti, atque aurum ipsum ex observatione Riverii, & Thom. Bartholini. Cæterum ad Tremorem ob languorem nervorum, & succi nervei resolutionem commendatur essentia florum anthos, & ambræ grifeæ, Aqua vitæ Matthioli, tinctura alkermes, oleum cinnamomi, spiritus formicarum, seu elixir magnanimitatis: atque externe, oleum stillatitium ex baccis juniperi, essentia lavendulæ, oleum balsami, & balsamum rubicundum Mynsichti: Sed & Carrictherus addit Nymphæam albis, & rubris floribus in umbra septentrionali arefactam, lecto, vel parieti appensam modico tempore omnes convulsos sanare: Itemque Imperatoriæ essentiam exhibitam, & spinæ dorsi, necnon umbilico, & partibus convulsis applicitam idem præstare.

Quod autem dicitur, Tremoris causam esse improportionem potentiæ moventis ad membrum motum, quod scilicet nequeat sustineri a debili virtute: non levem difficultatem pariter, cum compererim, juvenes cæteroqui robustissimos in quibusdam motibus tremulas manus habere; & iratos toto corpore contremiscere. Quidam solius capitis tremore laborant, aut etiam solius manus dextræ, vel sinistræ; alii quiescentes solum, ad motum vero, vel ad aliquod opus intenti, minime. Novi militem, qui cum toto corpore contremisceret quiescendo, si tamen brachia in altum tolleret, & suspensa teneret, illa bene consisterent, & absque tremore, quinimmo, cum sclopo in venatione uteretur, firmiter collimabat. Unde crediderim, affici potius in his nervorum fibras, & motrices musculorum inæqualiter concitatas a vapore acido, vel acri ex sanguine, vel succo nerveo procedente, valde simili ei, qui provenit ex perturbato sanguine in subito timore, vel furore. Possunt etiam motrices fibræ musculorum inæqualiter concitari, & adeo velociter, ut inter sese non congruant, nec motus unius alterius motui conveniat: Qua ratione putarim, tremorem exurgere in iratis, & violentioribus, ad eum ferme modum, quo lingua in his, qui memoria aliquid recitant, & cum timore, titubare solent.

De Catalepsi.

SUnt, qui Catalapsim distinguunt a Catocho; alii vero confundunt. Nos de nominibus parum solliciti, juxta communiorem morem medicorum, alterum pro altero promiscue sumemus, atque utrumque intelligemus affectum illum, quo correpti Ecstatici videntur, manentque in eodem situ, eademque figura, in qua reperiebantur; Quamobrem a plerisque Congelatio, ab aliis Stupor, & a Platero Stupor cum rigiditate, itemque ab aliis Excessus, & Ecstasis græce nuncupatur. Refert Galenus 2. *prorrhet.* quemdam ex suis condiscipulis morbo hoc correptum jacuisse veluti lignum prorsus inflexibile, rigidum, atque extensum, oculis apertis, vidisse, & audisse, immo & memoria tenuisse adstantium gestus, & actionem cum tamen nec loqui, neque membrum ullum movere potuisset. Unde constat in Catalepsi deficere motum, at non semper sensus. Aliquando ipse observavi catalepticum Adolescentem, cui brachium, & crus dextrum inflexum erat; sinistrum vero extensum cum collo, & capite, in quo situ correptus fuerat: vocatus audiebat, sed loqui non poterat. Vivit adhuc juvenis quidam, qui Epilepsia identidem vexatur, & non raro catalepticus, post epilepticum paroxysmum t. 56.

mum, remanet, plerumque etiam citra Epilepsiam, Catalepsi corripitur, & si genibus flexis, Sacrum audiens, aut aliter compositus inveniatur, eodem modo aliquandiu consistit: deambulans vero productis cruribus, ac veluti ecstasi raptus stantem marmoris statuam refert; mox soluto corpore inchoatum motum prosequitur: immo & aliquando per saltus.

Fere omnes Medici affectum hunc inferri existimant a vaporibus congelantibus, seu coagulantibus spiritus animales per nervos discurrentes, unde illi torpidi, & ad motum inepti evadant, quo pacto spiritus vini a spiritu urinæ coagulatur, ut exempli causa Sylvius animadvertit. Quare consueverunt Antiquiores Catalepsim congelationem nominare. Retulerunt autem isti ejusmodi spirituum immobilitatem, & congelationem ad intemperiem frigidam siccam ab humore melancholico inductam; quæ tamen in viventibus impossibilis putatur, eoque magis, quia subito induci deberet in catalepticis.

Idipsum opponit his Cardilucius, qui spiritibus figentibus Catalepsis causam attribuunt: etenim figentes isti spiritus in nervis absque interitu fingi non possunt, & sicuti fulmine icti (quo exemplo utitur Sennertus) minime supervivunt, ita cataleptici omnino perirent, si a congelante halitu obrigerent; cum cæteroqui ex his plurimi pristinam sanitatem recuperasse perhibeantur. Adscribit propterea causam hujus ægritudinis defectui spirituum, qui sane in corporibus melancholicis, & phlegmaticis, ejusce modi morborum generibus valde obnoxiis, sæpenumero deficiunt, vel inertes admodum sunt. Hinc non veretur revocare Catalepsim ad affectus soporiferos, cum quibus in causis convenire arbitratur.

Alienus quoque est a communi Medicorum sententia Gerardus Blasius, qui vel ad impedimentum spirituum animalium influxum in partes motui deditas, ob compressionem, obstructionemque nervorum in principio spinalis medullæ, vel ad repletionem, retentionemque eorumdem spirituum in musculis ob angustiam, nimiamve nervorum laxitatem, Catalepsim revocat. In hanc sententiam multo antea concesserat Platerus existimans Catalepsis causam esse immoderatam spirituum animalium e cerebro in nervos effusionem.

T Duum-vir. & de Hebr. c. 9. Helmontius, ut alios cerebri affectus, soporem, vertiginem, ita Catochum, & Catalepsim a stomacho promanare, opinatur; cui etiam attribuit Oscitationem somni prænunciam, & alia hujus generis accidentia, ut superius quoque memoratum est.

At mihi non displicet sententia eorum, qui morborum hunc ab halitibus oriundum faciunt naturam præseferentibus acidam, & figentem, qualem in nitro experimur. Verum ab his nitrosis halitibus, potius fibræ nerveæ, quam spiritus afficiuntur; unde illæ rigidæ, & inflexibiles evadunt: quod si id mali genus etiam musculis accidat, motus erit impossibilis. Non tamen hinc interitus ut sequatur, necesse est, cum halitus isti evanidi sint, neque sanguinem, aut viscera vitæ specialius destinata infestent, at vero in hæc postremo transfusi, vitam quoque adimunt. Quamobrem medicamenta catalepticos juvare solita, sunt, quæ dissolvendi, & modice laxandi vim habere referuntur: & observationes tum ex praxi, tum ex Anatome deductæ concretum ex acido vapore sanguinem designantes, satis, superque attestari videntur. Catalepsim ex non dissimili causa procreari, quæ pari modo nerveas fibras, nervorumque succum inficiat, & coarctet: quamquam affectio hæc cum convulsione, stupore, & paralysi conveniens, non raro Medicis imponat, ut habeant convulsos, aut stupidos pro catalepticis.

Ex dictis morbus hic facile innotescit, subito enim invadit, & in quo situ, ac figura ægrotantem adoritur, in eadem detinet, unde is veluti congelatus, & ecstaticus remanet. Aliquando correpti omni sensu destituuntur, & licet oculos apertos habeant, ac immobiles, non tamen vident, nec audiunt, nec memores deinceps sunt eorum, quæ illis evenere, si fortasse convalescant. Contra alii & audiunt, & vident, & postquam convaluerint, referunt, quæ gesta sunt, ut fuit condiscipulus ille Galeni. Nonnulli, si ad motum disponantur, ducanturque, ambulant, sed in ecstasim rapti, instar statuæ. Sunt etiam, qui ad interrogata respondent, sed cum hebetudine, & stupiditate: & quidam se vidisse in somnis mira, & diversarum rerum objectas species memorant. Plerumque hianti ore respirant, quamvis per vices latiori thoracis amplificatione spiritum hauriant: styptica fit alvus, & urina supprimitur, quin etiam totum corpus stipatur, & cogitur, pulsu tamen æquali persistente, ut notavit Galenus 4. *de caus. puls.* 16. Hinc pro majori, vel minori sensuum læsione, & symptomatum comitatu, variat prognosis. Potior vero ratio habenda est de viribus, & respira-

tione:

tione: nam ex Hippocrate 1. *prorrhet.* 3. *tom.* 4. *quæ cum exolutione fiunt, & catochæ, & aphoniæ, perniciosæ sunt*. Quamobrem, vel viribus exoluti, vel suffocati, cataleptici pereunt.

Quoniam vero morbus hic rarissimus esse solet, alto silentio Scriptores curationem præteriere, contenti solummodo generaliora præscribere, communia his, qui ad epilepsiam referuntur. Sed & Sylvius conferentia solum autumat, sale volatili acriori perdita. Quemdam mihi aliquando contigit observare, qui levamen maximum persensit (cum nil per os assumere posset) a balneis ex chamæmelo, fœnugræco, anetho, malva, althæa, meliloto, seminibus lini, additis salvia, betonica, nicotiana, itemque
obs. 3. linimentis ex Galbaneto Paracelsi, essentia lavendulæ, oleo nucis myristicæ, & ceræ. Capucinus catalepticus relatus ab Henrico Heers his remediis curatus fertur. Primum glande acri alvus soluta est, unde membra movit, surrexit, ambulavit, omnium præteritorum tamen immemor. Tum fricatis naribus ex ptarmico potentissimo sæpe sternuit, mucumque excrevit simile glaciei. Deinde ingressus laconicum flatus discutientia assumpsit. Postmodum ab usu clysteris validissimi, & cathartici, purgatus est; atque insuper decocto herbarum capitalium, cerebelli regio, & universa spina fota est, ac convenientibus oleis inuncta: Pro potu hidromel dilutissimum, in quo sassafras, fœniculum, & anisum ebullierat, ebibit, admisto vino fulvo: Ac tandem in dies exhibitum fuit conditum ex electuariis, acori, stœchados, nucis myristicæ, zinziberis cum theriaca, & confectione pliris archoticon, seque in posterum, cum malum persentiret, oleo calido, totique spinæ affricto, a congelatio-
L. 10. obs. 42. ne præcavit. Alium narrat Forestus, qui non dissimiliter a clystere, & balano acribus, inunctionibus, decocto, cathartico, & roborantibus cephalicis convaluit.

A fulmine percussi, & adinstar catalepticorum attoniti relicti, quomodo tractandi sint, consule *observ.* 37. *Ephem. German. Ann.* 2. *ejusque scholium*.

De Vertigine.

V. Gal. 3. Aph. com. 31. & 3. de loc. aff. 9. VErtiginis naturam, & originem explicare difficilius est, quam ut putatur a plerisque. Qui enim sibi fingunt spiritus vectores specierum, a flatibus in cerebro genitis, vel ex infernis partibus elevatis, in gyrum volvi, atque ad eorumdem circuitionem videri objecta externa circumrotari, licet subito se expediant, non tamen difficultatem explanant: Nam (ut sileam hic, quæ a Philosophis adversus ejuscemodi species, spiritusque opponuntur) oporteret cerebrum omnino vacuum esse, ut hunc spirituum, & flatuum circuitum pati posset. Neque vero in Cerebri ventriculis spiritus animales spatiantur, cum ex Anatome jam satis, superque perspectum sit, cavum illorum, excipiendis, repurgandisque excrementis usui esse, ut aliter suspicari amplius non liceat. Sunt præterea, qui ex alta turri profundam vallem spectantes, aut rapidissimos fluvios, currentesque equos aspicientes, quique seipsos circumducunt, vertigine corripiuntur, citra quamcumque evaporationem ad caput. Ex longa pariter inedia, a timore imminentis alicujus periculi, vertigo accidit, quinimmo meticulosi, si repente timore percellantur, facillime Vertiginem sentiunt. Hinc novi quosdam a spectris nocturnis perterritos, vertigine, & motibus epilepticis affectos; Funambuli vero ab omni metu alieni, haudquaquam ejusmodi morbo tentantur. Sic quoque variis, & fere oppositis animi pathematis commoti, nonnumquam in Vertiginem delabuntur, ut si una simul pudor, & vindictæ desiderium pusillanimem arripiat. Idemque accidere solet iis, qui attento animo, fixa acie, & oculis immobilibus, rem aliquam meditantur, ac intuentur, si præsertim exinde tædium subsequatur. Per easdem pariter ambages versantur, qui spiritibus inordinate motis proximam Vertiginis causam asciscunt.

Sententia Helmontii, qui contendit quamcumque vertiginem e debili stomacho oriri, neque omnino vera est: nam, quamvis aliquando stomachus vertiginis origo esse possit; ex allatis exemplis, aliunde etiam illam pendere deducitur. Cæterum Hermetici cum Dogmaticis conveniunt; quippe ad vapores, & halitus quoque confugiunt; illos tamen volunt e resinosis, tartareis, aut sulphureis in imo ventre contentis humoribus, aut ex pinguiori, magisque sulphurea sanguinis substantia proficisci, qui secum tincturam atræ fuliginis convehant, ut loquitur Quercetanus, sine ulla acrimonia. De lith. ias. c. 9.

Verisimilius autem videtur assidue per cerebrum diffundi tenuem quamdam, fluxilem, & roridam substantiam e puriori In Te. trad. c. 11.

parte

parte sanguinis albicantè, percolatam ex arteriis carotidibus, atque ex his, quæ plexus efformant. Ea vero cum quaquaversum cerebrum pervadat, ac præsertim meditullium, sensim trajicitur in nervos, ut & cerebrum ipsum, nervorumque fibras sensui, & motui peragendo necessarias convenienter irroret, & foveat, aptasque reddat impressioni simulacrorum signandorum in Cerebri meditullio, pro Apprehensione, Æstimatione, & Memoria. At si ob vitium ejusdem, vel sanguinis, incursio talis fiat in meditullium, & ut violenter admodum diffundatur, & impetuosius quam deceat, substantia ista rorida per poros cerebri cieatur, interturbantur fibræ nerveæ, quæ inæqualiter concitatæ, & contortæ, motum epilepticum, & Vertiginem pariunt tenebricosam cum casu, & corporis labefactione. Simplicem vero, si tantummodo per cerebrum divagetur, principio nervorum illæso; vel a partibus infernis isti lædantur. Sed & non raro roridus ille liquor, qui per cerebri substantiam diffundi debet, tenuis, purus, limpidusque omnino non est, ut libere possit poros illius subire, & convenienter cerebrum, & nervos irrorare, unde nec prompte pervadens aliquantulum remoratur, quin potius in gyrum adigitur; quapropter fibrillas ejusdem inæqualiter commovet, ac percellendo conturbat, & extorquet, quemadmodum chordis, & filamentis quarumdam plantarum contingit, idque fit in quocumque liquore, cum in suo cursu præpeditur. Simplex quoque vertigo accidit ab aspectu profundarum vallium, similiumque rerum metum vehementem, ac subitum inferentium, quoniam ob animi motionem acriter concutitur phantasia, & sanguinis motus perturbatur, qui subinde tumultuarie agitat roridam illam cerebri substantiam e plexibus exudantem. A cursu equorum, & fluvii rapiditate visionis radii, seu potius lumen, quod reflectitur, fibrillas nervi optici in tunica Retina percellit, atque tanta velocitate, inæqualitateque, ut maximam, & confusam motionem in cerebro inducat, unde objecta externa circumrotare apprehendantur. Ob longam mediam, liquor ille tenuis deficit, visus hebetatur; quamobrem fibræ cerebri, & nervorum extorquentur, ut in fibris plantarum exarescentium experimur. Atque hinc reliqua facile est colligere. Non tamen hinc negaverim, simplicem plerumque vertiginem a male affecto ventriculo proficisci, ut propterea concitato vomitu illico desinat. Plures in meipso expertus sum a tenaci, hærenteque succo, vel etiam oleoso, & amaricanti humore ventriculum fastiditum, ejusque pylorum exagitatum, speciem quamdam Vertiginis excitasse, qua objecta non quidem omnino circumagi, sed trepidare viderentur; præsertim si lecto decubuissem. Ea autem, promoto vomitu, etiam exiguo, sensim remittebatur. Siquidem per ipsum infensos illos humores, qui apices nervorum, eorumque fibras lacessere videbantur, sensim dimotos, tandem pedetentim contingebat evomi, & foras educi. Quamobrem illum magnopere utilem, ac salutarem in ejusmodi casibus futurum commendare non desino, etsi plerique penitus contradicant.

Quamvis autem qui vertiginem patiuntur, putent omnia externa circumduci, non tamen ex hoc dicendum illos delirare, quoniam Æstimatio illæsa manet, corrigitque falsam ex objecto apprehensionem: In delirio etenim læsam imaginationem consequitur vitiata quoque æstimatio, unde judicium offendi, ac depravari necessum est.

Insuper licet in vertigine sensus visus potissimum afficiatur, cum oculi tenebris suffundantur, & caligent; non raro tamen cæteri quoque sensus depravantur; siquidem sibilus, aut levis fluctuatio in auribus exauditur, atque olfactus, & gustus læditur, ut notat Ægineta *lib. 3. cap. 12.* quin & aliquando hi solum offenduntur citra vertiginem, fibris scilicet nervorum in organis sensuum tantummodo contortis, & gravius affectis, levius vero, vel nullo modo in cerebro.

Præter enarratas vertiginis differentias alia dicitur idiopathice in cerebro causam habere, alia sympathice a vitio aliorum viscerum, præsertim ventriculi, uteri, hypocondriorum, ut in scorbuticis. Aliquando serosus humor cerebri anfractus alluens, vertiginis causa inventus est. Abscessus item, & hydatides, necnon concretus in vena cava, & in arteria magna sanguis: putrefactum epiploon: obduratæ glandulæ. Unde etiam conjectandum potius a fibris, & nervorum liquore, modo nuper explicato, quam a spiritibus irregulariter motis vertiginem oriri.

V. Aet. tetrab. 2. c. 7. Rha. c. 3.

V. Hipp. 2. de morb. ti. morbi a capite, unde ca... l. Piso. Plater. l. 1. obs. & prax. c. 7. Scult. Arm. Chir. obs. 39. Vvepfe. de apop. Holler. Vvillis. &c.

Eam vero ex hac, vel alia causa ortam, vitio hujus, vel alterius visceris, ab adjunctis symptomatis sagax Medicus pervestigabit, judicabitque, num gravior, vel levior illa sit. Porro mitior semper erit,

3. Aph. 31. 8. Aph. 15. 3. Aph. 17.

erit, si a causa externa; secus gravior, præsertim quæ cum oculorum caligatione, & casu contingit: nam in epilepsiam, vel apoplexiam transiens, mortifera evadit. Senibus longe periculosior, eoque magis si cum febre copuletur, vel cum austrina tempestate jungatur.

Vertiginem præsentem curare conantur Medici iisdem fere remediis, quæ adversus epilepsiam, & apoplexiam memorata sunt, non neglecta interim causa, quæ potuerit paroxysmum excitare. Verum si a causa externa fiat, sicuti nullius periculi esse solet, ita neque medicamentis egebit, cum satis sit ejusmodi causam devitare. Fertur autem a quibusdam vertiginem citissime desinere illitis temporibus succo bethæ nigræ, assumptoque pulvere abrotani in vino tepido, vel cum oxymelle. Admovent alii ad frontem serpillum; tempora vero, & cervicem perfricant aqua rorismarini.

V. Marcel. de Medic. c. 3.

At imminentem vertiginem a suis causis antevertere aggrediuntur, vitato aere crasso, & nebuloso, itemque vino, nisi stomachus obsistat, iisque omnibus, unde vertiginem æger ipse pati expertus sit. Si præterea a flatibus illa progigni putetur, evacuantia medicamenta tum totum, tum caput ipsum, adhibent; mox vero quæ flatus discutiunt, & cerebrum roborare creduntur. Consentientia viscera, & præcipue ventriculum pari modo repurgare satagunt, atque tum internis, tum externis remediis consovere.

Verum Vvillisius pro more, accidentalem, quam vocat vertiginem, curandam censet per phlebotomiam, lenem catharsin, & cephalica medicamenta. Habitualem, & inveteratam, abscisso primum fomite, usu cujusvis evacuantis remedii; deinde repurgato sanguine ope antiscorbuticorum, & chalybe constantium medicaminum, roboratoque cerebro cephalicis specialioribus. Postremo amota causa conjuncta, per medicamenta sale volatili prædita, cujusmodi sunt spiritus C. C. fuliginis, salis ammoniaci, tinctura coralliorum, succini, antimonii, elixir pæoniæ &c.

In ipso autem paroxysmo peculiariter commendat graveolentia, ut castoreum, spiritum, aut sal volatile C. C. urinæ, & salis ammoniaci, naribus subinde admovenda, atque etiam intrinsecus usurpanda, cum julapiis cephalicis, & hora somni bolum ex mithridatio cum pulvere castorei. Extra paroxysmum vero, emeticum semel in mense gratia præcautionis consulit, sicut pariter catharticum, & phlebotomiam, fonticulos, phœnigmos, emplastra, aliaque hujus generis multa.

Hartmanno præcipuus dicitur pulvis ex cinnabari nativa, cujus beneficio plures, unica hebdomade, vertigine liberasse testatur Quercetanus ad grana x. vel xx. in aqua liliorum convallium. Substituitur ab aliis cinnabaris antimonii. Efficaciorem prædicat Cardilucius suum præcipitatum aureum a gr. iv. ad vi. Stercus pavonis in pulverem redactum, & cum saccharo mixtum ad dr. j. alii exhibent ex Cratone, etiam ad inveteratam vertiginem. Vult tamen Borellus solvendum illud esse cum sufficienti quantitate spiritus vini, deindeque ter assumendum in potu tempore matutino. Et Schroderus per noctem in vino macerandum consulit; mox trajectum per linteum exhibendum, a novilunio ad plenilunium, & ultra. Ex his conficitur sequens pulvis efficacissimus: *cinnabaris nativæ unc. ʃʃ. magister. corall. & margarit. singul. scr. ij. stercoris Pavonis præpar. unc. i. crocior. scr. j. fol. auri numer. 6. reduc. in alchool. supra marmor. dos. gr. x.* Præsentaneum remedium aliis dicitur electuarium ex cerebro passerum; itemque essentia ciconiarum cum spiritu vini elicita ad guttas aliquot. Pulverem Sciuri pro arcano antiscotodinico funambulum quemdam habuisse refert Jo: Michaelis. Semina aquilegiæ, & cari, chærefolium, flores anthos, carpobalsamum, si ex eis pulveres, essentiæ, extracta, aut aquæ eliciantur, valde prodesse creduntur. Conficit Platerus vinum, quo usus senex quidam vertigini obnoxius, non amplius de illa conquestus fuit. Infundit autem hic Author in mensura una vini, sennæ unc. ij. turbith. unc. ſs. agarici dr. iij. piperis dr. ſs. gingiberis, seminum coriandrorum, summitatum centaurii minoris, & amarici singul. dr. j. absinthii dr. ij. ac deinde bibendum illud offert. Hunc, aliosque graviores morbos curasse fatetur Solenander sequenti electuario, quod constat: *succ. absinth. succ. marrub. succ. stæchad. mastich. rhei, chamædr. chamæpit. singul. dr. iij. hyssop. dr. j. agar. opt. ad pondus omnium: Hæc in pulverem subtilissimum redigantur, & excipiantur melle cocto. Dosis a dr. j. ad dr. iv. in decocto stæchad. mane.*

In Tetrad. graviss. cap. aff. c. 21.

Cent. 3. obs. 95.

In Pharmacop.

Obs. 1. p. 10.

Consil. 2. lect. 2.

Approbat Riverius condituram florum calendulæ; & Rodericus a Fonseca, quæ ex floribus rorismarini, cum oleis buxi, nucis

Prax. lib. 1. c. 9. Tom. 1. consil. 16. Lib. 2. pra. c. 7.

nucis odoratæ, & menthæ ftillatitiis. Sylvius Deleboe anodyna, & narcotica, parce tamen, & per intervalla, cum aquis antiepilepticis exhibet. Mirabiliter contulisse teſtatur Vvillifias hujus pulveris uſum, bis in die ad cochlear ſumpti cum hauſtu decocti ſalviæ, aut rorifmarini in tinctura Coffee. Is autem fit ex radic. pæoniæ maris, & facch. albiſſ. ſingul. unc. ij. flor. ejuſd. pæoniæ unc. j. ſtercor. pavon. alb. lib. ß.

Oleum buxi efficaciſſimum dicitur, ſi eo pulſus, tempora, palatum, cervix, & plantæ pedum inunguntur; ſicut pariter pinguedo ciconiarum, & ſerpentum: necnon ſemen urticæ contuſum, & cum aceto permixtum fronti ſæpius applicatum. Vid. F. Hofm. M. M. Commendatur etiam lotio capitis pluries iterata ex lixivio calido, in quo ſummitates amarici ſint infuſæ, inſperſo poſtmodum ſupra verticem pulvere bombycum. Cæterum Amuleta Antiſcorodinica perhibentur Corallia rubra, grana Succini albi, Cryſtalli.

De Delirio.

CUm imaginatio, & æſtimatio depravatur, delirium accidit, quod dicitur: Declinatio a recta rationis ſemita, unde ægri abſurda, & incongrua loquuntur, aut imaginantur.

Deliriorum Medici conſtituunt idiopathicum unum, ſympathicum alterum, & quidem ab hypochondriis, diaphragmate, utero, aliiſque partibus. Aliud ſine febre: aliud cum febre: Atque ex his phrenitidem, maniam, melancholiam, a diverſis etiam humoribus deducunt: de quibus ſigillatim.

De Phrenitide.

PHrenitidem intelligunt Galenici delirium perpetuum, & continens cum febre acuta, & continua; quod ab inflammatione cerebri, & membranarum ejus a ſanguine bilioſo ibidem putreſcente oriri arbitrantur.

Quoniam autem in quocumque delirio, potiſſimum in phrenitide, animales operationes, nempe imaginatio, & ratiocinatio depravantur, ab illarum læſione tres deducunt phrenitidis ſpecies ex Galeno tum *lib. de diff. ſympt. cap.* 3. tum 4. *de loc. aff. cap.* 2. Aliquando depravari dicitur imaginatio ſana ratiocinatione, ut in Theophilo Medico, qui putabat Tubicines eſſe in angulo domus, eoſque tamquam ſibi moleſtos eſſe ejiciendos. Simile quid fatetur Galenus ſibi accidiſſe 4. *de loc. aff. cap.* 2. evellendo floccos, & colligendo feſtucas. Interdum vero dicitur offendi ratiocinatio illæſa imaginatione, ut in eo, qui ſingula vaſa rectiſſime nominans, illa tamen projecit, ut & puerum, quem adſtantes confractum ſuſtulerunt. Nonnumquam etiam utraque lædi ſolent; quin & memoratrix quoque, ut ex Thucidide refert idem Galenus *cit. lib. de ſympt. diff.* quod a peſte Athenis graſſata evaſit, omnium immemores remanſerunt, etiam ſuorum nominum. Contingit quoque frequenter phreneticos memoria deficere, cum non raro obliviſcantur egiſſe, quæ geſta ſunt, & quam anxie, cupidiſſimeque petierunt, aquam bibere.

At impoſſibile exiſtimat Euſtachius Rudius, læſa ratiocinatione imaginationem lædi poſſe: quod & nos alias innuimus; cum hanc illa per ſuſcepta phantaſmata, quomodo apprehenſa ſunt neceſſario proſequatur. Unde Thophilus ille Medicus aſſerebat eſſe abjiciendos Tubicines, quia imaginabatur illos adeſse in angulo domus. Tunc enim ratiocinatrix facultas ſana dici deberet, cum corrigeret, non ſequeretur errorem imaginatricis.

Ab inflammatione præterea cerebri, & membranarum ejus phrenitidem minime oriri anatomicis obſervationibus oſtendit Thomas Vvilliſius, qui ſe pluries vidiſse De An. Brut. p. 1. fatetur Meninges, immo & cerebri exteriorem ambitum, tumore phlegmonode obſeſſas, laborantes vero minime phreneſi, ſed potius torpore, & caro periiſse. Adnotarunt etiam Sennertus, Heurnius, Valleſius, Volcherus, Coiter, aliique, cerebrum inflammatum cum membranis abſque delirio: & Phrenitidem abſque illius inflammatione.

Neque inſuper perpetuo Septi tranſverſi phlegmonem comitatur delirium illud ſympathicum, quod paraphrenitis appellatur; Nam aliquando compertum eſt, Diaphragma citra delirium fuiſse affectum, ut ex diſſectis cadaveribus idem Vvilliſius deducit. Quod autem Diaphragmatis viſcus nervis plurimis refertum ſit, adeoque maximum conſenſum ineat cum cerebro, haud congruenter evincit phrenitidem ſubſequi, cum ipſum inflammatur: etenim ſtomacho, pleura, meſenterio, phlegmone obſitis, phrenitis plerumque non ſuccedit, quæ tamen ſæpiſſime corripit peripneumonia, & hepatide laborantes: quare-

cujuscumque visceris inflammationem illa sequi potest.

Causam Phrenitidis quæsivit Helmontius in duumviratu, præsertim vero in stomacho, ex Hippocrate dicente: *Cui vena in hypochondrio fortiter pulsat, is mox mente alienatur*. Et Neoterici in spiritibus animalibus collocarunt, vel nimium irritatis, vel in confusionem actis. Unde verisimilius est, inquit Vvillisius, Phrenitidem a spirituum phlogosi potius, quam a Meningum, aut cerebri inflammatione, quæ cephalæam, aut lethargum certius, quam furorem inferret, excitari.

V. Prosp. Mart. super. 3. de morb. Hipp. v. 99.

Verum in Phreneticorum cerebro credere licet tantam vaporum, qui in liquorem nerveum commutantur, copiam acritate præditam adunari, ut nedum motione plurima, & irregulari, per ejusdem cerebri poros, & nervorum substantiam concitetur, unde phantasmata varia, & confusa cum impetu, & vigilia; verum etiam a confluxu vehementi sensus externi, licet depravate, acuantur, & motus animales musculorum roborentur, ut vix detineri queant. Universus namque sanguis, qui ad cerebrum forte laxius defertur, plus justo in auras abit, totusque in liquorem nervorum, & quidem tenuiorum, maximeque volatilem, permeabilemque, commigrat; unde Phrenetici, quamvis deficiant viribus vitalibus, animalibus tamen plurimum valent. Porro fibræ nervorum, & musculorum motui dicatæ, ejuscemodi liquore tumidæ, nimium vigent, & firmiter tenduntur; multoque magis in Maniacis, quibus febris deest. Quoniam vero vapor iste nerveus acritudine præditus est, & immoderanter, violenterque in nervos, musculosque adigitur, trepidi, & temulentorum ad instar phrenetici in tanto robore esse solent.

Proximam itaque causam hujus affectus in rorido isto cerebri, & nervorum liquore constituendam opinor, qui tenuior, & acrior evadat a sanguine in cerebrum confluente, pari conditione, vel vitio sui, vel vitio viscerum, affecto, quemadmodum in febribus acutissimis, & ardentibus, atque in internis inflammationibus, & affectionibus hystericis. Atque hinc contingit, aliquando delirium fieri interruptum, cum scilicet ad tempus solummodo liquor nervorum inficitur.

Congruunt his, quas practici ex observationibus Anatomicis plurimas memorant paraphrosynes, & phrenitides ortas a retrocedente erysipelate, a sero, a felle cystis acriori, ab inflammatione ventriculi, & pulmonûm, a varicibus meningum, a diruptis abscessibus, a venenis, præsertim solano furioso, mandragora, & radice pastinacæ sylvestris, ex cujus esu lepidam historiam narrat Vvillisius *hoc loco*.

1. prorrhet. com. 1.

Notissima sunt signa phrenitidis, & cujusvis delirii præsentis, cum gestibus, tum verbis parum consonis. Imminentis vero recensentur nimia garrulitas, immodica vigilia, somnia perturbata, oculorum rubor, & fulgor, motusque inordinatus, præteritarum rerum oblivio, responsio ferox, loquiorum, quæ prius crassa erant, tenuitas, & perspicuitas, decubitus incompositus, oblocutio inter dormiendum, aurium sibilus, linguæ ariditas absque siti, torvus, & immobilis obtutus. De reliquo sympathicum, & interruptum delirium facile ex superius dictis internoscetur.

V. Hipp. in Coac. & 4. Ap. Gal. 5. de loc. aff. 4. & 1. prorrh. com. 1.

Undecumque autem illa oriatur, semper periculosissima est; longe vero gravior censenda, si dejectiones decolores, & urinæ aqueæ appareant: nares modicum sanguinem stillent: pus erumpat: dentium stridor accidat cum maxillarum, & temporum convulsione; itemque singultus, tremor, aphonia, vomitus; si in veternum commutetur, vel in desipientiam Hippocrati obscuram dictam: *A peripneumonia quoque inflammatio cerebri, malum*, 7. *Aph.* 12. Copioso autem sudore, urinæ profluvio, e naribus hæmorrhagia, & quandoque etiam alvi fluxu, dummodo vires constent, salubriter terminari consuevit.

1. progn. com. 23. 3. prorr. com. 1.4. aph. 72. 1. epid. com. 3. agr. 1. 3. epid. 2. 12. meth. 8.

Cum fere communiter hæc ægritudo putatur sequi viscerum inflammationem, proinde ad hanc tollendam illius curatio dirigitur; & quidem venæ sectione iterata, mox a principio repellentibus oxyrhodinis, cum decocto foliorum lactucæ, rosarum punicarum, violarum, capitum papaverum alborum, florum nymphææ; pariterque cucurbitulis, frictionibus, clysteriis, & lenientibus pharmacis; postmodum somnum conciliantibus, tum internis ex opio, tum externis ex lotionibus, & linimentis capiti, & pedibus adhibendis ex medicamentis hypnoticis, itemque applicitis ranis, gallo, aut catello per medium sectis supra suturam; instituta interim diæta refrigerante, humectanteque; detentoque patiente, aut in tenebris, aut in luce, pro varia ejusdem conditione, & virium robore, ut admonet Celsus *lib.* 3. *capit.* 18. Strepitus

vero,

vero, & animi, ac corporis motus, omnino prohibendo.

At Phrenitidem a Septo transverso curandam proponit Hippocrates per ea, quæ tussim, & sputum promovent, ut in Peripneumonia. Alterius etiam delirii meminit in virginibus, de quo tamen alibi.

3. de Morb.

Lib. de Virg. morb.

Hermeticis præter venæ sectionem, & cucurbitulas scarificatas, sunt quoque in usu irrigationes supra suturam coronalem, & pedum lotiones cum herbis soporiferis, necnon linimenta hypnotica, & purgantia leviora, ac opiata, moderata tamen exhibita. His non suffragantibus, consulit Paracelsus cranium esse terebrandum, ac foramen per mensem patulum esse detinendum. Hac enim ratione, inquit, quamcumque amentiam certissime curari. Vult etiam Cardilucius præter suum præcipitatum aureum, cunctis impense commendatum succum nasturtii hortensis, vel aquatici, mixtum cum tertia, quarta, vel quinta parte aceti acerrimi, ac pugillo salis communis decrepitati, additoque oleo olivarum in affectibus pectoris; cujus mixturæ cochlearia duo in singulas horas assumenda præcipit, atque ita etiam interna apostemata dirumpi, febresque omnis generis, præsertim vero intermittentes, cum ingruunt paroxysmi, omnino fugari fatetur, ut raro quartum repetere opus sit. Aliam hujus morbi curandi rationem memorat ex Carrichtero, quam apud eumdem legere est.

In Duumvir. & de febrib.

Helmontio sicuti cæteræ ægritudines cerebri, ita & deliria, remediis eustomachis, non cephalicis, curantur, præmissis tamen vomitum promoventibus, præsertim ex helleboro. At vero P. Jo. Faber potius diureticis, & humores deducentibus insistit, inter quæ potissimum magnifacit suum tartarum vitriolatum, & liquorem Mercurii acidum, quem summum arcanum adversus Phrenitidem fatetur.

V. Petr. Nifolog. lib. 1. diss. 2.

Antiphrenetica demum recensentur saccharum, & Spiritus Saturni, Bezoardicum lunare, liquor Margaritarum, qui mirificus celebratur ad compescendum sanguinis fervorem, ferturque aliquot illius guttis vini spiritum figi, & coagulari. Magnæ etiam existimatur virtutis essentia florum hyperici, eorumque extractum in decocto glomorum cynosbati. Ac postremo opium, & quodcumque ex opio conficitur, ad somnum conciliandum, quoniam in deliriis nil somno conducibilius. Quare Zacutus in *prax. hist.* pilulas componit ex opii gr. v. croci gr. iv. & castor. gr. ii. atque in ju-

Hip. n. 2. Aph. 2.

re, aliove liquore per intervalla exhibet. Et J. Prævotius aquam personatæ ad unc. iij. propinat, cui vis inest diaphoreticonarcotica. Verum enimvero opiatorum usum vituperat Helmontius in amentiis, cum omne opiatum ipsi dicatur esse in se amens, & amentia nil aliud, quam somnium vigilans: inesse præterea opio monet, præter soporiferum, aliud virus, quo amentes acrius læduntur; quinimo vix decuplam opii dosin somnum insano conciliare, & cum labore. Ejus autem loco commendat sulphur vitrioli Veneris, quod somniferum dulce, & suave illi est.

De Ideis, c. 9. Jus duumvir. &c.

Externe vero sedum majus contusum, & cum lacte muliebri mixtum syncipiti admotum, phrenitidem sedare, & somnum allicere plerique testantur: at cum primum dormire cœperit æger, removendum, ne Coma subsequatur. Tutiora existimant alii ramenta cucurbitæ cum albumine ovi. Riverius *in praxi* ex Penoto hoc epithemate ægrotum sopiri, & convalescere testatur; quod conficitur ex *aqua rof. punic. cum tinctura santal. rubr. imbuta ad unc. xx. camphor. gr. xx. mosch. gr. xij.* Vult autem per diem integrum calide suturis apponendum. Est aliis in usu decoctum musci terrestris pari modo applicitum; aliis Rana viva, aut Tinca dissecta, & plantis podum imposita.

V. Borel. cent. 4. obs. 64.

At quamvis hæc prodesse possint, non tamen omittenda diaphoretica superius memorata, & quæcumque acrimoniam, fervoremque sanguinis temperare possunt: hæc quidem potius in principio, illa vero circa statum Phrenitidis, præsertim cum de interna inflammatione dubitatur. Quamobrem pro varietate causarum modo his, modo illis utendum.

Iisdem fere pervigilio occurrere expediet, ac præterea unguento alabastrino, populeo, somnifero Augustano, oleo papaverum, & hyoscyami, extracto croci, pinguedine lucii piscis, temporibus, & plantis pedum illitis. Langius parat aquam mirabilem ex capitibus duobus allii, & uncia una opii simul contusis, atque B. M. distillatis; & ad gutt. ij. in vino exhibet ad somnum conciliandum. Conficit etiam aliam aquam hypnoticam: & Mynsicht vinum hypnoticum & pulverem anodynum Michael. Alii, alia. Sed omnibus præstat laudanum opiatum aliquo liquore dissolutum, & parum, ac sæpe propinatum. Invaluit nunc tandem apud nostrates usus cujusdam potionis ex expressis seminibus

Lib. 3. Epistol. Epist. 1. cap. 2.

melopeponum, & papaverum alborum, cum amygdalis dulcibus, & conditura florum nymphææ in aqua lactucæ dissolutis: Illam autem post cœnam potissimum potandam offerunt, ut opportunius somnum alliciat.

De Mania, seu Furore.

3. Tuscul. QUamvis Cicero hanc affectionem Latinos Furorem appellasse, & Græcos Melancholiam, scripserit; proprie tamen Medici ipsam dicunt insaniam, seu delirium illud, quo ægri præter imaginationis, & ratiocinationis depravationem, impetunt, furunt, ac nihil omnino formidantes, omnia temere audent, & indiscriminatim aggrediuntur: febre tamen carent, & memoria valent.

V. Aet. hoc l. Multifariam, & innumeris modis hi furere observantur. Plerique post impetum, & ferociam, in cachinnos solvuntur: alii ad minas, jurgia, inconditosque sermones sunt proclives: alii blandis verbis circumstantes alliciunt, mox inopinato illos adoriuntur: quidam in negotiis gestis, gerendisque: nonnulli in armis, & militia: alii in rebus domesticis, amicis, inimicis, amore, zelotypia, cæterisque variis insaniunt. Cum autem delirium hoc fœminis accidit ab utero, intermissiones habet, & per intervalla redit, diciturque furor uterinus.

Ad atram-bilem delirii hujus caufam Medici referunt, unde cerebrum, ac spiritus animales vehementer exagitentur, inducta nimirum in his fervida, & veluti ignea diathesi: cui adjicit Platerus malignam, occultam, & venenatam conditionem, præsertim quia a venenis, & philtris nonnulli insaniisse memorantur. Nec tamen solum cerebrum, sed & cor pari affectione corripi addit Sennertus, cum Maniaci intensissimum frigus, cæterasque similes ærumnas, nudi, sine ulla læsione tolerent, quin & Tit. De-mens l-dita. calere perpetuo deprehendantur. Helmontius vero e stomacho, & liene amentias quascumque manare docet.

Cap. 12. de Mania. At vitium hoc solis spiritibus animalibus attribuit Vvillisius, qui ab indole propria, & genuina, nempe, (ut ipse loquitur) *spiritus-salina, in sulphureo-salinam* aquæ stygiæ æmulam desciscunt; proindeque actus inordinatos edunt. Sicut enim aquæ stygiæ particulæ summe agiles, & irrequietæ, in motu continenter sunt; ita spiritus animales e sanguine uberiori, & quasi nitro sulphureo extillatos, insigni mobilitate, sive inquietudine præditos in maniacis existimat. Posse autem in humano corpore generari humores acerrimos ex quibus ejusmodi spiritus exurgant, ut aquæ stygiæ comparentur, idem Author ostendit ex ulceribus malignis, & pestilentibus, quæ non raro humanis corporibus contingunt; præter alia plura, quæ ingeniose quidem explicare studet de Maniacorum audacia, ac temeritate, de immenso robore, de nulla, vel tardissima defatigatione, deque absentia febris, ut late apud eumdem legi potest.

Illud autem ex Anatome aliquando deprehensum est, a vermibus in cerebro maniam accidisse; teste Platero, Fornelio, & Riolano. Bartholinus etiam in equis, bobus, Cent. 3. obs. 48. & ovibus illos capiti inesse scribit, cum rabie corripiuntur. Vulgo itidem fertur rabidos canes sub lingua vermiculum habere, quem Plinius Lytram vocari ait Lib. 10. c. 5. Dalecamp. aliis vero Lyttam, & Lyssam.

Spectatis vero causis externis, referunt maximam vim habere maniam inferendi Solanum, quod propterea maniacum appellatur: Pastinacam sylvestrem: Hyoscyamum; de cujus radice comesa notabilem historiam narrat Borellus; cerebrum Felis, Cap. 4. obs. 45. aut Mustelæ: vinum fulmine contactum: morsus animalium rabidorum: Aconitum, & Napellum: Toxicum, sanguinem menstruum, & alia hujus generis. Ad hanc delirii classem reducitur morbus Tarentinus a morsu Araneæ Tarentinæ induci putatus, de quo alibi meminimus: atque illi affinis chorea Sancti Viti, itemque Lycanthropia, & Cynanthropia: necnon Hydrophobia; atque insania ex philtris, & amore. Unde Ovidius. V. Ovid. 8. Metamorph. de Scyl.

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Et Virgilius: 4. Æneid.

Uritur infelix Dido, totaque vagatur
Urbe furens.

Et Ariostus: C. 24. st. 1

Che non è in somma Amor se non insania,
A giudizio de' savj universale.

Maniaci internoscuntur facillime ex incongruis, absurdis, ineptisque dictis, aut gestis, sine metu, & mœrore, sed potius cum temeritate, garrulitate, impetu, iracundia. Tarentino morbo affecti, aut chorea S. Viti, musica, tripudiis, & saltationibus gestiunt, & delectantur. Lycanthropici, & Cynanthropici se in lupos, aut canes conversos putant, adeoque illorum more ululant, latrant, in triviis versantur, sepul-

chra

chra petunt, & carnes animalium lacerant, ac vorant, cæteraque similia agunt, quæ luporum, & canum naturam referunt. Hydrophobia ex morsu canis rabidi accidit, & patientes aquam, & liquidum quodcumque aversantur, spumam ex ore emittunt, & si alios mordeant, simili ægritudine rabiei inficiunt. Qui amore insaniunt, macie corporis, vigiliis, inquietudine, assidua animi perturbatione, vultus, & pulsus mutatione, præsertim ad præsentiam, aut nomen amasiæ judicantur: qua ratione Erasistratus, & Galenus amantes deprehendisse perhibentur. Ad Philtra vero quod attinet, quæ Germanis potissimum usui esse passim referunt Authores, figmentum a vetulis excogitatum crediderim, quæ credulæ turbæ nullo negotio imponere solent: quamquam ex insano Amore plurimos periisse concesserim, animi debilitate, & furoris impotentia, ad perdite amandum pertractos. Hinc jure exclamasse fertur Olympia, Philippi Macedonum Regis uxor, in puellam, quam vehementer is deperibat, & ut credebatur, ex philtro: *Valeant calumniæ: Tu in te philtra habes*. Quæ denique referuntur de Lucullo Imperatore, & de Lucretio Poeta, nugæ sunt: pharmacis quidem, sed venenatis, in furorem acti illi perierunt.

V. Aet. Ægin. & Altim. hoc loc.

Peculiariter autem de Hydrophobia notandum illam induci a morsu, & spuma canis rabidi. Saliva quippe, quæ in cunctis animantibus acido-salsa est, specialius in canibus, utpote natura non sudantibus, etsi motu valido, cursuque fatigatis, ex nimio, ac vehementi anhelitu, acris, & virulenta evadit, unde facile exedit, & inficit, ac deinde per morsum cum sanguine, & lympha commixta fermentum in demorsis excitat, quod ad tempus, rabiem, & delirium promovet, quo aquam, & res quascumque potulentas patientes expavescunt, & aversantur. Quamobrem Celsus *lib.6. cap.27.* Hydrophobiam genus morbi esse dicit, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Recte propterea scripsit Avicenna *lib. 4. f. 6. tr. 4. cap.* 2. deteriorem morsum illum esse, qui est a jejuno, sive homo sit, sive aliud animal; tunc enim saliva tenuior, & acrior fit, nec a cibo, potuque assumpto temperatur. Addunt aliqui in aquis videri rabidos catulos, qui quodammodo affectis latratu insidientur, immo etiam mordere minitentur: referuntque exemplum illius Philosophi, qui balneum ingressus, cum jam mente moveri inciperet, videreturque ibi adlatrans catulus eum terrefacere, & remorari, sibi ipsi vim inferens exclamavit: Quid Cani, & Balneo commune est? atque ita in balneum se conjecit, & aquam ebibens, liber evasit. Quamquam id falsum arbitratur P. Salius, quodque ab Avicenna asseritur, videri in urina rabidorum res carneas catulo referentes.

Ex Aetio tetrab.2. ser. 2. c.24.

De aff. par. c.19. l.4. fe. 6. tr. 4. c.7.

Neque solum rabidos fieri a morsu canum, sed etiam aliorum animalium, lupi, felis, vulpis, etiam hominis irati, si saliva sanguinem pertingat, pluries compertum est. Ab equo demorsum vidimus rabie correptum periisse. Verum enimvero etsi pleraque alia animalia id ipsum aliquando pati, & infligere possint, frequentius tamen canibus accidit, ut in rabiem agantur specialiori quadam ægritudine, qui propterea solent spumam continenter in ore gestare, quam e naribus quoque emittunt, cibum oblatum fastidiunt, oculos scintillantes habent, horridum sonum, & vocem raucam edunt, aliquando festinant, aliquando subsistunt, & quandoque lente admodum, & stupide progrediuntur, cauda sub ventrem inflexa, capite demisso, & lingua extra os propendente, nigra, rubra, vel crocea: in obvios quoscumque, etiam herum, impetunt, & absque latratu mordent, ab aliis vero canibus evitantur. Rabiem autem potissimum incurrunt temporibus, vel nimium fervidis, vel plus justo algidis.

V. Dioscorid. l.6. c.36.

Unumquodque insaniæ genus difficulter Medicinæ cedit. Verum Hippocrates desipientias cum risu conjunctas securiores scribit, quam quæ fiunt cum studio, & serietate, sicut pariter a sanguinis profluvio, & ab ileo. Si præterea insanis varices, aut hæmorrhoides superveniant, insaniæ solutio fit. At in rabidis, & demorsis a cane si pavor aquæ subsequatur, mors in propinquo est. Lycanthropici, & Cynanthropici longiora tempora ducunt, quin etiam nonnisi per intervalla solum cruciantur, parique modo Tarentino morbo affecti, qui potissimum per æstatem vexari solent. Ab Amore demum insanientes, nisi sibi ipsis mortem adsciscant, raro ad necem perducuntur, quamvis incommoda Amantium devitare non possint, quæ describuntur a Plauto sub persona Alcesimarchi Adolescentis:

6. Aph. 53. Aph. 9. & 10. 6. Aph. 21. Cistell.

Jactor, crucior, agitor, stimulor, versor
in Amoris rota miser,
Exanimor, feror, differor, distrabor,
deripior, ita nullam mentem

Animi habeo: ubi sum, ibi non sum; ubi non sum, ibi est animus.
Ita mihi omnia ingenia sunt: Quod lubet, non lubet jam id continuo;
Ita me Amor lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, jactat, largitur: quod dat, non dat, eludit.
Modo quod suasit, dissuasit: quod dissuasit, id ostentat &c.

Etsi igitur dementes in rectam rationis semitam revocare fere sit impossibile, conantur tamen Medici plurimis id assequi. Primum vero infectum sanguinem, & variis pathematis agitatum, educendum consulunt iterata phlebotomia: at in Gallicis Ephemeridibus memoratur, furiosum quemdam sanguinis transfusione pristinæ saluti fuisse restitutum. Deinde vitiosos humores expurgant, præsertim helleboro nigro. Mox cerebrum, & corroborant, temperantque. Somnum conciliantia, & topica capiti adhibent ex humectantibus, & infrigidantibus composita.

Verum experientia testatur, Maniacos potius minis, verberibus, monitis, objurgationibus temperari, & coerceri, quam remediis, quæ plerumque etiam admittere nolunt: quamobrem experimur tortores suos solummodo revereri, cæteros sine metu illos invadere.

Narcotica non conveniunt: turbant potius mentem amentium, & furorem acuunt, ut etiam adnotavit Helmontius, qui maniacis opium, cui sulphur amarum inest, interdixit. Vinum etiam nocet: solum cum Mandragora exhibitum, si scilicet in eo hujus radices ebullierint, profuisse visum est: Mandragora enim præ cæteris soporiferis commendatur a Dioscoride, quod leniter vomitum moveat, ferventem sanguinem compescat, ac purificet. Aqua, in qua nitrum purum dissolutum sit, efficax esse consuevit, in potum exhibita, sicut qualibet alia aqua acidula. Ejusdem efficaciæ dicitur saccharum Saturni, liquor Margaritarum, crystallus montis præparata, Magisterium coralliorum, tinctura violarum, & rosarum, idque genus alia.

Tit. jus duumv. & demēs idea. Helmontius Helleboro primum exhibito ter submergendum esse ægrotum aquis præcipit, prima vice ad spatium, ut ipse loquitur, unius *Miserere*; deinde duabus aliis ad breve tempus salutationis Angelicæ, tum extracto corpore, prono situ, & capite declivi, omnis aqua hausta rejiciatur, indeque æger reviviscet sanus: idque in omnibus generibus Amentiæ, & Rabiei servandum ait. Tandem sulphur vitrioli soporiferum, & mello dulcius propinat, quo mirifice omnes mentis alienationes sedari, ait.

P. Jo: Faber potentissimum medicamentum esse dicit mixturam ex unc. ß. ol. camphoræ, guttis x. ol. saturni, & gutt. iv. essentiæ Martis in aqua communi exhibitam per x. dies; itemque essentiam argenti, auri, & mercurii; suumque anodynum.

Liquorem lunæ, seu lunam potabilem ad idem etiam præscribit Hartmannus, quam certissimum, & probatissimum remedium affirmat in omnibus affectionibus cerebri, præsertim in Amentia. In ejus defectum substituit Cardilucius tincturam florum hyperici per spiritum vini extractam, atque ad guttas aliquot in potu convenienti exhibitam. Sanguini Asini e venis post aures elicitos vis etiam magna in curan. a mania ab eodem Hartmanno tribuitur: nec non decocto anagallidis flore purpureo; atque in externum usum lixivio cephalico ab eodem descripto, præter cranii terebrationem. Commendatur aliis cerebrum Arietis, qui nondum Venerem norit. Et Michael, ac Sennertus memorant sanatos intra triduum maniacos usu Cerebri Canis cocti. Folia Buxi, sive ut alii malunt, Fagi minutim incisa in aqua lavendulæ exhibita, movendo sudorem, maniam curare perhibentur. Aqua, extractum, & essentia florum hyperici, vel tinctura eorumdem descriptione Mynsichti, eamdem opem præstare dicitur. Magnifit etiam spiritus vitrioli antiepilepticus Hartmanni. V. Schr.

In demorsis ab animalibus rabie affectis, præcipua ratio habenda est de parte demorsa, ac subito inita ligatura paulo supra illam, adhibenda sunt, quæ inflictum venenum extrahant, ac retundant; cujusmodi sunt cataplasmata, & emplastra ex nucibus juglandibus, fermento, stercore columbino, melle, sale, ruta, dictamno, sinapi, angelica, theriaca, pice, opoponace. Commendant plurimi, ac imprimis P. Salius, Helleborum album, a veteribus valde celebratum: sed statim inter initia Hydrophobis exhibendum, quoniam confirmata rabie nocuum evadit. Conantur alii venenum extrahere cucurbitulis: Alii incisionibus, inustionibus, cauteriis. Tunc vero venenum omnino extractum arbitratur Ægineta ex Oribasio, cum nuces juglandes tritas vulneri appositas sine noxa deglu- Cels. lib. 5. c. 27.

deglutierint gallinæ: vel medullam panis, præsertim calentis, vulneris sanie, aut sanguine intinctam canes comederint ex Rhasi, & Avicenna; ferunt enim canes sanos abhorrere ea, quibus rabidi venenum contraxerunt; & si fortasse devorent, omnino perire. Tuetur autem, inquit Plinius, a pavore aquæ capitis canini cinis illitus vulneri.

Lib. 29. cap. 5.

Interne vero commendatur Alyssum, veluti Rabiosis summopere fructuosum vetustioribus omnibus creditum: item que cinis, & decoctum cancrorum fluviatilium; scordium, chamædrys, gentianæ radix, centaurium minus, semen rutæ agrestis, aristolochiæ, & vincetoxici radi es: at reliquis præfert Plinius radicem cynorrhodi. Idem etiam scribit sub lingua rabiosi canis esse limum salivæ, qui datus in potu, fieri hydrophobos non patitur. Multo tamen utilissime jecur ejus, qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, crudum mandendum: sin minus, quoquomodo coctum, aut jus coctis carnibus, ex eodem: quod remedii genus celeberrimum Galeno fuit. Idem etiam Galenus e cancris fluviatilibus antidotum conficit: atque theriacam æque salutarem existimat. Aetius vero Hepar Mergi assatum cum pauco oleo, & sale comestum commendat. In *Actis Hafniensibus ann.* 1673. traditur ex Hannemanno remedium euporiston, quod infallibile dicitur ad morsum canis rabidi: idque est; *rutæ, abrotani, beton. & salv. anguft. fol. singul. m. j. affund. acet. vini opt. lib. j. ut per aliquot horas maneant in infusione, deinde exprim. & express. add. ther. Androm. dr. jj. herb. card. fullon. m. j. vel hujus sem. unc. j. Pueris datur cochleare unum per vices, Adultioribus haustus sit largior. Vulnus vero per jx. dies apertum detineatur, prædictis herbis expressis fovendum.*

Dioscor. l. 6. c. 37. Gal. 6. simp. med. facult. & 2. de antid. cap. 21.

Plin. lib. 24. c. 11. Lib. 25. c. 2. & l. 29. cap. 5.

11. De sim. med. facul. & 1. de antid. c. 11. de The. ad Pisc. c. 14.

Obs. 110.

A Thoma Bartholino ibidem proponitur hoc aliud, quod habet *pulv. gentianæ dr. j. myrrhæ tantumdem, pulv. cancr. fluvial. ustorum duplum, m. pro duabus dosibus.*

Vel *cancr. fluvial. combust. unc. v. rad. gentianæ unc. jj. ß. thur. dr. jv. f. pulvis, & vitro servetur. Dosis dr. j. mane, dr. ß. vespere in aqua fontis per lx. dies.* Arcanum inquit Galilæi Galilæi. Vult autem cancros capiendos esse mense Julio paulo ante ingressum Solis in Leonem.

Cap. 3. Palmarius *de morsu canis rab.* pulverem componit, & tutissimum antidotum esse dicit, ex foliis rutæ, verbenæ, salviæ, plantaginis, polypodii, absinthii vulgaris, menthæ, artemisiæ, melissophylli, betonicæ, hyperici, & centaurii minoris, singul. partes æquales: atque dr. jj. exhibet horis tribus ante cibum. Cataplasmate, & haustu ex quibusdam herbis concinnato testatur Cardilucius etiam certo curari demorsos a cane rabioso, ut legere est apud eumdem; ubi quoque singularem medicinam esse monet spiritum salis marini. Aliis est in usu bitumen Judaicum ad dr. j. in aqua: & sal. viperarum cum aqua theriac. vel succo citrii. Narrat Helmontius Batavos cruda halece salsa triduo renovata, & ad morsum applicata omnem auferre metum Rabiei. Avic. *l.* 4. *f.* 6. *tr.* 4. trochiscos e cantharidibus commendat, & cum æger sanguinem minxerit servabitur, inquit, a timore aquæ.

Cap. de Hydropho. 2.

Lib. de mens idea.

Quod si jam Hydrophobia accesserit, unicum remedium putatur Celso, non opinantem ægrum in piscinam projicere, ut vel invitus aqua satietur. At vero C. Aurelianus recte animadvertit, passionis hujus curationem consistere, non ut bibant ægrotantes, sed ut bibere velint. Quin & si aliquid boni a tali demersione sperare est, id a vomitu potius aquæ deglutitæ oriri potest, per quam salia venenosa diluantur, & extrahantur, & saliva ipsa acris temperetur, ac detergatur. Idipsum confirmat Helmontius supra relatus. At felicem eventum non semper inde successisse testantur alii; aliud enim periculum excipit, subdit Celsus, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum nervorum distentio absumat; quamobrem a piscina protinus in oleum calidum demittendum esse consulit. At Mare adeundum monet Borellus, quod mira proprietate ad id valere suadet; ut etiam ex Helmontio deducitur. Neque de ejus aquæ salsedine verendum, quod sitim augeat, siquidem adversus omnigenum ferarum morsum sal prodesse dicitur Dioscoridi *l.* 5. *c. de sale*. Succus Chrysanthemi expressus, ex vino exhibitus cum pulvere medii corticis cynorrhodi, salutaris sæpe sæpius observatus est ex Assælinæo.

Lib. 5. c. 27.

cit. loc.

In cibum tandem, salutares creduntur carnes arietis cum brassica, & cerebellum gallinaceum, itemque castaneæ, nuces juglandes, amygdalæ, allium, cæpa, porrum, raphanus: Nocui vero pulli columbini, ex Sennerto. Saliuntur, inquit, Plinius, & carnes eorum, qui rabidi fuerunt, ad eadem reme-

L. 29. c. 5. De hepate infusnes

rabiosi canis vide Gal. l. 11. de simpl. med. c. de Hepate.

remedia in cibo dandæ: quin & necantur catuli statim in aqua, ad sexum ejus, qui momorderit, ut jecur crudum devoretur ex iis. Sed quis umquam hæc admiserit?

Apulo morbo affecti, & Chorea S. Viti, quia sudore affluenter excitato ex saltu, a paroxysmo liberantur, possent etiam diaphoreticis tractari ad illum promovendum, cum musica non suppetit, ut ad tripudia invitentur. Speciatim vero conferre dicitur essentia rorismarini, elixir juniperinum, tinctura ligni aloes, spiritus vini simplex, & electuarium antiphalangium Ferdinandi.

Vesani Amoris remedia multa referuntur, quæ maniæ communia sunt. At crediderim, nulla efficaciora esse, quam quæ petuntur ex Philosophia. Quisque enim suæ libertatis arbiter quam facillime potest Cupidinis arma repellere, perfringere, aut hebetare, atque adeo hujus labis contagionem arcere. Quod vero de Philtris fertur, quodque morbus per Margaritas præparatas, pulverem secundinæ primiparæ; & calculi humani fugari dicitur, vanum est, nisi mens sana, & constans sit.

Borell. cent. 3. obs. 65. Hartm. in praxi Henricus ab Heers obs. 13.

Postremo mania ex venenis, alexipharmacis convenientibus curatur, incitato tamen primum vomitu, si venenum adhuc in stomacho subsistat.

De Delirio Melancholico.

Sicut Maniaci cum furore, & audacia insaniunt, ita melancholici in profundam mœstitiam, ingentemque timorem delabuntur. In his insuper imaginatio, & ratiocinatio depravatur; non tamen plerumque in omnibus, sed in certis solum rerum generibus. Memoria autem firma manet, & febris deest. Per id vero a cæteris insanis melancholici internoscuntur, quod timeant, & mœreant sine causa manifesta, unde Hippocrates *6. Aph. 23. Si timor, & mœstitia longo tempore perseverent, judicat talem esse melancholicum.* Id etiam hi commune habent, quod taciti, cogitabundi, solitarii, suspiciosi sint, & licet absurda, quæ meditantur, sermone aliquando non manifestent, gestibus saltem, aut operibus palam faciunt. Non raro quoque lingua incontinens, & titubans fit, ut proinde confusim conceptus exprimat mentis, & voces tumultuarias edat. Sunt præterea qui se mortuos existimant, adeoque nec comedere, nec loqui, neque oculos aperire volunt. Alii scrupulis cujusvis generis implicantur, & quamcumque rem arbitrantur nociuam, & scelestam; Quidam se in vitrea vasa conversos credidere; timueruntque aliorum viciniam, & contactum: Nonnulli in desperationem lapsi, pro re etiam frivola se morti tradiderunt: atque alii aliter, variis, innumerisque propemodum phantasmatibus dementarunt. Lætabundos vero, jocosos, ridentesque cum his confundere, rationabile non est, sed probabilius videtur ad eas desipientias revocare, quas Hippocrates cum risu junctas dixit *6. Aph.* 53. Nam varia sunt deliramentorum genera, & stultorum infinitus est numerus.

V. Gal. Marcel. Donat. Schench Plater. Forestum h. l.

Causam melancholici delirii referunt Medici cum Galeno ad humorem melancholicum cerebri substantiam occupantem, qui sua nigredine, & obscuritate (non secus ac externæ tenebræ) pavorem simul, & mœstitiam incutiat: quoniam inde phantasma tenebricosum, ut loquitur Capivacceus, Phantasiæ repræsentatur. At in Galenum acriter invehitur Averroes pluribus contendens ab ejusmodi melancholicis, & tenebricosis vaporibus, haud quaquam phantasiam metuere, & tristari posse. Cui tamen adnititur respondere præ cæteris Sennertus *Institut. Med. lib. 2. p. 3. s. 2. c. 4. & lib. 1. pract. p. 2. cap. 8.*

3 de loc. aff. 7. & 2. de symp. caus. 6.

3. Coll. c. 40.

Verum Thomas Vuillisius causam hujus delirii e spiritibus animalibus deducens, existimat hos acidam conditionem acquirere, atque ita se habere, sicut effluvia e liquoribus stillatitiis acidis, nempe aceti, vitrioli, salis marini, & similium, decedentia, quorum est perpetuo moveri, haud longe pergere, & novos poros in corporibus producere, seque in illos insinuare, pari modo ac in melancholicis experimur, qui semper cogitabundi, res tamen paucissimas comprehendunt, atque de ipsis notiones perperam depromunt ob acidam indolem valde analogam spiritibus ex aceto, vitriolo, aut sale marino elicitis. Non solum autem spiritus animales, sed etiam cerebrum ipsum in sua conformatione postea vitiari contingit, non repurgatis scilicet recrementis atri sanguinis, quæ per cerebri substantiam diffusa, illam hebetem, crassam magis, & opacam reddunt; imo & præcordia, atque sanguinem ipsum inficiunt; unde timor, & mœstitia exoriuntur; cumque sanguinis motus quadantenus retardetur, membra cuncta corporis in melancholicis torpent etiam, & languent.

Differentias insuper melancholiæ desumptas a cerebro per essentiam, & per consensum a toto, ab utero, vel hypochondriis,

driis, non quidem ex humore ibidem genito, sed ex sanguine circumeunte, atque in his visceribus inquinato, vel non bene secreto oriri opinatur; adeoque nonnumquam a sanguinis vitio, quandoque etiam a regimine animali delirium ordiri: a sanguinis vitio quidem ob victum inordinatum, suppressas evacuationes, aliasque similes causas; a regimine vero animali, ob vehementem tristitiam, terrores panicos, curas, studia immodica, omnesque violentas, & diuturnas animi passiones.

6. epid. in fine. Tametsi plerumque melancholici in longum vitam protrahant, non raro tamen epileptici redditi repente perire solent: quandoque etiam in stuporem, convulsionem, furorem, vel cæcitatem incidunt, ut dicitur *6. Aph.* 56. quamobrem periculosiores dicuntur, quæ cum studio contingunt desipientiæ *eod. 6. Aph.* 53. Si vero melancholicis hæmorrhoides, vel varices superveniant, salutares sunt, *ibid. t.* 11. & 12. Sicut contra cum supprimuntur, malæ, ut de Alcippo refert Hippoc. 4. *epidem.* quin & tabis, vel hydropis periculum imminere scribit *6. Aph.* 12.

Plurimis, ac vehementibus remediis melancholicos tractandos non esse peritiores Prope finem. Medici communiter suadent, dicente Galeno, se frequentibus balneis, victuque humido, bonique succi, nullo alio adhibito præsidio, ejusmodi morbum curasse, nondum tamen diutius protractum. Neque præ- 3. de loc. aff. c. 7. terea multum illis in præconcepta imaginatione contradicendum, cum sæpius expertum sit, hac ratione illos magis furere; unde expediet blande in oppositam imaginationem adducere, atque sagaci industria eos in iisdem rebus, in quibus desipiunt, data opportunitate, fallere. Communi voto commendatur usus hellebori nigri, præsertim cum morbus increverit, & viscera recrementis tartareis gravata observantur, iisque, sive infusione, sive decoctura, sive in oxymelle, vino, sero caprillo, aliove liquore exhibitus: extractum etiam, & tinctura usui esse potest. At subrogat helleboro mitiora purgantia, ex senna, epithymo, rhabarbaro, Vvillisius, sed præterea vomitum indicit. His aliis non contenti sanguinem quoque detrahunt, & hæmorrhoidibus hirudines affigunt, atque eam, quæ inter annularem, & auricularem digitum sita vena est, etiam secant.

Sed præstat sanguinem repurgare per medicamenta ex chalybe composita, præsertim pulverem cachecticum Quercetani: hæc enim tum in his, tum in aliis similibus ægritudinibus ab acidiori sanguine progigni putatis, miram semper opem contulere: prosunt etiam aquæ acidulæ, & ferratæ; & si fortasse corpus a congestis excrementis purgare expediat, usu pilularum tartarearum Quercetani, Bonti, vel Schroderi, aut diasenna, vel pulvere Haly a Valesco de Taranta plurimum commendato, vel syr. de fumar. majori helleboratus, commode peragetur.

Antimelancholica denique recensentur succus mandragoræ ad cochleare unum singulo mane, ex Petræo. Essentia croci cum spiritu vini elicita, tinctura hyperici, & buglossi cum spiritu vitrioli dulci reddito. Syrupus exhilarans Horstii, & Laurentii; Elixir proprietatis cum succis Sennerti. De croco scribit Borellus, quod supra cordis regionem gestatus omnes melancholicos affectus arceat. Plura alia referentes, cum de hypochondriaco, & scorbutico affectu sermo redibit. Cent. 3. obs. 99. V. Herc. Sax. in Crocolog.

Cæterum stupiditatem, & morosin ad deliria referre non ausim, cum in ea operationes animales vel imminuantur; & hebetentur, vel etiam aboleantur, cæteroqui in deliriis depravari solitæ. Convenire potius videtur cum memoria, & ratiocinatione diminuta, seu ingenii hebetudine; quare medicamenta roborantia, & sanguinem acuentia, & purificantia expostulantur. Speciatim autem conferre dicuntur pulvis Trithemii descriptus ab Hartmanno, & a Schrodero ad dr. j. cum aqua magnanimitatis: confectio anacardina ad dr. ß. ejusque extractum ad gr. v. in vino, vel aqua lavendulæ. Similiter spiritus salis ammoniaci cum succino, essentia rorismarini, ejusque elixir, itemque elixir vitæ Quercetani, & proprietatis, aqua vitæ Matthioli, essentia ambari, ipsamet ambra grisea dicta, aqua sophorum Mynsichti, & de xyloaloe, ac elixir pæoniæ ejusdem. Usu Thuris juvari obliviosos memorat Crato. Et Platerus in vino illud exhibet, vel in aqua convenienti ad scr. ß. & si piper addatur, inquit, laudatissimum esse remedium ad memoriam, in quam rem conficit pulverem ex olibani dr. xv. piper dr. v. cujus dosis dr. j. per dies xl. Marsilius Ficinus *de tuenda studiosorum sanitate* ex thur. unc. jj. myrr. unc. j auri fol. dr. ß. cum vino format pilulas sub aurora sumendas. Decoctum pyrethri approbat Paracelsus; atque a VVolfango Hoefero commendatur oleum myrrhæ temporibus, & syncipiti illitum. Lib. 2. v. Hercul. Medic.

De Catharro.

V. Hipp. l. de Aer. aquis & loc. & in coac. prænot. De Republ. 3. De sym. pt. cauf. c. 4. & 3. Aphor. com. 11.

Catarrhus, Latine Destillatio, licet cujuscumque humoris in omnem partem corporis fluxionem significare videatur, quo pacto Romani defluxum humorum in pedes, manus, aliosque artus, Catharrum appellant: eademque loquendi formula Veteres quoque usos esse scribit Plato; proprie tamen a Medicis accipitur pro illapsu humoris in os, & pectus. At vero cum humor defluit in nares Coryza, seu Gravedo dicitur: ad Fauces, & asperam Arteriam, Branchos, seu Raucedo. Unde Schola Salerni:

Si fluat ad pectus, dicatur Rheuma Catarrhus,
Si ad fauces, Branchos, si ad nares, esto Coryza.

Fluens humor plerumque lympha est, acredine, acore, vel salsilagine prædita: hac enim ratione partes vellicat, & compungit, atque dolorem, pruritum, ardorem, & quandoque etiam febrim inducit. Antiqui, quibus hic humor ex Anatome nondum innotuerat, pituitam credidere, præsertim cum abundet in senibus, & in corporibus obesioribus, atque in Anni tempestatibus Austrinis, ac pluviosis, plus justo cumuletur; dicente Hippoc. 3. *Aphor.* 5. Austri auditum hebetant, caliginem visui offundunt, caput gravant.

Ubi humor hic colligatur, aut unde moveatur, persuasum semper Medicis tum Vetustioribus, tum Recentioribus esse Cerebrum. Quamobrem Galenus 3. *de sympt. caus.* dixi: *qualis πάθος in ventriculo diarrhæa est orta ex δυσπεψία, sive mala, & imperfecta ejus coctione, tale in cerebro est Catarrhus, & Coryza.* Hinc illi magis Catarrho obnoxii observantur, quibus cerebrum debile est, facileque a causis externis refrigerantibus, & humectantibus alteratur, puta Aere boreo, vel austrino; vel etiam a calefacientibus immodice, ut mora sub sole longiori, aut etiam in hypocaustis.

Cap. 4.

V. Hipp. 3. Aph. 12. & 13.

Lib. 3. de Catarr.

At nuperrime Schneiderus existimat non ab excrementis cerebri, sed a sanguine originem sumere Catarrhum, illiusque materiam cum ipso sanguine circumferri, ac postmodum per vasa, ductusque cujusvis partis defluere, etiam narium, aurium, oris, & oculorum, excepto cerebro, quod immune ab ejusmodi communi partium labe constituit.

Tit. Catarrh. deliram.

Helmontius insuper deridens Veterum opinamenta Catarrhos putantium a frigida stomachi, & calida jecoris intemperie procedere; unde vaporibus ad caput elatis, ibique præ illius visceris frigore concretis, mox delabentibus in partes inferas corporis, fluxiones, distillationesque suboriantur; tandem statuit non ex uno fonte, videlicet capite, sed ex cujusque partis idiopathia, sive propria, ut ipse loquitur, indispositione, fermentis topicis superinducta, Catarrhos oriri; quod pluribus demonstrare conatur.

Verum Anatome inspecta, partes certe specialius affectæ in Catarrhis videntur esse glandulæ, quæ per totum corpus dispersæ sunt, in quarum numerum referendum quoque Cerebrum, quod magna glandula Hippocrati, & Vvarthono dicitur: Cumque per illas, innumeri diffundantur aquæ ductus, seu vasa lymphatica dicta, proinde fieri, ut e capite, ubi vasa ista plurima inveniuntur, potissimum aquosa excrementa depluere videantur, atque per nares, palatum, os, oculos, exiliant. Non tamen hinc caput solum, cerebrumque Catarrhi causa, & origo censenda, cum & cuncta viscera, illorumque fermenta, & sanguis ipse author Catarrhorum esse possint, aut ob degeneratum alimentum, aut ob non bene secretum nutritium succum, aut ob suppressos sudores, aliasve retardatas egestiones: quamobrem pro varietate causarum, & viscerum, varium plane quid licebit experiri.

Qui demum ex Paracelso, & Hermeticis, mercurio, sali, tartaro, causam Catarrhi adsciscunt, nil nisi nova vocabula ponunt, cum reipsa in lympha vitiata hæc, & alia præter naturam considerentur, nimirum fluxilitas, crassities, salsedo, mordacitas, acritudo, austeritas, indeque quid non mali?

Solet sæpissime Catarrhos febris comitari, quæ licet ut plurimum levis, & pusilla sit; nonnunquam tamen consuevit esse vehemens, & acuta, qualis dicitur Ardens: scilicet cum lympha præter copiam, acritudinem, vel salsedinem contraxerit; unde fermentationem in sanguine violentissimam promoveat cum ardore, siti, inquietudine, nausea, dolore capitis, sopore, lassitudine, cæterisque gravioribus symptomatis. Aliquando etiam in suo cursu præpedita alicubi restagnat, excitatque abscessus, qui difficulter suppurantur, ut in Pancreatis, Mesenterii, & colli glandulis plu-

pluries expertum est. Effluit pariter sæpesæpius in fauces, & in tonsillas; itemque ad Uvam, hancque relaxat, illasque tumefacit; unde deglutiendi, & respirandi difficultas: quin & aliquando tam affluenter illa in eas partes irruit, ut suffocationis periculum minetur, & si in pulmonem decumbat, non sine noxa phthiseos, præsertim si acredine, vel salsedine sit prædita. Ita quoque in oculis, auribus, dentium radicibus, cervice, pectore, abdomine, lumbis, aliisque partibus restagnans latex iste, tumores affert, & morbos varios, quos praxis ipsa edocebit. Hippocrates autem *lib. de glandulis* hæc loca principaliora recensuit, ad quæ Catarrhi materia plerumque delabitur, nempe aures, oculos, nares, palatum, venas, arterias, vertebras, spinam dorsi, & nervos.

Catarrhus adeo cuique notus est, ut longa indagine non egeat. Ex partibus vero sensibilius affectis, atque ab adjunctis symptomatis, varie denominabitur, ut supra dictum. Non tamen semper negligendus: nam leves fluxiones neglectæ, graviores, & longiores evadunt ex Celso. Unde interdum necem inopinatam attulerunt, vel saltem in deteriorem morbum commutari visæ sunt. Hinc Tabes Dorsalis Hippocrati dicta, Raucedo insanabilis, Tussis, Empyema, Phthisis, Surditas, Cæcitas, Oedema, Arthritis, Abscessus, aliæque innumeræ ægritudines exoriuntur; ut non immerito ex Hippocrate Morborum omnium scaturigo esse dicatur. Quandoque Epidemius observatus est, præsertim sub fervente Sirio, aut in rigida hyeme, cæterisque aeris inclementiis. In senibus autem speciatim, & præcipue provectioris ætatis coctionem non admittere scripsit idem Hipp. 2. *Aph.* 40. quinimmo cito interimere 3. *Aph.* 12. quod etiam puerulis contingere solet ob ætatis imbecilitatem, ex Galeno *eod. libr. comm.* 26. potissimum si pectus humor occupet. Si præterea in nares, inquit Celsus, destillet humor, leve est; pejus, si in fauces; pessimum, si in pulmones: nam in ventrem superiorem, id est, Thoracem, destillationes intra viginti dies suppurantur 7. *Aph.* 38. Ex corporum vero habitudinibus: Quibus nares sunt natura humidiores, minus integra sanitate fruuntur 6. *Aphor.* 2. Cæterum febris Catarrho accedens non semper mala: pluries enim illius solutionem promovere consuevit: nisi tamen alia symptomata copulentur, quæ morbi malitiam denuncient.

L. 4. c. 2.

In curatione Catarrhi tria sibi Medici agenda proponunt: fluentem humorem evacuare: partem, quam mandantem nuncupant, corrigere, & roborare, ne novum humorem progignat: ac postremo partem recipientem ab irruente humore defendere, illumque alio divertere, ac derivare. Hinc in Catarrho, ut ipsi putant, a jecoris calore, sanguinem mittunt, purgantia exhibent, frictiones, cucurbitulas, aliaque revellentia adhibent; caput pariter exonerare tentant per ea, quæ e naribus, palato, faucibus, humores eliciunt: mox vero electuariis, tabellis, syrupis, pilulis, ex moscho, ambra, roremarino, betonica, stœchade, rosis punicis, myrobalanis; atque extrinsecus pulverum supra verticem inspersionibus, unctionibus, suffimentis ex rebus cephalicis roborare; atque interea fluxuros humores avertere conantur per emplastra caustica, potissimum ex thapsia, & fimo columbino, aliove simili suturæ coronali applicita, quibus etiam serosas sanguinis partes cumulatas, vel fortasse in cerebro genitas educere simul, & illabentes inhibere credunt. V. Gal. 5. meth. cap. 13. & 14.

At his Catarrhi plerumque non curantur, sed ingravescunt, vel in alios morbos commutati tandem in lethum desinunt, ut pluries Experientia docuit. Tot namque evacuationum generibus vires maxime dejiciuntur, affectæ partes magis elanguent, & præsertim cerebrum sua natura debile, humoresque redditi tenuiores plus justo, fluitant, & destillatio urgentius promovetur, ut tandem, extenuato corpore, sæpius viderim miseros ægrotantes in phthisim delapsos irreparabiliter occidere, nisi prius ex superveniente sopore lethargici periissent.

Satis esse existimant alii convenienti instituta diæta sensim abundantem lympham absumere, & vel per vias urinæ, vel per sudores extrudere: quo pacto consuevit sæpissime Natura in his præsertim affectibus seipsam vindicare. Aerem proinde moderate calidum præparant, ægrumque jubent pannis commode contegendum. Cibum, & potum frugalem, attenuantemque præscribunt, vitando olera dulcia, pinguia, acida, & nimis humentia. Consuetas egestiones, alternis saltem diebus, sollicitant, & quæcumque ad sudorem blandum disponere possunt, absque ulla Naturæ perturbatione, suadent. Solum in abundantiori lympha, & ubi periculum suffocationis instat ab ejusdem affluxu, hydroticum aliquod medicamentum exhibent,

hibent, ad depellendam ejusmodi quantitatem. De reliquo cerebrum, spinam, & nervos roborantia fructuosa putant, non tamen posthabitis, quæ guttur, fauces, & pulmonem, aliasque partes, in quas humor Catarrhum excitans irruere solet, lenire, detergere, aut confirmare valent.

Cum ergo in fauces, & guttur decumbit humor, Gurgulio laxatur, tumentque Tonsillæ, præter gargarismos ex diamoro cum aqua hordei, & sale prunellæ; vel ex rhodomelle cum decocto liquiritiæ, betonicæ, aut nicotianæ, vel melius cum aqua ardente, prosunt suffitus ex succino, mastiche, & gummi animæ: atque pro linctu utatur æger syrupo papaveris rubri, vel de erysimo Lobellii.

Si delabatur in pectus, & pulmonem, conferent syr. ex prassio, hyssopo, tussilagine, hedera terrestri, nicotiana, oxymel, & looch scilliticum, fæcula ari, extractum, & pulvis radicis iridis Florent. & Illyr. flores sulphuris, butyrum, & rubinus ejusdem, oleum sacchari cum aqua ardente paratum, julep vitale; & efficacius elixir proprietatis descriptione Helmontii. Item fumus sulphuris, succini, foliorum salviæ, & betonicæ optimus; pariterque succus pulegii saccharo cretico dulcoratus, atque per intervalla cochleatim exhibitus Tussim, præsertim in pueris, pertinacem sanat, ex Boyle. Idem præstabitur inunctis plantis pedum essentia pulegii; vel ejusdem succo mixto cum aqua ardente. Quod si humor defluens salsedinem, aut acritudinem sapiat, timeaturque de pulmonis læsione, ad corrigendam illius acritatem, salsilaginemve, summe conferret iteratus usus pilularum de cynoglosso, vel de styrace. Ejusdem est efficaciæ pulvis anodynus D. Michaelis, theriaca recens, & laudanum opiatum. Prosunt etiam pilulæ ex styrace calamita, cum olibano, myrrha, & opio Thebaico mixtis, & exceptis succo glycyrrhizæ, ut apud Schroderum. Ad diminuendam vero peccantis lymphæ copiam, exhiberi poterit extractum agarici, & resina jalapæ cum modico gummi tragacanthi: & quidem salutares observatæ sunt pilulæ compositæ ex scrup. j. resinæ jalapæ, & gr. vij. tragacanthi cum modico cinnamomi acuti ad tempus repetitæ: itemque pilulæ e mastiche solutivæ.

Lib. 2. conf. 1. & 2. Ad sedandum deinceps Catarrhum consulit Crato hoc electuarium sumendum ad castaneæ quantitatem, quod habet: *tur. masc. scr. ij. nunc cond. tost. scr. j. spec. aromat. ros. scr. ß.* hæc autem excipiuntur rosarum punicarum conditura.

Ejusdem Authoris pilulæ ex succino efficacissimæ referuntur: sicut etiam, quæ constant: *thur. mascul. & succ. glycyrrhizæ singul. dr. j. opii, croci, & myrrhæ, singul. scr. j. cum syr. papav. alb. confic. mass. Dos. gr. vij. vel x.*

Thus ipsum hora somni deglutitum optimum est cum balsamo Peruviano; & Lotichius admiscet ol. anis. gutt. iij. opii præpar. gr. 1. cum syr. de papavere. Alias ex B. Faventino pilulas describit Riverius ex succo glycyrrhizæ, aloe lota, & pilul. de cynogloss. cum syr. viol. Rheumaticis etiam medetur aqua stillatitia papaveris rheados cum diacodio mixta, & per filtrum traducta, ad deinde per intervalla assumpta.

Ossa bubula, vel efficacius Donzellino, humana, præsertim cranium, ad albedinem combusta, & in pulverem redacta, cum portione cinnamomi, & sacchari, efficacissima alii experti sunt.

Hartmanno probatur aqua serpilli cum vino albo generoso destillata, quotidie sumpta ad unum, vel alterum cochleare. Vult tamen F. Hofmannus in ea infundendum esse lignum sassafras. Aliam Serpilli aquam, benedictam nuncupatam, conficit Adrianus Mynsicht ad Cattarrhum præstantissimam.

Idem Hartmannus suturæ coronali admovet sacculum succino repletum, & spiritu vini madefactum: & Rulandus vertici derafo cataplasma, quod componitur ex *fermenti acrioris unc. ij. & pulv. carabes dr. ij.* Pachec. apud Riv. obs. co. l. 2. c. 52.

A Schrodero proponitur emplastrum cephalicum, quod Catharrum in fauces sistit, & epilepticos motus, atque vertiginem arcet. Efficax quoque est gummi Tacamahaca cum oleo mastiches dissolutum, & malaxatum.

B. Montagnana extollit, & hoc aliud, quod habet *Aloes, puleg. calament. mont. cort. citr. singul. partes æquales. F. pulv. & commisc. cum ladano, & modico acaciæ in formam cerati.* Cap. 3. Antid.

Pro amuleto vero commendat Hartmannus radicem verbasci virginis, quæ scilicet per eam æstatem non floruit.

Refertur in Ephemeridibus Germanicis Ann. 1670. fuisse quemdam, qui usu cujusdam pulveris, Catarrhorum materiam e naribus eliceret. Putatum autem Vvedelio, esse Vitriolum album solutum in aqua cephalica, & penna naribus moderate appli- Obs. 34. Obs. 14. anno 1[illegible].

applicatum : Creditum aliis, esse Euphorbium pulveratum, & cum semine amyli commixtum. Aliis vero, esse Corticem, & Radicem Rheumaticam Clusii, ex Monard. Expertus sum ego idem tuto, & salubriter præstari pulvere ex cyclamino in clibano arefacta, cui si lubet, addi potest tantumdem betonicæ, rosarum puniceарum, & sampsuchi. Ex helleboro nigro, & saccharo conficit Helmontius pulverem, qui efficaciter sternutamentum concitet, & coryzæ medeatur. A spiritu vini puro, & a tinctura succini plurimum sane juvatur cerebrum in Catarrhis, saltem si naribus excipiatur, & temporibus, ac cervici sæpius adhibeatur. Sed & spiritus, ac sal volatilis ammoniaci olfactus mire admodum plerisque confert. Cæteros affectus Catarrhum consequentes, aut comitantes, suis locis memorabimus.

V. Bonetus in Med. Sept. p. 1. lib. 1. sect. 31. cap. 4.

De Affectibus oculorum.

Oculis innumeri propemodum affectus accidere possunt, ut jure apud Veteres peculiares Medici iis solummodo curandis fuerint destinati; graviores tamen, frequentioresque sunt Ophthalmia, Suffusio, Strabismus, Hebetudo, & Epiphora, seu Illacrymatio.

Ophthalmia Celso dicitur Lippitudo (licet inter utramque aliquid intersit) eaque est inflammatio adnatæ tunicæ, quæ propterea tumet, dolet, rubet, non sine acrium lacrymarum profusione.

Eodem modo fit, quo cæteræ inflammationes a restagnante sanguine non raro cum sero acriori, vel cum lympha permixto: quamobrem Cœli intemperies, tum calidas, tum frigidas sequi solet; itemque a pulvere, fumo, vento, Solis ardore, ferum acrium halitu, meratioris vini immodico usu, & id genus aliis non raro inducitur; Unde Hippocrates 3. *Aph.* 11. ex constitutione Hyemis aquiloniæ, & Veris austrini, in æstate Ophthalmias fieri scripsit; sicut contra ex Hyeme pluviosa, & Vere sicco, *text.* 12. ubi quoque duplicis Ophthalmiæ meminit, nimirum humidæ ex priori aeris constitutione, & siccæ ex constitutione posteriori. In arida autem Lippitudine, inquit Celsus *lib. 6.* quam Græci Xerophthalmiam appellant, neque tument, neque fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam gravescunt, & noctu prægravi pituita inhærescunt.

Tam patens est Ophthalmia, ut signis non egeat, ut internoscatur. At leviorem, ac tolerabiliorem Τάραξιν, seu perturbationem appellare consueverunt; gravissimam, & in qua palpebræ etiam intumescunt, adeout invertantur, & claudi nequeant, χήμωσιν; Unde prima facilioris erit curationis, longe difficilior altera: Ophthalmia vero, quæ media est inter utrasque, medio quoque modo se habebit. Semper autem magnifacienda ea est, quæ cum capitis dolore sociatur, quippe pericranii, unde originem ducit tunica Adnata, læsionem significat, & quandoque etiam utramque meningem, quæ duas alias oculorum tunicas efformant, in consensum trahit. Si alvi profluvium superveniat, Ophthalmiam desinere dicitur *6. Aph. 7.*

Dolores oculorum, inquit Hippocrates, meri potio, aut balnea, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum solvit, pro varietate scilicet humoris dolorem, aut phlegmonodem tumorem inferentis. At plerique nulla adhibita distinctione causarum, semper, & omnino sanguinem detrahunt, ac refrigerantibus liquoribus affectos oculos abluunt: mox etiam purgans medicamentum propinant, cucurbitulas scapulis, capiti, & temporibus emplastra, oculis vero cataplasmata, aliaque topica admovent. 6. Aph. 31.

Verum refrigerantia numquam affectis oculis profuere: his enim stagnantes humores adeo impinguntur, ut tandem insolubiles fiant. Notabile est, quod refert Riverius: Rusticus quidam diuturna Ophthalmia laborans, cum ex præscripto Medici refrigerante victu, & aquæ potu ad longum tempus nihil profecisset, tandem ab alio Rustico persuasus refrigerantem illum victum deseruit, & mero indulsit, ac subinde se melius habere sensit, & intra paucos dies, continuato eodem potu, ab Ophthalmia prorsus liber evasit. Idemque aliis duobus contigisse subdit idem Author. Neque solum vitiosos oculos refrigerantia lædunt, sed & sanos. Meminit de quodam Nobili viro Fabr. Hildanus, quod ab assidua lotione faciei, & oculorum cum aqua frigidissima, visus paulatim elanguerit. Obs. 15. cent. 3. Obs. 127. cent. 1.

Conferunt itaque intrinsecus, quæ sanguinem stagnantem dissolvere, atque a suis recrementis purgare valent: Externe vero efficax mihi semper, & salutaris observata est hæc aqua, quæ ita fit: *In aq. ros. alb. libr. ß. euphrasiæ fœniculi, chelidoniæ, & rutæ, singul. unc. iii. vini alb. opt. & veter. libr. iv. infund. Antimonii*

crudi

crudi in pulverem redacti unc. iv. fell. avium, aut gallinarum ℥ii. tutiæ præpar. unc. j. viridis æris pulv. dr. ii. aloes opt. dr. ii. ß. caryophyll. pulver. dr. j. camphor. & croci singul. dr. ß. Omnia in phiala obturata exponantur ad Solem per dies xxx. tempore æstivo, quotidie vas agitando, donec aqua ad flavum tingatur.

Ea postmodum utor mane, & sero, jejuno stomacho, instillando in oculorum angulos unam, aut alteram guttam, brevi enim impactos humores attenuat, & abstergit, visum acuit, maculas delet, suffusionem arcet, & oculos mirabiliter confortat. Addi etiam illi potest, si lubet, aliquantulum sacchari candidi, quod una simul cum cæteris dissolvatur.

Plures aliæ aquæ Ophtalmicæ, & collyria commendantur a Medicis, ut ab Hartmanno aqua florum cichorii, sicut etiam ejusdem collyrium. A Crollio, & a Quercetano alia, & alia pariter a Riverio, qui præterea *lib. 2. cap. 8.* ad maculas oculorum conficit aquam mellis, & in aqua rosarum diluit sal ammoniacum. A Riolano describitur aliud collyrium. Et a Mynsicht aqua Opthalmica aurea, viridis, subnigra, & de cancris, quas omnes præstantissimas esse dicit. Commeodantur quoque sanguis recens columbarum cum aqua rosarum: albumen ovi cum alumine agitatum: vinum album, in quo tutia præparata soluta sit: decoctum radicis symphyti, & sigilli Salomonis in aqua, vel vino; ipsiusque vini spiritus; si videlicet his oculi lippientes pluries abluantur. Singulare remedium dicitur Foresto lapis Calaminaris in pollinem redactus, & cum albumine ovi cocto permixtus, ut exinde liquor extillans oculis affectis indatur ad guttas aliquot. In Actis Hafniensibus *Ann. 1673.* describitur unguentum Ophtalmicum valde efficax compositum ex unguento Nihili, & de tutia, margar. coral. rubr. ocul. cancrorum, camphora, foliis *Solis*, & *Lunæ*, & saccharo *Saturni*, idque Author expertum fatetur. Optimum quoque est, quod conficitur ex una parte sacchari *Saturni*, dupla vero camphoræ. Quibus vero oculi fluxione laborant, & lentore a somno palpebræ inhærescunt, aqua rosar. tepida, in qua parum aloes lotæ dissolutum sit, facile curatur.

(Cent. 3. obs. 45. Tract. 3. de Morb. ocul.) (Lib. 3. Schol. ad obs. 10.) (Obs. 120.)

Suffusio græce ὑπόχυμα, & ὑπόχυσις vulgo ex Barbaris Cataracta, affectus ille est, in quo pupilla a concreta ibidem humore obstruitur, & visio impeditur. Arabum plerique inter Crystalloidem, & Uveam tunicam, & humorem concrescere arbitrati sunt. Galenus inter Crystallum, & tunicam Corneam. Celsus inter hanc, & aqueum humorem; cui Avicenna cohærere videtur. At vero pluries innotuit ejusmodi humorem densari subter Adnatam, & Corneam tunicam, quoniam a peritis Chirurgis acu argentea congelatus in pelliculam humor sæpenumero deponi solet, quamobrem credibile admodum est in spatiis subter Corneam fuisse collectum; unde non abs re putatum a plerisque, quamcumque sub his tunicis intercapedinem locum ejusce modi concretioni aptum esse. Nihilominus testatur Rolfinchius Suffusionem non raro fieri a sola crassitie humoris crystallini, & Platerus ab Aqueo humore exsiccato, ac tenaci reddito: Sylvius vero a pituita viscida in humore aqueo hærente juxta mentem Gal. *1. de Sympt. Caus. c. 2.* Sed & ab ipsa Cornea tunica, quæ pellucida esse debet, in suis porulis obturata, aut crassescente, idipsum oriri posse pluries sumus experti. Hinc haud immerito crediderim, non uniusmodi Suffusionem semper esse, nec pari ratione perpetuo curari posse, cum non in omnibus eodem modo, eodemque loco fiat.

(10. de usu par. c. 11. l. 7. c. 7.) (Diss. Anat. l. 1. c. 11.) (Lib. 1. Prax. c. 7.)

Incipientem Suffusionem designant apparentes ante oculos muscæ volitantes, culices, pulices, pili, ac veluti aranearum telæ; quin & aliquando res videntur cancellatæ, præsertim matutino tempore. Mox pupillæ color mutatus, & visio omnino deficiens confirmatam Suffusionem arguunt.

Observat Galenus *1. de sympt. caus. c. 2.* facilius curari suffusos, quibus altero oculo conniventibus, alterius pupilla dilatatur; secus vero quibus potius pupilla constringitur, sicut pariter cum omni lumine orbata cernitur, atque ad fuscum, nigrumque colorem versa est.

Quoniam Suffusio oriri putatur a crasso, tenacique humore, illam tollere conantur Medici per medicamenta, quæ eumdem humorem evacuare valent, qualia dicuntur phlegmagoga; deinde cephalicis calefacientibus incumbunt; itemque decoctis ex salsa, sassafras, china, cum stœchade, betonica euphragia, chelidonia. His non proficientibus deveniunt ad collyria detergentia, nempe ad aquam *socialem* dictam, aut mel rosatum, aquam mellis, rutæ, fœniculi, verbenæ, euphragiæ, chelidoniæ, cum felle perdicis, accipitris, hirci, lucii piscis, aut lupi: pariterque ad cauteria

Arman. Chirurg. & append. Chirurg. hoc eod. c. Therap. Spec. c. 10. sect. 1.

teria occipitio, & brachiis adhibita. Tandem cum confirmata videtur Suffusio, concretum humorem instar membranæ acu removendum expertis Chirurgis committunt. Cujus extractionis, aut semotionis, & demissionis modum tradit Celsus *libr.* 7. *capit.* 7. Ægineta *libr.* 6. *capit.* 11. Fabr. ab Aquapendente *de Operat. Chirurgic.* Schultetus, Barbette, & Gerardus Blasius, præ cæteris aliis. Addit Hartmannus, si erosio, vel vulnus subsequatur, stupendum ophthalmicum, quo oculos inquit ad desperationem usque læsos restitui, eorumque vulnera spatio XXIV. horarum glutinari. Colligendum vult succum florum, & foliorum chelidonii ad eam quantitatem, quæ abundantior haberi potest: in B. M. dirigendum subdit, ut sponte sua depuretur, impuritatibus nempe in fundo subsidentibus; deinde (mense Junio lustrantibus Sole, & Luna Signum Cancri) cancros fluviatiles xx. relectis durioribus extremis, & caudarum crustis, contundendos præcipit in mortario, ut succus inde exprimi possit, quem simul cum chelidonii succo depurato distillandum ex B. M. & usui servandum inquit. Per idem tempus alium Cancrum vivum integrum, & nulla sui parte mancum in ollam inditum, exsiccat in clibano, usque dum teri possit; exsiccatum reducit in pulverem tenuissimum, atque per secerniculum trajicit. Hujus autem pulveris exiguam quantitatem ex canaliculo pennæ in vulnus oculi immittit, ibique relinquendum suadet per horas XXIV. succedente vero tempore aquam sæpius infundendam, lavando, & abstergendo omnem purulentiam, & optatum certe finem subsecuturum asseverat.

At quamvis fidem omnem adhibeamus ophthalmico huic medicamento tot, tantisque aliis medicamentorum, sive tormentorum generibus, pro curanda Suffusione, propositis, minime possumus assentiri; pluries enim experti sumus his non levari, sed magis labefactari Suffusione correptos. Satius propterea erit congruentibus catharticis per vices uti, potissimum resina jalappæ, extracto agarici, diagridio ex fumo sulphuris parato, pilulis de succino Cratonis, pilulis Lucis, dosis tamen moderatiori; postmodum oculos affectos fovere spiritu vini, iteratis ablutionibus, vel aqua nostra ophthalmica superius descripta, aliave simili. Ex Th. Bartholino in *Actis Hafnienfibus*, Suffusioni valde utilis dicitur axungia viperina, si ea oculi liniantur. Pinguedo quoque Viperarum ophthalmicum egregium dicitur Vvedelio, si ea palpebræ inungantur, vel si gutta j. aut altera in oculum indatur: opitulatur enim vulneratis oculis, aut tumefactis, necnon delet maculas, ruborem discutit, lenit, abstergit, consolidat. Idipsum præstare dicitur ab eodem fel viperarum cum essentia Veneris descripta ab Angelo Sala, quem vide. Fatetur hoc idem de axungia leporina Rof. Lentilius apud Bonetum *Med. Sept. libr.* 1. *sect.* 22. *cap.* 59. Commendatur etiam aliis collyrium Riolani. Gentianam incisam, & cum aceto stillatitio coctam oculis instillatam Suffusioni remedio esse testatur Lipsius. Refert Boyle succo millepedum curatas Suffusiones ex consilio cujusdam Empirici; qui gradatim a tribus pro vice ad novem in singulos dies procedebat, atque iterum ad tres, & rursum ad novem, & sic vicissim. De alia item muliere meminit ab imminente Suffusione præservata, quæ primum quinque, postea x. tum xv. dein xx. ac gradatim augendo numerum quotidie per quinque usque ad quinquaginta millepedes contundebat in vino albo, vel tenui cerevisia, ac liquorem expressum jejuno ventriculo bibebat. Cæterum concretum in modum membranæ humorem, in confirmata Suffusione, deponere, cum ad Chirurgos pertineat, ipsi consulantur. Attamen a spiritu salis ammoniaci rectificato, atque per halitus apertis oculis excepto, & per intervalla sæpius iterato, sensim extenuari nubeculas, atque hærentes inter tunicas humores, experti sumus.

Ephem. German. tom. 2. obs. 125.

Obs. 126.

Sept. Plan. terrestr. Spag. rec.

2. de Morb. ocul De Variol. & Morbill. De util. nat. philos. p. 5 sect. 5. par. 2.

In Pterygio, seu ungue oculi, eadem remedia abstergentia conveniunt, præter Chirurgorum operationes. Sed omittendum non est, incipientem interdum deletam fuisse iterato halitu mansi allii jejuno stomacho: quod remedii genus Rusticis est familiare.

Accidit nonnumquam musculis oculorum resolutio, vel convulsio; indeque oritur Strabismus, quo oculi a sua sede remoti nequeunt directe prospicere, sed coguntur obliquo situ objecta intueri. Aliquando etiam a nativitate Strabones fieri contingit vitio musculorum, aut crystallini humoris, cum ejus situs non recte pupillam spectat: Qua visus deformitate integram familiam ex parentibus Strabonibus oriundam affectam novi. Interdum quoque puellos in cunis jacentes hoc vitium arripit, si nimirum lucernæ lumen oblique intuean-

tur; quin & metu repentino perculsos infantes Strabismo affectos vidi, cum scilicet oculos inæquali, & violento motu ex incusso timore commoverent. Quod si non æquabiliter oculi contorqueantur, aut si unus rectum situm, tortuosum alter nanciscatur, unus sursum, alter deorsum, res geminæ apparebunt; unde Lucretius:

Lib.4. de rer. nat. *At si forte oculo manus uni subdita subter,*
Pressit, cum quodam sensu fit uti videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo.

Ut etiam cum mente distracti, ac veluti ecstasi abrepti, alio intendentes, lucernæ lumen, immotis oculis, spectamus, geminum illud intuemur, alterum in proprio situ, alterum aliquanto intervallo dissitum.

Cum itaque ad Paralysim, aut Convulsionem referri possit hic morbus, iisdem utemur remediis, quibus prædictos affectus curari superius tradidimus. Hæreditario Strabismo correptos inemendabiles esse experientia docuit; sicut etiam ex diuturno tempore laborantes, pariterque ex vitio humorum, præsertim crystalloidis a suo situ immutati. In puellis facilius sanatur, si ex obliquo rerum intuitu inductus sit, ea tamen industria, ut continuato motu oculus affectus in suum naturalem situm sensim disponatur. Solent in hanc rem Nutrices apponere auri alterutri, e regione affecti oculi, florem, vel aliud quidpiam, ut infans Strabismo correptus in eam partem oculos dimoveat, atque ita inductum vitium tempore procedente corrigat: quod sane facile est in tenera illa ætate. Memoria Patrum nostrorum proditum est, quemdam Strabonem factum ob subitum timorem a ruina cujusdam ædificij, cujus causa oculos repente, vehementerque sursum extulerat; ab ejusmodi vitio evasisse, pupilla in suum situm demissa, a pari violento motu oculorum deorsum, cum se ruiturum crederet; unde nil mirum, quod scribit Sennertus, accidisse Medico Leutchenero, cui ob oculorum sursum citam, vehementemque eversionem omnia deinceps inversa apparuerint, & homines obversis pedibus ambulantes visi sint. (Pract. l. 1. p. 3 s. 2. c. 45.)

Hebescit visus, & quandoque etiam extinguitur; unde Hebetudo, Caligo, & Cæcitas exoriuntur. Hebetudo quidem in juvenibus, Caligo in senibus; cum scilicet utrique in visu deficiunt; Cæcitas vero, cum omnino Visio aboletur. Hebetudo insuper citra manifestam Oculi affectionem græce ἀμβλυωπία & ἀμαύρωσις dicitur, etsi aliquando ἀμαύρωσις accipiatur pro abolita visione, sine apparente oculorum vitio, quæ Gutta Serena solet appellari.

Ad visus hebetudinem, seu imbecillitatem reducitur μυωπία, & νυκταλωπία. In prima, nisi exilia corpora oculis admoveantur, iisque conniventibus, videri non possunt. In secunda vero, patientes occidente Sole, aut tenebroso aere, obscure admodum, & noctu nihil prorsus vident; at interdiu, & aere sereno, ac lucido, perfecte omnia discernunt: quamquam Hippocrati Νυκτάλωπες dicuntur potius qui noctu clarius, quam per diem cernunt. (Ægi. l. 3. c. 22.) (Porth.)

Myopia referebatur antiquitus ad paucitatem, tenuitatemque spirituum animalium per opticos nervos ad oculos confluentium. Nyctalopia vero ad eorumdem crassitiem. At ex Opticis causas rationabilius deducit Platerus, & ad crystallini humoris situm varium has videndi varietates refert. Si namque, ait, crystallinus humor ad anteriora, & versus pupillam magis vergat, objecta remotiora melius cernuntur: at si profundius immergatur, objecta nonnisi proximiora discerni poterunt. Unde Myopiam fieri docet ex situ crystallini humoris profundiori. Cum autem remotiora corpora melius videntur, crystallinum ad pupillam accedere ait. Verum ejusmodi accessum ad anteriora non approbat Sennertus, qui potius in senibus humores a siccitate coarctari putat: indeque fieri, ut remota rectius, quam propinqua ab illis aspiciantur: Præter ea, quæ ex Opticis quoque opponi possunt. (cap. 7. de sens. læsion.)

At præter situm, etiam figura, & moles indecens, videndi vitium afferre potest, si nimirum plana, si globosior, & extuberantior justo fiat; itemque si diminutior, vel auctior, necnon si solito densior, vel laxior sit. Hinc experimur quosdam in visu juvari conspicillis concavis, ut Myopes, alios convexis, ut Senes, & Nyctalopes, neque omnes pari pespicillorum convexitate. Contingunt etiam aliquando defectus in visione ab humore aqueo, qui interdum extenuatur, & absumitur, quandoque crassescit, aut distrahitur: atque aliter multifariam vitiatur. Videndi quoque vitia provenire possunt ab humore vitreo; sed certe rarius. Quare verisimile admodum est, quod quemadmodum natura humores isti exigunt convenientem magnitudi- (V. Rol. finc. dis. Anat. l. 1. c. 3.)

tudi-

tudinem, debitum situm, decentem figuram, & proportionatam diaphaneitatem, ut acute videamus; ita cum in uno, vel altero deficiunt, visio læditur: & quidem modis fere innumerabilibus, pro varia eorumdem depravatione.

Innatam lucem oculis inesse, jam alibi ex Platone meminimus. Provenit autem lux ista in oculis ex humoribus, pari certe modo, ac observamus ex spondylis, ostreis, conchyliis, cæterisque testaceis noctu, & in tenebris lucem non exiguam emitti: Quamobrem, si magna, vehemens, & fulgida illa sit, ut ex pupillæ amplitudine ad extimam superficiem effundatur, atque cum externo lumine, quod etiam noctu per aerem aliquatenus diffusum invenitur, radiorum pluralitate conjungatur, objecta adhuc in tenebris, non tamen omnino opacis, videri possunt, ut plerisque accidisse perhibetur. Atque hinc noctuæ, feles, bubones, aliaque animalia ampliorem pupillam nacta, per noctem vident: quoniam in ampliori pupilla plures, & confertiores externi luminis radii recipiuntur, atque cum interno lumine uniuntur, colliguntúrque, ad formandam visionem. Est tamen necesse, ut simul cum amplificatione, pupilla parumper etiam extuberet, ut ex convexa figura radii lucis melius, & arctius uniantur, & in crystallo lenticulari excipiantur. Quamobrem e profundo somno experrecti, ac subito timore perculsi, quia pupillam repente dilatamus, simulque oculum impense expandimus, & extuberamus, propterea fulgorem quemdam ante oculos conspicere solemus.

Imbecillitatem visus, immo & Cæcitatem aliquando procedere ab obstructione nervorum opticorum, probabile quoque est; at non ex eo, quod impediti spiritus animales influere nequeant in Retinam, & Crystallum, ut communiter fere putatur; sed potius quia fibræ nervorum opticorum, quæ a lumine percelli deberent ad promovendam in cerebro sensionem, ineptæ sunt redditæ ad ejusmodi traductionem efficiendam: quare delapsus humor in nervos opticos impedit, ne a cerebro sensionum omnium judice, & exploratore, objectæ rei visio percipiatur. Qua ratione, oculo lucido apparente, visio nulla fit, ut in eo affectu, quem Medici Guttam Serenam nuncupare consueverunt. Sæpius etiam deprehensum est Anatome, visum defecisse a cerebri læsione varia, ut ex pluribus deducit Bonetus.

Quocumque autem modo visus imbecillitas contingat, difficillimæ semper erit curationis, præsertim vero si a nativitate sit, vel ob ætatem senilem inducta. Qui enim humorum vitia emendari umquam poterunt, aut quænam remediorum vis, & efficacia in tot, tantosque oculorum anfractus inviolabiliter pervenire? Perperam proinde plerique medentium pluribus, iteratisque medicamentorum generibus ejuscemodi visus defectibus, & lusciosis, ac hebetibus oculis insultant, quibus ægros potius torquent, & in pejorem statum adducunt, quam vel minimum allevent. Satius, & rationabilibus alii solis specillis adnituntur languenti visui opitulari, atque extrinsecis dumtaxat remediis oculorum aciem roborare, & exacuere: inter quæ præstat potissimum aqua nostra ophthalmica, si mane, & vespere in oculos ad guttam unam, vel alteram instilletur. Prohibeantur interim ea, quæ caput, & cerebrum infirmare possunt, nec congesta ibidem excrementa in nervos opticos, vel in membranas oculorum deponantur, quæ si fortasse ibidem cumulata credantur, blande per convenientia medicamenta repurgentur, uti sunt pilulæ aloeticæ, extractum agarici, resina jalappæ, extractum catholicum: Confert deinde ad plures dies cerussa antimonii descriptione Angeli Salę ad gr. xii. in singulas vices mane per quatuor horas ante prandium in aqua lavendulæ, euphragiæ, florum tiliæ, fœniculi; betonicæ, aliusve; vel etiam cum modico vini albi. Vinum, in quo euphragia infusa manserit, efficax quoque dicitur: & efficacius adhuc, si ex quo tempore mustum fervet, infusio illius fiat: quo deinceps in potum assumpto per annum integrum, plerique fatentur etiam decrepitos visus aciem recuperasse. Ad hebetudinem quoque visus commendat Montagnana pulverem quemdam, quo decrepitis ad Cæcitatem fere perductis videndi perspicuitatem restitutam vidit. Conficit autem illum ex unc. j. macis, & euphragiæ unc. iv. de quo cochlearis dimidiam partem ante cibum exhibet. Refertur *in Eph. Germ. Ann. iij. obs.* 133. Gothofredum Mœbium testatum curari Nyctalopiam, si Hepar bovinum coquatur. Postea in tres partes dividatur, & qualibet tertia detur mane jejuno ventriculo Nyctalopi comedenda. Eamdem vim tribuit Hepati anguillæ super carbones assato, & comeso Panarolus *Cent. 3. obser.* 49. Heurnius vero solutum liquorem ex hepate

Consil. 58.

Videtur multum excedere 3. partes.

Ad c. 5. l. 5. pathol. Fernel.

H 2 Mu-

Mustelæ recenter exempto, & vino abluto, atque in vitro suspenso, Solisque radiis exposito, palpebris, & ciliis adhibendum suadet: eo enim visum mirifice restitui scribit, licet Hartmannus solum eo utatur in albugine, & nebula oculorum. Idem de alio pisce, *Alpuit*, vocato testatur Borellus, idemque etiam de Lampetra: & Forestus de alio pisciculo *Aelpuych* patrio idiomate dicto. Præstantissimam aquam describit Cardilucius in Hartmannum, qua multos talem, ac tantam visus aciem comparasse fatetur, ut non amplius perspicillis ocularis eguerint. Aliam quoque cæruleam notat Hieremias Martius quam Bonifacio arcanam fuisse ait. Verum hæc, & alia, licet aliquando profuisse credam, plerumque tamen irrita fieri Experientia testatur, cum scilicet vitium intimiores oculi partes occupat, & mutatione ætatum visus imbecillitas accidit.

Cent. 3. obs. 91. L. 11. obs. 35. Cap. de Vis. imbecill. Obs. 15.

Ad crystallini humoris vitium pertinet Glaucoma, & Glaucosis; siquidem is in glaucum colorem mutatur ex eo, quod crassescat, & plurimum densetur; unde fit, ut visio infringatur ob perturbatam luminis refractionem.

Postremo Epiphora, seu Illacrymatio involuntaria fieri dicitur a nimio confluxu serosi humoris in oculos, & præsertim in illorum glandulas, unde lacrymæ prosiliunt.

Illacrymationem sistere feruntur, quæcumque adstringendi, & roborandi vim creduntur habere, ut acacia, hypocistis, balaustia, myrtorum baccæ, rosæ puniceæ, plantago, nuces cupressi, cortices punicorum, gallæ immaturæ, mastiche, thus, aloe, sanguis draconis, bolus Armeniæ, lapis hæmatites, gummi Tacamahaca, & Animæ, balsamum Peruvianum, myrobalani: ex quibus aquæ, & decoctiones parari solent pro fomentis, & ablutionibus oculorum.

Ad Epiphoras, & pruritus eorumdem, singulare experimentum inquit esse Platerus hoc unguentum, si eo liniantur palpebræ, atque ad pisi magnitudinem in majorem oculi canthum indatur. Componitur autem ex *ærug. æris gr. xii. camphoræ dr. j. tutiæ præparatæ unc. ʃʃ. butyri recentis cum aqua rof. liquefacti, & parum elixi dr. vi.* (Prax. t. 2.)

Quod si cerebrum compatiatur, & lympha superabundet, optima censentur, quæ sudorem movent; sicut pariter opiata, si mordacitatem lacrymæ præseferant, & erosionem, ardoremque afferant, potissimum commixta cum liquoribus cephalicis, & ocularíis.

At si Ægilops timeatur, vel fistula lacrymalis dicta immineat, convenient detergentia, ac tandem consolidantia. Amatus Lusitanus ad Ægilopes ceratum hoc describit, multisque laudibus effert. Habet autem *pulv. test. cochl. dr. ji. myrrh. aloes lotæ, & thur. singul. unc. ʃʃ. sarcocoll. sang. drac. & ceruss. singul. dr. jii. opopanac. aceto sol. & lapid. hæmat. singul. dr. j. ʃʃ. croci scr. ji. ceræ, & resinæ singul. unc. jii. m. simul ad ignem s. a. & f. Cerat. angulo oculi applicand.* Cent. 5. cur. 68.

At Petrus Bayrus sumit *mell. puri, & aloes hepat. singul. unc. ji. myrrh. unc. j. croci dr. ʃʃ. aq. lib. ji. mox coq. lento igne ad consumpt. mediet. & in decoct. calenti infundit parvam spongiam novam, eamque expressam, & subtili tela inclusam, ac superligatam sæpius adhibet.* Commendat pariter herbam ægilopem, quam eamdem esse ait cum avena: ejus namque farinam cum floribus labruscæ, idest vitis agrestis, sanare docet. At Plempius cum plantagine, parietaria, aut portulaca permiscet, & specificum ad Ægilopem dicit. Præscribit etiam hic Auctor linimentum ex aqua ardente, vel vino optimo, & melle rof. col. singul. ad unc. j. & myrrham ad dr. ji. addit. Lib. 3. pract. c. 16. Ophthal. l. 5. c. 17.

Ad fistulam denique sanandam, adhibet ulceri Fabr. Hildanus pulverem euphorbii, quo nil præstantius inveniri ait; postea utitur emplastro ex gummi Elemi, aut balsamo Tolutano ad consolidandum. Cent. 5. obs. 22. & cent. 5. obs. 3. 4.

De Affectibus aurium.

INflammantur Aures non aliter, ac reliquæ partes, adeoque dolent acutissime cum rubore, ardore, febri, aliquando etiam cum delirio, & circa tempora vehementi pulsatione; unde vitæ periculum quoque imminet, tractis in consensum partibus capitis intimioribus. Quare ex consilio Celsi statim succurrendum est, ne majori periculo locus sit: quamquam non raro accidit sponte sua ex inflammatione pus fieri, atque per ductus aurium foras egredi cum ægrorum levamine. 3. progn. 14. Li 6. c. 7.

Minime vero eas hic inflammationes Aurium intelligimus, quæ pone ipsas per abscessum fieri consueverunt in febribus, & Parotides dicuntur: sed quæ Aurium tympanum, remotioresque auditionis semitas occupant, & obsident, atque interdum etiam ad nervum auditui necessarium pertingunt. Quamobrem tractandæ sunt iisdem omni-

omnino remediis, quæ convenienter adhibentur cæteris partibus internis, cum inflammationem subeunt. Si vero in maturitatem perducta inflammatione, sponte sua pus effluat, detergendum ulcus, & mundandum, infusis in aure affecta liquoribus balsamum redolentibus, quos inter præstat balsamum sulphuris tantopere celebratum a Rulando. Confert etiam decoctum Nicotianæ in vino cum melle rof. suffitus ejusdem, oleum ceræ, aut vitellorum ovorum, essentia lavendulæ, rorismarini, aut amaraci. Commendatur a plerisque phlegma spiritus vini, quod abstergendi vi maxima polleat.

Cent. 1. curat. 85.

Dolori aurium, præter opiata, & anodyna interius assumenda; extrinsecus medentur oleum hyoscyami per expressionem; itemque succus: & folia ejusdem: ac oleum corylinum. In doloribus aurium, inquit Hartmannus, folia Nicotianæ viridia, vel etiam arida, sed iterum humectata, mirifice prosunt. Ex cæpis conficit Forestus cataplasma, quod auri dolenti appositum mirabile dicit. Sumit autem cæpam sub cineribus decoctam: huic contusæ addit ol. chamæmel. unc. j. ß. butyri recentis, & ol. aneth. singul. unc. ß. croci cr. ß. simulque omnia permiscet. Idipsum approbant Zecchius & Riverus, quamvis nonnihil ab ipso discrepent in dosi componentium.

L. 12. obs.

Consult. 62. In prax.

Ad Surditatem, gravemque auditum pro Arcano habet Prævotius crocum, & caryophyllos cum succo cyclaminis; admiscet autem Th. Bartholinus cum his contusis aquam rosarum, atque gossipio in aures guttas aliquot calidas infundit. Apud Deodatum refertur mirabile secretum ad surditatem, & tinnitum Aurium ex Vermiculis sub cortice quercino repertis, decoctisque in oleo omphacino, & postea in radice cyclaminis assatis. Et apud Hertodium memoratur aliud compositum ex oleo vermiculorum sub eodem cortice ligni quercus repertorum ad dr. j. ß. balsam. Peruan. dr. ß. & olei stillat. croci gutt. vj. cujus deinde guttæ duæ, vel tres calidæ in aures cum gossipio instillantur. Hujus usu refert Frider. Hofmannus D. Timæum surdos a nativitate curasse: adjicit tamen oleum rutæ, & costi. Maximi quoque fit essentia castorei, & croci; balsamum ligni guajaci, essentia fellis Tauri cum spiritu vini extracta, & balsamum sulphuris. Itemque essentia Lavendulæ, & Castorei; necnon succus Sampsuchi, ejusque oleum destillatum. Similiter oleum Murinum, murium

Cent. 6. hist. 77.

L. 1 Pant. Hygiast. cap. 21.

In crocolog.

In meth.

scilicet recenter natorum, in oleo decoctura paratum ad Aurium surditatem summe valet. Nostrates utuntur oleo, potius ex Mure pisce elicito: Sunt qui maxime etiam commendent pinguedinem Anguillæ cum ejusdem felle commixtam, & in aurem inditam ad guttam unam, vel alteram, esseque medicamentum mirabile ad surditatem, & Aurium dolorem. Solo gossipio, in quo moschus conservatur, surditatem tolli refert Forestus, atque longe efficaciorem esse moscum ipsum gossipio involutum, & auribus perpetuo gestatum. In usu apud nostrates est fumus sulphuris auribus ad plures dies exceptus. Interne vero commendatur decoctum radicis Asari, sal volatile succini, ejusque essentia. Interea tamen utile foret conveniens aliquod catharticum, præsertim extractum catholicum, aut Hellebori, si corpus succi plenum videatur; siquidem ex Hippocrate, *Qui surditate laborant, supervenientibus biliosis dejectionibus liberantur*. Quamvis de surditate febrientibus contingente id intelligendum esse commentetur Galenus.

Lib. 12. obs. 15.

4. Aph. 28.

Sonitum denique, tinnitum, sibilumque aurium tollere dicuntur, præter ea, quæ nuper relata sunt, spiritus terebinthinæ, essentia sassafras, sampsuchi, lavendulæ, absinthii, chamæmeli, rutæ. Panis recens coctus, & mox e furno extractus, atque spiritu vini imbutus, aurique patienti admotus, ut inde vapor excipi possit, prodesse dicitur ad Hartmanno, pariterque vapor absinthri, & verbenæ, quæ in lacte vaccino decoctæ sint. Commendatur ex Montagnana decoctum hellebori albi, croci, nitri, & castorei, æquis partibus, in sufficienti quantitate aceti, & mellis colati, quo deinde illitum ellychnium sæpius in aures induatur.

De affectibus narium.

EX affectibus, qui Naribus contingere solent, Hemorrhagiæ notio, & curatio magis ad Physiologos pertinet: reliquorum vero potius ad Chirurgos. Narium autem hæmorrhagia, quamvis sæpissime critica esse possit, cujus scilicet ope graviores, cum capitis, tum aliorum viscerum ægritudines terminantur, quandoque tamen nocua observatur, præsertim cum immodica fuerit virium languorem afferens, sicut & in quartanis febribus ex Hippocrate.

V. 8 Aph. 10. 5. Aph 3. Lepid. 2. 3. prer. 58. i. pror. 33. Aet. tetr. 2. l. 1. c. 124. 8. Aph. 3. De rat. vict. com. 4. & in Coac. prænot.

Trifariam sanguinem e suis vasis effluere posse Medici communiter arbitrati sunt, nimirum per Anastomosim, Diæresim, aut Diapedesim. Anastomosis a vasorum mollitie, & sanguinis plenitudine. Diæresis ab humore acri, vehementi medicamento, ictu, casu, vulnere. Diapedesis a venarum raritate, & sanguine tenuiori, serosiorique fieri dicitur. At plerumque prodit sanguis a suis conceptaculis, aut ab acido in se contracto, aliundeve suggesto, aut ab Alkali abundantiori, acido convenienti non coercito. Utrumque enim cum moderationem non servant, fluxum sanguinis promovent: ut in scorbuticis, hecticis, ictericis sæpe sæpius experimur.

Quocumque modo sanguis e naribus effluat, nisi virium imbecillitatem, ex pulsu languido, visus, & auditus hebetudine, capitis languore, tactus tepore, aliisque symptomatis, indicatam minetur, non statim sistendus est, præsertim cum critice erumpit, & cum manifesto levamine patientis. Sic capitis dolores, febres ardentes, phrenitides, hystericas affectiones ex mensium suppressionibus, spirandi difficultates, aliasque ægritudines per narium hæmorrhagiam non raro curatos vidimus. Quin & plerosque novi, qui a redeunte per certa intervalla ejusmodi profusione nedum salubriter vixerint, verum etiam a gravibus morbis immunes, in quos facile laberentur, suppresso sanguinis exitu. Quare solum cum insuetus est, vel immoderatus, aut etiam grave damnum inferens, puta singultum, aut convulsionem, ut dicitur 5. *Aph.* 3. quo citius fieri poterit, sisti debebit. Consueverunt autem vulgares Medici in hanc rem, venas, & quidem e remotioribus partibus, incidere, putantes hac ratione sanguinem fluentem in oppositum cursum derivatum iri; deinceps frictiones, ligaturas, cucurbitulas, etiam sub hypochondriis adhibendo: immo si diæresi, & vitio acrium humorum sanguinem profluere decernant, purgantia quoque medicamenta propinant; indicta interim diæta ex cibis refrigerantibus, & adstringentibus potibus. Nonnulli præterea gelida aqua, quin & nive ipsa frontem, & collum perfundunt: naribus acetum sugendum præcipiunt, aliosque liquores refrigerantes, succum sempervivii, solani, plantaginis: iisdemque testes pariter madefaciunt, & hepatis regionem unguento rosarum, aut santalorum inungunt.

V. Hippoc. 6. Aphor. 10. lib. de judicat. 3. de morb. popul. const. 3.

Jul. Cæs. Baricel. Hort. genial.

At tutius, citius, & facilius cohiberi ab aliis visus est sanguinis fluxus sola bursa pastoris contrita cum ovi albumine, & aceto commixta, ac fronti applicata. Quibusdam nari stillanti ferrum ignitum admotum profuit, vapore sanguinis torrefacti naribus suscepto. Caro bubula recens acerrimo aceto conspersa, & occipitio imposita contulisse scribit Hoeferus. Pulverem busonis exsiccati in nares inditum, idem præstare notat Hartmannus. Urtica contusa sisti hæmorrhagias refert Borellus. Et Boyle, musco cranii humani in manu detento, itemque polygono, & polygonato, si manu detineantur, quousque incalescant. In Ephemeridibus German. *Anno* 1670. *obs.* 24. refertur pulvis mirificus, qui componitur ex alumine crudo, & lacca Pictorum: admoveri autem is debet naribus, vel etiam immitti. Solo aluminis contactu fluentem sanguinem ex vena secta cohiberi testatur Borellus; putatque idipsum haberi a Vitriolo, ejusque colchotare: unde atramentum ad idem utile quoque esse subdit. Curatum similiter ab hæmorragia alium memorat oxycrato, panis scilicet eo madidis toti spinæ admotis, sæpeque renovatis: testaturque Riverius hoc remedii genus alii feliciter cessisse, itemque oxycrato naribus attracto stillantem inde sanguinem stetisse. Acetum quoque ros. auri e directo naris sanguinem fundentis inditum ad guttas aliquot sistere hæmorrhagiam meminit *in observationibus communicatis*. Cinere chartarum albarum combustarum naribus excepto, & frusto cretæ albæ digito annulari detento e regione naris, unde sanguis extillat, donec incalescat, illum supprimi pluries se observasse confitetur Forestus. Fimus porcinus olfactus proclamatur ab eodem, itemque a Rulando, Mizaldo, Riverio, & Hoefero: sicut pariter stercus asininum a Roderico a Castro: atque ab aliis vitriolum ustum. Galenus 5. *met. capit.* 5. cum ovi albumine miscet thuris partes duas, aloes partem unam, additis pilis leporinis ex ventre excerptis, & minutissime concisis. At cæteris præstantiorem Experientia sæpius testata est pulverem Sympathicum dictum ex Vitriolo ad Solem æstivum in pulverem album ad formam calcis redacto: cujus vires, & usum declaravit Kinelmus Digbæus *peculiari libello de pulvere sympathetico*, & post ipsum alii plures, quos legere est *in Theatro sympathetico*.

Vvillis. de feb. c. 11.

Herc. Med. c. 10. l. 1.

Cent. 1. obs. 95. De util. philos. par. 2. sect. 5. c. 1.

Cent. 4. obs. 7.

Cent. 4. obs. 5. cent. 1. obs. 23.

obs. 15.

L. 13. obs. 10. L. 3. de morb. mul. c. 5.

Confer. etiam quæ referuntur obs. 33. An. 2. Eph. Germ. in scholio de Usnea.

Intrinsecus vero assumenda commendantur

p. 1. f. 5. cap. 6. tur alia complura. Apud Robertum Boyle *de utilitate naturalis Philosophiæ* mentio fit de quodam electuario composito ex *seminibus hyoscyami*, & *papaveris albi*, *singul. ad dr. ʒi.* & *conf. rof. unc. j.* quo usum nucis myristicæ Medicum quemdam enormes hæmorrhagias narium, uteri, & aliarum partium brevi sanasse testatur. Succus urticæ mirabilis quoque dicitur Riverio, tum per os exhibitus ad unc. IV. (prax. l. 4. c. 7.) tum naribus exceptus, & fronti, ac temporibus applicitus. Et aliis succus parietariæ, bursæ pastoris, & centinodii. Aqua etiam spermatis Ranarum, plantaginis, & nymphææ optima creditur Hoofero. Cinis Ranarum, & sperniola Crollii, efficax ab eodem, & ab aliis fertur: atque a Petræo Nitrum fixum. Nihil præstantius esse inquit Frideric. Hofmannus, radice zizaniæ; & Thomas Bartholinus faba rubra in vino decocta (In meth. cent. 5. hist. 97.). Aquam bursæ pastoris ad unc. j. cum guttis x. olei Martis, sanguinis per nares effluxum perfectissime sistere tradit Jo: Petrus Faber (Lib. 3.). Præparatque Hartmannus crocum Martis, quem ad gr. IV. cum aqua plantaginis exhibet. Laudanum opiatum; vel assumptum, vel naribus intrusum, commendantur ab eodem (de Mor. c. 35.), præter alia plurima apud relatos Auctores videnda.

Enarrata hæc medicamenta convenire quoque possunt hæmorrhagiis ex vulnere contingentibus. At vero speciatim ad sistendum sanguinem ex vulneribus experimento comprobatum edocet Borellus (Cent. 4. obs. 50.) alumen esse in venarum orificiis intrusum. Heurnius *ad Fernelii Pathologiam* recipit caphuræ dr. j. radicis tormentillæ, & boli Armeniæ veræ singul. dr. ʒi. in pulverem redigit, hancque stupa aceto madefacta excipit, & vulneri immittit. Acetum etiam asperrimum cum æqua portione croci Martis, & semisse colchotaris, pari ratione permiscet, & cum stupa adhibet. Est nostratibus in frequenti usu Aqua ex Alumine confecta; *Arterialis* dicta. Admirabilis quoque est *Liquor stypticus*. Jo: Cornelii Meber ex Alumine, & Vitriolo compositus, atque in *Anchora Sauciatorum* descriptus: ut & Aqua Styptica D. la Faveur, & D. Lemery (Lib. 5. Secret.). Apud Wveckerum certo quoque experimento comprobatum refertur ex Rantzovio sanguinis profluvium ex vulneribus supprimi imposito cataplasmatis instar panno lineo, quo ranarum ova, ineunte Vere, excepta fuerint, ad Solem exiccato. Unguento Paracelsi, Herculeo dicto, magna vis tribuitur in cohibendo ex vulnere fluentem sanguinem, de quo Crollius, Goclenius, Helmontius, aliique. Anselmus Boetius de Jaspide testatur (Lib. 2. lapid. & gem. cap. 102.) eum collo gestatum sanguinis fluxum illico sistere; in quam rem historiam narrat cujusdam fœminæ, quæ annos sex hæmorrhagia laboraverat, ab Jaspide sanatæ: inquit autem Jaspidem fuisse rubrum. De reliquo Polypus, Sarcoma, Ozæna, Narium fætor, aliique similes morbi ad Chirurgos potius pertinent.

De Affectibus dentium.

Dolent sæpissime dentes in radicibus, ubi membranulæ, & nervuli diffunduntur, a sanguine, vel lympha eas partes pertingente, acri, acida, salsa, aut aliter præter naturam affecta; unde interdum etiam tument mandibulæ, & gingivæ; quin & dentes carie, ipsæ vero erosione, ulcerationeque inficiuntur, & cum scalpuntur, vel cibus manditur, nonnihil sanguinis stillant. Tantus autem, ac talis dolor quibusdam accidit, ut impatientes mortem sibi adsciverint; quamobrem maximis tormentis annumerari potest ex Celso (V. Gal. 2. de comp. med. secund. locos cap. 2. L. 6. c. 9.).

Inter dolorem sedantia, illiusque causam corrigentia omnium præstantissimum perhibetur a Roderico a Fonseca oleum buxi, si in foramen dentis una, vel altera gutta injiciatur (Tom. 1. consult. 46. obs. 40.): quod etiam a Samuele Formio confirmatur, & modus illud extrahendi describitur apud Riverium *in observationibus eidem ab illo communicatis*. Idem quoque præstari dicitur ab oleo caphuræ pari modo in dentis foveam instillato. At Julius Cæsar Claudinus extollit oleum Terebinthinæ chimice paratum cum pulvere camphoræ (Conf. 87. obs. 1. Lib. 2. cent. 2. cur. 3.). Camphoram ipsam in aceto modicum elixam adhibet Montagnana; itemque opium; Thonerus solam camphoram: & Rulandus oleum camphoræ gossipio exceptum; vel etiam oleum ligni heraclei, quo præterea humores ibidem stagnantes educi, vermes dentibus innatos necari, & causam quamcumque doloris adimi, ait. Alibi quoque laudat aquam solani cum oleo vitrioli Romani ad acidum saporem usque permixtam (Cent. 3. curat. 51. & seq. cent. 1. curat. 9.). Radicem sambuci in aceto, & vino decoctas singulare experimentum inquit esse Raymundus Minderens apud Grulingium. Decoctum Nicotianæ, & florum chamæmeli tepidum ore detentum commendatur Jo: Heurnio, & Riverio, & Cardilucio illud sabinæ:

Florileg. Med. l. 1. meth. ad prax. atque Foresto radix lapathi acuti concisa, & supra dentem dolentem apposita: quam etiam magnificat Hartmannus, qui præsentaneum quoque fatetur esse remedium oleum caryophyllorum cum quinta parte camphoræ. Cent. 4. obs. 37. in Hartmann. L. 14. obs. 6. Essentiam similiter saturejæ mirifice dolores dentium sedare tradit P. Jo: Faber, Lib. 3. morb. c. 3. si aliquot guttis dens dolens, & gingiva perfricetur, infusa etiam in auribus guttula: Sicut & spiritus Vini cum saturejа distill. ore detentus, ex Riverio. Bueler. & Tumulus pestis V. etiam Cardilucium in Harr. c. 63. Cent. 3. obs. 27. & obs. 8. C. 1. obs. 98. Mirum est quod refert Helmontius se vidisse os brachii bufonis statim primo contactu Odontalgiam tollere; & contactu dentis hominis senio extincti, dolentem dentem excidere. At admirabilius, quod memoratur a Borello; alium contusum cum momento salis pollici admotum vesicas excitando, aquam educere, & dolorem dentium fugare. Bursa pastoris pinsita, & indita auribus, sicut & naso betonica, ejusmodi dolorem aliquando desiisse fertur ab eodem; itemque lapide Imperiale dicto, denti dolenti imposito: conficitur autem is ex sale petræ, & alumine fusis cum aliqua portione sulphuris, atque cerebro purgando, visui acuendo, & nervis opticis detergendis plurimum conferre dicitur; quemadmodum Boylæo succus Rutæ recenter expressus, & auri e regione respondenti instillatus. Exp. Med. in obs. hinc inde decerpt. xi. Sale fraxini arteriæ temporum applicito curatum dolorem dentium vidit D. Lefeq. apud Riverium: & pice Burgundica cum pulvere nucis odoratæ, Borellus. Cent. 4. obs. 68. Magnetem cœlo sereno in pulverem redigit Tachenius, deindeque in calcem, donec viridescat, postmodum miscet cum farina, vino, & tragacantho in formam rotularum, & denti laboranti utiliter imponit, ex Grulingio.

L. 6. prax. cap. 3. Lib. 3. pract. 6. Ad extrahendos vero dentes dolentes absque ulla Chirurgi opera, scribit Riverius efficacissimum esse helleborastrum, si eo dens affectus confricetur. Et Franciscus Joel dissolvendum ait gummi ammoniacum, aut galbanum cum lacte esulæ, vel hyoscyami, ac decoquendum lento igne, donec lac absumatur, residuum vero in globulos redactum dentium foraminibus indendum per noctem, mox sine dolore dentes eximi posse subdit. Idem & ego aliquando usu gummi hederæ arboreæ factum vidi; cujus decoctum cum roremarino in posca, tepidum ore detentum dolentibus dentibus mederi notat Heurinus. Dentes corruptos integros eximere docuit Asselinæus Cicada per æstatem capta, contusa, & imposita. Et adipe ranarum viridium terrestrium juxta arbores degentium obligatos dentes statim decidere scribit Jo: Anglius in sua praxi, aliique meminere. Ad Fernel. Pathol. L. 5. c. 8.

Si vero stupeant dentes, ut ab acidis, ponuntur prodesse portulaca mansa, fœniculum, cera, succus glycyrrhizæ, amygdalæ, avellanæ. At quidquid calet, certo hæmodiam tollere experimur; unde panis calens, vinum calidum, præcipuæ si in eo ebullierit salvia, rosmarinus, piper, pyrethrum, aliudve simile: aqua etiam ardens optima observatur. M. Febr Academicus Curiosus fumum absinthii supra prunas injecti ore exceptum, dolorem, & stuporem dentium prohibere docet. Et Hartmannus eos sale fricari jubet.

Ad dentes insuper erosos valde prodesse suum odontalgicum scribit Crollius ad granum unum denti admotum cum gossipio. Et Fridericus Hofmannus spiritum salis adhibet. Olea etiam, & essentiæ omnium aromatum aliis sunt in usu, sed præfertim caryophyllorum; itemque spiritus vini cum modico camphoræ. Quod si præterea gingivæ ulcerentur, & sanguinem stillent, commendantur antiscorbutica medicamenta, infusiones, pulveres, & spiritus, nasturtii, cochleariæ, beccabungæ, salviæ, menthæ, & aquilegiæ, quam cæteris præfert Hartmannus. Hoc loc. cent. 1. obs. 68. In usu practico sunt pulveres, & conditura baccarum myrti, rosarum rubrarum, coralliorum, myrobalanorum. Sed alkalia acutiora præstantiora existimantur; Et si fortasse tumeant gingivæ, ficus assus intrinsecus admotus præsentaneum remedium dicitur ab Hartmanno, & Borello.

Si dentium mobilitas accesserit, sequens decoctum expertum ait Hartmannus, quod habet: *gland. dr. j. gallarum, alum. usti, & succ. acac. singul. dr. ß. gol. rof. punic. m. ß. decoq. in lib. ji. vini rubr. & fervetur ad usum.* Eo autem sæpius dentes eluendos præcipit. Aliud commendat Zecchius, Consult. 72. quod paratur ex *mell. unc. ß. sandarachæ, seu vernic. ammon. alum. scissilis, & thur. singul. dram. ß. bull. in aquæ vitæ unc. jii. acet. alb. unc. j. deinde col. & add. croc. gr. ji.* & cum gossipio eo dentes, & gingivæ fricentur. Non solum, inquit hic Auctor, mobiles dentes confirmat, & roborat, verum etiam congelatos in pristinum statum restituit, dolorem sedat, & rheumà deficcat. Tincturam enuloticam Cunradi Frommanni describit Grulingius, Florileg. Medic. cujus vires summas esse

esse fatetur in dentium mobilitate, & gingivarum putredine. Hanc etiam opiatam efficacissimam testatur Borellus ad dentium radices carne obducendas, dentesque firmandos, & dealbandos. Conficit autem illam ex modico aluminis in una uncia olei sulphuris, adjectis conditurae florum buglossi, vel rosarum unciis sex. Mox deterso dentium tartaro ope scalpelli lignei opiatam praedictam admovet. Praestat itidem aqua descriptione Portae ad dentes confirmandos, qua mobiles stabiliri, & excelos carne repleri ait. Verumtamen ad gingivas tumentes, & fundentes sanguinem, efficacissima est tinctura gummi laccae, quae ita fit: *Aq. distill. fol. salviae, & quercus singul. unc. vi. phlegmatis vitrioli, & aluminis singul. unc. iv. gummi laccae ex bacillis elicitae, & pulv. dr. vi. aluminis crudi dr. ii. ß.* Mista detineantur in digestione per hor. 24. postea per chartam emporeticam filtr. & tinctura ad instar Rubini servetur pro collutione. At vero ad dealbandos dentes praestabit pulvis subtilissimus coralliorum, aluminis, nitri fixi, & lapidis pumicei praeparati. Sed longe efficacior est spiritus nitri rectificatus, si eo dentes, (intactis tamen gingivis) gossipio ad fastigium styli alligato detergantur. Firmandis quoque, & dealbandis dentibus optimum dicitur oleum vitrioli a Montano, & Foresto, si nimirum eo dentes refricentur: sed aliquoties in usum relato, exitus acta non probavit.

Cent. 2. obs. 65.

Vermes denique dentium radicibus haerentes perimuntur decoctura corticum fraxini, & radicum urticae, auctore Jo: Cratone. Et Thomas Bartholinus sibi a Rustico quodam Empirico, communicatum refert mirabile remedium ad vermes extrahendos, & dolores mitigandos: nempe sevum cervinum linteo exceptum, ad ignem liquatum, & gingivis impositum. At mirabilius, & praesentaneum magis remedium ad necandos dentium vermiculos erit, quod paratur ex seminibus hyoscyami simul commixtis cum cera citrina liquefacta, mox etiam in globulos redacta; quibus deinde in prunas injectis, excepto interea exinde hianti ore fumo, vermes enecti decident, & dolor dentium momento temporis sedabitur, ac desinet.

Consil. 8. lib. 5. Cent. 3. hist. 96.

De Affectibus oris, & Gurgulionis & Tonsillarum.

Praecipue ori accidunt ulcuscula quaedam serpentia per palatum, & linguam, infantibus potissimum periculosa, quae Graecis Aphthae, Arabibus Alcolae dicuntur. Mandendis, deglutiendisque cibis impedimento sunt: & in adultis, si cum febre copulentur, lethum minantur, cum praesertim nigra apparuerint, & partes ori interiores petunt, ac depascuntur.

V. Hipp. 3. prognost. Cels. l. 6. c. 11. Aeg. lib. 1. c. 10.

Fieri putantur in infantibus a lactis vitio, & a corruptis in ventriculo cibis; in adultioribus vero a degeneratis, pravisque succis, in palatum, & linguam corrivantibus: praesertim vero ab acidiori, aut salsiori lympha, aliove humore acriori reddito, & veneni erodentis instar corrumpente: quamobrem in pessimis febribus; & in graviori lue venerea, saepesaepius erumpere consueverunt. Plerumque Anatome compertum est Aphthas in ore, & palato erupisse a vitio antea contracto in glandulis ventriculi, OEsophagi: itemque in Thimo, pulmone, alisque partibus adjacentibus, ab exedentibus succis, aut tumoribus malignis; unde & oris foetor postea Sphacelus, ac tandem Coma, & mors irreparabiliter accidit. Cujus generis fortasse fuit morbus ille populariter grassatus per totum Regnum Neapolitanum circa annum Domini 1618. ac deinceps per plures annos: quo scilicet pueri ex Angina, & Aphthis malignis, innumeri, praesertim comatosi, supremum diem obierunt.

Curatio in infantibus, nutricum, & lactis mutationem, vel correctionem expostulat. Lac pariter per intervalla parce exhibeatur, ut scilicet melius digeri possit ab infante. Interea vero ulcuscula tangenda, & abluenda praecipiunt cum diamoro, decocto hordei, succo malorum punicorum, & melle; nec non syr. myrtino, rof. rubrarum, rhodomelle, cum aqua plantaginis, & modico spiritus chalchanti, decocto saturejae, veronicae, nucum cupressi, & gallarum immaturarum, quarum decoctum commendat Aetius ex Asclepiade cum pari mellis portione. *In Ephem. Ger. Anni iv. obs.* 82. praesentaneum remedium dicitur oleum raparum sacchraro dilutum.

Adultiorum vero ulcera, praeter ea, quae causam abscindunt, acutioribus remediis tractanda. Quare oleum vitrioli, spiritus ejusdem philosophicus, aut spiritus sulphuris per campanam elicitus, vel etiam fuliginis, salutares existimantur, si nimirum his ulcera repurgentur. Approbat in hunc usum Sennertus aquam ex aerugine aeris, aluminis, vitriolo, & minio, in vino, vel aqua ardente. Sal prunellae in decoctura radicis

cis tormentillæ, corticum malorum aureorum, & betonicæ, solutus, laudatur a nonnullis; atque ab aliis mel cum tartaro, & alumine mixtum. Phlegma vitrioli, & tinctura florum aquilegiæ, & rosarum punicearum prodesse quoque dicuntur, nec non tinctura laccæ, & aqua corticum nucum viridium. At vero, si consequantur Scorbutum, vel veneream luem, peculiaribus, & propriis remediis adversus hos affectus egebunt, de quibus suo loco; sicuti & quæ cum malignis febribus conjunguntur. Speciatim autem in Aphthis ex lue venerea, & scorbuto, efficacissimam existimat Hartmannus suam aquam viridem *capite de Ozæna* descriptam; & alteram viridem Plateri ex ærugine æris, & auripigmento in vino paratam: quas apud utrumque vide.

Laxatur sæpissime Gurgulio, & linguæ superincumbens vocis modulationi incommodat, ut in catarrhis; atque adstringentibus, siccantibusque remediis in pristinum situm restituitur, præsertim gargarismo ex decocto rorismarini, rosarum punicearum, plantaginis, uvulariæ, baccarum myrtearum cum dianuco, vel diamoro; itemque pulvere ex pipere longo, corticibus myrobalanorum, tormentilla, alumine usto, bolo Armeniæ, & similibus. Fermentum capiti adhibitum cum succino, & spiritus vini purus optime confert, ex Friderico Hofmanno. Suffitus etiam ex mastiche, gummi Animæ, balsamo Peruviano, & Tolutano, pulvere nicotianæ, rorismarini, betonicæ. Piperis contactus quoque prodest ex Borello. (Cent. 3. obs. 84.)

Quandoque etiam inflammatur Columella, & una simul tument, rubent, & dolent Tonsillæ a confluxu lymphæ acrioris, tenaciorisque, unde deglutiendi, & respirandi difficultas accidit, non sine suffocationis periculo, non secus ac contingit ex Angina: Ipsis namque tumefactis Isthmus, seu faucium semita impeditur; quamobrem Tonsillæ istæ Paristhmia solent appellari. Neque solum inflammantur, sed aliquando etiam ulcerantur, præcipue in venerea contagione infectis, atque hinc nedum loquela læditur, sed & phthisis periculum imminet, delabente per tracheam humore vitioso in pulmonem, ut nonnullis creditur; vel pari vitio pulmonibus affectis, quo Gurgulio corroditur, & Tonsillæ exulcerantur.

Harum inflammationi occurrere adnituntur gargarismis ex aqua plantaginis, sale prunellæ, diamoro, dianuco, syr. rof. rubr. decocto gallarum immaturarum, corticum punicorum, nucum cupressi, tamarindorum, & similium. Optimum ad Tonsillas inflammatas remedium esse scribit Borellus, *si terra sigillata tangantur*; vel in jusculo sensim illa deglutiatur. (Cent. 3. obs. 84.) Efficax ab aliis dicitur nitrum fixum, & saccharum Saturni in aqua plantaginis solutum pro gargarismo. Alium conficit Jo: Heurnius ad tumentes faucium glandulas, & bono quidem cum successu, ex decocto Argentinæ in cerevisia, vel in vino albo tenui. (Ad c. 9. lib. 5. Pathol. Fernel.) Et Riverius alium ex feminibus sinapis ad dr. j. aceto rof. & saccharo albo singul. ad un. j. cum unc. iii. aquæ.

Inflammatione autem ad suppurationem vergente, illam promoventibus utuntur, decocto violarum, glycyrrhizæ, passularum, hyssopi, zizyphorum, caricarum; similiter aqua mulsa, & syr. de althæa: admoto extrinsecus cataplasmate emolliente, & laxante. (Cent. 4. obs. 76.) Rupto apostemate adhibent aquam mulsam pro gargarismo; vel aquam hordei, scabiolæ, & betonicæ cum melle rof. vel decoctum radicis iridis, dictamni, & hyssopi cum terra Armenia, vel vinum austerum, in quo myrrha elixa sit cum modico balsami Peruviani. Ex Hartmanno decoctum veronicæ, & mellis, in aqua simplici; itemque decoctum saturejæ cum vino ejusmodi ulcera perfecte sanant. In ulceribus vero fœtidis, & putridis commendantur aquæ virides supra memoratæ, etiam si ex lue venerea illa processerint, contactis nimirum cum aquis prædictis ulceratis partibus, deindeque convenienter ablutis, & abstersis. Quod si neque his cesserint, & Uva præsertim marcida, & corrupta appareat, præstabit illam rescindere: cujus opus petendum ex Ægineta *libr. 6. cap.* 31. Aetio *tetrab.* 2. *ser.* 4. *c.* 41. Hildano *cent.* 2. *obs.* 21. Fabritio ab Aquapendente *de Oper. Chirurg. hoc loco*, Sculteto in *Auct. ad Armam. Chirurg. pag.* 5. aliisque.

De Angina.

CUm inflammatio penitiores oris partes occupat, & fauces, ac guttur afficit, majoremque deglutiendi, & respirandi difficultatem parit, cum acuta febre conjunctam, ægrotantes, veluti strangulari videntur, & Angina hic morbus dicitur, ἄγχω, quod idem est ac suffoco, & strangulo.

Quamvis autem a Græcis Authoribus nonnulli differentiam fecerint inter Κυνάγχην, & Συνάγχην, quod illa (ut adno-

adnotat Sennertus) canum per æstum sitientium more, patientes cogat amplo hiatu, & exerta lingua spirare, adeoque gravior sit; hæc vero a suibus simili passione correptis deducta, levior, Galeno tamen ejusmodi differentia inutilis existimatur, cum etiam Hippocrati, & vetustioribus commune fuerit utrumque confundere. Verum tamen est, anginam proprie intelligi inflammationem illam, quæ musculis gutturis, & gulæ accidit; unde angustia fit in ductibus aeris, & cibi: quare si aliæ adjacentes partes inflammationem subirent, notha angina diceretur, sicut quæ ab alio tumore, quam ab inflammatione contingeret, ut plerumque in catarrhis fieri solet. Hanc autem diversitatem, vel ab ipso Hippocrate colligere licet, qui *6. epid. sect. 7.* inquit: *Aliquibus fauces inflammatæ sunt; quibusdam anginæ obortæ: 2. etiam de morbis* plures anginæ differentias constituit, quas ab aliarum partium, quam a musculorum gutturis, inflammatione deducit.

3. progn. 18. & 4. de rat. vict. c. 30.

Alii præterea ab affectis musculis tum externis, tum internis Gutturis, & Gulæ, alias anginæ differentias ex Galeno 4. *de loc. aff. c. 3.* numerarunt. Si namque interni faucium, seu gulæ musculi inflammentur, συνάγχην; si vero externi παρασυνάγχην; sicut et κυνάγχην, si interni laryngis, seu gutturis musculi, ac παρακυνάγχην ubi externi fuerint inflammati. At has nominum distinctiones adeo contemnere visus est Galenus, ut dixerit tum primum homines res ipsas neglexisse, cum nimio studio nomina quærere cœperunt. Quare concludit omnes affectus, qui huic loco, idest faucibus accidunt, si spirationem quoquo modo reddant deteriorem, ab ipso, scilicet Hippocrate, *Cynanchas*, idest anginas, nominari. Idemque confirmat 4. *de rat. vict. in acut.* 30. & 3. progn. 18. Meminit vero *c.* 4. *de loc. aff. cap.* 3. cujusdam anginæ ex luxatione vertebrarum cervicis ad interiora, unde fauces comprimuntur, impediturque ciborum, & potuum ad stomachum transmissio; id quod potissimum accidere potest ab ictu, aut casu, aliove simili. Hippocrates tamen *epid.* 2. *sect.* 2. refert, quibusdam hanc anginæ speciem accidisse, sed citra cervicis a causa externa læsionem; quamobrem verisimile est a confluxu humorum vertebras fuisse luxatas, indeque læsas fauces cum gutture.

Animadversione autem dignum videtur contingere interdum cum ingenti difficultate respirationis, & sorbitionis alimentorum subitas suffocationes, nullo tumore fauces occupante, ut loquitur Hippocrates 4. *Aph.* 34. adeoque latentes anginas dictas Aretæo, a tumore, & abscessu, in gangrænam desinente, præsertim in glandula Thymo, ut observavit Riolanus, & nos nuperrime experti sumus in quodam juvene, qui ex gallica lue in maximam deglutiendi, & spirandi difficultatem inciderat citra tumorem faucium, aut colli. A pulmonis etiam abscessu simile quid se observasse refert Dodonæus: quamvis inter anginas id non audeat referre Sennertus.

Lib. 1. 2. cur. pass. c. 7. Anthro. l. 3. c. 13.

Obs. c. 18.

Inflammantur musculi faucium, & tumefiunt a sanguine ibidem stagnante, aut vitio sui, aut vitio earumdem partium: itemque a lympha non bene a sanguine secreta, & a confluxu aliorum succorum sanguinis motum per eas partes impedientium. Immodici quoque clamores, aeris inclementiæ, vel austrinæ, vel aquiloniæ, tusses vehementes, violentique vomitus; cibi etiam austeri, & adstringentes, gelidi potus; itemque fungi; lepus marinus, atque planta illa, e Solani genere, quæ vulgo Italis *Belladonna* dicitur, aliaque id genus, quæ partes gutturis, & faucium exasperare, & tumefacere, vel sanguini præterfluenti impedimentum præbere possunt.

V. Hipp. de rat. vict. in acut. comm. 4. t. 30. & lib. de loc. in hom.

Vera Angina, sicut a difficultate respirandi, & deglutiendi, atque inspectione facile innotescit; ita difficulter curatur, & ob maximam acutiem cito ægros ad interitum perducit: dicitur enim ab Hippocrate morbus lethalis, ex quo paucissimi evadunt: & rursus quod quinta, septima, aut nona perimat. Idipsum confirmatur a Celso, & a Galeno. Gravior autem est, cum difficilem anhelitum affert, nullo tumore in faucibus apparente. Eo autem erumpente in collo, vel in pectore, salutare; nisi tamen erypelas intra recurrat. Si vero malum, e faucibus in pulmonem repat, intra septimum interficit; ultra hanc diem vero commutabitur in Empyema. Cæterum si cum difficultate respirandi conjungatur oris fœtor, vel circa guttur, & fauces livor, aut albor appareat, sphacelum arguit, & gangrænam; quam partium extimarum refrigeratio, pulsuum languor, & sensuum hebetudo, ac sopor consequetur; ut fertur accidisse post annum 1618. per totam fere Italiam. Cavendum autem, ne humor ex Angina suppurata in Tracheam, & pulmonem delabatur: is namque suffocationem afferre posset, vel saltem Empyema, & Phthisim.

2. & 3. de Morb.

Li. 4. c. 4. 1. Apho. com. 13. 4. Apho. 34. 3. progn. 16. & In coac. prænot. 6. Aph. 37. 7. Aph. 49. & 3. progn. 18. & 20 6. Aph. 25. 5. Aph. 10. & 3. progn. 2.

Hip-

Hippocrates sicut variam pluribus in locis describit Anginam a varietate partium affectarum, & symptomatum illam concomitantium: ita diversam instituit curationem. Etenim *libr.* 2. *de Morbis* a crasso phlegmate, & viscosa saliva tres Anginæ species memorans, ablutionibus, fomentis, & gargarismis ex origano, nasturtii semine, satureja, apio, mentha, & nitro utitur. Deinde *libr.* 3. de Paracynanche agens, suffitum commendat ex hyssopo, sulphure, & bitumine, præter ea, quæ pituitam educant. Præterea *lib. de locis in homine: Angina*, inquit, *quam Cynanchen Græci vocant, a sanguine fit, cum sanguis in venis, quæ in collo sunt, compactus fuerit. Sic affectis, a venis, quæ in brachiis sunt, sanguinem detrahes, & simul alvum inferne subduces*. In idem fere recidit *lib. de rat. vict. in acut. comm.* 4.

At Hartmannus potius ad vomitum moventia, atque imprimis ad aquam benedictam confugit, præsertim si febris urgeat: sic enim ait inflammationem cedere, & apostema rumpi. Si his locus non sit, devenit ad succum e cancris vivis, & sedo majori expressum; vel ad aquam *Cantzmeyranam* e sedo majori, & sale ammoniaco per destillationem elicitam; vel ad gargarismum a seipso descriptum *cap. de gustu abolito, &*
V.River. obs. 10. & 24. cent. 2. obs. 60. cent. 4. *depravato*. Verum advertit Cardilucius, hæc potius ad nigredinem, & scabritiem linguæ curandam pertinere: quamobrem ipse alia proponit, atque præter aquam benedictam Rulandi ad vomitum provocandum, pro gargarismo utitur non repellentibus, sed potius foras evocantibus, ex spiritu vini, urinæ, vel salis ammoniaci; adhibitis exterius relaxantibus, & emollientibus; ac deinceps ad rumpendum apostema, exhibet succum expressum nasturtii hortensis, vel aquatici, mixtum cum quarta parte aceti, & tantillo olei olivarum, & salis communis ad cochleare unum, vel alterum, sæpius per vices repetendo. Ipse verò Hartmannus externe applicat emplastrum ex nidis hirundinum; atque interne rasuram dentis Apri, cinerem Cancrorum ustorum, & Hirundinum, immo & Noctuæ: pariterque consolidam mediam, prunellam, uvulariam, cervicariam, mentham crispam, rubum Idæum. Commendat insuper spiritum nitri in haustu aquæ fontis calido, simul cum spiritu vini. Ac tandem in usum gargarismi salem ammoniacum permiscet, vel sal prunellæ.

Rasuram dentis Apri ad dr. i. cum oleo amygdalarum dulcium, & saccharo candido, præsentaneum remedium inquit esse Franciscus Valleriola; atque extrinsecus Obs. 10. lib. 2. obs. 10. lib. 6.
cataplasma ex nidis hirundinum, decoctis in oleo chamæmeli, & liliorum. Ubi etiam magnificat cinerem crematarum hirundinum ad dr. j. assumptum cum hydromelle, vel etiam illitum, ex Dioscoride, & Galeno. Et iisdem nidis aliud cataplasma conficit Ceckers *ad praxim Barbettianam:* & aliud Forestus *in observationibus:* atque aliud Amatus Lusitanus, & Platerus. Sed suum præ cæteris extollit Adrianus a Mynsicht, qui plures etiam gargarismos in eumdem usum describit, & celebrat.

Sennerto prodesse dicitur fungus sambuceus elixus, ac sumptus, & foris etiam impositus, præter alia, quæ ex aliis approbat. Lib. 2. pract. p. 1. c. 24.

Solo decocto radicis Althææ, caricarum, & zinziberis cum quadrante vini, ubi agaricum fuerit maceratum, se illustrem Mulierem angina correptam sanasse testatur Jacobus Dovynetus. Lib. 3. Apol. c. 1.

Apud Scultetum describitur Gargarismus, Ob. Chirurg. 32.
qui in omnibus anginæ speciebus, cum in principio augmenti fuerint, maxime commendatur, si eo fauces sæpius colluantur. Componitur autem ex pulveris sinapis scr. j. ℥. aceti acerrimi unc. j. aquæ plantaginis unc. iij. sacchari albissimi dr. ij.

Pulverem stercoris canini effert Valleriola ex Galeno, Ægineta, & Avicenna. Et Fridericus Hofmannus, hirundinum, Lib. 6. obs. 10.
anserum, columbarum fimo, in quibus sal In meth. med.
nitrosum delitescit.

Alii commendant succum nucum viridium expressum, ac depuratum, aut quod ex illo componitur rob, & extractum. At sæpe salutare experti sumus hypericum, & papaver rubrum, præsertim vero utriusque extractum, & sal, cum stibio diaphoretico, ter, aut quater exhibitum: atque extrinsecus cataplasma ex caricis decoctis cum oleo chamæmelino, & croco.

Amuletum tandem creditur filum sericum purpureum, quo vipera fuerit strangulata, collo circumductum ex Galeno, & Cent. 4. hist. 73.
Thoma Bartholino: itemque Buso, seu Rubeta cocta, & instar emplastri adhibita ex Cardano. E Territorio Aletino advehuntur lapides quidam oblongi, rotundi, recta excavati, ac pertusi, qui collo gestati, ut asperam arteriam contingant, feruntur ab Angina certissime præservare.

Ad Tumores vero colli, & cervicis referuntur Strumæ, & Scrofulæ, ac qui speciatim gutturi accidit, Bronchocele dicitur.

Fieri

Fieri putantur ab humore lento, & glutinoso, sua vesicula concluso: neque in collo, reliquoque corpore erumpere dicuntur, nisi primum Mesenterium occupaverint, ut cum Guidone, & Ingrassia testatur Jo: Riolanus *lib.2. Antrop. cap.15.* unde solutu difficiles illæ evadunt. Fatentur tamen plerique eas curatas tam facile, ut admirationi fuerit. Sic Panarolus asseverat se vidisse brevi tempore, & faciliter deletas Strumas non alio medicamento, quam aloe, si nempe ipsius folia, præsertim æstate, sub cineribus calidis aliquantulum detenta, per longum, & medium dissecta, super illas quotidie apponantur. Et Helmontius unico mense, prægrandes evanuisse vidit hoc remedio, quod habet: *Spong. mar. in carbonem combustæ unc. iii. ossis sæpiæ usti, piperis longi, zingiberis, pyrethri, gallar. sal. gemm. calcis testar. ovorum singul. unc. j. M. hæc cum aqua stillat. ex præfatis spongiis, & exic. paulatim. Cape deinde hujus pulveris dr. ß. cum Sacchari semiuncia, decrescente luna, ut paulatim liquatus deglutiatur, vel fac illinctum, & Bocium disparebit*, inquit idem Auctor. Subdit insuper alios defectu spongiæ sumere pilosam excrescentiam, seu lanuginem sylvestribus rosetis innascentem, atque hujus pulvere feliciter uti. Commendat pariter hoc unguentum, quod ita parandum monet: *ol. laur. un. viii. olibani, mastich. gumm. arab. resinæ abiegn. singul. unc. iii. destilla, tum iterum destilla cum cineribus clavellatis.*

Obs. 22. Pent. 4.

Tartar. non in potu.

Alium pulverem non valde dissimilem describit ex Arnaldo Villanovano Sennertus, & P. Barbette, quem conficit ex cineribus spongiæ mar. oss. sepiæ, piper. long. cinnam. sal. gemm. pyrethri, nuc. cupressi, gall. cortic. quercus, flor. rof. rub. singul. ad unc. ß. exhibet vero ad scr. ii. vel dr. i. Et Deckers commendat spiritum salis ammoniaci interne, & externe. Et Rulandus oleum sulphuris calide applicatum. Et Borellus oleum bufonum; atque e foliis chelidonii majoris, & nicotianæ. Et Scultetus oleum lacertarum viridium.

L. 2. c. 2. Chirur.

Cur. 87. Cent. 8. Cent. 4. obs. 38. Cent. 2. obs. 67. obs. 31.

Ad Bronchocelem discutiendum efficax medicamentum est, quod habet herbæ Paronychiæ m. ii. bull. in 4. una cerevisiæ lupulatæ generosioris ad consumpt. med. Col. sit pro duabus dosibus sumendis bis in die, tribus ante, & duobus post novilunium, & plenilunium diebus, idque aliquot mensibus consequentibus sine ullo alio medicamento, servata tantum convenienti diæta: Valet etiam ad strumas ulceratas.

V. Maverne l. 1. c. 21.

Vim maximam inesse quoque scribit Boyle Paronychiæ folio rutaceo (quæ Bauhino est Sedum Tridactylites, seu Alsine petræa) cujus plantæ in cerevisia infusæ usu, paucis diebus, & sine dolore juvenem quemdam hoc morbo graviter afflictum sanatum refert.

De util. philosoph. exper. p. 2. c. 2.

Similem opem præstare pulverem radicis Pentaphylli cum vino exhibitum, itemque filipendulæ, & agrimoniæ notat Forestus *lib. 3. obs. Chirurgic.* nec non etiam scrofulariam ex Matthiolo Platerus *libr. 3. pract.* atque flores genistæ in pulverem redactos, ex quo electuarium cum melle rosaceo conficit Jo: Rajus ad scrofulas expertum. Cardilucius *ad Hartmannum* parat sal pumicis & tartari, cum sale gemmæ, atque eximium medicamentum esse dicit.

Obser. 11. c. 3.

Catalo. plant. Angliæ.

Fabritius Hildanus emplastrum describit ex pluribus simplicibus compositum, &, ut ipse inquit, efficacissimum. Et Riverius cataplasma ex foliis cucumeris asinini: atque aliud Platerus *lib. 3. observat.* Et Martinus Ruland. coagulo lactis cum sero ad cataplasmatis consistentiam percocto utitur. Zacutus vero ex radice Bryoniæ unguentum præparat addditis terebinthina, & cera, quod numquam fallere ait *lib. 1. prax. admir.* Thomas Bartholinus demum hæc de strumis scribit: ***Homines fide digni observarunt strumas, aliosque tumores aboleri, si pars affecta affricetur ad manum cadaveris humani: ita enim sensim evanescere tumores, prout sensim putrescit cadaver: quod tardius hyeme, citius æstate contingit.*** An autem id verum sit, experiatur, qui velit.

Obs. 18. cent. 3.

Obs. hinc inde decerp. 10. Obs. 101.

Cent. 5. hist. 66.

Expertum autem ad strumas pluries est nostratibus linimentum hoc ex L. Jouberto, quod recipit: Foliorum Nicotianæ lib. ii. axungiæ porcinæ recentis diligenter lotæ lib. i. succi Nicotianæ unc. vi. Folia primum sint infusa cum axungia, deinde addatur succus, & simul decoquatur lento igne, quousque superflua humiditas fuerit absumpta; mox fortiter exprimatur, & expressæ axungiæ adjiciantur resinæ pini liquefactæ unc. iv. & ceræ citrinæ, quant. satis, tandem facta colatura superaddantur radicis Aristolochiæ rotundæ pulver. unc. ii. & mixtis simul f. linimentum. Emplastrum quoque proponit Penotus, quo præstantius aliud non inveniri ait, valde simile fodicationum Paracelsi, illudque nedum ad strumas, sed etiam ad cancrum curandum summopere commendat.

In thesauro chimico vol. 1.

Ad strumas præterea apertas mirabile dicitur unguentum a Fabritio ab Aqua- pen-

L. 1. p. 2. c. 29.

pendente descriptum, quod tale est: *Olei laur. un. j. ceruss. pulver. & aqua vitæ Levigat. unc. j. alum. rupei unc. ß. sal. comm. dr. ii. m. & f. unguentum.*

Cæterum in glandularum tumoribus quibuscumque dissolvendis major fides præstanda medicamentis ex mercurio paratis, diaphoresim tamen moventibus; sicut & suffimentis ex cinnabari, vel factitia, vel Antimonii; servata interim convenienti diæta. A cerussa etiam Antimonii descripta ab Angelo Sala ad mensem integrum, & ultra assumpta, atque ab emplastro de ranis cum Mercurio, & emplastro de spermate ceti extrinsecus admoto, opem maximam, securam aliquando ipse expertus sum. Et hactenus de morbis capitis.

De Morbis pectoris.

PEctus, seu Thorax inter claviculas, & septum transversum comprehensus, costis, & musculis ex utroque latere, atque anterius Sterno, posterius spina firmatur ac circumscribitur, interius circumvestiente membrana, quam Pleuram a costis, atque ab officio dividendi Thoracem in duos ventres, dextrum, & sinistrum, e Sterno in spinam, Mediastinum Anatomici vocavere. In ejus autem cavo, utrinque Pulmo in lobos distributus, pendulus in hominibus, at hærens dorso in avibus, reconditur. In sinistro vero latere cor suo circumductum Pericardio, quod Mediastini propago est, in orbem expansi, nonnihil ad lævam propendet. Harum ergo partium ægritudines, curationesque deinceps describemus.

DE AFFECTIBUS PULMONIS

Et Primo

De Asthmate, Dyspnœa, & Orthopnœa.

IMpeditur in his affectibus respiratio: quare in Dyspnœa est difficilis, in Asthmate difficilior, in Orthopnœa demum difficillima fit, ut propterea ægri non solum sicut in cæteris anheli sint, sed nonnisi erecta cervice respirare possint. Ejusmodi vero anhelatio sine febre esse debet; ex Galeno 6. *Aph.* 46. Porro si cum febre fit, aliam ægritudinem denunciat. *Cap. 8. & ult.*

Contingunt isti affectus pulmoni ex eodem Galeno 4. *de loc. aff.* ob crassos, lentosque succos ejus bronchia obstruentes, vel comprimentes, itemque serosos per pulmonis substantiam diffusos; necnon calculos, grandines, atque abscessus ibidem progenitos, ut alii ex cadaverum sectionibus detexere. At Sylvio lubet a flatibus, vel halitibus in tenui intestino ex pituita per bilem rarefacta, & extenuata citatis, & partim per ventriculum ad os elatis, atque cum aere inspirato commixtis, partim etiam per lacteas venas, ductumque Thoracis ad venam cavam, dextrumque cordis ventrem in pulmonum vasa translatis, ac motum eorumdem impedientibus, causam istius anhelitus deducere, tum aliquando etiam a pituita tenaci a capite in pulmones delabente. *Praxeli. 2. c. 12.* Addit insuper Wvillisius, a fibrarum motricium spasmis, sine bronchiorum obstructione, compressioneve, Asthma, quod convulsivum ipse vocat, non raro fieri; sive vitium sit in ipsis fibris musculorum, sive in ramis, & propaginibus nervorum, sive denique intra cerebrum juxta nervorum origines: quamquam & aliquando sanguis in orgasmum concitatus, aut a violento corporis motu, aliave causa evidenti, aut a simili in eodem contracto vitio, anhelationem ejusmodi afferre possit.

Aliter de natura, & causis Asthmatis philosophatur Helmontius. *T. Asthma, & Tussis.* Atque primum diviso Asthmate, in Muliebre, ex solo uteri regimine dependens, & in promiscuum, utrique sexui commune; atque hoc iterum, in siccum, & humidum; in illo arbitratur pulmonem in suis poris constrictionem, ac veluti convulsionem subire, ab Archeo inquinato; quamobrem caducum pulmonis appellat; in hoc vero pulmonem affici ob vitiatam in ipso coctionem, propriique alimenti corruptionem; unde vomica, phlegma obstruens, pluresque putredines mucosæ suboriuntur. Procedere autem putat ejusmodi affectionem a duumviratu, ventriculo scilicet, & liene, ubi mali fomitem constituit: non enim ait fore repertiturum, aut perseveraturum, nisi stabilem radicem in horum viscerum duumviratu egisset. Hinc Asthma a semine virulento ortum existimat, cujus sit poros pulmonis contrahere, pari modo, quo cantharidum venenum vesicam urinariam lædit; licet radix mali insideat, unde regimen corporis promanat. Atque hinc etiam Fossores, & Fusores metallorum, præcipue Mercurii, & Cinnabaris, Asthma facillime incurrere advertit, quia inspiratum Gas, ut ipse vocat, cum aere, canales laryngis vitiat in ultima digestione, unde haudquaquam proficit ali-

alimentum, sed totum degenerat in excrementum, secundum conditionem fermenti transmutantis; quo detento præfati canales clauduntur. Sic quoque ingens frigus Asthma parere subdit, quia digestionem ibidem perdit. Quare remedia Asthmati sicco deberi ait, quæ epilepsiæ inveteratæ; confortantia vero, & restaurantia pulmonem, ejusdem custodem, exquiri, pro Astmate humido, ut sunt anodynum saccharinum sulphuris, fumus sulphuris accensi, laudanum opiatum Paracelsi, elixir proprietatis ejusdem, & præcipitatus diaphoreticus ab eodem Helmontio descriptus.

Cap. 14. de febr. Nicolaus Chesneau consideratis primum instrumentis respirationi inservientibus, latius causas læsionis illius pervestigat, atque impediri respirationem ait, si pulmones, ejusque ductus obstruantur, aut graventur, materia crassa, & glutinosa, flatibus, crudo tuberculo, abscessu; si inflammentur, aliove tumore afficiantur; si vulnus, vel ulcus subierint; si exsiccationem, extenuationemque contraxerint ab ortu, veneno, febre ardente, pulvere, fumo metallorum; si ex aliqua ægritudine membranæ costas succingenti adhæreant; si denique a pure, aliove humore pectoris capacitas occupetur, inhibeaturque, tum pulmonis, tum diaphragmatis, totiusque pectoris motus. A musculis vero præsertim Thoraeem dilatantibus alias respirationis læsiones deducit, puta si secti, tumefacti, inflammati, aliterve affecti illi fuerint. A spiritibus denique animalibus respirationem quoque offendi, insinuat, si deficiant, ut in morituris; si non influant propter cerebri affectum, ut in apoplexia, vel propter spinalis medullæ obstructionem, & vertebrarum luxationem. Quidquid insuper motui diaphragmatis impedimento est, nempe flatus in abdomine; aquosus humor in hydrope; tumens ventriculus a cibis, atque ab humoribus jecur, lien; intestinorum inflatio, uteri affectus; Cæterorumque viscerum in abdomine contentorum, necnon musculorum ejusdem, & humerorum, brachiorumque dolor, tumor, aut alia quævis affectio gravis respirationem incommodat, & turbat; sicut & aer nimium calidus, crassus, pulverulentus, vapore maligno imbutus, ut in fodinis metallorum, pulvere calcis, & gypsi, terrarumque quarumdam fossilium. Quarum omnium causarum in suas classes distinctarum schema exhibet.

Li. 2. c. 1.

Sed non tam facile quis omnes læsæ respirationis, & Asthmatis causas in certas classes retulerit, adeo variæ sunt, & innumerabiles, quemadmodum sectionibus cadaverum sæpius innotuit. Anhelationes accidisse ex coalitu meatuum, seu pororum pulmonis, ejusque extenuatione, & humectatione, corrugatione, & duritie: a pseudopolypis, calculis, tuberculis, vomica, flatibus, sero, pure, itemque a vitio adjacentium partium, pericardii, pleuræ, mediastini, arteriæ aortæ, thymi, aliarumque, tum in pectore, tum etiam in imo ventre contentarum, dignoverit, qui Medentium, & Anatomicorum de hac re observationes perlegerit, quas magna ex parte memorat Bonetus *lib. 2. Anat. pract. sect. 1.* & nos aliquando observavimus prætumidum ex aqua liquati glutinis laxioris instar, universa sui substantia repletum pulmonem, una cum tumidiori, duriorique jecore, ac liene in quodam ex sicco Asthmate extincto, qui in cæteris visceribus, totoque corpore, tabidus jam pridem vixerat. Alii tam frequens, & gravis anhelitus accidit, ut totus imus venter, & Thorax quam maxime intumeret, postquam intra paucas horas expirasset, nulla manifesta viscerum læsio visa est. Hinc non immerito a plerisque siccum Asthma inter affectus Spasmodicos recensetur. Quamobrem licet quæ relatæ sunt causæ, frequentiores esse consueverint, alias tamen, & alias plures adesse, quæ hactenus occultæ jacuerunt, ex nuper dictis probabiliter conjectandum.

Atque hinc etiam fit, quod quamvis sæpissime constet de Asthmate, & Orthopnœa, haud tamen, unde difficilis hæc respiratio proveniat, notum fit. Indicia, quæ proponit Galenus *4. de loc. aff. cap. 7.* universam causarum seriem neque explent, neque explanant; immo adeo dubia sunt, ut sæpissime pro alteris alteræ accipiantur, unde non modo in dignotione, sed etiam in curatione error maximus insequitur: quare solertissimum Medicum res hæc expostulabit.

In Prognosi vero minus errare contingit, cum cujuslibet generis respirandi difficultas non facile medicamentis etiam efficacissimis cedat; quin immo ægrotantes ad mortem usque comitatur, & fere repente è vivis eripit, præsertim qui gibbi ex Asthmate fiunt, ut dicitur *6. Aph. 46.*

V. Gal. 3. Aph. com. 42. 4. de loc. aff. c. cl. de l Antipatro Medico & Hip. 2. de mor. de repleto. pulmone.

Curationem horum affectuum Medici aggrediuntur per attenuantia, & expellentia materiam pulmones occupantem, quam ipsi plerumque crassam, viscosamque existimant

mant. Sed si multiplex, & varia potest esse causa, proculdubio varia quoque expostulabitur medicamentorum exhibitio. Aliter enim operandum in tumoribus, tuberculis, lapillis, & similibus in pulmone contentis; & aliter omnino, cum aliunde respirationis læsæ causa suppetit, ut superius notatum est. A materia tenaci, ac viscosa inductum Asthma vomitum valide moventibus curari testantur præ cæteris Horstius, & Rulandus; ille quidem syr. emetico; hic vero aqua benedicta ad unc. i. cui consentit etiam Hartmannus. Rulandus præterea *curat. 8. cent. 6.* præmisso vino emetico, exhibet pulverem compositum ex *card. bened. & sinap. sylvestr. singul. scr. ii. piper. longi scr. i. fol. sen. mund. dr. ii. anis. scr. ß.* ad dosim scr. ß. usque ad dr. i. per singulos dies mane, & vespere cum vino albo, vel jusculo, ad morbi declinationem usque: his enim plures pristinæ, integræque sanitati fuisse restitutos asseveranter affirmat. Alii vero potius purgantibus insistunt ex agarico, carthamo, aloe, jalappa, tartaro, & similibus; quinimmo in difficultate spirandi non esse formidandam etiam frequentem, & magnam purgationem consulit Guil. Ballonius. Præ cæteris efficacissimus dicitur pulvis asthmaticus purgans ejusdem Rulandi, qui fit *fol. card. bened. & cartham. sing. dr. ii. piper. long. dr. i. fol. sen. mund. & rad. ari exicc. singul. dr. ii. anis. dr. ß. diagrid. scr. i. Hæc in pulv. subtiliss. redacta divid. in xii. partes æquales, ac per sex dies continuos exhib. singulatim pars una mane jejuno ventriculo, pars altera vespere cum vino albo, vel jusculo.*

De pharm. obs. 3. 1. 10 Cent. 7. cur 85.

Lib. 2. epid.

Cent. 6. cent. 8.

Describitur etiam a Cardilucio *in Hartmannum* potio cathartica, præmisso tamen syr. tenacem materiam incidente, ex radice iridis, glycyrrhizæ, enulæ campanæ, quem mirabilem ipse prædicat.

Commendantur præterea ab Hartmanno flores sulphuris, ipsumque sulphur vivum; itemque aqua stillatitia ex fructibus Rubi cum Rob nucum sumpta; & succus radicis Ireos, ejusque fæcula. In Asthmate a crassa, & viscosa materia linctum Gesneri optime contulisse testatur Achilles Gasserus: conficitur autem ex *sulphur. pulv. & sæpissime cum aq. tussilag. loc. unc. i. & diapenid. unc. viii.* Et Hieremias Martius quemdam diuturno asthmate curatum fatetur aqua salis ammoniaci, quam parat hoc modo: *fol. semperviv. xx. aut xxx. contund. in mortario, affuso modico aq. fontis, col. cum express. & add. sal ammoniac. sc. ii.*

Obs. 12.

Obs. 92.

Idem etiam præstare dicit spiritum ejusdem salis ammoniaci: sed & spiritus C. C. occlusos pulmonum meatus mite expedit, sicut & spiritus salis ammoniaci ex tartaro paratus; atque ad guttas aliquot exhibitus cum hydromelle jejuno stomacho, aliove simili liquore; necnon flores ejusdem in pilulas redactis. Radix Ari in vino albo excocta pondere semiunciæ, cum loch de pino, vel cum syr. de hyssopo eclegmatis modo exhibita paroxysmum asthmaticum mirifice sedare dicitur a Jo: Zecchio. Efficacior vero creditur Ari fæcula cum floribus sulphuris in syr. Nicotianæ, vel Hispidulæ ab Horstio. Flores rorismarini; atque in defectu horum, folia, si coquantur cum vino optimo, & melle ad dimidiæ partis consumptionem, capianturque ante somnum, Asthmati mire conferunt, & vocem clarificant, ex Borello *cent. 4. obs. 46.* In septuagenario ex multis annis Asthmate affecto, ut vix spiritum ducere posset etiam erecta cervice, atque hianti ore continuo stertcret, hæc plurimum contulisse expertus est Riverius *cent. 3. obs. 21. Aq. cinnam. unc. ij. oxymell. scillit. unc. j. m. & crebro ad cochleare exhib.*

Conf. 45.

Lib. 5. obs. 32.

V. etiam C. 3 obs. 8

Itemque *radic. enulæ campan. sacchara conditæ dr. iij. sacchari candidi unc. ß. syr. de hyssopo unc. ij. gumm. ammon. aq. vitæ diss. sol. dr. ß. m. ad formam loch. & mane, ac vespere cochlear. j. sensim sumendum.*

Numquam fallax remedium inquit esse Philippus Grulingius hanc potionem, eamque tanta efficacia a suffocatione patientes liberare, ut præclarius remedium ipse non viderit. Paratur autem ex *ammoniaci dr. ß. aq. hyssop. unc. iv. vini Rhen. unc. ij.*

Pract. 1. 2. p. 2. c. 3.

Ab Helmontio magnifit elixir proprietatis, cui addit memoratus Grulingius aquam tussilaginis, vel hyssopi.

V. Injecta, & recepta.

Apud Hertodium Arcanum dicitur decoctum radicis Ireos addito croco ad scr. ß. & moscho ad gr. iij. Et in Asthmate puerorum certissimum experimentum affertur infusio millepedum in vino cum croco, & cinnamomo, addito modico sacchari candidi: & spiritus ex viride æris, & gummi ammoniaco destillatus, ac cum croco purior, & efficacior effectus.

In Crocol.

Spiritum vini cum junipero, & croco conficit, & commendat præ cæteris Mynsicht; necnon species dialulphuris.

Armam. medico. chym.

Ex Horatio Augenio recipiunt, & salutarem prædicant Platerus, Sennertus, Riverius, Vvillisius, aliique, syrupum Helenii, & Peti: ex quibus alii extractum parant longe efficacius.

Tom. 3. lib. 4 epist. ult. de asf. pect. c. 4. v. Plat. 1. 2. Vale. in Horst. ex heus

Pulvis

Pulvis Asellorum, seu millepedum in olla, donec albescant præparatorum, melle exceptus, & ante, & post cibum asthmaticis exhibitus ad cochleare certo curabit.

In usu est apud plerosque jus Galli veteris alvum solvens descriptione Victorii Faventini: quod tamen improbat Septalius *l. 6. animadverf.* quamvis postliminio vindicare nitantur Sennertus, & Riverius.

Ad difficilem respirationem a potu frigido inductam certum remedium statuitur Acetarium ex Bellide Mindereri: ejusque succo sanatum hunc affectum a D. Jo: Michael. memorat Fridericus Hofmannus *in methodo*. (Medic. Militar.) A fumo Mercurii efficax fertur cinnabaris antimonii, vel ejusdem sulphur solare. Ex angustia pectoris mirabilis dicitur succus Bryoniæ, cujus præparationem, & usum tradit Hartmannus *in sua praxi*. (Cap. de Asthm.) Ex flatibus pulmones inflantibus, & distendentibus, pulvis Ari, ejusque fæcula ad scr. j. laudatur ab eodem Hartmanno.

Quæ ex aliis ægritudinibus accidunt respirandi difficultates, suis locis cum adjunctis medicamentis memorabuntur.

De Peripneumonia.

QUemadmodum cæteris visceribus, ita pulmoni nonnunquam accidit inflammatio, græce περιπνευμονία vulgo pulmonia, a sanguine, alicubi in illius substantia restagnante, atque e suis vasis effuso, vel etiam in exilibus ejus ductibus inhærente. (V. Hipp. de inter. affect.) Quandoque vero erysipelatis conditionem æmulatur hic morbus, cum extima dumtaxat pulmonis superficies afficitur citra ingentem inflationem: & non raro etiam ab inflammatis musculis œsophagi, aut asperæ arteriæ, pariterque a phlegmone pleuræ, similem contrahit affectionem; unde peripneumoniæ nomen apud quosdam emersit: imo & sæpissime simul una afficiuntur, inflammanturque pleura, atque ab ea ortum ducens mediastinum, & pulmones, saltem secundum alterutrum latus, ut experimentis anatomicis compertum est. At vero potest pulmo inflammari sine pleuræ affectione, sicut etiam pleura absque læsione pulmonis: & aliquando ab unius inflammatione, sequitur inflammatio alterius. Quamquam non desint, qui acriter contendant ab inflammatione alterutrius lobi pulmonis, pleuritidem, non peripneumoniam exoriri, quæ utrumque inflammatum omnino consequatur.

Contingunt plerumque ejusmodi inflammationes tempore hyemali a potibus gelidarum aquarum, & palustrium, a cibis acidis, & nutrimenti tenuis, quorum causa sanguis crassior, & glutinosior evadit, facileque in exilibus ductibus subsistens. (V. Hipp. de aer. aq. & l. & 5. aph. 24.) A subita etiam aeris mutatione e calido in frigidum, atque ab impedita respiratione, sæpe fiunt pectoris, & pulmonis ægritudines: itemque ab anxia exercitatione in locis frigidis, & palustribus. Fertur quoque Lepus marinus nocumenta pulmonibus inferre, imo quandoque etiam cum ulcere. Accidit præterea, ut ab impedito lymphæ cursu, vel etiam a copia, & crassitie ejusdem, quæ in pulmones irruit, contingat peripneumonia; si videlicet illos expandere non permittat, atque sanguinis præterfluentis motum quoquo modo retardet, unde hærens ipse tumorem pariat phlegmonodem.

Cum peripneumonia pleuritidem sequitur, credere licet translatione humoris e pleura in pulmonem, sortiri ejusmodi mutationem, (Hipp. 7. Aph. 11. & in com. Gal.) vel etiam resoluto eo, qui pleuram occupaverat, aut in suos ductus promoto, similis humoris vitiosi depositionem, inhæsionemque fieri in pulmone pari noxa affecto. Neque enim novum est in hisce ægritudinibus, dolores vagantes excitari in variis partibus pectoris, ob acidum oberrans, ut loquitur Helmontius, quod in sanguine est, & varias partes feriens tandem hanc, vel illam acerbius infestat, & dolorem parit vel laterum, vel pulmonis, vel mixtum ex utroque, ut in constitutionibus epidemiis non raro observatum est, præsertim ex nivibus solito abundantioribus, & a ventis borealibus diutius perflantibus.

Hanc vero tradit Galenus differentiam inter eam, quæ in pleura, & quæ in pulmone fit, inflammationem: (4. de cau. sa pulf. c. 12.) quod in priori sanguis magis tenuis, & biliosus fit, qui scilicet subire queat angustas illius membranæ vias; crassior vero in posteriori, cum tenuis, & biliosus sanguis in rara, & laxa pulmonum substantia non adhærescat. At Hippocrates indiscriminatim fieri posse peripneumoniam a quocumque humorem asserit; etenim *lib. de internis affectionibus*, a bile, & sanguine pulmones affici posse docet; necnon etiam a phlegmate, vel simplici, vel salso. Et *l. 1. de Morbis* inflammari pulmonem ait, ex commota in ipsum bile, & pituita: quamobrem si lentus humor in pulmonum substantiam impingat, saltem in causa erit, sanguine in suo cursu retardato, ut inflammationem incurrat, quemadmodum non raro ex Rheumate contingit. (De Aer. 25. & lo.) Hinc notat

notat idem Hippocrates sæpius huic ægritudini obnoxios fieri eos, qui palustres regiones accolunt, ob aerem justo crassiorem, pulmones sua natura spongiosos infarcientem simul, & corrumpentem.

Quamvis peripneumonia valde affinis sit pleuritidi, & non raro altera alteram mentiatur; internoscitur tamen ab hac illa, quod respirationem longe difficiliorem adjunctam habeat, quam Hippocrates sublimem nuncupavit; dolorem vero obtusum potius, & gravantem. Anxietas, & jactatio ægros molestat, unde coguntur sæpius situm mutare, & elatiori cervice decumbere. Genæ rubent, lingua flavet, vel nigrescit cum siti, & sæpe etiam mens vacillat, ac delirat. Cæterum in aliis conveniunt. Quæ autem afferuntur ab Hippocrate *in Coacis prænotionibus*, dignoscendi lateris affecti gratia, & num dexter, vel sinister pulmonis lobus, an uterque laboret, non tam certa sunt, ut aliquando non fallant.

(3. epid. s. 2. ægr. 7. — 3. de Morb. — V. 5. epi. hist. Hip. posthe. nus, & Holler. eo loco.)

Peracutus hic morbus plus periculi, quam doloris habet ex Celso; at cum vigesimum diem transcenderit, vel desinit, vel vertitur in Empyema *lib. 2. & 3. de Morbis, & lib. de internis affectionibus*. Empyi vero redditi si natu majores sint, potius intereunt, quam natu minores, cum difficilius in illis pus rejiciatur ex 2. *prognost.* 69. retento etenim sputo, certo suffocati pereunt 7. *Aph.* 16. Sudores insuper circa cervicem, & caput oborti mali dicuntur Hippocrati, nisi urinæ multæ, & crassæ proruperint, & sputa cocta prodierint: itemque malum, si diarrhœa superveniat 6. *Aph.* 16. si supra flava excernantur 2. *progn.* 46. vel sincere rubra 1. *Aphor. comm.* 12. & si a pleuritide, vel angina contingat 7. *Aph.* 11. & 5. *Aph.* 10. sicut pariter si phrenitis succedat 7. *Aph.* 12. In melius autem abibit, si constantibus viribus abscessus fiant ad aures, aut ad partes thoracis inferiores, & in crura, *in Coac. prænot. & 2. præsag.* vel etiam urinæ appareant crassæ, & purulentæ, aut sanguis e naribus effluat, ex Aetio.

(Lib. 4. cap. 5. — V. etiam 5. Aph. 10. — De ratione Vict. in acut. — Tetrab. 2. s. 4. c. 64.)

Ejus curationem explendam in praxi putant missione sanguinis, & catharticis levioribus ex manna, cassia, diapruno, rhabarbaro; mox etiam maturantibus, & sputum e pectore educentibus, præsertim hydromelle, syr. de hyssopo, de tussilagine, de zizyphis, de malis appiis, de althæa, cum decocto passularum, scabiosæ, pulmonariæ, radicis iridis, hordei, glycyrrhizæ, capillorum Veneris; externe vero linimento ex butyro, adipe anseris, & vervecis, cum oleo amygdalarum dulcium, chamæmeli, liliorum. Pro victu denique dulcia commendant, ab acidis autem abstinent, licet Hippocrates 3. *de Rat. vict. in acut.* oxymel perutile censeat in affectibus pectoris.

At Helmontius peripneumoniam, & pleuritidem certo curari ait pulvere ex virga Cervi, vel Tauri, cruore Hirci ex resectis testibus collecto, succo cichorii sylvestris, floribus papaveris rubri, & similibus.

Hartmanno vomitum moventia ab initio juvare dicuntur, præsertim aqua benedicta: eique inhæret etiam Cardilucius innixus authoritati Hipp. 4. *Aph.* 18. dicentis: *Dolores supra septum transversum purgatione indigere per superiora significant*. Verum plura de hac re sequenti capite.

De Pleuritide.

Valde affinis peripneumoniæ est pleuritis, quin aliquibus unus, idemque affectus visus est acutie solum differens. Proprie autem significat inflammationem pleuræ, idest membranæ succingentis interius costas: cumque superne pulmones pleuræ, & mediastino alligentur, mutuoque coalescant (coaluisse autem omnino pulmones cum pleura, atque etiam dorso adhæsisse, ut in Avibus, Anatome in pluribus compertum est) fit proinde, ut unius inflammationem alterius inflammatio aliquando consequatur, ac vicissim prædictæ partes afficiantur, & sicut anterius, ita & posterius ad dorsum; unde non raro morbus hic posticas pectoris partes excruciat. At si inflammatio intercostales musculos occupet, lateris dolor dicetur potius, quam pleuritis, quamquam vulgo notha pleuritis appellari soleat.

Pleuriticum hunc morbum plerumque comitantur febris acuta, & continua, dolor pungens, creber, & difficilis anhelitus, tussis molesta, & pulsus durus, ex Galeno 5. *de loc. aff. cap.* 3. & 1. *Aph. comm.* 12. Accidit autem, ut aliquando unum, aut alterum ex his deficiat, & pleuritis Medicos fallat, præsertim cum peripneumoniam referet. Febris etiam, quæ sæpius una simul ægrotantem afficit, & invadit, quandoque post aliquod tempus subsequitur, & non raro multo antea præcedit. Absque ulla respirandi difficultate bis, aut ter contigit pleuritidem observare, forte quia inflammatio levis fuit, quæ modico sputo cruento salubriter desiit. Potest quoque

tussis

tussis abesse, si lateris præcipue sinistri posticam partem illa occupet. De pulsu duro, quem serratum dicunt, non est quod multa addam, cum jam a peritis commentitius censeatur.

Quemadmodum antiquioribus vera, & legitima, a notha, & spuria, pleuritis distinguitur; ita illius causa, vel sanguis biliosus, & fervidus, vel crassus, & phlegmaticus putatur; & vel in pleura, vel in musculis intercostalibus compactus. His addunt flatus, si nimirum in pleuram, vel in musculos thoracis irruant, illosque inflent ac tendant: quo ajunt respexisse Hippocratem 6. *Aph.* 33. cum dixit: *Qui acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur.*

At potius acido sanguini causam hujus
T. Pleur. furens. ægritudinis attribuit Helmontius; si vero latex acescat, & in intercostales musculos decumbat, putat dolorem ad pleuram non pertinere, & sæpissime esse a flatu: ejusmodi enim acore sanguini communicato, atque in pleuram effuso, spasmum quemdam induci, contractisque fibris apostema suboriri, sanguine ibidem coagulato: at vero acor hic in arterias, & venas per pleuram discurrentes effusus, pleuritidem in vasa pulmonis, peripneumoniam efficit; unde concludit pleuritidem a peripneumonia, nec causis, neque remedio differre. Ab acido insuper extra stomachum vagante, & sanguini, ut latici præter naturam commixto, in intestinis tormina, in lotio stranguriam, in ulceribus corrosionem, in pelle scabiem, in artubus podagram, & in aliis partibus consimiles ægritudines inferri opinatur. In hanc eamdem sententiam alii plures inclinarunt; illamque Hippocrates innuisse visus est *præcitato aphorismo*: qui namque acidum eructant majori ex parte per os in halitus illud digerunt, & emittunt, sanguine immuni superstite.

Solet quandoque Pleuritis salubriter, & brevi desinere, cum sputum cruentum, facile, citoque comparuerit 1. *Aph.* 12. aliquando vero in Empyema commutatur 5. *Aph.* 8. & Phthisim affert 5. *Aph.* 15. atque in mortem desinit, si nihil omnino expuitur; dummodo sudor non superveniat, vel insensibiliter per poros corporis concretus humor dissolvatur, laxatis interea fibris partium, ut aliquando mihi contigit experiri.
2. prog. 47. & 48. itemque 2. 46. & 6. de rat. vict. in acut. 37. Si præterea lividum, viride, & fœtidum sit id, quod excernitur, flavum quoque aquositati permixtum, itemque glutinosum, & rotundum, malum dicitur. Si his accedat pulsus parvus, tensus, ac durus, signum omnino exitiale refertur a Galeno 4. *de præsag. ex puls. cap.* 5. vel si diarrhœa superveniat 6. *Aph.* 16. aut *Peripneumonia*, 7. *Aph.* 11. *vel delirium, ut in porrheticis*. Contra vero salutare signum ponitur fluxus sanguinis e naribus, non tamen in principio; facilis respiratio, sputum concoctum, & robur virium.

Cum itaque Pleuritidem communiter Medici constituant Pleuræ inflammationem, illamque a sanguine dependentem; proinde sola, & repetita sanguinis missione ejus Curationem absolvi posse arbitrantur, sive ab opposito, sive e latere cum parte affecta consentiente: de qua re plurimæ, & gravissimæ apud ipsos omni ævo extitere altercationes. At Hippocrates 2. *de rat. vict. in acut. inter initia*. Lateris dolorem, sive is per exordia fuerit, sive postea obortus sit, medicamentis calidis dissolvere tentat; mox vero dolore ad claviculam pertingente, cubiti internam venam secandam suadet, ad coloris usque in sanguine mutationem; at si partes sub septo transverso afficiat, ventrem vel nigro veratro vel peplio solvendum ait.

Verum Helmontius ejusmodi curationem Loc. cit. multis improbat, præsertim quia sicut Apostema natum ab infixa digito spina, procul dubio temere curatur per venæ sectionem, nisi spina ipsa evellatur, pari ratione Pleuritis per eam sanari nequit, quamobrem subdit: *quod facti Apostematis cruor non potest per venam sectam evacuari, utcumque nomen revulsionis, aut derivationis in ægrorum delusionem jactitetur*. Neque insuper venæ sectio impedit, ne quid deinceps amplius acescat, cum phlebotomia privationis tantum vim habeat, nec possit eductus cruor inhibere, ne qui intus aciditatem contraxit, eamdem deponat. Pleuritidem præterea, quæ sit per phlebotomiam restituta, sæpe post annum recurrere, sæpiusque tabem post se relinquere advertit. Quare propria hujus ægritudinis remedia esse insinuat pulverem de virga Cervi, vel Tauri, crurem Hirci, succum cichorii sylvestris, flores papaveris erratici, ac plura talia; hæc enim, inquit, causam immediatam corrigere, acorem tollere, ad diaphoresim disponere, doloremque lenire. Albi quoque commendat dentem Apri, fimum Equi, & herbam Belidem, quam primulam veris appellant.
V. T. sextuplex digestio alim. De modo colligendi hirci cruorem. V. Zwelf. pharmacop. August. In pharmacopolio de Feb. c. 5.

Rulando fuit in usu Aqua benedicta, qua concitato vomitu in principio, plurimos a Pleuritide sanatos commemorat. Habuere

quoque in usu, quæ movent vomitum, Hartmannus, Angelus Sala, Jo: Petrus Faber, aliique: & Pachequus apud Riverium testatur, se infinities observasse pleuriticos, qui in principio morbi vomunt, evadere.

Observ. com. 24.

Oleum e seminibus lini recenter extractum Veteribus etiam commendatum fuit: & plerisque dicitur solo ejus usu ad uncias duas, vel tres, pleuritides fuisse resolutas, addita potissimum rasuræ dentis apri drachma una. In quam rem scribit Tachenius spiritum vini saturatum camphora, & croci tintura ad gutt. xx. in unc. ij. olei lini recenter expressi, indubitanter pleuriticos sanare. Alii etiam oleum amygdalarum dulcium efficax esse ajunt; sicut & oleum olivarum.

Hippocr. chim. c. 15. sec. edit. Ven. Septal. l. 6. caut. 13.

Decoctum florum papaveris rhæados, ejusque syrupus, & extractum quoque prosunt ex Valleriola, & Quercetano. Decoctum pariter Tabaci mirum medicamentum inquit esse Epiphanius Ferdinandus, itemque aquam florum chamæmeli stillatitiam, Lelius a Fonte. Efficacia similiter censentur, quæ conficiuntur ex carduo benedicto, scabiosa, radice lappæ majoris, floribus cynosbati; sive tincturæ, sive extracta, sive salia ex his eliciantur.

Lib. 5. obs. 10. pharmaco resti. Hist. 31. Consult. 147.

Quercetanus Nucum avellanarum coloris rubei putamen ad dr. j. cum æquali dosi corall. rubr. ex aq. card. bened. aut papaver. rhœad. ceu specificum commendat in pleuritide.

Diæret. polyhist. c. 3. s. 3.

Parat quoque Pomum cum olibano, & intra triduum exhibet utiliter: idque approbant Riverius, & Simon Jacoz. Idem Riverius felici cum successu exhibuit fuliginem camini in pulverem redactam in aqua cardui benedicti.

V. Alex. pedem. arc. lib. 1. obs. 56. cent. 1. obs. 88. cent. 4. Cent. 2. obs. 79.

De rasura eboris, pulvere dentis apri, cornu cervi, oculorum cancrorum, mandibulæ lucii piscis, coralliorum rubrorum, ligni visci quernei, jam innumeri meminere, quod pleuritidi conferant, & passim de eorumdem fructuosa exhibitione referuntur historiæ. Conficitur etiam pulvis ad eumdem finem ex Aristolochia, scordio, dictamno, rhabarbaro, cæterisque, qui sub nomine Cardinalis Pallotti, & Ducis Aquæspartæ circumfertur. Conferunt quoque sal volatile cornu C. salis ammoniaci, fuliginis, urinæ, & omnia alkalia diaphoretica.

V. Arcana P. Audæ.

Dominicus Panarolus optimum remedium esse fatetur, & apud magnates quosdam inter arcana principaliora repositum, stercus columbinum in pulverem redactum ad dr. ß. sicuti Helmontius testatur de stercore jumenti.

Pen. c. 4. obs. 14. Tr. de febr. c. 4.

Apud Robertum Boylæum, magnum, & perutile medicamentum celebratur Urinæ humanæ spiritus per distillationem elicitus, & purgatus, & a gutt. x. ad xxx. in convenienti liquore. At præcellit spiritus salis ammoniaci dulcis redditus; vel flores ejusdem in pilulas redacti.

Lib. 2. de util. philos. s. 5. c. 5.

Bezoardicum Minerale, Solare, Joviale, Martiale, sicut & diaphoreticus pulvis Antimonii primas in hac re occupant: quorum usu plurimos brevi, & feliciter curatos vidimus. Conficit tincturam antipleuriticam Adrianus a Mynsicht, eamque mirifice commendat, pariterque species antipleuriticas: & Penotus spiritum nitri. Valet etiam Nitrum Antimonii, magisterium oculorum cancrorum, galbanum, sagapenum, sperma ceti, mumia, & quidquid multo alkali præditum est. Fridericus Deckers trageam antipleuriticam Ausfeldianam laudat, apud quem vide. Et Sylvius Deleboe mixturam conficit sudorificam, cujus usu Pleuritidem, cæterasque inflammationes brevi curari fatetur, inducto sudore.

In not. ad prax. Barbet. Lib. 1. prax. c. 40. n. 43. & a n. 18.

Inter externa vero dolenti parti adhibenda recensentur unguentum de Althæa Fernelii, pectorale Mynsichti, martiatum, de mucilaginibus, de meliloto, & oxycroceum; butyrum recens, adeps vervecinus, anserinus, gallinaceus, cum oleo amygdalarum dulcium, chamæmeli, liliorum, lini, nucum juglandium, sesami, & a Mynsicht oleum camphoræ, & anodynum dictum. In Ephemeridibus Germanicis anni 1670. memoratur oleum antipleuriticum ex oleo olivarum, & rasura cucurbitarum simul frixis, quo pleuritides certo sanari testatur ejus promotor Petrus a Castro. Fatetur Digbæus ad rumpendum in pleura apostema feliciter successisse hoc experimentum. Panem recens coctum, atque calentem adhuc, e furno extractum, in duas partes divisum, theriaca ex interna parte oblinit: applicat autem dolenti lateri unam, & alteram medietatem ex adverso, & fascia circumligat, donec abscessus dirumpatur: quod remedii genus memini quoque descriptum ab Alexio Pedemontano. Hartmanno probatur cataplasma ex herba Kaly, radicibus liliorum alborum, & axungia suilla. Pro eo autem subrogat Cardilucius cæpam assam, cum axungia, & modico saponis nigri simul mixtis. Aliud cataplasma ex cæpis describit Sylvius Deleboe; commendatque præterea emplastrum de spermate Ceti sanguinem a coagulatione præservans, & jam coagulatum dissolvens, Calx viva

Obs. 10. Lib. de pulv. sympat. Lib. 2. Arcan. L. 1. prax. c. 40. nu. 45. & 35. V. etiam Mynsicht.

vâ comminuta, & melle subacta, si ad modum Cataplasmatis calide parti doleuti admoveatur, impactum, concretumque sanguinem in pleura dissolvit, & ad anacatharsim disponit. Reiteretur autem pluries cum friguerit, & oleo tepido removeatur. Expertum pluries.

Ad hanc morbi classem referuntur inflammationes, & abscessus in Diaphragmate, & Mediastino, qui cum Pleuritidem mentiantur, vulgo ad Pleuræ inflammationem reducuntur, quamvis longe graviores esse soleant, præsertim si non tam facile pateat aditus excreationi, cum fortasse suppuraverint. Cæterum iisdem utendum, quibus in Pleuritide, præter diuretica convenientiora, & non acida.

De Empyemate.

5. Aph. 2. EX Pleuritide, aut Peripneumonia non raro Empyema oritur, cum scilicet suppuratus humor intra quatuordecim dies minime fuerit per tussim excretus; unde in Thoracis cavum ex dirupto apostemate delapsus cujusdam ponderis, & respirandi difficultatis causa est, comitantibus similiter febri lenta, & corporis extenuatione: quamobrem Medici Empyema dicunt esse Puris in pectoris cavo collectionem. Et quamvis ἐμπύημα omnem suppurationem significet, pressius tamen hoc loco, ea quæ in pectore fieri solet, intelligitur.

Non modo ex Pleuræ, Pulmonis, & faucium, gutturisque inflammationibus ad suppurationem perductis Empyema fieri contingit, sed etiam ex sanguine in cavum Thoracis illapso ex vulnere ejusdem, vel ex apertis venis, aut arteriis illuc pertingentibus: ex sanguinis enim sputo, puris sputum, scribit Hippocrates 7. *Aph.* 15. sicut [6. aphor. 20.] etiam a destillationibus in ventrem superiorem, idest Thoracem, habitis, suppurationem intra viginti dies fieri tradit eodem 7. *Aph.* 38. quamvis inde non verum pus, sed quid puri simile oriatur. Meminit quoque aquosi Empyematis Deleboe Sylvius ex [Prax. l. 1. c. 24. n. 8.] pure scilicet, ac albicante sero commixti. Quandoque ab Abscessu in pulmone habito, & ex Vomica, Empyici nonnulli facti sunt, cum non minus in pulmonem, quam [V. Boet. aratom. pract. l. 2. sect. 6.] in cæteras partes vitiosos humores abscedere, credere liceat; imo & pulmones putruisse, & purulentos evasisse non raro compertum est.

Ductus vero, per quos Empyici purulentam materiam in Thoracis cavo collectam extussiant, jam pridem quæsiti sunt a Medicis. Plerique crediderunt a pulmonibus sua natura spongiosis exsugi primum, mox vero per tracheas illam educi. At Helmontius putat per poros pulmonum facile posse excrementa quæcumque traduci, & expurgari. Adeo autem Pulmones in patentes poros desinere nonnullis dicitur, ut pisi majusculi magnitudinem æquent, quemadmodum aliquoties se observasse testatur Vualæus in vivorum dissectionibus. Verum M. Malpighius Pulmonum structuram talem detexit, qualem referunt Apum favi, ex tenuissimis scilicet, & levissimis vesiculis orbicularibus, & sinuosis constantem: quare non immerito Hippocrates fistulosum, & Artæus multiforum Pulmonem appellavit. [V. Bartho. de Nat. & usu pulmonum.] Credibile vero est per has vias purulentam materiam permeare, & per anacatharsim educi, quamvis aer illuc appulsus egredi nequeat, membranulis fortasse in valvularum morem impedientibus. Neque vero omnino putaverim omne pus hac ratione per tussim ejici posse, sed illud tantummodo, quod fluxilius est, & poximius per septi transversi propulsionem pulmonum lobos attingit, cum experiamur certam puris quantitatem Empyicos extussire, reliquam vero non posse; unde Veteribus Paracentesis fuit instituta.

Non semper utramque Pectoris partem, pure, aut purulenta materia gravari sæpius observatum, sed vel dextram, vel sinistram. Signa vero alterutrius affecti lateris deducit Hippocrates ex pondere, [2. prog. 59.] & ex acriori calore, quem a citiori arefactione madefacti lintei, eo loci adhibiti, conjectat Avicenna ex eodem Hippocrate *3. de Morbis;* Galenus vero ex fluctuatione. Ubicumque autem pus colle- [V. etiam 2. de mor. & 4. de loc. aff. 8.] ctum inveniatur, febris aderit pusilla, sed continua, noctu potissimum ingravescens, ingens sitis, cibi fastidium, difficilis respiratio, & longe gravior a cibo, tussis molesta cum sputo purulento: pulsus præterea languent, genæ rubent, oculi incavantur, lensim corpus contabescit, pedes non raro intumescunt, & sudores comparent ægrum nihilum levantes.

Cum a rupta vomica febris illico desierit, vel saltem lentescere cœperit, si fames [V. Hipp. 2. prog. 63.] superveniat, & sitis desinat, venter consistentia dejiciat, & pus album, læve, & æquale, minimeque fœtidum edatur absque dolore, & citra molestam tussim, ægrotantem evasurum tradit Hippocrates; secus vero, cui contraria his accidunt. Ab olente autem

[Pharm. rat. p. 2. f. 17. c. 10.] autem sputo, peculiariter notat Vvillisius, non semper certum indicium desumi; neque certius signum sumi posse, quod Phthisicorum sputa in aquam injecta supernatent, aut submergantur, cum utriusque generis casus, quosdam salubres, alios funestos cognoverit: quamquam Hippocrates [5. Aph. 11. & 7. Aphor. 44. In Coac. prænot.] dicat a sputo graveolente lethum designari. Morituros etiam scribit eos, quibus specillum a pure, velut ab igne coloratur: suppuratosque præterea ex morbo laterali, nisi quadraginta diebus purgentur, in tabem transire. Ex suppurationibus denique in pe- [5. Aph. 15. In Coac. prænot.] ctore habitis, senes potius perire ait, ex cæteris vero potius juvenes.

Quoniam curantur Empyici difficillime, consueverunt veteres Thoracem incidere, ut inde purulenta materia promptius educeretur. Monet autem Hippocrates, [6. Aph. 27.] ne pus universim effluat: tunc enim languentes Mors certo excipit, ut experimentis pluries innotuit. Partem vero urendam, vel secandam nonnulli eligunt inter tertiam, & quartam costam: alii inter quartam, & quintam: & alii inter quintam, & sextam. De qua relegendi potissimum Paulus [Lib 6. c. 44. De chirurg. oper. c. 46. De præc. archirurg. cont. t. 11. Armam. chi. tab. 37. Chirurg. & Anat. prax. In syllog. Obs. 44. Hist. 32. In comm. h l. v. 76.] Ægineta, Fabritius ab Aquapendente, Fienus, Scultetus, Barbette, Marchetti. Hippocrates 2. *de Morbis* utroque latere pure affectum, sinistrum potius aperiendum voluit: minus enim lethalem dicit factam ibi sectionem. Alii vero utrumque, si utrumque fit affectum; atque alterutrum, pro ratione collecti puris in uno, vel altero. Verum Epiphanius Ferdinandus ex eodem Hippocrate *de internis affectionibus* tutius putat perforare costam ipsam. Id ipsum approbat Martianus etiam in Hydrope Pulmonis ex Hipp. ad aquam educendam.

At longe periculosiorem, quam vulgo [Micro-tec. p 2. paragr. 18 obs. c. 14.] creditur, Paracentesim esse existimat Jo: Van. Horne; & Tulpius pluries infeliciter institutam ait. Quamobrem plerique ad alia remediorum genera confugiunt, quæ si non magni juvaminis, saltem minoris sunt periculi. Fumo tabaci per fistulam excepto, ejusdemque decocto calido cum saccharo bis tantum sumpto, pus e cavo Thoracis per tussim excretum memorat Epiphanius [Hist. 45. consil.] Ferdinandus: debet autem illud convenienti digestione depurari, & castigari, ac saccharo, vel melle demulceri ad formam julapii. Alii communius diureticis insistunt [Obs. 29.] documento Galeni 6. *de loc. affect. c.* 4. Nec denique desunt, qui etiam per alvum expurgatum Empyema recenseant: nam præterquam quod visum id aliquando fertur ab eodem Galeno *cap. 6. de loc. aff. cap.* 4. confirmatur quoque a Velschio, qui acceptum a Matthia Baccono refert, Empyicum ex pleuritide sanatum frequenti potione, ex syr. althææ, oxymelle, saccharo, manna, oleo amygdal. dulcium recenti, & aqua scabiosæ; pure nimirum, ut ipse inquit, alvo proclivius, quam ore, expurgato. At ductus isti nondum satis perspecti sunt, quamvis illos ostendere adnisus sit Bauhinus relatus ab Horstio, & a Sennerto; ac multo antea Galenus *c. 6. de loc. aff.* 4. & 7. *Aph. comm.* 30. [Lib. 2. Theatr. An. c. 6. Lib. 3. de Morb. pect. obs. 11. c de pleurit. qu. 4.]

Profuisse nimium vidimus Empyicis decocta ex scabiosa, pulmonaria, sanica, tussilagine, hyperico, hyssopo, carduo benedicto, betonica, iridis Florentinæ, & lapæ majoris radice, glycyrrhiza, consolida, C. C. C. & majori ex parte, ligno guajaco, & lentiscino composita, & exhibita ad plures dies cum balsamo sulphuris anis. vel terebinth. ad guttas aliquot mane per quinque saltem horas ante cibum. Confert pariter extractum scabiosæ in omnibus pulmonum affectibus, etiam peripneumonia; itemque in apostematibus internis ex Heurnio, & Foresto. Item pulvis seminum urticæ cum syr. viol. vel simili aliis commendatur in Empyicis, & Pleureticis. Efficax quoque observatur elixir proprietatis elicitus cum aqua cinnamomi, cum quo commisceri potest syrupus de tussilagine, de hedera terrestri, de hyssopo, de prassio, de helenio, si libuerit. Flores Antimonii fixi, & Antimonium diaphoreticum rite præparatum miram opem præstitere, sicut pariter illius Cerussa descriptione Angeli Salæ, non neglecta tamen in hanc rem observatione, cautioneque Friderici Hofmanni. Magna etiam vis inest Terebinthinæ albæ Cypriæ, [Animad. in pharmac. Schroderi] si cum modico vitelli ovi dissolvatur, & cum aqua hederæ terrestris stillatitia guttatim infusa tantisper subigatur, quousq; cremorem lacteum æmuletur. Capi potest ad unciam unam, vel alteram, jejuno stomacho. Succus ejusdem hederæ utilissimus memoratur a nonnullis, si cum olibano diapenid. redigatur in formam Electuarii, & per vices assumatur, vel in ore detineatur.

Ad Pulmonis vomicam, refert Cardilucius sibi pro secreto communicatum spiritum [Ad prax. chym Hartm. V. de Pulm. Vomic. Hipp. 1. de morb.] e pulegio in spiritu vini per octiduum infuso, elicitum, vel insensibiliter, vel per sudorem, aut urinam illam dissolvere. At Morbus hic sicuti rarissimus, ita difficillimæ curationis; quinimmo prius hominem enecar, quam internoscatur, aut opportunis remediis

tra-

tractetur, cum repente e vivis ægros tollere soleat, nisi sponte sua rumpatur vomica, & purulenta materia in Thoracis cavum deponatur, vel sensim expuatur.

De Hydrope Pulmonis, & Pectoris.

Quemadmodum purulenta materia in cavo pectoris collecta, Empyema; ita aquosus humor ibidem restagnans Hydropem inducit: quamquam etiam pulmones ipsos eodem aqueo humore gravari, & imbibi contingit; unde difficilis anhelitus mox a primo somno, tussis absque sputo, color faciei pallidus, & alterutrius brachii resolutio, vel inflatio, pedum tumor, palpebrarum a somno tumefactio, sitis, febris, & alia his affinia symptomata. Quandoque vero Hydrops pulmonis est absque tussi, quia aqua bronchia non occupat, sed exterius pustulis aqueis, seu hydatidibus, pulmonem comprimit, unde anhelitum affert, sed citra tussim.

V. Hipp. in coac. de pul. inflam. C. Piso. l. 3. 7. v. Hipp. 2. de Mor.

Aquosus autem hic humor in pectoris cavum exudare, & deponi a multis creditur e vasis lymphicis, quæ plurima per thoracem excurrunt, si fortasse illa erodantur, aut aliter aperiantur. At cum interdum Hydrops pulmoni acciderit citra istius liquoris e suis ductibus effusionem; alium sane modum excogitare oportet, quo pulmo sero gravetur, & imbibatur: ut aliquando mihi contigit experiri in quodam cadavere hoc genere morbi interempto, cui pulmo inerat tam sero glutinoso distentus, tumidusque, ut universam Pectoris capacitatem occuparet. Suspicandum idcirco, vel poros, vesiculasque Pulmonis, lympha glutinosiori ibidem reddita, nec per suos ductus traducta, successu temporis repleri, vel a vaporibus (qui plurimi e Pulmonibus quotidie expirant) si fortasse ab acido quodam concrescant, aut aliter impediti detineantur, fieri ut Pulmonis substantia infarciatur, Hydropsque excitetur. Non raro etiam accidit Hydatides Pulmonibus adnasci ab aqueo humore extimam illorum membranam alicubi relaxatam tumefaciente: hæ autem vesiculæ aqua repletæ Hydropis comites communi voto censentur, documento Hippocratis *lib. de intern. affect.*

Quocumque vero modo gignatur Hydrops Pectoris, semper vitæ periculum minatur, quamquam ad tempus aliquod protrahi possit. Nonnulli per vices repetunt hydragoga, & præsertim pulverem, extractum, aut resinam jalapæ, & mechoacan, itemque agarici, & quod fortius, gummi Peruani, seu gummi guttæ: & Riverius magnificat usum calomelanos cum diagridio: Alii diuretica, & alii sudorem moventia. Etiam in hoc affectu Paracentesis institui consuevit. At, si quod juvamen umquam huic morbo sit adfuturum, certe ex diæta exactissima illud solum sperare licebit, indicto nimirum victu attenuante, & exsiccante; non neglectis tamen iis, quæ supra de Empyemate memoravimus. Ab aere pariter maximum juvamentum, nedum in hoc, sed etiam in reliquis Pulmonis affectibus sperandum.

Cent. 4. obs. 3.

De Hæmoptoe,

seu

Sanguinis Sputo.

Inter graviores Pectoris, & Pulmonis affectus procul dubio sanguinis Sputum est. Potest autem ipse e suis vasis exilire, & expurgari Anastomosi, Diapedesi, & Dæresi: Diæresim vero plerisque placet in Rixin, & Diabrosim subdividere. Anastomosis vasorum apertione, Diepedesis transudatione, Dæresis vasorum divisione, Rixis scissione, & Diabrosis erosione contingit.

Sanguinem, qui sponte effluit, Vvillisius putat ex arteriis prodire. At quamvis sanguis venarum perpetuo in cor reducatur, nil tamen obstat, quin etiam ex ipsis, si rumpi contigerit, is egredi queat. Anastomosi autem nonnisi ab arteriarum osculis manare poterit; secus e venis, quæ cum sanguinem exceperint, reddere illum denuo non poterunt, impedientibus valvulis. Etsi vero plerumque sanguis, cum expuitur, multus, & floridus e suis vasis egrediatur, interdum tamen ab erosa viscerum, & præsertim Pulmonum substantia exsudat: quo fit cur aliquando sanguinis Sputum affluenter prodeat; aliquando vero, adeo modicum, ut vix cruoris tincturam referat; cum tamen hinc longe gravius damnum immineat, quod pulmonem erosum denuntiet.

Sanguinis e suis vasis egressus manifestum ejusdem vitium arguit: siquidem acer, vel acidus, salsus, fluidus, tenuis, & serosus, plusquam decet, evaserit, cum viam sibi aperit, aut per poros venarum exsudat: quandoque etiam; quia crassior, & glutinosior, a venis, ut par est, excipi nequit in reditu ad jecur, & cor,

qua ratione obstructis facilis esse solet hæmorrhagia.

At vero citra sui vitium etiam sanguis expuitur, si arteriæ exiles sint, venæque molles nimium, & laxæ, ut a cantu, saltu, cursu, vociferatione, iræ impetu, ingenti tussi, violento vomitu, fieri solet. A laxitate quoque nimia glandularum, ubi scilicet venarum, & arteriarum anastomoses fiunt, resudat sanguis, nequeuntibus illis præterfluentem sanguinem custodire, & male cohærentia arteriarum, & venarum oscula obstruere. Observatum quoque est sputum sanguinis ob ruptum Aneurisma Pectoris internum accidisse: atque in dies experimur acrem, & salsum humorem in fauces, & guttur irruentem Hæmoptysim sequi, erosis nempe vasis prædictarum partium, aut Pulmonum; unde postmodum Phthisis.

V. Oth. Heur. obs. 17.

In quibusdam Anni peculiaribus constitutionibus, tempestate præsertim nivali, & flante aquilone, Hæmoptyses frequentissime accidunt, aut a frigore partes corrugante, & sanguinis trajectum impediente, unde is restagnans nisu suo dissiliat, aut potius a nitratis halitibus per id tempus vigentibus vasa lædi contingit; quemadmodum de nive, & glacie memorat Hippocrates 5. *Aph.* 24. In æstibus pariter vehementioribus, cum pulsus celerantur, & sanguis longe tenuior fit, facileque fermentescit, arteriæ etiam reserantur, & cutis universa laxior evadit, spuitiones sanguinis contingunt, sicuti faciles sunt per id tempus e naribus hæmorrhagiæ.

A cibis quoque, & potibus acrioribus, sicut etiam a venenis erodentibus, & crassim sanguinis turbantibus, pulmonique potissimum infensis, cujus generis esse fertur Lepus marinus, itemque ab epota hirudine, aliisque, non semel sanguis expui visus est, ut propterea innumerabiles ferme causæ sint, quibus ille per os egeri consueverit.

Verum simplici screatu is prodiens, e partibus ori proximis efsiluit; a meningibus vero cerebri, si præcesserit capitis dolor gravans, aut pulsans. Cum vomitu excretus a ventriculo manabit; & si modicus, fluidusque, proxime ab eodem; ab adjunctis vero visceribus, si multus, grumosusque, ac præterea illorum viscerum tumores, dolores, similesve ægritudines conjungantur. Tussi denique egestus sanguis, aut ab aspera arteria, aut a pulmonibus, aut a pectore prodibit: ab aspera, si facile screatur, & cum sola gutturis titillatione, isque tenuis sit, & paucus: a pulmonibus, si spumosus, & floridus appareat, nullusque dolor in pectore percipiatur: a thorace demum, si dolor eam partem occupet, & sanguis compactus, ac nigricans educatur.

V. Hipp. 5. Aph. 13.

Decipit autem interdum Tussis, quoniam per eam inducuntur Medici, ut credant, sanguinem e pectore effluere, cum tamen illud omni culpa careat; exilit quippe non raro sanguis e musculis, & glandulis laryngis, faucium, aliarumve partium his adjacentium, qui inferius delabens, titillat, stimulatque asperam arteriam ad tussiendum; quinimmo sæpius tracheam ipsam subdit, & pulmonis bronchia pervadit; unde partes istæ ad tussim concitatæ illum extrudunt.

Quamvis hactenus notata plurimum faciant ad cognitionem partis laborantis, simulque ad eventum morbi præsagiendum, Hippocrates tamen 4. *Aph.* 25. inquit, *sanguinem supra ferri* (*sive*, ut exponit *in commentario* Galenus, *per os excerni*) *qualiscumque fit, malum*. Verum a capite prodiens, salutaris dicitur ab eodem 6. *Aph.* 10. ex vehementi ejusdem dolore ut pluries praxis edocuit. Fœminas quoque ex suppressis menstruis male affectas, sputo sanguinis levatas vidimus: & alias ex periodico ejusdem screatu nil damni persensisse, sive is per vasa pulmonis, ut arbitratur cum Fernelio Sennertus; sive per vasa jugularia ex axillari ramo, & mammario ferretur. His exceptis, reliquæ sanguinis per os rejectiones malæ omnino existimandæ sunt: at pejores e pulmone, & pectore, quam ex œsophago, & ventriculo; quin Hippocrates 7. *Aph.* 37. scribit: *Quicumque evomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare*. De ea vero sanguinis egestione, quæ ex pectore fit, 7. *Aph.* 15. & 16. hæc habet: *a sanguinis sputo, puris sputum malum, a puris sputo, phthisis*. Quod si diabrosi, sive erosione vasorum, sanguis egrediatur, longe pejus malum erit, cum præter partium ulcerationem, vitium in sanguine arguat acritudinis, aut salsilaginis, quod ægre correctionem admittit. Cæterum sputa sanguinis diuturna curatu admodum difficilia; faciliora vero recentia ex Gal. 5. *meth. c.* 13. & 14.

Fernel. 5. de Morb. c. 10.

Recentia itaque undecumque proveniant, curanda adoriuntur nonnulli iteratis phlebotomiis, frictionibus, ligaturis, cucurbitulis; catharticis etiam lenibus, in diæresi, & diabrosi ad purgandum sanguinis

nis vitium : mox vero refrigerantia , & glutinantia exhibent ex farre, limacibus, testudinibus, aliisque parata; itemque lac, ejusque serum.

At alii his parum, vel nihil fidentes, solum cohibentibus utuntur, quibus etiam vitia sanguini adimere conantur, ut sunt succi depurati urticæ, polygoni, plantaginis, verbasci, pulveres terræ Armeniæ, & sigillatæ, coralliorum, sanguinis draconis, corticum myrobalanorum, hæmatitæ, croci martis, colchotaris vitrioli, sperniolæ, C.C. usti; gummi tragacanthum, & Arabicum, thus, styrax, mastiche, succinum: syrupi de rosis siccis, de papavere albo, & rubro, de baccis myrteis, de cydoniis, de portulaca, de nymphæa: trochisci de succino, de terra sigillata: theriaca recens, philonium Persicum, requies magna, pilulæ de cynoglosso, & de styrace, laudanum opiatum, & id genus alia.

Curari dicitur Hartmanno sputum sanguinis e pulmonibus semine hyoscyami; ex quo tabellas conficit Platerus, additis gummi Arabico, coralliis rubris, violis recentibus, succo berberum, & saccharo. Helidæus vero de Paduanis ex feminibus hyoscyami, & papaverum alborum, terra sigillata, corralliis rubris, & sacchato rof. parat electuarium, quod ad sputum sanguinis mirabile dicit esse. Apud Du Hamel memoratur aliud a Boyle confectum ex seminibus hyoscyami, & papaveris albi contusis, & cum conditura rosarum rubrarum mixtis. At Cardilucius monitu Carrichteri semen hyoscyami infundendum vult per noctem in tribus partibus aquæ fontis, duabus aceti, & una parte vini albi veteris, mox exsiccatum in usum adhibet.

(Lib. 3. obs.) (Consil. 7. lib. 3. a Schol. edit.) (Lib. 2. de Corpor. affect.)

Idem Hartmannus feliciter cohiberi ait sanguinis sputum usu aquæ stillatitiæ radicum urticæ majoris ad unc. iiij. cum oleo vitrioli ad gratum acorem. Ab aqua plantaginis ad unc. iiij. cum scr. ß. spiritus vitrioli, subito etiam fluentem ex pulmone sanguinem sisti affirmat: quod & Riverius quoque fatetur. Præter aquam plantaginis, & spiritum vitrioli addit Cardilucius pulverem hæmatit. præparatum ad scr. j. & gr. j. laudani opiati. Interea vero potandam præcipit aquam solani, in qua hydropiper, seu persicaria urens decocta sit, ea postmodum defossa in loco humidiori ad putrescendum.

(In praxi.) (In praxi.)

Querceranus in sua Pharmacopæa describit aquam summopere efficacem ad Hæmoptysim. Et Serapio *tract.* 2. *cap.* 25. atque ex eo Antonius Valerius, pulverem valde utilem, qui sub nomine Julii Cæsaris Scaligeri circumfertur, & passim ab Auctoribus memoratur.

(Ad cap. 17. l. 2. de Mor. intern. Jac. Hollerii.)

Riverius amylo sine calce parato in aqua decocto, & per mensem integrum assumpto, sputum sanguinis omnino desiisse scribit. Alii looch inde conficiunt cum albumine ovi vehementer agitato, & saccharo rosaceo: apud Vvillisium.

Amatus Lusitanus succum urticæ mirabilem dicit, si eo utatur æger per sex dies ac unc. iiij. jejuno stomacho: quin & urticam ipsam jure pulli incoctam comedendam consulit. De hujus vi notabilem quoque historiam scribit P. Borellus, quamvis nonnulli suspectam illam habeant in principio Hæmoptysis, quod tenuium sit partium, & menses, urinamque promovere dicatur a Dioscoride.

(Cent. 2. obs. 11.) (Cent. 8. obs. 95.)

Præscribit ad quemcumque sanguinis exitum Deleboe Sylvius mixturam, quam pluries efficacissimam ego comperi; addendo succum urticæ, & polygoni, seu sanguinariæ ad unc. j. Is autem in aquæ plantaginis unciis duabus, semisse aceti stillatitii, ac tantumdem aquæ cinnamomi, cum syrupo baccarum myrtearum miscet coralliorum rubrorum præparatorum semidrachmam, & sanguinis draconis sextam drachmæ partem, laudani demum opiati grana ij. Alibi Apozema memorat æstuanti sanguini compescendo valde accommodum.

(Lib. 1. prax. 9. n. 20. v. etiam Frider. DecKers ad pra. Barbet.) (Lib. 1. c. 23. n. 4.)

Quanta autem sit vis Polygoni, seu sanguinariæ, vulgo centinodiæ, non solum in sistendo sanguine, verum etiam in omnibus immodicis egestionibus, experientia testis fida est, ut plane dixerim me numquam fefellisse, sicut pariter de plantagine, & verbasco testari possum: ex dupla enim foliorum plantaginis parte, & una radicum recentium consolidæ majoris simul tritis, addita sufficienti quantitate sacchari purissimi, conficitur syrupus ad cruentum sputum efficacissimus. Pulvis etiam ex foliis verbasci arefactis, cum pari portione terræ damnatæ vitrioli, optimus est ad dosim semidrachmæ. Idipsum affirmant alii de bursa pastoris. Extractum pariter corticis medii salicis tenellæ, antequam folia emittat, collecti, singulare remedium dicitur pulmonibus ulceratis, & sanguinem fundentibus. Fuit nostra ætate Medicus quidam celeberrimus, qui ad sanguinis sputum compescendum, potandum dabat lixivium commune clarificatum, id quod pro arcano habuit toto tempore, quo vixit.

Ma-

Maximi facit pulverem ſperniolæ Crollius in omnibus Hæmorrhagiis. Laudant alii pulveres, vel extracta tormentillæ, biſtortæ, & millefolii. Alii Crocum Martis, lapidem hæmatitem, & tincturam ſulphuris vitrioli. Pulverem e ſummitatibus, & ſpongiolis cynosbati elicitum, efficax remedium eſſe inquit Vvillifius, ſi bis in die ad dr. ſſ. exhibeatur.

Quoniam vero ſanguis e ſuis vaſis egreſſus illico concreſcit, ac mox in pus vertitur, unde Empyema, & Phthiſis; propterea grumi illi omnino diſſolvendi, ne præter Pulmonis corruptionem, glutinamentum vaſorum impediant, ut ſcite advertit Sennertus, & Fridericus Hoſmannus. Veteres utebantur oxycrato, ſeu poſca, quam Galenus *5. meth. capit.* 8. jucundam, neque multo aceto ſaturatam præcipit, ne tuſſim excitet: & Nos camphoræ modicum addere ſolemus, ac tepidam pro gargariſmo præſcribimus: quamquam nonnulli potandam quoque exhibent: interea vero mixturam Sylvianam ad cochleare unum per intervalla propinamus, additis pulvere oculorum cancrorum, antimonio diaphoretico, & ſpermate ceti, monitu ejuſdem Authoris. (c. 1. & 2. meth. c. 18. l. 1. prax. c. 33. n. 37) Specialius etiam commendat mixturam *aq. hyſſopi, & fœniculi, ſingularum unciam unam, vitæ Matthioli dr. ij. aceti ſtillatitii unc. ſſ. oculor. cancror. dr. ſſ. antimonii diaphoretici ſc. j. ſyrupi capillorum Veneris unc. j.* At Paulus Aetius, & Oribaſius coagulo hædi, vel leporis utuntur: & Foreſtus mumia, & ſpermate ceti. Exhibent alii rhabarbarum (ex quo pulvis Meſuæ contra caſum) cum modico mumiæ, & rubiæ tinctorum in vino rubro, vel aqua plantaginis.

Ante horum exhibitionem, utile exiſtimant levi aliquo carthartico vitioſos humores a ſanguine ſecernere. Verum caute procedendum, ne ſanguis a purgante medicamento citatior fiat, & ad exitum magis promoveatur. Locum idcirco ſolum habebunt, quæ potius corrigunt, & blande admodum acres ſuccos per epicraſim educunt, ut eſt rhabarbarum, pulpa tamarindorum, caſſia recens, cavendo ab his, quæ aloen admittunt, ſicut cæteris purgantibus validioribus.

Cæterum victus ratio eo vergat, ut fluentem ſanguinem quoque cohibeat, illiuſque vitium pro rata ſua emendet, & mediocritatem non excedat. Vitentur acria, ſalſa, flatus excitantia, acida. Vinum leve, & rubrum, præſertim conſuetis, concedi poteſt, atque eo magis ſi fuerit dilutum aqua conſolidæ majoris, plantaginis, aliuſve. Motus, clamor, ira, cantus etiam prohibeantur, admiſſis ſolum, quæ ſanguinis motum retardare, & gluten adaugere valent.

Inter externa, Fridericus Hoſmannus Bufonem transfoſſum, Sole exiſtente in Leone, exſiccatum, & manibus detentum, vel ſuſpenſum e pectore, certo experimento ſanguinem ſpuenti mederi ait: pariterque burſam paſtoris tecentem pulſibus applicatam. (In Meth. M.) A decocto etiam centinodiæ axillis, aut genibus impoſito, idipſum præſtari addit. At ipſe memini hæmorrhagiam e naribus aliquando ſtetiſſe ſanguinaria, & plantagine contuſis, plantiſque pedum adhibitis: Et alias, appenſo gutturi, rubi, ſeu ſpinæ ſylveſtris fruſtulo, ſputum ſanguinis cohibitum fuiſſe; quamobrem utrumque ſimul experiri in his fruſtra non erit.

De Phthiſi.

ENarrati pectoris, & pulmonis affectus niſi exacte, abſoluteque curentur, tandem terminantur in Phthiſim, quæ licet totius affectio ſit, cum inde univerſum corpus contabeſcat, & langueat, ea tamen non ſine pulmonis vitio accidere dicitur; unde vulgo Phthiſis deſcribitur: Conſumptio univerſalis corporis cum febre lenta inſequens inſanabilia pulmonis ulcera.

Proprie autem Phthiſis non eam ſolum maciem, quæ ex vitio pulmonis accidit, ſed qualemcumque ſignificat; unde veteres Atrophiam, Colliquationem, Maraſmum, & Cachexiam, ut Celſus, ad Tabem, tamquam ad genus, retulere, & ſive pulmonis, ſive ſpinalis medullæ, ſive ſeminalium vaſorum, aut cæterorum viſcerum læſione, contractam corporis maciem, Phthiſim, & Tabem indiſcriminatim appellarunt; (Libr. 3. c. 11.) unde motus Vvillifius diſtincte de his omnibus Phthiſeos differentiis agere conſtituit, ac poſtea ſpeciatim de Phthiſi ex pulmonis vitio. Scite inſuper notat hic Auctor Tabem ex pulmone non proxime ab ipſius viſceris ulcere procedere, ſed ex labe ſanguini illata, qui ſumme inquinatus vim ſuam nutritiam amittit, unde poſtmodum partes contabeſcunt; idque ſana ratione colligit ex eo, quod nonnulli ſine tuſſi, & citra manifeſtam pulmonis, aut pectoris læſionem ſenſim extenuantur, appetitu, digeſtione, ſomno, cæteriſque operationibus bene ſe habentibus. Vitium

autem

autem sanguini, tum etiam succo nervorum illatum ex pluribus deducit: de qua re idem Author legendus *parte* 2. *Pharmac. Ration. sect.* 1. *cap.* 5.

Neque vero a vitio sanguinis, & liquoris nervorum dumtaxat tabescere corpora experimur, sed etiam ex nimio genitalis humoris effluvio, ut in Tabe *Dorsali* dicta, cujus meminit Hippocrates 2. *de Morbis*; itemque a viscerum naturalium, præsertim Mesenterii, Pancreatis, Hepatis, lienis, renum, uteri, aliorumque obstructione: a mala in glandulis vel tumefactis, vel relaxatis secretione: a fermentis partium depravatis: ab abscessibus, & tumoribus, atque ulceribus: a venerea contagione: hysterica affectione: fluxu cujusque humoris immodico, vel diutius suppresso: a nimio, diuturnoque mœrore, ac vigilia: a lumbricis: a defectu bilis in cysti, & seri in pericardio, aliisque causis innumeris, quas in dies praxis edocet, & magna ex parte colligit Bonetus *in sua Anatom. Pract.* Hinc scorbutici, hypochondriaci, lienosi, diabetici, obstructi, lienterici, fame picacea, vel lupina affecti, tristes, vigiles, amentes, aliique sensim contabescunt. De Tabe, ventriculi vitio, & excrementorum ibidem stagnantium congerie, speciatim meminit Petrus Jo: Faber *de Morbis lib.* 3. *capit.* 2. Et plura exempla tabidorum ex latente affectione ventriculi, aliorumque viscerum naturalium, illæsis interim pulmonibus, referuntur a Sckenchio *in exerc. Anat.* a Platero *lib.* 2. *obs.* & a Carolo Pison. *de Morb. a serosa colluvie*. Citra pulmonis ulcus, aut sanguinis, purisque sputum, Phthisim accidisse refert etiam Galenus 4. *de loc. aff. ult.* ubi quosdam recenset absque manifesto pulmonis ulcere, aut sanguinis screatu, Phthisicorum more decessisse. Hinc mavult Vvillisius definiendam Phthisim, *totius contabescentiam a mala pulmonis conformatione ortam*. Et Paulus Barbette, *Humoris nutritii consumptionem*.

Lib. 4. sect. 7.

V. etiam Rhod. cent. 2 obs. 8. & Argent. 3. att. m.

L. 2 cap. 6.

Pract. l. 3. c. 2.

Phthiseos autem ex pulmonis vitio causas veteres ex Hippocrate duas tantum constituere, acrem, & salsam e capite distillationem, & venæ ruptionem. At non solum acris humor, aut salsus, sed quicumque alius, si in pulmonem irruat, ibique restagnans computrescat, Phthisim inferet: distillationes enim, inquit idem Hippocrates 7. *Aph.* 38. in ventrem superiorem, suppurantur intra viginti dies; neque solum a capite, sed ab aliis partibus confluere excrementa in pulmonem docet Galenus 1. *epidem. comm.* 17. Sanguis etiam in thoracis cavum effusus, atque in pus conversus eumdem affectum parit, *eodem* 7. *Aph.* 16. Ab inflammatione item gutturis, pleuræ, pulmonis, aliarumque partium spiritalium suppurata idem sæpenumero contingit 5. *Aph.* 8. 10. & 15. A tuberculis pariter, abscessibus, lapidibus, vermibus, aliisque præter naturam in pulmone genitis, Phthisim exortam referunt plurimi, inter quos Vvillisius, Riverius, Heurnius, Hildanus, Vvierius, Bartholinus. Ex variolis quoque in pulmone erumpentibus, & suppuratis, adolescentulum quemdam Phthisicum periisse non multis ab hinc annis vidi. A lympha vitiosa, & acriori in asperam arteriam delabente, & post excoriationem ulcus excitante oriri ut plurimum Phthisim existimat Sylvius *lib.* 1. *prax. cap.* 49. illamque inter alias ejus causas etiam recenset, *tract.* 4. *de Phthisi*. Hunc tamen humoris defluxum a capite in pulmones per tracheæ ductus nullum fieri notavit Vvillisius, siquidem ait: ex observatione Anatomica manifesto liquet nihil a cerebro per glandulam pituitariam (qua sola inde pateret transitus) in palatum, aut pectus decidere, sed serum ibi depositum per ductus proprios ad venas jugulares deferri, & sanguini remisceri, proinde ut nullus omnino humor, aut a cerebro, aut e palato in pulmones depluat. Suspicatur propterea hic Author materiam tussim excitantem non a capite per tracheam, sed a tunica glandulosa ejusdem asperæ serum e sanguine in pulmones deponi, præter illud, quod affluentius e massa sanguinea, & lymphæ ductibus, in arterias pneumonicas, & sinus inanium fistularum effunditur, quibus pulmones inundari, atque ad tussim irritari arbitratur.

Lib de glandul. de loc. in hom. & 3. de morb.

Part. 2. Pharm. rat. Pract. l. 7 c. 7. obs. 11. cent. 2. obs. 29. & cent. 1. obs. 70. 3. de præstig. dæm. cent. 1. 4. 5. hist. 46 43. 76.

Sect. 1. cap. 6.

Crediderim autem ego etiam ex reliquis glandulis circumjacentibus, & tum laryngem, tum œsophagi summitatem stipantibus, exsudare istiusmodi serosum humorem: qui eas partes titillans, ac vellicans nonnumquam ad inaniter extussiendum sollicitat; & aliquando etiam ab immodica gurgulionis relaxatione ejusmodi inanis tussis provocatur, stimulata solummodo epiglottide, & superiori Asperæ arteriæ parte, sicut accidit a potu gelido, a borea, & similibus. At vero ab iisdem ductibus, quibus illa, quæ simplici screatu educere solemus, extillare quoque poterunt, quæ tussim molestam, & Phthisim concitent. Nec quidquam insuper vetat, quin etiam ex salivariis

riis canaliculis possit lymphicus humor, cum multus, aut acris est, laryngem vellicare, in ejus cavum defluere, & tracheam, ac pulmones inficere.

Sed & insuper sine defluxu humorum aliunde derivantium, non raro gravatur, & inficitur pulmo lympha per proprios meatus illuc deducta, quæ vel ob eorumdem obstructionem, vel propter sui crassitiem talem pulmoni, & sanguini affectionem degenerata imprimit, ut sensim Phthisis consequatur. Ab effluviis item corporis solitis per poros cutis evaporare, & ambientis frigore intus cohibitis, subindeque sanguinem fermentantibus, serosa sanguinis recrementa cumulari, & in pulmonem deponi advertit Vvillisius: Quamvis exinde potius tussis concitetur, quæ si fortasse inveterascit, Phthisim procreat.

Notabile sane est, quod sæpius expertum, atque a pluribus memoratur, integras familias hoc morbi genere extinctas, & veluti hæreditario jure infectas. Novi ego quatuor ex eadem Matre phthisica natos, qui supremum diem obierunt unus post unum pari intervallo, quo orti, conformibus symptomatis, & æquali fere durationis morbi tempore; ut propterea credibile putaverim contagium, seu fermentum a matre communicatum pulmoni, aliæve thoracis parti inhæsisse, quod deinde a nativitate fermentescere cœpit, & fermentationis terminum parem habuerit: quo pacto experimur ex eadem arbore decerptos fructus æquo tempore fermentescere, & maturari. Vel etiam a sanguine, aliisque liquoribus in certam crasim evectis fermentum illud fuisse promotum, ut postmodum pulmones, immo & nutritium succum ad Phthisim excitandam corruperit. Probabile quoque est, quod Sylvius Deleboe in hanc rem meditatur de glandulis ad asperæ Arteriæ latera sitis, & cum testium parenchymate affinitatem habentibus, ac Thyroideis dictis, e quibus succum aliquem in eamdem Arteriam deferri suspicatur, qui si præter naturam acrior fiat, facile pulmones afficiat, & ætatum mutatione magis adhuc immutatus Phthisim inducat, illamque hæreditariam, ejusmodi scilicet vitio a parentibus contracto; sicut pariter cum glandulæ Pulmonis vomicis, seu tuberculis inficiuntur. (Appen. Prax. tr. 4. de phthisi.) (V. Hipp. 3. epid. & comm. 3. 70. & Galen. ibid. & comm. 3. 1. epid. 18. & 2. de temper. 6.)

Dicuntur autem ad contrahendam Phthisim maxime dispositi, qui angusto nimis pectore, longoque collo sunt præditi, grandiori capite superincumbente, & scapulas habent instar alarum exporrectas, quique distillationibus, ac tussi magis obnoxii sunt, atque ex quacumque levi causa, etiam externa, illas incurrunt, & anheli fiunt, spirantem Boream, vel Austrum non ferunt, sed protinus tussientes evadunt: His enim indicatur tum mala pectoris conformatio, & imbecilla nimis pulmonum constitutio: tum etiam facilis serosæ substantiæ accretio, & promotio, atque in tracheam, & pulmones delatio; unde affici, erodi, ac pus, & Phthisim subire poterunt. Hæc autem potissimum eveniunt Autumno, si pluviæ ingruant, & vigeat austrina constitutio ex Hippocrate. Qui in fodinis metallorum versantur, illorumque fusores, ac fabros ferrarios hoc affectu facillime corripi pluries vidimus. (3. Aph. 10. l. 13. & 22.)

Ab his, quæ fere communi, & unanimi voto stabiliuntur ab aliis, solus descifcit Paulus Barbette contendens non solum partes affectas in Phthisi præcipue esse Ventriculum, Pancreas, glandulas lacteas, per consensum vero pulmonem, sed etiam causas illius referendas esse ad Ventriculum male digerentem, & succum pancreaticum male sese miscentem bili, unde chylus crassior exoriatur, qui in glandulis lacteis hærens illas induret; indeque nonnisi serosior pars per ductum Thoracicum in Cor feratur; vesiculas vero Pulmonis lympha repleri crassiori ibidem reddita; unde anhelatio, & tussis: pulmonem insuper ulcerari negat, nisi longo temporis tractu degeneraverit, vel in Vomicam, vel in Empyema; contrarium enim se perpetim observasse fatetur in cadaveribus hoc malo extinctis. Quamobrem pro curatione addit se contra omnium Medicorum sententiam acidis temperatis felicissime usum, & contra, dulcia acidis non temperata, ægris semper aliquantulum obfuisse. Hinc miscet cum expectorantibus salem prunellæ, & nitri, tartarum vitriolatum; atque etiam unice commendat spiritum salis dulcem, & liquorem tartari, itemque spiritum sulphuris per campanam. (In prax. cap. de phthisi.)

Sed & Richardus Morton ad Phthisim revocans reliquas omnes Tabis species (præter eam, quæ Pulmonum propria dicitur) veluti morbos alios consequentes, proindeque secundarias appellatas, Phthises constituit, vocatque Scrophulosam, Scorbuticam, Asthmaticam, Hystericam, Hypochondriacam, Hepaticam, Rheumaticam, aliasque, prout ab hoc, vel illo morbo, aut etiam ab una, aliave causa, originem traxerint (In sua Phthisiologia.)

rint

rint totius corporis emaciationes; quamobrem pro earumdem curatione, primariæ origini, & causæ primævæ insistendum esse monet: id quod sane cæteros omnes vetustiores Rei Medicæ Professores haudquaquam latuit; quippe cunctis notum, semper adversus causas, & primarias ægritudioes pugnandum esse, cum inde dependentes ad classem symptomatum redigantur.

Imminentis Phthisis signa plerumque sunt, acris, aut salsa destillatio, respiratio non facilis, tussis diuturna, & utplurimum sicca, mox vero cum sputo modico sanguine intincto, deinceps etiam purulento: Febris adjungitur pusilla, sed continua, & marcor universalis sensim subsequitur. Evidentiora vero erunt indicia, si ex præcedenti pleuritide, aut peripneumonia empyema relictum fuerit; aut ex dirupta pulmonis vomica; sicut etiam ex apertis, vel erosis vasis pneumonicis spumosum sanguinem eructantibus; ex thoracis vulnere, unde sanguis in illius cavum defluxerit. Si vero quod excreat æger, omnino purulentum est, ac sordidum, respiratio difficilior evadit, & corpus manifestius contabescit, pedes intumescunt, ungues incurvantur, fames minuitur, & sitis augetur; immo & febris noctu ingravescit, & aliquot horis a cibo, non raro sudore inutili consociata; jam de confirmata phthisi non amplius ambigendum: immo etiam signa solent proxime morituros comitari. At vero eos, qui præterea, quod expuunt ægri, in salitam, tepidamque aquam, & in ignem injiciendum suadet, ut de Phthisi certi fiant, jure notat Aretæus inquiens: *Quicumque aut igne, aut aqua, humiditates hic explorat, ac notat, hunc videri haud ita multum phthoem dignoscere*. Quinimmo signum ex graveolentia desumptum fallax reputat Vvillisius *capit. de Empyemate:* quamvis sæpius lethale dicatur Hippocrati 5. *Aphor.* & alibi.

(V. Hipp. de inter. affect.)

(1. De sign. & caus. diutur. morbor. c. 8.)

E Phthisi pauci evadunt, sed & periculo proximi sunt, quibus defluvium capillorum, & alvi fluxus accidit, aut sputum retinetur. Ab ulcere pulmonis insuper insanabilem tradit Galenus, vel difficillime, ob laxam ejus visceris substantiam, ob assiduum ejusdem motum, & quod citra tussim sanies inde repurgari non possit, atque ob difficilem medicamentorum ad eas partes commeatum. Signa vero convalituri ab Hippocrate proposita 2. *prorrhet.* non tam facile jungi possunt: requirit enim ut *æger sputum album, æquale, ejusdem coloris, nulla pituita commixtum per tussim facillime ejiciat: per nares expurget, quod a capite defluit: febri careat: cœnam leviter ferat: non sitiat: durum, & quotidie, pro ratione ciborum assumptorum, egerat; nec sit adeo corpore extenuatus*. De Phthisi vero fœminis contingente hæc profert: *Minime superstites erunt, quibus ex suppressis mensibus tabes oborta est, si vero illi floridi appareant, & reliqua signa bona accedant, evadent. Quibus denique vox rauca fit, malæ livescunt, cum prius rubuerint, pulsus elanguent, atque insueta fames, qua avide nimis ingurgitant, supervenit, mors in propinquo est*.

(5. Aph. 11. & 12. & lib. 1. & 2. de Morb. & 7. Aph. 16. 5. de loc. aff. 5. & 5. meth. 8. & 14 5. Aph. 14.)

Phthisim jam productam, & confirmatam Medicorum nemo ausus est aggredi, cum sua natura insanabilem existiment, quin etiam ægrotos veluti contagiosos cominus tractare reformidant. Solum ea propter curandam suscipiunt, quamvis ægre, quæ nondum altas fixit radices, neque ægrum adeo dejecit, ut viribus defecerit; his namque constantibus, spes aliqua salutis affulget; aliter de vita actum erit. Initianti ergo phthisi protinus occurrendum, itemque obsistendum imminenti. Imminet autem a diuturna, & pertinaci tussi, a sputo sanguinis, aut puris: cum enim tussis diutius perseverat, sive sicca, sive humida illa sit, maxime verendum de erosione, & ruptura vasorum spiritalium, ob assiduam thoracis, & pulmonum concussionem. Neque insuper tussis ista tamdiu perennat, nisi ab irruente acri, salso, aut acido humore, vel vapore (ut in scorbuticis) partes illæ continuo prorirentur; unde tandem eas corrodi, vel graviter affici necessum erit. Tusses namque aliis de causis inductæ intra limites catarrhorum ad summum sponte sua desinere solent. Sputum vero sanguinis, aut puris, nisi opportunis remediis succurratur, certe Phthisis sequetur, ex superius memoratis. At vero cum partes pneumonicas erodi, & ulcerari contigerit, indeque pus rejectatur, & febris lenta exoritur, vel ex infecto pulmone sanguis contaminatur, difficulter æger respirat, sensim contabescit, vehementer sitit, vigilat, aliisque symptomatis vexatur, non de imminenti, sed de inchoata omnino judicandum.

Imminentem autem præcavebimus, delapsam in cavum pectoris materiam congruentibus remediis educendo, atque illabentem inhibendo, corrigendoque; quæ propterea si crassa, & viscosa fuerit, attenuanda, mox etiam expectoranda elixire pro-

prie-

prietatis, julapio vitali, aquæ vitæ Matthioli, aqua cinnamomi, ejusque essentia, syr. de hedera terrestri, de tussilagine, de hyssopo, rubino sulphuris. Si vero flexilis ac serosa, immo etiam acris, & salsa illa fuerit, corrigetur pilulis de cynoglosso, & de styrace tum Sylvii, cum Schroderi, ejusdemque pilulis ad tussim. Pulveres etiam, tabellæ, & eclegmata ex olibano, tragacantho, & mastiche, styrace, glycyrrhiza, succino, opobalsamo, balsamo Peruviano; itemque pulveres Haly, syrupus papaveris rubri, & albi, diatragacanthum, diacodion prosunt. Diuretica, & sudorifica, sicut pariter hydragoga locum solum habere poterunt, si lympha, aut serum superabundare videatur, de quibus alibi.

A sputo sanguinis, vel puris, imminentem prævenient, quæ de curatione sputi sanguinis, & empyematis dicta sunt.

Inchoatam vero Phthisim, immo, & productam plerique jactant se feliciter curasse. Avicenna, Mesues, Valescus, de Taranta, Valleriola, Zacutus, aliique saccharo rosaceo. Idemque Valescus alias cum pulvere Haly. Philippus Ingrassias decocto ligni sancti: sicut & Riverius solis passulis, & decocto hordei, ac glycyrrhizæ. Quercetanus syrupo ex succo hederæ terrestris suæ descriptionis, cum floribus sulphuris. Et Cardanus decocto caudarum, & chelarum cancrorum in aqua hordei. Refert Boyle Medicum quemdam fumo sulphuris, succini, & betonicæ, vel tussilaginis Phthisicos sanasse. Alibi etiam memorat, ad tussim Phthisicam mirifice contulisse passulas majores exacinatas, rutæque summitatibus infarctas, & mane comestas. Et Petrus Borellus cujusdam Pharmacopœi meminit, qui utebatur butyro, e lacte muliebri elicito, tamquam arcano optimo ad tabem; additque nullum remedium illo præstantius esse. Paracelsus commendat unguentum compositum ex axungia, & medulla Cervi cum oleo de baccis lauri: quo vult ægrotum mane, & vespere inungendum esse, quousque urina mutetur: fordes tamen prioris inunctionis singulis vicibus detergendas aqua, & aceto simul bullitis. At hæc plerumque fallunt, & conceptam spem salutis sæpissime eludunt.

Lib. 3. f. 10. tr. 5. cap. 6. cap. de Phthisi. Lib. 5. cap. 11. Lib. 5. obs. 5. obs. 130. Libr. 2. prax. admir. V. monitum Sylvii in hujus usu l. 1. prax. c. 34. numer. 100. Consil. pro Duce Terranovæ, & Marcell. Don. l. 3. cap. 10. Cent. 1. obs. 99. In Pharmacop. rest. Sect. 3. m. m. cur. 8. De util. Philos. exper. 5. f. c. 6. Cent. 3. obs. 82.

Lactis usu, atque aeris in meliorem mutatione, aliquid emolumenti Phthisicis quandoque accidit: maxima enim utrisque vis inest; lacti quidem in alendo simul, & corrigendo sanguinis vitium; aeri vero in pulmonis obstructiones, ac superfluitates dissolvendo, absumendoque.

Verum nonnulli temere lac exhibent, cum puro pulmo est gravatus, ulcus sordidum, & sputum nedum purulentum, sed copiosum est; ventriculus elanguet, aut acore infestatur, vasa chylifera, & glandulæ Mesenterii, ac lumborum obstructæ, aliove simili modo reliquæ partes corporis affectæ sunt, maximo ægrorum nocumento: etenim a lactis usu sordescit magis ulcus, pulmo laxatur, alvi solutio suboritur, vel vomitus, febris augetur, venter inflatur, & alia incommoda gravissima sequuntur; quæ longe majora erunt, si aliquid eorum accedat, quæ memorantur ab Hippocrate 5. *Aph.* 64. Hinc paucissimos invenies, quibus illius usus fuerit salutaris. Porro qui opem aliquam exinde experti sunt Phthisici e pulmonis vitio non fuerunt, sed simplici atrophia correpti.

Majus, tutiusque ab aere juvamen plane sperandum, si is purus, serenus, ac mitis sit, ex quo ulcus pulmonis detergi, & sanies sensim reficcari possit. Unde Galenus Phthisicos suo tempore Stabias mittebat: siquidem pervadens pulmonis meatus aer, ac ejusdem vesiculas pertingens, efficacissimam opem præstat, quam aliunde sperare non est. Num vero tenuem eligere deceat, an paulo crassiorem, montanum, aut campestrem, deducit scite Vvillisius *hoc loco* ex varia pulmonum, sanguinis, & corporis patientis constitutione, ut propterea aliquibus tenuior, aliis crassior profuturus sit. Fugiendus tamen omnino humidus, austrinus, palustris, & minime perflatus, utpote qui fluxiones adauget, pulmones opplet, & conspurcat, saniemque cumulat. Quamobrem non video, cur tantopere commendetur indiscriminatim a Nostratibus aer maritimus ad Margellinę oram, ventis australibus perpetuo expositus, ideoque promovendis fluxionibus aptissimus.

Gal. 5. M. c. 12. vocat Tabias.

Sect. 1. c. 6. p. 2. Pharmac. Rat. V. Gal. libr. 5. meth. c. 8. & 12.

Simul cum aeris mutatione haud inutile erit aliqua in curationem Phthiseos tentare, ne saltem omni spe se destitutos tabidi existiment, desperatisque rebus, errorem in victu committant. Quare vulnerarias potiones perquam commodum erit exhibere, cum sulphureis medicamentis pectori amicis; potissimum vero balsamo sulphuris anisato, cui vis præcipua inest ejusmodi ulcera abstergendi, & a sanie mundandi. Elixir proprietatis Helmontii etiam optimum erit. Efficaces quoque aliquando expertus sum trochiscos a P. Barbette descriptos in sua praxi, addendo ad parem dosim oculorum cancrorum, stibium diaphoreticum, Bezoarticum animal: Hartmanni,

Cap. de Phthisi.

ex

ex carne viperarum elicitum, etiam prodest: & aqua stillatitia hederæ terrestris ex Paracelso.

Interea vitentur acida, glutinantia, cruda, humida, frigida, quamvis tabes hæc omnia videatur expostulare: nisi enim ulcus abstergatur, & pus omnino repurgetur, tantum aberit, ut nutriant, ut potius inquinent, saniem cumulent, & pulmonem relaxent, aut oppleant; cum tamen præcipuum in Phthisi curanda sit, ulcus pulmonis detergere, ac emundare, & pus, ac quicquid Thoracis cavum, aut spiritales partes occupat, educere, & expectorare: quibus neglectis, cætera frustra tentabuntur; at vero a pure deterso ulcere, sponte naturæ reliquum complanabitur, & carnes absumptæ restituentur.

Aliæ Phthisis species, ab aliis causis superius memoratis exortæ, per ea, quæ prædictas causas removent, aut corrigunt, ex alibi dicendis curabuntur.

De Cordis palpitatione.

Motus ille cordis inordinatus, & nimis vehemens, quo videtur a sua sede dimoveri, & tam violenter aliquando pectus percutitur, ut strepitum edat, & igneam celeritatem imitetur; palpitatio a nostris appellatur, Græcis παλμὸς.

Multifariam accidere solet, & ipse non semel observavi ægrotos palpitationi obnoxios, tam inæquales in motu cordis, & arteriarum distorsiones pati, ut referrent se percipere in ea regione motum irregularem epilepticis similem, unde animo quoque, & mente deficiebant: quamobrem ejusmodi motus omnino diversus a consueto videbatur, qui a Vvillisio Tremor cordis dicitur. Aliquando vero palpitatio prætetulit vehementem, velocissimumque motum cordis, & arteriarum, in quo tamen contractiones, expansionesque internoscebantur. Quandoque etiam inordinatum cordis motum non compatiebantur arteriæ. Hinc suspicor pro diversitate causarum diversimode cor in palpitationibus affici. A sanguine acidiori reddito, vel consimilibus halitibus infecto, ut in scorbuticis, & hypochondriacis, affectus hic etiam sensum distorsionis refert, cum inde fibræ illius, & interna superficies acrius irritata inæqualiter corrugentur, & percellantur; atque si ab ejusmodi acido sanguis concrescat, & remoretur, præter palpitationem interitus accidet. A tuberculis, lapillis, vermibus, aliisque in corde præter naturam genitis, immunes erunt, vel saltem levius afficientur arteriæ. A sanguine acriori, sed non sufficienter ab Aorta suscepto, palpitationem comitabuntur pulsationes arteriarum inæquales; at vero in corde tales, quæ etiam tactu discernentur. A sero in Pericardio abundantius collecto (quod inter causas morbi hujus referunt ex Galeno plerique, experimentis in Simia, & Gallo habitis) Palpitationem minime fieri arbitratur Isbrandus de Diemerbroeck, cum viderit ex copiosiori sero dilaratum Pericardium, ex quo commodius cor intra ipsum expandi posse censeat; solum autem pulsum exinde reddi languidum, & rarum. Et quidem eo loco Galenus meminit se in Simia, & Gallo observasse tumores in Pericardio genitos, quorum alter hydatidas, alter vero scirrhum referebat.

5. De loc. aff. 2. Riol. art. med. p. f. 1. tr. 2. Anat. l. 2. cap. 5. V. Richar. Lovver. de cord. cap. 2.

Variæ præterea observantur palpitationes cordis a causis procatarcticis inductæ. Nonnullos novi ab esu castanearum, & leguminum hujusmodi incommodum subiisse, quod pulsus intermittens certo ictuum intervallo comitabatur: & alios, qui a potu copiosiori meraciorum vinorum idem malum sustinuerunt. Vivit adhuc quædam Virago, quæ quoties irascitur, saltum inæqualem patitur cordis, & arteriarum, tanto impetu, ut toto corpore tremat, videaturque vehementissimo rigore, aut horrore corripi. Referuntur ab aliis alii, qui ex inopino timore idem passi sunt. Ex suppressis menstruis passim occurrunt in mulieribus aliæ palpitationum species; itemque ex hypochondriorum perturbationibus, quæ sane non uniformem exhibent cordis tremorem. Hinc credere licebit e varietate causarum cor gravantium, opplentium, stimulantium, inflantium, ejusdemque ductus impedientium, aut alio quocumque modo afficientium, inordinatos, & tremulos motus varios in illo concitari, quos generaliori nomine palpitationes Medici appellare consueverunt.

His addere non inutile existimavi, me aliquando causam hujus deprehendisse non quidem in corde, ejusque sinubus, arteria magna, aut pericardio, sed in venæ cavæ ascendentis ramo, qua parte auriculæ dextræ cordis adjungitur: ibi enim tenax, & viscosus humor concreverat, atque arctam nimis influenti sanguini viam reddiderat: unde palpitatio, & mors subsecuta est.

V. Kerckring. obs. Anat.

Plures alias causas præ cæteris recenset Ballonius, atque illas vel in ipso corde, &

Cons. l. 1. c. 25.

& partibus adnexis, vel in locis remotioribus constituit; unde indiopathice, vel sympathice afficiatur.

V. Scho: Holler. cap. 39. de Morbis intern. & Saxon. prælect. pract. p. 2. c. 2. paragr. 3.

Observationibus autem innotuit a flatibus, aut vaporibus illatam palpitationem citissime desinere, præsertim ructibus frequentioribus. Si tamen ab affectione hypochondriaca, vel scorbutica, illi dependeant, diutius vexari solent ægroti: sicut pariter si ab utero in fœminis oriantur. Si ex abscessu, tuberculo, lapide, cor palpitet, & gravius, & indesinenter æger torquebitur. Ex vermibus vero, præter saltum, percipiet patiens veluti morsum, cum dolore in sinistro latere; quin & aliquando lipothymiam experietur: Ab aqua in pericardio diminuta, vel adaucta, ac putrefacta, sequitur Tabes, vel Hydrops.

Quamvis valde gravis sit hic morbus, solet tamen aliquando sponte sua desinere, cum aliunde quam a corde originem ducit, & a vaporibus facile difflabilibus dependet. At vero si sæpius repetat, vel fixam habeat in corde causam, illamque lipothymia comitetur, repentinum interitum minatur.

Qui a flatibus, & vaporibus morbum hunc oriri putant, flatus discutientia medicamenta præcipiunt, atque exterius cordis regioni admovent Theriacam vino albo veteri lotam, vel etiam decoctum rorismarini, pulegii, cumini, croci; exhibitis interea diambra, diacinnamomo, confectione, vel tinctura alkermes, elixire vitali, & proprietatis, aqua vitæ Matthioli, & similibus.

Tract. de Corde.

Si vermium suspicio adsit, approbat Richardus Louver cataplasma e foliis cinaræ, tanaceti, & asinthii vulgaris, aceto vini albi acerrimo incoctis, & cum mithridatio mixtis, quod regioni cordis applicat. Usus allii mane assumpti ab aliis mirificus dicitur: de qua re notabilem historiam narrat Jo: Hebenstr. relatus a Boneto *in Anat. Pract.*

L. 2. c. 8. obs. 25. V. arc. Alex. pedem.

Speciatim de his vermibus in corde, vel Pericardio genitis agit Hartmannus *in sua praxi*, atque, morbum esse virginibus familiarem, atque dignosci a punctionibus, & doloribus cordis cum convulsione; Curari vero usu Mercurii vivi purgati, & mortificati ad sc. j. cum conditura rosacea ad unc. ß. & granis ij. benzoini pulverati: vel ejus loco aqua, in qua idem Mercurius sit infusus, aut elixus: vel, ut mavult Cardilucius, destillatus: Post excretos lumbricos, convulsionibus, & paroxysmis recurrentibus occurrit, extracto allii, raphani sylvestris & nasturtii aquatici ad scr. j. in jure.

Si ab obstructione, scorbutica, vel hypochondriaca affectione, cordis palpitatio oriatur, opem ferent humores deducentia, antiscorbutica, & antihypochondriaca; præcipue vero ex chalybe composita; sicut pariter quæ alkalia dicuntur: & acria, atque amara sunt, ut raphanus sylvestris, cochlearia, nasturtium aquaticum, absinthium, centaurium minus, crocus, camphora, potissimum si ex his salia eliciantur, aquæ, vel spiritus. Ita quoque, si tremorem referat, vel motum epilepticum, adhibeantur, vel saltem commisceantur cardiacis, quæ ex succino, castoreo, sale ammoniaco, aliisque conficiuntur adversus epilepsiam.

A cæteris causis non adeo notis, prodesse solent Cardiaca ex croco, cinnamomo, ambaro, ligno aloes, moscho, cæterisque parata. Theriaca etiam, & Mithridatium hic locum habent: confectio alkermes, diambra, diamoschum, atque ex his tincturæ. Oleum cinnamomi efficacissimum est, itemque aqua vitæ Matthioli, aqua magnanimitatis, elixir vitæ, & proprietatis, spiritus cardiacus Tentzelii, spiritus theriacalis, si præsertim bezoardicis adjiciantur, Spiritus melissæ solus curat, inquit Jo: Faber, cordis palpitationem. Tinctura insuper Antimonii mirabiliter aliquando profuit ad plures dies exhibita, roborando simul, & causam morbificam fugando. Ex sale ammoniaco, sale tartari, & cinnamomo, in spiritu vini, elicitur spiritus magnarum virium, nec solum in hoc, sed etiam in aliis affectibus efficacissimus. Ab Hartmanno ad inveteratam cordis palpitationem commendatur mumia hominis sani aliquoties in aqua cinnamomi assumpta; itemque aqua theriacalis Crollii, & Camphorata ejusdem. Ab aliis alia plura proponuntur, sed hæc satis.

De Syncope, cæterisque animi defectionibus.

QUatuor hic Medici distinguunt. Ἔκλυσιν, μικροθυμίαν, seu λειποψυχίαν, συγκοπὴν, & ἀσφυξίαν. In prima leviter ægri animo deficiunt, in secunda gravius, in tertia gravissime, in quarta demum morti fere proximi fiunt. Differt autem Lipothymia a Syncope ex Gal. 1. *de art. Curat. ad Glauc. cap.* 14. quod illa tamquam levior hanc longe graviorem præcedat: unde imperfecta syncope appellatur: cum sensus in illa non penitus deficiant, neque ex Aetio sudor accedat, sicut in syncope, quæ Gale-

Tetrab. 2. serm. 4. cap. 103. Galeno 12. *meth. cap.* 5. præceps virium lapsus dicitur.

Animum deficere fere communiter ajunt, si spiritus vitales non generantur, vel geniti dissolvuntur, aut inquinantur, suffocanturque. Non generantur autem, cum deficit, aut inepta est materia, seu alimentum: Geniti vero dissolvuntur a malignis, venenatisque humoribus, aut vaporibus: a nimio æstu: a motu, inedia, vigilia, usu Veneris, & evacuationibus quibuscumque, cum modum non servant, a vehementibus animi pathematis, & doloribus acutissimis, diuque perseverantibus. Inquinari demum, & suffocari dicuntur a crassis, crudisque succis, a ciborum, potuumque copia, a fuliginibus retentis, a subito confluxu eorumdem spirituum, & sanguinis in cor, simul cum crassis vaporibus ab imo ventre elevatis, aliisque similibus.

Verum non desunt, qui aliis omnino diversis causis defectiones animi adscribendas existiment. Vvillisius illas refert ad varia sanguinis vitia, spirituumque animalium defectum: in sanguine namque, & animalibus spiritibus vitam, cunctaque vitam consequentia, consistere is arbitratur. Sylvius etiam Deleboe omne animi deliquium fieri credit ab ipso sanguine ad cor accedente, si cum illo misceantur, quæ ipsius naturalem æstum ita turbant, & immutant, ut inde cor non satis expandatur, contrahaturque; nec sanguis sufficienter in arterias effundatur. Unde autem ejusmodi vitia sanguini accedere possint, luculenter explicat, deducitque ex pluribus, quæ cum sanguine conjuncta sunt, eidemque assiduo suggeruntur: præsertim autem aere, chylo, lympha, bile: succo pancreatico, si scilicet excedant, vel deficiant, aut alio vitio afficiantur. Speciatim vero syncopem oriri ait ab acido, majori copia ad cor deducto, cum aliorum humorum glutinamento, & insuper, ab halitibus etiam acribus e tenui intestino assurgentibus, & ad cor per ductum Thoracicum transmissis, ac sanguinis fermentationem turbantibus. Neque vero silentio prætermittendus Helmontius, qui syncopen, sicut & alias cordis, & cerebri ægritudines male affecto stomacho adscribit.

Pharm. ratl. l. 6. cap. 1.

Prax. lib. 1. c. 34.

Eodem l. n. 66.

Cap. 19. n. 56.

T. Sedes Animæ & jus duumvirat.

Sectis præterea cadaveribus syncope interemptorum detectum est plurimos a concreto in ventribus cordis sanguine, aliove humore ibidem stagnante ejusmodi morbi genere affectos periisse; alios a vermibus, & lapillis: alios a crassis, viscosisque succis in vena cava, & auricula dextra cordis hærentibus: alios ab effuso in pulmones sanguine, alios ab inflammatione Pericardii, ulcere, sanieque cor obsidente: & quod majus a Pancreatis, ventriculi, & præcordiorum abscessibus. Unde tam variæ esse possunt deliquiorum causæ, ut sana ratione solis spiritibus vitalibus deferri minime possint, quos in sola sanguinis vivida parte consistere alias ostendimus. Quare si vitia solidarum partium excipias, certe ab uno sanguine quicumque defectus animi dependent, & potissimum cum is exolvitur, & deflorescit, cum concrescit, & in grumos vertitur, seu novo pabulo destituitur, aut in suo motu interturbatur, sive etiam alio, quam quo debet, effluit, vel violentius, quam par sit, irruit. Ex his enim nedum leipothymia, aut syncope, sed etiam mors repentina accidit.

Syncopen comitantur pulsus languidus, & pene deficiens, pallor faciei, partium extimarum refrigeratio, sudor circa frontem, & cervicem, repentinus casus, & languor universalis. In Leipothymia hæc omnia, sed aliquanto leviora observantur; & longe mitiora Ἐκλύσει. Ab iis autem, quæ præcesserunt, & a concomitante alia ægritudine, a duratione, & ab adjunctis præter morem symptomatis, cæterisque de causis conjicere licebit. Cæterum internoscetur syncope, & leipothymia ab epilepsia per motus convulsivos, qui hunc affectum solummodo comitantur: ab apoplexia, per sudorem, partium refrigerationem, & pulsuum languorem, quæ in apoplexia desunt: ab uteri præfocatione, per respirationem; in hac enim affectione, deficiente respiratione constant pulsus, secus ac in syncope.

Inter lethales affectus accensendus hic est, nam si diu perduret, atque a cardiacis, & exhilarantibus non desinat, fixam denotans in sanguine, & præcordiis, affectionem, certo perimit. Periculosior est, quæ citra evidentem causam accidit, & sæpius repetit; unde Hippocrates 2. *Aph.* 41. *Qui frequenter, ac fortiter absque causa manifesta deficiunt animo, repente moriuntur*. Minus vero periculosa est, quæ a patente causa procedit: huic enim facilius occurri potest. V. Gal. in com.

Confert in faciem languentis inspersus illico spiritus, vel aqua rosarum, florum malorum aureorum, aut medicorum, liliorum convallium, cæterorumque hujusmodi. Tempora, nares, palatum, arteriæ in

in carpo, & cordis regio inungi poterunt oleo, vel balsamo succini albi, cinnamomi, caryophyllorum, rutæ, melissæ, citrii, de scorpionibus Matthioli, aut M. Ducis. Odor Ambari, & Moschi, cito etiam succurrit. Cavere autem oportet in fœminis tum ab his, tum a reliquis rebus odoris. Theriaca quoque & Mithridatium opem ferent, si vino veteri, & odorifero diluantur. A spiritu vini, vino ipso, & cujusvis generis elixire, non leve emolumentum sperandum est. Neque solum prædictæ partes, verum etiam volæ manuum, & plantæ pedum his sæpius abluantur; atque interea calidis fomentis fovendæ, itemque perfricandæ præsertim cum sale communi trito ad promovendum sanguinis motum. Si vero æger quidpiam assumere valeat, offerri poterit aqua cinnamomi cum elixire vitali, tinctura confectionis alkermes cum oleo cinnamomi, julep vitale, & auratum, essentia melissæ, & croci, aqua theriacalis, & magnanimitatis, tinctura salis tartari, spiritus salis ammoniaci in formam julapii redactus, & id genus alia, quæ vulgo cardiaca appellantur.

In prax.] Notat autem Hartmannus in Leipothymia ex stomachi vitio prodesse primum, quæ vomitum movent, deinde quæ roborant, ut oleum zedoariæ, essentia melissæ cum spiritu vini, & aliquot guttis olei juniperi: id quod etiam observandum in Leipothymia ex veneno assumpto, si adhuc ventriculi cavum occupet; immo vomitorium ex pinguibus, & oleosis conficiendum, ut vis, & acritas veneni retundatur, ac ventriculi tunicæ obliniantur, ne ab illo patiantur erodi.

Pari ratione, transacto paroxysmo, peculiariter occurrendum causis, ex quibus Leipothymiam, aut syncopem ortam fuisse suspicamur: idque potissimum, ne redeat, & vehementius affligat. Quare si ab effœto, deficienteque sanguine illa proveniat, restaurantibus utendum, aromatis, & alimentis sale volatili præditis, præsertim autem vino, vel simplici, vel medicato, in quo scilicet acria vegetalia sint infusa, cinnamomum, caryophylli, piper, pyrethrum, rosmarinus, salvia, nux odorata, cardamomum, calamus aromaticus, lignum aloes.

Si a concrescente sanguine dependeat, dissolventia expostulabuntur, spiritus, & sal volatile C. C. salis ammoniaci, & viperarum, elixir magnanimitatis, spiritus vini. Cumque ejusmodi vitium plerumque ab acidis vaporibus, vel humoribus sanguini inferatur, usu acrium, & amarorem præseferentium emendabitur, vino absinthite, elixire proprietatis, tinctura ligni aloes, sale centaurii minoris, extracto gentianæ, & similibus. Proderunt quoque, quæcumque acidum nedum temperant, sed absumunt, ut præsertim sunt ex Antimonio parata, diaphoresim promoventia, itemque ex C. C. dictamno, contrayerva, scordio, aliisque elicita.

Si defectu alimenti oriatur, reficientibus, nutrientibusque cibis deficiens sanguis reparetur: non tamen tanti sint, ut potius opprimant; unde satius erit sensim, & per intervalla reficere.

Si a vehementibus animi pathematis, ut præcipue contingit in panico terrore, violenta iracundia, repentino gaudio, ingenti mœrore, postquam æger ex insperſis liquoribus resipuerit, blande in oppositas affectiones deducendus est.

Si ab hæmorrhagiis, irruptionibus, depositionibusque sanguinis, aliorumque humorum evacuationibus Leipothymia, aut syncope procedat, sistendus ille, cum fluit; dissolvendus vero, & per sudorem, si fieri potest, diffiandus erit, cum alicubi consistit, per sæpius repetita medicamenta utrumque scopum attingentia, ut sunt oculi cancrorum, sperma ceti, mumia, sanguis hircinus, stibium diaphoreticum. In aliis vero humorum immodicis evacuationibus, roborantia, & opiata conferent.

Si ab irruente in cor, & præcordia sanguine, Syncope habeatur, difficile quidem erit illum sistere; at vero stagnantis sanguinis dilutio, & promotio, posca cum spiritu camphoræ, adjuvanda: adhibitis etiam extrinsecus cordis regioni dissolventibus ex aceto theriacali, theriaca ipsa, vel mithridatio cum aceto stillatitio dissolutis; præter ea, quæ interne eamdem opem ferunt, mox recensita.

Si denique ab abscessibus, lumbricis, calculis, aliisque in corde, ejusque Pericardio genitis, itemque a viscosis, tenacibusque humoribus in ductibus illius hærentibus syncope contingat, omni conatu, & quo citius fieri possit, maturationi tumor subjiciatur, indeque sanies detergatur, & expurgetur: vel, quod melius, insensibiliter resolvatur, aut in sudorem extenuetur. Lumbrici enecentur, & depellantur, ut in palpitatione dictum. Calculi per lithontriptica comminuantur, & egerantur. Et demum viscosi, tenacesque succi incidentibus, & attenuantibus, ad alvum, vel vesicam deturbentur.

Haud

Haud dissimiliter, pro causarum varietate, varia victus ratio institui debebit, & aliquando plenior, aliquando parcior, nunc hujus, nunc alterius conditionis, crebrius, vel rarius; ut ex dictis perspicuum esse potest.

De Morbis imi Ventris.

Quo ordine natura in imo ventre viscera disposuit, eodem & nos, distinctioris doctrinæ gratia, illorum ægritudines prosequemur.

De Ægritudinibus Ventriculi.

Et primo

De Cardialgia.

Si cardialgiæ etymon spectetur, cordis dolorem significat. At apud Medicos molesta stomachi, seu orificii superioris ventriculi affectio hoc nomine appellatur, quod vetustioribus Græcis ex testimonio Galeni 2. *meth. cap.* 3. & 4. *aph. comm.* 65. *καρδία* dicebatur.

V. etiam 1. de plac. Hippoc. & Plat.

Neque solum stomachus dolore affici potest, sed etiam ventriculus universus, cum totus sensu præditus sit, quamquam longe acutius ille doleat ob copiosiores nervos, qui per eam partem diffunduntur. Speciatim vero tribuitur ventriculo anxietas a nonnullis, qua detenti accubitum non sufferunt, sed assiduo situm, & figuram evariare coguntur. Meminit quoque Galenus alterius ventriculi dolorificæ affectionis, quam attritionem appellat, eamque a cibis Ventriculum torquentibus, & atterentibus fieri scribit. His Ventriculi doloribus addunt plerique Morbum illum a Celso *lib.* 3. *cap.* 19. memoratum, & Cardiacum dictum. Verum Celsus eo loco dolere ex hoc morbo Ventriculum minime asserit, immo illum describit: *nimiam esse imbecillitatem corporis, quod stomacho languente, immodico sudore digeritur*; unde verisimile est, deesse dolorem in hoc morbi genere, cui tanta corporis, & virium exolutio contingit: quamobrem Galeno *lib. definit. Medic.* Cardiaci dicuntur, qui propter oris Ventriculi languorem animo deficiunt, & sudoribus exsolvuntur: & *primo de causis symptom. cap.* 7. Cardiaca affectio Syncope stomachica appellatur. Cardiogmon denique, quem nonnulli cum Cardialgia confundunt, alii ad Cordis palpitationem potius referunt, putantes esse cerebrum, & velocem Cordis motum, palpitationi similem, ut testatur idem Galenus *cit.* 4. *Aph.* 65.

V. Galen. 7. Aph. com. 56. & 2. prorrh. 44.

Lib. de præcog. ad post. cap. 11.

Fieri putant ejusmodi Ventriculi dolorem, seu Cardialgiam ab humoribus, vel vaporibus acritudinem, & mordacitatem præseferentibus, qui vel in eodem ventriculo, potissimum ex corruptis cibis, progigni, vel ab aliis visceribus ad illum confluere creduntur; unde tunicæ exquisito sensu præditæ percelluntur, & dolent. A vermibus præterea Cardialgiam inferri sæpe observatum est: sicut pariter a calculis, erysipelate, apostemate, tum in ventriculo, tum in pancreate, adjunctisque visceribus, venenis, cathartico medicamento, lacte coagulato, cæterisque similibus. Verum ab acido potius exuperante in suo *Triumvirali* humore cardialgiæ causam deducit Fr. Deleboe Sylvius: inde enim halitus elevatos, & ad superius ventriculi orificium ascendentes, cum acriores fuerint, dolorem molestum, & cardiacas febres parere putat.

Lib. 1. prax. cap. 14. nu. 41.

Quamvis autem vellicantes hos humores fere omnes existiment ab aliis visceribus, & præsertim a jecore, cum præter naturam afficitur, in ventriculum pervenire: id tamen rationi non videtur consentaneum,derecta sanguinis circulatione. Quare probabilius est ex arteriis, & ramo cœliaco illuc confluere: vel potius e glandulis in ventriculo sitis exsudare, indeque vitiari succos illos, qui fermentationem, & ciborum dissolutionem promovent: quamobrem sicuti isti cum convenientem conditionem acidoacrem nanciscuntur, levem titillationem stomacho, & ventriculo afferunt pro famis stimulo; ita cum depravantur, & vitiosi fiunt, cardialgiam inferunt: quinimmo cum saliva, & cum reliquiis ciborum in ventriculo commixti, indebitam fermentationem excitantes, magis cumulantur, & in varios, dissimilesque succos convertuntur, ferri æruginem, porrorum succum, vel mali citrii colorem referentes.

Contingit aliquando porum felleum natura tam proximum Pyloro superfluitates biliosas e sua cysti deponere in duodenum intestinum, ut subinde aliquibus quacumque ex causa nedum cardialgia, verum etiam vomitus accidat. Anatome pariter innotuit, quandoque recta bilem in ventriculum exonerari: unde moti quidam illam credidere confectioni ciborum necessariam. Sed hoc rarum est, & monstruosum.

Haud insuper prætereundum, suboriri

non raro ex mala, inconvenientique mixtura succi pancreatici, & biliosi cum præterfluente cibo, dolorificam fermentationem, ob quam intestinum duodenum, aut jejunum, acrem, & lancinantem dolorem patiatur, qui ferme mentitur caldialgiam. At hic dolor infra stomachum percipitur, & post chyli secretionem sponte sua desinit. Non tamen inficias ibo ex halitibus inde in pylorum, & ventriculum assurgentibus interdum has etiam partes affici, ut præsertim accidit quibusdam hypochondriacis, qui postmodum iteratis ructibus istiusmodi molestia liberantur.

Has easdem causas quoque consequi dolorificum alium ventriculi affectum, quem ardorem stomachi nuncupant, fas est opinari, cum experiamur in sanis, ab ingestis cæpis, allio, porro, pipere, & similibus ardorem hunc excitari: unde conjicere licet consimiles succos in his, qui hoc morbo corripiuntur, progigni; ex depravato scilicet ventriculi fermento, vitiatis humoribus biliosо, & pancreatico, itemque ex corruptis alimentis, ut in scorbuticis, & hypochondriacis potissimum est observare. At, non quia ardoris sensum ejusmodi affectus refert, a solis acribus, & calorificis induci posse quis existimet; nam experimento satis, superque constat, acidos liquores una commixtos ingentem ebullitionem excitare cum manifesto caloris sensu: quin & scorbutici utplurimum, & hypochondriaci de ardore stomachi conqueruntur, qui tamen acido superabundant.

Periculo non vacant stomachici, ob exquisitum ejus loci sensum, & ob imminentem leipothymiam, cum cor facile ad passionem stomachi in consensum trahatur. Gravius vero erit, si partium extremarum frigus accedet, cum sudore glutinoso, aut si cum febre conjungatur. At ab externis causis inducti dolores leviores esse solent, quam si a latente causa procedant. Minus quoque mali sunt, si ventriculum solummodo infestent, illæso stomacho; quamvis ab affecto pyloro progeniti gravissimi adhuc sint, ex Helmontii documento. Ab assumpto denique veneno, aut cathartico medicamento, periculum quoque involvunt; pariterque a lumbricis, & abscessibus. Semper autem securiores, si citra febrim sint, cum plerumque vomitu, vel dejectione sponte naturæ terminentur.

7. Aph. 2. 4. Aph. 65.

Si itaque dolor stomachi, aut ventriculi sine febre fiat, cum vertigine, oris amaritudine, & cibi fastidio, *purgatione*, inquit Hippocrates, *indigere per superiora significat*. Subditque: *dolores, qui sunt supra præcordia, dummodo expurgatione egeant, medicari oportere per superiora: qui vero infra subsistunt, per inferiora*. At si febris copuletur, cautius cum purgante medicamento, sive per supera, sive per infera, agendum est, ne fortasse ab erysipelate, aliove tumore inductus dolor exasperetur, & necem afferat. Quod omnino etiam observandum, si humores in cavo ventriculi, & tenuium intestinorum minime innatent, ut medicamento educi prompte nequeant. Assumptum etiam venenum quamdiu in ventriculo substiterit, vomitu egeri poterit, sed ex laxantibus, & oleosis; at cum penitiores partes pervaderit, cujuscumque purgantis medicamenti operam eludet, quamobrem alexipharmacis tum potius utendum, & potissimum ex Theriaca elicitis.

4. Aph. 17. Aph. 18.

V. Gal. 1. ad Claue 13. & Hor. aucent. t. 2. epill. 6. & Vall. 2. epid. sect. 2.

Sæpius cardialgia curata est remediis acritudinem succorum temperantibus, & anodynis, cum ab acribus frequentius inferri consueverit; unde modo acidis adversus humorum acrium vitium, & modo acribus adversus acida excedentia occurrere oportebit, admixtis semper opiatis dosi convenіente. Comitem febrim si habeat, videaturque corpus picrocholum, potius acidis insistendum, dilutis tamen aquis ex plantagine, scorzonera, carduo benedicto, adjecta portione laudani opiati ad grana ij. vel iij. & per vices cochleatim assumptis. Si vero febris desit, & habitu melancholico patiens sit præditus, aromatis utendum, aqua cinnamomi, vitæ Matthioli, elixire proprietatis Helmontii, cum memorata dosi laudani opiati. Summe quoque conferunt corallia rubra præparata, oculi cancrorum, ebur, cornu C. bolus Armenia, terra Melitensis, cortices ovorum, magisterium concharum, tellinarum, & conchyliorum, atque omnia alkalia, & bezoardica, acorem humorum temperantia, imbibentia, aut præcipitantia. Externe, scribit Helmontius, se vidisse sanatum dolorem istiusmodi, apposito emplastro fraganti supra stomachi regionem. Et Hartmannus laudat epithemata ex chamæmelo, malva, & ex oleo chamæmelino cum terebinthina distillato.

T. Imago Fermenti impr.

Si vero ex cruditate, aut ex corruptis cibis oriatur, vomitu curari solet, cui succedant roborantia tum interna, tum externa. Quæ ex mentha, absinthio, nuce odorata, mace, cinnamomo parantur, optima sunt. Hujus generis fuit medicamentum

in

in attritione ventriculi a Galeno exhibitum: nempe epotum vinum cum pipere; & oleum nardinum lana exceptum, & ori ventris applicitum. Cavendum autem, ne medicamentorum importunorum usu magis magisque ventriculus delaxetur, & langueat cum manifesto vitæ periculo.

V. Bayr. l. 11. c. 9.

A cæteris causis, puta vermibus, abscessibus, & adjacentium partium affectionibus inducta cardialgia remediis supra memoratis curanda, aliisque suo loco referendis. In fragmentis Vitri devoratis adnotat Keckermannus, & Helidæus apud Hofmannum prodesse pulmentum ex frumento saracenico, & terebinthina confectum. Sed & Terebinthina sola efficax est.

Eisdem remediis ardor stomachi corrigendus erit, ac præterea instituto victu simplici, & mediocri, cavendo acria, & acida; quamvis hæc in picrocholis sint profutura: sed potissimum juvat spiritus salis dulcis, & vitrioli purificatus, itemque spiritus sulphuris per campanam elicitus, ad guttas aliquot in primo potu.

Postremo ad ventriculi tumorem cum inflammatione commendatur aqua plantaginis cum syr. papaveris erratici, extractum hyperici, ejusque sal: tinctura florum, & seminum utriusque, saccharum Saturni cum nitro præparatum, & nitrum ad grana IV. vel V. in aqua rosarum, vel plantaginis. Deinceps vero, ut tumor dissolvatur, Antimonium diaphoreticum Bezoardicum minerale, spiritus tartari in aqua scabiosæ, atque alia curandis inflammationibus opportuna usui esse possunt. Dolores denique ventriculi mirifice sedare dicitur ex Platero gummi Hederæ a scr. I. ad dr. I. in convenienti aliquo liquore sumptum.

De Singultu.

Ex Gal. 5 de loc. affec. cap. 6. & 6. aph. com. 39. 2. de sympt. caus. c. 6. & 7. Aph. comm. 3.

MUlti Medicorum singultum fieri putant, cum ventriculi orificium superius, & sinistrum, tantummodo afficitur; Alii vero ad totius structuræ vitium referunt. At Platerus diaphragmati illum attribuit, cui inhæret Deleboe Sylvius *lib. 1. prax. cap. 23. num. 9.* affirmans motum esse voluntarium, atque a se, pluribusque aliis pro libitu excitari: In quam eamdem sententiam descendit Richardus Lovver. *tr. de Corde cap. 2.* Hippocrates etiam, cum illum ad genus convulsionis reducat, videtur potius in musculi, hoc est, diaphragmatis læsionem, irritationemque revocare. Convulsionem quoque appellat Galenus *5. Aph. comm. 4. & 7. Aph. comm. 3.* vel saltem motionem convulsionis speciem referentem *4. de rat. vict. in acut. 69. & 1. prorrhet. 23.* Convulsio autem, seu convulsionis motio propria musculorum affectio est, ex doctrina ejusdem. Cujuscumque vero partis affectus sit, certe haud fit sine irritamento, unde motus percipitur molestus, licet interruptus, quo scilicet nisus repetuntur ad excutiendum id, quod partes illas vellicat, & compungit: quinimmo conveniunt omnes, facile inter se invicem compati septum transversum, & ventriculum, cum hic juxta stomachum illi alligetur, & hæreat, atque ab eodem extimam tunicam mutuetur. Hinc VVillisius tum ventriculum, tum diaphragma affici ait in singultu, ejusque reciprocationes propter ventriculum per suas fibras modo inflatum, & per diaphragmatis systolem modo depulsum contingere. Quin & ipsemet Franciscus Deleboe Sylvius irritationem in singultu docet, ut plurimum esse in ventriculi orificio superiori, atque exinde in consensum diaphragma trahi; quare utramque partem affici quoque existimat. Observatum autem pluries singultum subsequi ab affecto œsophago, qua parte diaphragma pertingit, & perforat: A cibo enim illi, cum deglutitur, hærescente, singultus accidit, compressis, contractisque œsophagi fibris, unaque simul diaphragmatis motum impedientibus; epoto autem liquore aliquo, cibus delabitur, & singultus desinit.

6. Aph. 39. — 1. Aph. com. 39. — Pharmac. rat. p. 1. s. 1. c. 2. — Appen. prax. tr. 1. c. 4.

In causis singultus assignandis longe admodum dissentiunt a veteribus recentiores. Siquidem Hippocrates *6. Aph. 39.* easdem statuit singultus causas, ac convulsionis, nimirum *Inanitionem*, & *Repletionem*. Addit vero Galenus *in commentario*, molestiam a re acri, veluti pipere, ventriculum stimulante. At Sennertus, quem alii sequuntur, solam vellicationem, veram, & proximam hujus affectus causam constituit, & supervacaneas putat causas ex inanitione, & repletione desumptas; nec insuper admittit excusationem Mercurialis, quam is pro Hippocrate afferre conatus est. Præterea Deleboe Sylvius veram singultus causam arbitratur, quidquid ad violentam, non tamen durantem, sed mox interruptam, cessantemve, itemque sæpenumero repetentem sui contractionem, diaphragma cogere aptum est; sive id ventriculum occupet de genere medicamentorum, aut noxiorum, & acrium ciborum, aut po-

1. Prax. c. 23. nu. 11.

tius venenorum; sive ex tenui intestino a vitiosorum humorum confluxu, & fermentatione, elatus humor, vel vapor in superius ventriculi orificium, & diaphragma feratur; sive in ipso thorace consistens proxime diaphragma mordicet, aut etiam ex abdomine per consuetos, propriosque ductus traducatur, prædictasque partes vellicet, & ad molestam, inordinatamque contractionem illas adigat, ac sollicitet. Idemque confirmans in Appendice, causas hasce proritantes esse ait: quemcumque humorem, halitum, flatumve acrem, sive a re nuper assumpta, sive ab humoribus in corpore jam existentibus eleventur. Alii denique cum singultum, vel idiopathicum, vel sympathicum existiment, causas illius propterea vel in ipso ventriculo esse putant, si nimirum assumpta sint alimenta acria, medicamenta, aut venena, vel lumbricos gigni contigerint, aut cibos corrumpi; vel si e liene, intestinis, pancreate, utero, cæterisque vapores acres, & molesti in stomachum ferantur, illumque vellicent, & lacessant. Ab affecto cerebro singultus nonnumquam etiam oritur; sicut etiam a pulmonibus; Unde Hippocrates 1. *prorrhet.* 23. Aphoniam cum singultu pessimam esse scribit, compatiente nimirum stomacho, per nervos a sexto pari vago, ut interpretatur Galenus.

Tract. 1. c. 4.

Hæ insuper ex Anatome singultus causæ innotuere. Inflammatio jecoris, unde ventriculus comprimeretur; nimia omenti crassities, & obesitas; intestinorum prolapsus, sed potissimum jejuni, & hernia; renum, & vesicæ inflammatio, aliorumque viscerum in imo ventre affectiones. Prætereo causas externas, piperis, aliusve rei acris esum, solidorum, vel tenacium, facileque hærentium ciborum, ingestionem, ut a mollibus, elixisque castaneis non raro evenit: quoniam singultus ab his proveniens, vel sponte sua desinit, vel potu, sternutamento, vel etiam repentino timore, cohibitoque per aliquod tempus spiritu; ideoque nullius periculi.

Periculosissimus vero est, qui cum febre jungitur, quæ propterea Singultuosa appellatur; itemque ab Hepatis inflammatione, ab ileo, vomitu, hæmorrhagia; & ex hypercatharsi senibus præcipue contingens; vel cum delirio, aphonia, aliisque cerebri, & cordis affectibus gravioribus, tetano præsertim, & animi deliquio. Cæterum singultum patienti sternutatio superveniens remedio est; concussione enim, ea, quæ ventriculi tunicas vellicant, facile excutiuntur, & ablegantur.

7. Aph. 17. & 1. Aph. 58. & 7. Aph. 10. & 3. 5. Aph. 3. 7. Aph. 41. In Coac. præn. & 3. prorrhet. A-er. te-

trab. 3. ser. 1. c. 5. 6. Aph. 14.

Ad hujus affectus curationem conatus Medicorum eo diriguntur, ut causam vellicantem a tunicis, fibrisque ventriculi removeant, vel saltem obtundant, hebetemque reddant sensum partium affectarum, sive ad ventriculum, sive ad Diaphragma illæ pertineant. Ad causæ remotionem, si illa ventriculo adhæreat, nonnulli vomitum commendant, neque solum ex levioribus pharmacis, sed etiam ex Antimonio, quod sane amicissimum humanæ naturæ dicitur Sylvio. Alii potius dejectiones moliuntur medicamentis laxantibus, ac lenientibus: quinimmo Riverius exhibuit pulverem calomelanos, & diagridii. Ad ejusdem vero correctionem, utuntur in humorum acritudine lacte ex quatuor seminibus majoribus, item psylli, cidoniorum, amygdalarum dulcium, & papaveris albi expressis, elicito, cum decocto tamarindorum, syrupo de portulaca, de papavere albo, de nymphæa. Hæc eadem exhibent in singultu a medicamentis acribus, & venenis, ac præterea oleum amygdalarum dulcium recens, butyrum, lac, cremorem ptisanæ, juscula pinguia. Si a vermibus, illos enecantia. Si ex febre maligna, alexipharmaca. Etsi ex consensu aliorum viscerum, propria remedia illis succurrentia administrant, præsertim vero inflammationi Hepatis, aliusve, si inde singultus oriri videatur. Sensum denique singultientis partis obtundunt per opiata, theriacam recentem, pilulas de cynoglosso, & laudanum opiatum dosi convenienti, quo solo ante cibum ad granum j. pluries exhibito, diuturnum, & contumacem singultum curavimus.

V. Plat. l. 1. obs.

Cent. 3. obs. 42.

Forestus in singultu, post febrem continuam, profluvium ventris, & vomitum, exhibuit decoctum seminum anethi, cari, portulacæ, & papaveris albi in cerevisia tenuiori, felicissimo successu. Et Horstius post usum tartari vitriolati cum vino absinthite, singultum pertinacissimum sedavit bolo ex granis iii. laudani opiati, dr. ß. theriacæ, & dr. i. conditurae rosaceæ. Riverius vero laudanum opiatum cum expresso liquore seminum quatuor frigidorum majorum miscuit, addita dr. j. salis prunellæ. Platerus singultientem puerum curavit aqua stillatitia nucum viridium cum raphano in aceto prius maceratarum. A Francisco Sylvio magna vis in compescendo singultu tribuitur menthæ, ejus-

Obs. 13. lib. 18.

Obs. 25. lib. 1.

Obs. 78. cent. 4.

Lib. 1. observ.

Appen. Tr. 1. c. 4. Libr. 1. prax. c. 23. n. 23.

ejusque aquæ, ex qua mixturam conficit cum ejusdem syrupo, aqua vitæ Matthioli, vel theriacali, confectione alchermes, & laudano opiato ad cochleare unum per intervalla assumendam, donec ad somnum æger disponatur. Addit etiam spiritus nitri guttas aliquot, si flatus una simul ægrotantem divexent. In omni denique singultu præsens creditur remedium Francisco Joeli cornu Cervi ustum ad dr. j. in vino rubro: aliis etiam ebur.

Pract. Lib. 4. c. 2.

Externe vero, amuletum existimatur Castoreum ex Tralliano; idemque creditur præstare Alyssum ex Dioscoride, similiter & cuminum linteo inditum, & carpo sinistræ manus alligatum ex Sennerto. Ab aliis potius olea, vel decocta ex his elicita, commendantur; additis etiam styrace, & mastiche, ut apud Claudinum. Describit Adrianus a Mynsicht cataplasma, quod singulare experimentum adversus singultum esse dicit: illique addit Fridericus Hofmannus oleum stillatitium zedoariæ, chamæmeli, & anisorum. Alia externa memorat Hartmannus, quem vide. Advertit autem Langius authoritate Galeni, & Aetii, topica ejusmodi remedia non epigastrio, sed dorso esse admovenda, præsertim ad septi transversi vertebras: idemque pari ratione observandum monet in cæteris gulæ, & stomachi affectionibus, cum hæ partes spinæ superincumbant, & hæreant.

Consul. 18.

Lib. 2. epist. 44.

De Nausea, & Vomitu.

Ventriculus recipiendis, retinendisque alimentis natura destinatus, aliquando si gravetur, vel a noxiis humoribus irritetur, nausea primum, mox vomitu afficitur, ut ab ejusmodi molestia seipsum allevet; quamobrem concitatur, turbaturque solum nausea; vomitu vero ejicit, quæcumque illius cavum occupant. Incipit autem hic motus expulsionis a fundo ventriculi, & pyloro, & nonnumquam intestinum quoque duodenum simul una contorquetur: unde fit, ut non raro in vomitu vehementiori præter ea, quæ in ventriculo innatant, atque plicis ejusdem tenacius hærescunt, egerantur quoque humores, qui in prædictum intestinum confluunt, quandoque synceri, puta biliosi ex cholidocho ductu profluentes, interdum etiam permixti, & heterogenei varios colores referentes ob adjunctum succum pancreaticum, & fortasse viriatum: quod sæpius observare est in vomitibus ab emeticis, & catharticis medicamentis fortioribus provocatis, si nimirum acrius, quam par sit, illa partes, & pylorus in suis fibris motricibus irritentur, atque ab ima parte sursum contrahantur.

Etsi nausea, & vomitus ab iisdem omnino causis fieri perhibeantur, gradu solum differentibus; verisimile tamen admodum est in nausea stomachum potius, a vaporibus dumtaxat, & præsertim e bile magis volatili elevatis commoveri, & laxari; unde levis ad vomitum incitatio, & quandoque etiam irrita. In Vomitu vero potius ventriculi fundum, & pylorum affici, & quidem ab humoribus acrimonia vellicantibus, atque stimulantibus ad vomendum.

Nedum autem ventriculus ab humoribus acribus ad vomitum conciatur, verum etiam a quibusvis alterius conditionis vitiosis succis, gravantibus, laxantibus, aliove modo fibras, plicasque illius quaqua ratione turbantibus. Unde cibi abundantius ingesti, olensi, pingues, itemque acres, acidi, serosi, aliive; necnon humores phlegmatici, tum ex degeneratis alimentis ibidem progeniti, tum aliunde confluentes, ex apertis vasis, diruptisque tumoribus, sanguinei, purulenti, & similes nauseam, & vomitum promovere possunt. Ab inflammatione insuper, tumore, abscessu, ulcere, vel in seipso, vel in adjacentibus partibus, præsertim Pancreate, vomitus aliquoties molestissimus observatus est: pariterque a vermibus, a tussi violentiori, & a quibusdam morborum generibus, nephritide potissimum, variolis, & morbillis impetens vomitio succedit. Taceo denique venena, & medicamenta purgantia, quibus plerumque ventriculus adeo lacessitur, ut iteratis vomitionibus, cibum non capiens, tandem deficiat, & mortem arcessat.

Hinc vomitus multigeni esse solent, sanguinei, purulenti, biliosi, phlegmatici, ciborum, vermium, idiopathici, sympathici, faciles, difficiles; interdum salutares, non raro etiam lethales.

Et quidem consuetus vomitus eorum, quæ a cibi digestione in ventriculo relicta sunt; vel etiam insipidi phlegmatis, vel subamari humoris, utilis plerumque est; sicut pariter a navigatione, & a crapula, unde ventriculus gravetur, aut torqueatur; itemque a venenis, & catharticis molestioribus, si tamen modum servent, nec alii egerantur humores, quam qui circa ventriculum stagnabant.

Præterea salutaris est vomitus in febribus, præsertim periodicis inter initia accessionum sponte contingens: eo enim causa morbi, vel omnino, vel magna ex parte educitur. [6. Aph. 15.] Eadem ratione confert spontaneus vomitus longo alvi profluvio laboranti. [4. Aph. 17.] Similiter si præcedant oris amarities, ructus nidorem olentes, ciborum fastidium, vertigo, dummodo subinde levamen consequatur. At contra malus est, & eo magis si modicus, hærentem nimis, contumacemque humorem indicans, aut inflammationem, vellicationemque assiduam in ventriculo, adjunctisque visceribus, in quibus inflatio, dolor, ardor, aliudve symptoma observabitur. Sic etiam si fuerit lividus, niger, multorumque colorum, fœtidus, pariterque sanguineus (quamvis hunc Hippocrates sine febre salutarem dicat, [V. Gal. 1. prorr. comm. 3. 25. 7. Aph. 37. 2. Progn. 37. & se. 7. Aph. 10. 6. Aph. 50 1. Prorrh. com. 1. 30. 7. Aph. 3.] præsertim in feminis ex suppressis menstruis ex Langio, & Brasavola) chylosus, syncerus, saniosus, verminosus, & stercore fedus, ut in morbo Ileo. Ex capitis vulnere, aut contusione pessimus quoque est; sicut etiam in capitis doloribus, cum vigilia, & surditate: imminentem etenim insaniam denunciat. Denique post vomitum singultus, aut oculorum rubor, malum.

Nauseam citissime solvi scribit Hartmannus comesta zedoaria, vel sumpto illius extracto, mirabilemque ejusdem radicem, & acetum prædicat in omnibus ventriculi affectibus cum languore conjunctis. In vomitu vero commendat aquam menthæ ad uncias duas, semel atque iterum epotam, & succum cydoniorum crudum ad cochleare unum, vel alterum, ac postremo laudanum opiatum, si cætera non prosint. Et externe emplastrum theriacæ, aut epithema ex decocto absinthii, menthæ, & lupulorum in aqua ferrariorum, vel aceto.

At vero vomitus non semper sistendus est, immo & aliquando promovendus: & quidem pro varia ejusdem conditione, atque causarum diversitate. In consueto, critico, a crapula, navigatione, aliisque causis externis inducto, roborato ventre, nil amplius tentandum. Immoderatus, chylosus, sanguineus, & vires dejiciens quanto citius temperandus, & cohibendus; distracta deinde, correctaque materia, ne alio irruens, aut ibidem aggesta gravius damnum moliatur; quare si acres, irritantesque humores vigeant, acidis temperentur, & stomacho suavibus, syrupo, & rob ribium, succo cydoniorum, & punicorum acidorum, aqua myrtearum baccarum, aqua imperiali Quercetani, & Sennerti, elixire citrii, & proprietatis Crollii, spiritu sulphuris per campanam, spiritu salis dulci, & vitrioli depurato, sale prunellæ, cæterisque, additis quoque, si opus sit, opiatis, theriaca recenti, diascordio Fracastorii, nepenthe; ex quibus grata ori, & ventriculo mixtura confici poterit, etiam cum aqua, vel elæosaccharo cinnamomi. [Cont. 2. obs. 15.] Quæ proponitur a Riverio, efficax quoque est ex sale absinthii ad sc. j. cum cochleare uno succi mali limonii; sicut pariter quæ a Vvillisio, ex succo ejusdem limonii ad unc. iv. coralliorum præparatorum drachmis duabus, & salis absinthii sesquidrachma, additis unciis duabus aquæ cinnamomi. [Pharmac. ra-t.1. c.3.] Vult autem ad cochleare, vel alterum, bis in die esse assumendam.

Si vero humores acidum referant, proderit pulvis stomachicus Quercetani, sal absinthii, & centaurii minoris, ebur, oculi cancrorum, tormentilla, bistorta, C. C. ustum, lignum aloes, bezoarticum martiale, elixir proprietatis, & syrupus de absinthio, de mentha, julep vitale, julep de cinnamomo. In quorumvis autem humorum acrimonia magnificat Sylvius diascordium Fracastorii ad dr. ji. cum altera confectionis hyacinthinæ, dilutum in syrupo papaveris albi, & aqua fœniculi, singulorum unc. j. duplaque dosi aquæ plantaginis. [Cap. 25. nu. 27. n. 31. 33.] Alias medicamentorum formulas præscribit, tum ad succum acidum, tum ad bilis acrimoniam corrigendam, de quibus infra. Cæterum si vitiosi ejusmodi humores, etiam ex corruptis cibis, exuperare videantur, convenientibus catharticis blande educendos commonet, rhabarbaro, mechoacan, & similibus. Riverius autem in vomitu vehementissimo exhibet laudani grana iii. & pilularum cochiarum min. scr. ji. ß. [L. 5. c. 7.]

Si præterea humores phlegmatici, crassique fuerint, (quod tamen rarius) post incidentia, attenuantia, atque etiam per vomitum educentia, conferent aromata, & stomacho grata ex mentha, cinnamomo, nuce myristica, galanga: omne genus elixiris, ut & spiritus vini, vinum ipsum, præsertim medicatum, quale describit Deckers *hoc loco*.

At si vomitio cum hypercatharsi a pharmaco inducta sit; foveatur ventriculus emplastro de crusta panis, cataplasmate e succo absinthii, & menthæ, cum theriaca, & modico vini rubri austeri; vel emplastro *Decherssiano* ex mentha, mastiche, nuce odorata, cinnamomo, & fermen-

mento. Essentia menthæ, & masticbes optima est. Interea vero offeratur offa panis vino veteri, & odorifero intincta; vel theriaca recens cum confectione alchermes, aqua cinnamomi cum syr. menthæ; vel aqua stomachica Mynsicht; vel vinum malvaticum spiritu vitrioli dilutum ad gratum saporem, aliudve simile.

Vomitus ab importuno usu Antimonii illico sedatur spiritu vini ad cochleare unum, vel simplici, vel cum julapio cinnamomi, aut succo cydoniorum depurato, ejusque syrupo.

In cibi, & chyli vomitu ex imbecillitate ventriculi, vitiatisque fermentis illius, cum exinde fibræ laxæ nimis, & flaccescentes fiant, atque iners coctio, & ventriculi turbatio insequatur: conferunt styptica, & acido-acria stomacho gratiora, ut elixir vitrioli Mynsicht, aut acetum aromaticum, spiritus salis, & vitrioli coagulatus ejusdem Mynsicht, itemque species, & haustus stomachicus ejusdem. Externe vero essentia menthæ, & absinthii, emplastrum mastiches, ejusque spiritus, oleum nucis myristicæ, &c.

Vomitum cruentum compescit succus urticæ, ejusque aqua stillatitia una cum radicibus, & spiritu vitrioli acidula reddita; itemque aqua plantaginis, centinodiæ, consolidæ majoris, bistortæ, & bursæ pastoris; Aqua plantaginis cum spiritu vitrioli, nec non tinctura rosarum sæpius profuit, ex Petro Castello *in epist.* Pulvis coralliorum rubrorum, & sanguinis draconis, colchotar vitrioli, bolus Armenia, terra sigillata, crocus Martis adstringens dictus, lapis hæmatites, trochisci de carabe, spermiola Crollii. Suum locum hic habet mixtura Sylviana tam ab eodem Authore commendata, nedum in hac, sed in cæteris aliis sanguinis egestionibus, atque ex aqua plantaginis, & cinnamomi, aceto stillatitio, coralliis rubris, sanguine draconis, syrupo myrtino, & laudano opiato composita. Addit autem, ad dissolvendum sanguinem coagulatum, sperma ceti, oculos cancrorum, & stibium diaphoreticum. Prodest quoque mixtura a Friderico Deckers descripta *in notis ad Praxim Barbettianam*, cujus meminimus capite de pleuritide. Subito sisti vomitum cruentum testatur Hartmannus frigida potione ex aqua stillatitia radicum urticæ majoris ad unc. vi. & spiritu vitrioli ad sensibilem acorem. Una simul vero applicat ventriculo panem tostum, & pulvere caryophyllorum

Lib. 1. prax. c. 9. n. 33.

aspersum, atque vino Cretico, & aceto madefactum. Præstantissimum quoque remedium scribit esse Rondeletius potum aquæ plantaginis, vel poscæ ad unc. iii. in qua camphoræ semiscrupulus fit dissolutus.

Consil. 48.

Quamquam autem Aceti usus in sanguinis rejectionibus suspectus merito dicatur F. Hofmanno, utilis tamen summopere observatur, si aqua, syrupis, cæterisque temperetur: mire enim relaxata, & aperta vasa, quibus sanguis fertur, corrugat, & comprimit; sanguinem vero effusum, & coagulatum dissolvit, ac diluit, atque ad exitum disponit.

Vomitum a venenis, venenosisque humoribus, ut in malignis, ac pestilentibus febribus, temperant, & infringunt omnia Alexiteria, & Bezoartica, Theriaca, Mithridatium, diascordium, aqua, & spiritus theriacalis, aqua vitæ Mathioli. Efficax remedium dicitur Hofmanno sal absinthii ad scr. j. cum unc. ß. succi mali citrii recentis: pariterque conferre margaritas præparatas, corallia, terram sigillatam, bolum Armeniam, cum rob Ribium, vel Berberum, in aqua acetosæ. A venenis vero erodentibus auripigmento, mercurio sublimato, aliisque conferunt oleosa quævis, & pinguia, lac, butyrum, cum quibus etiam aliquid opiati permisceri tuto potest.

Vomitus ex obstructione Lienis, aut uteri, & ex suppressis Menstruis, vel ex affectione Hypochondriaca, ac Scorbutica, temperatur chalybis usu, ac antiscorbuticis medicamentis, extracto, aut spiritu nasturtii aquatici, raphani agrestis, & cochleariæ, cæterisque alkalicis acrioribus.

Ab inflammatione, tumore, abscessu; itemque ab ulcere, vermibus, tussi, cæterisque ægritudinibus proveniens, sedabitur, si peculiaribus remediis causa mali removeatur, visceribusque affectis congruentibus auxiliis succurratur, quæ partim ex supra dictis, partim ex infra dicendis palam fient. Ex ulcere autem, mixturam conficit Deckers satis efficacem, necnon balsamum sulphuris anisatum, & Peruvianum cum tinctura florum hyperici commendat: quod & Sylvius approbat *loco citato*.

In not. ad prax. Barbett. c. de Vomitu.

Illud postremo notandum cibos in omni vomitu jucundos, gratosque ventriculo esse exhibendos, neque multos, & digestioni resistentes, ne scilicet is exinde gravetur, & crudos succos generet, incidatque in alias pejores affectiones. Hinc consulit Avicenna vomentes non debere

cogi

cogi ad comedendum, donec avide famescant: quamquam hoc valde periculosum. Sensim itaque reficiendæ vires erunt, & in pristinum statum jucundis alimentis reducendus venter. De usu etiam vini specialiter advertendum, quod quamvis plerumque eo ventriculus roboretur, interdum tamen inde nocumenta persentit, & melius se habet aquæ, quam vini potu, cum scilicet succi dissolventes tenues nimium sunt, facileque ex fermentatione evanescunt, & resolvuntur; unde chylus acescit; vel etiam quia fibræ, rugæque ventriculi villosa crusta orbatæ prompte in seipsis admittunt tenuiores vini particulas, ex quibus deinceps vellicantur, & ante tempus sollicitantur ad nondum onfectum cibum protrudendum; cumque exinde etiam bilis e ductu cholidocho derivans infringatur, diluaturque vel etiam acuatur, aut crassescat, vigeat, vel hebescat, indebitam cum succo pancreatico mixturam efficit; unde acores, ardores, anxietates, irritationes, malæ secretiones, flatus, alvi durities, aliaque mala, pro eorumdem succorum vitio, pedetentim ingravescentia consequuntur; quæ sane ab usu aquæ demulcentur, & remittuntur. Quod pariter observare licet in iis omnibus, qui a nativitate debilem ventriculum sortiti sunt; in his enim salubrior aquæ usus est, quam vini, licet de languido stomacho conquerantur, modo vinum imbecillum non sit, quale Græcis oligophoron dicitur. Hinc si fortasse illud expetatur, moderatum, & leve sit.

De Fame, & Siti læsa.

FAmem multipliciter lædi posse in comperto est: aboletur in ἀνορεξίᾳ ἀσιτίᾳ,
4. Aph. com. 17. & ἀποσιτίᾳ: diminuitur in δυσορεξίᾳ: augetur in βουλιμίᾳ, & in appetitu Canino,
5. Aph. com. 21. aut Lupino: depravatur demum in κίττᾳ, vulgo Pica, & in Malacia gravidarum. Sunt quippe nonnulli, qui non modo cibum non expetunt, sed etiam aversantur, imo ad aspectum, ac nomen ciborum nauseam patiuntur: unde memorantur aliqui
V. Sennert. l. 3. p. 1. f. c. 2. & 3. ad longissimum tempus omni cibo abstinuisse. Alii vero certos solum cibos fastidiunt, cæteros vel aliquantulum appetunt, vel saltem non nauseant. Alii præter morem avide famescunt, & citra saturitatem devorant, quamvis mox assumpta evomant, vel dejiciant. Alii demum res etiam extraneas, & ab usu hominum alienas exquirunt, & ingerunt, testas, cretam, carbones, paleas, ceram, sulphur; quod Virginibus familiare esse consuevit, & magna etiam ex parte gravidis, quibus non raro contingit, ut assumi solita respuant, & fastidiant; insueta vero, nova, quæque alioqui si bene valerent, abhorrerent, avidissime appetant, & suavissime comedant.

Galeni dogmatibus addicti dejecti appetitus causam retulere ad deficientem su- § 1. De sympt. caus. 7.
ctionis sensum in orificio superiori ventriculi, cum naturalem famem fieri credant ab ejusmodi suctione ex prævia in omnibus partibus corporis consumptione. Deficere autem hunc suctus sensum in stomacho arbitrantur a crudis, crassisque humoribus in ventriculo stagnantibus, vel etiam e toto illuc confluentibus, ut in obesis, & inutilibus humoribus gravatis; sicut pariter a sensu ejus partis resoluto, aut impedito. Aucti vero appetitus causam faciunt vitiosos succos ventriculum mordicantes, corrugantesque, quales potissimum putant melancholicos, quibus Platerus aliam qualitatem, & quidem venenatam affingit. Addunt alii continuam suctionem, imo & absumptionem subitam alimenti habitam a vermibus; iisque potissimum qui de genere Platiarum referuntur. Depravatum denique appetitum induci putant a vitiosis humoribus prava qualitate præditis, atque tunicis ventriculi hærentibus: quamvis hi sæpius ex utero ferantur in fœminis ex suppressis menstruis.

At recentiores, his posthabitis, ducti experimento, & Anatome, causas famis universas ad quosdam succos in ventriculum exudantes retulerunt; qui si natura acido acres sint, famem humanæ exigentiæ consentaneam excitant, ventriculo cibis vacuo; & si solito acidiores, acrioresque fiant, excedentem inducunt: dummodo acorem talem non contrahant, ut aquam stygiam æmulentur, adeoque tunicas, fibrasque ventriculi veluti exedant, & obtundant, unde sensus aboleatur. Si vero omnino deficiant, vel dilutiores, aut consistentiores evadant, constipatis præsertim poris, glandulisque, unde transudant succi isti, fames vel desinit, vel elanguet, retusa nimirum, atque infracta vi, qua stomachum vellicare queant. Si denique cum his alii, & quidem heterogenei humores commisceantur ab aliis visceribus confluentes, vitiantes solum, non autem hebetantes vim, & acutiem eorumdem, fames depravata exoritur, & rerum sane exoticarum pro diversitate

tate

tate concurrentium succorum. A tunicis etiam, fibrisque ventriculi glutine, tenacique substantia obliti, fames vel nulla, vel hebes fit, unde cibi frustra quoque conficiantur, ut in obesioribus, ac otiosam vitam ducentibus. Aliquibus etiam hebetantur, ac stupent nervi per stomachum diffusi, qui & aliquoties in sua origine tam exiles sunt, ut vix partem illam irrigent, & superficietenus tantum attingant, quamobrem a nativitate inappetentes observantur.

Acidum autem Fami, & ciborum dissolutioni necessarium alii ex glandulis ventriculi deducunt; alii a Liene; & a reliquiis ciborum ex præcedenti digestione alii, aut a Pancreate exoriri arbitrantur; inter quos præcipuus Deleboe Sylvius, qui Auctæ famis causam succo Pancreatis acidiori ad intestinum tenue delato attribuit, unde halitus ad ventriculum assurgant, & famis sensum intendant; Diminutæ vero, putat esse salivam viscosiorem, vel etiam bilem pinguiorem acidum succum Pancreatis obtundentem. Depravatæ demum, esse ait vitiosos humores, in mulieribus potissimum ex suppressis menstruis dependentes. A salivario etiam humore digestionem, & famem promoveri alibi asseruit, quam sententiam nuperrime amplexus est Diemerbroeck, qui famem a particulis acribus fermenti genitis ex deglutito salivario liquore, aliisque quibusdam subsalsis, acidisque ventriculi tunicis hærentibus, atque ad acorem perductis, oriri docet. Fieri autem famem Caninam a copiosioribus hisce succis; diminutam, aut abolitam ab iisdem crassioribus, vel omnino deficientibus; aut etiam ab effusa in ventriculum e cysti amara bile, ut in Picrocholis, ictericis, & febre laborantibus. Depravatæ demum famis causam non in ventriculo, sed in cerebro quærit, quod ex pravis, absurdisque imaginationibus res pravas, & absurdas, tamquam gratissimas appetat. Hinc gravidas ait res etiam absurdissimas appetentes, si illis potiri nequeant, notas fœtibus imprimere; atque hinc etiam fieri, cur non semper eadem exoptent, quia indifferenter varia cogitant, quod uni alicui pravo humori in ventriculo hærenti imputari non posse subdit; quippe diversarum rerum appetitus a diversis humoribus procedere deberet. Hinc postremo concludit ejusmodi exoticam ciborum cupiditatem se aliquibus abstulisse prohibita recordatione, amotisque e domo picturis earum rerum, quas avide illi expetebant, oblatis interea

Lib. 1. prax. c.

Disput. de Ferment.

Lib. 1. An. c. 6.

Frid. Hofm. M.M.l.1. c.19. ait: Hic affectus provenit ex phantasia corrupta a fermento ventriculi vitioso.

sæpius per diem laudabilibus alimentis, ut inde esuriendi occasio deesset. Verum quamvis imaginationi plurimum tribuendum sit, non tamen citra succorum in ventriculo stagnantium, vel etiam aliunde suggestorum irritationem ejusmodi Picam induci posse crediderim, cum adhuc de imaginatione ipsa ambigere liceat, cur in hanc potius, quam in aliam rem appetendam impellatur, atque multoties in una solum delectetur, cum tamen in plurimis oberrarit.

Sed mirum quidem est, quod aliquando in longum tempus ciborum abstinentia feratur, & absque fame: cujus rei causa cognosci forte poterit, si animadvertatur, quod passim serpentes, testudines, talpæ, atque insecta pene omnia vivant multos menses absque cibo; & si aliquando cibum capiant, vix mutatum diutissime in ventriculo detineant, ac deinde indigestum, exsuccum tamen, egerant. Reperi aliquando in ventre Viperæ, ad plures hebdomadas in capsula conservatæ, integrum bufonem: alias etiam murem villis omnibus obtectum, qui confici nondum potuerat, licet sesquimensis a captu illius præteriisset. Abundant quippe Viperæ multo alkali, at exiguum acidum, tenuissimumque sortitæ sunt, & modicum sanguinem, qui neque facile concrescit, cujus motus simul, & cordis tardissimus est; fermentum quoque ventriculi longe admodum iners; quo scilicet is nec sollicitatur ad famem; nec roboratur in dissolutione ciborum; idque potissimum hyberno tempore, cum omnia in ipsis, & insectis torpent. In id multum confert perspiratio impedita; vel si forte nulla, aut levis a natura sit: unde modica fiat sanguinis exsolutio. Angustia quoque ventriculi famem minuit; quamobrem compertum est, helluonibus latiorem ventriculum, expansioresque illius tunicas inesse; sobriis vero, & cibis abstinentibus plurimum coarctari. Quamobrem qui costas, & stomachum strictis fasciis devinciunt, non multum famescunt, & pauxillo cibo saturantur. Scythæ, ex Erasistrato, referente Mœbio, jejunaturi, stomachum, & intestinorum regionem de industria fasciis strictioribus obligabant ad eludendum appetitus stimulum. Physiol. cap. 9. V. Gellium l. 16. c. 3.

Bulimum patiuntur, quibus ingenti fame cruciatis ventriculus arctissime corrugatur, ut tandem fam[illegible]ere [illegible]etinat, insequente etiam leipothymia: atque hac de causa iis præcipue, ex Plutarcho *Sympos. lib. 5. cap.* 8. Bulimus accidit, qui per altam nivem

iter

iter longum faciunt. Quare Bulimos a fame quidem inchoat, sed non habet eam amplius adjunctam, ut docet Galenus 2. *Aphor. comm.* 21.

De Nausea demum, & fastidio certorum ciborum tres causas tradit Sennertus. Primo peculiarem ventriculi constitutionem a primo ortu contractam, & sæpe ab imaginatione Matrum procedentem, quæ cum gravidæ essent, certos cibos fastidierunt, atque hujus generis nonnullos ego novi. Secundo consuetudinem: sicut enim ab ineunte pueritia assuescimus, ita hos, vel alios cibos appetere, aut nauseare solemus. Tertio imaginationem: quibus enim cibi semel displicuerunt ex impresso illorum menti phantasmate, deinceps quoque fastidiuntur, quos si inscii comedant, minime nauseant; at assumptos regerunt, si de illis moneantur. Sunt qui, licet meribibuli forent, a cathartico in vino assumpto, in posterum abstemii evaserint, vinum, vinique odorem aversantes. Est adhuc in vivis, qui cum ex carne suilla pinguiori aliquando cibum evomuisset, nunc si alium pinguia comedentem aspiciat, ad nauseam, & vomitum illico concitatur. Hoc pacto aliquibus etiam accidere comperimus, ut aspectu, vel odore medicamenti purgantis alvo turbentur, & stomacho, cum vomitu, & iteratis dejectionibus, quia ab ejuscemodi genere medicamentum passi alias sunt consimiles corporis turbationes.

Pract. l. 3. p. 1. s. 2. c. 3.

Quamvis aucta fames nullum plerumque periculum minetur, si tamen cum aliis ægritudinibus jungatur, vel illas consequatur, mala censenda est; Hinc hecticæ febri consociata non sine periculo est; & in aliis morbis obstructiones parit, vel cruditates, adeoque illorum longitudinem, vel cœliacum morbum, aut assiduam vomendi necessitatem. Adhuc periculosior est Bulimos ob insequentem animi defectionem, atque eo magis, si alios morbos, & præsertim chronicos consequatur. Anorexia etiam mala est, nam 2. *Aphor.* dicitur, in quovis morbo mente constare, & bene se habere ad ea, quæ offeruntur, bonum; contra vero se habere, malum. Et 7. *Aphor.* 6. in morbo diuturno fastidium cibi, & dejectiones syncerae, malum. Malacia in gravidis partu sæpissime definit; in cæteris vero Pica, præter obstructionem, affert cachexiam, chlorosim, aliaque mala sane gravissima.

Quoniam ergo famem lædi contingit ob acidi fermenti vitium, defectum, aut excessum, remedia Medici præscribunt, quæ illi excedenti infringendo, temperandoque, deficienti cumulando, & acuendo, ac depravato, vitiatoque repurgando, corrigendoque idonea sint. Franciscus Sylvius in fame adaucta exhibet salia ex lixivio elicita, tum fixa, tum volatilia, corallia, margaritas, oculos cancrorum, cretam, lapidem hæmatitem, succinum, chalibem limatum, quæ acidum infringunt; itemque pinguia, & oleosa, quæ idem obtundunt: nec non spiritum vini, & tincturas aromatum, quæ temperant: & aquea, quæ diluunt; abstinendo interim ab acidis, sicut etiam a purgantibus, a quibus testatur irritari potius cum summis torminibus, quam evacuari noxios acidos humores. In Fame diminuta, vel abolita, quæ pituitosum, viscosumque succum attenuant, ut sunt acida, sale tam fixo, quam volatili prædita, & omnis generis aromata; sic etiam purgantia, ut colocynthis, turpethum, hermodactyli, mercurius tam præcipitatus, quam sublimatus. Si bilis pinguior in causa morbi fuerit, commendat elixir proprietatis, absinthium, & vinum, in quo illud sit infusum, vel etiam calamintha montana, amaracus, rosmarinus, hyssopus, salvia; mox vero eamdem bilem evacuantia, per vomitum quidem, crocum metallorum, vitrum antimonii, atque inde præparatam sapam vomitoriam, oxysaccharum, vel oxymel; per alvum vero, rhabarbarum, scammonium, tamarindos. In Fame depravata præscribit sanguinem, cæterosque humores mundantia, præsertim salia volatilia, & menses provocantia, (a quibus suppressis frequentissime Pica fœminis contingit) ac sudores blande moventia, ut antimonium diaphoreticum, bezoardicum minerale.

V. Schr. in pharmac.

Hartmanno laudatur in ciborum fastidio spiritus vitrioli philosophicus in aqua menthæ, aut acetosæ, in vino, vel jure; atque in Bulimo, in succo mali punici, syr. limonii, & acidi citrii, vel cum tinctura rosarum. Externe vero, epithema ex vino Cretico, & aceto, cum crusta panis pulvere caryophyllorum aspersa, & aliquoties calide supra ventriculum apposita. Appetitum caninum autem adimi, per essentiam melissæ cum spiritu vini extractam, ad cochleare unum, cum aliquot guttis olei cari; itemque per vitellos ovorum aqua ad ignem induratos, & sæpius comestos. Postremo ad Picam, prodesse aquam cin-

cinnamomi, & corticum malorum aureorum, sal eorumdem, cum magisterio coralliorum, & margaritarum.

Obs. 1. Apud Riverium *in observationibus communicatis* a Pachequo describitur hoc decoctum tamquam efficacissimum, quod habet: *fol. agrim. absinth. vulg. & centaur. minor. m. ß.* hæc decoquuntur, & expressus liquor ad selibram cum pauco saccharo exhibetur. At verendum, ne præ nimio amarore potari nequeat.

In Append. Hydrel. c.12. Angelus Sala conficit aquam vitæ menthæ ex foliis illius, spiritu vini, & aqua communi cum saccharo, quam mirabilem prædicat in pluribus ægritudinibus, sed potissimum in appetitu promovendo, & ciborum coctione adjuvanda. Ex eadem mentha elicitur essentia in hunc eumdem usum, sicut etiam essentia absinthii, & spiritus mastiches. Ex gingibere, cinnamomo, & galanga, paris virtutis remedia colliguntur. Refert Borellus *cent.1. obs.41.* Civem quemdam Monspeliensem famam sibi comparasse syrupo absinthii purgante, quem non differre ait ab eo, qui in Officinis paratur, nisi additione modica Rhei electi, & absinthii collectione mense Majo ante Solis ortum, ut scilicet simul cum illo ros colligatur. Efficacem quoque nonnulli experti sunt bolum ex *terebint. Ven. dr. ij. mastich. dr. ß. & aromat. ros. scr. ß.* quo remedio nullum ex internis valentius testatur Zecchius. At Prævotius mastichem ad dr.j. in ovo sorbili, addito cinnamomo, vel zingibere propinat. A Quercetano commendatur pulvis stomachicus, qui tamen potius confert in anorexia ex crudis, viscosisque succis: itemque sal Philosophorum, & Sacerdotale dictum apud Schroderum: nec non spiritus vini stomachicus, & aqua stomachica calida Mynsicht. Conferunt etiam electuarium baccarum juniperi, syrupus de mentha, diacurcuma, diagalanga, diacinnamomum.

Effrænatam appetentiam Vini potum solvere scribit Hippocrates 2. *Aph.*21. atque efficacius, si in eo salvia, melissa, absinthium, fuerint infusa; unde vinum salviatum commendatur a Sennerto. Temperat eamdem pulvis descriptus a Deckers
L.4. c.4. L.4. c.1. in *notis ad Praxim Barbett.* qui constat coralliis rubris præparatis, antimonio diaphoretico, cinnamomo acuto, & saccharo albo. Idem præstat ambra grisea in
Prax. l. 9 c.2. ovo sorbili ex Riverio. At pinguia alimenta tutiora erunt.

In Bulimo quam citius fieri potest reficiatur æger, præsertim intrita panis ex vino veteri, & odorifero. Aquam carbunculi Imper. Maximiliani cum vino commendat Sennertus. Naribus vero adhibeantur aquæ odoriferæ, acetum, vinum, ejusque spiritus, atque alia in syncope relata. V. lib. Instit. 3.f.3. c.5

Quod si a vermibus immodica appetentia oriatur, ut refert Trallianus, hieræ usum salutarem ipsemet expertus est. Succus etiam Nasturtii creditur efficacissimus. Pulvis vero aloes cum felle Tauri mixtus, & umbilico impositus, fertur vermes enecare. At quæ ex Mercurio conficiuntur, efficaciora sunt, de quibus alias. L.7.c.1.

Ex morbis chronicis, inedia diuturna, & immodicis evacuationibus, lente reficiendi erunt ægroti: inquit enim Hipp.2. *Aphor.*7. *Quæ longo tempore extenuata sunt corpora, lente reficere oportet.* Cæterum appetentia ab his proveniens morbosa dicenda non est, cum sponte sua temperetur ab instaurato corpore.

Ad depravatum appetitum, & Picam, prodesse dicuntur syrupus menthæ, & cydoniorum, cum aqua cinnamomi, electuarium corticum malorum aureorum, aqua pampinorum vitis albæ, seu bryoniæ, quam etiam propinandam pregnanti consulit Hartmannus, ne ex frustrato desiderio aliquid mali fœtui contingat. Semina citrii saccharo incrustata pro pauperibus laudat Frid. Hofmannus: itemque decoctum polygoni, & anethi, ac majoris chamæmeli ex Michaele. Et Horatius Augenius semina ammeos ad semidrachmam per quatriduum. Verum remedia ex chalybe cæteris antecellunt, nisi tamen patiens utero gerat. Sed de his latius, cum de morbis mulierum agemus.

Pari modo Sitis, non secus ac Fames, lædi potest: crebrius vero augetur; nonnumquam etiam minuitur; & interdum quoque, licet raro, prorsus aboletur, neque solum in delirantibus, verum etiam in bene, & mente valentibus. Est mihi notus Sacerdos, qui cum alioqui avide famescat, & comedat, per hebdomadas tamen nil potat, & si aliquando, potius amicorum suasu, quam ex Ventriculi indigentia, tantillum bibit, nec umquam se sitire fatetur. Alium refert Platerus a teneris annis nihil penitus bibisse. Depravatæ autem Sitis, qua quis potum omnino naturæ dissentaneum, & insuetum appetat, exempla non suppetunt; nam qui memorantur Mercurium crudum, urinam, similesque liquores sorbuisse, non ex proprio illorum appetitu, sed casu, aut errore,

rore, vel etiam necessitate cogente ad id ducti, impulsique referuntur.

1. de simpl. med. fac. cap. 30. Augeri sitim scribit Galenus, vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiam. Ob humorum inopiam quidem, ex laboribus, vigiliis, sudoribus, cæterisque evacuationibus immodicis; ob caloris copiam vero, ex febribus præsertim ardentibus, inflammationibus internis, aere æstivo, cibis calefacientibus, & exsiccantibus, potissimum sale, & pipere conditis, medicamentis purgantibus, venenis erodentibus, & inflammantibus, aliisque. At qui Sitim in hydropicis consideraverit, quæ nec ab humiditatis inopia, neque a caloris copia dependet, proculdubio alias Sitis causas sciscitari cogetur.

Sylvius Deleboe auctam Sitim fieri ait a bile acriore in tenue intestinum delata, ibidemque cum succo pancreatico ita effervescente, ut inde halitus salsi ad fauces eleventur, atque ariditatis sensum inferant; & si per vasa lactea ad cor penetrent, & sanguinem nimia salsugine inficiant, salivam salsam, vel acrem gignent, Sitim potius augentem, quam temperantem.

Verum citra salsos halitus, salitamque salivam sæpissime sitimus, ut a cantu, nimia locutione, terrore, motu; quin & febrientes, pulmonarii, renibus affecti, absq; eo quod salsedinem in faucibus percipiant, ingenti Siti cruciantur. Nec insuper perpetuo Ventriculus in morbosa Siti afficitur; sed plerumque Pulmo, imo Aristoteles hunc potius Sitis sedem constituere videtur, atque eos, qui thorace ampliore, longiorique a nativitate sunt prædicti, Siti magis infestari docet, sicut Fame, qui latiorem ventrem nacti sunt. Hippocrates etiam & Galenus per laryngis rimam aliquid potulenti in tracheam, & Pulmones delabi fassi sunt ad eosdem irrorandos; hinc tunc Sitim extinctam experimur, cum guttur permaduerit: & quidem per ductus illos aquosos nuperrime Anatomicorum solertia detectos, qui per jugulum ad utrumque asperæ arteriæ latus serpunt, atque œsophago superincumbunt, & linguæ salivarium rorem suggerunt. Hac de causa notat Hippocrates 4. *Aph.* 54. non multum Siti infestari eos, qui etiamsi ardenter febricitent, tussi leviter irritante tenentur; irrigata nimirum a destillante lympha larynge, & aspera arteria.

Ex Platone.

Lib. de cor. 8. de plac. Hippoc. & pl. c. 15. Plat. in Timæo.

A lymphæ itaque defectu, vel vitio, crediderim ego Sitim immodicam oriri: a defectu quidem, non solum in Ventriculo, sed etiam in Pulmonibus, totoque corpore exhaustæ; vitio vero, si eadem glutinosior, salsior, acrior, acidior reddita nequeat fauces, & guttur, imo & linguam convenienter irrorare; cum experiamur ab aresactis potissimum faucibus, & gutture, Sitim intolerabilem exoriri, Ventriculo licet elanguido, inappetente, crudis, aqueisque humoribus obsito, quem ipsimet patientes sitientem non accusant. Sæpissime etiam evenit, ut pissitando, sorbillando, & gargarizando, Sitim sedemus, quam poculis liberalioribus remittere non potuimus. Defectus lymphæ cuicumque parti contingens Sitim certe afferet, at principalius cum faucibus, & gutturi accidit, molestiorem illam efficit, imo etiamsi cunctæ partes corporis, ipseque Ventriculus plurimo scateat humore; si tamen fauces solum, & guttur exarescant, forte quia salivario rore minime irrigentur, Sitis exoritur molestissima. Sic a pastu ut plurimum sitire solemus, quamvis Ventriculus, & cibo humectante, & potu copioso sit saturus. In hydrope etiam in catarrhis, & urinæ profluvio, quia alio effunditur lympha, quam ut os, & guttur irriget, aut extra proprios ductus restagnans, glutinosior evadit, & salsedinem contrahit, Sitis intensior observatur. Fiet quoque Sitis, cum lympha deficit, & absumitur in inedia, nimia locutione, sudoribus, motibus, evacuationibus, vel cum tenax, & viscosa evadit, & glandulis faucium hæret, nec e suis ductibus extillat, vel cum salsa nimis, & acris fit in febribus, tussi cum phthisi, ubi sanguinem indebite fermentationi subjicit, & partes potius vellicat, ac exasperat, quam humefaciat, & irroret. Atque hinc tam diversimode Sitim sedari comperimus, largo haustu aquæ interdum; quandoque vino, ejusque spiritu ore abluto, & aliquando spiritu vitrioli, aut salis, sale prunellæ, aliove acido: exactissima etiam diæta; vel diaphoreticorum atque opiatorum usu: quæ cum maxime disparia sint, summam ignaris admirationem pariunt.

Quemadmodum ab his Sitis augetur, ita minuitur, vel etiam aboletur, cum lympha, & salivarius ros superabundat. Accidit quoque deficere Sitim ex hebetudine sensus, & resolutione nervorum per fauces, & guttur, aliasque partes inferiores perreptantium; vel etiam ex depravata mente, ut in Phreneticis ex Hippocrate 3. *epidem. sect.* 3. *t.* 44. Apud Gal.

Di-

Diminuta Sitis ſicuti nil mali portendit, ita neque curationem expoſcit. Abolita ſi cum delirio jungatur, delirii medelam expoſtulabit: & ſi ex reſolutione nervorum dependeat, paralyſi curata reſtituetur. Aucta igitur ſolum temperenda ſupereſt. Et quidem tribus remediorum generibus illi occurrendum putat Sylvius, videlicet aqueis, bilis ſalem diluentibus, & ad urinæ vias ducentibus: acidis ejuſdem acrimoniam retundentibus, atque invertentibus: ac oleoſis hanc eamdem lenientibus, ex ſeminibus plantarum potiſſimum elicitis.

At congruentius Sitis immodica ex defectu lymphæ, laboribus, ſudoribus, febribus abſumptæ, ſedabitur aquis acido liquore medicatis, præſertim ſi febris adjungatur de genere Ardentis, ut ſunt potiones acidulæ e ſpiritu vitrioli, ſulphuris, ſalis, aut nitri, ſucco mali citrii, aut limonii, ſale prunellæ, cæteriſque.

Si tenax, & viſcoſa lympha ſit, ut ſubinde ſalivarius ros in fauces, & guttur nequeat extillare, præter acida temperata, conferet vinum, ejuſque ſpiritus, vel ſyncerus, vel cum aqua permixtus. Proſunt quoque, quæ dentibus manſa ſalivam provocant, nec non gargariſmi ex iiſdem compoſiti cum ſale prunellæ, aut ſpiritu ſulphuris per campanam elicito.

Si ſalſa, & acris illa ſit, convenient opiata, pilulæ de cynogloſſo, de ſtyrace; diacodion, pulvis Haly cum ſyr. papaveris rhœados, & albi, de portulaca, de nymphæa, de glycyrrhiza, de violis, itemque decocto hordei ſeminum cydoniorum, L.1. tr.1. c.2. & pſyllii, aqua amyli, vel caſſiæ. In Siti a plegmate ſalſo exhibuit Rhaſis ſalitos cappares. Hæc autem locum quoque habebunt in ſiti ex diabete, cui plerique opportunam etiam exiſtimant aquam ex pulpa tamarindorum ſtillatitiam.

Si ab immoderatis evacuationibus Sitis oriatur, temperanda ſimul una Sitis, & reſtaurandum corpus erit alibilibus ſorbitionibus, documento Hippocratis 2. *Aph.* 11. V. Holler. com. in Aph. 27. 5. Facilius eſt impleri potu, ideſt humido alimento, quam cibis. Mox vero ſomnus moderate conciliandus.

Si denique Sitis cum hydrope copuletur, vel cum catarrho, proderunt diaphoretica, & diuretica, victus attenuans, & aperiens. De qua re alibi. Cæterum ad omnem Sitim proficit ex Hippocrate, os claudere, & tacere.

De læſa Chyloſi.

CHyloſis, ſeu ciborum in chylum diſſolutio, & permutatio, multipliciter etiam lædi ſolet. Gal. 1. de diff. ſympt. cap. 1. Cum aboletur dicitur ἀπεψία: cum diminuitur, βραδυπεψία: cum depravatur, ut in alios humores cibus, quam in chylum, commutetur, appellatur δυσπεψία. His tribus vitiis addit Lib. 1. prax. c. 7. Franciſcus Deleboe Sylvius quartum, cum ſcilicet citius, quam deceat, Chyloſis perficitur, licet id tunc nocuum homini exiſtimet, cum diutius perſeverat, indeque Plethora, & habitus athleticus conſequitur, ex Hippocrate valde periculoſus: quod 6. Eph. 3. ſane rariſſimum.

In abolita autem Chyloſi, cibi, quo prorſus modo ingeſti fuere; crudi, vel ſurſum, vel deorſum, egeruntur. In diminuta parumper immutantur, & ſolum in indigeſtam, phlegmaticamque materiam convertuntur, quæ ventriculo gravamen, cæteris vero viſceribus obſtructionem affert: quin & aliquando ita ſenſim cruda hæc, & tenax materia interiori ventriculi tunicæ inhæret, ut cruſtam limoſam imitetur, impediatque illius coarctationem, amplificationemque; unde appetitus infringitur, & alia plura ſymptomata inſequuntur, præſertim inflatio, tumor, & hebetudo ventriculi. In depravata commutantur in acidos, nidore graves, corruptoſque ſuccos; unde cruditates illæ emergunt, a quibus acidum eructatur, & nidoris ſpecies refertur, qualis ovorum corruptorum, vel ſimilium.

Veteres ciborum coctionem arbitrati ope caloris fieri, cruditates, & Chyloſis vitia, in ventriculi imbecillitatem, & caloris languorem retulere; quamvis cruditatem cum nidore, calori exuperanti, præſertim jecoris, attribuant. Ob externos etiam errores coctionem lædi citra ullum ventriculi vitium docet Galenus 3. *de ſympt. Cauſis cap.* 1. videlicet ob excrementa ventriculi cavum occupantia cibos ſubſtantia vitioſos, quantitate immodicos, qualitate excedentes, potiſſimum calore, aut frigore, tempore importunos, & ſine debito ordine aſſumptos; ac denique ob ſomnum, cujus defectu coctio graviter interturbatur.

Recentiores vero a Fermento Ventriculi diſſolvente vitiato ejuſmodi Chyloſis læſiones deducunt. Unde Sylvius Deleboe abolitam, & diminutam fermentationem, ſeu Chyloſim, fieri ait, nunc ipſorum alimen-

mentorum quantitate, vel qualitate excedentium culpa; nunc fermenti a defectu, aut inertia; nunc etiam a confluxu vitiosorum humorum in ventriculum. Auctam contra fermentationem promoveri a Fermento acidiori, a cibis facile fermentescentibus, & ab humoribus acido volatili præditis aliunde in ventriculum pervenientibus. Depravari vero Fermentationem, & in nidorem abire a bile acriori, nimisque volatili ad ventriculum delata; atque in acorem ab acidis humoribus, ac potissimum pancreatico acidiori, & abundantiori.

Non aliter alii causas læsæ Chylosis a succis dissolventibus, excedentibus, aut deficientibus, infractis, inertibus, commixtis, similiterve affectis deducunt; sive illi e glandulis, tunicisque Ventriculi, sive ex arteriis, aliisque ductibus, ac visceribus deferantur.

Anatome autem compertum est, Ventriculos ejusmodi languentium repertos fuisse plurimum distentos; atque in suis tunicis, plicisque relaxatos, aut villosa crusta, crassiori, densiorique obsitos: vel etiam Omento male affectos: ut est exemplum apud Galenum cujusdam gladiatoris, qui ob resectum Omentum de ventriculo, & Chylosi conquerebatur, coactus illam juvare laneis integumentis.

Non raro læsam Chylosim comitatur vomitus, vel alvi dejectio, aliquando mox a pastu, aliquando post aliquot horas. Adjungitur quoque ventriculi gravamen, ructus, inflatio, languor, inappetentia, fluctuatio, præter alia, quæ intestinis, aliisque visceribus contingere solent, incommoda: quamobrem origo plurimorum morborum cruditas esse consuevit, cum ex Hippocrate *Ventris torpor, omnium confusio, vasorum immunditia, cerebri consumptio.* 6. Epid. 1.3.

Auctam, citamque ciborum coctionem, & contra diminutam, ac depravatam Chylosim a causis externis, atque ex errore in victus genere commisso, nemo unquam medicamentis prudenter subjiciet: siquidem illa firmam salutem, roburque Ventriculi designat: hæ vero, præscripta solum convenienti diæta, vitatisque iis, e quibus venter læditur, facillime corriguntur; imo etiam sponte sua in consentaneum Naturæ usum reducuntur. Igitur tribus reliquis dumtaxat vitiis occurrendum, ne alias graviores ægritudines arcessant. Perutile autem fuerit causam primum malæ Chyloseos internoscere, & tollere; mox vero languentem Ventriculum fovere, ac roborare, dissolventesque ipsius succos, si deficiant, recreare, si inertes sint, acuere, & si ab aliis pravis humoribus inficiantur, commodis remediis repurgare.

In usu medicamentorum fermentationem promoventium proponit Sylvius acida, & tale lixivio prædita, ac per spiritum volatilem alterata: spiritum salis cohobatum, & cum spiritu vini dulcem redditum; itemque sal. tartari, succini, urinæ, & C. C. sal ammoniacum crudum, ejusque spiritum, seu sal volatile: vitatis interea cibis, potibusque fermentum Ventriculi figentibus vel obtundentibus. Speciatim vero cruditas nidorem præferens curari dicitur per bilem corrigentia, & præsertim spiritum salis dulcem: & si opus sit, etiam per eamdem evacuantia, sive per os, sive per alvum, modica tamen dosi, ne inde Cholera Morbus, vel Diarrhœa insequatur. At cruditas acida, acorem temperantia, tum quoque educentia expostulabit: in quem finem describit suum electuarium Hydragogum, & vinum quoddam medicatum, quo fermentum iners acuitur, & humores pituitosi simul emendantur.

Roborant præterea Ventriculum, & coctioni opitulantur zingiber, & nux myristica, piper, & caryophylli ante cibum, vel etiam cum ipso cibo assumpti ex Platero. Hinc diatrion pipereon insigne remedium a Galeno celebratur 8. *meth.* licet reprobetur a Tralliano. Mastiche etiam summopere prodest ad dr. j. in ovo sorbili, vel vino tribus horis ante cibum. Vinum absinthites, elixir proprietatis, aromaticum rosatum, diambra, diarhodon, & similia salutaria observata sunt; quamobrem licet acida fermentum Ventriculi mirifice acuant, cum tamen is crudis succis gravatur, atque acore inficitur, proderunt potius aromata, & amarorem præseferentia. Extractum aloes, & myrrhæ simul corriget, & sensim abradet e tunicis Ventriculi impactos ejuscemodi succos. Commendatur quoque ab Hartmanno sal ammoniacum purificatum, aqua, seu balsamum ventriculi, aqua cinnamomi, essentia melissæ, pulegii, menthæ, absinthii, & spiritus mastiches: sal absinthii, & cinnamomi. Theriaca quoque, & Mitridatium suum hic locum habent, præter alia plura passim a Medicis memorata.

Pract. 2.c.15. & obs. 1.2. V. River. cent. 4. obs. ult. de usu piperis.

Acidis succis dissolventibus acuendis usui esse

esse possunt spiritus vitrioli philosophicus, acetum esurinum, spiritus sulphuris per campanam elicitus, elixir vitrioli Mynsicht. Verum hæc moderate exhibenda, vel cum aliis stomacho utilibus, commixta. Parantur etiam ad hoc diversi generis condimenta ex rebus salitis, & acidis, una cum aromatibus, ut nimirum ab his adjutus Ventriculus arctius cibos complectatur, & suavius illos conficiat: quæ sane in cæteris hujus visceris affectibus opportuna erunt, & maxime conducibilia; unde Hippocrates 2. *Aphor.* 38. docet, *parum deteriorem cibum, aut potum, aut suaviorem, melioribus, sed minus suavibus esse præferendum*. Cæterum quamvis somnus maximo juvamento languenti Ventriculo esse soleat, non tamen exercitium omnino interdicendum erit, imo summoperè commendandum matutinis præsertim horis, & ante prandium. Unde coctioni, dissolutionique ciborum in Ventriculo somnus, & quies; distributioni vero, secretionique confert magis motus, & vigilia.

Denique si cruditati solis corrigentibus videatur satisfieri minime posse, evacuantibus quoque incumbendum per superiora, vel inferiora, prout æger uni, vel alteri evacuationi fuerit proclivior. In his autem modus servandus est, ne nimia dosi, incongruenti medicamine, & immodica ventris turbatione is gravius afficiatur, & magis elangueat. Quod si de ejus laxitate dubitetur, roborandus ille omnino erit, iis præsertim medicamentorum generibus, quæ corrugandi, adstringendique vim habere dicuntur; cydoniis scilicet myrtorum baccis, sorbis, mespilis, conditura ribium, pulvere coralliorum rubrorum, terra Armenia, cholcotare vitrioli, aliisque. Narcotica vero vitanda, vel parce admodum, & cum aliis permiscenda, ob Ventriculi languorem; vel solum usurpentur opiata leviora, theriaca recens, diascordium, philonium.

Inflatio, & ructus non dissimiliter curantur, præter ea, quæ dicentur inferius de Hyppocondriaca affectione.

De Cholera Morbo.

CHoleram ab humore Cholerico, seu bilioso dictam putat Galenus; Trallianus vero ab intestinis, quæ χολάδες Veteribus appellabantur. Vocamus autem morbum illum, in quo simul dejectio, & vomitus patientem torquent, & præterea ventris inflatio: sæpe etiam crura, manusque contrahuntur, urget sitis, anima deficit, ut loquitur Celsus. Neque vero omnino necesse est, ut quam vocant bilem, solum ægrotantes egerant, cum & varii, ac difformes humores expurgari possint, flavi, virides, atri, dummodo acres, mordacesque sint, una simul Ventriculum, & intestina lancinantes. Cum autem soli flatus supra, & infra cum impetu erumpunt, impropria, & sicca Cholera nuncupatur.

(Margin: 2. met. 2. Lib. 7. c. 14. — Lib. 4 c. 11. — Hipp. de rat. Vict. in acut.)

Hujus morbi causam ad humorem cholericum, seu biliosum Galenus refert. At ejus origo censetur aliis acer quicumque, & pravus humor, sive in Ventriculo genitus ex corruptis cibis, præsertim horariis dictis, aut venenosis, sive qui ex adjacentibus visceribus confluxerit. Quanquam Isbrandus Diemerbr. nunquam ejuscemodi humorem in Ventriculo generari arbitratur, sed e folliculo fellis, poro bilario, aliisque vicinis locis in duodenum erumpere; mox vero partim per ventriculum, partim per reliqua intestina protrudi. Sylvius vero a succo tum bilario, tum pancreatico violenter fermentescentibus una cum saliva vitiata, in intestino tenui, irritationem primum, & turbationem intestinorum, mox etiam ventriculi subversionem cum præcordiorum anxietate, concitari ait, indeque Choleram morbum oriri, quem frequenter quoque horarios fructus, cerasa, pruna, melones, mala persica excitare notat. Nec improbandus Helmontius, qui Pyloro ejusmodi vitium attribuit, in cujus gratiam referenda huc sunt, quæ alibi memoravimus, cum de Vomitu.

(Margin: V. Hipp. 7. epid. & Gal. de cibis boni, & mali succ. c. 4. — anat. l. 1. cap. 5. — Lib. 1. prax. c. 15.)

Verum quotquot hactenus Cholera affectos vidimus, omnes a cibis, vel pravis, vel immodicis in ventriculo corruptis, vel in tenui intestino depravatis, violentam hanc alvi, & stomachi turbationem, egestionemque passi sunt, præter eos, qui a catharticis potentioribus hypercatharsim superam simul, & inferam subiere. Semel autem corruptus cibus fermenti vice alios ex aliis partibus confluentes humores inficit, & depravat unde tam ingens, & iterata heterogeneorum humorum evacuatio in hoc affectu aliquando contingit. Porro ab his potissimum Choleram morbum induci advertit Hippocrates 7. *epidem.* 90. nempe ex usu carnis suillæ crudioris, cicerum, sæpiæ, locustarum, gammarorum, olerumque, maxime porri, & cæparum; itemque ex lactucis coctis, brassica, lapatho,

patho, bellariis, pomis, cucumere, pepone, & potione ex vino, & lacte mixtis, eruo, & polenta recenti; pariterque ex ebrietate, & insolatione.

V. Celf. l. c. Tanta autem plerumque est hujus morbi sævitia, ut ægros brevi interimat, sive quod immodicam hanc evacuationem vires sufferre non possint; sive, quod lacessita viscera flaccescant, aut inflammentur; sive, quod sanguis etiam ex immensa illa evacuatione dissolutus, simulque infectus exhauriatur; sive, quod delaxatus tandem venter nequeat corruptos humores egerere, qui propterea detenti, præcordia, imo & cor ipsum inquinent, ac suffocent; sive demum (ut existimat Sylvius) quia inanito felleo humore, desinit vitalis fermentatio. Hinc recte monet Trallianus in hoc affectu exiguam etiam, & levem curandi moram pessimam esse. Observat autem Galenus quibusdam salutarem illum esse, repurgato nimirum exinde corpore a multitudine gravantium humorum: quod & Nos in quodam Adolescente fere ab infantia exploratum habemus; is enim per certa intervalla vomitu, & dejectione, tantam humorum colore, & sapore differentium copiam egerit, ut neque tantillum cibi sumere possit, post triduum vero sensim convalescit, ac sedato vomitu, intermissaque alvi turbatione, alimenta capit, atque in pristinum restituitur: quod autem admirabilius est, hæreditariam a Patre hujusmodi Choleram ejus mater attestatur.

Lib. 2. prax. c. 39. n. 6. L. 7. c. 14. 7. meth. c. 11.

Cum igitur in hoc morbo cunctatio periculosa sit, quam citissime succurendum, scilicet causæ remotione, correctioneque; mox vero vomitus, & dejectionis temperatione, ac virium restauratione. Licebit autem aliquando, blandioribus tamen medicamentis, vomitum, aut ventris subductionem promovere, cum natura videbitur cunctabunda, & æger gravamen in ventriculo persentiet: at in reliquis satius erit abstinere, & solis corrigentibus uti, quibus retundatur vis, & molestia irritantis humoris: idque potissimum observandum, si vires ferendo non sint: nam in turbationibus alvi, & vomitibus ultroneis, si talia purgentur, qualia oportet, confert, & leviter ferunt. Opiata communi voto commendantur, theriaca recens, diascordium, philonium, ut in curatione Vomitus dictum est.

V. Hipp. 5. epid. in hist. Vir. Athen. Vall. & Prosp. Mart. 2. Aph. 2.

Sedato vomitu, virium refectioni deinceps incumbendum, nec tamen subito, & immoderate, sed paulatim, ne gravamen inde sequatur; atque interea tum extrinsecus, tum intrinsecus fovendus venter erit. Vinum Celso commendatur, sed tenue, & odoratum cum aqua frigida mixtum: refert præterea Erasistratum, qui primo tribus vini guttis, aut quinis aspergendam potionem esse dixit, deinde paulatim merum adjiciendum. Scribitque Trallianus multos solo vino præter spem evasisse, & quidem si calidum illud exhibeatur, præsentaneum remedium est, cum & calidas potiones unice prodesse, & si reliqua omnia æger evomat, advertit Aretæus. A vino etiam, cui lapis porcinus infusus sit, testatur Bontius apud Du-Hamel Choleram morbum sanari.

2. Acut. c. 4.

Petrus Jo: Faber aceto rosaceo ex aqua fontis, compescendum vomitum esse consulit, ter, aut quater iterato; deinde suadet tincturam violarum cum syrupo violaceo. Riverius etiam exycrati exhibitione Vomitum, & alvi profluvium in fœmina quadam statim cohibuit. Et Langius, cui quoque assentitur Sennertus, prætentissimum, & probatissimum in Cholera humida remedium testatur esse crystallum ad semidrachmam exhibitum, præsertim in succo citrii, & berberum, ut vult Henricus ab Heers. Et Panarolus vomitum, & dejectionem sanguineam ad virium jacturam usque cum sudore frigido compescuit lapide hæmatite in succo punicorum. Reliqui demum omnes refrigerantibus, & acidis universaliter insistunt. Verum hæc opportuna erunt ad humorum acritudinem temperandam, atque in sedanda Cholera in picrocholis.

Cent. 4. obs. 8. L. 3. p. 5. f. 2 c. 13. Obs. 1. Pentec. obs. 11.

Si maligna febris affectum hunc comitetur, Bezoardica proderunt, & antimonium diaphoreticum, magisterium coralliorum, C. C. ustum, bolus Armenia, terra sigillata, ebur, crocus Martis, tormentilla, bistorta, & alia hujus generis.

Cæterum quæcumque stomachum roborant, non levem opem in hac affectione præstabunt, præsertim vero, quæ ex mentha conficiuntur, ex absinthio, & mastiche.

Ad siccam vero, quam appellant Choleram, itemque ad ructus, rugitus, & tormina ventris, quæ communem videntur habere conditionem, & causam eamdem, conferunt flatus discutientia, diacinnamomum, dianisum, diacuminum, diatrionpipereon, diambra, philonium utrumque, theriaca, mithridatium. Commendatur a Sylvio spiritus nitri in aqua fœniculi, & syrupo menthæ; itemque spiritus carminativus ab eodem descriptus. Aliis ambra efficacissima

Lib. 1. prax. c. 9. n. 29.

sima dicitur cum quadruplo facchari. Aliis vinum Malvaticum, & Cretense, in quo fœniculi, & petroselini semina, aut frondes incocta sint. Præcellit vero oleum cinnamomi, & essentia caryophyllorum, ac rorismarini. Rusticis familiare est allium coctum cum ruta: quæ nisi profuerint, etiam enemata ex iisdem parata sunt in usu.
A Text. 194. inferius. Hippocrates 4. *de rat. vit. in acut.* Cholerae siccæ medelam describit per usum clysterum, vini meracioris, olei, & lactis Asinæ, præter somnum, quem illi conferentem esse dicit.

De Affectibus intestinorum.

Et primo

De Lienteria, & Cœliaca Affectione.

Laxatur quandoque plus justo alvus, & non solum excrementa, aut humores sive vitiosos, sive salutares, sed & cibos indigestos, aut vix mutatos intempestive deponit; unde Lienteria, & Cœliaca affectio exoriuntur; quæ licet ventriculo sæpenumero quoque debeantur; frequentius tamen intestinorum culpa contingunt, ut propterea Hippocrati sub nomine lævitatis intestinorum vocitentur. Hæc namque, & præsertim tenuia, interius rugosa, glandulis innumerabilibus exiguis incrustantur, quibus nimirum vasorum illuc repentium oscula obturantur, & transiens chylus propterea inhærens, a lacteis venis excipitur; si vero emuncta, & complanata villosam istiusmodi crustam, obliteratis nempe glandulis, amiserint, lævorem adepta, chylo sine ulla mora præterlabente, hujus ægritudinis sunt causa. Unde Lien-
1Com 1. n. 9. aph. & de di-
ftin. c. 4. teria dicitur Galeno celer esculentorum, potulentorumque exitus, qua talia dejiciuntur, qualia fuere devorata.

At mirum sane quam discordes in natura, & causis Lienterici, & Cœliaci fluxus Authores fuerint. Imbecillitati ventriculi, ut coquere, & retinere nequeat, illos An-
V. Fenet. Pat. l. 6. c. 10. tiquiores attribuere. Alii Lienteriam a ventriculo nec concoquente, nec retinente cibos; Cœliacam vero affectionem a venis lacteis obstructis, atque a mala distributio-
V. Ballo. in epidem. Diemerb. 1. Anat. c. 8. Ex Cent. rod. Feyer. ne pendere opinati sunt. Alii mesenterium, ejusque glandulas crassiori chylo turgidas, aut etiam tuberculis obsitas hujus mali causam constituerunt. Placuit quibusdam excretionis istius celerioris vitium glandulis intestinorum, aut laxioribus, aut justo densioribus adscribere; ac nonnullis aliis, in consortium venas Mesenterii, aut lacteas advocare. Neque defuerunt, qui Silv. l. 1. c. 16.
& jecur, lienem, aut pancreas, tumoribus, ac scirrho affecta, in hujus mali causam concurrere sint arbitrati.

Verum ex quacumque causa cibi indigesti remaneant, aut jam confecti non distribuantur, nec in venas lacteas, & glandulas lumbares permeent, hæc ægritudo exoritur. Si namque laxetur ventriculus, suasque fibras amittat, dissolventes fucci desint, vel hebescant; pylorus, aut Ventriculi fundum a recepto cibo, aliique succis proritetur; intestina laxiora fiant, aut ipsorum glandulæ, ac villosa crusta obdurescat, vel obstruatur; comprimantur, constipentur, vel flaccescant venæ lacteæ, cum adjunctis glandulis mesenterii; si succus pancreaticus, & bilis debitam fermentationem non ineant, aut alteruter acidior, acrior, glutinosior, aliove modo intemperantior fiat, & reliqua, si quæ sunt, dissoluti ni, distributionique necessaria, vitium incurrant, quo minus suo munere defungantur, Lientericus, & Cœliacus fluxus procul dubio accidet; unde uniuscujusque sententia, & observatio, super hac re, vera esse poterit.

Hinc propterea cum cibus indigestus egeritur, vitium ventriculi, & succorum dissolventium designabit. At vero si mutatus in chylum dejiciatur, malam potius secretionem denotabit, provenientem a succorum in tenuia intestina confluentium defectu, vel inertia, unde purior chyli portio ab inutili minime secernatur; vel etiam ex obstructis, obduratisque glandulis intestinorum, lacteisque tubulis, purioris chyli ingressum impedientibus. Mutatus denique in alios humores, corruptionem, indebitamque fermentationem in utrisque significabit: Num autem ab hac, vel illa ex prænarratis causis dependeat, sedulus Medicus ex adjunctis aliis tum symptomatis, tum ægritudinibus conficiet.

Quanti autem periculi sint ejusmodi fluxus, satis perspectum fiet ex eo, quod inde vires sensim labascant, & corpus universum contabescat: quamobrem si alium affectum, & præsertim chronicum, insequantur, lethum prænunciabunt; aut hærente alicubi in glandulis, & lacteis mesenterii permixto cum fæcibus chylo, ventosam hydropisim, & cachexiam adducent. Ab externis vero causis exorti, crudis præsertim, aut fugacibus alimentis, minus mali

sunt, nam sponte sua salubriter terminantur, redditis iis, quæ ventrem aggravant. Notabile quoque est, quod scribit Hippoc. *6. Aph.* 1. Ructum acidum longis lævitatibus intestinorum supervenientem, bonum signum esse: quoniam exinde inchoari ciborum coctionem significatur, quam ab acidis succis proficisci, alibi notatum est.

Medelam quidem admittent variam Lienteria, & Cœliaca affectio pro varietate causarum. Ventriculi languorem, & succorum fermentationem, dissolutionemque promoventium inertiam si consequantur, remedia expostulabuntur roborantia, & succos prædictos acuentia superius relata: Et si ab inflammatione, ulcere, acribusve humoribus Ventriculus ad depositionem ciborum fortasse proritetur, huc revocanda erunt, quæ inflammationi curandæ, & humoribus corrigendis, educendisque conferentia jam antea dicta sunt. A secretione læsa, convenient, quæ bilem acuunt, & augent, ut sunt amara ex aromatibus selecta.

Obstructionem viarum lactearum, tumoresque glandularum, & villosam crustam intestinorum crassiorem redditam emendabunt, deobstruentia, & attenuantia, simulque, si opus sit, evacuantia. Aromata optima sunt, quæque potissimum sub-amara observantur; vitentur vero oleosa, & pinguia, itemque acida, quæ si fortassis grata Ventriculo videantur, parce, & cum aromatibus permixta exhibere licebit: cæterum nocua in his existimanda sunt.

Villosam intestinorum crustam abrasam consequens Lienteria, ut aliquando ex Dysenteria evenire advertit Sylvius, insanabilis ab eodem reputatur, cum nulla medicamenta norit, quæ crustam illam renovare valeant, & quidem talem, quæ transitum concedat chylo ad lacteas venas propellendo: proderunt autem, quæ vulgo adstringentia dicuntur, & austera, vel sola, vel cum aliis commixta, præsertim opiatis.

Lib. 1. prax. c. 15. & tr. 5. append.

Cæterum fluenti alvo indiscriminatim opitulantur, quæ stomachum roborare superius sunt memorata: itemque bolus Armenia, terra sigillata, colchotar vitrioli, crocus Martis, C. C. ustum, corallia, tormentilla, bistorta, ribes, baccæ myrteæ. Saccharo rosʃ. veteri stetisse Lienteriam in sene fatetur Forestus: eodemque cum theriaca optima, & succo cydoniorum in forma electuarii redacto curatum alium testatur Amatus Lusitanus. Cum conditura rosarum punicarum miscet Sylvius Deleboe diascordium Fracastorii, confectionem hyacinth. terram sigillatam, & sanguinem draconis. Commendatur ab aliis Mithridatium ad dr. j. cum scr. ß. croci Martis. Hepar lupi magnificat Hartmannus cum eodem mithridatio, additis magisterio coralliorum, C. C. usto, & mastiche. Ab electuario ex baccis juniperi descriptione Paracelsi, & croco Martis magnum juvamentum non raro prodiit. Aqua cinnamomi efficacissima quoque est, & longe efficacior illius essentia, & elæosaccharum. Pulvis, aut sal pelliculæ interioris ventriculi gallorum optimus etiam plerisque dicitur in cibis.

Lib. 21. obs. 24.

Cent. 2. cur. 56.

Externe vero confert emplastrum ex Tacamahaca, mastiche, stypticum Mynsicht, Jo: de Prochyte, ex crusta panis cum succo, vel pulvere menthæ, & absinthii, mastiche, & nuce myristica. Olea insuper, & essentiæ inde elicitæ valde etiam prosunt.

Cibis interea ægrotus minime gravetur, sed pauca exhibeantur, sæpius tamen, & grata Ventriculo. Liquor expressus ex carnibus assis, cum aromatibus & succo cydoniorum, vel cerasorum laureorum subacidorum conditus salutaris est. Aliquando memini sanatum vidisse lientericum graviter affectum sumpta halece salita aceto inspersa. Memorantur alii non dissimiliter curati, appetitis prius, mox comestis rebus insuetis, & extraordinariis. At de his latius in sequentibus.

De Diarrhœa, & Dysenteria.

CUm liquidius, quam ex consuetudine Alvus, haud cibum, vel chylum, sed humores reddit, cum dolore, febre, siti, ciborum fastidio, torminibus, iteratisque cum interdiu, tum noctu molestissimis dejectionibus, unde vires sensim consumuntur, & corpus extenuatur: quin & aliquando, ingravescente in dies morbo, emunguntur intestinorum glandulæ, & albicans illorum crusta abraditur, unaque simul cum variegatis humoribus egeritur, quam tandem consequuntur cruentæ evacuationes, quæ modo cum liquidis fæcibus, modo cum quibusdam, quasi mucosis, comparent, & interdum simul quædam carnosa, seu membranacea descendunt: quare frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano &c, & cum eodem colore exiguum quid emittitur, atque eo quoque cruciatus intenditur; Diarrhœa primum, mox etiam Dysenteria exoriuntur, Morbi plane acer- Cels. l. 4. c. 15.

bissimi

bilissimi æque, ac periculosissimi, immo sæpenumero lethales.

Species Diarrhœæ plures recensentur a veteribus. Alia enim a fluente chylo: Alia ab humoribus, & præsertim biliosis: Alia ab eliquatis carnibus. Sic pariter alia a Mesenterio, alia a ventriculo, alia ab Hepate, Liene, Utero, Cerebro, itemque a vermibus, a pharmaco, a veneno.

Lib. 1. prax. c. 12. Verum fluxus omnes Alvi distinguit congruentius Deleboe Sylvius in Lientericum, cum alimenta cruda egeruntur: in Ictericium, seu Cœliacam affectionem, cum alimenta fermentata, non tamen secreta, & in chylum, fœcesque separata excernuntur: in Chylosum, cum alimenta tum fermentata, tum in chylum, fæcesque secreta, sed simul adhuc confusa deponuntur: in Biliosum, cum humores biliosi repurgantur: in Pituitosum, cum crassi, & viscosi, vel etiam tenues, ac serosi evacuantur: in Pinguem, seu unguentosum, cum pinguia, & oleosa dejiciuntur; in Cruentum, vel purum, ut in hæmorrhoidibus; vel loturæ carnium simile, ut in fluxu Hepatico dicto; & demum in Purulentum, seu taniosum, ut in Dysenteria, & Tenesmo graviori.

At quamvis Diarrhœæ nomen latiori significatione comprehendat omnem fluxum, & specialius qui ex alvo liquidiori provenit, sumitur nihilominus hoc loco pro eo, qui humorum est, & præsertim acrium, cum dolore intestinorum & febre, quique nisi opportune sedetur, mox comitem trahit Dysenteriam, cum torminibus ventris, strigmetorum, & cruoris frequenti evacuatione conjunctam. Cæteros vero alvi fluxus peculiari nomine donatos, partim supra cum de Lienteria, & Cœliaca affectione; partim infra cum de fluxu Hepatico, & alibi examinabimus. Qui autem a cerebro procedere putatur, Schneiderus in sanguinem refert per intestinorum arterias recrementa alba, & spumosa repurgantem. Lib. de Catarrh. spec.

Hanc itaque Diarrhœam ab acribus, acidisque humoribus dolorem simul, & irritamentum intestinis afferentibus pendere in confesso est apud omnes. Hos autem licet antiqui Jecori ad calidum intemperato adscripserint; Ratio tamen, & experimentum contrarium evincit: neque enim in Mesenterium quidquam e Jecore per venas effluit; neque si efflueret, aliud quid a sanguine esset, cum tamen alii humores per alvum efferantur in Diarrhœis, qui certe si e venis exilirent, hæmorrhagiam perennem parerent: at vero ligatis venis per mesenterium, & intestina perreptantibus, infra, non supra ligaturam sanguis restagnat. Experimento etiam constitit, nullam inflammationem in Hepate observatam, nullumque ardorem, aut dolorem, quæ sane febrim attulissent vehementissimam, cum cæteroqui sæpenumero Diarrhœæ sine febri fiant. Humores pariter excreti virides, seu porracei, atri, flavi, variegati, non leve etiam argumentum præbent illæsi Jecoris, quia cum tanta humorum corruptione, & pravitate, quanta dicitur ab illis haberi, minime posset diu innoxium, & vita constare.

Probabile itaque magis est ejusmodi fluxus frequentes, dolorificos, & variegatos procedere a succis bilario, & pancreatico, vel ex se vitiosis, vel in tenuia intestina confluxis, ibique quantitate, aut qualitate inconvenienter commixtis, atque indebite fermentescentibus, adeoque proritantibus ad sui depositionem intestina; qui sive ab excessu bilis acrioris, sive a copia succi pancreatici acidioris redditi, nedum semetipsos depravent, chylumque pertranseuntem vitient, sed & alios quoscumque humores illuc delatos; quin etiam alimentum, & quidquid sponte, vel adigente natura eo loci deducitur, corrumpant, mucum intestinorum, & glandulas emungant, atque abradant, cruorem eliciant, & substantiam eorumdem erodant cum doloribus lancinantibus, & torminibus ferocissimis; unde fit, ut Diarrhœam pertinacem inevitabiliter Dysenteria subsequatur plerumque immedicabilis. V. Graaf. de Nat. & usu succ. pancr. 2. Isbr. Dieme. 2. Anat. cap. 2. & Vvillis. pharm. rat. s. 3. cap. 1. V. Conrad. Peyer de gland. in eff. cap 9.

Quamvis autem plerumque Dysenteria cruenta esse soleat, observata tamen aliquando incruenta est. Vvilisius enim memorat quotannis ineunte Autumno Londini sævire consuevisse popularem, & incruentam Dysenteriam, in qua aquosæ dejectiones cum torminibus, & subita virium jactura observabantur. Neque solum incruenta, sed interdum indolens quoque refertur ab Hippocrate *2. epidem. sect. 6.* & extat exemplum in *Ephemer. German. ann. 1671. observ. 43.* Pharm. rat. s. 2. c. 2.

Præter horum succorum vitium, ab abscessibus etiam, & inflammationibus viscerum naturalium, præsertim Mesenterii, Intestinorum, & glandularum, Diarrhœam, & Dysenteriam oriri, jam satis exploratum est: atque plures extant historiæ apud Th. Bartholinum, Riverium, Hildanum, Rhodium, Platerum, Fontanum, & alios.

Consueverunt potissimum humores isti vitiari a cibis, & potibus, qui facile corrumpuntur, & fermentationem immoderatam promovent, quales præsertim sunt fructus, horarii dicti, & potus nimium relaxantes, ac frigefacientes, importuna, & subita aeris inclementia e nitrosa, & boreali, in aluminosam, & austrinam constitutionem: unde non raro Dysenteriæ epidemicæ. Huc etiam accensenda est Rubigo, & Uredo supra fruges, vineasque decidua, cujus meminit Plinius *lib.* 18. *cap.* 1. *&* 28. & alibi: quamobrem infecti fructus alvum movent, & tormina pariunt, ut non semel visum in locis ad Vesevum sitis. Immoderatas pariter animi curas Diarrhœam inferre, ostendere conatur Vvillisius, per inordinatam spirituum animalium motionem, unde intestina violenter perturbentur: porro experimur ab ingenti timore alvum repente laxari.

Hipp. 2. Aphor.

Præterea non raro accidit Diarrhœas, ac Dysenterias febribus acutissimis, & mali moris accidere a vitio sanguinis; unde sicuti hæmorrhagiæ, sputa sanguinis, vomitus; ita Dysenteriæ cruentæ contingere possunt, læsis exinde potius Intestinis, ac Mesenterio cum venarum, aut arteriarum erosionibus. Internoscere vero summopere oportebit has sanguinis evacuationes ab iis, quæ ex hæmorrhoidibus accidunt, quia in hoc Medicos falli contingit: de qua relegendus Galenus 3. *de sympt. caus.* 2. *&* 2. *de loc. aff.* 5. cruenta namque evacuatio in Dysenteria frequens est, & modica, cum ventris torminibus, febreque plerumque acutissima; secus in hæmorrhoidibus.

Tradit Galenus 4. *Aph.* 26. *&* 6. *de loc. aff. cap.* 2. plures Dysenteriæ gradus ab excretorum varietate, quamobrem Diarrhœam Dysenteriæ prodromum constituit. At quam ex adiposa substantia excreta deducit, vere talem non esse alii plures, & gravissimi Auctores ex Anatome evincunt: A mucosa enim, & villosa crusta Intestinorum abrasa videri aliquando pinguem substantiam excerni docet Vvillisius, & Peyer a glandulis intestinorum derivari arbitratur; atque Sennertus viscosos esse humores ait diu in intestinis coacervatos. Insuper cruorem excerni solitum in Dysenteriis plerumque ab intestinis crassis, & præsertim a Recto manere verosimilius est; unde Dysenteriæ assiduus comes Tenesmus esse solet, quo tam crebriter coguntur patientes desidere, irrito sæpissime conatu. Accidit quoque a Mesenterio sanguinem una cum recrementis, & pure, quia fortasse ibidem substitit, effluere, atque Dysenteriam mentiri, ut nonnunquam ex Abicessibus illius maturatis, ac diruptis observatum est, quos adhuc in ipsis intestinis obortos memorat Aetius.

V. Panarol. Pentec. 1. obs. 9.

Undecumque autem ejusmodi dejectiones oriantur, (criticis tantum Diarrhœis exceptis) semper malæ existimantur: frequens enim desidendi labor insomnem facit, & periculum defectionis animi minatur. Gravius insuper erit, si quod egeritur, omnino præter naturam fuerit, unde facilius intestina possint exedi. Quare porri speciem referentes, nigras, variegatas, graveolentes egestiones pejores putat Aetius, de quibus Hippocrates 2. *prognost.* Quod si veluti caronculæ dejiciantur, vicina mors portenditur. Malum quoque est ciborum fastidium, & cum febre, (quæ tamen non semper juncta Dysenteriæ putatur Hollerio) pejus; sicut etiam Lienteria. Bonum vero dicitur, si maniacis contingat, ac lienosis: Vomitus præterea, si multo post tempore superveniat, salutaris; at secus inter initia. Cæterum *uno die fluere alvum*, inquit Celsus, *sæpe pro valetudine est, atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat: purgatur enim corpus, & quod intus læsurum erat, utiliter effunditur: periculosum est, cum ulterius producitur, etenim tormina, & febriculas excitat, viresque consumit.*

Terrab. 3. f. 1. c. 42. — 2. Prog. 14. — 4. Aph. 24. — 7. Aph. 23. — 4. Aph. 26. — 7. Aph. 78. — 7. Aph. 5. & 6. Aph. 48. — 6. Aph. 15. — Coac. prænot. — Lib. 4. c. 19.

Ab affectis præterea partibus, creduntur longe graviores Dysenteriæ, tenuium, quam crassorum intestinorum, quia in illis dolor intensior fit, cum torminibus, siti, & virium exsolatione, pro quibus internoscendis adnotat Galenus *cap.* 6. *de loc. aff.* cruorem exactius cum fæcibus commisceri, qui tamen ab intestinis crassis descendens alvi incrementis supernatare conspicitur. At hæc fallacem conjecturam exhibent, nisi ab ulcerato ano sanguis puri similis prodeat, ut in Tenesmo.

Aet. tetrab. 3. f. 1. c. 43.

Curationem denique quod attinet, illam variis, diversisque medicamentorum generibus Medici moliuntur. Et quidem, cum Dysenteria intra limites Diarrhœæ versatur, sunt, qui vomitum præcipiant, quique etiam dejectionem, ex rebus astringentibus dictis, rhabarbaro acerbo, vel modice torrefacto, tamarindis, myrobalanis, syrupo ex pluribus infusionibus rosarum punicarum. Alii ab his abstinent, at clysteriis lenientibus, & pinguibus fluentes humores retundere conantur, atque affecta

Vallesf. Massar. Angel. Sala, & River.

-in-

intestina demulcere. Alii vero, solis corrigentibus humorum acrimoniam uti malunt, ut hi in meliorem statum revocati desinant fluere, & intestinis nocere.

Lib. 3. de diæta.

Hippocrates in victus ratione, & exercitiis universam Dysenteriæ medelam collocat: cibum enim detrahit tum in prandio, tum in cœna; atque exercitia indicit vehementiora: quippe existimat a ciborum repletione illam plerumque fieri. Et alibi, lac decoctum tantummodo exhibet. At Celsus, motu inhibito, vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii sit adjecta, jejuno stomacho sorbendum præcipit, atque interea imponenda cataplasmata super ventrem, quæ reprimunt.

3 de Morb. Lib. 4. c. 15.

Atqui distinctius in his procedendum alii suadent, & cum alvi fluxus abundantes humores indicat, ut neque victus ratione exacta, neque solis corrigentibus cedat, etiam leviter evacuantibus utuntur; atque Sylvius, post alios plurimos, in hanc rem primas tribuit Rhabarbaro tosto, cui vim inesse scribit benigne evacuandi, & laxiorem alvum sua austeritate sistendi; miscet autem illud cum subdupla portione nucis myristicæ, vel cum pari dosi radicis jalapæ, & modico cinnamomi, ita tamen ut universa dosis vix drachmam attingat. Neque timendum ex torrefacto rhabarbaro empyreuma, & acritudinem excitari; nam exsolvitur, non acuitur inde rhabarbarum, atque ustione potentius corrigit, infringitque vitiosos humores: quod omnino in hoc affectu exoptandum. Timor autem omnis aberit, si rhabarbarum austeriusculum exhibeatur citra torrefactionem, cum nuce odorata, & si placuerit, etiam cum pulpa tamarindorum, quæ mirifice retundit bilis acrimoniam. Qua ratione ejusmodi medicamenta prodesse credendum, non autem, ut quidam arbitrantur, vi qua pollere dicuntur, astrictoria. Nos illo hoc pacto exhibito feliciter multoties usi fumus. Temere vero, imprudenterque a quibusdam fieri solet, qui cum comprimendæ alvo dant operam, Diarrhœa tamen, ac Dysenteria affectis in dies præscribunt cathartica largiora ex manna, syrupo rof. julapio rof. aureo, aliisque, cum solventibus decoctis ad plures uncias, quæ a bene valentibus vix sufferri possent: per hæc enim fluxus non sistitur, sed potius promovetur, ducunturque ad intestina ab aliis partibus humores medicamento commoti, ac corrupti, non sine graviori illorum affectione. Quamobrem hos merito reprehendit Fuchsius *lib. 2. Paradox. cap. 13.* atque in comprobationem Hippocratem, Galenum, aliosque veteres adducit, qui ab ejusmodi medicamentorum generibus prorsus abstinuerunt. Quæ vero adversus rhabarbarum tostum ipse affert, eluduntur a Matthiolo, qui id perutile Dysentericis evincit rationibus, & experimentis.

Lib. 1. prax. cap. 13. n. 33. & inferius.

V. Gal. de Art. cur. ad Glau. c. 14.

Qui ausi fuerunt sanguinẽ mittere, vel purgare in majora pericula ægros perduxere.

V. Valles. in 4. epid.

Apolog. adv. 2. mat. Lusit.

Si vero evacuatione non sit opus, fortasse quia vitiosos humores constat multitudine non excedere; quin imo fermento cysti felleæ, pancreati, ipsorumque ductibus, aut etiam intestinorum glandulis insito, ac subinde sensim exudanti continenter præterfluentes succos depravari, depravatosque alvum ad sui exonerationem sollicitare: tunc sedulo illi temperando, absumendoque incumbendum. Celsus Asclepiadem refert frigidissima potione usum, atque ipsemet aquæ bene frigidæ potum proponit, cum cætera non juverint. Riverius aliquando exhibuit in potu sal prunellæ ex aqua lactucæ, & portulacæ, ter in die. Sed tutius uti licebit misturis una simul roborantibus, & corrigentibus, ex aqua cinnamomi, plantaginis, consolidæ, bursæ pastoris, confectione de hyacinthis, vel diamargarit, diascordio, & similibus. Helmontius Diarrhœam sanari inquit duobus ovorum vitellis duris aceto rosaceo temperatis, & patienti exhibitis. Theriaca recens optima est, aliudve opiatum medicamentum. Summe etiam prodest electuarium baccarum myrtearum, vel rosarum punicarum cum pulvere C. C. usti, tormentillæ, bistortæ, & plantaginis ante cibum pluries iteratum: itemque pulvis coralliorum rubrorum, boli armeniæ, terræ sigillatæ, croci Martis adstringentis dicti, colchotaris vitrioli, seminum plantaginis, baccarum sambuci, thuris, mastiches, balsami Peruviani. Cera alba pyro, vel cotoneo indita, simulque excocta efficacissima est; sicut pariter gummi Arabicum, & pix, præcipue si Diarrhœa in Dysenteriam transierit: Quo casu Robertus Boyle terebinthinam cum sacchari optime in pilulas redactam mirabiliter commendat; quam, & cum mercurio dulci commixtam, egregium inquit esse antidysentericum.

Cent. 1. obs. 33.

Valler. Lib. 3. obs. 4.

Specialius autem Dysenteriæ conferre scribit Hartmannus essentiam, seu tincturam Smaragdi, essentiam croci Martis a Crollio descriptam; tincturam coralliorum, & alumen crudum ad dr. j. in aqua plantaginis dissolutum pro potu. Et Anselmus Boetius laudat etiam crystalum in tenuissimum pul-

In prax.

Lib. 2. de lap. & gem. c. 74.

pulverem redactum, & cum vino propinatum: quod & fluxum album uteri, cholericum, & cœliacum citissime compescere ait. Pulverem radicis filipendulæ ad dr. j. in vino, aut vitello ovi mirabilem prædicat Velschius ex Mercato, & Prævotio. Sanguis Leporis, qui venatu per canum morsus interiit, in vino exhibitus, speciale remedium dicitur Helmontio: ut & ungula Equi non luxuriantis in butyro frixa, deinde in pulverem contrita; si autem is lasciviat, dysenteriam magis promovere, & mortem afferre subdit. Hædi coagulum summum etiam arcanum creditur Michaeli. Priapus Cervi, vel Tauri pulveratus, vel elixus; itemque priapus Cati, & talus porcinus in calcis formam redactus; paritérque pulvis pedum perdicis tostorum ad dr. j. ex vino rubro mane, & vesperi; atque hepar Serpentis apud Fridericum Hofmannum; necnon stercus Canis ossibus nutriti cum lacte caprillo ex Fr. Joele. Brevi, & miraculo quasi curatum quemdam dysentericum testatur Borellus potu aquæ, in qua suber ebullierat: idipsum ex pulvere alius feliciter successisse refert Riverius. Usus pulveris tragacanthi ad dr. j. cum nuce myristica, & corallus, ana ad dr. ß. in ovo sorbili, præstantissimus notatur a Cratone. Recentes Dysenterias, cruentas licet, statim sanari fatetur H. Saxonia hoc pulvere, in quo sunt, *ossis sepiæ ustæ dr. ij. spongiæ pice imbutæ, & in olla crematæ, & putaminum ovorum induratorum, detracta pellicula interiori, singulorum unc. ß. margaritarum præparatarum, & boli Armeniæ singul. dr. j.* Hæc in pulverem contrita exhibentur in lacte, vel cocto, vel ignito chalybe medicato, vel etiam aqua polygoni, ad dr. j. Riverius inquit: quidam dysentericus omnia remedia respuens, solo usus est pimpinellæ decocto, cum aqua, & butyro confecto, cujus scutellam sumebat mane, & sero, & intra triduum curatus est. Commendat etiam pilulas ex bdellio alternis diebus, vel bis, aut ter in hebdomade. De Cive quodam Hafniensi meminit Bartholinus, qui selibram calidæ cerevisiæ propinabat, in qua summitates absinthii, & sal album decocta forent, nucemque odoratam tritam cochleari ultimo superbibendum dabat; atque ita innumeros curasse gloriabatur. Hinc non mirum videbitur, si Themison apud Celsum muria dura quam asperrima in his affectibus uteretur: quodque Galenus refert de eo, qui dysentericos uno sanabat die, cæpis *Cartis* nimirum cum pane exhibitis, & parco potu primum, postridie muria acerrima per inferiora infusa. Apud Borellum alia describuntur medicamenta antidysenterica; quemadmodum est aqua chalybe medicata ex decocto lentium cum pulvere fabarum, & caryophyllorum; itemque oleum olivarum cum saccharo, ac vitellis ovorum, & lac caprinum haustum cum saccharo. Verum in usu lactis cautius agendum, ne in ventriculo acescat, aut corrumpatur, monitu Hippocratis, & Tralliani.

Obs. 44.
T. Potestas Medic. & Pyrolus rector.
Lib. 4. pract. c. 3.
Cent. 1. obs. 57.
Lib. 5. Cons. 32.
Pract. p. 2. c. 19.
Cent. 3. obs. 84.
Prax. l. 10. c. 5.
Cent. 2. hist. 65.
Lib. 4. c. 15. 33. meth. 1. V. Mercurial. 1. var. lect.
cap. 4.
Qui creticas, vel cuidias exponit
Cent. 2. obs. 13.
Cent. 1. & obs. 36.

Ulcere in tenuibus intestinis hærente, commendat Sylvius apozema vulnerarium ex decocto *radicis consolidæ Sarac. foliorum pyrolæ, alchimillæ, hederæ terrestris, saniculæ maris, summitatum hyperici, rasuræ C. C. in aqua ferr. cum syrupo de althæa Fernelii, & tinctura cinnamomi, addito balsamo sulphuris anis. vel cum succini oleo parato ad guttas aliquot*. Describit etiam myxturam valde efficacem, & eclegma in eumdem finem, apud quem vide.

5. Aph. 64. l. 8. cap. 6.
Lib. 1. prax. c. 13. n. 32.

A verbasco, plantagine, sanguinaria, hyperico, & bistorta comparatur optimum sane medicamentum, cui pro usu addere solemus, vel Bezoardicum martiale, vel antimonium diaphoreticum. Succum hederæ, ut efficacissimum magnificat Hollerius. E verbasco, & sanguinaria aqua elicita, & in potum data multum valet, & si huic addatur parum aquæ juniperi, longe efficacior dicitur ad sedanda ventris tormina. Ad idem conficit Hildanus electuarium ex oleo amygdalarum dulcium, & saccharo miscello, addito modico oleo recenti vitellorum ovorum. Effert Mynsicht species diaplantaginis: & Quercetanus trageam antidysentericam. Thus demum, mastiche, succinum, tragacanthum, & gummi Arabicum; itemque sperniola, sanguis draconis, hæmatites, suber, & C. C. ustum, vel mixta, vel singulatim sumpta efficaciter prosunt. *Ex America* nuperrime advecta est radix cujusdam plantæ *Ipecacuanha, vel Ippepaquana* dictæ, quæ ad dr. ji. in pulverem contrita mirabiliter dysentericos fluxus curare dicitur: Laudatur autem quæ rufi coloris est, non alba, nec nigra.

Lib. 7. consil. Craton.
Lib. de dysent. 19.

Extrinsecus vero, pro arcano habet idem Hildanus, Argentinæ, seu Anserinæ folium plantis pedum admotum omnes Dysenterias intra XXIV. horas sistere. Eamdem herbam butyro frixam, & ventri applicitam commendat Michael, apud Hofmannum, qui & Persicariam pulsibus alligatam, ossi sacro, & umbilico, collaudat. A Martino Rulando

Cent. 7. cur. 40.

lando sedatus olim fuit dolor, & fluxus dysentericus fumo glandium quernarum in aceto asperrimo decoctarum, ano per
Cent. 5. cur. 18. sedem pertoratam excepto: pariterque sacculis ex furfuribus aceto quoque incoctis, & crebro, calideque ano applicatis. Fertur a
De util. philos. p. 2. f. 5. c. 14. Roberto Boyleo, quemdam dysentericos certo curasse fumo zingiberis itidem per anum excepto: atque alium fumum C. C. prae-
Lib. 3. observ. tulisse. Commendat Platerus lotionem pedum cum vino rubro styptico, & suffitum ex decocto radicum tapsi barbati, bistortæ, gallarum, plantaginis, rosarum punicarum, & chamæmeli in aqua ferraria. Flores rorismarini in aceto acri leviter decocti, mox expressi, & calentes ventri impositi
Lib. 4. consil. 9. mirifice prodesse dicuntur Solenandro. Si prima excrementa sanguine intincta salis manipulo misceantur, magnetica vi curare scribit Frid. Hofmannus: sicut etiam inspersso cholcotare vitrioli. Et Crollius Acori aquatici lutei radicem mense Majo effossam Amuletum hujus morbi esse docet, si appen-
Designat. rer. Hoc loc. sa feratur supra ventriculi regionem. Cardilucius etiam frustulum ligni vulnerarii, seu fraxini, excrementis cruentis intinctum in frustulum laridi infigit, ibique detinet, quousque æger convalescat.

Præterea plurimum plerique fidunt clysteribus ex rebus emollientibus, & anodynis, decocto hordei, lacte, jure, oleo, mel-
Lib. 1. eph. & epid. le, vitellis ovorum, & similibus. At Guil. Ballonius horum usum improbat: dum enim, inquit, sic intestina proluuntur, & diluuntur, mollia fiunt; unde diathesis illa, quam Galenus ῥευματικὴν vocat. Cautius procedere videtur Sylvius, qui enemata adhibet solum affectis crassis intestinis, quo scilicet illa pervadere possunt; eaque conficit ex lacte bubulo recenti, in quo chalybs ignitus extinctus sit, & terebinthina Veneta ovi vitello dissoluta, cum modico mellis ros. Tentzelius clysma describit ex jure capitis
In Ter. Bezoard. c. 4. ovini, in quo summitates hyperici, & radices tormentillæ infundit, atque tres, vel quatuor horas supra cineres calidos detinet; Idque in desperatis alvi profluviis præstantissimum esse dicit. In Ephemeridibus Germanicis anni III. describitur, & aliud enema a Luca Schrockio, ex decocto *radicis tormentillæ, & symphyti, itemque ex plantagine, bursa pastoris, equiseto, mentha rubra, rosis punicis, balaustiis, & anth. cum seminibus sumach.* cui deinde adjicit *sacch. Thom. & balsam. Peruv. cum vitell. ovi solut.* & tandem *succ. plantag. recenter express.* At paratus clyster ex simplici decocto corticum ligni juniperini virentis mirifice quibusdam profuit: sicut & qui conficitur ex solo decocto plantæ Lysimachiæ in oleo communi, vel ex decocto urticæ, centinodii, & verbasci aut cynoglossi in eodem loco. Addit quoque enematibus diascordium Barbette, & alii Theriacam, aut opium; quin immo ex ipso glandem podici inserit Fr. Joel, sed ultra horæ quadrantem in intestinis non dimittit. Guainerius vero admiscet thus, masticen, crocum, & styracem liquidam cum pauco opio. Ex Rhal. l. 4. f. 3. Lib. 5. cons. 22.

Opiatorum usus nec ab omnibus in Dysenteria commendatur. Crato enim ad illa Consult. 37. nonnisi urgente summa necessitate deveniendum esse suadet, prius tamen quam vires infractæ sint. Suspecta quoque statuit Zecchius; ni forte maxime urgeat dolor, & vigilia. De laudano autem opiato speciatim monet Th. Minadous, ejus usu Lib. 3. obs. 10. ulcera sordidiora reddi, & mortem arcessiri, referente Thonnero.

Contrarium autem testantur Horstius, & Riverius, qui ab illo plurimos sanatos memorant. Satius propterea erit opiata cum liquidis miscere, ut scilicet acritudinem succorum temperent, & citra partis affectæ noxam, aut vitiosorum humorum retentionem, (ut isti suspicantur) ventris dolorem, ac tormina sedent: quin & theriaca, ac Diascordium omnino innoxia existimanda sunt, ob maximam aromatum mixturam, tenuissimam vero opii partem. Cæterum laudanum ipsum opiatum a perita manu confectum numquam fallere visum est, si præsertim omittantur in illius compositione ea, quæ a plerisque inutiliter commiscentur. Neque insuper temere, atque cum primum alvus fluere cœperit, & gravamen in ventre ex congestis forsan humoribus percipitur, exhibendum: etenim non raro juvat per duos, aut tres dies alvum solutam habere, documento Celsi, ad repurganda excrementa ventri onerosa.

Diuretica denique, & diaphoretica miram opem dysentericis sæpe sæpius contulere. Sicut enim Vomitus ex Hippocrate 6. Aph. 15. sponte contingens a longo alvi profluvio, malum solvit; utque *lib. 2. de dieta* dicitur, alvum plus æquo fluidam sistit, quo- V. Riv. cent. 3. obs. 9. niam humores ab affectis partibus avertit; ita quia a diaphoreticis, ac diureticis, par, immo tutius emolumentum sperare licet, proculdubio utilia erunt existimanda, eoque magis si popularem, malignamque constitutionem Dysenteria consequatur. His

præ-

præterea omnino insistendum multis suadent Hildanus, Riverius, Sylvius, & Vvillisius; atque hic præ cæteris describens epidemiam Dysenteriam incruentam Londini grassatam, testatur remediis cardiacis, & calidissimis tantummodo cessisse.

Inter cætera diuretica huic morbo peculiarius conferentia creduntur decoctum granorum juniperi in vino, ex Riverio: & decoctum lumbricorum terrestrium cum carne vervecum ex Hildano. Terebinthina, ejusque spiritus, & oleum a nonnullis etiam commodatur, itemque ebur, oculi Cancrorum, decoctum cornu C. gelu coactum, aqua graminis, in qua silices igniti pluries fuerint extincti: atque id genus alia. Lib. 10. pra. c. 5. De dys. cap. 7.

Præcipua vero diaphoretica Dysentericis apta recensentur, mercurius diaphoreticus ex eodem Riverio, lapis Bezaar ex Hildano. Pariterque antimonium diaphoreticum, Bezoardicum quodcumque, præsertim solare, & martiale: Theriaca, & spiritus theriacalis, sal volatile C. C. extractum scordii, & diascordium Fracastorii, sal volatile, & pulvis ipse viperarum, aliaque plura, quæ sane non semel visa sunt in hoc morbo profuisse; præsertim si febris jungeretur mali moris; aut epidemica constitutio vigeret. Singula demum simplicia ex vegetalibus, fossilibus, & animalibus desumpta, atque huic affectui speciatim opitulantia, & ex his composita, ex pluribus collegit Sennertus, quem videsis. Cap. de Dysent.

Non dissimili modo Tenesmo (qui a Galeno inter Dysenteriæ species refertur 3. *de sympt. causis* 2.) occurrendum, cui curando vix æque præstantius remedium est Sylvio Deleboe balsamo sulphuris, si cum terebinthinæ Venetæ spiritu oleoso, vel succini, anisi ve oleo, rite fuerit comparatum, ac per se solum, vel aliis admixtum, & podiciioditum. Suffimentum ex thure commendat Matthiolus: additque præterea Forestus mastichen, semina myrti, & flores rosarum punicarum arefactarum. Suffitus conorum Abietis præsentissimum remedium dicitur Rumlero. Hinc omnia resinosa prosunt, pix, terebinthina, mastiche, thus, styrax, gummi tragacanthum, & Arabicum, myrrha. Tapsus barbatus decoctus, & suffumigatus etiam juvat cum absinthio, aneto, chamæmelo, foliis quercus, & seminibus Kermes. A Dysenteria sejunctum sæpe solis fomentis calidis sanatum vidimus, stomacho interea roborato. Quin & nonnulli insessu super lateres æstivo Sole excalefactos curati sunt. Oleum ceræ, & vitellorum ovorum quoque prodest; sicut etiam oleum hyperici ex aqua ardente distillatum: Vinumque myrrhatum, camphoratum, & aloeticum. Interne vero, oleum mastiches ad guttas aliquot in aqua menthæ, plantaginis, vel pulegii, subito Tenesmum solvere notat Hartmannus. Cæterum antidysenterica hic quoque locum habent, ut propterea plura alia congerere supersedeam.

De Alvi fluxu cruento, & Hepatico dicto.

NOn modo humores vitiosi, & a natura degeneres, sed aliquando etiam sanguis per alvum egeritur impermixtus, atque a fœcibus, cæterisque muscosis dejectionibus omnino sejunctus, & citra dolorem, aut intestinorum tormina. Fluere autem e vasis cohærentibus intestinis fere omnes ajunt; indeque hœmorrhoim oriri, qua venæ juxta anum turgidæ sanguinem fundant. Harvejus arterias ibidem adnexas inde depleri existimat, quæ arteriæ cœliacæ ramuli sunt per mesenterium, & lienem sparsi. Verisimilius tamen putat Conringius, eos, qui secundum naturam sunt, effluxus, apertis venarum orificiis fieri, eo quod solæ venæ videantur ad extrema partium hiare, arteriarum finibus conjunctæ. Et Rolfinckius *in dissert. Anatom.* non omnino necessarium arbitratur, ut quemadmodum humorum affluxus per arterias fit, ita etiam effluxus. Unde Highmorus fieri posse credit has sanguinis evacuationes per venas in magnis naturæ conatibus, mutato sanguinis cursu; & quidem a locis vicinis, Hepate, Liene, Pancreate: motus enim ille Naturæ in humorum expulsione est præter naturam, & violentus, viamque non semper sibi consuetam quærit, sæpiusque, & aliæ actiones naturales Naturæ necessitati cedunt, cum lacessitur, ut in vomitu. Porro certissimum est, nedum in his evacuationibus, verum etiam in hæmorrhagiis narium, venas aperiri, & sanguinem effundere, quamvis iste in has ab arteriis profluat. Non tamen impossibile putandum, interdum etiam ab apicibus arteriolarum sanguinem exudare, & quandoque largas hæmorrhagias oriri, quæ non tam facile cohiberi possint. Neque quod subsultim sanguinem quis profluere non conspiciat, recte conjiciet ab arteriis minime prodire; quandoquidem exiles il- V. Vvalæum in Meth. cũ animad. Vesl. hii De Sang. gen. & mot. c. 38. lib 6. cap. 39. Lib. 1. p. 2. c. 6. s. V. Bart. Anat. Ren. libell. 2. cap. 1.

læ,

læ, præsertim in suis extremitatibus, non pulsant; unde illas a venulis vix licet internoscere.

De Hepatico vero fluxu, quem nimirum loturæ carnium similem esse ait Galenus, gravius dubitare contingit, unde procedat. Nam quod idem Galenus deduxit a Jecore in frigidam, humidamque dyscrasiam delapso, adeoque sanguinem serosum, aquosumque generante, veritati minime cohæret, & jam notius est, quam ut demonstrari possit. Quare vel ad vitium aliorum viscerum, Pancreatis scilicet, aut Mesenterii, vel ad mixturam copiosi seri cum sanguine, aliis referre visum est. Verosimile autem videtur, si quando albicans ejusmodi sanguis egeritur, Mesenterii, sicut & intestinorum glandulas nimium relaxari, atque vasa lymphatica dicta, illuc confluentia, extillare lympham non bene a sanguine secretam, adeoque rubore aliquo suffusam, in intestina. Credibile quoque est, sanguinem per arterias cœliacas, e quibus splenicæ, & mesentericæ deducuntur, in intestina crassa, quo loci hæmorrhoides cæcæ erumpere solent, multa lympha saturatum deponi, qui mox per alvum excretus loturam carnium æmuletur: cum non semel viderim diuturnis hæmorrhoidibus affectos in ejusmodi fluxum, ac postremo in Cachexiam incidisse: quin & lympha salsior, ab acido quocumque eidem suggesto, vel quomodocumque permixto, ruborem induit, ut sanguineum colorem mentiatur. Fieri etiam potest, ut succi in tenuia intestina confluentes non dissimilem nanciscantur conditionem, ut præterfluentem liquidiorem chylum immutent, & ex sale muriatico, aut e lixivio oriundo simili, tincturam quadantenus rubentem extrahant, immo etiam chylum ipsum adhuc dilutiorem reddant; unde Paracelsus fluxus omnes a sale resoluto provenire fassus est: Nec rarum, hoc morbi genere detentos fæces dejicere, veluti in aqueum liquorem exolutas, modo pallidas, modo rufas, quamvis solidiora alimenta assumant. Hoc idem febricitantibus sæpe etiam accidit diarrhœa correptis, & multoties ab assumpto cathartico. Atque huc respexisse videtur Helmontius, cum dixit ex dissensu Fellis, & Pylori, Diarrhœas, & Dysenterias, & hæmorrhoides oriri. Nil præterea moror sanguinis universi vitium, cum scilicet marcidus, effœtusque redditus, suoque etiam glutine solutus, hæc, & graviora mala affert. T. Pylorus Rector.

Quamquam autem quicumque sanguinis fluxus periculosissimus sit, is tamen, qui ab hæmorrhoidibus est, si modum servare videatur, consuevit sæpenumero prodesse. Advertit insuper Hippocrates a diuturnis sanato hæmorrhoidibus nisi una servetur, aquam intercutem, vel tabem imminere: hæc autem certo superveniunt, cum immoderate fluunt, aut ichores inde perpetim exudant, ut pluries experientia comprobavit. 6. Aph. 12.

Tument autem, & rubent nonnumquam hæmorrhoides, & dolorem acerbissimum afferunt, immo & capiti gravamen, cordi, & pectori oppressionem, stomacho nauseam, & alvo duritiem pariunt. Huic incommodo variis occurrere consueverunt Medici: conferentiora vero putantur linimenta ex oleo vitellorum ovorum, seminum lini, buxi, balsaminæ, balsamo sulphuris Rulandi, lacte aureo sambuceo, unguento linariæ, populeo, & malorum insanorum. Scribit Henricus ab Heers, seipsum a Castrensi Pastore edoctum, expertum esse, minimum quid scrophulariæ, sive radicis, sive foliorum cum cibo, aut potu assumptæ, statim dolorem hæmorrhoidum sedare. Hartmannus, & Horstius maximi faciunt linariam, quam in linimentum redigunt cum vitello ovi. Et apud Riverium Pachetus ex Arnaldo Villanov. summe commendat infusum millefolii in aqua fervente, & per mensem integrum epotum. Chelidonium minus mirabile prædicat in omnibus hæmorrhoidum vitiis Solenander. Millepedes effert Quercetanus, & Hœferus, in oleo nucum excocto. Aliter ex illis oleum conficit Borellus, illudque sæpius in die frigidum admovet dolentibus, tumentibuique hæmorrhoidibus. Plantaginis aquaticæ radix dextra manu gestata donec incalescat e vestigio dolorem hæmorrhoidum sedat ex Prævotio. Hartmannus utitur decocto scarabeorum rotundorum in oleo lini: itemque cinere suberis cum axungia capi, vel oleo myrtino. Decoctum tapsi barbati, malvæ, alihææ, parietariæ, & quatuor anodynorum efficax aliis dicitur, itemque cæpa alba sub cineribus cocta, & cum butyro recenti subacta instar cataplasmatis. Helmontio commendantur annulus dentis Equi marini, & morientium sudor, quo hæmorrhoides, & extuberationes quascumque solo contactu comprimi, & complanari scribit. Oleum ex floribus sambuci, vel ex cortice ejusdem interiori in oleo seminum lini, vel nucum incocto, cum modico croci, ex voto aliquando feliciter profecit. Cardilucius in

Obs. 30. Lib. 4. obs. 50. Obs. 5. Cent. 4. cons. 20. Cent. 4. obs. 63. Select. Remed. T. latex hum. negl. n. 17.

in Hartmannum, excellentissimum se expertum dicit emplastrum Apostolicum, quod dolorem sedet, & sanguinem effluere sinat. Cornu Vervecis nigri ustum, pulveratum, & per seram trajectum tumentibus hæmorrhoidibus admotum, certo sanat, ut experimento pluries constitit. Scrophularia viridis contusa, & in modum cataplasmatis tumidis mariscis applicita, dolorem sedat, & illas extenuat. Ad cæcas autem hæmorrhoidas, certum Amuletum est Fabaria, seu Telephium ex Vvedel. *obs.* 195. *Ano.* 2. *Ephem. Germ.* Appenditur radix Telephii recens cum filo in dorso inter scapulas; cum marcescente radice tabescit etiam tuberculum omne.

Crato in consil. River. ubi sup. His præterea immodice fluentibus medentur millefolium infusum: radix scrophulariæ; tormentilla, bistorta, C. C. ustum, ut & suber; essentia Martis in aqua sempervivii stillatitia, & alia sistendo sanguini opportuna superius relata. Conficit Solenander pilulas ex bdellio, trochiscis terræ sigillatæ, & carabe, cum liquore e seminibus cotoneorum ex aqua rosarum expresso; quas mirabiles fatetur: scribit etiam, tribus feminibus genitæ mane quotidie sumptis, hæmorrhoidum, & cujusvis sanguinis profluvium sisti; itemque epota aqua stillatitia chelidonii, aut etiam (quod tutius ait) vino, in quo chelidonium ipsum fuerit maceratum. Externe vero fluentem sanguinem cohibere referuntur fumigationes ex thure, aloe, mastiche, pice, carabe, verbasco, foliis quercus, crepitu lupi, qui solus siccatus, & venis sanguinem fundentibus admotus, remedio est: fluxum quoque inhiberi ex croco Martis insperso testantur alii: & Heurnius pulvere colchotaris, seu vitrioli usti. Si tangantur, inquit Frid. Hofmannus, hæmorrhoides tuberosa radice chondrillæ, siccantur, si chondrilla siccatur; corrumpuntur, si corrumpatur; quare sub camino exsiccandam consulit. Cingulum conficit Hartmannus ex foliis hellebori nigri recentibus, quo nudum corpus circumdari ait successu felicissimo, atque hoc eodem modo cohiberi etiam menses immoderate fluentes. Succus plantaginis injectus cæcas quoque hæmorrhoides sanare fertur. Lotio ex urina propria, mox fumus sulphuris per tritorium exceptus dolori, & fluxui aliquando medela fuit ex Velschio. Poligono sub axillis posito nimium hæmorrhoidum fluxum sisti testatur Vvedelius. Cætera alibi ad sistendum sanguinem descripta ex vitriolo, alumine, marte, opio, hic etiam adhiberi possunt.

In Aph. 21. 6. V. Barth. centur 3. hist. 66. Ephem. Germ. c. 3. obs. 22.

Si denique a suppressis hæmorrhoidibus mala in corpus universum proficiscantur, ac præterea opus sit illas reserare, indeque sanguinem elicere, præcipuum erit elixir proprietatis Paracelsi simplici etiam infusione paratum. Conferunt pariter pilulæ Aloephanginæ, Rufi, Rhasis: Aloe, croco, & succo absinthii subacta, & quidquid ex Aloe est compositum. Interim adhibenda, quæ venas ipsas emolliant, ac relaxent; uti potissimum sunt balnea ex decoctura laxantium herbarum, malvæ, althææ, anethi, violarum, quatuor anodynorum, & similium. Post hæc solent nonnulli foliis ficus, aut frondibus parietariæ illas perfricare, ut sanguinem deponant. Idipsum alii tentant succo cæparum Aloe mixto. At cavendum, ne nimio affrictu partes illæ exasperentur, & inflammationem contrahant, quam non raro gangræna comitatur; quamobrem satius erit medicamentis internis sanguinis exitum promovere, vel ejusdem vitium moderari; exterius vero blandioribus uti, laxantibus, & vaporosis. V. Hartmann. in prax.

Serosum denique fluxum, & Hepaticum dictum, qui viderint, pauci sunt; curandum autem sibi persuadent per antidysenterica admixta cum Hepaticis, quæ scilicet roborent, & calefaciant. Hepati lupi plerique magnam vim in hoc affectu tribuunt, illudque varie præparatum exhibent. Sunt qui aquam ex illo cum aliis simplicibus commixto per alembicum eliciant; alii electuarium: alii pulverem. Apud Prævotium describitur electuarium e radice consolidæ majoris, & saccharo rof. quod expertum dicitur. At aromata, quocumque modo exhibeantur, optima erunt, cinnamomum, galanga, piper, zingiber, caryophylli, cubebæ, horumque essentiæ spiritus, aquæ, Vinum absinthites, aliudve, e ligno guajaco, cinnamomo, & pipere conditum: conditura, electuaria e baccis juniperi, uvis passis, nuce odorata, cæterisque etiam proficient. Hydrotica moderate sumpta a nonnullis commendantur ad superabundantis seri evacuationem. Tutiora vero videntur diuretica, & sudorifica, quæque alkali plurimo constant. Vitanda autem sunt humectantia, cathartica valentiora, acida, pinguia, oleosa. Narcotica, si moderata fuerint, & cum roborantibus mixta, pro rata sua quoque proderunt. Cætera cum superius dictis communia sunt. Pag. 71. select. remed.

De

De Colica, & Iliaca Affectione.

Acerbe nimis aliquando intestina dolent, atque retentis una simul fæcibus, constipataque alvo, cruciatibus insensissimis vehementer contorquentur, & inflantur, adeo ut potius per os stercus erumpat, quam ne quidem spiritus infra transmittatur; quamobrem Colicus dolor, mox etiam Iliacus oritur. Et quamvis universa pene intestina sæpesæpius utroque morbo affici soleant, creditur tamen frequentius in priori crassa, in posteriori tenuia cruciari, atque ex his Ileon, ex illis Colon potissimum: unde nomen utrique affectui inditum est, qui Celso plenioris, & tenuioris intestini morbus dicitur, ac quibusdam ex Græcis χορδαψός. [Lib. 4. cap. 13. & 14.]

Dolere intestina, & inflari antiquitus creditum ab obduratis fæcibus, crassis humoribus, ac flatibus, cavum illorum occupantibus, distendentibusque: contorqueri vero, atque insuper revolvi, etiam propter eorumdem inflammationem. [6. de loc. aff. 2.] Mavult autem Sennertus Ileum morbum oriri a motu præter naturam inverso intestinorum, quorum fibræ, non quidem in inferiora, ut moris est, sed verius superiora sese contrahentes etiam in alvum immissa, aut injecta, per os propellant, & rejiciant. [Lib. 3. pr. p. 2. c. 3. c. 1.] Inversi vero istius motus causam refert 1. in intestinorum inflammationem, abscessum, tumorem, & herniam. 2. in fæcum retentionem, unde Natura ad præposteram evacuationem irritetur. 3. in quæcumque alia vellicare, ac mordere apta: humores nimirum acres, venena, ulcera, & similia. In hanc eamdem sententiam descendit Deleboe Sylvius, qui motum Intestinorum peristalticum inverti in Ileo existimat, propter gangrænam, ipsamque comitantem intestini corrupti coarctationem, aut propter intestini tenuis coarctati ingressum in partem proximam, & flatu solito magis expansam: præter Herniam, fæcum delapsum impedientem. [L. 1. pr. c. 9. n. 12. & c. 15. n. 46.] Vix autem fieri posse putat, ut intestina tenuia complicentur, aut convolvantur, ut a plerisque memoratum est. Quod pariter confirmat Kerckringius *obs. Anatom.* 42. excusatque Riverium, qui contrarium ex Anatome deduci scribit; quamvis alii non desint, qui convolutorum intestinorum in Ileo meminerint, facta cadaverum sectione. [Cent. 3. obs. 26. V. Gera. 4. alas. in c. 3. Anat. Vesling. In prax.] At Paulus Barbette Ilei causam fere semper esse ait bilem; aut acriorem, dolorem, inflammationem, motumque intestinorum inversum inferentem; aut crassiorem, alvum minime sollicitantem, unde fæces indurentur: fatetur tamen se vidisse aliquando septem diversis in locis intestinum Ileon convolutum.

Verum enimvero observationes Anatomicæ ostendunt, non uniusmodi Colicos dolores, & Iliacas affectiones evenire. Feruntur aliqui Colici doloris violentia perempti habuisse in intestinis non solum crassis, sed etiam tenuibus, varia e genere vitiosarum rerum hærentia; mucum tenacissimum, Galeno pituitam vitream dictum, bilem, lapides, vermes, flatus, cerasorum, & prunorum nucleos: In aliis reperti sunt abscessus in mesenterio, pancreate, ipsismet intestinis, omento, peritonæo cæterisque. Ab Ileo vero demortuos, infestasse inflammationes, tumores, gangrænas, quas potissimas hujus morbi causas, ac frequentiores volunt Riolanus, Platerus, Sylvius, Patinus, & Hildanus, qui ad finem Ilei, & Coli principium, circa intestinum Cæcum, affectus istius causam se perpetuo observasse testatur; quare existimat valvulam a Bauhino in initio Coli detectam, primum ex intestini Cæci inflammatione adeo contrahi, & constringi, ut plane nihil excrementorum permeare patiatur. [V. Jac. Thevar. in cons. Ball. ex Hipp. 3. epid. f. 2. hist. 9. Fernel. 6. path. c. 9. & P. Sal. de aff. part. c. 11. cent. 1. obs. 65.]

Admodum quidem probabile videtur, quod suspicatur Conradus Peyer, serum videlicet in plexibus glandulosis Intestinorum, indolem austeram, stypticam, atque tincturæ gallarum æmulam sortiri, proinde ut manipulus circularium intestini fibrarum ejusmodi tinctura imbutus, facta pertinaci constrictione, neque excrementis, neque flatibus transitum largiatur; unde his in molem illic aggestis, ac perpetuo stimulo ad excretionem irritantibus, fœcum, ciborumque rejectio per superiora, extremo Naturæ conatu, excitetur. [De glan. intest.] Intestini autem constrictione pertinaciter perseverante, inflammatio, febris, ac tandem gangræna oboritur. His arcessere non abs re erit, vitia succorum in tenuia intestina confluentium, præsertim cum acidiores, glutinosioresque illi evaserint, ut alibi dictum.

Neque insuper improbabile est, interdum Colicos dolores, sicut & Iliacos, pendere a Mesenterio, ut arbitratur VVillisius, sive quod recrementa humoris nervei a cerebro per nervos decidiva, & in Mesenterium, aliosque abdominis plexus delapsa, ibique stagnantia, & vitiosa reddita, nervorum propagines, fibrasque, quibus Mesenterium innumeris scatet, corrugationibus valde [De Ani brut. p. 2. c. 13. Vvarth. Adeno. gr. c. 11.]

valde molestis, & dolorificis torqueant, sive quod aliunde pravi humores illic decumbant, & fermentatione excitata, tum Mesenterium ipsum convellant, & compungant, tum eidem adjuncta intestina, cum prope illa præsertim congeri contingit, sed ob tenacitatem nec tegeri, nec ultra in cavum illorum protrudi queunt, ut in alvum deturbentur. At hos Colicos proprie appellare communis loquendi usus omnino vetat: quamobrem Fernelius nothos, Riolanus Pictonicos, & Pictavienses dolores nominat, qui peritonæum, omentum, cæterasque membranas, quæ Abdominis, ventrisque partibus obtenduntur, obsident, & excruciant. 6. Path. cap. 10. Anthr. p. 656.

Quoniam vero intestinum Colon a dextra Ilium regione subter ventriculum retorquetur, & in sinistrum renem, cui etiam adnectitur, excurrit; fit ea propter, ut a plerisque Colicus dolor Nephriticus credatur, & vicissim; eoque magis quia per nervos inter sese quoque partes istæ communicant. At cum dolor Colicus plerumque vagus esse soleat, atque zonæ instar ventrem ipsum coarctare, qui & a cibo, eodem compresso, intensius augeatur, unde ad vomendum ventriculus cogitur, alvus etiam adstrictior fit, angustato Colo, clysteriisque laxata levamen persentiat, facile a Nephritico internoscetur: qui reni semper infixus per adjunctum solummodo ureterem ad testem illi respondentem protenditur, ac consentienti cruri stuporem affert, nec præterea a vomitu desinit, aut plurimum mitescit, sicuti colicus, quin & aliquando a parco cibo sedatur, delata scilicet fluidiori ad renes alimenti portione nonnihil eosdem demulcente. Urinæ demum tenues primum, & aqueæ, mox vero turbatæ, atque saturatæ contentis, in Nephritico dolores comparent; in Colico vero etiam inter initia crassæ, & sedimento gravatæ, præter alia, quæ memorat Galenus *6. de loc. aff. cap. 2.* Galenus se in hoc deceptū fatetur 2. de loc. aff. c. 5. V. Gal. 6. de loc. aff. 2.

Quamvis autem Colicam affectionem vomitus frequenter comitetur: is tamen, vel non admodum violentus, vel puri phlegmatis, aut cibi nuper assumpti erit; dolor vero plurimum urgebit, & sæpissime cum alvi astrictione, vel parca nimis dejectione stercoris bubuli, vel caprilli similitudinem referente. At vero in Ileo nil penitus per alvum dimittitur, sed omnia, tum fæces, tum injecti clysteres per os (rupta forsan, aut laxata valvula Coli, ut suspicatur Spigelius) rejiciuntur; immo etiam immissæ Lib. 8. Anat. c. 19. ano balani, ut ex Gradio refert Sennertus. Lib. 4. Aph. 10. Quamobrem Galenus proprium, & inseparabile signum in Ileis esse docet, nihil ad inferiora descendere; vomitum autem non semper adesse, sed cum exitiales sunt. Verum Hipp. *3. epidem. sect. 2. in historia mulieris volvulosæ ægr. 9.* adhuc aliquarum dejectionum tenuium, & crudarum meminit; licet has in principio solum haberi posse interpretentur Petrus Salius, & Riverius, ex fæcibus fortasse infra intestinum affectum contentis.

Maxime periculosus uterque affectus est, & quidem alter altero gravior; quippe diu ferri nequeunt intensissimi, & lancinantes illarum partium dolores, nauseæ, vomitus, quos tandem consequitur virium languor, partium extimarum frigus, & Mors. Aliquando Colica affectio Paralysim contrahit, aut etiam Epilepsiam, perculsis, contortisque nervis intestina pertingentibus. Visa est etiam in Ischiadem desinere; sicut ex adverso experti sumus hanc curatam usu clysterium acriorum ex bryonia, & colocynthide, deposita materia mucosa, & per alvum excreta. In abscessum etiam terminatam memorat Hildanus, qua parte Colon hypochondrium sinistrum spectat; In hydropem siccum, sive Tympanitem quoque desinere docet Hippocrates *4. Aph. t. 11.* Quod si vomitus stercoris superveniat, & Colicus dolor in Iliacum commutetur, omnino exitialis dicitur Galeno *6. de loc. aff. 2.* quamquam ex prolapsu intestini in scrotum, aliquando sanatum referat Petrus Salius. Ab Ileo insuper vomitus, singultus, convulsio, aut desipientia, malum. *7. Aph. 10. & 1. prorrhet. s. 3. 66.* Ex volvulis male olentibus cum febre acuta, hypochondrioque sublimi diutius perseverante, parotides exurgentes perimunt: sicut etiam si vomitus, & surditas accidat, *in Coac. prænot. & 6. Aph. 44. Quibus ex stillicidio urinæ Ileos supervenerit, in septem diebus pereunt, nisi febre superveniente, satis urina fluxerit:* quoniam a crassis, & phlegmaticis humoribus uterque hic affectus progigni potest, ut docetur a P. Salio, Ballonio, & Thevartio. Cent. 2. obs. 74. De aff. p. c. 11. Lib. 1. cons. Annot. in eund.

Duplici præsidiorum genere Colici doloris curationem explendam Medici arbitrantur: primo quidem removentibus causam: deinde occurrentibus dolori: ad quem etiam statim aliquando respiciunt, si propter vehementiam induciæ minime præbeantur.

Nedum autem dolori obtundendo, sedando-

doque, etiam cum illius causam corrigendam, aut removendam sibi proponit, omni studio adnititur Franciscus Deleboe Sylvius: verum etiam ab ipsius doloris varietate causas universas deducere fatagit, unaque simul adhibet, quæ humores & dolorem ab humoribus procedentem eliminent. Distinguit namque dolores omnes primum a partibus affectis, tenuibus scilicet, & crassis intestinis; itemque a lumbis: deinde a modo, atque a sensu: illosque nominat ardentes, algentes, perterebrantes, lancinantes, pungentes, distendentes, rodentes, lacerantes, pulsantes, contorquentes, contundentes, gravantes, fixos, vagos, aliosque atque ardentes, a bile pinguiori, & succo pancreatico acidiori; vel etiam a sanguine in vasis intestinorum capillaribus stagnante, aut extra effuso, & inflammationem pariente: algentes, a succo pancreatico valde acido, & acri, cum bile minus pingui, vel pauca, vel cum pituitosis humoribus mixta; perterebrantes; ac fixos a succo quidem pancreatis acriori, sed cum viscosa pituita mixto; unde pituita vitrea: contorquentes ab eodem humore, at multum acri, & austero: gravantes, a copiosa, viscosaque pituita; distendentes, ab eadem in flatus exoluta, propter mixturam bilis acrimonia muriatica, & oleosa conditione volatili peccantis lancinantes, & vagos, ab halitibus acribus e succo pancreatis acidiori cum bile indebite effervescente; urentes, ac rodentes ab utroque humore acriori, salsiorique reddito: contundentes a pituita multa succo acido pauco conjuncta; lacerantes, ab acido puriori, & neutiquam infracto; aliosque similes pro diversitate vitiosorum succorum oriri arbitratur. Quamobrem præscripto ordine eorumdem medelam instituit per acida bilem pinguiorem temperantia: per inflammationem auferentia; per corrigentia acido-acrem succum pancreaticum, ut sunt spiritus vini aromaticus, aqua theriacalis cum spiritu vini parata, antimonium diaphoreticum: oculi cancrorum, corallia: per ea, quæ vitream pituitam domant, & educunt, gummi galbanum, sagapenum, bdellium, opopanax, mastiche, myrrha; itemque per salia volatilia præsertim oleosa: per spiritum salis ammoniaci temperandæ austeritati aptissimum: per viscosam pituitam incidentia, & evacuantia: per flatus discutientia, præcipue emplastrum carminans ejusdem: per aromata cum opiatis commixta: per acido austera, omphacium, succum punicorum acidorum, expressiones; per phlegmagoga, & salia tum fixa, tum volatilia: & denique per opiata, & aromata oleosa, & volatilia.

Ileum vero morbum cum ipse putet speciatim fieri ab intestini tenuis inflammatione, ac gangræna, atque ab intrusa una in alteram intestini parte, præter Herniam: remediis inflammationi & gangrenæ occurrentibus, & globulis aureis, vel plumbeis, (si tamen inferior pars in superiorem immissa sit) curandam tradit, alio interea remissa Herniæ medela.

At alii, & quidem communius, Colicæ curationem expleri omnino posse sibi persuadent, flatus discutientibus, ac fæces obduratas, detentasque lubricantibus, crassos, viscososque succos attenuantibus, enecantibus lumbricos, & solventibus inflammationem; quibus alii addidere humores acres, & biliosos educentia, & castigantia; quippe ab his solum causis ejusmodi affectionem provenire posse sunt opinati.

Progenitam a flatibus intestina distendentibus Colicam cum inflatione, rugitu, murmure conjunctam, atque a retentis, obduratisque fæcibus, tractant alvum laxantibus, & emollientibus clysteriis, ex decoctura malvæ, althææ, parietariæ, violarum, mercurialis, chamæmeli, fœnugræci, meliloti, rutæ, florum sambuci, baccarum lauri, & juniperi, seminum lini, anethi, cari, addito oleo amygdalarum dulcium, chamæmeli, liliorum, rutæ, anethi: admiscent alii cuminum, origanum, rorem marinum, absinthium, nicotianam, & veronicam summe commendatam a Cratone: quin & nonnulli hæc incoquunt in vino albo veteri, vel saltem sapam adjiciunt; aut jus gallinaceum, columbinum & palumbinum. Mox theriacam exhibent, mithridatium, diacinnamomum, dianisum, in aqua origani, anisorum, aut cinnamomi. Ad Colicam a flatibus vinum exhibuit Hippoc. 2. *epidem.* *s.* 6. De fumo Nicotianæ. V. Bartholin. cent. 4. Epist. 91. Lib. 1. consil. 10.

Si hæc fæces minime succedant, lenientibus catharticis utuntur, oleo amygdalarum dulcium, & amararum, recenter expresso, manna, diapruno; cavendo acria, & vehementiora. Singulare remedium, scribit Matthiolus, esse oleum, in quo folia hederæ terrestris sint infusa ad Solem æstivum, idque sive injectum, sive epotum; At Crato laudat oleum amygdalarum cum vino Cretensi haustum, cui & semidrachmam spermatis ceti non rancidi adjicit: & Paræus aquam parietariæ commiscet; Lib. 5. consil. 21. Lib. 19. cap. 28.

Pla-

Platerus vero modicum syrupi papaveris. Ad subducendas fœces Hipp. *lib. de affect.* clysterem injicit, qui nisi forte admittatur, instrumento ad id comparato flatum plurimum in ventrem jubet immittendum, statimque infundendum clysterem, ubi is fuerit cum intestinis inflatus; nam certo inquit exinde alvum laxari. Idipsum etiam *lib. 3. de Morbis* faciendum per follem fabrilem præcipit, ut injecto postmodum clystere, venter exoneretur: huic Hippocr. documento potissimum inhæret Trallianus *in curatione Colicæ*: quod etiam secuti sunt Amatus Lusitanus, & Epiphanius Ferdinandus; licet improbetur ab Aureliano, quod ventus frigidus nocuus futurus sit intestinis; at huic incommodo occurrit Riverius admonens follem juxta ignem aere implendum esse. Martinus Rulandus extracto esulæ ad dr. ß. cum unc. IV. aquæ fontis dissoluto, & colato calide usus est in adolescente, qui inde expurgatus sanitatem adeptus fuit. Alium etiam infuso trochiscorum alhandal in sero lactis sanum evasisse testatur: & alium spiritu vini aureo, quem pariter commendat Hartmannus, qui tamen in pituita educenda speciatim præstare inquit essentiam trochiscorum alhandal: ad flatus vero dissipandos, specialius valere mixturam spiritus vini, & spiritus nitri ad dr. ß. vel scr. ij. in aqua cumini tepida, ægro interim quiescente. Riverius pilulas præscripsit ex dr. j. aloes, diagridii gr. VIII. & laudani opiati gr. v. quarum usu, sedato protinus dolore; & alvo soluta, æger omnino convaluit. Hollerius etiam cum philonio exhibet scammonium: quin & Helidæus cum purgantibus miscenda semper esse narcotica consulit, ut una simul causæ, & dolori occuratur.

Lib. 10. cap. 1. cent. 1. cur. 100. hist. 74. Cent. 7. cur. 45. Cent. 10. cur. 61. Cent. 3. cur. 5. Cent. 2. obs. 1.

At nullo injecto clystere, aut exhibito cathartico; testatur Pachequus apud Riverium certo sanari colicos pulvere intestini lupi ad dr. j. ex pauco vino generoso sumpto: quod remedii genus divinum appellat Amatus Lusitanus. Utiliter etiam ab aliis exhibetur jecur lupinum in pulverem redactum, sicut & testes equini in vino, vel jure; itemque stercus eorumdem animalium pulveratum ex Panarolo, & Riverio; cujus meminit Galenus 10. *de simpl. med. fac.* & Helidæus de Paduanis præservare etiam scribit a Colico dolore intestinum lupi exsiccatum, & zonæ instar per ventrem circumductum. Apud Riverium *obser. hinc inde decerpt.* 7. præsentaneum medicamentum est cinis suberis, quod dolii vini obturamento ultra annum usui fuit: exhibetur autem in vino albo ad dr. j. urgente dolore; ut & pulvis corticum avellanarum sylvestrium, & cinnamomi aquis partibus ex vino Cretico exhibitus. Zingiber etiam ad eamdem dosim ex vino calido datur pari efficacia; Quin & Boyle asserit etiam fumum zingiberis ter, vel quater de die, ex fistula instar tabaci hauriendum, Colicam, & hystericam passionem sedare. Cunctis vero præcellere ait Nicolaus Piso Castoreum, si tantumdem illius exhibeatur. Expertum quoque scribit Borellus jusculum cum allio, & oleo olivarum calidum haustum, adjecta subdupla parte vini generosi. Solet pariter allium decoctum umbilico admoveri, & aliud devorari; unde Galeno Theriacæ æmulum illud dicitur. Refert Thomas Bartholinus Jacobum Finckium avunculum suum a coli dolore sanatum imposito ventri cane Milesio, qui cum incaluisset, exitum urgebat, & tormina remittebantur. Lactentium catulorum ventri dolenti admotorum usum vetustissimum fuisse scimus; malum enim ipsos contrahere, atque colicis doloribus tandem mori Veteribus est creditum: in quorum fidem etiam Crato ventrem anatis vivę deplumem, ac ventri patientis appositum: itemque ranam vivam experimento idem præstare testatur. At Galenus cum flatus urgerent, admovendam consulit umbilico cucurbitulam magnam, & pro incantamento illam habet. Hoc idem adscribitur magneti ab Hartmanno. Verum tutius erit ventrem inungere galbaneto Paracelsi descriptione Cratonis, commendato summopere a Riverio *in sua praxi*: & oleo ex lateribus, aut sapone Hispaniensi. Avena in sartagine frixa, & sacculo indita, atque abdomini iterato applicata, fertur Gaspar Hofmannus aliquando hujusmodi dolorem sedasse: dicitur enim attenuare flatus, alvumque laxare. Notabile est, quod a Roberto Boyle memoratur, aurifabrum colica affectione sæpius vexatum insessu ad longum tempus super incudem insigniter calidam illico curari solitum: atqui novi ego quemdam, qui cum atroci dolore ventris cruciaretur, admotis sæpius sepiusque pannis coccineis calidis ano, sensim convalesceret. Credendum tamen a flatibus, crudisque humoribus, & acidis, in his colicam affectionem evenisse.

Obs. 2. Cent. 3. cur. 13. Roder. a Fons. t. 1. cons. 57. V. Zac. Iul. l. 2. pra. adm. ob. 26. Prævot. select. remp. 78. saper. medic. Cent. 4. obs. 92. 12. met. cap. 8. cent. 6. hist. 33. Lib. 3. consil. 13. In Consil. Crat. apud Scholzium. De util. philos. p. 2. s. 5. c. 14.

Hæc eadem juvamento quoque erunt Colico dolori ex pituita crassa, & tenaci, quam vitream nuncupant, seu potius ex aci-

acido, lentoque humore; at specialius conferunt philonium, theriaca, electuarium e baccis juniperi, aqua cinnamomi, essentia zedoariæ, & chamæmeli. Neque abs re erit supponere alumen crudum caricæ inditum, vel cerato aliquo oblitum: mirifice enim mucosum phlegma, lentosque succos dissolvit, & allicit; per os vero utilia dicuntur hiera picra, infusum colocynthidis in vino, extractum trochiscorum albandal, & catholicum, pilulæ aloephanginæ, & Arabicæ. Clysterium ex oleo rutæ bene aliquando cessit Galeno 2. *de loc. aff. cap.* 5. Et Forestus vinum dictum Hippocratium injectum profuisse scribit: atque alii puerorum urinam.

V. Aet. tetrab. 3. ſ. c. 31. Lib. 21. obs. 7. schol.

A vermibus orta Colica affectio sedabitur medicamentis illos enecantibus, & expellentibus, de quibus infra; Ita pariter ab inflammatione, tumore, & abscessu; propriis ad id tractabitur remediis, quamvis sæpenumero parum feliciter.

Coli dolorem postremo ab acribus humoribus inductum, & biliosum, ac scorbuticum dictum, endemicum inquit esse Sennertus in Moravia, Austria, Franconia, ubi vina validiora, & non bene defæcata sunt in usu: eumque frequenter in Paralysim, Arthritidem, & Epilepsiam desinere, evomique etiam in illo infusos clysteres, injectasque glandes: atque hujus generis videtur fuisse Colica Pictaviensis, & ea, quam per universam Italiam vagatam memorat P. Æginæta. Probabiliter autem conjectat Vvillisius a liquoris nervorum, & sanguinis recrementis acidis circa Mesenterii plexus, aliasque regionis illius partes nervosas aggestis, ejusmodi colicas affectiones provenire. Sæpe enim, inquit Sebastianus Nasius, qui dolores intestinis tribuuntur, in illis non sunt, sed in adjunctis partibus, nimirum Pancreate, Mesenterio, Omento, & aliquando etiam in Peritonæo (quamvis a Peritonæo affecto Colicam fieri neget Vvillisius) si nimirum in eas partes, cæterasque sensu præditas, acres, & vitiosi humores deponantur. Hinc meminit Fernelius, Colicum dolorem diuturnas febres, aliosque morbosos, biliosos aliquando subsecutum, depulsa materia morbifica in abdominis viscera, unde non tam facilis per alvum exitus pateret, coadjuvante pariter prava illius conditione acidoaustera fibras intestinorum coarctante, & egestionem impediente, etiamsi in alvi ductus deflueret. Hinc pariter Paralysis ex Colica sæpenumero visa est; itemque &

De scor. cap. 4. & de Ani. Brut. p. 2. c. 15.

P. 2. me.

Lib. 6. pathol. cap. 10.

motus convulsivi dicti, scilicet proritatis, perculsisque, aliterve affectis nervosis partibus imi ventris; quamobrem non absre Vvillisius inter affectus, quos spasmodicos voluit appellare, ejuscemodi ægritudines numerare ausus est, sicuti sæpissime in hystericis affectionibus contingit experiri, quæ cum illis maximam habent analogiam. Ejusmodi vero Colicam affectionem cum ingenti Siti, oris amaritie, urinæ ardore, febri, ictero, aliisque symptomatis conjunctam, curatam referunt Auctores usu aquæ, & potuum refrigerantium, immo & frigidis epithematis, linteisque frigida aqua imbutis, ac ventri sæpius sæpiusque admotis. At Riverius quemdam narrat Colicæ biliosæ contumaci obnoxium, frustulo butyri recentis per plures dies mane sumpto, ac mox epoto modico vini, liberum evasisse: pro purgante vero medicamento diagridium cum Mercurio dulci commendat. Et Hartmannus catharsi primum promota, cum extracto rhabarbari, vel panchymagogo vegetabili, Cretense vinum cum oleo amygdalarum dulcium semel, atque iterum exhibet: inde enim bilem acrem infringi, & dolores sopiri ait. Ad præcautionem vero adhibenda suadet Sennertus, quæ obstructa reserant, humoresque vitiosos eliminant: dolore autem urgente, statim ad narcotica confugiendum esse docet: verum vires constantes sint, ne sensus omnis, & vita ipsa pereat. Denique in Paralysi ex Colica, & in Colica scorbutica, diuretica, & sudorifica optima sunt, præter ea, quæ suis locis referuntur.

V. Gal. 12. met. cap. 7. & ult. Ægi. l. 3. c. 41. Amat. Lusit. cent. 1. cur. 48. & cen. 7. cur. 21. Forest. l. 21. obs. 12. Th. Barth. de Niv. us. in Med. cent. 2. obs. 71.

Ad Volvulum eadem fere faciunt, quæ Colico dolori adversa dicta sunt, respectis tamen causis, ex quibus ille ortum ducere videbitur. Hydrargyri usus ad plures uncias epoti mirificus ab innumeris tum Veteribus, tum Recentioribus prædicatur, cum mobilitate sua, ac pondere, ventri laxando plurimum conferat; quinimmo nonnulli cum catharticis illum exhibuerunt, ut apud Rhodium. Qua autem ratione præparandus sit Mercurius in hunc usum, affert Velschius. Alii posthabito Mercurio globulos plumbeos, aut aureos devorandos jubent, ægroto interim stante, vel ambulante, inter quos est Helmontius. Ab Hofmanno laudatur etiam globulus deglutitus ex Regulo Antimonii; sicut & pinguedo circa intestina, & omentum vituli hærens cum jure exhibita. Itemque sanguis vespertilionis, qui dicitur quoque efficacissimus ad inflammationem, doloremque Ilei sedandum. Pilulæ Iliacæ Rhasis a nonnullis etiam commen-

Cent. 2. obs. 80.

Obs. 41. V. etiam obs. 1. comm. Riv. a Fr. Chomel. T. de flatr. Meth. med.

mendantur, & praesertim a P. Barbette. Externe vero stercus bovinum, vel caprinum abdomini applicatum, & zibethum umbilico, faeces propellere dicuntur; itemque unguentum de arthanita dictum, & oleum diacolocynthidos: atque ex hernia, emplastrum magneticum ejusdem Authoris lumbis appositum mirabile recensetur.

Pervetusto huic usui exhibendi globulos plumbeos, aut hydrargyrum, solus, quod sciam, obsistit Sydenham, qui potius universum ventriculi, & intestinorum motum sistere studet ope salis absinthii ad scr. j. ex cochleari succi limonii mane, & vespere; intermediis vero temporibus usu aquae menthae stillatitiae, interea tamen catulum vivum nudo ventri indesinenter accumbere jubet: sedatoque postmodum dolore, post diem unum, vel alterum, pilulas cochias in aqua menthae dissolutas ad dr. j. exhibet: Victum autem instituit tenuem ex solo jure pulli gallinacei, bis vel ter in die sumendo, non intermisso usu aquae menthae, & ventre calidis pannis assidue foto. Verum quamvis haec methodus medendi iliacis ex inverso motu peristaltico Intestinorum rationabilis videatur; nil tamen prohibet, ut in Volvulo ex induratis, constipatisque fecibus, aut ex intrusa inferiore intestini parte in superiorem, ut adnotat Sylvius, tuto etiam hydrargyri usus institui possit, quemadmodum a gravissimis Authoribus felici cum successu factitatum legimus.

Tr. de Febrib.

Pro coronide tandem adducemus ea, quae duriori, ac tardiori alvo, unde potissimum Colica, & Iliaca affectio originem sumunt, utilia observata sunt. Borellus hoc ad pigram alvum sollicitandam proponit: Torreatur, inquit, mica panis, & oleo olivarum irroretur, ac mane deglutiatur: effectum experieris optatum, si bis, vel ter idem repetas. Et alibi; Guttae duae olei nuclei pinei Indici, seu Ricini Americani praelo educti, in potu, vel in jure exhibitae alvum lubricant. Alii eodem umbilicum fricant. Riverius quemdam refert astrictam alvum sibi laxare consuevisse sumptis per duas horas ante coenam prunis coctis, atque itidem epoto eorumdem decocto: modicum etiam vini bene diluti potabat ante, & alterum tantum postea. A butyro recenti ad nucis majusculae magnitudinem sumpto, & mox hausto vino diluto idipsum experiebatur. Sorbilia ova in prandio data alvum citare scribit Brasavolus, & Bartholinus. E pane furfureo comeso idem praestari a plerisque experimento comprobatum;

Cent. 2. obs.14.
Cent. 3. obs.29.
Cent. 3. obs.6.
De med. pur. c.6. cent. 6. hist. 2.

itemque illito umbilico butyro recenti cum sale minutissime contrito. Oleum e seminibus colocynthidis expressum idem efficacius operatur; quin & Sennertus memorat Medicum pomo colocynthidis manu detento, quousque incalesceret, ventrem exonerare solitum. Essentiam salis tartari spiritu vini extractam, & spissiorem redditam, ad guttas v. vel viii. singulis diebus vespere per horas duas a coena ex vino, vel alio liquore exhibitam alvum solvere ab Hartmanno proditum est. Magnifit Rulando electuarium ex uvis passis Καρπέγοργον dictum, & Alexandrinum: immo totam earundem pulpam alvum subducere scribit Hofmannus Frid. infusum Sennae in vino, & passae uvae in decoctura Sennae elixae; itemque summitates Mercurialis herbae cum oleribus excoctae, si in cibo sumantur, blande etiam ventrem emolliunt. Tussis, & sternutatio non levem opem ferre consueverunt ex Platero. Quod denique refert Brasavolus, Ducem Ferrariensem, constipata alvo graviter aegrotantem, ex nudis pedibus supra marmoreum pavimentum frigida aqua conspersum incessu, faeces abundanter ejecisse, periculo non vacat: sicut etiam panicus timor, & inopinus, quo aliquando memini periisse quendam, cui a Medico, ut hac arte alvum laxam redderet, fatalis mortis dies indictus fuit: is autem, utpote qui illi maximam fidem haberet, ex subito indictae mortis terrore, vere paulo post fato cessit.

L. 3. prat. p. 2. s.2. cap.4.
Cent. 10. cur. 79.
Lib. 1. observ.

Si demum styptica alvus sit ex affectione scorbutica, aut hypochondriaca, remedia his conferentia, exonerandis quoque intestinis opem ferent, quae scilicet acidum infringant, & corrigant; bilem vero inertem, dilutamque acuant, augeantque; & si forrasse lentus succus glandulis intestinorum haereat, incidant, & attenuent: in quem usum, mirificum experiri saepius contigit alumen crudum ano inditum, sed linimento aliquo oblitum, aliterve obvolutum, ne noceat. A cibis denique austeris, sorbis, mespilis, ut & a parco potu, urina vero, aut sudore copiosiori, laxantia, & humida proderunt.

De Lumbricis.

TAmetsi ubique locorum in dissectis cadaveribus Lumbrici inventi sint, & passim ab Authoribus historiae referantur, quas recollectas habes in Ephemeridibus Germanicis; frequentius tamen intesti-

testina occupant, ex quibus præterea a plerisque putatur in alias partes permeasse. At quomodo In Cor, ejusque Pericardium, in Cerebrum, Pulmones, venas, cystim felleam, vesicam inde discesserint, haud facile captu. Quocumque autem modo se res habeat, illud semper inquisitu dignissimum, perarduum tamen habitum est, unde ortum illi recognoscerent. Qui a putrescentibus humoribus genitos credunt, ac potissimum a phlegmate in vermem degenerato; sicuti facillime ab hac difficultate se expediunt, ita longe nimis a veritate aberrare deprehensi sunt: cum viventia quæcumque suis seminibus natalia debeant. In quam rem pulcherrima plane, & scitu dignissima a pluribus nostri sæculi accuratissimis Naturæ scrutatoribus congesta sunt; præsertim vero ab industrio, & perquam diligenti viro Francisco Redio *peculiari opusculo de insectis*.

Licet. de spont. Viv. ortu Scalig. de subtil. Senner. de consens. & Diss. Chym. & Gal. c. 12. V. Helm. Tumul. pest. Form. atque Mat. Hipp. 4. de mor. V. Gal. 3. Aph. 26.

De speciebus Vermium non convenit inter Auctores: Nam aliqui duas, communius tres, alii quatuor species constituunt: unde Teretes, seu rotundos, Ascarides, Latos, & Cucurbitinos nominant. At frequentiores sunt teretes, & rotundi, qui nonnumquam visi etiam sint hirsuti, capitati, bicipites.

Ab ipsis autem omnes propemodum ægritudines provenire putantur epilepsiæ, vertigines, sopores, deliria, convulsiones, dolores capitis, syncopæ, palpitationes, mœrores, pavores, tusses, vomitus, nauseæ, diarrhϾ, singultus, punctiones, tormina ventris, inquietationes, erosiones, tabes, febres acutæ, & chronicæ; aliæque innumeræ affectiones, de quibus passim referuntur exempla. Ex enarratis vero speciebus, lati vermes pejores creduntur, quod universa intestina plerumque occupent, & difficilius egerantur. Pessimi etiam sunt teretes cum loco moventur, & superas partes petunt: At vero Ascarides, quia ultimum intestinum inhabitant, ac promptissime dejiciuntur, minus mali esse solent. In febribus autem malum adaugent, atque eo potissimum, si per os excernantur, aut vivi prodeant, ut vult Aetius; vel contra mortui, ut suspicatur Rhasis, & Avicenna. Si vero declinantibus febribus, cum alvi excrementis deponantur, bonum ex Hippocrate 2. *Prognost.* 18.

Hi vomitu, aut dejectione se prodere solent. Sunt tamen, qui a morsu, vellicatione, pavore, oculorum squalore, oris fœtore, narium pruritu, genarum nunc rubore, nunc pallore, tussi sicca, dentium stridore, nausea, vomitu, sopore, motibus convulsivis; aliisque symptomatis illos suspicentur. At conjecturæ istæ non raro fallunt: quamquam sæpius in pueris fideliores sunt, quibus vermes familiares esse consueverunt. Cæterum in nonnullis symptomata plane insueta, & his longe admodum disparia excitare visi sunt.

Statim vero necandi sunt, & expellendi. Distinguit autem Sennertus, num febris adsit, vel absit, & num alvus fluida sit, vel adstricta; timet enim usum medicamentorum acrium, & amarorum febre præsente, sicut etiam evacuantium in alvo lubriciori. Verum timor omnis aberit, si ea speciatim exhibeantur, quæ vermibus sunt inimica; enim vero sæpenumero accidit, enectis vermibus propulsisque, sponte sua desiisse febres, & alvi fluxus, qui ab ipsis tum ventriculum, tum intestina vellicantibus, atque cibos assumptos, humoresque eo confluentes turbantibus, agitantibusque proficiscebantur.

Lumbricis adversa multa recensentur: ex simplicibus quidem angelica, absinthium, abrotanum, dictamnum, centaurium minus, contrayerva, gentiana, gramen, folia persici, filix, marrubium, scordium, tanacetum, tormentilla, semen citrii, zedoaria, rasura eboris, & C. C. cortex ovorum, aloe, rhabarbarum, myrrha, semen santonici, muscus marinus, vulgo corallina. Ex compositis Theriaca, Mithridatium, Orvietanum, Diascordium, aqua alexipharmaca, & alia hujus generis plura; unde formulæ medicamentorum variæ a Practicis præscribuntur.

At primum, & præcipuum contra vermes remedium creditur Amato Lusitano semen santonici saccharo incrustatum, quo scilicet lumbrici alliciantur: Licet non desint, qui exinde potius oriri vermes autument. Sennertus corallinam præfert. Borellus pulvere corticum malorum aureorum ad dr. j. per tres vices quemdam innumeros vermes ejecisse, atque ita a tabe liberum evasisse refert. Ibidem etiam commendat essentiam seminis santonici umbilico applicitam. Apud Schenckium efficacissimum dicitur Vveckero semen tanaceti ex syrupo violarum; addendam autem consulit Hoeferus radicem primulæ veris. Comprobatum remedium adversum vermes testatur Baricellus aquam oleo sulphuris, vel vitrioli acidulam redditam, atque in potum datam. Laudat pariter ex Arnaldo Villanova aquam portulacæ stillatitiam, ejusque semen ad dr. ß,

Cent. 1. obs. 10.

Lib. 3. observ. Herc. Med. l. 7. c. 8. Hortul. genial.

cum lacte in puerulis. Forestus ex succi punicorum unc. j. & olei olivarum unc. ſſ. conficit haustum, quo alvum laxari, simulque vermes educi memorat, quippe oleum antidotum est ex Petræo: nedum enim illos non admittit, sed suffocat. Hinc sagaciores fœminæ cibos infantibus multo oleo condire solent, adjectis allio, & foliis lauri simul una incoctis. At Bartholinus nihil vino, & spiritu vini ad lumbricos enecandos præstantius esse ait; quod experimento confirmatum vidit eruditissimus Redius. At omnibus palmam præripit Mercurius, tum crudus, tum diversimode præparatus. Crudus exhibetur ab Hartmanno ad scr. j. alteratus tamen, domitus, ac coercitus cum succo mali limonii, postmodum commixtus cum semiuncia conditurae rosarum persicarum, & modico flor. benzoini. Et Baricellus cum saccharo rubro illum præparat in mortario vitreo, commiscetque ol. amygdalarum dulcium guttas aliquot, & ex saccharo viol. vel rof. exhibet a scr. j. ad dr. j. Riverius vero curatos multos narrat usu Mercurii dulcis ad grana vj. viii. & xii. cum pari, vel subdupla dosi diagridii vapore sulphuris correcti, confirmatque idipsum Simeon Jacoz, & Cardilucius *in Hartm.* Helmontio autem satis est potandam dare aquam, quæ cum Mercurio crudo ebullierit; efficacius tamen erit, si in aqua radicum graminis, vel acetosellæ is incoquatur. Hac eadem Mercurii aqua se quoque fuisse usum pro puerulis fatetur Baricellus, atque nunc nostrates etiam sine ullo metu illam indiscriminatim exhibent, ubi suspicio vermium est. Oleum raparum saccharo conditum, & cum Mercurio vivo excoctum efficacissimum dicitur Hannemanno. Utuntur alii aqua, in qua stamnum ignitum pluries extinctum sit. De pulvere eorumdem lumbricorum valde dubitat Henricus ab Heers: nam inquit, materiam vermibus generandis ab illo potius suppeditari: Quamquam Fridericus Hofmannus vanum ejus metum dicat.

Cent. 4. Hist. 19.

Osser. intorno agli Animali.

In prax.

In obs.

In addit. obs.

Sextup. dig. alim.

In Eph. Germ. Ann. iv. obs. 83.

Obs. 9.

Speciatim vero ad lumbricos latos efficaciter valere plerique confitentur radicem filicis in pulverem redactam ad dr. j. præsertim si cum aqua rutæ caprariæ exhibeatur. Ab aliis commendatur succus nasturtii, & decoctum radicis bryoniæ; & graminis, addito spiritu vitrioli, vel sulphuris. Efficax quoque est elixir proprietatis, extractum aloes, & rhabarbari, vel mechoacan, aut trochiscorum alhandal, & hieræ picræ: quæ sane cum simul lumbricos interficiant, expellant, & alvum moveant, locum in adultioribus habebunt.

Ventri, & umbilico admota prosunt etiam oleum thuris stillatitium, essentia absinthii, oleum diacolocynthidis, ligni corylini, nucleorum persicorum. Apud Monachos Cassinenses præparatur oleum viride ex diversis herbis medicatum, quo passim uti solent nostrates fœminæ. Paratur item malum aureum succo absinthii, menthæ utriusque, foliorum persici, & portulacæ repletum, adjecto pulvere aloes, & seminum colocynthidis, cum felle Tauri, fuligine camini, & theriaca: mox ad ignem excalefactum ventri, & lumbis adhibetur. Sunt, qui verminosos curant verme vivo ventriculi regioni superalligato, donec moriatur: subinde enim ajunt vermes omnes in corpore pariter commori, symbolismo Naturæ.

Osser. int. agli Anim. che si trov. negli Animal.

Cæterum Ascarides jumentis potius familiares, si aliquando in hominibus gignantur, facile pelluntur Aloe, succo absinthii inspissato excepta, atque ad dr. j. exhibita. Aqua ardente irroretur venter, & umbilicus, mox pulvere myrrhæ inspergatur, deinde supinus jaceat puer, videbis vermes mortuos exire, inquit Alexius. Theriaca etiam vino veteri, vel ejusdem spiritu dissoluta, & umbilico imposita idem præstat, & si adjiciatur modicum unguenti de Arthanita, alvus quoque laxabitur. Postremo ad lumbricos cum febre mali moris, alexipharmaca alibi tradenda opportuna erunt.

At de his, quæ hactenus credita sunt adversus lumbricos antidota efficacissima, dubitandi ansam præbuit diligentissimus Redius, eo quod illis non adeo adversari nuperrime expertus est; saccharum vero, & mel, quæ unanimi Medicorum consensu vermibus amica putantur, deprehendit eisdem esse summe nocua, & mortifera: Quamobrem Therapejam hucusque medicis usitatam in hac parte, vehementer exagitare, & evertere videtur. Verum an ab his, quæ extra Corpus humanum ex affusis liquoribus, cæterisque medicamentis adhibitis, vermibus accidunt, jure liceat idipsum deducere futurum intra Corpus, haud ausim determinare: quippe assumpta medicamenta plurimum in illo immutantur ex mixtura innumerabilium succorum, qui in ventriculum, & adjuncta intestina confluunt; unde haudquaquam constat, qualem mutationem illa sint ibidem subitura, cum & non raro experiamur dulcia palato, in ventriculo postmodum acescere, aut amara fieri, & vicissim:

sed

sed & falsitatis suspicione non vacat lumbricos saccharo necari, cum compertum habeamus etiam in saccharo, & bellariis cujusvis generis vermiculos progigni, ibique hospitari, atque innocuam vitam vivere.

De Affectibus Mesenterii, Pancreatis, Jecoris, Cystis felleæ, & lienis.

Adeo inter se affines sunt horum viscerum affectiones, ut nedum aliquando reciproce illa compati contingat, verum etiam communes causas, eamdemque fere curandi rationem admittant; quin non raro evenit, ut morbus unius visceris, alteri tribuatur: & sæpissime Medici Jecur criminantur, vel Ventriculum; cum tamen Pancreas, vel Omentum affecta sint. Quod igitur per Anatomen licuit experiri, breviter hic expediemus.

De venarum lactearum obstructione.

Ductus quicumque corporis, cum a crassis, tenacibusque humoribus, aliisve, impediuntur, subire dicuntur obstructionem. Præcipue vero ejusmodi malum accidere solet venis lacteis, per quas chyli purior portio ad saccum lacteum ducitur, indeque per tubulos thoracis in cor fertur, ut ex nuperrimis observationibus innotuit.

Observat autem Vvarthonus quinque modis obstructionem vasorum Mesenterii contingere posse. Primo in ipso aditu, atque in orificiis venarum lactearum, ut proinde chylus ex intestinis minime exsugi queat, sed per alvum egeratur, corpore interea contabescente. Secundo, in ipsismet ductibus. Tertio, in transitu sanguinis ex arteriis in venas per glandulas Mesenterii; unde ex impedito sanguinis motu, illæ protinus intumescunt, sanguine suffunduntur, atque promananti chylo impedimento sunt. Quarto in lymphæ ductibus, qui si fragiles sint, facile rumpuntur, & aquam in Abdominis cavum effundunt, unde Ascites consequitur; sin vero duriores sint, ut minime rumpantur, distenti tamen plurimum, hydatidas efformant inter binas vasorum valvulas; quamobrem intestinis intumescentibus, trajectio chyli impeditur per exiles lacteas venas ab ipsismet tuberculis oppressas, & coarctatas. Quinto in Nervis, qui fortasse obstructi stupent, & resolvuntur, ut in paralysi, quæ sicut reliquas partes corporis invadere solet, ita non dissimiliter potest (Adeno. graph. c. 11.)

nervos solum in Mesenterium tendentes afficere. In omnibus autem ejuscemodi vasorum Mesenterii obstructionum speciebus, semper tabem, & extenuationem conjungi contingit. Hinc non immerito Paulus Barbette tabem quamcumque ab obstructione glandularum Mesenterii exoriri opinatus est. (C. de Phthisi.)

Quæ Mesenterii vasis accidere memorata sunt, etiam glandulis Lumbaribus, seu Sacco lacteo, & tubulis Thoracicis contingere possunt, pariterque glandulis intestinorum, quarum superius meminimus, cum obdurescunt, constipantur, obstruuntur, relaxantur, aut eroduntur; unde fit, ut alimentum non traducatur, sed hæreat, vel etiam corrumpatur, & degeneret in humores omnino naturæ dissentaneos.

Hinc non solum credere licet alibilem chylum minime in cor trajici, quia isthæc vasa obstrui, & impediri contingit a viscosis, tenacibusque humoribus, qui hærentes infarciant ductus, per quos alimentum deferri opus est; verum etiam ab aliis innumeris causis, densantibus, aut plus justo laxantibus, comprimentibus, distendentibus, erodentibus, corrumpentibus, tum vasa ipsa, tum chylum; unde postmodum, præter marcorem, insequatur cachekia, tumor ventris, & pedum, difficilis anhelitus, præcordiorum anxietas, sitis, languor universalis, febris lenta, ingravescens præsertim post quatuor, aut quinque horas a pastu, alvi profluvium cum fecibus albicantibus, urina aquea, & decolor, vel hypostasi inutili saturata. Quamobrem obstructio in Mesenterio merito cunctorum malorum origo dicitur. Quin & Fernelius affirmare non veretur, plurimorum morborum causas in uno Mesenterio plerumque latere: quod & Anatome cadaverum sæpesæpius approbavit. (Lib. 6. orb. par. c. 7.)

Perperam vero plerique agunt, qui a contrectatione Abdominis de obstructione Mesenterii, temere judicium ferre audent, præsertim autem decepti a musculis utrinque per ventrem in longum extensis: equidem tactu nequit certo decerni tumefactum, vel obstructum esse Mesenterium, quod profunde admodum sub musculis, peritonæo, omento, intestinisque reconditur. Vix autem tactu percipi potest lien, aut hepar, cum insigniter intumuerint. (V. Sanct. meth. vit. err. 1. c. 8.)

Mesenterii, ejusque vasorum, & glandularum obstructiones, ac tumores, attenuantibus dissolventibus, atque humores inde deducentibus Medentes tollere adnituntur. Purgantia raro perficere ad-

 notat

In prax. De rect. præsid. usu l. 2. observ. notat Hartmannus, consentitque Mercatus, & Sckenchius; quin & isti multo gravius a catharticis ægrotos affici attestantur. Medelam propterea petit idem Hartmannus a resolventibus, & emollientibus; resolventia autem mitiora probat ex tartaro vitriolato, vino, in quo chalybs infusus sit, pulvere cachectico, & acidulis tum naturalibus, tum artificialibus; emollientia vero extrinsecus adhibenda, atque in primis emplastrum de cicuta. At comparente per alvum pure, enematibus insistit, quibus alvus ab inquinamentis mitissime repurgetur.

Sennertus etiam a potentioribus purgantibus abstinet, & solum utendum monet lenioribus, quæ venarum orificia detergant, & humores blande educant, quales sunt pilulæ Tartareæ, & Aloeticæ.

Verum non raro, tuto, feliciterque curantur obstructiones sola victus ratione convenienter instituta, cavendo acida, glutinosa, cruda, potationes immoderatas aquarum præsertim gelidarum, otium. Juvat motus horis matutinis, vel longe admodum a pastu: aromata cum cibis: vinum absinthites, vel ex chalybe per ignem pulverato medicamentum: sal absinthii: pulvis stomachicus, & cachecticus Quercetani; admoto interea cerato ex ammoniaco, tacamahaca composito, aliove.

Neque vero semper expedit indiscriminatim usu chalybis, ejusque salis, vasa viscerum obstructa reserare; si potissimum ad glandulas pertineat, vel ad partes multum a ventriculo dissitas: tum quia longiorem moram in ventriculo sal chalybis patitur, dissolutumque statim in alvum dejicitur ab acido præcipitatum; tum quia glandulæ id maxime expetunt, ut aromatis roborentur, unde impactos succos attenuent: diluantque, haudquaquam vero vehementer proritate exsolvantur, & efflacescant. Quare juvabit potius aromata exhibere, vel essentiæ Martis, ejusdemque vitrioli dextero usu ejusmodi obstructiones curare.

In hanc rem maxime a nonnullis commendatur terebinthina Cypria ad unc. ß. quater lota aqua absinthii, & rutæ, deinde adjiciunt pulverem cinnamomi, & nucis myristicæ ad pondus unius drachmæ. Effertur aliis hoc electuarium, quod habet: *chalybis limati, & super lapidem porphiritem tenuiter cum aceto contriti, mox ad solem, aut ignem siccati, & septies pari modo pulverati selibram, cinnamomi, & nucis odoratæ singul. dr. jii. rhabarbari electi dr. ji. specier. aromat. ros. dr. vi. Hæc melle optimo, & sacchare albissimo excepta rediguntur ad lentum ignem in form. Elect. & singulo mane ad pondus semiunciæ exhib. præscripta convenienti corporis exercitatione.* Quod si una simul deobstruere, & leniter evacuare expediat potissimum in corporibus succi plenis, & ad cachexiam proclivibus, proderunt sequentes pilulæ compositæ ex tribus partibus gummi ammoniaci, vino albo, vel aceto communi per decoctionem, quousque in lactescentem liquorem abeat, dissoluti, mox colati, fortiter expressi, ac depurati; scammonii vapore sulphuris præparati parte una, & croci Martis aperientis parte dimidia, conficiendo pilulas ad gr. xv. vel xx. pro qualibet vice, iterandas ad plures dies, prout opus fuerit.

Quæ denique Cachexiæ, & Asciti curandæ, aliisque ægritudinibus ab obstructione pendentibus usui esse possunt, alibi trademus.

De Inflammationibus, Tumoribus, atque Abscessibus in Mesenterio, & Pancreate.

OBstructionem Mesenterii, ejusque vasorum, & glandularum non raro inflammatio sequitur, aliusve Tumor, & Abscessus, potissimum cum sanguinis cursus impeditur, retardaturque, ut præsertim in illius glandulis restagnet. Cumque in his exiguus sensus habeatur, eo quandoque tumor devenit, ut in ingentem molem attollatur, ac diutissime persistat, pondus, & dolorem intestinis inferens, quandoque etiam lumbis, quousque tandem membranas adjunctas pertingens, vel etiam processus nervorum, & Peritonæi comprimens, dolorem inducat intolerabilem.

Nedum autem in uno solum loco contingit Mesenterium inflammari, ac tumere, sed in cunctis fere illius glandulis, ubi nimirum facile humores impingunt, & adhærescunt: quamobrem totum tuberculis refertum aliquando Anatomici detexerunt, immo & schirro, gangrænaque affectum, pure repletum, atque lympha plurima perfusum. V. Sennert. h. l. Hinc dolores profundius ventrem excruciant, inquietudines, nauseæ, vomitus, alvi durities, chyli dejectiones, febres, tabes, aliaque gravissima symptomata, etiam cerebro infensa, plerumque observantur, quæ falso Intestinis, Jecori, Lieni, Renibus, aliisque a nonnullis adscribuntur.

Pari

Pari modo Pancreas affici multoties compertum: nam & obstrui, & inflammari, & obdurescere, & abscessus pati observatum est.

Horum viscerum affectiones propriis signis internoscere difficillimum. Suspicari autem aliquando licebit de inflammatione, aut abscessu in Mesenterio, & Pancreare, postquam ad maturitatem pervenerint, & purulentæ egestiones comparere cœperint, neque jecore, neque liene in tumorem elato. Affecti autem Pancreatis longe difficilior conjectura erit, etiam si a positu subter ventriculum, quis non se fallere arbitretur, cum a diaphragmate idipsum prodire possit; itemque a musculis lumborum, & spinæ adjacentibus.

Sicut autem ista cognitu perardua sunt, ita & curatu difficillima; nam etiamsi maturuerint, non tamen facile aut per alvum, aut per vias urinæ ibidem congesta repurgantur: quamobrem retentum pus vel corruptionem afferet, vel si alio deferatur, novum, & quidem graviorem morbum pariet. Colicam affectionem, Paralysim, Ischiadem, Dysenteriam. Quin & postquam Abscessus fuerit emundatus, etiam inductum ulcus, vitæ periculum minatur, cum nequeat convenienter abstergi, & consolidari, licet opportuna remedia adhibeantur. Verumtamen Naturæ opera in hoc plurimum valet, illamque proinde Medicus promovere debet, exhibendo primum, quæ inflammationem, si fortasse prænoscatur, impediant, & sanguinem remorari non sinant, qualia sunt pluries memorata diaphoretica: mox quæ maturitati illam subjiciant, & dirumpant, si jam facta sit. Præcellunt sanguis hirci, sperma ceti, mumia, coagulum leporis, aut hædi, extractum hyperici, & baccarum juniperi, omnis generis Bezoardica, stibium diaphoreticum, sal volatile C. C. viperarum, & succini, spiritus salis ammoniaci dulcis redditus, elixir proprietatis, tinctura Martis, & Antimonii. Potiones vulnerariæ optimæ quoque sunt, præcipue dirupto jam apostemate. Terebinthina pariter fructuosa est, ut & balsamum Peruvianum, Tolutanum, & ligni guajaci. Quod si necesse sit inchoatum Naturæ motum per vias urinæ promovere, conducent diuretica, aquæ thermales, oculi cancrorum, sal cardui benedicti, & centaurii minoris, verum salis balsamum colore aureum, sapore dulce, & contactu linguæ volatile; pulvis, & essentia macis, extractum glycyrrhizæ, tro hisci Gordonii. Si demum remaneat ulcus, suffitus ex cinnabari cum balsamis miram opem afferre consueverunt, atque horum usu quosdam brevi saluti restitutos vidi: etenim ab inducto sensim ptyalismo e ductibus salivariis educitur humor ille, qui in Pancreate, & Mesenterio restagnat, ob communionem glandularum inter sese, & præcipue illarum, quæ in Mesenterio sunt, cum colli gandulis. Neque verendum de interno Mercurii usu, modo rite præparatus sit, & diaphoreticus evaserit.

De Hepatis, & Lienis Obstructione, & Inflammatione.

Non dissimiliter accidunt obstructiones, Inflammationes, tumores, & abscessus Jecori, ac Lieni, qui tamen facilius dignoscuntur ex situ tumidæ regionis ad dextrum, vel sinistrum hypochondrium. Obstructo namque, tumefactoque Hepate præter duritiem, & inflationem in dextro hypochondrio, percipitur sensus ponderis, præsertim in ampliori respiratione, & motu post assumptum cibum, quoniam Diaphragmati Hepar alligatur. Si vero inflammatione corripitur, etiam febris cum arida tussi comitatur, & respiratio difficilior, cum pulsu celeriori, frequentiorique. Unde deceptus Medicus ille Siculus 5. *de loc. aff. cap.7.* arbitrabatur se pleuriticum esse, cum Jecoris affectu laboraret. Memorat pariter Galenus *eodem loco* alia signa, quibus affectiones Jecinoris ab illis vicinarum partium internoscantur, ut & a musculorum Abdominis tumore, vel inflammatione, quemadmodum refert evenisse Stefiano Abscessum inter musculos abdominis passo, quem Hepati reliqui Medici adscripserant.

V. Gal 2. de loc. aff. 8. & 5. de loc. aff. 7. & 7. Aph. 52.

Cæterum Lieni accidit frequentius scirrho, hoc est tumore duro, & indolente, gravari: atque Hippocrates *lib. de Aere, Aquis, & locis* a potibus aquarum palustrium, & immobilium, magnos Lienes, & plenos effici, ventresque duros. Inde autem universum corpus macrescere contingit, ac decolorari, ut notavit idem Hippocrates *lib. de loc. in hom.* & Galen. 2. *de natural. fac. c.9.*

Quod ad obstructiones pertinet cum Jecoris, tum Lienis, eadem proderunt, quæ in Mesenterii, ejusque ductuum obstructionibus memorata sunt. Speciatim vero in scirrho adhibentur emollientia, & leviter dissolventia ex gummi præsertim ammoniaco pa-

parata, qualia sunt pilulæ tartareæ Bontii, & de ammoniaco Quercetani, atque emplastrum ejusdem. Quæ item ex chalybe conficiuntur, salubriter conferunt, cum & incidendo obstructas vias reserent, & acidum corrigendo sanguinem repurgent. Ab Hartmanno conficitur aqua æquivalens spiritui aperitivo Penoti; itemque alia philosophica dicta, seu spiritus vini tartarizatus. Apud nostrates est in usu vinum medicatum ex chalybe, & vitriolo ad subrufum colorem igne pulveratis ope sulphuris, & nitri. Efficacius est vitriolum Martis. Vinum etiam absinthites optimum, ut & aqua absinthii stillatitia, & ferraria. In cibum prosunt nasturtium, eruca, asparagus, fœniculum, petroselinum, siler, capparis, itemque crocus, cinnamomum, zingiber. Sæpenumero tamen scirrhus cum ægrotante consenescit, præcipue si diutius opportunis remediis obstiterit; quin immo ex Hipp. *lib. de affect.* in hydropem mutari solet.

Apud Schrod.

Minime vero prætereundum, ab obstructo, tumidoque jecore, aut liene, sæpissime hæmorrhagias oriri: quod etiam animadversum a Volchero Coitero: Etenim ab horum viscerum obstructionibus, cum non bene secernatur, repurgeturque sanguis, in causa est, ut acrem, acidamque conditionem nactus, oscilla arteriarum, & venarum aperiat, sibique viam faciat. Unde ejusmodi sanguinis fluxum nonnisi obstruentes humores inde deducentibus, acidumque temperantibus potissimum ex chalybe medicamentis, brevissime cohiberi contingit, non sine vulgi admiratione.

His præterea curatum scirrhum narrat Forestus: *Radicis filicis unc. j. & radic. cuscutæ dr. ij. ebullire jubet in unc. viij. vini albi veteris ad tertiæ partis consumptionem;* decoctum autem colatum patienti exhibet. Hoc etiam cerato lienis regionem inungendam mandat: *ol. cappar. unc. j. lilior. alb. amygdal. dulc. chamæmel. & butyri recent. singul. unc. ʃʃ. succ. bryoniæ, & cyclam. unc. j. bull. ad consumpt. succor. deinde add. gumm. ammon. aceto sol. dr. ij. ʃʃ. pingued. gall. medull. crur. vitul. æsyp. humid. singul. unc. ʃʃ. pulver. cort. rad. tamar. capp. ceterach. rad. filic. singul. dr. j. pulver. sem. agn. cast. & genist. singul. scr. j. ceræ parum f. cer.* Testatur insuper minui lienem fotu aceti acerrimi, in quo lapis pyrites candens extinctus sit, cum spongia in regione lienis. Et Benivenius utitur capparibus pro cibo, & aqua

Lib. 10. obs. 28.

ferrariorum pro potu: & quidem illis capras, hac vero canes lienibus diminui compertum est. Apud Heurnium mirabile dicitur emplastrum ex cicuta, & ammoniaco aceto dissoluto, ad duritiem quamcumque emolliendam. Et ab Hildano conficitur, commendaturque unguentum de Cicuta dictum. Aliud proponitur ab Aquapendente compositum ex duabus partibus ammoniaci aceto dissoluti, una succi nicotianæ, terebinth. & succi ebuli altera, dimidia resinæ pini cum ol. cappar. & ceræ novæ q. s. Plerisque splen peracuta securi iteratis ictibus scinditur, cute non dissecta; mox vero cataplasma apponitur ex verbena, sinapi, capparibus, & farina hordei, quo per alvum magna atri sanguinis quantitas exturbatur, & lien in suam naturalem molem restituitur: quod remedii genus Rusticis est familiare; idque vidi aliquando tam dextre actum, ut certe admirationi esset. Hanc etiam medendi duri lienis rationem commemorat Cardanus *de Rer. variet.* De cætero purgantia validiora, vehementerque exagitantia, & obstructos ductus commoventia monitu Hartmanni vitanda sunt.

De occul. morb. & san caut. cap. 105. libr. 2. meth. ad pra. c. 10.

Lib. 2. Chirur. cap. 52.

Lib. 8. c. 41.

Postremo ad inflammationem Jecinoris, cautiones a Galeno traditas summopere observandas velim ab illis potissimum, qui credunt nimium refrigerantibus, & acidis potionibus, & lituris relaxantibus, facile citoque illam sanatum iri: cum cæteroqui ab his mors certo expectanda sit, scilicet recrudescentibus humoribus, aut promota suppuratione, quæ huic visceri infensissima est; nam ex suppurato Jecore ii solum evadere dicuntur Hippocrati 7. *Aph.* 45. quibus in tunica pus continetur; omnino vero pereunt, cum ad parenchima usque corruptio pertingit, ex Galeno *ibidem*. Interdum etiam singultus, aut alvi fluxus inde subortus est, uterque lethalis, alter ex Hipp. alter ex Avicenna.

1. De rat. vict. 43. & 11. meth. c. 15.

1. Aph. 58. 7. Aph. 17. 3. Can. f. 14. tr. 3. c. 2.

Ea igitur conducibilia dumtaxat putanda sunt, quæ hærentes humores dissolvant, & per sudorem, vel urinam educant: quamquam, inquit Galenus, diuretica potius convenire in affecta parte Jecinoris gibba. Cum cibis commisceantur herbæ detentos succos ad vias urinæ deducentes. Victus autem tenuis sit, neque glutinosa, neque acida, neque dulcia, & constipantia admittat.

Quamvis autem dissolventia cæteris præferenda videantur, ea tamen acria nimis haud sint; quamobrem sedulo iis tantummodo

modo incumbendum, quæ blande congestos succos diluant, & in proprios ductus promoveant. Sic quoque danda opera est, ne suppuratio insequatur. Quare ab initio suadet Petræus adhibenda esse epithemata ex saccharo Saturni dissoluto in aquis, vel succis depuratis solani, plantaginis, rosarum, fragariæ, quibus utile erit addere succum absinthii ex documento Galeni. At ab his parum, vel nihil emolumenti sperare licebit.

Quod si suppuratio inhiberi nequeat, videaturque congestus sanguis in pus abire: quod dignoscetur ex superveniente insolito rigore, cum febris incremento, doloris reditu, & sensu fluctuationis sub dextro hypochondrio; ac patentius ex urina; vel dejectione purulenta, aut etiam ex anacatharsi, quod rarius; tunc, quoad fieri poterit, promovebitur puris evacuatio per eam viam, quam Natura indigitaverit, exhibitis quoque, quæ roborent, & abstergant, ut & potionibus vulnerariis cum balsamo sulphuris anis. vel terebinth. Vinum medicatum ex medulla ligni guajaci, floribus rorismarini, & Hyperici mire aliquando contulit; sicut pariter extractum hyperici irroratum oleo macis, vel cinnamomi. At in hoc Naturæ solertia præ cæteris valentior erit, quæ ex Hipp. *prima Morborum Medicatrix* dicitur; & inquit Galenus, *mille sibi parat vias: regenerandæque carnis præcipuus opifex existit*.

6. epid. s. 3. 3. meth. c. 3. & 7. Aph. com. 34.

De Affectione Hypochondriaca, & Scorbutica.

Sicuti nomine Hypochondriorum intelliguntur, quæ utrinque in imo ventre viscera reconduntur, ita horum affectiones Hypochondriacæ a Medicis appellantur, quas comitantur stomachi languor, & cruditas, præsertim acida, cum ructibus, ac rugitibus ventrisque inflatione, & præcordiorum oppressione: ubi fæces constipantur, & alvus styptica evadit, totum abdomen tenditur, molesta pulsatio percipitur in sinistro hypochondrio, necnon cœliaca arteria crebrius, celeriusque salit: quandoque etiam cordis palpitatio, capitis vertigo, anhelitus, dolores, vigiliæ, pavores, anxietates, decolorationes, tabes, quibus postremo superaccidunt Timor, atque Mœstitia absque causa, cum desipientia illa, quam Melancholiam Hypochondriacam communiter practici nuncupant.

Admonet autem, & recte Sennertus male a quibusdam confundi Hypochondriacam Affectionem cum Hypochondriaca Melancholia, excusatque Dioclem perperam a Galeno reprehensum 3. *de loc. aff.* 7. quod cum omnia symptomata istius ægritudinis enarrasset, Timoris tamen, atque Mœstitiæ non meminerit. Forsan enim, inquit, Diocli non propositum fuit Melancholiam Hypochondriacam in specie; sed Hypochondriacam Affectionem in genere describere. Constat namque affectionem Hypochondriacam multo latius extendi, quam Melancholia Hypochondriaca; atque experientia patet, plurimos hoc morbo laborare, qui tamen haudquaquam Melancholia afficiuntur. Suntque non pauci, qui Melancholia laborant, Hypochondriaca vero Affectione minime detinentur.

Unde autem ortum suum ducat hæc affectio, & cujus visceris culpa, non convenit inter Auctores. Plerique stomachum hujus mali causam accusant, quod cibum non bene concoquat, sed in crudos, acidosque succos, aliosque heterogeneos, commutet. Alii Jecur intemperie calida, vel etiam venam portam: Ventriculum vero frigida affectum. Visum nonnullis, ex documento Fernelii, Mesenterio, ac Pancreati obstructis, aliterve vitiatis, causam adscribere; & plerisque etiam arteriis mesentericis, atque cœliacis, illisque quæ per Omentum sparguntur. Communius demum Lienem inculant, atros, tartareos, melancholicosque succos generantem, immo & calidos, adustos, atrabiliarios dictos. At Vvillisius e Lienem quidem vitium sanguini communicari fatetur, sed illud deinceps in Cerebrum efferri, quo reciproce cum Liene in hoc morbo affici arbitratur: unde & liquorem nervorum, & animalem spiritum, universamque cerebri œconomiam deturpari ait. Quamobrem Hypochondriacam affectionem inter morbos convulsivos numerare non veretur: qua de causa lis gravissima mota est inter ipsum, & N. Higmorum: hic enim potius in vitiosam ventriculi constitutionem ejusmodi ægritudinem referendam esse evincere nititur. In quam eandem sententiam concedere videtur Deleboe Sylvius, qui sedem, focumque hujus mali putat esse, si non ipsum ventriculum, vicinas saltem ejus partes, quod symptomata affectionem Hypocondriacam comitari solita, maxime post pastum exacerbentur. Ea vero potissimum deducit ex fermentatione humoris biliosi, & pituitosi sejunctim vitiati.

De mor. convuls. cap. 9.

Append. tr. 7.

Ve-

Verumtamen credere fas est, Hypochondriacas affectiones, sicuti non semper iisdem omnino symptomatis stipatas observare licet: ita neque perpetuo unius tantum visceris vitium consequi oportere. Quandoque secti Hypochondriaci memorantur Lienis vitio caruisse, a Glissonio, Borrichio, Highmoro: atque interdum alii graviter læsi in Omento, Pyloro, Ventriculo, Mesenterio, Jecinore, Pancreate, deprehensi sunt. Quamquam in cæteris plerisque visus Splen nedum tumidior, sed & scirrho, atroque humore refertus, & obstructus.

Anat. Hepat. cap. 45. apud Barthol. cent. 3. ep. 97. de aff. hyp. cap. 4. V. Bonet. Anat. pract. 1. 3. 1. 9.

Illud autem videtur commune omnibus in hoc affectu, ut semper sanguis acidum quid, & quandoque etiam austerum ex imi ventris visceribus nanciscatur, ut attestantur ructus acidi, alvus styptica, fuscus cutis color, pulsuum debilitas, præcordiorum oppressio, ventris inflatio, pavor, mœror. Et quamvis interdum aliquibus molestus nimium sit in ventre calor, in Hypochondriis æstus, immo & in plantis pedum, ac frequentius in volis manuum: ut hinc suspicentur vulgares Medici calidam intemperiem viscerum, & præsertim Jecoris; Qui tamen cujusvis acidi liquoris vim, & actionem perspectam habuerit, cum alteri heterogeneo humori adjicitur, istius phænomeni causam protinus intelliget. Hinc sanguis, aut si mavis, succus nervorum, acore infectus, cum in partes influit, fermentationem, & calorem parit: quamobrem quibusdam e Splenis vitio hypochondriacis familiaris esse solet, præter hypochondriorum exæstuationem, genarum rubor: & aliquando observantur Hypochondriaci lienosi rubentem vultum gestare, atque longe rubicundiorem a pastu, etsi pulsus tenuis sit.

Verisimile igitur admodum est, ab acido exaltato, & e Liene, vel Pancreate deciduo, ac cum sanguine commixto, enarrata incommoda proficisci. At ab aliis quoque visceribus manare posse non est alienum, si videlicet propria eorumdem fermenta in acidum degeneraverint. Sic & glandulis Mesenterii, atque intestinorum, itemque Ventriculi, cæterisque, simile damnum accidere poterit, cum fortasse in iilis fœculenti humores hæserint, mutuaque simul actione inita, concrescentem, acidamque conditionem sortiantur. A lympha quoque idipsum orietur: si acida evaserit, simili ferme modo, ac nonnulli ex mixtura salis, & aquæ, in modico vino vapido, vel in phlegmate spiritus vini, acetum sibi comparant artificiale.

V. Columel. l. 12. cap. 5.

Hinc evenit, cur disparia admodum symptomata Hypochondriacis sæpesæpius contingant; Quibusdam enim stomachus elanguet, sputio copiosior fit, urina aquea, alvus lubrica; nonnullis contra, alvus styptica est, oris amarities, sitis ingens, & stomachi ardor a cibo supervenit: alios ructus, tormina, vomitus, anhelitus, cordis palpitatio, capitis dolor excruciant: alios ciborum fastidium, Ventriculi inflatio, anxietas, obstructio, atque id genus alia tenent; Metus, & Mæror in quibusdam observantur; in aliis desunt. Quidam sunt cogitabundi, solitarii, scrupulosi: alii loquaces, suavioresque jucunda, & læta expetentes: quidam bibaces, sitientes, & e converso: alii meribibuli, alii hydropotæ, atque alterutrius tantum potus cupidi; nonnulli certa victus ratione gaudent, quæ aliis infensa esse solet: quidam ab uno medicamenti genere levantur, quod aliis est perniciosum: immo quod aliquando eidem patienti contulit, alias non leviter obesse visum est. Varii itaque, & diversi videntur in pathematis, & accidentibus Hypochondriaci, pro varia scilicet partium affectarum, & humorum vitiosorum diversitate; quamobrem non immerito Proteus Morbus hic a quibusdam dici consuevit, cum multiformis in dies appareat. Quare aliqui in Mesenteriacam, Splenicam, Hepaticam, Stomachicam, Pancreaticam, Hystericam, Hemorrhoidalem, & Phantasticam ejusmodi affectionem Hypochondriacam subdivisere. Unde mirari subit, eos qui tam anxie exquirere adnituntur hujus mali originem, cum nil non sit, quod ejus causa esse non possit, dummodo acorem contrahat, & succos viscerum, ipsumque sanguinem inficiat, & acido austero, aut salito coinquinet.

V. Avic. l. 3. f. 13. tr. 2. c. 1.

Quamvis autem affectio ista vetustissima dicatur, quod illius, vel alterius valde similis meminerit Hippocrates, sub nomine Morbi Siccatorii, & Ructuosi: ac post Hyppocratem expressius illam descripserit Diocles Carystius apud Galenum 3. *de loc. aff.* 7. Nostra tamen ætate longe gravior, & frequentior in his regionibus, quam umquam fuerit, observatur: quippe paucissimi sunt, qui se ab ea immunes gloriari possint; idque fortasse ab intemperantia in victus genere, a tot, tantisque gulæ libidinibus, itemque ex acidis, gelidissimisque potionibus iteratis, atque præpostere, importuneque sumptis: jejuno stomacho, a pastu, æstate, hyeme, etiamsi nulla sitis urgeat, alia-

2. de Morb.

aliave necessitas cogat, citra quascumque corporis exercitationes.

Huic affectui affinis est, & alter Morbus jam pridem Hollandis, Anglis, atque Germanis, cæterisque Aquilonaribus populis maxime familiaris, *Scorbutus* dictus, & ad nostras adhuc Regiones non multis ab hinc annis advectus, licet hic non adeo immanis sit, ut in cæteris regionibus perhibetur. Hunc etiam pervetustum morbum esse Sennertus, Langius, Ronseus, aliique pluribus ex locis Hippocratis, aliorumque veterum monumentis scite admodum deducunt, quamvis apud illos aliis nominibus fuerit appellatus. Creditur etiam convenire cum Stomacace, & Sceletyrbe Plinii.

V. Hipp. de inter. affect. & 2. prorr. Cels. l. 2. c. 6. & l. 4. cap. 9. ali. q. apud Sennert. l. 3. p. 5. f. 2. c. 1. l. 2. ep. 14. l. de magn. lien. Hipp. l. 25. c. 3.

Convenit in plurimis cum Hypochondriaca affectione, sed præterea aliis, & gravioribus symptomatis stipatur: præcipue vero doloribus crurum, maculis in cute, ulceribus in tibiis, tuberculis cutaneis, oris fœtore, dentium erosione, sputis cruentis, cephalalgia, pectoris angustia, respirationis difficultate, cachexia, corporis lassitudine. Sæpe etiam alios morbos excitat, qui curari nequeunt, nisi speciatim de Scorbuti medela ratio habeatur; unde Paralysis, Convulsio, Arthritis, Epilepsia, Leipothymia, dolor Colicus, Hydrops, Febris, aliæque plures ægritudines consequuntur, quas Scorbuticas quis merito appellaverit, cum & antiscorbuticis medicamentis remitti soleant.

V. Sever. Begal. de Scorb. Sennert. l. 3. p. 5. f. 2. Vvillpach. Cer. High. Charle. Mollenbroc.;

Medicis, qui hactenus de Scorbuto volumina conscripserunt, semper in culpa Lien est habitus, qui scilicet fæculentum e sanguine humorem melancholicum dictum, repurgare nequiret: immo in suis ductibus detentum depravaret, commutaretque potissimum in atrabilarium. Aliquibus etiam creditum est a Liene haud emungi, nec excipi serosiores, aquosioresque chyli portiones, quæ deinde cum sanguine commixtæ, hujus affectus causa evadant; quamobrem Horstio visum, crudo, atque ichoroso sanguini, speciali quodam modo, corrupto, Scorbuticam affectionem adscribere.

At qui uni tantum visceri istius morbi originem appingunt, forte non perpenderunt, quod ab eo cunctæ propemodum corporis partes vehementer afficiantur. Unde Vvillisius præter sanguinis vitium, adjicit quoque liquoris nervorum labem in acidum, effœtumque vergentis; quippe existimat sanguinis dyscrasiam in Scorbuto pari modo, atque vini, duplicem esse posse, nempe *sulphureo salinam*, ac *salino sulphuream*: si namque sanguis miasmate scorbutico infectus, perfervidus fiat, in quo nempe sulphur prævaleat, maculas exterius excitabit, exanthemata, tubercula, ulcera, interius vero vomitus, cardialgias, diarrhœas, dysenterias, doloresque atrocissimos, atque in his temperata solum remedia admittit, vitatque acria, & acuta, cochleariam, raphanum sylvestrem, & similia. At vero si sal prædominetur, fiatque sanguis crassus, & quasi mucosus, sine cutaneis eruptionibus ægri torpidi, anheli, & enerves fiunt, cum lassitudinibus corporis, & pectoris angustia: quin & anxietatibus cordis, deliquiis, vertigini, & convulsionibus obnoxii observantur, & in his remedia probat calidiora, sale volatili prædita, immo & ex chalybe parata, quæ sanguinem solvant, & exagitent. A sanguine præterea ita vitiato, atque ad cerebrum appulso procedere quoque ait liquoris nervorum vitium: & quidem illo effœto, liquorem hunc tenuiorem progigni ad acidum declinantem, immo ab eodem feculento particulas heterogeneas plurimum illi infestas suggeri. Quare labem scorbuticam succo nerveo affixam in his consistere idem Author concludit, & quod liquore cerebri, & nervorum irriguus multo tenuior, seu pauperior evadat, & quod a crasi *spirituo-salina* in acidam degeneret, & quod particulis heterogeneis, ac morbificis referciatur.

Quod autem humor scorbuti causa acidam conditionem sortiatur, non secus ac cum ex vino fit acetum, multo antea Sennertus edocuerat, qui & aceti generationem, aliaque plura ad hanc rem facientia adducit, & examinat. Neque enim alius videtur esse Scorbutus ab affectu Hypochondriaco, nisi quod gravior, immaniorque sit, profectus a causis potentioribus, tenaciusque ob id inhærens visceribus cum sensibiliori sanguinis vitio. Hinc plerisque locis Endemius morbus est, quibus scilicet usui sunt cibi multo sale conditi, fumoque exsiccati, meracius vinum, temetumque vel aqua palustris, & corrupta bibitur, itemque panis nauticus, legumina, caseus vetus, acida quæque salita, rancida, mucida, cruda, crassa, glutinosa, dura in alimentum veniunt: quo fit, ut Nautæ, & ad mare Balticum habitantes, cæterique populi Septentrionales ejusmodi victus genere utentes, tam facile in Scorbutum incidant, ut refert Balduinus Ronsseus. In aliquibus observatur etiam hæreditarius, aut contagiosus, pari modo ac ex lue Venerea, & scabie accidit. In reliquis convenit cum Hypochondriaco affectu, sed pertinaciori, maximeque inveterato.

De scorbut. c. 2.

Ex

Ex his igitur facile nunc erit utrumque affectum internoscere. Solum autem advertere oportebit non statim a principio scorbutum prædictis omnibus symptomatis invadere, at plurima ipsorum ingravescente solum morbo comparere, atque alia aliis accidere. De hypochondriaca vero affectione monet Galenus subinde ab illa cerebrum turbari, atque Melancholiam exoriri, quam Timor, & Mœror comitantur sine causa manifesta.

3 de loc. aff. 7.

Statim ac in conspectum sese produnt affectiones istæ, adnitendum vitiosos humores præsertim acidos, sive in visceribus hærentes, sive cum sanguine commixtos, quoad fieri possit, sensim corrigere, & blande educere. Conferunt in hunc finem pilulæ tartareæ Bontii, aloeticæ, de ammoniaco Quercetani, electuarium Alexandrinum. Mox vero obstructionem tollentia commendantur, præsertim ex chalybe: cui vis magna inest acidum in sanguine corrigendi, atque obstructos meatus reserandi. De ejus autem usu monet Tachenius, quod nisi excrementa ab illo tingantur, temere exhibendus non sit, quia tunc non reperit idoneum humorem, qui illum solvat, Optima quoque sunt subamara, absinthium, centaurium minus, gentiana, cortices malorum aureorum, eorumque sales, ac tincturæ: itemque elixir proprietatis, vinum absinthites, decoctum Coffè, & herbæ The.

Hippoc. chym.

Distinguit autem Vvillisius remedia pro duplici sanguinis vitio. Vel enim sanguis crassus est, subfrigidus, cum lienis obstructione; & sane medicamenta ex chalybe parata exquiri ait. Vel contra fervidus supra modum fermentescit, simulque hypochondria æstuantia inflat: & remedia tunc solum temperata, ac fervorem sedantia indicari docet: fugienda vero, quæ in sui compositione chalybem admittunt.

De mor. convulf. p. m. 206.

At vero Deleboe Sylvius, quoniam a bile per choledochum ductum delata, unaque simul permixta, atque fermentescente cum pituita vitiosa, morbum hunc oriri arbitratur, utriusque correctioni, purgationique incumbit, potissimum per salia lixivia, itemque galbanum, sagapenum, ammoniacum, masticchen, succinum, castoreum, myrrham, ac spiritus, salesque volatiles inde elicitos: De usu autem Acidorum, quæ viderentur profutura ad bilem temperandam, id speciatim monet, non commode exhibenda, nisi spiritu aliquo volatili castigata. Quin Sennertus etiam e Tartaro parata medicamenta nocua int.r.lum esse testatur, improbatque cappares, præsertim quia aceto condiuntur. Purgantia præterea non reprobat Sylvius, tum quæ pituitam, tum quæ bilem educant. Et Hartmannus etiam vomitum commendavit ex aqua benedicta; Immo Hippocrates utrumque evacuationis genus in curatione Morbi Siccatorii indicere non est veritus.

Cautius tamen in hac parte agendum est, quippe non raro a purgantibus medicamentis hypochondriorum affectiones exarcerbari consueverunt: ut propterea satius existiment alii ab his abstinendum ex Galeno, qui 3. *de loc. aff. 7.* ait. *Monendi sunt mihi Amici, qui me curantem viderunt, frequentibus balneis victuque humido, bonique succi, nullo alio adhibito præsidio, hujusmodi morbum me curasse.*

Diuretica, & sudorifica a plerisque valde conferentia dicuntur, quod illa incidendi, & aperiendi vi polleant, valeantque saburram humorum, tum e liene, tum a reliquis glandulis imi ventris ad vias urinæ deducere: cum etiam ex Hippoc. & Galeno pateat lienem per urinarios meatus repurgari: quod & Anatome evidentissime testatur. Sudorifica vero præter virtutem dissolvendi, attenuandique, acido infringendo utilissima sunt. Præfertur autem cæteris Antimonium diaphoreticum a Sennerto *in Epistolis*. Epist. 35. ad Doring.

Quoniam vero superius innuimus non semper hunc affectum ab uno viscere proficisci, nec perpetuo determinatum humorem ejus causam esse; propterea operæ pretium erit exacte perpendere, cui potissimum parti succurrendum sit, cuique humori oppugnandum. Si itaque e stomachi vitio oriri videatur, ea præcipue opportuno usui erunt, quæ stomachi fermentum adjuvent, atque extraneos succos corrigant, & exturbent. Optima plane dicuntur sal absinthii, elæosaccharum citrii, & cinnamomi, spiritus mastiches, essentia menthæ, pulvis stomachicus, & cachecticus Quercetani, sal stomachicus Mynsichti, syrupus menthæ compositus, elixir proprietatis Helmontii. Si Hepar compatiatur, proderit ebur, diarhodon, sal hepaticus Mynsichti, essentia Martis, sal fumariæ, absinthii, fraxini, nitri. Sic pariter proderunt splenica, hysterica, nephritica, si hoc, vel illud viscus gravius affectum prospiciatur. Idem quoque observandum in vitiosorum humorum varietate: quamquam hæc plerumque communia sunt, & vices sibi mutuo commutant, nisi plurimum a medro-

diocritate declinent, aut vim, actionemque exerant violentam, vehementerque irritantem.

Scorbuto demum, quæ hactenus sunt recensita, commode quoque opitulabuntur. Sed specialius proderunt acria, & subamara, ut cochlearia; nasturtium aquaticum, beccabunga, chelidonium utrumque, trifolium, chærefolium, petasitis, sinapi, eruca, fumaria, hydropiper, raphanus rusticanus, seu armoracia, cortices malorum aureorum, zedoaria, ruta muraria, zingiber, baccæ juniperi, gummi lacca: atque ex his eliciti spiritus, tincturæ, essentiæ, ut & essentia, ac spiritus turionum pini; salis ammoniaci, & cerasorum nigrorum sylvestrum. Sal etiam, & essentia viperarum a plerisque commendatur; atque ab aliis spiritus tartari volatilis, tinctura Antimonii, Bezoarticum Martiale.

Recte autem, inquit Sennertus, monent Authores succis prædictarum herbarum majorem efficaciam inesse, quam in decoctis, quoniam vis in illis provenit a sale volatili, qui coctione dissipatur; Quare præstabit ejusmodi succos spissare, & ne ventriculo noceant, sacharo, & cinnamomo condire.

Neque vero semper utendum acribus, & sale volatili præditis, ut consulit hic Vvillisius, præsertim ubi causa morbifica in calidiori sanguinis dyscrasia, vini rancidi æmula, consistit: Mavult enim medicamenta temperata opportuna usui fore, quæ humorum particulas per se effervescere aptas, minus exagitent, immo potius compescant: quod etiam notavit Sennertus, qui propterea in his cum sero lactis exhibenda esse scribit medicamenta antiscorbutica dicta.

Lib. 2. obs. 11. & 22. Cæterum in aliis præstantissimum esse scribit Forestus syrupum sceletyrbicum, quem ita conficit: *succi cochlear. & beccabung. singul. lib. iij. sacch. opt. lib. ij. cum ovi albumine depur. mox simul decoq. & f. syr. s. a.* Exhibet autem illum ad unc. j. ß. unc. ij. aq. cochleariæ, & unc. j. aq. beccabungæ per plures vices. Gingivas vero erosas, & sanguivomas solo succo cochleariæ confricandas jubet, vel abluendas cum aqua stillatitia ejusdem, & beccabungæ.

Obs. 55. A Veschio refertur Othonem Heurnium usum quotidiano potu vini, in quo brassica rubra, cum zingibere, & cinnamomo fuerat macerata: atque hoc jucundissimo remedio vinum Hippocraticum fere æmulante, addito præsertim saccharo, intra xx. dies, in pristinam sanitatem ægros restituit. Alia vina medicata præscribit Villisius, apud quem vide. De Scorb. cap. 7.

Acida etiam prodesse scribit Sylvius Deleboe, succum mali citrii, & aurei, & punici, trifolium aquaticum, spiritum salis, & nitri dulcem. Quinimmo P. Barbette reliquis omnibus præstare ait spiritum salis dulcem, ammoniaci, & cochleariæ. Lister quoque miscet succos cochleariæ, limoniorum, & aurantiorum; immo & efficacius putat acetum, & spiritum vitrioli, memoratque utilitates ex aceto relatas a Dioscoride, & ex limoniis a Pisone. At dextere acidis utendum, & nonnisi cum aliis medicamentis antiscorbuticis. Append. tr. 10. n. 864. Lib. 4. pract. c. 3.

Symptomatis denique scorbutum comitantibus, qua ratione occurrendum sit, legere erit apud Eugalenum, Sennertum, Vvillisium, aliosque fuse nimis de *hoc affectu* pertractantes, vel restrictius apud Fridericum Deckers *in notis ad Prax. Barbett. capit. de Scorbuto*. Nobis enim sat est hæc attigisse de hoc affectu, qui in nostris regionibus non adeo vulgaris est.

De Cachexia, & Hydrope.

EA corporis habitudo, in qua ob malam nutricationem color cutis; atque in primis faciei, a naturali, & consueto declinat, pallet, flavet, vel in fuscum vertitur, & quandoque etiam impetiginibus, crustisque inficitur, Cachexia a Medicis appellatur, malusque corporis habitus.

Sequi plerumque solet obstructionem, & affectionem hypochondriacam, aut scorbuticam, vel etiam diuturnam in fœminis menstruorum suppressionem, & in maribus immodicam hæmorrhoidum evacuationem.

Hepatis imbecillitati, atque intemperiei frigidæ, immo etiam humidæ ab Antiquioribus tribuebatur: sanguis enim ab illo gigni putabatur crudus, pituitosus, aqueus, aliquando etiam bile, vel melancholia permixtus, qui deinde ad partes delatus gravamini, & inquinamento foret, illasque nunc albo, pallidoque, nunc etiam luteo, livido, vel croceo, aliove simili colore fœdaret, quin & in tumorem attolleret, atque Anasarcam, & Leucophlegmatiam inferret.

At post inventa vasa lymphatica Recentiores ejusmodi vitium lymphæ, ejusque ductibus adscribunt, quod nimirum comprimantur, obstruantur, unde lymphæ cursus impeditur; vel si rumpantur, inde illa effluens alicubi decumbat, aut per totum corpus diffundatur. V. Vvarth. Aden. c. 21.

Cre-

Crediderim autem in his affectibus lympham a suis ductibus non exugi, sed una cum sanguine in venas traduci, atque in cor remeare: quamobrem cum is partes nutriendas petit, multa aqua plenus in eas effunditur, quæ propterea gravatæ, turgidæque compareant. Cum vero e diruptis, relaxatisque aquosis ductibus illa effluit; in Abdomine Ascitem, in capite Hydrocephalum, in pectore, artubus, scroto, particulares alias Hydropis species parturit: hærente nimirum in his partibus lympha, quæ sæpissime glutinis instar concrescit, atque ubi restagnaverit in tumorem attollitur, & digito compressæ partes foveam relinquunt. Hinc ab infecto, vitiosoque sanguine, ac nutricationi inepto Cachexiam, & Anasarcam facillime deducimus. Vitium autem istud advenire sanguini putat Sylvius Deleboe a bile, succo pancreatico, lympha, & saliva, diversimode affectis, & in tenui intestino commixtis; unde multifariam affici cutim, universumque corporis habitum colorari opinatur, pro diversitate prædictorum succorum prædominantium. Sed & fermenta viscerum, glandularum, & singularum partium, immo & solius lymphæ prava constitutio, ac affectio, idipsum inferre possunt; Visa namque aliquando est pravo colore cutis infici, sanguine non vitiato: Novi siquidem nonnullos ad extremum usque senium salubriter vixisse, cum ejusmodi fœdo cutis colore, ac pene dixerim cadaveroso: quod certe non contigisset, si sanguis illis inesset, qualis in hoc morbo fieri assolet, phlegmaticus, effœtus, ac evanidus: hi, veluti scabiosi, in omnibus bene valent, licet cutim infectam habeant.

Lib. 1. prax. cap. 30.

Tametsi vero a cute, & a glandulis per illam dispersis isthæc fieri possent: plerumque tamen sanguinis vitium consequuntur, cum præter fœdum cutis colorem, difficili respiratione, præcordiorum anxietate, corporis lassitudine, atque ad motum impotentia, marcore, febri lenta, pedum tumore, aliisque symptomatis cachectici afficiantur: quæ sane a cutaneo tantum vitio, citra viscerum internorum, itemque sanguinis, atque alibilis succi depravationem esse non possunt: quamobrem cachexia valde est affinis Hydropisi.

In fœminis autem sæpenumero hæc mala oriuntur ab utero, vel ob immodicum menstruorum profluvium, vel ob eorumdem suppressionem, utroque enim casu sanguis vitiosus est, atque adeo acidus, serosus, crudus, aliterve affectus, cum uteri, aliorumque viscerum naturalium obstructione, aut laxitate. Ad quod vitium emendandum, præter alia superius memorata adversus obstructiones viscerum: summe proderit hæc tinctura Martis pluries mane, prout necessitas exegerit, repetita, quæ sic habet; *Limaturæ Martis q. v. & Tartari albissimi duplum, decoquantur in octuplo vel decuplo aquæ pluviæ repurgatæ ad omnimodam consumptionem, quousque pulvis in fundo vasis siccus remaneat: Mox vero extrahatur exinde cum spiritu vini tinctura, & seorsim servetur. Residuum iterum cum sufficienti quantitate ejusdem Aquæ pluviæ ad siccitatem usque decoquatur, & tincturam pari modo, ut supra, extractam priori adjice, & tertio idipsum denuo repete. Tandem per filtrum trajice, & in vase vitreo Tincturam ipsam ad usum serva.* Hac enim ad unciam semis exhibita nedum obstructa viscera blande nimis referantur, verum etiam in his functionibus roborantur emendatis interea vitiosis humoribus, atque in pristinum naturalem statum revocatis.

Neque vero solum fœminis, sed viris quoque viscerum infartus Cachexiam attulere, ex observationibus Anatomicis Bartholini, Lotichii, Highmori, Hildani, Heurnii, & aliorum. Obstructa namque viscera non modo sanguinem minime repurgant, ut decet, sed etiam inficiunt, infectumque per alios ductus emandant, qui deinde laxantur, aperiuntur, vel eroduntur, & sanguis effluit, ut etiam superius meminimus.

Cachexiam diutius protractam insequitur Hydrops, qui in Ascitem, Tympanitem, & Anasarcam communiter dividitur. Ascites solius Abdominis tumor est aquosus. In Tympanite solus etiam venter intumescit, sed a flatibus; quamobrem instar Tympani resonat. Anasarca demum tumor est totius corporis exterioris. Adnotat tamen Sylvius totius corporis tumorem a seroso humore quidem Anasarcam, & a viscosiori Leucophlegmatiam progigni: quamvis L. Doldius Leucophlegmatiam morbi materiam indicare ait; Anasarcam vero locum: cæterum unam, eamdemque speciem esse.

Cist. Med. epist. 242.

Ascitis præterea generationem tribuit idem Author venis lacteis obstructis primum, mox ruptis, ac apertis, effusoque inde in abdominis cavum chylo cum suo sero permixto. Verumtamen Vvillisius præter hanc vasorum lacteorum ruptionem, atque in Abdominis cavum contenti humoris effusionem, adjicit quoque consimilem lymphæ e suis ductibus illapsum; itemque seri e sangui-

Lib. 1. prax. c. 17. n. 89. & in Append. tr. 6.

guine ab arteriæ Cęliacæ, & Mesentericæ ramulis decidui, ex præpedito ibidem sanguinis circuitu: quod qua ratione contingat, ex multiplici cum sanguinis, tum vasorum vitio idem Author deducit. Experimento quoque idipsum evincere studet; quoniam, inquit, si in vivo animali, venis jugularibus filo exceptis, & ligatis, sanguinis reductio inhibetur, tota capitis regio aqua intercute, & plane hydropica, brevi intumescet.

Pharm. rat. p. 1. s. 1. c. 1. & 3.

Tympanitis causam insuper ipse negat esse flatus ventris membranas, aut intestina distendentes, ut communius creditur, admittiturque ab eodem Sylvio: sed inquit esse spiritus animales irregulariter, ac tumultuarie motos, partesque membranaceas inflantes, immo etiam Mesenterium, cæteraque viscera membranis obsita; similemque furorem, sive œstrum virulentum spiritibus alicubi impressum, & inde mox longe, lateque diffusum a toxicis quibusdam epotis, telorum, aut ferarum ictibus, vel morsibus venenosis, indeque tumores, vel particulares, vel universales induci opinatur; quorum deinceps vacuitates a flatibus impleri posse minime inficiatur.

F. 3. c. 1. Lib. 1. prax. c. 14. n. 26.

Anasarcam denique deberi docet aquoso humori extra suos ductus effuso, atque tum intra musculorum interstitia, tum intra carnium, cutis, & glandularum, ac membranarum poros aggesto, & quidem in habitu corporis potissimum: unde illud exterius albicat, & si digitis prematur, foveam a compressione relinquit. Is autem humor a sanguine præsertim derivans, ex arteriarum finibus in majori copia profunditur, quam ut per venas, & lymphæductus excipi, & reduci, ac per renes, & poros cutis, aliaque serosi laticis emissaria emendari queat. Causas vero superabundantis istius humoris plures ipsemet reddit, sed præcipue præcedentem immodicam hæmorrhagiam, tenuiorem consueta victus rationem, vel contra lautiorem, retentas evacuationes fieri solitas, tumores interius genitos, ac sanguinis circuitum impedientes, & lymphæ e suis ductibus profusionem promoventes, atque humores heterogeneos in sanguinem traductos, illumque pervertentes, atque inquinantes, ut latius apud eumdem legere est.

F. 2. c. 1.

Quæ de Hepate ad frigidum, & humidum intemperato, adeoque crudum, aqueumque humorem generante plurimi cum Galeno commenti sunt, non modo recentioribus, sed nec veteribus quamplurimis placuere, qui in sectionibus Hydropicorum sæpe Hepar omni labe immune repertum attestantur, & vel Lienem, vel Renes, vel Uterum, vel intestina, aliaque viscera imi ventris affecta deprehenderunt, ut apud Sennertum præ cæteris memoratur. Neque defuerunt, qui ab intemperie potius calida Jecinoris Hydropem oriri asseruerint, ut est Trallianus, Avicenna, Cardanus, Fernelius, Platerus. Quin & Carolus Piso, quem sequitur Sennertus, opinatus est, Ascitem generari ex materia serosa sanguini ex potu, & cibis injuncta, mox vero in vena porta, & cava diutius retenta, & ob malam distributionem in abdominis cavum illapsa. Vesiculis quoque aqua turgidis (quas Græci Hydatidas vocant) universa fere Abdominis viscera referta non raro deprehensa sunt. Notabile equidem est, quod scribit Galenus exponens Aphorismum 55. *sect.* 7. Quibus Hepar aqua plenum in Omentum eruperit, iis venter aqua repletur: & moriuntur; *Aptissimum*, inquit, *Hepar est hydatidas, idest vesicas aqua plenas, in ea, quæ ipsum ambit exterius, membrana, generare. Si quando igitur contingat vesicas aquosas rumpi, effunditur aqua ad locum membranæ abdominis interioris ad epigastrium, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur*. Vesiculas autem istas recentiores Anatomici, præeunte Th. Bartholino, a tumidioribus aquæ ductibus, qui plurimi per Jecoris extimam superficiem perrepant, induci nuperrime agnoverunt, ut propterea jam dubitationi locus amplius non sit de modo generationis, deque parte affecta in Ascite, ut superius ex Vvillisio, & Sylvio meminimus.

Q. 1. V. Barth. De lact. thor. c. ult.

L. 9. c. 3. l. 3. f. 14. tr. 4. c. 13. 1. prog. 2. aph. 12. f. 1. 7. de part. morb. c. 8. in prax.

V. Aretæum l. 4. cap. 1. de sign. & caus. diuturn. morb. de vesiculis aq. plenis & quod Peritonæum Ascitis conceptaculum fit, ib. aqua exundans.

Hinc insuper facile erit intelligere, hanc eamdem Hydropis speciem a causis calefacientibus, non minus, ac a refrigerantibus oriri posse; nam quæcumque possunt lympham augere, salsam, acrem, glutinosam, tenuem, similemve reddere, itemque vasa lymphatica dicta obstruere, comprimere, delaxare, erodere, aut alio modo vitiare, unde lympha ipsa effluat, & alicubi restagnet, Hydropem afferent, neque solum in imo ventre, verum etiam in pectore, capite, artubus, scroto, utero, aliisque partibus, quas istius aquæ ductus pervadunt, & irrigant.

Agnovit autem Helmontius ex pluribus cadaverum sectionibus, Jecur omni culpa in Hydropicis carere: at causam ægritudinis retulit in Renes, qui cum moderatores laticis ab ipso appellentur, si male affecti sui muneris veluti obliviscantur, laticem mi-

T. Ignot. hydrop.

nime

nime a cruore repurgant, ac separant, sed in Abdominis cavum dimittunt.

1. De morb. mulier. e. prax. Neque hic prætereunda Hyppocratis sententia, qui censuit Hydropem ex Liene affecto plerumque in fœminis oriri, & Dodonæus tam frequenter Ascitem a Liene procedere ait, ut nullum corpus ex Ascite defunctum, dissectum vidisse referat, cui non tumidus, & magnus Lien fuerit. Idemque confirmat Duretus, & alii plurimi confitentur. A Pancreate quoque vitiato ab Omento, Mesenterio alii Hydropem deducunt: quare inique nimis a quibusdam Jecinori tribuitur, nedum hujus, & aliarum ægritudinum origo.

Tanta autem sitis Hydropicos urget, ut illam nullatenus ferre possint, etsi aquis quodammodo innatent. Salsedini humoris eam fere omnes adscribunt; & Paracelsi Asseclæ salem resolutum insimulant. Verum quamvis lympha in Hydropicis salsa observetur, præsertim cum e suis ductibus exsilierit, verisimilius tamen videtur sitire insigniter Hydropicos, quia irriguis ejusmodi liquoribus & sanguis, & viscera universa penitus orbantur, lymphaque ipsa alio prorsus influit, quam deceat, diruptis præsertim illius ductibus. Cum igitur tali humore destituuntur viscera, tabescunt, & ubi venter aqueo humore repletur, vel etiam in Hyposarca universus corporis habitus exterius ab inundante sero intumescit, partes reliquæ collabascunt, exarescunt, & emaciantur.

Aqueus hic liquor e suis vasis profluens in Ascite, inter Peritonæum, & Omentum frequentius colligi creditur Hippoc. inquit
6. aph. 55. enim; *Quibus Jecur aqua refertum in omentum eruperit, his venter aqua repletur*. At quoniam non semper aqua effluit e Jecore, aut e Liene, sed sæpesæpius a Mesenterio, ejusque glandulis, Renibus, Utero, cæterisque partibus, quas aquæ ductus præterfluunt, proinde de loco collectionis aquosi humoris adhuc ambigitur. Ab Hippocrate etiam *Aph.* 7. 54. dicitur: *Quibus inter ventriculum, & septum transversum pituita reposita est*. Inter cutem, musculos abdominis, & Peritonæum, colligi posse existimat quoque Olaus Rudbeck. Intra Peritonæum, &
Tr. de vas. glandu. ter. c. 9. musculos imi ventris, aut etiam intra duplicaturam Peritonæi aquam observavit Gerardus Blasius. Et Spigelius apud Rhodium inter
Obs. med. 18. Cent. 3. obs. 6. Abdomen, & musculos. In glandulis Mesenterii, & Omenti tumefactis, item
V. Aretæum l. 4. c. 1. que in vesiculis ibidem expansis, ficut, & in Utero, atqui alibi aqueus humor collectus aliis visus est.

Quoniam itaque in diversis partibus serum illud aqueum e diruptis, vel distentis vasis lymphaticis colligi, & restagnare contingit, diversas Hydropis differentias quis merito a variis partibus affectis denominabit: atque præter pectoris, & pulmonis Hydropem, de quo alibi mentio facta est, & capitis & faciei, & oculorum, & uteri, & ventriculi, & mesenterii, & renum, & scroti, & cujusvis alterius partis Hydropisim appellabit. Cæterum, & in causis plane convenient inter sese, & in natura, si tumor albicans prementibus digitis cedet. Plat. Vot. ch. Coiter. obs. Anat. M. Cordæus comm. 5. in 1. Hip. de morb. mul. Valler. obs. 10. l. 1. Isbr. Diemb. Li. c. t Vvarth. Adenogr. c. 12.

Illud etiam omnibus Hydropis speciebus commune esse consuevit, quod pedes lento, crassoque humore tumeant, potissimum interdiu, non adeo vero noctu, & in lecto jacentibus ægris: vel quod lympha in pedes illapsa quodammodo per suos ductus circuitum perficiat, atque in universum corpus dispergatur, quo fit, ut mane facies decolor plus justo appareat, & oculorum palpebræ aqueo humore turgidæ observentur, quæ postmodum sensim restituuntur a motu; vel quia e somno, & calore in sudorem abit, præsertim ex plantis pedum, ut in aliquibus vidi; aut etiam insensibiliter dissolvitur, vel quia in ductus urinæ traducitur, indeque expurgatur. Adnectitur quoque spirandi difficultas, ad motum impotentia, faciei pallor, totius corporis gravamen, appetitus dejectio, pulsuum debilitas, atque id genus alia. Præterea speciatim in Ascite venter intumescit, & cum æger de latere in latus commovetur, ibidem murmur, & fluctuatio percipitur. Quo vero Abdomen magis, magisque tumet, eo reliquæ partes superæ gracilescunt, & emaciantur. Sitis insigniter augetur, neque ab iteratis potibus vel minimum minuitur; quin, quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ. Unde Horatius: V. Hip. 4. de morb. in fin.

Crescit indulgens sibi dirus Hydrops, Lib. 2. od. 2.
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, & aquosis albo
Corpore languor.

Tussis etiam sicca succedit, alvus styptica fit, atque urinæ deficiunt, colorantur, vel crassescunt; quamvis aliquando illa lubricior, & hæ copiosiores, aquosioresque fiant. In Tympanite demum venter percussus instar Tympani resonat, solentque præcedere rugitus, & tormina circa umbilicum; quamobrem dicitur 4. *Aph.* 11. *Quibus tormina adsunt, & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor,*

lor; qui neque medicamento, neque aliter solvuntur, Hydrops siccus contrahitur. Vocatur autem hic morbus, subdit Galenus *in comm. a posterioribus Medicis Tympanias, quoniam imus venter percussus talem sonum edit, quale Tympana*.

Non modo ab his Hydropis speciebus, verum etiam a Cachexia vitæ periculum imminet, quamvis plerumque in longum tempus protrahantur ægroti. Augetur autem periculum, si tussis superveniat; si abscessus, vel maculæ in cruribus erumpant, ut accidit Bioni, & Ctesiphoni 7. *epidem.* si lienosis post dysenteriam accidit: si alvus plurimum fluat: si cum febre urina medica, turbataque compareat: aut in sicco Hydrope stillicidium urinæ fiat. Contra vero salutis spes affulget, si aqua, quæ per corpus diffusa est, in alvum confluxerit, stomacho tamen bene se habente: si a furore contingat: si plus humoris per urinam excernatur, quam sit potus, qui assumitur. Notat autem Celsus Hydropem facilius in servis, quam in liberis tolli: *quia cum desideret famem, sitim, mille alia tædia, longamque patientiam, promptius his succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur*. Unde edocemur minime sanari posse Hydropicos intemperantes, quique sibi vim non inferunt, ferendo scilicet famem, & sitim.

(Margin: 8. Aph. & 35. & 7. Aph. 47. — In Coac. prænot. & + de morb. — 6. Aph. 34. 7. Aph. 5. & 29. L.3. c.21. — V. Hipp. 5. epidc. & Spon. in Aph. nov 19. sect. 5.)

At vero mirari subit plerosque Medicorum, qui sibi persuadent Hydropem quemcumque felicissime tolli repetitis evacuationibus per alvum, cum interea ægrotos alant carnibus contusis, assis, & elixis, cum oleribus, victuque, quam par sit, pleniori. Laudandus sane Medicus ille Chrysippi discipulus, cujus idem Celsus meminit, qui notæ intemperantiæ quemdam mediocriter hoc morbo implicitum negavit posse sanari, quem alter Medicus se sanaturum pollicebatur; quia hic ad morbum ægri respexit, ille vero ad animum, & quidem æger nec famis, nec sitis patiens, malagmata sua devorando, bibendoque propriam urinam, in exitium se præcipitavit.

Admonet quoque Fridericus Hofmannus in Hydrope, Ascite, Tympanite, & Cachexia purgantia validiora non esse usurpanda, ex Galeno, quia corpus admodum debilitat, ut postea major aquarum, & flatuum proventus fiat; adeoque roborantia, & aperientia frequentius, quam purgantia erunt præscribenda. Hydrops etiam Leucophlegmata dictus per concoctionem, & non per evacuationem subigitur. Nec Cachecticis purgantia ullo modo danda, cum ab iis lædi Hepar, & bilis fermentum debilitari certissimum sit. Hæc, & alia Hofmannus.

(Margin: Meth.m. cap. 7. — River. in praxi.)

Cæteri vero omnes purgantia præsertim hydragoga dicta in omni Hydrope absque ullo metu præscribunt; immo & Vvillisius in Anasarca cathartica validiora commendat, tum emetica, gummi guttæ, esulam, Herculem Bovii, pilulas Lunares; tum alvum moventia sambucum, & ebulum, soldanellam, gratiolam, succum ireos, elaterium: quorum medicamentorum formulas, & præparationes latius ipse prosequitur: quamquam cautius in Ascite illis utitur, & in Tympanite a catharticis vehementibus omnino abstinet. Iisdem purgantibus insistit Sylvius Deleboe; at solum per epicrasim evacuandum docet Barbette.

(Margin: Lib. 1. prax. c. 17. n.16. Lib. 4. pra. c. 4.)

De Diureticis etiam summopere ambigendum in Ascite, & Tympanite. Nam qua via ex Abdominis cavo in renes materia ibidem collecta deponi possit, non facile designare licet. Juvabunt autem illa plurimum in Anasarca, sicut etiam diaphoretica, sudorifica, cum ex glandulis per universam cutim dispersis, potisque partium, facile lympha superabundans e vasis sanguiferis, & lymphaticis resorberi possit, atque ad renes deferri, vel per poros cutis in sudorem ablegari. Verum cum aliquando observatum sit Asciticos ab urinæ profluvio convaluisse, non abs re quoque fore arbitrandum, si illis interdum quis utatur, præcipue cum sponte sua aqua per eos ductus ferri videbitur. Ea autem tutiora semper erunt, quæ ex animalibus, & vegetalibus petuntur, modo sale volatili abundent. A Nitro quoque consulit Vvillisius perutile diureticum præstari; atque inter plura, quæ ex illo parantur, sal illud in crystalli formam redactum, quod ex iteratis ablutionibus cerussæ Antimonii emergit, opportunum est. In Anasarca vero diuretica e lixiviis elicita cæteris præfert idem Vvillisius, ac potissimum ex cineribus absinthii, vel genistæ cum vino albo ad unc. vj. vel viij. bis, vel ter in die. Servanda tamen in primis caurela Vvedelii, ut scilicet lixivia minime exhibeantur ventriculo debilibus, & emaciatis, urinam rubicundam, & quasi lixivio similem reddentibus: his enim deficit fermentum dissolvendis cibis

(Margin: Rondel. M. cur. morb. l. 2. c. 36. Vvier de Præstig. dæm. l.3. c. 35. — In Pharmac.)

bis addictum, & viscera cuncta laxantur; quare aromatica & sale volatili prædita istis conferent.

V. Vval. meth. M. & F. Hofm. Capiva. pr. l.3. c. 19. Hil. c.6. Her. Sax. l.2. cur. mor. cap. 27. Henric. ab Heers obs. 12. Botall. de cur. per S. M. Rhod. c. 3. obs. 17. Zecch. cons. 77. 6. Aph. 27. & 6. epid. 57.

Cæterum Narcotica, Cauteria, Vesicantia, Scarificationes, unguium ad vivum usque resectiones, sanguinis missiones, & similia periculosissima sunt. Ab his enim facile imminet Gangræna: quamvis non defuerint, qui ab istorum usu Hydropisim curatam fateantur. At si ex Hipp. *6. Aph.* 8. aqua intercute laborantibus ulcera in corpore facta difficulter sanantur, sine metu mali gravioris hæc in Hydropicis numquam erunt.

Superest consideranda Paracentesis, quam vetustissimam quisque ex eo potissimum conjiciet, quod illius meminerit Hipp. Monet autem cito faciendam esse, sed non affatim aquam esse educendam; cito quidem, antequam vires delabantur, & viscera languida sint reddita, a morbi diuturnitate, & a longiori mora lymphæ in abdomine: At non affatim, quippe omnis subita evacuatio non tam facile toleratur. Cum ferro candenti haudquaquam instituendam consulit Panarolus; inde enim Peritonæum inflammari reformidat. Neque caustico, ne ex latiori foramine, magno impetu aqua resiliat, atque subinde grande ulcus excitetur, non sine noxa viscerum subjectorum. Tutissima methodus a Sylvio Deleboe, Paulo Barbette, & Jo: Vau Horne præscribitur per acum argenteam cavam, quatuor circiter transversis infra umbilicum digitis, totidemque ad ejusdem latera in abdomen immissam. Vult tamen Formius apud Riverium haudquaquam secandos Hydropicos, nisi exomphalos appareat, natura viam ad exclusionem aquarum affectante; alioqui omnes, qui aperiuntur, non prominente umbilico, interire ait. Suadet propterea in hunc finem admovendas esse umbilico cucurbitulas cum fomentis emollientibus, & ubi intumuerit, sectionem faciendam. At vero inutilem, vel non omnino necessariam putat Carolus Raygerus: inutilem, si viscera male se habeant; & si bene, non necessariam, cum possit Natura medicamentis adjuta seipsam exonerare.

Pent. 1. obs. 17.

Lib. 1. prax. c. 17. Chirurg. p. 1. c. 15. Microtechn.

Observ. comm. 4. V. Helm. tr. ign. Hydrop. parag. 11.

Obs. 3. Ephem. German. t. 4. V. River. in praxi l. 2. cap. 6.

Quamvis autem Hippocrates dixerit aquam non subito, neque totam simul educendam esse, non tamen adeo parce, (si fortasse sectio facienda sit) illi exitum concedi debere adnotat Fienus, ut irruens in adapertum foramen aqua gangrænæ causa fiat, quemadmodum aliquando accidisse memorat. Quamobrem ejus ipse voti est, ut mox ab apertione, ad aquæ dimidium, vel tertiam saltem partem evacuatio promoveatur, donec venter notabiliter detumuerit, refecto interea patiente oleo caryophyllorum, aqua cinnamomi, vel simili; deinceps vero majori, & minori quantitate: at postremam diu relinquendam ob contractam ex diuturno tempore in abdomine consuetudinem.

De concr. Chirurg. tr. 6. c. 7.

Loco Paracentesis scroti sectionem nonnulli subrogant, ubi, etiamsi gangræna superveniat, minus periculosa esse solet, ut etiam observat Hildanus.

Cent. 1. obs. 48.

Clysteribus quoque, & emplastris ad Ascitem vim plurimam tribuit Vvillisius, quod illi commode aquas ex Ascitis educant absque totius massæ sanguineæ fusione, quam Cathartica fortiora cient. Præ cæteris vero hunc efficaciorem describit: *In Urinæ hominis sani, & vinum bibentis lib. j. dissol. terebinthinæ Venetæ vitello ovi solutæ unc. j. ss. adjecta sesquidrachma salis prunellæ*. Vult autem quotidie repetendum.

Emplastra vero proponit, quæ roborent viscera, & vasorum oscula, ne ichores stillent, constringant; in quem usum emplastrum diasaponis ipse commendat. Aliud efficacius affert Valleriola ex stercore bubulo, & caprino in aceto fervefactis, adjecto sulphure, alumine, sale, baccis lauri, succo ebuli, simulque subactis cum pice navali. Sylvius sal tostum adhibet; itemque ex cineribus clavellatis, multoque sale prædictis potentissime aquas allici subdit. Emplastrum e cochleis ab aliis paratur, quod ventri Hydropicorum admotum creditur efficacissimum ex Dioscoride, & Galeno. At vult Platerus testas esse prius in cinerem redigendas, mox cum earumdem carne esse permiscendas. Et Zecchius cochleas cum testis exacte contritas cum aqua ardente, oleo irino, & terebinthinæ stillatitio commiscet, & emplastrum conficit.

Lib. 5. obs. 5. Enchir. med. pract.

App. tr. 6. n. 125.

Consil. 77.

Cent. 8. cur. 83. Cent. 1. cur. 30.

Præterea ad Ascitem mirifice traduntur a Jacchino pilulæ compositæ ex squama æris, vel ex ære usto cum melle, additis caryophyllis, aut cinnamomo. Efficacissima dicitur Rulando aqua terræ sanctæ ex bolo orient. & terra sigill. in aq. levistici maceratis elicita. Amato Lusitano commendantur pilulæ ex nitro Alexandri, & trochiscis alhandal. Matthiolus optimum remedium dicit esse saccharum absinthii pontici. Et Fridericus Deckers conficit condituram ex absinthio, mentha, corticibus mali citrii, diacalamento, sale sambuc. spiritu nitri, & oleo stillatitio cinnamomi, & macis.

ad prax. Barbet. Cachecticis ex menstruorum suppressione confert sal cort. aurantiorum: & citrorum ex Quer. additis essentiæ croci guttulis. At efficacior est illorum tinctura.

Pul-

Pulvere bufonis usti curatum præter spem Hydropicum narrat Wierius; quin & bufonem discissum, & renibus impositum Hydropicorum aquas per vias urinæ expellere ait. Usu electuarii passularum in vino albo decoctarum sanatam memorat puellam Riverius; atque alium solo vino e baccis juniperi singulo mane ad selibram epoto, Simeon Jacoz; & alios usu salis prunellæ per mensem, sale silicum, & millepedum. Describuntur a Roberto Boyleo pilulæ lunares, quæ unice commendantur ad Hydropem, tum quoque ad Paralysim etiam a Du-Hamel. Alias describit Schroderus Bontio Principis Auriaci Medico debitas, quibus aquam efficaciter educi testatur. A Riverio commendatur Mercurius vitæ correctus cum spiritu salis; itemque succus chærefolii ad unc. ij. in vino albo, & decoctum radicis brusci. A Cratone succus cochleariæ quotidie sumptus. Et a Borello succus ejusdem quotidie pariter sumptus, itemque succus saturejæ, petroselini, & aqua veronicæ; ab aliis decoctum radicis vincetoxici, & urticæ. Apud eumdem Riverium *in observationibus hinc inde decerptis* memorantur plerique Ascite curati usu vini, in quo silices candentes forent extincti. Laudatur quoque a multis lotium, ejusque spiritus, & sal volatile, quod diuresim efficaciter promoveat. Mirabile remedium fertur Epiphanio Ferdinando authoritate Plinii, & Galeni Triticum, si in illud solaribus radiis excalefactum æger toto corpore immergatur. Refert Forestus vetulam ab oleo, ubi ranæ vivæ incoctæ fuerant, ventre inuncto, intra triduum sanatam. Fumo tabaci per fistulam hausto Asciticum convaluisse testatur Bartholinus. Aquas ex abdomine insensibiliter inaniri asseverat Fabritius ab Aquapendente applicita spongia magna, quæ illud undequaque comprehendat, expressa primum in aqua calcis vivæ, & superligata. Ex sapone Veneto cum spiritu vini, & ramentis raphani mixto fit cataplasma Asciticis salutare, sed sæpius repetendum. Lapis evomitus a colubro aquatico alligatus ventri hydropici aquam paulatim absumere dicitur Hollerio. Adjicit Helmontius ex anguium senecta per ventrem, & renes alligata Ascitem curari, itemque usu mercurii præcipitati, ut & stibii diaphoretici quemcumque Hydropem tolli; pariterque bryoniæ albæ per ebullitionem in aceto correctæ; atque infuso ligni juniperi cum baccis ejusdem: lixivium etiam ex cineribus de extremitatibus frondium juniperi cum vino paratum Hydropicos per diuresim curat, inquit Hofmannus. A Cinnabari Antimonii cum elixire baccarum juniperi sanatum quemdam ab Ascite ipse novi.

[Margin: Cent. 4. obs. 44. & 37. — Obs. 81. — Obs. 8. & 9. hinc inde decerpt. — De util. philos. exper. — Lib. 2. de Corpor. affect. l. 2. phar. cap. 37. — Cent. 4. obs. 32. — Prax. lib. 11. c. 6. & cent. 3. obs. 52. — Lib. 5. consil. — Cent. 2. obs. 53. — in Eph. German. ann. 1. obs. 8. — Hist. 38. — Schol. obs. 31. lib. 9. — Cent. 6. hist. 27. — Chirur. p. 1. c. 54. — L. 1. c. 39. — Tr. ign. hydrops. — Pharm. Schro. l. 4. c. 192. — V. Frid. Hofman. Meth. med. ex Helm.]

Transplantari quoque posse creditur Hydrops Ascites exhibito in cibum Cani, vel Sui, sanguine ægri ovi putamine incluso, mox foto, tandem carnibus admixto. Itemque fumo exposita urina patientis in vesica suilla: quo enim Urina ipsa in halitus extenuatur, eo etiam venter Hydropici sensim detumere fertur.

Ad Tympanitem, quæcumque flatus discutiunt, a Medicis commendantur, licet ista vana dicantur Helmontio. Hartmanno speciale remedium est liquor elicitus ex floribus tapsi barbati, atque ad sc. j. exhibitus in decocto seminum, & radicis fœniculi; interea foto ventre urina pueri calida, in qua sal prunellæ fuerit dilutus. Ex cumino, & caro medicamentum quoque paratur arcani loco. A Wyllisio magnifit fotus alter ex floribus salis ammoniaci, & crystalli fossilis, dissolutis in vini spiritu multo phlegmate imbuto; postmodum adhibetur cataplasma ex fimo vaccino cum pulvere stercoris canini, vel emplastrum ex minio, & sapone Veneto. Ab aliis commendatur emplastrum ex baccis lauri cum oleo nard. & rut. atque a Mynsicht unguentum carminativum dictum. Refert Helmontius Cabrollium Anatomicum Montispessulanum sanasse octogenarium fomento bis in die adhibito supra ventrem ex lixivio, quo sal, alumen, & sulphur incoxerat; superimposito deinde fimo vaccino. Mirifice etiam effert Mercurium diaphoreticum: & Paracelsus suum præcipiolum. Præscribitur ab Epiphanio Ferdinando vinum quoddam, quod mirabile, sæpiusque expertum dicitur ad educendos flatus, esseque tutum, & saluberrimum remedium tam in Ascite, quam in Tympanite: id autem conficitur *Cucumer. agrestis, seu asinini, sambuc. ireos, & soldanellæ, singul. unc. iij. incid. & infund. per horas xij. in lib. vj. vin. albi, & clari; deinde bull. ad consumpt. tertiæ partis, mox add. cumin. anis. sem. fœnicul. ammeos, dauc. seseleos, ruthæ anet. singul. p. j. cortic. citr. dr. ij. cinnam. elect. unc. ß. tragac. & mastich. singul. dr. j. iterum bul. tandem col. & serv. Dosis unc. vj. vel viij.*

[Margin: L. c. — Ignot. hydrop. n. 45. — Hist. 41.]

Vino etiam meraco usum legimus Hippocratem ad flatus discutiendos, & Galenum confectione ex tribus generibus piperis. 4. Acut.

Alia plura decoctorum genera in vino ab aliis ad eumdem usum conficiuntur; his tamen moderate utendum monet Fienus, ne venter a flatibus insigniter attollatur, & thoracis motu impedito, repente æger suffocetur. Fotus etiam, & balneationes calentes adhibita supra ventrem, vel flatibus, vel aquis distentum, obfuisse quoque novimus, majori nimirum inducta ibidem commotione, & æstu; ut etiam observat Carolus Piso *hoc loco;* quamobrem cautus sit in his Medicus.

Physogr. c. 1.

De Ictero.

Morbus Icterus, quem & Regium, Arquatum, & Auriginosum appellant, adeo facilis est cognitu, ut solo intuitu cuilibet pateat. Eo enim, flavo plerumque colore tingitur cutis; sed & non raro nigricat, ac virescit; unde flavum, nigrum, & viridem mixtum ex ambobus nonnulli constituerunt.

Communius putatur infici hisce coloribus cutim, ex poro felleo obstructo nequeunte bilem e Jecore in vesicam fellis traducere, quæ propterea per universum habitum corporis diffundatur. At quamvis hæc obstructio sæpissime contigerit, non videtur tamen tanta bilis copia cumulari posse in ejusmodi ægrotantibus, quæ valeat totum corpus nedum exterius, sed & interius flavo colore contaminare, immo & urinam, aliaque excrementa supra modum ad plures dies inficere; si præsertim spectes bilem, quæ in cysti colligitur, & ea, quæ per cutim, vias urinæ, nares, & os egeruntur, cum interea felleus humor ibidem non deficiat, immo & aliquando cystim ipsam plus justo aggravet. In dissectione præterea Ictericorum non semper inventi sunt obstructi ductus fellei, cysticus, aut intestinalis. Neque semper fæces albicantes egeruntur, cum interdum etiam flavescant: evidens signum meatus ipsos esse reseratos, admittereque illapsum bilis in Intestina tenuia. Sed & quæ obstructio tam subito poterit cystim, ejusque ductus invadere in demorsis a vipera, qui momento temporis toto corpore flavescunt? Hinc moti Helmontius, & Deleboe Sylvius assignatam Icteri a Veteribus causam refutarunt. Et ille quidem ad Icterum concurrere docet *alienationem secundæ digestionis, qua chylus pervertitur, & alienationem distributivæ, & digestivæ stomachi;* unde fermentum præter naturam virulentum inter Pylorum, & duodenum intestinum constituit. Hic vero in bilem acriorem, tenuioremque redditam, atque adeo ad immodice effervescendum aptam, ejus causam revocat.

Sextupl. dig. ign. act. reg. & pass. humor. decept.

L. 1. prax. cap. 46.

Sed nec in bilem, aut felleum humorem universam hujus morbi causam revocare solum licet. Nam quamvis possit nedum cysticus, & intestinalis ductus obstrui, sed & cystis ipsa oppleri, gravari, tumefieri, ab humore etiam felleo in lapillos concreto; compertum tamen est, citra biliosi humoris vitium, prædictorumque ductuum obstructionem Arquatum morbum accidisse, ex lympha, & sero sanguinis exaltato, atque flavum colorem adepto ob mixturam salis acore præditi, seu succi acidi cum lympha suo etiam sale imbuta, simili ferme modo, ac experimur lixivium ex cineribus plantarum in aqua elixis paratum flavescere, vergereque in croceum colorem, si acidum justa mensura superaffundatur; quin & lixivium ipsum si multo, & acri cinere aspersum, plusquam deceat, efferbuerit, non leviter rubescere solet, & rufum colorem induere. Lympham vero plerumque in Ictero vitiati ostendit præ cæteris curatio Rusticis familiarissima, qui usu cucumeris sylvestris naribus appliciti, brevi huic affectui medentur, inde elicita maxima lymphæ copia luteo colore saturæ, præter eam, quæ per vias urinæ abundantissime deponitur. Confirmant idipsum observationes habitæ in plerisque cadaveribus hoc morbi genere defunctorum. Sylvius enim Deleboe (referente Matthia Paisenio) secuit aliquando Ictericum, atque in illius Abdomine insignem quantitatem aquosi humoris invenit, qui croceum colorem referebat: Additque Regnerus Graaf bilem universam plane serosam fuisse. Paulus etiam Zacchias refert se animadvertisse in Icterico Pericardium omni humore destitutum. At vero carnosa viscera, & carnes ipsæ vix, aut numquam in Ictericis flaventia deprehensa sunt, & solum membranacea, per quæ lymphæ ductus plurimi diffunduntur. Accedit, quod Icterum sæpissime subsequitur Hydrops Ascites, qui vitiatæ lymphæ, & lymphaticis vasis nunc communi voto tribuitur.

Miscell. Cur. ann. 4. & 5. obs. 191.

De nat. & us. suc. panc. c. 8.

Lib. 98. Medico-leg. cons. 15.

Non igitur uniusmodi Auriginosum morbum esse dicendum, cum & ab obstructo, tumefactoque Jecore, aut etiam cholidocho ductu, a sanguinis vitio, ex corrumpente veneno, & a lympha vitiata lixivii conditionem adepta, & mixtura acidi exsoluta, atque in rufum, croceumque colorem muta-

V. Gal. 5. de loc. aff. 7.

mutata, cui vitio serum quoque sanguinis subjicitur, oriri possit. Memini quoque, me aliquando observasse Ictericum quemdam, momento fere temporis factum a cohibita seminis emissione. Atque hinc est, quod symptomata varia icterum comitentur, variisque medicamentorum generibus ille desinere visus sit, vel contra penitus obstiterit. Sic Hippocr. *6. Aphor.* 42. Si Jecur durum sit, malum prænunciat, & si ante septimum in febribus appareat: quamquam 4. *de rat. Vict. in acut.* 81. cum rigore contingens etiam ante septimum salutaris referatur. Observavi pariter periculosissimum esse cum nausea, & ciborum fastidio junctum, atque cum urinis primum croceis, mox vero decoloribus; anxietates enim, præcordiorum oppressiones, atque anhelitus graves; ac tandem mortem minatur. Sed cum hæc scriberem, accidit, ut Nobilis, ac Ill. vir D. Antonius de Gaeta Marchio Montis Pagani, gravi, malignaque febre correptus quarta die Ictericus evaserit, cum tumore, ac duritie in dextro hypochondrio, virenti sputo, nausea, inquietudine, mentis motione, pulsu intermittente, tactu frigido (quæ omnia mortem portendebant) solo diaphoreticorum usu, brevi tamen convaluerit, non sine plurimorum admiratione, qui & cathartica, & vesicantia omnino necessaria, ac dumtaxat profutura prædicabant.

Aph. 64.

Curatio hujus affectus varia instituitur. Equidem cum obstructo, tumefacto, obduratoque Jecore junctum, ex hoc deducentia humores, stagnantesque dissolventia moderabuntur; inter quæ præcipua censentur tartarum vitriolatum, sal prunellæ, sal tartari, cardui benedicti, & absinthii, bezoardicum Martis, stibium diaphoreticum cum extracto hyperici, baccarum juniperi, spermate ceti, sanguine hirci, aliisque diuresim una simul promoventibus, decocto chelidonii, graminis, apii, fragariæ, marrubii, cum spiritu salis dulci. Si vero suspicio sit concreti lapidis in cysti, commendat Sylvius aquam, & decoctum graminis, ejusque succum cum saccharo, vel melle permixtum. Conferre quoque ait spiritum nitri spiritu vini dulcem redditum, ad gutt. x. xij. & ultra in vino, aliove potu. At vero impedient illius concretionem salia volatilia quævis, sed præsertim oleosa, quippe quæ bilem puram reddunt, defæcatamque. Cum a veneno Viperæ, aliove accidit, sudorifera volanti sale abundantia maximo usui erunt, quibus simul corrigi, & expelli illud possit, cujus census sunt sal volatile C. C. viperarum, succini, salis ammoniaci, spiritus theriacalis, theriaca ipsa, & quam vocant Germanicam, aliaque ex viperis confecta. Depravatam autem, & vitiatam bilem emendari idem Auctor inquit per oleosa, & pinguia, testaturque a solo cannabis semine in lacte bubulo pingui, donec rumpatur, cocto, & colato, atque bis, terve in die ad unc. v. vel vj. sumpto, se plurimos Ictericos curasse. Idemque præstari a quovis sapone ad dr. j. in calente lacte dissoluto cum saccharo, bis, aut semel in die exhibito.

V. Syl. l. 1. prax. c. 45. n. 41. & infra.

Specialia denique remedia ab Authoribus plurima referuntur. Apud Hartmannum præstentaneum remedium est Mercurius præcipitatus luteus cum theriaca, ejusque extracto; nec non decoctum fragariæ. Aliis prædicatur egregium decoctum marrubii, chelidonii, abrotani, hyperici, radicis rubiæ tinctorum, lapathi acuti, aut lentis palustris. Croco pariter maxima in hoc tribuitur vis, itemque lumbricis terræ, millepedibus, stercori anserino, aut gallinaceo, sali urinæ, lapillis repertis in felle bovis, aliisque similibus. A Cardilucio describitur pulvis D. Alsteinii ex floribus sulphuris, & modico croci cum æquis partibus sacchari albi: eo enim intra triduum Icterum pelli perhibetur.

De sale urinæ Hel. de lith. c.

Neque desunt, qui magica præscribant: per linteum urina patientis intinctum, & Soli expositum, quousque siccetur: per Tincam vivam umbilico impositam, donec moriatur: per Araneam vivam testa nucis inclusam, & e collo ægrotanti suspensam: per vesicam felleam Vervecis adjectis una guttulis aliquot urinæ calidæ ægrotantis aeri expositam, dentemque Leonis, cæteraque alia a Petræo, Friderico Hofmanno, & Helmontio memorata.

Experientissimus noster Thomas Cornelius, insigni rei litterariæ damno nuper nobis tristi fato ereptus, inter plurima alia remediorum genera, illud præcipuum sibi arcanum servabat, ad hunc morbum, admirandum, Aquam videlicet *ex Albo albi*, quam gelidam potandam exhibebat jejuno stomacho per hebdomadam.

V. de ea comm. nostr. in 42. Aph. 4.

Rusticis demum usui est succus cucumeris sylvestris naribus exceptus; itemque succus marrubii e foliis contusis ex Dioscoride.

Expertum mihi nuper tradidit Vir fide dignus, solo succo e pulpa cinaræ elicito ad unc. j. cum dupla aquæ calentis parte, epoto, Ictericos illico sanari: si verum, idem

Idem præstabit succus radicis ejusdem pari modo cum aqua epotus, vel decoctione expressus ex Matthiolo.

De Renum Dolore, & Nephritide.

RENes interius exquisitissimo sensu præditi cum a re quapiam vellicantur, compunguntur que, vel etiam inflantur, & tumefiunt, acutissime dolent: cumque fere semper a calculis, & arenulis conglobatis hoc ægritudinis genere afficiantur, proinde græco nomine N   (quamquam hæc proprie Renum inflammationem significat) hic morbus a Medicis dicitur.

Lapidum in Humano corpore generatio mirabilis semper est habita, atque inter arcana Naturæ. Neque solum in renibus, & vesica, sed etiam in reliquis partibus, totoque pene corpore deprehensi sunt. Ex Galeno vetustiores Medici illorum generationem attribuerunt calori pituitoso, crassosque succos induranti. (V. Hipp. 4. de morb. & lib. de Nat. hum.) At cæteri melioris notæ Medici, ut præ cæteris Fernelius, & Sennertus, cuidam spiritui lapidifico ejusmodi vim concesserunt; neutiquam vero explicarunt, unde spiritui isti tanta vis adveniret, & succos, humoresque corporis in lapideam naturam commutaret. Verum si attente considerentur, quæ in cæteris Naturæ, & Artis operibus super hac re contingunt, procul dubio lapidum generatio clarissime innotescit. Experimur quippe liquores fere universos acidam participantes conditionem, in res crassiusculas, mucosasque instillatos momento fere temporis præcipitare compactiores illarum partes in arenulas, aut sabulum: id quod in oleo tartari, mercurii, vel terebinthinæ potissimum videre licet, si fortasse superaffundatur spiritus vitrioli, spiritus nitri, aliusque acidus liquor. Acidum autem ejusmodi vult Deleboe Sylvius non qualecumque, sed austerum esse debere. (lib. 1. prax. c. 55. n. 50. De lithiasi.) Quamquam Helmontius, analysi in urinis instituta, detexit etiam in urinis sanorum latere quippiam spiritui vini analogum, quod spiritus urinæ coagulationem, atque in lapidem concretionem promoveat, experimento edoctus, quod spiritus urinæ cum aqua ardente suo phlegmate spoliata permixtus, mutuo concreverint, & coagulationem subierint; in morbosis vero, pollui Renes, & infici fermento quodam urinæ corruptivo, unde tam facile in ipsis calculi progignantur. (V. Tac. hen. Hippoc. chym. cap. 14.) Hinc nonnulli calculum existimant congelari ab urinæ alkali, aut ab alkali cujusvis visceris (cum in omnibus fere visceribus hærentes calculi deprehensi sint) & acido excedenti commixtis: quod succo acido pancreatico, & humori bilioso falso alii adscribunt; (V. Plater. h. l.) At a sanguine materiam lapidum deducit J. Daniel Major; (Lib. 3. de Catarr. c. 7.) cujus scilicet limosæ, & tartareæ partes in renibus detineantur. A sanguine quoque, immo & a chylo, ciboque ipso, quo vescimur, terream amurcam, seu tartarum relinqui, unde calculi enascantur, docet Schneiderus; (V. Galen. com. 26. in 3. Aph. & 2. prog.) proindeque fieri, ut non in solis renibus, & vesica, illi generentur.

Nephritici doloris a calculo hæc indicia ab Hippocr. traduntur *6. epidem. In renem*, (f. 1. t. 46.) inquit, *dolor gravis, cum, ægri, cibo implentur, vomuntque pituitam: cum vero redundarint dolores, æruginosa, & melius quidem habent: solvuntur autem, cum cibis evacuati fuerint, arenulæque fulvæ subsident, & cruentum mingunt, fitque torpor femoris e directo.* Additque *lib. de internis aff.* quod *dolor acutus incidit in renem, & in lumbos, & in testem, secundum rectum situm, & frequenter mingit, & adstringitur paulatim, & supprimitur urina: cum urina procedit arena, & ubi per urinæ meatum exit arena, dolorem acutum in meatum affert.* Hæc Hippocr.

At quamvis renes plerumque doleant a calculis, non raro tamen hi in illorum cavo reperti sunt, qui nullum doloris sensum antea calculosis attulerint. In ureteres autem decidui lapides semper cruciant, præsertim cum angustum illorum meatum intercludunt, ac distendunt, vel etiam ab asperitate, inæqualitateque compungunt, & irritant. Hinc etiam fit, ut testis respondens reni affecto retrahatur, distenta nimirum membrana; atque irritato musculo cremastere. Accidit etiam nausea, & vomitus a cibo ob communionem renum cum ventriculo per membranas peritonæi, & nervorum plexus vagæ conjugationis per stomachum, & ventriculum excurrentis; vel etiam ex consensu Renum cum Colo, atque hujus cum Ventriculo. Stupet quoque femur e regione Renis affecti, non ob compressionem venarum cruralium, ut voluit Galenus, sed ob compressionem nervorum per musculos crurum (In com. cit. l.) excurrentium; quin & musculus ipse, cui Ren incumbit, atque cruri flectendo dicatus est, ab expanso Rene, gravanteque calculo comprimitur. Adjicit & alium nervum Willisius medium inter Hepaticum, & Renalem eas ad partes protensum, (Pathol. Cer. c. 27.)

sum, unde viscera ista mutuo consentiant. Urina insuper supprimitur, vel tenuis, & decolor comparet, veluti per cribrum, ut loquitur Galenus, percolata; mox vero crassa, & turbida mingitur, depositis nimirum arenulis, excretaque universa materia, quæ a calculo obstruente detenta fuerat: Quin & acidum ipsum figens sicuti crassiores urinæ partes coarctat, & comprimit in lapillos, ita serosiores in aqueum veluti liquorem fundit, & extenuat.

V. Gal. l. de loc. aff. 2. & 3.

Contingit vero sæpenumero decipi Medicos in Nephritico dolore a Colico internoscendo, cum alter alterum non raro mentiatur. At vagus solet esse Colicus, universamque fere abdominis regionem, præsertim eam, quæ subter ventriculum est, infestare, contorquere, aliquando etiam cum inflatione, murmure, inversoque intestinorum motu. Qui vero Renes cruciat, uni lateri, vel dextro, vel sinistro fixus est; & si quandoque deorsum obrepit, recta per ureteres ad pubem, & testes protenditur. Urinæ præterea in Nephritico dolore, vel supprimuntur, vel tenues minguntur; in dolore vero Colico detinentur fæces, & si quid excernitur, modicum est, obduratum, mucosum, vel flatibus permixtum. Fieri tamen potest, ut a complicato utriusque partis affectu hæc simul confundantur, & Colico-nephriticam, aut Nephritico-colicam affectionem referant. Quamobrem periclitantur subinde patientes, cum ex ejusmodi retentis excrementis, & acerbissimo dolore, sæpe vigilia diuturna, inedia, virium languor, & febris insequatur perniciosissima, cum partium extimarum refrigeratione, frigido, glutinosoque circa faciem, collum, & frontem sudore. Cæterum absque his etiam immedicabiles censentur in senibus Renum, & Vesicæ ægritudines *6. Aphor. 6.* quamvis per intervalla recurrentes debitis præsidiis cedant, & tum arenulæ, tum calculi egerantur, quoniam eæ causis superius traditis regenerantur, & vehementius repetunt. At vero Nephriticis hæmorrhoides supervenientes salutares inquit Hipp. deposito nimirum ad eas partes, excretoque humore acido-salso, qui istius affectionis causa esse consuevit.

6. Aph. 21.

Genitum jam calculum conterere, comminuere, atque confractum per urinam educere primum oportebit; mox vero alterius generationem, quoad fieri poterit, inhibere.

Atterere, comminuereque calculum atque una cum sabulo foras educere, feruntur quælibet adianthi species, chærefolium, hedera terrestris, parietaria, veronica, saxifragia, filipendula, petroselinum, milium solis, raphanus, allium, cæpa, cortices, floresque fabarum, radices asari, baccæ hederæ, nuclei persicorum, & mespilorum, etiam rubentium, quæ nobis *Azarolæ*, dicuntur, fructus cynosbati, halicacabi, ciceres rubri, lignum nephriticum, terebinthina, succinum; lapis judaicus, nitrum fixum, sal prunellæ, tartarum vitriolatum, oculi cancrorum, sanguis, & urina hirci calida, sanguis vituli cervini, lumbrici terrestres, aselli, cantharidum, & bufonum pulvis, electuarium Justini, & aquæ ex prædictis herbis stillatitiæ; itemque spiritus salis, & spiritus nitri dulcis redditus, tinctura Martis Zwelferi, terra tartari foliata, sal tartari volatile, arcanum duplicatum Mynsichti, spiritus salis ammoniaci, balsamum salis verum cum spiritu raphani sylvestris elicitum, spiritus urinæ volatilis, sal ex calce viva, parietaria, & saxifragia, & alia hujus generis apud Hofmannum. Singularis dicitur pulvis radicis ononidis cum ejusdem aqua stillatitia. Testas ovorum in calcis formam redactas, & ad dr. ij. assumptas præcellere scribit Barbette in urinæ a calculo suppressione. Ab exclusis pullis collecta ovorum putamina perutilia esse docet etiam Bartholinus. Apud Forestum mirificus refertur pulvis leporis in furno exsiccati; itemque avis Troglodytes. E testis ovorum ustis, & in calcis formam redactis, ac lixivio instar incoctis sal elicitur præstantissimum. Infusum cantharidum integrarum in spiritu vini efficacissimum etiam est, si ad cochleare exhibeatur longe a cibo. In singulis libris spiritus vini facilis est, si infundatur dr. j. cantharidum: Subsidentibus deinde cantharidibus solus vini spiritus exhibetur. Cicindelæ pulveratæ commendantur ab Augenio *tom. 1. epist. lib. 4. epist. 2.* Efficax etiam memoratur lixivium cinerum fabarum in vino paratum, atque cum fimo columbino epotum; pariterque decoctum radicis lappæ, & ononidis. Calculos e Renum cavo se deturbasse fatetur Zacutus usu aquæ stillatitiæ ex nicotiana viridi, vel ex ejusdem siccæ decocto. Hoc idem præstasse testatur Borellus ope fructus cynorrhodi, seu rosæ sylvestris. E semine dauci Cretici idipsum parat Helmontius felici cum successu. Laudat quoque liquorem Aroph Paracelsi, seu

V. Bart. cent. 4. epist. 39. de succo cepæ recenter expresso & cum vino albo veteri, & generoso permixto mira nonnulli prædicant quod illico mictum cicat, & affluenter Samech. Paracel. est tartarum vitriolatum. M. M.

De Troglodytide V. Cam. cent. 8. memor. part. 80. p. 613. Pra. l. 3. cap. 8. Cent. 4. hist. 21. Lib. 24. sch. obs. 45. A pelle leporina combusta calculos expelli Auctor est Gal. de Ben. aff. L. 2. praxi obs. 68. Cent. 5. obs. 22. & cent. 4. obs. 73. De lith. c. 6. & 7. Aroph describitur a Gnœffelio 4. Ephemer. Germ. obs. 109.

aroma Philosophorum, & succum Betulæ. Scribit pariter rarissimum diureticum ex lapidibus cancrorum colligi, quod etiam vulnerarium, & febrifugum esse ait, modo resolvatur in formam pristinam lactis. Efficaciores tamen vires tribuit balsamo salis marini, quin sexagenarium refert immunem a Renum calculo annos sexdecim servasse largo salis marini usu, quod & in multis deinceps confirmatum ait. Demum primas obtinere concludit ludum Paracelsi, idest calculum ex humano corpore exsectum, ut interpretatur Hartmannus. Mercurium dulcem quoque idem Hartmannus in hoc affectu extollit, aitque Nephriticum dolorem raro infestare solere eos, qui pilulis Mercur. singulis mensibus utuntur. Omnibus commendatum vult Fridericus Deckers spiritum salis ammoniaci cum vino Rhenano, vel simili liquore sumptum. Spiritus calcis vivæ atterendo, depellendoque calculo efficax dicitur Basilio Valentino; quin & aqua ipsa calcis vivæ Ostreorum, Mytilorumque calculum solvere plerisque fertur. A spiritu baccarum juniperi ad unc. ß. propinato cum guttis aliquot balsami salis volantis, & aurei redditi. Nos mira sæpius vidimus; sicut & ab opiatis convenientе quantitate exhibitis, cum dolor nimirum urgeret. Vitriolo quoque mirabilis vis inest calculum frangendi, deturbandique, si præsertim cum philonio alterutro, aliove simili permisceatur. Epoto vino Rhenano, in quo igniti lapilli albi in littore maris inventi sexies extincti fuerint, calculos excerni narrat Forestus. Nitrum fixum, sanguis leporis, pulvis virgæ aureæ in succo raphani expresso exhibitus, oleum ex nucibus expressum, & ultra annum asservatum ad unc. ij. vel iij. in convenienti vehiculo, cum ol. amygd. dul. permixtum, & epotum, vel clysteribus injectum optimum ex Boyle.

De lith. cap. 3. — Prax. chym. — Ad cap. & lib. 4. prax. Barbett. — V. Tentzel. in Exeg. chim. — Lib. 24. schol. ad obs. 25. V. Lib. asynt. Arc. c. 1. c. 14.

Verum in ejuscemodi Nephriticorum remediorum generibus præscribendis habenda est ante oculos Helmontii admonitio *tract. de lithiasi* tradita: nam non omnia diuretica eodem modo, parique ratione operantur. Quare internoscere oportebit, cujus culpa diuresis impediatur, & per quænam medicamenta illa promovenda sit, tartareis interea recrementis expurgatis. Speciatim autem admonet remedia fermentum felleum roborantia, & acuentia præ primis esse conducibilia, ne debilitato felle, acores in vias urinæ ferantur indomiti, indeque renes gravius afficiantur, & doleant. Unde vero Acida, alioqui renibus inimica, & calculo gignendo accommoda, maximam opem ferant, si volatilem naturam acquisierint, perbelle quidem explicat idem Helmontius *eodem loco*, & latius prosequitur Hofmannus *in methodo*.

Cap. 31.

Quoniam vero plerumque dolor vehementissimus est, impeditque lapidis per ureteres in vesicam illapsum, juvabit lithontriptica cum anodynis, & narcoticis, quantitate tamen mediocri, miscere, quibus sopita natura, laxatisque ductibus, facilius illa operentur, & calculus lubricum iter nanciscatur. Ad id etiam convenire videntur fotus emollientes ex malva, parietaria, althæa, ejusdemque generis lituræ, quibus partes irritatæ demulcentur, & a fibrarum contractione desciscunt. In hunc usum commendantur unguentum Althææ, unguentum, & anodynum Mynsicht, oleum seminum hyoscyami, scorpionum, amygdalarum dulcium, & amararum, cum axungia cuniculi. Commendat Panarolus petroleum naturale. Prosunt etiam clysteres emollientes, sed non in magna quantitate, neque ex variis simplicibus, nec ex cassia compositi, ut præ cæteris monet Saxonia, & Simon Pauli: qua de causa Crato simplex veronicæ decoctum, vel florum chamæmeli omnibus aliis præfert adjecto adipe vervecis, cuniculi, vel capi, vel etiam butyro recenti. Nedum autem injecta vituperatur cassia, verum etiam per os exhibita, ut multis admonet Hildanus, memoratque Petrum Pigray asserentem calculosis cassiam male conducere.

Hel. de lith. c. 5. — Pent. 2. obs. 2. — Quadripartit. botan. con. 136. — Lib. de lithot. c. ult. — Chirurg. l. 7. c. 4.

Non sunt insuper Diuretica cum cibis exhibenda, ne illorum vis a mixtura ciborum retundatur, aut in urinæ vias eos nondum digestos protrudat, indeque renes, aliique ductus graventur, & infarciantur. Hinc perperam, inquit Hofmannus, faciunt, cum decoquunt quidam cum carnibus radices petroselini, vel aliud diureticum, & decoctum illud sumunt in prandio, vel cœna.

Gravius peccant, qui in Nephritide cathartica præscribunt, & quandoque vehementiora: ab his enim tantum abest, ut calculi, aut calculorum materia per alvum deturbetur, ut potius ad affectos renes violentissime deducatur, non sine manifesto periculo inflammationis, aut urgentioris doloris: non raro etiam alienis omnino, atque utilibus humoribus eductis, vires adeo infringuntur, ut impotens natura reddita, neque calculum exturbare, neque vitam diutius

tius

[De ren. præsid. usu l. 1. cap. 6.] tius sustinere valeat. Et licet vehementia medicamenta, inquit Mercatus, quale est peplium, ad lapidis commotionem præcipiat Hippoc. tutius tamen erit lenientibus, quæ partes potius dilatent, quam vehementioribus uti, quæ ad partem affectam forte majorem humorum copiam alliciant. At vero nec ista omnino tuta sunt.

De Vomitu etiam plurimum ambigit [Cent. 1. ep. 55. ad P. Castell.] Bartholinus, aitque diligenter cavendum, ne temere ille excitetur iis, qui ferendo non sunt, adeoque morbus morbo addatur: Testatur enim seipsum fere pleuritidem a vomitu passum in consimili ægritudine.

A calculis præterea præcavere ægros Medici adnituntur indicta primum convenienti diæta attenuante, vitatisque cibis crassum succum generare valentibus, crudis, oleosis, acerbis, & difficilis coctionis, ac distributionis. Sunt deinde, qui per intervalla purgantia repetunt ad inaniendum stomachum; sed præstabit vomitus, si ventriculus gravari cœperit, fueritque ad vomendum proclivis. Solo usu Terebinthinæ singulis quibusque diebus assumptæ ad magnitudinem castaneæ cum modico sacchari, Monachum quemdam a Nephritico, & Arthritico dolore intra sex menses liberum [Cent. 3. cur. 68.] evasisse narrat Amatus Lusitanus. Eamdem quoque commendant L. Lemnius, H. Augenius, L. Riverius: Vult tamen Capivacceus maxime Cypriam eligendam esse. Nil præstantius ad Renum calculos arcendos [Consul. 13. 17.] aqua tepida scribit Zecchius, si ante cibum mane, & vespere sumatur ad unc. vj. vel vij. Non tamen hinc quis deducat refrigerantia Nephriticis opitulari, ut plerique nostratum credunt, & quotannis præscribere solent: Hos enim acerrime increpat [Meth. vit. and. err. l. 3. cap. 7.] Sanctorius inquiens: *Errant, qui refrigerant miseros senes nephriticos, qui sunt calore exuti, præbentes aquas thermales, ferum lactis, quia credunt excessum caloris necessario concurrere ad gignendum calculum. Nec objiciant necessario calorem conspirare debere, ut tenues partes resolvantur, crassæ relinquantur. Quandoquidem modicus calor, temporis spatio lentorem illapsum potest cogere, & densare, ut patet ex Galeno 6.* epidem. 3. *t.* 15. *Calor, ait, vel mediocris ad hanc cogendam materiam satis est, siquidem in calidis aquis sponte scaturientibus, etsi tepidiores sint moderatis, concrescere tophi conspiciuntur. Sic in vesica, quæ longe frigidior est renibus, lapides concrescunt.* Hæc Sanctorius.

Neque solum interna, sed etiam externa refrigerantia vituperat Zecchius. [Conf. 17.] *Mos est*, inquit, *tum veterum, tum recentiorum Medicorum Renum regionem, quo ingens eorum calor remittatur, vel rosaceo, vel santalino unguento refrigerante illinire: quod quidem suspectum mihi semper visum est nonnihil, quia refrigerantia, & adstringentia extrinsecus admota supervacanea excrementa magis compingunt.* In hanc eamdem sententiam concedunt Capivacceus, & Jo: Fortis, qui propterea aquas thermales, & balnea aquæ dulcis improbant.

Ne vero calculi regenerentur, refert Crato probatum sumere nuces avellanas novem, vel decem ante prandium, vel cœnam; itemque radicem eryngii, & fructus, ac spongiam cynosbati saccharo conditos; pariterque succum veronicæ itidem saccharo spissatum, & cum seminibus violarum congestum. [Apud Scholz. conf. 54. Cent. 3. Conf. 95. & 98. L. 5. confil. 17.] Infusum ligni Nephritici, (unde aqua cœrulea, ex Monard.) & argentina in jusculis excocta idipsum præstare feruntur. Apud Schroderum describitur elixir granorum juniperi, quod [Floril. p. 37. c. 3.] certum, & infallibile medicamentum contra calculum testatur Grulingius, qui plura alia commemorat præsertim ex sambuco elicita. E baccis quoque sambuci in vino græco veteri cum pari dosi aquæ stillatitiæ rosarum infusis, & maceratis elicitur leni calore per alembicum aqua, quæ ad unc. ij. vel iij. mane sumpta mirifica est. Efficacissimus quoque est liquor contra arenas Angeli Salæ, quo ad dr. j. vel alteram assumpto in jure, in quo radices petroselini, aut pimpinellæ hortensis incoctæ sint, arenas mirifice expelli, viscosos succos attenuari, & renes, ac vesicam a calculis tueri confitetur. [Anat. vitriol. tr. 2. c. 9.]

De lapide Nephritico nuper ad nos allato magna prædicat Monardes: is enim brachio gestatus urinam cum arenulis pellere fertur; esseque tum curando, tum præcavendo præstantissimum, testatur Hieronymus Donzellinus. [Medic. simpl. c. 35.] Alterius lapidis meminit Hollerius mollis, & laxi, per quem transcolata aqua, & epota urinam suppressam promoveat, & calculos expellat. [Lib. 6. consil. Cra. apud Scholz. conf. 83.] Plurimum quoque tribuit crystallo Paracelsus, sed usum, & præparationem non adjicit. [Schol. ad c. 48. l. demor. intern.]

Quamquam Nephriticus dolor plerumque a calculo fit, potest tamen ab aliis causis inferri, & quidem a cruda viscosaque materia, flatibus permixta, ab inflammatione, aliove tumore, ulcere, vermibus.

A cru-

A crudis, crassisque humoribus inductus in Renibus dolor erit gravans, mucosa in urinis apparebunt (ni tamen ex Gonorrhæa virulenta proveniant) urinæ ipsæ decolores, aut crassæ cum inutili sedimento, quod etiam aliquando pilorum, aut capillorum figuram referet; si vero una flatus conjungantur, dolor per intervalla redibit. Solent tamen interdum talem, ac tantam pati obstructionem Renes, eorumque glandulæ, aut arteriæ emulgentes, ut præter gravantis doloris sensum cum quadam inflatione, urinarium serum nequeant secernere, & in ureteres, ac vesicam deponere; unde urina, vel omnino supprimitur, vel difficulter, & guttatim redditur; quin & cum remeante sanguine commixta, plurima alia damna parit, quorum mentio fit apud Schenckium, & Marcellum Donatum. Observatum insuper, urinam ante septimum diem non excretam mortem afferre, etiamsi deinde reddatur. Quamquam Tulpius ad undecimum diem prororget. Mavult autem VVillisius diuresim minutam, & debito parciorem sæpenumero a sanguinis compage nimis stricta, & velut obserata pendere, adeout laticem aquosum intime permixtum e sinu suo ægre dimittat: quod etiam notavit Sylvius *Append. tr. 5. n. 294.* His quoque adjicienda Renum, & adjacentium glandularum in secernendo sero urinario imbecillitas, e languido præsertim, aut inerte eorumdem fermento ejusmodi secretionis muneri dicato.

(4. Aph. com. 96. & 6. de loc. aff.)

(Lib. 8. Lib. 4. c. 38. v. obs. 30. Ephger. to. 2. Lib. 2. obs. 45. lib. 4. obs. 26. Pharm. rat. p. 1.)

Ab inflammatione dolor erit vehemens, & continuus, gravis, aut pulsans, impedietque tum motum, tum corporis erectionem, imo ex tussi, sternutamento, ventris compressione, aut alia quacumque motione acutissime exasperatur; sensus ardoris, & quidem ingentis juxta lumbos, infra jecur, vel supra lienem, percipitur: stupet etiam crus e regione, cum extremorum frigore: urina difficulter redditur, licet crebro micturiat æger, & sæpius levandæ vesicæ gratia assurgat: tenuis in principio illa erit, mox rubens, & acris: alvus adstringitur compresso colo: venter inflatur, ac tumet, ea præsertim parte, quæ reni affecto responderit: Febris tandem adjungitur acuta, cum siti, lingua scabra, nausea, vomitu, inquietudine, vigiliis. Multa vero ex his deerunt, si tumeant solum Renes citra inflammationem, aut ex sola obstructione, potissimum in canaliculis illis a Malpighio, & Bellino memoratis.

Ab ulcere, urina erit cruenta, mox etiam purulenta, cum mingendi difficultate, præter dolorem alterutrum ex renibus occupantem. Malo autem in longum protracto Tabes succedere solet.

A vermibus denique, si simul cum urina purulenta illi compareant, similes iis, quos in caseo veteri, & rancido observare est; licet & grandiores excreti visi sint.

(V. Fernel. 6. de morb. p. cap. 10. Holler. schol. 50. Lib. de Morb. Inf.)

Cum crudi, crassique succi renes occupaverint, medicamenta illa salutaria erunt, quæ attenuandi, dissolvendique vim habent, atque in vias urinæ deducendi: qualia sunt tartarum vitriolatum, sal tartari, absinthii, & corticum fabarum, nitrum fixum, sal prunellæ, elixir proprietatis, & similia, adjectis quoque discutientibus, atque subducta alvo pilulis aloeticis, tartareis, Rufi. Mirificum est decoctum gummi ammoniaci ad dr. j. circiter in unc. iij. vini albi, adjectis deinde granis aliquot nitri rectificati. Cum gummi ammoniaco jungi etiam posse gummi Arabicum pari modo decoctum, & dissolutum. Exhibetur mane per tres, aut quatuor horas ante cibum: mirabiliter enim viscosos succos, arenulas, lapides, & quidquid in viis urinæ est, efficaciter depellit, ut experientia testis est. Quod si urinarium serum per Renes minime secernatur, præter alia diuretica, summe proderit sal volatile urinæ, ejusque vice spiritus salis ammoniaci illi analogus, in aqua baccarum, juniperi, aliove liquore. Sudorifica locum habebunt, ut alio serum prædictum distrahant, ac per cutim educant, suaque vi diaphoretica materiam urinæ extenuent, & ductus amplificent. Cæterum spiritus nitri, vel salis marini, & sal volatile quodvis utilia sunt, vitiatis interea iis, quæ urinam cumulare possunt, ac præsertim potu.

Ad inflammationem Renum conferent illa eadem, quæ adversus cæteras inflammationes internas memorata sunt; potissimum vero sanguis hirci, pulvis glycyrrhizæ, semina cardui, succus cichorii sylvestris, rasura eboris, sperma Ceti, C. C. Macis. Sal prunellæ, cum Saturno fixus redditus magnopere etiam commendatur, itemque saccharum Saturni, tinctura rosarum, & violarum e spiritu salis, extractum florum hyperici, & papaverum rubrorum, eorumque salia. Arcanum inquit esse Hartmannus succum Astacorum, seu Cancrorum fluviatilium crudum, scilicet ex ipsis contusis expressum, & aliquo jusculo, vel decocto prunorum as-

sum-

sumptum semel, aut bis ad cochleare unum.

Si vero citra inflammationem obstructi solum videantur renum ductus, præstabit tartarum vitriolatum, sal tartari, lapis prunellæ, sal elicitum ex calculo humano, & alia superius relata.

V. Sylv. M. M. l. 2. c. 34. Si inflammationem suppuratio sequatur, atque puris per urinam excretio, signum erit evidens rupti apostematis. Detergendum autem illud primo erit, deinceps vero consolidandum. Proderunt propterea decocta vulneraria cum balsamo sulphuris terebinthin. vel succin. Plerisque est in usu Terebinthina ipsa, vel lota, vel cum vitello ovi dissoluta, vel, ut Hofmanno placet, commixta cum oculis cancrorum, & floribus hyperici. Aqua hederæ terrestris cum syrupo de symphyto Fernelii conducibilis etiam dicitur.

Quæst. 3. dec. 8. Fere communiter lac commendant; sed ambiguus exinde speratur eventus; quamobrem multa in ejus usu exquirit Horstius; & alii, vel candente chalybe exustum, vel cum herbis vulnerariis incoctum exhibendum volunt.

Prax. chym. Magnifit Hartmanno Mercurius dulcis bis, vel ter in hebdomade exhibitus, ejusque spiritus ab eodem descriptus: hujus enim guttæ duæ, vel tres quotidie semel, atque iterum in aqua radicum nymphææ, equiseti, plantaginis, exhibitæ mirabiliter operari feruntur. At Angelus Sala Mercurio vitæ ad grana aliquot utitur, eoque nephriticos dolores cito se debellasse confitetur. Consolidationem vero ulceris tempestive absolvi conditura rosarum, cum subdupla quantitate seminum hyperici sub vesperam per aliquot dies sumpta idem Hartmanuus affirmat. Atqui usu medicamentorum Mercurialium nonnumquam curatum quemdam vidimus diu Renis ulcere conflictatum. Cætera, quæ his auxiliari creduntur bolus Armenia, corallium, consolida, & varii generis trochisci, plerumque inutilia sunt.

Hæc eadem medicamenta Mercurialia unice conferent in dolore a Vermibus inducto, præter alia adversus lumbricos superius recensita.

De Diabete.

Morbus, in quo statim a potu, & copiosius mingitur, Diabetes ob urinæ facilem transitum appellatur: atque Hydrops ad matulam, ob frequentem lotii redditionem: & διψακὸς ob adjunctam vehementem sitim, quæ acriter patientes excruciat. Creditur a plurimis excretam urinam nil prorsus ab assumpto potu differre; quamobrem ita se habere Diabetem ad Renes ajunt, sicut Lienteria ad Ventriculum; & quemadmodum in lienteria cibi nulla ratione mutati per alvum egeruntur, sic pariter potati liquores per renes, & vesicam. At hos falli ait Vvillisius, Pharm. rat. s. 4. c. 3. qui urinam in hoc morbo a potu, & a quovis humore plurimum differre observavit, immo dulcescere quasi melle, & saccharo imbutam, quamvis cruda, & aquea videatur; Quin & Urina semper aquea, & subpallida est, licet vinum rubrum potetur. Comitantur etiam hunc affectum febris, quæ hecticæ naturam æmulatur & totius corporis marcor sensim invalescens: fauces exarescunt, præcordia æstuant, gravantur lumbi, testes intumescunt, præsertim cum ægri urinæ mictum aliquantisper remorantur. Tanta autem solet esse Urinæ copia, ut non solum potum longe admodum excedat, sed etiam libras viginti, triginta, quadraginta, & amplius in singulos dies æquet, ut de puella quadam refert Cardanus *lib.* 8. *de Rer. variet. cap.* 44. & Dodonæus de alio, *observ. medic. cap.* 42.

Putat Vvillisius Diabetem sanguinis potius, quam Renum affectionem esse, suamque originem sumere a cruoris massa in serum copiosius fusa. S. 4. c. 2. Pharm. rat. p. 1. Sanguinis enim crasim ita laxari opinatur, & quadantenus dissolvi, ut particulæ aquosæ a crassioribus contineri nequeant, quin illæ harum amplexibus cito elapsæ, & salsedine imbutæ, per vias renum maxime patentes excurrant. Adjicit præterea fermentum renum vitiatum, ut sanguis non contineatur salis lixivii influxu in debita mixtione, ac fluiditate, sed a sale acido in serum copiosius præcipitetur. Neque improbabile esse dicit Renum tubulos, nimis amplos, & patentes fieri, proindeque serosum laticem prompte admodum excipere, & sine remora celeriter transmittere, ut propterea major ejus quantitas in urinam excurrat: quamquam inde lotium cruentum potius, quam copiosum excerni subdat. Hinc procatarcticas hujus affectus, atque adeo solutæ, & laxæ sanguinis compagis causas refert in salem acidum particulas illius salinofixas, & volatiles exagitantem, dissolventemque, unde fieri ait, quod vinum Rhenanum, Pomaceum, aliique liquo-

liquores acidi epoti diuresim copiosiorem provocent. Acidum autem istud non ab assumptis tantum, sed ab humoribus intus genitis, præsertim vero a succo nervorum, manare concludit.

In sanguine etiam ejusmodi vitium constituit Deleboe Sylvius, sed illum ait in serum converti a sale volatili, & valde acri, cui vis inest res quasvis corrumpere, & fluidas reddere, præsertim si cum illo commisceatur acidum acerrimum.

Append. tract. 5. num. 315. usque ad 329. In lymphæ vitium quoque non vererer Diabetis causam referre, cum illa acritudinem indebitam subierit, atque a sua conditione ad concrescendum apta desciverit, ut proinde cum acido renum fermento commixta fluorem in urinis pariat, subdulcem saporem acquirat, & colorem fere aqueum sæpesæpius æmuletur, aliquando etiam oleum; ut in Cachecticis, & Hydropicis visum est. Hinc communem causam a lympha superabundanti, sed vitiosa sortiri putatur a quibusdam. Liquari vero, atque insigniter exolvi glutinosam sanguinis portionem in Diabete conjecturæ plurimæ suadent, potissimum febris, quæ adjungitur de genere hecticarum, totius corporis macies, sanguis, qui in venis est, fluidior, motus cordis, & arteriarum celerior, in tactu mordacitas, & acritudo, vigilia, atque hujus generis alia. Hinc merito improbat, & deridet Sennertus eos, qui Diabetem ab intenso calore renum, atque vitiata vi eorumdem attractrice commenti sunt. At vero verisimilius creditur M. Listero *in suis exercitationibus* auctoritate Aretæi primum in hoc morbo male affici stomachum, eo quod specialius contingat cum ardore, siti, fastidio plurimum vexari. Sed & verisimile quoque putat deleteriam quamdam, & venenatam vim eidem affigi cum tenuibus intestinis, quæ qualemcumque potionem inficiat.

Quamquam autem superius ex Vvilisio retulimus urinam in Diabete correptis omnino a potu nuper assumpto differre; sunt tamen plurimi, qui testantur non solum potatos liquores nihil mutatos per urinam ejectos esse, sed & portiones ciborum indigestas, & quidem solidas. Quamobrem suspicatus est post inventa lactearum Th. Opusc. de Hep. exauth. Bartholinus, per lacteas venas in emulgentes hæc efferri, via sane perquam brevi, & compendiosa. Hujus Authoris opinionem confirmare postremo visum est nuperum inventum Domini Gayant, cujus meminere Acta Anglica anni 1667. Is enim detexit ductum lacteum Thoracicum cum vena emulgente communicari. Fortasse & alii ductus sunt, nondum tamen solertia Anatomicorum detecti.

Est hic morbus valde periculosus, & plerumque lethalis, licet in aliquod tempus protrahatur; unde sensim patientes tabefacit, & ad mortem perducit, nisi cito congruis auxiliis occurratur.

Non probat adstringentia Vvilisius; quia, inquit, horum virtus in sanguine nihil valet, atque illa ad renes, & vesicam minime pertingit. Quæ vero maxime juvare deprehenduntur, alia sunt, quæ salium combinationes, & sanguinis fusionem impediunt, cujusmodi sunt, quæ vulgo incrassantia dicuntur; alia, quæ salium acretiones dissolvunt, proindeque sanguinis mixtionem restituunt, veluti quæ alterius indolis sali acido cohærere, ipsumque a combinationibus intra sanguinem initis, avocare apta sunt, uti in primis sunt medicamenta sale fixo, necnon volatili, & alkalisato prædita.

At vero Deleboe Sylvius comtemperationi salis volatilis acrioris incumbit, tum per oleosa, expressiones puta, hordei, amygdalarum dulcium, seminum papaverum alborum, melonum, cucumerum, &c. per lac dulce vaccinum, ovillum, caprillum, humanum, asininum; tum per acida, sed sale volatili contemperata, nempe spiritum salis dulcem, miscendum cum potu conveniente, jusculis, aliisque, non item cum prædictis expressionibus, aut lacte, cum hæc ab omni acido concrescere soleant. Vidi equidem aliquando quemdam a Diabete sanatum solo lactis caprilli usu.

Apud Zacutum Lusitanum memorantur duo Diabete correpti, qui, postquam plurima frustra fuissent tentata, lactis tandem Asinini candenti chalybe exusti potu, integri mensis spatio nutriti, & philonio Persico per intervalla sumpto, convaluere. Prax. ad l. 2. obs. 80. Obs. 36.

Cancris etiam fluviatilibus in clibano siccatis, atque in pulverem redactis, ad pondus unius drachmæ cum semialtera olibani, & modico sacchari exhibitis, alium curatum vidit Achilles Gasserius.

In essentia croci Martis a Crollio descripta vim maximam collocat Hartmannus; sed felicius operari ait tincturam smaragdi. Præstare quoque tincturam, & sal coralliorum affirmat. Cæterum pro potu aquam ferratam, imo & cibos in eadem incoquendos, atque etiam regioni renum admovendam commen- In Eph. Germ. ann. 2. obs. 129. commendatur Catech. seu Terra Japonica.

men-

mendat, poſthabitis purgantibus, & diaphoreticis.

M. M. l. 3. c. 29. Medicamenta item ex Marte parata approbat Hofmannus, præſertim eſſentiam Martis adſtringentem, crocum ejuſdem, & tincturam Veneris vitrioli; extrinſecus vero unguentum Comitiſſæ cum croco Martis adſtringente, & oleo maſtiches.

A Mynſicht commendantur ſpecies diaplantaginis ad dr. j. ſpecies diamartis ad dr. ſſ. ſyrupus ſtypticus ad unc. ij. & aqua ad ardorem urinæ ad unc. j. ad unc. iv.

Pharm. rat. p. 1. cap. de Diabet. Demum a Vvilliſio inter cætera laudatur aqua ſolutionis calcis vivæ, & tinctura Antimonii.

Verum juxta placita Aretæi duæ præcipue videntur eſſe intentiones curativæ: prima ut ſtomacho, ſitis fonti, atque malorum omnium origini opem feramus. Altera, ut colliquationem a veneno ortam ſedemus. Primæ indicationi, inquit Aretæus, ſatisfacit Hiera, quæ licet multiplex fuerit tempore Galeni. Aretæo tamen cognita ſolum videtur, quæ ſimplex dicitur, aut Hiera Pacchii. Hiera namque Pacchii authoritate Scribonii Largi ad tollendam ſitim maxime commendatur. Unde ad dr. j. vel ſemidrachmam exhibitam cum aquæ frigidæ cyathis duobus ſitim mirifice ſedat. Secundæ indicationi conferunt lac, poma granata, limonia, fraga, ceraſa, &c. quæ aquis incoquantur. Item vinum meracius adſtringens ad roborandum ſtomachum, quod omnibus venenis eſt antidotum, authore Celſo.

De Veſicæ Calculo.

L. 6. path. c. 13. Propria Calculi Veſicæ ſigna hæc tradit Fernelius: Vagam, & oberrantem circa pubem, & perinæum titillationem: mox vero incumbentis gravitatis ſenſum, ut idcirco difficilis, & doloris plenus per ſalebroſa loca ſit inceſſus, multoque difficilior ſaltatio: mictionem crebreſcere adeo, ut tandem aſſiduo mejendum ſit, vixque poſſit urina cohiberi, cum mejendum eſt: urinæ fluorem repente intercipi, obviam quidem impulſo calculo, ſicque minime continuatam, ſed interciſam eſſe mictionem: acutum dolorem alias univerſum pudendi ductum, alias glandem ſolam affligere, eumque acerrimum eſſe ſub emictionis finem, cum calculus urinæ curſu incitatus quaſi proditurus ſphincterem violentius comprimit: mejendi conatum, comitari deſidendi cupiditatem, quod calculi magnitudo e perinæo rectum inteſtinum, ut veſicę cervicem extimulet; urinam albam, craſſam, & turbidam reddi, cum grandior calculus jam diu eſt in Veſica detentus, in qua ſedimentum purulentum eſt, aut narium mucori perſimile. Sed & legendus quoque de Calculi Veſicę ſignis Hipp. 4. *de Morb. & lib. de aere, aq. & loc. &* 4. *Aph.* 79.

At ab his dubię quidem, & maxime fallaces exurgunt conjecturę. Nam pręterquam quod ipſemet Fernelius adnotat nonnunquam ſummę Veſicę adhęreſcentem calculum, & quaſi ex iſta propendentem vix ullum ex calculi ſignis manifeſte exhibere, & viſos eſſe, qui nullo dolore diu illum geſtaverint; atque horum ſignorum plurima etiam obſervari in cavo, & ſordido cervicis ulcere, quale Venerea Gonorrhœa profert. Alii plures illis fidendum non eſſe ſuadent. Sic ab excretis arenulis Lithiaſim minime certo deducendam monet Carletonius, cum plerique hypochondriacę affectioni obnoxii urinas effundant tartareis coagulis luculenter conſperſas citra Nephritidis paraxyſmos. Obſervat pręterea Beverovicius, Calculos, quamdiu in veſica continentur, molliores exteriori pręſertim ſuperficie eſſe; unde facile illis arenulę adhęreſcunt, proindeque cum urinis non excernuntur. Quare advertit Mercurialis ſępe uſuvenire, ut ubi lapis eſt in veſica, arenę, quę antea ejiciebantur, non amplius compareant, ſcilicet iis ipſi lapidi adhęreſcentibus, & conglutinatis. V. Jo: Bapt. Silvat. conſ. 31. Card. in Aph. 79. 4. Diatrib. de lith. c. 3. paragr. 1. Exerc. de Calcul. In 4. Aph.

Neque fidendum explorationi, quę fieri ſolet digito in anum immiſſo, ut judicium inde adamuſſim factum dicas: etenim admonet Hildanus iis in partibus duros tumores, ac ſcirrhos, nonnunquam progigni, qui Calculos mentiuntur, afferuntque ſymptomata calculis non diſſimilia. Neq; pondus in imo ventre, aut in ani, & teſtium intercapedine certum ſe prodit indicium: id enim non ſemper accidit, nam Calculoſos obſervaſſe teſtatur Sebaſtianus Naſius, qui ſe nunquam tale pondus advertiſſe aſſeruerunt, quoniam lapido paulatim concreſcente ſenſim ejus geſtationi aſſueſcunt; & plurimi poſt mortem diſſecti pręgrandes calculos in Veſica habuiſſe deprehenſi ſunt, cum tamen viventes neque de urinę ſuppreſſione, nec de dolore unquam conqueſti fuerint. Et quamvis urina ſupprimatur, neque tamen calculo obſtipanti illico tribuendum, cum poſſit illa ſupprimi, & impediri a muco- De lithoth. Veſ. Meth. m. p. 21. V. Merc. conſ. 38. Heers obſ. 26.

mucoso, glutinosoque humore, grumo, pure, caruncula, vel simili.

Hippoc. 2. Aph. 25. Putant nonnulli Vesicæ Calculo magis pueros, senes vero potius Renum infestari. Verum & huic illos quoque frequenter obnoxios ostendit Ballonius, qui signa etiam affert, quibus prudens Medicus in illius dignotionem pervenire possit. Et quidem ex Anatome satis superque constitit, eos a renum calculo minime immunes esse, imo sæpesæpius exinde interiisse, causa tamen mortis nonnisi ex cadaverum sectione detecta: quorum historias ex quamplurimis collegit Bonetus in suo Sepulchreto.

L. 2. Epid. & Ephem.

L. 3. f. 13. 14. 15.

Tametsi plerumque Vesicæ Calculi in ipsiusmet cavo initia habeant; nil tamen vetat, quin etiam a Renibus delapsi primum exigui, sensim deinceps increscentes, diuque ibidem detenti adeo coagmententur, & pluribus veluti lamellis obducantur, ut tandem ovi columbini, adhuc etiam anserini magnitudinem exæquent. Hinc jure optimo ad Calculi Vesicæ generationem glutinosum quidpiam, præter copiam terrestris materiæ, & salis soluti, exigit G. Harvejus ex Hippoc. *epidem.* 5. in historia pueri Theophorbi; in cujus rei testimonium affert exemplum fœminæ cujusdam, quæ ex tali materia in sua urina subsidente pilulas propriis manibus concinnare consuevit, easque in pyxide reservatas sponte in calculos abire edocuit; quamobrem existimavit Beverovicius calculos, cum primum externum aerem excipiunt, tum obdurescere, & densari, cum tamen in Vesica molliores exti terint.

Apud Pevero. spicil. de Calculo.

Quoniam vero Vesicæ Calculi præter gravantem dolorem mictui sunt impedimento ob oppletum illius orificium, aut etiam Urethræ ductum; Omnis propterea industria adhibenda est, ut ille primum removeatur ad concedendum urinæ exitum; deinde vero vel comminutus egeratur, vel opera lithotomi extrahatur.

V. Hipp. in Coac. prænot. Removetur Calculus a Vesicæ orificio, vel a ductu Urethræ, dextre adhibito cathetere, vel candela cerea, aliove simili instrumento.

Ad illius vero comminutionem licet omnis opera quandoque eludatur, ut plurimi sint, qui lapidem in Vesica frangi non posse autument, ob remediorum inefficaciam, & partis affectæ a stomacho distantiam; spe tamen æger non erit destituendus, cum plurimi memorentur congruis medicamentis comminuisse calculos, & in perfectam sanitatem patientes restituisse.

Notabilis est historia Laurenbergii relata a Sennerto hoc loco, qui ab usu medicamenti ex pulvere asellorum, leporis, sanguinis hircini, spongiæ rosarum sylvestrium, seminum violarum purpurearum, & speciebus lithontribi aliquot hebdomadarum spatio a Vesicæ Calculo liber evasit. Idipsum refertur a Camerario *Memorat. cent.* 8. *part.* 77. sed remedium ex asellis murariis spongiis cynorrhodi, & sanguine hirci, præparatis, ac æquis partibus in pulverem redactis confectum dicitur, & ad scr. ij. assumptum ex aquis diureticis cum syr. de althæa. Alios memorat Horatius Augenius simili fere medicamento curatos. Describitur etiam ab Hartmanno *in notis ad Crollium* pulvis millepedum in hunc usum valde commendabilis. Effertur ab aliis pulvis scorpionum, si præsertim spiritu salis corrigatur, ut ex Michaele refert Fridericus Hofmannus. A ptisana fructus cynorrhodi, seu rosæ sylvestris in furno siccati, & in pulverem redacti, multos quoque a calculis evasisse testatur Borellus. Ex potu illius liquoris, qui in vesica Tauri embryonis nondum nati ad unc. ij. singulo mane, cum totidem partibus vini; itemque eliciti ex embryone Hirco feliciter alios curatos narrat Helmontius. A liquore etiam e cortice vulneratæ betulæ mense Martii collecto, & quotidie epoto mense Majo Germaniæ Principes Lithiasis immunes esse idem Author scribit. Memorat præterea Robertus Boyle Gerardum Boot Medicum doctrina, & experientia præclarum aqua persicariæ ß latitia singulo mane ad haustum unum exhibita quemdam Vesicæ Calculo laborantem pristinæ sanitati restituisse. A Bartholomæo Turriano aliquando confractus, & comminutus est Vesicæ Calculus, cujus causa sectio jam indicta fuerat, propinato crystallo in liquorem soluto. Liquorem autem istum fieri ait, si vel minimum novies in fornace figuli crystallus calcis formam nanciscatur; mox vero in cella supra marmor liquescat instar olei tartari; vel etiam ignita septies extinguatur in aqua, vel spiritu urticæ minoris. Decoctum urticæ mortuæ, & seminum ejusdem ad unc. v. vel vj. calens. epotum singulo mane per plures hebdomadas mirifice Calculum in Vesica atterit, & cum urinis educit, ut expertum in pluribus. Commendantur ab aliis aquæ stillatitiæ raphani, nicotianæ, parietariæ, veronicæ, cancorum fluvialium, & cæparum albarum ex vino albo, & a Schrodero urinæ spiritus vel e cal-

V. Monar. l. 3. de simp. ex nov. orb. all. cap. de cochl. Rhas. l. 9. Aer. l. 2. Rolfinch. l. 9. con. 9.

Tom. 2. conf. & epist. l. 9. epist. penul. al 4. epist. 2.

Cent. 3. obs. 22.

De lithias. c. 7. & 8.

De util. natur. Philos. p. 2. l. 3.

Jatr. l. 4.

calculo humano elicitus, quem etiam magnifacit Vvolfangus Hoeferus *In Miscell. Curios.* 1676. refertur medicamentum Calculum Vesicæ comminuens, & expellens a Vvinclero concinnatum, quod habet: *sem. viol. purpur. unc.* ß. *fragar. ononid. alk:keng. singul. quant. s. Fit s. a. express. & add. asell. præpar. dr. j. sang. hirc. dr. ij. spec. lithontr. scr. j. spir. terebinth. scr.* ß. *& m.* Dentur sæpe cochl. ij.

Hercul. med. l. 3. c. 4.

Obs. 102.

Conficit Prævotius malagma ex cæpa alba cocta pectini imponendum. Et Zecchius sanguinem vulpis, & hirci calentem adhibet, atque etiam per fistulam argenteam injicit. Opinatur autem Deleboe Sylvius magnopere profuturum spiritum Nitri, vel vulgarem, vel dulcem redditum, ac moderata quantitate commixtum cum decocto graminis & pari modo injectum, dummodo Vesica non sit ulcerata. Aquarum per Catheterem in Vesicam immissionem alii quoque commendarunt, approbatque Cardanus, modo Vesica innoxia sit. Quamquam Rolfinchius hos deceptores vocat, & Zecchius ejusmodi injectiones inanes judicat.

Consul. 3.

M. M. l. 2. c. 15.

Cæteris omnibus minime suffragantibus, ad Lithotomiam deveniendum Medici suadent. Hanc autem non temere, neque subito tentandam monent, sed cum certi sumus de calculo Vesicæ cavum occupante, nam plerumque decipi contingit, ut a caruncula in collo Vesicæ reperta memorat Scholiograph. Hollerii. Consulendi præterea sunt in hoc opere Hildanus, Barbette, Van-Horne, Scultetus, Panarolus, Paræus, Rousletus, ut debitis cautionibus servatis, vitentur ea, quæ mortis causa esse solent, ob supervenientem ex ejusmodi sectione hæmorrhagiam, inflammationem, & gangrænam.

De Ischuria, Stranguria, & Dysuria.

IN Ischuria supprimitur omnino urina, aut ob Vesicæ languorem, quæ nequeat urinam propellere, aut ob ipsius meatus angustiam, & obstructionem; ideoque, vel a paralysi, seu resolutione musculi sphincteris, vel a nimia ejusdem distentione ex immodico urinæ confluxu, unde nequeat illa seipsam exonerare, vel a calculo Vesicæ collo hærente, vel ab ejusdem inflammatione, aut tumore, vel a viscosa, tenacique materia, pure, grumo sanguinis urethræ ductum opplente; sicut etiam a callo ibidem genito, vel denique a verme, alioque corpore per eas partes delato, atque ob loci angustiam in transitu hærente: quæ sane pro curatione internoscenda sunt. Ea vero, quæ ex impedita urinarii seri secretione a perdita Renum actione, ut existimat Galenus 3. *de sympt. caus. c.* 3. vel ab obstructione vasorum emulgentium, ut vult Riverius *l.* 1. *obs.* 1. contingit Ischuria, superius est recensita *c. de Nephr.*

Et quidem si a paralysi; stupor, atque sensus hebetudo in ea parte aderit, itemque in aliis, per quas ramuli vagæ conjugationis, & nervi ab osse sacro prodeuntes, deducuntur; unde sensu, motuque orbatus sphincter musculus voluntatis imperio ad meatus urinarii reclusionem non obsequitur.

V. Gal. 1. de loc. aff. 1. & 6. de loc. aff. & 3. de sympt. caus. c. 2.

Si a calculo Vesicæ orificio infixo urina remoretur; aderunt indicia calculi superius memorata.

Si a nimia Vesicæ distentione, atque urinæ repletione; diutius illa retenta est, & tactu percipietur inflatio in perinæo, ubi pondus, & mejendi desiderium cum conatu irrito.

Si ab inflammatione, aut tumore, alterutrius signa tum per tactum, tum per visum, innotescent, præter febrim, sitim, dolorem, & alia accidentia inflammationem comitari solita. Neque vero omnino necesse est, ut Vesica ipsa inflammetur, aut tumeat, cum etiam a superincumbentium aliarum partium tumore compressa nequeat urinam egerere.

Si a viscoso, tenacique humore; urina perdiu sabulo, mucosisque succis saturata; mox tenuis, & veluti percolata excernitur, ac tandem sensim supprimitur.

Si a grumo sanguinis, aut pure; præcessit mictus ejusdem ex vasis alicujus apertione, erosione, ictu, vulnere.

A vermibus denique; eventu ipso potius, quam certa nota designabitur.

Quod si vesica vacua, urina supprimatur; vitium in renibus quærendum, de quo supra.

In Stranguria guttatim urina mingitur, & Vesica ad illam reddendam assiduo sollicitatur; quocirca urinæ Stillicidium ægritudo hæc dicitur, cum dolore, & conatu præsertim in fine mictionis. Hujus causa est nimia ipsius urinæ acritudo, ac mordacitas; unde Vesica in suo orificio, vel sphinctere ulcerata, statim ac illuc urina appulerit, micturire cogitur. Fit autem aliquando, ut illa inaniter ad expulsionem stimuletur, a solo scilicet vapore acri, vel a mu-

V. Gal. 9. Aph. comm. 16.

V. Gal. 3. Aph. comm. 16.

a muco, pure, arenulis, calculo, aliave re simili tenaciter hærente; nec dissimili modo, ac in Tenesmo fit. Ex Gonnorhœa Gallica plerosque etiam experiri contigit Stranguria molestissima laborasse, adnata nimirum inutili caruncula Vesicæ urethram occupante. Ab uteri quoque, vel recti intestini inflammatione urinæ Stillicidium fieri docet Hipp. 5. *Aph.* 58. tracta scilicet in consensum Vesica ipsis adjacente.

V. Gal. 1. Epid. comm. 2. & Chesn. l. 3. obs. cap. 10. Dysuria demum, seu mejendi difficultas, quamvis a nonnullis cum Stranguria confundatur; proprie tamen ab illa differt: etenim in Dysuria non cogitur Vesica tam frequenter, & guttatim urinam reddere, cum possit nedum justo tempore illam continere, sed etiam diutius, quam deceat. At vero cum emittitur, difficilis simul, & dolorifica est, quamvis cum prodierit, ubertim profluat. Hujus causa refertur quoque, vel ad vitium urinæ, quæ mordax, & acris sit; unde dici consuevit Ardor urinæ; vel ad Vesicæ cervicem, & urethram erosam, & ulceratam fortasse a calculo, arenulis grandioribus, & asperis, lue Gallica, medicamentis acribus, præsertim ex cantharidibus, in ectionibus in penis ductum aquarum erodentium, aliisque. Quod autem urina tam infensa Vesicæ sit in Stranguria, ut illam illico ad mingendum sollicitet, & lacessat, referendum videtur ad acidum salsum lixivium urinæ permixtum, quod vel e succo pancreatico non convenienter correcto a fermento felleo procedat, vel a potu, ciboque acidiori, nec dum bene fermentato, ut de cerevisia novella, & vino Rhenano Germani ferunt. Cum itaque senibus deficiat, vel langueat fermentum hoc felleum, quo succus pancreaticus, atque acores alii ex languore viscerum orti nequeant corrigi, & temperari; fit propterea, ut ii V. Hipp. 3. Aph. 31. Stranguriam patiantur; eoque magis, quia acidum salsum crudis, viscosisque succis adjungitur, quibus senes plurimum scatere solent; unde isti tenacius sphincteri, atque Vesicæ cervici hærentes, etiam citra lotium ad micturiendum crebro stimulant, De lith. cap. 4. paragr. 19. & compungunt. Hinc Helmontius ait, senum Stranguria fit, quoties fermentum bilis justo debilius est, & non potest acidum stomachi chylum in salem salsum commutare.

Tam itaque Stranguria, quam Dysuria ad mortem sæpe ægros comitantur, cum præsertim in senibus immedicabiles sint; Si vero Stranguriæ Ileum superveniat, intra septem dies lethum minatur, ex Hipp. 6. *Aph.* 44. nisi febris superveniens urinam promoveat affluentiorem. Longe autem periculosior Ischuria, nam retenta diutius urina sanguinem, & viscera quæcumque coinquinat, & corrumpit: nonnunquam etiam soporem affert, & apoplexiam. Cæterum ex causis, gravior, vel levior erit, prout illæ facilius, vel difficilius removeri possunt. V. Vvep. fer. de Caus. Apopl.

Suppressa urina omni industria promovenda est, amotis primum causis, quæ illam remorantur. Quare si ex paralysi nervorum, & musculi sphincteris, suppressio oriatur, adhibenda sunt, quæ paralysi occurrant: interea vero per catheterem aditus urinæ præbeatur non neglectis topicis medicamentis, quæ robur, sensum, motumque musculo recludenti impartiantur. Cumque sæpenumero resolutio ista sphincteri accidat ab ictu, contusione, aut vulnere ossi sacro inflictis, unde nervi ejus motui conferentes promanant, peropportunum, summeque utile erit ad citam urinæ egestionem, contusæ, aut vulneratæ parti specialius opitulari, ut vis per nervos Vesicæ suggeratur, atque una simul vulneri, aut contusioni, perquam ocyssime succurratur.

A nimia Vesicæ distentione ob retentam diutius urinam, (qua de causa Tychonem Brahe Daniæ lumen, atque Astronomiæ restauratorem occubuisse ferunt) si fieri possit, usu catheteris, vel ut mavult Sylvius ex Helmontio, ope candelæ ceræ, Append. tr. 5. illa educatur; adhibitis interea extrinsecus medicamentis emollientibus, & laxantibus ex decocto malvæ, althææ, violarum, parietariæ, florum chamæmeli, feminum lini; illitoque oleo amygdal. dulcium, scorpionum, & similium. Clysteres quoque emollientes proderunt ob consensum recti intestini cum Vesica. At ab internis remediis abstinendum, quousque urina profluxerit, sicut pariter a potibus præsertim diureticorum, ne magis urina cumuletur, & affluentius in Vesicam irruat. Postquam vero æger minxerit, si inflammationis suspicio adsit, locum habebunt, quæcumque in gratiam Vesicæ demulcendi vim habent, ut sunt lenientes expressiones, ex conditis violarum, florum nymphææ, lactucæ, feminibus hordei, melonum, halicacabi; quibus & sanguis hircinus, & sal prunellæ, & saccharum Saturni, atque alia ad inflammationem sedandam peculiarius conducentia adjici poterunt. Si vero a superincumbente alte-

rius

rius generis tumore Vesica comprimatur, huic omnino diversis, & pro re nata, congruis remediis, occurrendum, prout perito, expertoque Chirurgo melius visum fuerit; sicut pariter cum a callo urinae egestio impeditur.

Si a calculo, ea conferent, quae supra ad Vesicae, & Renum calculum sunt memorata, quamquam, ut urinae exitus prompte pareiur, catheter necessarius videatur, dextre tamen adhibitus. Ex Cantharidibus integris infusis in spiritu vini, quousque macerentur, indeque tinctura extrahatur, elicitur remedium valde efficax, sed non omnino tutum. Ischuria sanata, & calculus dissolutus fertur usu pulveris virgae aureae cum succo raphani expresso, si pluries repetatur, *ut in Ephem. Germ. ann.*2. *obs.*30.

At cum retentionis istius causa fuerit tenax, & viscosus humor, ad ejus attenuationem, remotionemque incumbendum; quamobrem quae superius in impedita seri urinarii e renibus secretione sunt recensita, hic quoque optima erunt, vitatis insuper alimentis crassos succos cumulare valentibus, imminutoque potu, quoad fieri poterit, ne plus justo vesica gravetur, & oppleatur.

Ad grumum sanguinis, & pus, proderunt dissolventia: neque ab his verendum, quod sanguinis mictus magis promoveatur: gravius quippe damnum imminet ex grumo, & pure, quam ex sanguinis exitu: & consulto admonet Fridericus Hofmannus, neque subito sanguinem supprimentibus utendum, cum urina cruenta ex calculo provenit. Verum si haec diutius perseveret, speciatim prodesse scribit Hattmannus arcanum agrimoniae, & quinquefolii ad grana aliquot exhibitum, itemque tabulas Plateri, & species diaplantaginis Mynsichti, atque ex Marte, & Saturno medicamentum Cardilucii, ad sistendam haemorrhagiam, trochiscos Gordonii, aliaque superius memorata. Hippocrati commendabatur lac ovillum epotum, sicut & posca ad grumos dissolvendos, ejusque loco oxymel. Aliis est in usu rhabarbarum torrefactum, & cum succo portulacae exhibitum, atque ivae arthericae decoctum. Essentiae hyperici, agrimoniae, bursae pastoris, & plantaginis ab aliis magnifiunt; sicut pariter tinctura, & syrupus coralliorum, pulvis haematitae, & croci Martis. A Cantharidibus vero, lac, expressiones seminum melonum, & cucurbitarum, jura, caeteraque demulcentia prosunt. Ad urinam vero sanguinolentam sapo Vene-

Libr. 1. meth. c. 19.

Henr ab Heers obser. 5. Riv. c. 2. obs. 11.

tus ad dr. j. bis, terve per diem sumptus cum aliquo vehiculo, multum valere dicitur ex Boyle; ut & flores consolidae majoris in vino rubro cocti, & bis in die assumpti.

Ulceri fortassis relicto abstergendo conducunt, quae de ulcere renum dicta sunt, praesertim decocta vulneraria cum balsamo sulphuris, extractum hyperici, consolidae, verbasci; pulveres sarcotici dicti, terebinthina, tragacanthum, cera. Sylvio perutiles censentur injectiones ex decocturis plantarum aromaticarum in aqua, vino, vel hydromelle, addito balsamo sulphuris, vel Peruviano. Seligit autem ex plantis Rondeletius radicem consolidae majoris, caudam equinam, plantaginem, hypericum. Immitti autem prius debet catheter; mox aptandus siphon, seu syringa, ut liquor injiciendus Vesicae cavum subeat, ex Primerosio *de vulgi error. lib.* 4. *cap.* 54.

M. Me L. 1. c. 66.

Vermium denique Curatio ex alibi traditis petenda quoque erit.

Nulla autem causarum Ischuriae ratione habita, nonnulla recensentur, quibus illa affecti curati referuntur. Narrat Forestus quosdam, post multa frustra tentata, fimo equino cum vino calido Rhenano per filtrum trajecto, & epoto, illico minxisse. Et Formius apud Riverium efficax remedium esse ait cerebrum picae exsiccatum, & cum vino albo propinatum: eo enim intra horam urinae exitum promoveri subdit. Proditum est ab Helmontio Mercatorem urinae suppressionem octiduo passum, jamque morti vicinum, sumpto succo millepedum, & conchyliorum nigrorum, in quo granum unum cantharidum fuerat incoctum, sanitati fuisse restitutum. Fatetur Hartmannus urinam hirci calide epotam; ejus vero omento, & intestinis ventri interea applicatis, retentam urinam subito propellere, unaque etiam calculum, si is fortasse suppressionis causa fuerit. Magnifaciunt alii infusum calcatrippae in vino: expressionem e seminibus violarum, & nucleis persicis cum aqua radicis urticae, vel raphani: testas ovorum: essentiam lumbricorum terrestrium, vel eorumdem pulverem cum vino mulso: succum cancrorum fluviatilium itidem in vino; sicut & sal radicis lupinorum a scr. ß. ad scr. j. ex eodem Hartmanno. Decoctum plantaginis aquaticae cum pari quantitate vini graeci ad cyathum unum, fere post horam urinam promovet: decoctum pariter abrotani,

Schol. obs. 15. l. 15.

V. Du Hamel de corp. aff. l. 2.

Obs. 33.

Prax. chymic.

tani, in quo salnitrum sit dissolutum efficacissimum dicitur Jo: Assuer. *apud camer. C.8. memorabilium*. Decoctum etiam glycypicri ad smilacem lævem a Dioscoride relati Ischuriæ contumaci commendatur Prævotio ex Delecampio. Halecum salitarum intestina decem in pulverem redacta, & cum vino epota urinam aliquot dies retentam, una cum arenulis phlegmati inhærentibus promovisse vidit Schniz ad Libavium *epist. 39.*

V. eundem Libav. epistol. 41.

Cinis item fabarum cum vino Pictaviensi instar lixivii colatus, & addito fimo columbino epotus ad duo, vel tria cochlearia Arcanum est ad Ischuriam ex calculo. Apes siccatæ n. iii. & in pulverem redactæ propinatæ ex vino albo urinam paulo post provocant: Expertum in Hiberniæ Primate Armeghano refert Theod. de Mayerne.

Forest. lib. 24. schol. ad obs. 25. Paræus l. 16. c. 37. l. 3. c.13. de Vesicæ calc.

Extrinsecus, Parietaria decocta, & cum oleo scorpionum instar cataplasmatis pubi apposita proficere plurimum dicitur Foresto: quam eamdem oleo frixam, & nedum pubi, sed etiam perinæo superimpositam laudat Amatus Lusitanus; pariterque cæpam excavatam, & oleo anethino imbutam, supra cineres calidos excoctam, ac pari modo applicatam. In pueris vero commendat radicem Meu, seu dauci Cretici oleo decoctam. A lapide Nephritico brachio patientis alligato calculum vesicæ excretum vidit in Nicolao Trevisano Medicinæ Theoreticæ Professore Jacobus Zabarella, indeque nunquam amplius urinæ retentæ incommoda eum passum testatur. Eandemque opem ab eodem lapide coxæ interiori admoto persentiisse alium fassus est Jo: Andreas Schorgargus Medicus Patavinus, ex testimonio Jo: Rhodii. Sed admiratione dignum est; quod scribit Nicolaus Monardes de lapide Nephritico ex nova Hispania nuper ad nos delato, quem Prasio lapidi similem esse, atque ad viridem colorem lacteo permixtum tendere notat; præferri vero viridiorem. Is enim tantæ dicitur virtutis, & efficaciæ, ut brachio gestatus ingentem arenularum quantitatem per urinam promoveat, atque ab renum dolore, & calculo tutetur. Verum plures ex his mihi contigit experiri, sed frustra; nisi forte illi adulterini fuere, ne aliis Observatoribus fidem derogem.

Lib. 25. obs.8. Cent. 4. cur. 10. Obs. 30. cent. 3. De simpl. Med. & nov. orb. del.

Ad Stranguriam ea potissimum convenire videntur, quæ urinæ acritudinem temperant. Hinc Helmontius salia e lixivio parata conferre scribit, qualia sunt sal stipitum fabarum, aut glandium in decocto cicerum rubrorum. In spiritu salis summum etiam arcanum latere ait. De succo betulæ magna etiam prædicat, sicut etiam de oculis cancrorum. Vinum etiam plerisque efficacissimum dicitur, in quo igniti silices plures fuerint extincti.

De lith. c. 4. ib. c. 8. & ap. sed Anim. de mor.

A spiritu vini ex floribus rorismarini in julapii formam redacto, & mane ad cochleare unum assumpto, aliquot etiam vidi in melius abiisse: quamquam plerique medicantium refrigerantibus, & humectantibus insistant ex malva, viola, portulaca, quatuor seminibus majoribus, lacte, sero, aliisque, quæ potius ad acrimoniam urinæ temperandam usui esse possent. A seminibus halicacabi, glycyrrhizæ, & floribus chamæmeli cum modico pulveris nucis odoratæ, vel macis, magnum confici remedium plerisque creditur. Et Foresto decoctum foliorum ribium nigr. expertum dicitur. Olei ceræ guttæ tres, vel quatuor in decocto cicerum rubrorum exhibitæ, inquit Hartmannus, Stranguriam solvunt. Crocus, & macis stranguriæ medentur Helm. *de Lith. capit.2. nu.9.* Externe vero axungia Hirci umbilico applicita, & oleum mastiches stillatitium; nec non insessus, & fomentationem ex herbis emollientibus elixis. Cum denique calculum, arenulas, inflammationem, aut veneream luem Stranguria consequitur, medicamenta his opportuna in usum ducenda erunt.

Lib. 25. obs.3.

Speciatim autem in Dysuria danda opera est, ut urinæ mordacitas temperetur, illaque quodammodo dulcescat; quamobrem expressiones alias memoratæ ex seminibus, & condituris anodynis hic locum habebunt, & multo magis, si urinæ ardor ex cantharidum usu oriatur. Gummi Arabicum pulveratum optimum ad urinæ ardorem dicitur ex Boyle. Item Gummi Tragacanthum, gummi Cerasorum, & Prunorum, cum albumine ovi inspissato, & siccato, rad. altheæ, & symphyti, & succus glycyrrhizæ. At vero si ulcus in vesicæ orificio timeatur, inutilia ista erunt, sicut etiam in senibus ex languore, & mucosis, acidisque succis, in quibus expostulantur roborantia, attenuantia, & aromatica subamara, vinum, vinique spiritus. Commendat Heurnius vinum tenue cum nuce myristica, & lixivium ex cineribus rorismarini, & vino albo. Thonnerus oleum succini purissimum ad guttas vi. in aqua petroselini. Et Horstius etiam aromata in urinæ ardore præscribit, quamvis vitiosus humor acer, & calidus videatur. Apud Nicolaum Chesneau refertur arcanum mi-

6. Aph. com.16. Dec. 8. q.6. Lib. 3. obs. cap. 10 obs. 4. 5 & ...

mirabile ex pulvere vitri ad dr. j. cum unc. iii. aquæ rosarum mane jejuno stomacho exhibito, quo multos fatetur a Dysuria curatos, excretis per urinam feculentis sordibus.

Illud postremo superest in hisce urinarum vitiis observandum, ut victus ratio ejus sit conditionis, ut neque urinam, crudosque succos cumulet, nec ad vias urinæ recrementa deducat; unde Helmontius nonnisi post pituitæ evacuationem, diuretica exhibenda docet. Modico igitur cibo, & parciori potu utatur æger, acria, & acida devitet, ne urinam acriorem, molestioremque faciant, quæ potius, quoad fieri poterit, demulcenda: ea namque temperata sæpissime hujus generis ægritudines, citra alius medicamenti opem, sponte sua desiere: nec aliud quidpiam præstant, quæcumque ex expressionibus seminum plantarum conficiuntur. Cæterum Narcotica, & opiata tuta non sunt, nisi dolor urgeat nimis. Et in cibum urtica minor, sysymbrium aquaticum, raphanus, siler, cæpa, aliaque his similia in juribus excocta sæpesæpius contulere.

Tr. sed an. ad morb. prag. 25.

De Urinæ incontinentia.

Aliquando urina contineri non potest, ut debito tempore egeratur; non raro etiam dormientibus sponte sua profluit, quod plerumque pueris accidit.

Hoc quoque vitium tribuitur musculo sphincteri Vesicæ orificium claudere nequeunti, vel quia paralysi affectus, vel quia a maligno ulcere erosus, & consumptus urinæ exitum ex arbitrio non moderatur. Pueris vero potissimum a laxitate ejusdem urina prosilit; quamvis aliquando ob vehementem imaginatricis vim illa in dormientibus per retractionem musculi propellatur, adjuvante ejusdem irritamento. Quamobrem novi quemdam, qui quoties in somno mingeret, seipsum revera mingere somniabat, atque ita, recluso sphinctere, urina effluebat; cum vero inter mingendum expergisceretur, illico contracto musculo mictum continebat. Non raro etiam accidit, ut oppleta nimium vesica per fibras suas carneas, & motrices, urinam promoveat, obsequente interea musculo; sicut pariter cum a comprimentibus musculis abdominis lacessitur aut etiam ab inflatis, tumefactisque intestinis, præsertim Recto, cogitur, & coarctatur; itemque a dolore vehementi, a risu, a repentino timore, in quibus illa vel concitatur, vel laxatur.

V. Hip. in Coac. prænot.

Cum pueris, & senibus accidit, minus malum; in illis enim plerumque solet ætatis mutatione desinere; in his vero quamvis insanabilis sit, non tamen mortem affert: cum ita affectos multos viderim diutinam vitam protraxisse; in juvenibus autem gravius, & eo magis, si alia ægritudine illi teneantur.

Ea igitur danda opera est, ut causa primum languoris in spinctere removeatur; deinde vero peculiaribus auxiliis is roboretur, suoque munere ex arbitrio fungatur. Paralysi autem in primis occurrendum, si ab illa malum oriri videatur, fota speciatim spina, qua parte nervi in vesicam proficiscuntur, adhibitisque etiam interius remediis suo loco memoratis. Verumtamen referuntur nonnulla peculiarius huic affectui profuisse, Guttur galli tostum, exsiccatumque, atque in pulverem redactum & in vino rubro ante cœnam exhibitum: Vesica Capræ, aut Apri pari modo exsiccata, & pulverata, atque ad dr. j. in vino rubello epota, sæpiusque repetita, ut de vesica vervecina in clybano siccata, ac deinde in pulverem redacta scribit Boyle: Pudendum Suis cum brassica capitata; necnon & piscis in ventre lucii inventus: cinis erinacei, gummi Arabicum, styrax calamita, cera, myrrha, menta, glans, hypericum. Vinum, in quo decocta sint ruta, castoreum, calyces glandium quernarum, semen myrti, & thus commendatur a P. Bayro. Magnifaciunt alii pulverem a Rhasi descriptum. Mus decorticatus, & in cibum exhibitus perutilis dicitur ex eodem Bayro; fateturque se hoc idem edoctum a mulierculis Delphensibus Forestus. Fomenta quoque ex verbasco, mentha, myrtho, absinthio, balaustiis, rosis punicis, adjecto alumine prosunt. Balneum, & unguentum valde efficax conficit Hartmannus, & Bayrus emplastrum, quod habet: *Ladani, & mastich. singul. dr. ij. ligni aloes, styracis calamit. cinnam. & terebinthinæ singul. dr. j.* & cum succo menthæ pubi, & perinæo applicatur.

V. Gal. 6. de loc. aff. c. 3.

V. Solenand. s. 4. conf. 13. & Camer. cent. 8. memorab. p. 72.

V. obs. 21. Ann. 2. Ephe. Herma. ubi certum remedium dicitur in urinæ incontinentia.

L. 9. ad Almans.

Lib. 25. obs. 32.

Enchir. 24. c. 10.

Sed elegans sane, atque admirandum remedium memorat Henricus ab Heers observatum in Puella Malmundariensi, quæ ob ulceratam ab imperita obstetrice in primo partu vesicam, in urinæ incontinentiam inciderat; sanata tandem fuit consilio Cingari, suspenso e collo facculo, in quo erat pulvis bufonis vivi in nova olla usti, quod & remedium expertum ipse deinceps vidit in quodam Mercatore Leodiensi eadem urinæ ægritudine laborante.

Lib. 1. obs. 14.

De Arthritide.

ARticulorum dolor, Græcis Arthritis dicitur, in qua sensiles artuum partes acriter cruciantur, præsertim vero membranæ ipsos amicientes.

Sumitur autem aliquando Arthritis pro cujusvis articuli dolore, atque ita confunditur cum Chiragra, Podagra, Ischiade. Aliquando generalius accipitur; vel cum Artus cuncti dolent, vel cum ex uno in alium dolor vagatur. Pro partium vero affectarum varietate peculiare nomen sortitur; quamobrem ex laborante manu Chiragra, ex læsis pedibus Podagra, ex Coxa Ischias, & Coxendix, ex Genu Gonagra appellari consuevit. Videtur etiam Paræo Trachelagra, Rachisagra, Homagra, appellanda, cum cervicem, spinam, humerum vexaverit.

V. Hipp. de affect. de loc. in hom. & epist. ad Demet. Gal. 10. de com. med. s. l. c. 2. & 3. de diff. febr. 10. L. 6. de par. Morb. c. 18.

Causam Arthritidis Veteres putabant, fluentes a capite humores, potissimum pituitosos, in Articulos, illosque e ventriculo primum, aut etiam Hepate, si biliosi concurrerent, in cerebrum elatos; mox vero per nervos in Artus fieri deciduos. Immo Fernelius non interiores partes capitis, aut cerebrum, sed extra calvam positas Arthritidis originem putat; e quibus supervacaneos humores pituitosos solum per summa corporis sub cute deorsum decurrere ait. Et Sennertus serosos hos humores vult salsos, & acres, in liene, & hepate genitos, atque a Natura per venas, & arterias in partes circa articulos protrusos. At Schneiderus a tota sanguinis massa circumflua secerni asserit. Helmontius vero a quibusvis partibus proprium alimentum depravantibus, illudque in articulos deinde deturbantibus deducit. Visum est præterea Vvillisio sanguinis, & liquoris nervorum simul una vitium accusare, prout materies *salina*, *& tartarea* a sanguine arteriosa circa ossium intercapedines deposita, a defluentis nervorum liquoris recrementis acidis, in motum, & fermentationem subigitur, ob degenerem utriusque naturam articulis infensam, unde membranarum, & tendinum fibræ vellicantur, & compunguntur; Acoris autem istius vitium potius a lympha, & succo pancreatico derivatum vult Deleboe Sylvius: etenim ad dolorem Arthritidis exigit humores acido-acres & ad ardorem biliosos, saltem ex indebita fermentatione vitiatos.

Deliram. Catarr.

De ani. brut. p. 2. c. de Arthr.

Appem. tr. 8.

T. ven. hup. vi.

Verum Helmontius seminium quoddam, characterem podagricum ab ipso appellatum, Articulis inesse contendit, quod plerumque a semine parentum transfusum in longum tempus latitat, quousque acidum in sanguine excitatum vel potius in stomacho exaltatum ad eas partes deferatur, & fermentatione promota spermaticum illud gluten inter ligamenta, & ossium intercapedines situm acido inficiat, & ad dolorem, ardoremque inducendum excitet, & quandoque etiam in tophos commutet. In hanc eandem sententiam inclinat Tachenius; nisi quod expressius memoret in articulis, eorumque internodiis mucum quemdam, seu gluten spermaticum, *Synoviam* a Paracelsi asseclis dictum, in Arthritide ab illabente acido vitiari, & in indebitam fermentationem promoveri: Quæ sane a Paracelso multo antea prodita sunt. Is enim putat, salsum minerale, vel succum acidum, si in microcosmo progignatur, & in synoviam impingat, dolorem podagricum inferre. Pro *Synovia* vero intelligit substantiam illam, quæ proxime abit in alimentum partis; ac speciatim in Podagra putat esse gluten album, quo nutriuntur ligamenta, vel etiam aquam Articulorum irriguam. Hinc P. Fuhemmanus apud Horstium cohærenter his, inquit, proximam morbi hujus causam esse salem volatilem, qui cum fluxionibus, & catarrhis capitis in ligamenta, & tendines articulorum sese insinuat, & vehementi acrimonia dolores intolerabiles excitat. Quamquam Paracelsus podagram quoque ex sanguine furente constituit. Quercetanus etiam, Tartarum congestum in juncturis accusat, quod ob novum fluentem humorem commotum paroxysmum suscitet, non aliter, ac si calci vivæ aqua affunderetur.

vent. s sed. an. ad mor. morb. sed. in an. sens. & alibi.

Tr. de morb. Princ.

Tr. de Podagr. & l. 1. de tartar. c. 2. tr. 4.

Lib. 8. obs. 2.

De utreque hel. feb. c. 2. Conf. de Arthrit.

Etsi vero tam discordes inter sese videantur Authores in origine, & causis Arthritidis assignandis, in hoc tamen omnes conveniunt, ut acidum exaltatum recenseant Artubus infensum: nec abs re, cum affines admodum sint Nephriticus, & Articularis dolor, ut vix aliquem invenire liceat Nephriticum, qui non pariter Podagricus, vel Chiragricus fit, & humores pari modo in tophos, ac lapides concrescant. Crediderim autem plerumque lympham ejusce ægritudinis causam, cum plurima vasa lymphatica dicta per articulos corporis excurrant: Illa vero acorem nacta, adhuc se sola, & dolorem ingentem, & tumorem partibus inferet. Quamobrem Carolus Piso existimavit hanc unicam asse Arthritidis causam; in ea ete-

V. Sennert. q. 6. de Arthrit.

De mens. ad illuv. serof. corp. de Arthrit.

etenim concurrunt quæcumque Arthritidi inferendæ necessaria referuntur. Haud tamen inficiabor dolorem cum ardore conjunctum lympham arguere acriorem multo sale saturatam: absque ardore vero potius acidiorem: at cum uterque deest, copia solum lympha nocebit, & tenacitate.

Neque vero humores isti serosi in Articulos illabentes Arthritidem omnino excitabunt, sed solum cum penitiores partes, membranas ossium, nervos, tendones, ligamenta, infestaverint: quippe sæpe confluunt hi, vel similes alii humores in artuum confinia, at Arthritidem non pariunt. Sic qui abscessus circa eas partes experiuntur, & qui tumores, ut cachectici, & hydropici, proprie Arthritici non sunt. Dolore igitur internoscere oportebit Arthritidem a cæteris tumoribus Articulorum: is enim præ primis patientes torquet; tumor vero si accedat, & partium rubor, dolorem subsequetur; at in cæteris, a tumore potius partes dolebunt, vel illarum motus impedietur; cum tamen in Arthritide non raro acerrime partes doleant citra tumorem manifestum a solo vapore acido per articulos diffuso, mox fermentationem allaturo.

Neque insuper de loco, unde serosi isti humores in Artus defluant, valde dubitandum, quin glandulæ omnes, & adenosa corpora statuenda non sint, quippe quæ facile lympham admittunt, & aquæ ductus corporis excipiunt. Quare arbitratus est Deleboe Sylvius etiam glandulas pancreatis conglomeratas in id mali genus convenire, præsertim quia paroxysmus articularius cum febre, quæ catarrhos comitari solet, rigorifica fere semper invadit. Hinc & ab hypochondriis vehementer perturbatis quandoque vidimus immanes articulorum dolores successisse. Acidæ etiam lymphæ, Arthritidem vagam scorbuticam, primordia sua debere, suademur conjecturis sane non improbabilibus. Quæ de Arthritide universim dicta sunt, facile Podagræ, Chiragræ, Ischiadi, cæterisque particularibus Artuum doloribus aptabuntur. Porro hi variant sola partium affectarum diversitate, cæterum in reliquis conveniunt.

Analogus Arthritidi morbus est Rheumatismus, quo Articuli pariter dolent, sed magis in partibus circumjacentibus, præsertim in finibus musculorum, qua parte ligamenta, & tendones ossa amplexantur, ipsique musculi mutuo nexu fulciuntur. Est quoque Rheumatismus dolor vagus universum fere corpus pererrans, immo etiam interna viscera, ac fere momento temporis ab una in aliam partem transiliens; quamobrem a plerisque Arthritis vaga appellatur. Pendere videtur a vitio sanguinis, ob lympham abundantiorem simul, & acriorem, vel acidiorem, illi suggestam. Experiri enim aliquando contigit venas in his aliquantulum turgere, & arterias pulsationes suas edere elatiores, & vibratas. Et quamvis a sola lympha vitiata, nec adjecta sanguini idipsum esse possit, quia tamen Rheumatismum plerumque febris comitatur, videtur sanguis quoque in fermentationem adactus una simul cum lympha vitiari. Atque hinc etiam differt Rheumatismus ab Arthritide: cum illo enim fere semper febris jungitur; cum hac vel numquam, vel rarissime, nisi solum cum primum Artus adoritur. Præterea cum in Rheumatismo dolor desinit, partes ad motum faciles remanent; secus in Arthritide, quæ postquam desierit, articulos deserit tam graviter affectos, atque imbecilles, ut ægre motum ferant. Raro denique Rheumatismus repetit; at vero Arthritis nedum per certa tempora reddit, sed suos invehit paroxysmos subinde atrociores.

Vvillis. de arth. c. 14. p. 2. de An. Brut. contra Sennert. & Horl.

Sæpissime hi morbi victus intemperantiam sequuntur, vitam otiosam, immodicam venerem, suppressas evacuationes præsertim per cutim, vias urinæ, & menstruorum. Unde Hipp. 6. *Aphor.* 49. fœminas dixit podagra non laborare, nisi, menstrua defecerint. Vehementes item, ac diuturnas animi perturbationes, constitutiones aeris Austrinas, inæquales, & æstuosas, quandoque etiam Aquilonares, & frigidas; ex quibus, illæ sanguinem attenuando, hæ vero cutis poros constipando, atque perspirationem impediendo Arthritidis caussam promovere possunt. Ab hæreditaria contagione Podagram, Chiragram, cæterosque Articulares dolores in posteros transfundi res est notissima; quamvis non raro visi sunt a parentibus ejusmodi morbo affectis processisse, qui fuerint omni dolore articulario immunes. Multum quippe hic valet ratio servata in cibo, potu, Venere, & exercitiis opportunis: quo profecto fit, ut numquam, vel raro extra Urbes, & Principum aulas Podagra spatietur. Neque vero Eunuchis, fœminis, & pueris parcit, si otio, luxui, & voluptatibus indulgeant ut docet Galenus 6. *Aphor. comm.* 28. 29. & 30.

V. 6. Epidem. 18. t. 55. de Pytheæ, & Georgippi conjugibus.

V. Senec. epist. 95. de fœminar. intemp.

Quamquam autem Podagra, Chiragra,

Hippoc. 2. prædict.

Gonagra, Ischias, aliique dolores particulares, ob adjunctam vigiliam, ciborum nauseam, virium dejectionem, aliaque symptomata graves sint, & atroces, longe tamen pejor Arthritis universalis, quæ corpus reddit semianime, & in longum tempus protracta fit immedicabilis, atque febri sociata periculo non vacat. Ischiade etiam laborantes, summis, assiduisque doloribus cruciantur, & quidem altius a summa nate interdum per totum crus adusque genu, & in extremum pedem. Pars illa pariter universa contabescit, & sæpesæpius decurtatur, luxato articulo, femoreque a suo sinu dimoto. Ex Podagra, & Chriragra potissimum diuturniori, adeo pedum, & manuum digiti contorquentur, ut immobiles, & tabidi remaneant; quin, & tuberculos tophaceos exserant plane irresolubiles. Et licet ab Hipp. proditum sit ex varicibus supervenientibus averti ab articulis fluentes humores: id tamen vel nunquam visum, vel rarenter admodum.

V. Hippoc. 6. Aph. 60.

Verumtamen a Podagra, & Chiragra per certa intervalla recurrente plerique a gravissimis ægritudinibus fuere præservati. Neque desunt, qui tot, & tanta beneficia e Podagra proficisci autument, ut ex multigena illorum varietate encomium Podagræ concinnaverint, ac illam fere optabilem effinxerint, eleganter magis, & facunde, quam vere.

Quandoquidem diuturna, & inveterata Podagra medicamentis non cedit, immo ab illorum usu præsertim importuno, gravior, & periculosior sæpissime evadit, ut propterea in proverbium jam transierit Ovidii carmen:

Tollere nodosam nescit Medicina Podagram.

Et vulgo opprobrium Medicorum dici soleat: omnis proinde industria adhibenda est, ut cum recens invaserit, profligetur, ne deinceps altas radices figens, omnem Medicinæ operam eludat. Illi igitur protinus occurrendum, nec tam multis, variisque medicamentorum generibus, quam exacta victus ratione. Primum autem paroxysmum Arthriticum retundere, atque dolorem, tumoremque inductum demulcere, & minuere oportebit; mox vero alios imminentes, & futuros antevertere, & præcavere.

Brassica podagricis utilis.

At de victu præcipua ratio habenda est, cum per hanc plurimi incolumes evaserint, & a Podagræ tyrannide prærepti, scilicet repudiatis crudis, fœculentis, acidis, multis, variis, & difficilis dissolutionis alimentis. Hinc Crato: *Ego*, inquit, *in recta victus ratione, & abstinentia, totam rationem præcautionis positam existimo.* Sunt qui neque carnes admittunt, quæque in sanguinem converti apta sunt: licet illa moderate sumpta vix nocere possint, cum tanta abstinentia sufferri nequeat, quantam morbus exposcit, & Veteres præcepere. Minime vero præscribenda videntur contusa, consumpta, aliaque hujus generis fercula, quæ plerumque corrupta, vel indigesta, nihilque mutata egeruntur, aut alvo gravamen, & partibus affectis, excrementorum aggeriem afferunt. Cum vero vires constantes sunt, commendabilem quarumdam Regionum morem arbitrarer, ubi ægrotantibus extrema ferme inedia indicitur in his, aliisque ægritudinibus articulorum, veluti ex Venerea contagione, & quidem summo cum emolumento, atque ægrotantium valetudine.

scribit Plin. l. 10. c. 9. Epist. 32.

Vinum adeo nocuum in Arthritide nonnulli putant, ut toto corpore contractos referant, qui illo usi sunt; ab aquæ vero potu pristinæ sanitati restitutos. Id autem licet quibusdam expertum referatur, non tamen crediderim tanta mala ab usu vini proficisci, ut plerosque etiam non juverit: neque secus aqua ita salutaris est, ut aliquando non noceat. Novi enim aliquos non minus ab aquæ, quam a vini usu crudeliter afflictos Podagra, & quod gravius longe diuturniori, ac pene irresolubili; quin immo crediderim a vino potissimum albo, non tamen acido, & austero, diuresi promota, vel etiam diaphoresi, Podagricos, & Chiragricos in melius abituros. Experiri namque contigit breviores paroxysmos a vino, longiores, difficilioresque ab aqua successisse. Quod si præterea vinum comparetur medicatum, quale est antipodagricum Paracelsi, vel ex melissa, rore marino, salvia, betonica, aliisque compositum, certius proderit. Verum in his peculiares corporum constitutiones spectandæ sunt, ex quibus conjicere licebit vinumne potius, an aqua sit profutura; quamquam mediocritas semper est tutior, & salubrior in utrisque. De alvo tamen lubriciori sollicitos oportere esse Podagricos, nemo unquam dubitavit.

V. Paul. Ægin. l. 3. c. 78.

Si Podagricis statim a principio vena fuerit secta, mira vulgo prædicantur: quibusdam scilicet illico desiisse dolorem: aliis nunquam amplius rediisse; Nonnullos

pro-

V. Solenand. l. 4. consf. 34. protinus ambulasse. Nos vero compertum habemus a venarum sectione plerosque toto corpore convulsos, atque omnino motu privatos remansisse, vel etiam extremum obiisse diem. Neque vero solum his, quibus a principio sanguis detrahitur, damna ejusmodi imminent, sed etiam aliis, qui per annum, vere, & autumno, aliquoties permiserunt sibi venas aperiri. Lib. 4. consil. Scribit enim Crato, istos languidos nimis, miserosque factos observasse: indeque violentiorem novi humoris affluxum, vehementioremque paroxysmum consecutum adjicit Hoeferus *in Hercul. Med.* L. 4. c. 1. confirmatque Ballonius, qui a sanguinis detractione Lib. 2. epid. & ephem. corpus refrigescere, nervos debilitari, & facultatem retentricem infirmari subdit. Nec præterea ulla ratio suppetit, cur illa conferre possit. Sed & contra situs doloris, vitiosorum humorum conditio, partium affectarum natura, plerumque etiam ætas, anni tempus, stomachi languor, & alia plura prorsus refragantur.

Saluberrimum autem foret instante paroxysmo, irruentes humores, vomitu, vel dejectione, ad os, aut alvum allicere, pro varia ægrorum habitudine; prævertitur siquidem impetus humorum in articulos, atque extra corpus avocatur, attestantibus idipsum Sylvio Deleboe, Riverio, Appen. tr 8 de Arthrit. Hildano, cæterisque. At laxantia inutilia, immo etiam nocua observantur, ut Cent. 6. obs 84. de cassia præsertim notat Heurnius. Suum Bayr. Caryocostinum commendat Bayrus. Alii Sennert. Mayer. pilulas ex Hermodactylis. Alii resinam ja-Vvillis. lapæ. Alii pulverem Arthriticum, & spe-M. M. l. 2. c. 22. cificum purgans Paracelsi apud Crollium, atque arcanum corallinum dictum. Laudat Harrmannus essentiam hellebori nigri Obs. 31. sæpius repetitam. At Pachequus apud Riverium Arthritidem universalem desiisse refert usu croci metallorum.

Sunt qui magnopere salutaria etiam dicant diuretica, & sudorifica medicamenta confluentes humores ab articulis avertentia; præsertim quia Hipp. 4. *Aph.* 74. scribit: *Quibus timetur futurus abscessus ad Articulos, hos urina multa, & alba liberat ab abscessu*; quod etiam edocet *lib. de Humor. in fine*.

V. Hipp. l. de affect. Per solius Lactis usum continuatum Podagrici sanati referuntur. At valde de illo dubitat Fr. Ignatius Thiermair, & lactis usu in Podagr. quod Catarrhis, ac defluxionibus obnoxiis non prosit, ex Matthiolo: & quod consf. lib. 1. cap. 4. calculosis obsit, ex Galeno 3. *de alim. fac.* 15. & quod in nervorum vitiis nocuum sit ex Dioscoride *lib.* 2. *cap.* 64. & quod obstructiones afferat ex eodem. Unde idem Author illius usum in Podagra suadere non audet, cum neminem illo sublevatum viderit. Fatetur quoque ingenue Vvillisius quosdam a lacte insigne juvamentum accepisse: alios vero multo deterius habuisse, & Arthritide nullatenus curata, viscerum obstructiones, & cacochymiam contraxisse. Sed & infelices ex lactis usu in Podagra eventus aliquot refert pariter Jo: Fortis *in suis consultationibus*. Cent. 4. 71.

Urgente præterea paroxysmo, ad doloris ferociam leniendam Anodyna commendantur: & interne Narcotica exhibere non veretur Thom. de Mayerne, ipsumque etiam laudanum, quo pariter feliciter se usum testatur Hildanus, & Riverius non diffentitur. Neque motum humorum ab illo impediri putandum, cum opium inter sudorifera referatur. Compertum autem est in ipsa doloris vehementia lanuginem verbasco nigro adnatam, aut verbascum ipsum arefactum, in frustula discissum; & instar ellychnii contortum, mox incensum, atque urentem parti dolenti admotum Podagricis mire profuisse, non solum ad citam Arthritidis solutionem, verum etiam ad ejusdem imposterum præcautionem. In ejus locum suffecta salvia idem præstare posset. Tr. de Arthrit. Cent. 6. 85. Pra. Lib. 16. c. 1. V. Vvall. Meth. Med.

A F. Hofmanno summe commendatur spiritus salis ammoniaci salsus, cum spiritu liliorum convallium, pari quantitate, & spiritu Arthritico mixtus, addito parum camphoræ loco, dolenti aliquoties illinendus. Hunc eumdem spiritum laudat Hartmann. *in sua praxi chymiatr.* Alii juvare experti sunt aquam florum sambuci, spermatis ranarum, & antipodagricam Rulandi, & Hartmanni; itemque folia hyoscyami, cicutæ, mandragoræ, necnon lac recens mulsum, oleum amygdalarum, & vitellorum ovorum, carnem bubulam recentem, cataplasma e mica panis, lacte, vitellis ovorum, & modico croci apud Hartmannum, emplastrum Arthriticum Mynsichti. Verum non omnibus omnia juvamen afferunt, cum & aliquando viderim spiritum vini ardentissimum profuisse, aut lixivium acre ex cineribus sarmentorum: aquam calcis, salis, aut nitri, & phlegma vitrioli. Tam varia quippe sunt, quæ ex humore, dolore, parte affecta, tempore afflictionis, cæterisque momento fere accidunt, Clav. Schrod. V. Vvill. de Arth.

ut vel accuratissimum, oculatissimumque decipiant.

At vero declinante podagra, & dolore prorsus ablegato, si tumor in parte restiterit, atque ad motum ineptitudo, discutientia, ac dissolventia convenient, qualia præsertim recensentur lixivia e cineribus sarmentorum, caulium, quercus, & similium, adjectis quoque medicamentis ex vitriolo, in quo latet anodynum sal, & sulphur, unde vitriolum album in aqua stillatitia caulium dissolutum efficax dicitur Th. de Mayerne. Galenus, Aetius, & Æginета articulos podagricorum perfricandos jubent linimento ex sale, & oleo mixtis. Idem Mayerne commendat emplastra ex hermodactylis, minio, gummi caranna, tacamahaca, quibus articuli affecti etiam roborentur. Ab oleo ex violis luteis, & floribus verbasci firmari eos pariter mirifice, testatur. In idem conferre inquit Vvillisius emplastrum ex minio, cerusa, & sapone cum oleo coctis; vel quod habet, emplastri de minio part. ji. Paracelsi part. jii. Et Hartmannus aliud describit ex vitriolo, alumine, & nitro, atque aliud ad tophos extrhaendos, dissolvendosque. Vituperatur tamen a nonnullis Alumen, quod constipando poros claudat, & impedita diaphoresi dolorem augeat. Neque solum emplastra istiusmodi admovenda monet citatus Th. de Meyerne; sed etiam ad tophorum dissolutionem celebrat sal ammoniacum, sal urinæ volatile crebris depuratum sublimationibus, & cum optimo vini spiritu mixtum, quo deinde artus foveantur, reseratis primum poris ope balnei vel vaporis lixivii ex fæcibus, aut scoriis flavis reguli Antimon. Magnificat quoque oleum arsenici cum butyro majali, vel alia pinguedine commixtum, & artubus illitum.

2. De simpl. med. fac. 18. Tetrab. 3. s. 4. c. 21.

V. Hildan.

Antipodagrica denique plurima apud Auctores memorantur. Spigelius expertum ait pulverem foliorum cichorii sylvestris, Mense Majo collectorum, & in umbra siccatorum ad scr. ji. vel dr. j. in jure pulli non salito mane quatuor horis ante prandium, & vespere cum æger vadit dormitum. In Miscell. curios. anu. 1676. proponit speciale quoddam remedium Andreas Cnœffelius ex *cinnabaris nat. scr. ß. pulver. ocul. cancror. & conch. singul. gr. xv. laud. opiat. gr. jii. in pulver. red. aliquoties assum.* Decoctum Cerevisiæ, in qua radix lappæ incocta fit epotum, mirabilem fertur Foresto: ab illo enim lotium promoveri album instar lactis dicitur. A betonicæ usu familiari, vel in pulverem redactæ, vel in tabellas, aut electuarium: vel etiam in jusculis excoctæ magnam opem adfuturam in Arthritide scribit Hildanus: Et Capivacceus a foliis salviæ. Perutile dicit esse Poterius decoctum chinæ, visci quercici, ivæ arthriticæ, granorum acanth. glycyrrhizæ, & coriandrorum ad xv. dies sumptum. Electuarium granorum juniperi per bimestre tempus mane, & sero a cibo exhibitum etiam præcavet ex Paracelso. Et Horstius has pilulas præscribit in solstitiis ad semidrachmam sumendas per mensem integrum. Conficiuntur autem ex *pulver. chamæp. & camædr. singul. dr. ji. centaur. minor. aristol. rotund. rhap. gent. sem. hyper. & cran. hum. præp. singul. dr. j. ß. rad. cichor. santal. rubr. singul. dr. j. cum succ. ivæ arthet. & par. terebinth. excip. in mass. pilul.* Decoctum chamædryos lx. diebus exhibitum penitus a podagra liberare testatur Solenander. Meminit Sennertus cujusdam aquæ vitæ a Gisberto Horstio ex pluribus simplicibus in spiritu vini primum infusis, deinde in B. M. destillatis, elicitæ: quam nonnulli salutarem experti sunt. A Cratone etiam, & Donzellino pulveres quidam describuntur sane præstantes, quos idem Sennertus refert, & commendat. Memoratur in *Ephem. Germ. ann.* 4. *obs.* 123. Antiarthriticum efficacissimum trifolium palustre Dodonæi incoctum Cerevisiæ, vel aqua, & sæpius assumptum.

V. Trallian. & Valerian. Podagr. antid.

Obs. 84.

Lib. 29. obs. 7.

Cent. 4. obser. 32. l. 7. cons. 6. apud Scholz. Cent. 1. c. 92.

Lib. 8. de morb. ext. obs. 3.

S 5. cons. 1.

Forinsecus vero adhibita, sive ad sedandum dolorem, sive ad resolvendos humores artubus hærentes opportuna plura alia subjiciuntur: Heurnio usui fuere Ranæ vivæ in butyro insulso excoctæ, & applicitæ; sicut pariter fotus aquæ spermatis ranarum, cum ardor nimius urgeret. Platero Nix dicitur aliquibus profuisse, ut & acetum frigidum, suasu Hipp. 5. *Aph.* 25. qui aqua frigida dolentem locum perfundendum docet. At Ballonius vult illinendas esse partes dolentes oleo catellorum, easque deinde integendas pelle arietina recens detracta. Et Reusnerus, pinguedine Herinacei, quam in doloribus podagricis arcanum esse refert. Sennertus laudat ex Spigelio aquam ulmariæ, cum radicibus, & floribus destillatam. Et Riverius liquorem limacum a seipso descriptum. Nonnulli ex Andernaco lixivium parant ex cineribus fagi, cui tantundem vini adjiciunt, cum portione aluminis crudi: atque eo pedum lavacrum mane, & vespere repetunt, etiamsi

Aph. 16. s. 3. & Aph. 25. l. 5.

Prax. l. 2. c. 16.

V. Ronder. c. 3. Prax. cap 81.

Obs. 115.

Prax. l. 16. c. 1.

etiamsi subinde illi tumidi, rubentesque fiant. Apud Cratonem memoratur balneum, quod in usu est in Slesia, ex ovis formicarum. Et a Vvolfango Hoefero, nedum ex his, sed ex integro illarum globo cum ovis, & parte terræ collecto conficitur. Idem præstare fertur decoctum ligni juniperi. Dolorem quoque citissime sedari scribit Formius, fotis partibus affectis aqua foliorum fraxini destillata in alembico plumbeo. Alias aquas antipodagricas describit Quercetanus, easque dolenti parti admotas magnopere conferre ait, si plures ex illis lotiones iterentur. Reusnerus narrat vetulam quamdam Ulmensem omnis generis Arthriticos dolores miro effectu hac ratione curare consuevisse. Primum ex senecione, agrimonia, artemisia, scolopendrio, summitatibus juniperi, hederæ, & filicis in aqua fontis simul incoctis fomentum parabat, ægro undique circumtecto; mox vero affectas partes inungebat pinguedine canis, oleo lini, & lauri cum medulla cervi simul mixtis. Lotionem a senecione per xv. dies, dimidiam fere horam ante cœnam, sicut etiam e ligno juniperi, alii quoque commendarunt; recensetque etiam Crato, qui usum pariter vinaceorum ad roborandos artus prædicat utilissimum. Describitur a Forestô unguentum, quo multi sanati perhibentur articulis illito. Fit autem ex stipitibus sambuci (e quibus medulla interior sit extracta, atque in ejus locum sal Intrusum, occlusis utrinque luto foraminibus, ne illud excidat) combustis, atque in pulverem redactis, ac una cum oleo lavendulæ, & rosf. commixtis. Apud Hartmannum extollitur Balsamum Podagricum, spiritus salis ammoniaci ab eodem descriptus, aqua antipodagrica ejusdem, & altera Rulandi, atque Petroleum, in quo radices hellebori incoctæ sint. Ad tophos autem dissolvendos, sedandumque dolorem unice commendatur emplastrum ex vitriolo Romano, alumine, & nitro in calcem simul solutis, atque cum farina hordei, & fæcibus vini commixtis. Tophos articulorum emolliri, ac tandem discuti scribit Rulandus balsamo sulphuris calide illito mane, meridie, & vespere, admoto desuper emplastro diasulphuris excalefacto. In nodosa denique podagra causticum ex Mercurio sublimato primum adhibendum; deinde emplastrum attractivum dictum ab eodem Auctore descriptum.

Radix sigilli B. Mariæ exacte contusa genuum tumoribus, & doloribus mire conferre dicitur a Borello. Ab aliis magnifit decoctum radicis, & foliorum urticæ in lixivio. Liquor radicis vitis nigræ, dum adhuc viret, aliquantulum digestus, sicut etiam tapsi barbati, menthastri, parietariæ, cicutæ. Verum hæc non temere adhibenda, cum oporteat omnino, pro opportuno illorum usu, tempora Arthritidis internosse.

Nonnulla hic postremo de Podagræ transplantatione pro coronide memorabimus, omissis tamen quæ fusius retulere Jo: Loselius, Salmuthius, Fluddius, Thom. Bartholinus, aliique: solum referam, quod in hanc rem tradit Borellus, Podagram mire levari, si catelli cum Podagrico recumbant, & ciborum reliquias, ac sputa deglutiant; futurum enim, ut morbum illi contrahant, æger vero convalescat; pari modo ac pueri cum senibus dormientes, halitu seniles morbos concipiunt. At longe admirabilius est, quod narrat Reinerus Solenander, se propriis oculis vidisse in quodam Episcopo Arthritide graviter laborante. Amputata crura Testudini masculæ vivæ, priusquam Luna cum Sole congrederetur, & consuta sacculis ex pelle hædina æque pro illorum magnitudine capacibus, singulis membris patientibus respondentia, dextrum dextro, sinistrum sinistro, anterius antico, & postico posterius, alligata, tantam opem attulere, ut sensim tumidi articuli detumere cæperint, & agiliores evaserint. Cumque hujus experimenti Author nil quicquam de Testudinum differentiis tradiderit, arbitratur Solenander, in podagra frigida putata, esse in usum adhibendas testudines terrestres: in calida vero aquaticas. Neque istiusmodi remedium vult parvifaciendum, quod ab usu communi, aut a ratione alienum videatur; nam multa, inquit, sunt in rerum natura, quæ experientia talia comprobat, licet ratio nihil inveniat, quo illa dijudicet. Meminit etiam Helmontius magneticæ curationis Podagræ, aliarumque ægritudinum ex Paracelso, quam haberi inquit per sanguinem calentem ægri in ovi putamine fotum, mox cani, vel sui in cibum exhibitum commixtum carnibus: futurum enim ait, ut ægritudo in canem, vel suem transiliat.

Ad Ischiadem specialius conferre consueverunt clysteres injecti ex decocto centaurii minoris, ut Fernelius testatur, vel ex decocto bryoniæ, aut colocynthidis; nec-

Marginal notes: L. 1 epi. — Hercul. med. l. 4. — Apud River. obs 39. — Pharmac. rest. c. 7. — V. Crat. l. 1. consf. 26. — Lib. 7. consf. 34. Lib. 19. obs. 10. — Cent. 2. obs. 10. — Radix tormentillæ Montanæ fronde rotunda alligata tibiis præservare a podagra, & alligata brachiis a chiragra nonnullis dicitur. — Cent. 3. obs. 28. — S. 1. cons. 10.

necnon rutæ, ſalviæ, ſtæchados, betonicæ, hyperici, roriſmarini, baccarum juniperi, lauri, Ivæ artheticæ, meliloti, chamæmeli; itemque ex vino albo veteri, ſapa, urina pueri, quouſque ſanguis cum mucoſis excrementis egeratur. Ex Catharticis potius commendantur, quæ vomitum, quam quæ dejectionem moliuntur, tanquam a parte affecta commotos ex pharmaco humores removentia. At vero omnino diſcernere oportebit, an non tenuibus humoribus in coxam confluentibus Iſchias debeatur, ut notat Hippoc. *lib. de affect.* Unde monet Proſp. Martianus, aliam exigere curationem dolores ad Iſchium attinentes, qui huc, illucque vagantur, ab his, qui fixi, ſtabileſque ſunt: proptereaque Hippocratem, advertit, diverſam in utriſque medendi rationem inſtituiſſe; Fixos enim dolores abigere ille conatur clyſteribus acerrimis: mobiles vero mollientibus: in illis motum, uſtionemque adhibet; at neutrum in his approbat.

In com.

Cum cætera non profecerint, conſueverunt Antiquiores documento Hippoc. Celſi, Æginetæ, & aliorum ferro candenti partem inurere; quod ex Recentioribus multi quoque ſalutare ſe expertos confitentur. At Noſtrates nunquam id tentare ſunt auſi, ſed ejus loco emplaſtrum admovere ſolent ex pice, ſulphure, & ſinapi. Quibuſdam efficax dicitur, quod ex iberide, piperite, & naſturtio conficitur, deſcribiturque, præſertim a Seunerto hoc loco. Aliis Lacunæ unguentum ex ebulo commendatur. Ceratum oxycroceum etiam prodeſt, cui præterea addit Foreſtus ſubduplam picis portionem cum ſulphure, & oleo lumbricorum. Ex urtica cocta cum cereviſia, & in modum cataplaſmatis applicata quoſdam curatos etiam narrat: refertque Guainerium expertum pluries ab urticis mordentibus tam mane, quam veſpere, coxam aduſque puſtulas verberatam in priſtinum reſtitutam eſſe. Idque remedii genus admittit pariter Vvolfangus Hoeferus: at vero partem cæſam ſpiritu vini abluendam deinde jubet. Verum Rhaſis cum allio, & cœpa locum affectum perfricat, poſtmodum aqua ſalſa lavat. Cæterum apud Noſtrates in uſu ſunt Vinacea, atque hypocauſta, & balnea Puteolana, præcipueque illud, quod eſt ad Lacum, qui Agnanus dicitur, ac ſulphuris fumum exhibet vehementiſſimum. At admirabilem hic non reticebo pilularum ex Mercurio diaphoretico efficaciam; quarum non ſolum in his, verum etiam

6. Aph. 60 l. 4. c. 42. l. 6. c. 76.

Lib. 9. obſ. 20.

Lib. 29. obſ. 22.

Hercul. med. l. 4. c. 1.

in cæteris omnibus Articulorum doloribus, etiam ex venerea lue progenitis, utilitas ſingularis obſervatur. At vero ſi forte ab unctionibus, aut ſuffumigiis relictus in articulis, & nervis Mercurius Arthritidis cauſa putetur, efficax medicamentum, & expertum pleriſque dicitur ſequens decoctum; *Radicis enulæ campanæ unc. ji. & corticis radicis fœniculi ſylveſtris unc. j. ß. bulliant in libris v. aquæ, & vini veteris uſque ad conſumptionem medietatis*, & de colatura exhibeatur lib. ß. pro qualibet vice mane calida, antequam æger ingrediatur Laconicum naturale ad ſudorem excitandum: idque iteretur ſepties, vel prout neceſſitas expoſtulaverit.

Ad Arthritidem denique vagam ſcorbuticam facient quæcumque ſcorbuto prodeſſe alibi dicta ſunt: cumque apud Nos non adeo frequens ſit, conſulto illam omittimus. Legi autem præ cæteris poterit Andreas Mollenbrocius *de Arthritide vaga ſcorbutica*, ubi fuſe nimis, & erudite ex compluribus aliis Authoribus Naturam, cauſas, ſigna, & curationem ejus proponit, & examinat.

De Eryſipelate.

Acrebra nimis, nec abſque periculo, Eryſipelatis in hiſce Regionibus obſervatione, ſpecialem de illo ſermonem inire cogimur, eoque magis, quia partes ad Artus ſæpius, plerumque etiam ad caput, & faciem ſpectantes invadit; neque cæteræ aliæ ab ipſo immunes ſunt, cum indiſcriminatim, & ſuperæ, & inferæ, itemque extimæ, & intimæ Eryſipelate affici poſſint.

Ejus autem nomine intelligunt Medici tumorem illum in partibus cutaneum rubentem, æqualem, cum ardore conjunctum, tactu dolentem, ac veluti refugientem, mox atque redeuntem, febre plerumque præeunte, vel ſubſequente, cum aliis ſymptomatibus cum illo copulari ſolitis.

De ejuſdem cauſa non bene convenit intra Authores. Quamvis enim vulgo ſit creditum a bile, & quidem acriori, calidiorique pendere; Galenus tamen pluribus in locis potius ſanguini tenuiſſimo, ac ferventi illam adſciſcit: a bile vero Herpetem excitari ait. In quam eandem ſententiam complures alii conceſſerunt, & præ cæteris Sennertus, conſiderato nimirum colore partis Eryſipelate affectæ, roſeo, non flavo, cum quo nec acritudo nec

1. Ad Glauc. c. 1. & l. de tumor c. 9.

Pract. l. 5 p. 1. c. 7. & de febr. l. 2. c. 16.

nec calor, nec dolor vehemens jungitur, qui a bile induci deberet.

At neque a sanguine tenuiori solum Erysipelas fieri, nisi ab acido quodam vapore, vel humore in motum adigatur, & fermentescat, existimat Helmontius, qui pariter observat, liquorem ex Erysipelate manantem non esse amarum, sed plane ex acido salsum. Pass. humor decept. c. 4. & 2.

Quoniam autem Erysipelas non raro exhibet roseum, rubeumque colorem, aliquando etiam album, pallidumque cum modico ardore, nulloque fere dolore: unde Medici phlegmonodem, & œdematoden appellant, immo etiam scirrhoden, si ad fuscum vergere videatur. Hinc crediderim, ejusmodi varietatem haberi a vario humore cum sanguine commixto, cui acidum inexistens expulsionem in cutim promoverit. Lymphæ etiam hujusmodi vitium aliquando debetur, cum experiamur a detentis sudoribus sæpenumero Erysipelata suboriri, præsertim si obesiora corpora ad sudorem jam disposita frigido ambienti se exposuerint, unde salsum lymphæ frigore aeris acorem contrahat, & irritamentum. Idipsum accidere poterit, cum acidum succi Pancreatici a debili fermento felleo non sufficienter temperatum in chylum, & sanguinem irrepserit; quare fermentationem in corde, & sanguine promovet vehementiorem, itemque parit nedum Erysipelata, sed etiam febres urentissimas, aliasque ægritudines propemodum acutissimas. Quod si præterea ab acido isto retardetur quadantenus sanguis in apicibus arteriolarum, vel in poris carnium: ille in grumulos coactus, Erysipelas ingenerabit, in gangrænam, vel in suppurationem terminandum.

Solet febris sæpius præcedere, nonnunquam etiam subsequi: immo aliquando, eo apparente, desinit, frequentius vero ad finem usque comitatur. Quamobrem & morbi, & symptomatis vicem gerit; vel ex adverso criticam, & salutarem depositionem causæ morbificæ ad cutim promovet. Hinc licet vitium in sanguine, vel in lympha designet, quia tamen, propulsa ad cutim materia, sanguis ipse, & viscera interna subinde repurgantur, proinde scribit Hippoc. Erysipelas ab interioribus ad exteriora verti bonum; contra vero malum: quandoquidem & pulmonem, & pleuram, & diaphragma, & jecur, & alia quæcumque viscera Erysipelate affici sæpius ex anatome compertum est, & Hipp. de utero speciatim meminit, cum inquit: *si prægnanti in utero fiat Erysipelas, lethale*. 6. Aph. 25. 5. Aph. 43.

At vero etiam ab hoc externas partes occupante, periclitantur ægrotantes, si exinde interiora non leventur, nec febris remittatur, aut desinat; itemque si putredo, vel suppuratio contingat. Hæc autem sæpissime supervenire visa sunt a refrigerantibus temere adhibitis. Denique Erysipelas vulneribus, fracturis, luxationibus, denudationibus ossium si accidat, semper est periculosum; nam etsi nil aliud mali accedat, sanationem saltem turbat, & impedit. 7. Aph. 20. 7. Aph. 19.

Meminit de quodam Erysipelate M. Aurel. Severinus, Zona Herpetis appellato. Differt autem ab Erysipelate, quod hoc uni tantum loco hæreat, ibique persistat; In Zona vero rubor priorem locum deserens, alium invadit, ac perpetim excurrit, & serpit, immo hinc inde multoties vagatur, quale aliquando observavimus in nobili quodam Duce, ac nuperrime in Epidemica constitutione Autumni 1700. & sequentis Hyemis 1701. hic Neapoli, qua plurimi periere. Volaticam nonnulli appellant. 4. de novis obs. Abscess. suum c. 9. V. obs. 4. Eph. German. Ann. 3.

Curationem explendam putant in praxi evacuatione humoris biliosi, neque solum per cholagoga medicamenta, verum etiam per iteratas sanguinis missiones, quibus ejus fervorem, & febrim ipsam comitem obtundi, & extingui arbitrantur; exhibitis pariter summe refrigerantibus, & humectantibus, itemque acidis cujusvis generis.

At ista maxime nocent, aut vehementiori motu in sanguine concitato, aut impedita illius resolutione, ab infractis per phlebotomiam viribus, aut ob languentem in parte affecta vigorem, deducto in suppurationem, & non raro etiam in gangrænam Erysipelate: quæ sane potissimum accidisse visa sunt, cum post febrim Erysipelas irrupit, si non extincta, saltem magna ex parte remissa febre. Quare prudenter quidem Galenus 14. *meth*.3. & 2. *ad Glauc*. 2. a Phlebotomia abstinet. Neque minora mala consequi solent a medicamentis purgantibus; ea enim humores plurimum agitando in partes affectas adigunt, febrim exasperant, sitim augent, & interdum etiam phrænitidem, aut internam inflammationem inducunt. Hinc nonnulli nonnisi in declinatione solum purgantibus blandioribus licere uti pluribus contendunt. V. Fore. consult. 95. c. 1.

De noxa ab adhibitis refrigerantibus, tam

tam clara, & cunctis obvia res eſt, ut nemo uſpiam ambigat. Galenus ab horum uſu in ſcirrhum Eryſipelas abire docet; conſtipatis namque poris, humoris diſſlatio impeditur, immo & pars ipſa inſigniter refrigerata ſtupet, & gangrænam incurrit. Longe majus damnum ſequitur, ſi oleoſa, & pinguia admoveantur; atteſtante quoque Sennerto, qui gangrænam, aut ſuppurationem ſubinde futuram ſcribit, ac potius more ambuſtarum partium tractandum eſſe Eryſipelas ſuadet, admotis nimirum calidis, quæ cutim laxent, poros reſerent, ſeroſos humores in puſtulas erupturos reſolvant. Quamobrem tantum abeſt, ut refrigerantia iſta conſentanea ſint, ut maxime repugnent; & contra applicito ſpiritu vini inter initia, Eryſipelas illico tolli fateantur plurimi, idque in praxi ſæpiſſime ſimus experti. Narrat præterea Riverius juvenem Eryſipelati frequenter obnoxium ab uſu vini meracioris prorſus immunem evaſiſſe.

(2 Ad Glauc. c. 4. V. Tho. Barth. c. 6. l. 2. de febr. c. 16. V. Sanct. met. vit. err. l. 8. cap. 5. Vval. meth. med. Helm. nat. contr. neſc. Du-Hamel. de Corp. affect. &c Cent. 2. obſ. 41.)

Quæ igitur tuto Eryſipelata curare, immo & alia Inflammationum genera diſſolvere, & citra ſuppurationem ſæpiſſime depellere viſa ſunt, multo alkali ſunt prædita, atque, præ primis ex vegetalibus, Taraxacum, ſylveſtre cichorium, ſemina cardui benedicti, radix tormentillæ, abſinthium, centaurium, gentiana, naſturtium aquaticum, pulvis ſorborum ſylveſtrium villoſorum cum maturuerint, & in furno leni calore exaruerint. Ex animalibus vero Cornu C. mumia, ſperma ceti, coagulum hædi, oculi cancrorum, pulvis, & ſal viperarum, ſanguis leporinus, & hircinus. Atque ex foſſilibus cujuſvis generis bezoardica, præſertim ex Marte: Mercurius, & ſtibium diaphoreticum, teſtacea quævis, atque in calcis formam redacta. Ab his enim omnem in ſanguine malitiam ab acido inductam certo corrigi, & emendari ſæpius obſervatum.

At pleraque etiam externe adhibita acidum frænando, & abſumendo Eryſipelati tutiſſime medentur. Ex Helmontio cruor leporis admotus certo ſanat; immo & linteum leporino cruore intinctum, etiamſi ſiccum alligetur. Novimus etiam ſanguinem calentem felium, canum, ſimiliumque animalium fere momento juvare; quare vulgo quoque ſolitum ſanguinem exceptum e cauda felis, vel canis reciſa, in ejuſmodi uſus adhiberi; Et Lotichius affirmat idipſum præſtari per ſanguinem ex auricula vulnerata ſtillantem. Ab eodem Helmontio proditum eſt Eryſipelatis curationem ſitam eſſe in ſapone, & lixivio, aliiſque analogis, indeque dependentibus, quoniam hæc acidum combibunt, & extinguunt. Stercus item humanum calide applicatum una nocte omne acidum extrahere, & abolere dicitur. Præclarum etiam remedium eſſe ſcribit Heurnius ſtercus recens bubulum in ſartagine coctum cum aceto: adjectis floribus chamæmeli, & ſambuci ſi inſtar cataplaſmatis tepidum admoveatur. Aquam hujus ſtillatitiam menſe Majo elicit Solenander. Probatiſſimum refert Bartholinus vulgi remedium eſſe, & nunquam fallere viſum, urinam propriam melle ſubactam, ſummo mane, tribus diebus continuis, aſſumptam, externe vero lithargyrium tritum tela linea exceptum, & parti laboranti impoſitum. Saponem album Venetum in aqua ſcabioſæ calente diſſolvit Solenander, eaque imbuit pannos lineos mundos, mox ſiccatos admovet. Apud Jo: Vvierum plura referuntur Eryſipelati conferentia ex cortice ſambuci abraſo, & membro patienti obvoluto; vel ex interno cortice tiliæ macerato in aqua florum ſambuci: pariterque ex vitellis ovorum, ſale, & bolo Armenia commixtis: quod remedii genus approbat quoque Foreſtus. Suffitus ex foliis, & ramuſculis ſabinæ in pulverem craſſiuſculum contritis ſalubriter adhibitos memorat Reuſnerus: & cum ulceratio adfuiſſet, emplaſtrum ex cera fulva aqua calida manibus ſubacta. Sedatum dolorem, & curatum Eryſipelas narrat idem Foreſtus admoto malagmate ex lacte, pane ſiligineo contrito, & pulvere terræ Cimoliæ, quæ exterius furnis circumducitur. Verum cum hac miſcet Lotichius micam panis albi cum pauco croco, & vitello ovi, vultque incoquendam in ſ. q. lactis vaccini, quouſque ſpiſſeſcat: At aliis ſatis eſt admovere farinam e ſecale ſacculo incluſam. Arcanum etiam Foreſto eſt aqua ſpermatis ranarum, cum linteis applicita. At hanc periculo non vacare affirmat Hartmannus, qui potius commendat decoctum myrrhæ, & olibani in vino, & aceto calidum. Decoctum quoque parat Heurn. Myrrhæ, thuris ſing. ad unc. j. in aquæ Solani cyathis duobus, & aceti cyatho uno additis caphuræ, & croci ſingul. dr. j. idque adhibet parti rubenti. Pulverem quemdam Eryſipelatodem conficit Mynſicht, & pannum lineum Crocatum dictum,

(T. Imag. Ferm. — Obſ. 9. c. 6. l. 1. — De febr. cap. 9. — 6. 25. — Ce hi — Sect. 5. conſ. 12. & 13. — L. 2. obſ. — L. 3. obſ. Chirur. 2. — Obſ. 124. — Obſ. 9. l. 1. c. 6.)

ctum, & utrumque mirabilem prædicat, si parti affectæ admoveatur. P. Barbette cretam in pulverem redactam cum charta emporetica adhibet, ac cito, & tuto sanare dicit; laudat quoque fomenta ex myrrha, saccharo Saturni, camphora, & opio in vino, vel ex trochiscis albis Rhasis, camphora, spiritu vini, & aqua sambuci. Apud Philippum Grulingium, inter alia plura, describitur lac aureum ex lixivio, & oleo sambuceo paratum instar lactis, quo Erysipelata non solum feliciter curantur, sed etiam adversus corruptionem, & gangrænam muniuntur. Multa alia ex cortice baccis, & floribus sambuci conficiuntur medicamenta, tam interna, quam externa, usu, atque experimento comprobata, ut potissimum est illud, etiam ad Erysipelatis præcautionem, ex decocto florum sambuci recentium in lacte vaccino; cujus meminere Solenander, Sennertus, idemque Grulingius, aliique.

In Chirurg.

Floril. p. 29. c. 17.

Postremo victus ratio sit temperata. A carnibus utile erit abstinere. Corporis, & animi motus nocui, præsertim ira, & mœstitia, consuetæ evacuationes salutares, & si sponte non cesserint, arte promoveri blande poterunt.

Gangrænæ, & ulceri ex Erysipelate occurrent diasulphur Rulandi, Balsamum sulphuris, lixivium acre e cineribus quernis, in quo ebullierint scordium, nasturtium aquaticum, vincetoxicum, absinthium, scabiosa, filix: Spiritus vini camphora imbutus, linimentum a Barbette descriptum, aliaque plura passim Chirurgis consueta.

Cent. 1. cur. 41. v. Hartman. in prax.

Ad contusiones, tumoresque a restagnante, concretoque sanguine, mirifice valet emplastrum de spermate ceti descriptum ab Adriano, a Minsicht; itemque cataplasma ex bryonia minutim derasa, mox contusa, & simul cum farina hordei subacta instar pultis. Plura alia videsis apud Grulingium in suo Florilegio.

De Febribus.

Febrium naturam Neoterici inquirentes, congruentiora argumenta deduxerunt a fermento, & fermentatione, potissimum in vino, cæterisque liquoribus habita. Videntur enim illa eadem sanguini in febrientibus accidere, quæ musto, vinoque doliis concluso experimur: equidem, ut vinum fermentatione subactum disjungitur a partibus fæculentis subsidentibus in ima, ni tamen fermentatio interturbetur; ita sanguis heterogenea mistura vitiatus in motum fermentationis adigitur, quousque inutilia, & impura secernantur, & repurgentur, remanentibus utilibus, & salubribus: quamobrem non incongrue febrim plerique sanguipurgium appellarunt, illamque non a ferveo, sed a februo, quod est expurgo, & sejuncto dictam maluerunt, aptissima plane etymologia.

Perperam autem nonnulli fermentationem cum ebullitione, & fervore confundunt. Quamquam etenim aliquando soleant res calore citius, vehementiusque fermentescere; non tamen illum omnino exigunt, cum plurima sponte sua, sine ullo caloris adminiculo fermentationem contrahant. Nec insuper cum fermentescunt, perpetuo etiam incalescunt, & fervent saltem sensibiliter: succi namque plantarum, uti & fructuum, ac seminum fermentescentes nullum caloris sensum exhibent; sicut nec massa farinacea fermento subacta; neque vinum ipsum fugiens, aut acescens. Motum quidem, & actionem inter sese partes heterogeneæ subeunt, at non semper nostris sensibus obviam; unde non raro pro calore frigus potius persentitur.

Hinc itaque non bene per sanguinis fervorem, caloremque corporis adauctum, Febris quæcumque internosci poterit: quippe Febres malignæ, & pestilentes, quæque Flandricæ, & Castrenses vocantur, cum syncope conjunctæ, Horrificæ, Rigorificæ, aliæque similes, ut & Epialæ Galeni, tantum abest, ut calorem excedentem præseferant, ut potius ingenti frigore sint stipatæ: neque solum inter initia, sed etiam per universam fere accessionem. Argumentum præterea a Vualæo, & Sylvio promotum, quo urgent calorem auctum nec omni, nec soli, nec semper Febri competere, idipsum satis manifeste evincere videtur: quod latius est prosecutus Thomas Bartholinus *in epistolis ad Holstium* datis, quibus etiam ex pluribus ostendit Rigorem, atque Horrorem in Febribus intermittentibus ad ipsas revera pertinere, esseque verissimam paroxysmorum partem: præter alia quamplurima, quæ in eamdem rem collegit Franciscus Piens. *de febribus*, c. 2.

v. etiam Hel. de febr. c. 1. de febr. disquisit. med. 1. de febr. Cent. 3. epist. 71. & 71. & Cent. 4. epist. 47.

Videtur ergo Febris affectus corporis, in quo ob indebitam fermentationem in sanguine inductam, motus ejusdem, & cordis perturbatur: afficitur equidem per ejusmodi fermentationem nedum cor, sed corpus universum, quousque repurgetur coinquinatus sanguis; unde Campanella vocavit

Fe-

Febrim Bellum Naturæ adversus causam morbificam: & certum quidem est, cum vires illam ferunt, prodesse; pari modo ac fermentatio in musto utilis observatur. Ea enim quidquid in sanguine heterogeneum, & pravæ conditionis, admixtum est, salubriter plerumque secernitur. Hinc experimur plerosque jam diu male affectos, fereque a nativitate morbosos per Febrim salubriores evadere, atque meliori imposterum frui cum corporis, tum animi constitutione, ut adhuc in vulgi adagium abierit, Febres per tempora pueritiæ contingentes vegetationi, & speciositati maximopere conferre. Qua etiam ratione a nonnullis proditum est, quosdam ad extremum senium perductos ex gravi deinde Febre refloruisse, & veluti repuerascere visos; quandoquidem per Febrim, repurgato sanguine, veterem, & laxam habitudinem corpora exuta, novam, solidioremque induunt. Morbos insuper curatu difficiles, vel etiam insanabiles superveniente Febre curari testatur Hippocrates: Sic Epilepsiam, Apoplexiam, Convulsionem, Tetanum, Aphoniam, Hypochondriorum dolores, similesque ægritudines ex Febre solvi, & desinere pluries edocet: ut hic sileam catarrhos, dolores articulorum, ventris cruditates, tumores, a Febribus citius, faciliusque terminari; adeout idem Hipp. & Galenus scripserint in affectibus capitis, & nervorum, cum torpore, & motus impotentia a crassis, lentisque humoribus ortis, Febrim esse excitandam.

De loc. in hom. 7. epi. 5. 6. 4. Ap. 57. 5. Ap. 5. & 70. 6. Aph. 40. 44. & 51. 6. Aph. 52. de judic. in fine epi. ad Demetr. 6. epidem. com. 2. Prorh. com. 2.

Non igitur Fermentatio, & Febris morbus est, sed causa, quæ fermentationis indebitæ in sanguine origo fuit, plures, diversasque ægritudines affert; ut propterea cum sanguine circumflua æstum, atque orgasmum universalem pariat; alicui vero parti infixa, & hærens, & inflammationes, erysipelata, & pro partis affectæ varietate pleuritidem, anginam, hepatidem.

Veteres Medici Febres aliarum ægritudinum symptomata appellarunt, cum illæ has consequuntur. Hippocrates ex inguinum tumoribus Febres malas fieri, aliisque affectibus illas supervenire scribit, ut carbunculis, apostematibus, abscessibus: sic quoque a vulneribus, contusionibus, & spina digito infixa ortæ Febres symptomatum vices gerere videntur; quamobrem illæ sponte desinunt detracta spina, eductoque stagnante sanguine, atque ad cicatricem perductis partibus vulneratis. Hinc Hipp. inquit: *Dum pus conficitur, dolores, ac Febres accidunt magis, quam jam confecto*. Verumtamen si quis eas cum Plattero Concomitatas appellaverit, per me plane licebit, cum non raro fiat, quod illa eadem causa, quæ in sanguine permixta Febrim excitavit, alicubi etiam hærens, aut humorem figens, alium morbum pariat, ut in inflammationibus.

4. Aph. 55.

2. Aph. 47. V. Galen. in comm.

Quandoquidem Febris a sanguinis indebita fermentatione est, causæ ejus innumeræ pene erunt; excedens cum animi, tum corporis motus: res in cibum assumptæ, si consuetum, cui Natura assuefacta est, modum excedant; unde non solum ab usu rerum, quas vulgo calidas putant, sed etiam sæpissime a nimia quiete, & ab otio, atque ab alimentis, sive medicamentis frigefacientibus Febres exoriuntur gravissimæ, periculosissimæque. At vero putredo, quæ humoribus affingitur, præcipuaque fertur Febrium causa, si tam familiaris sanguini foret, quam vulgo creditur, certe nulla Febris in salutem desineret, cum animalium vita, putrefacto sanguine, non possit esse superstes.

Indebita autem in sanguine Fermentatio erit a succis non bene a sanguine secretis, vel eidem, præter id, quod deceat, communicatis. Hi autem plures, & varii esse possunt: ex cibo, potuque, adeoque ex chylo, lympha, succo pancreatico, felleo humore, cutaneis recrementis, aliisque ex alvo, renibus, & vesica, propriisque viscerum fermentis. Sanguis ipse si fortasse ab aere, & halitibus per aera dispersis inficiatur, acescat, acrior, salsior, serosior, crassior, aut aliter vitiosus evadat: si impetuosius irruat, vel aliquatenus moretur, & subsistat in apicibus arteriarum, vel poris partium, aut in ventribus cordis, pulmonumque vasculis, ac cerebri plexibus hæreat, ut in malignis, ac mortiferis Febribus sæpenumero observatum est, malæ fermentationis causa fit. Itaque quæcumque sanguini dissentanea consocientur, sicuti indebitam motionem in illo excitant, ita & cordis, arteriarumque motum turbant, & depravant, magis tamen, aut minus, prout magis, vel minus fuerint ad fermentationem promovendam idonea.

Quamvis vero differentiæ Febrium innumeræ dicantur, præcipue tamen revocantur ad continuas, & intermittentes, prout fermentum fuerit in ipso sangui-

guine, aut aliunde suggestum, & per singulas accessiones repurgatum. A duratione etiam breves, & longæ appellari solent; atque a modo, increscentes, decrescentes, & in eodem semper vigore perseverantes. Insuper ab adjunctis symptomatis, frigorificæ, calorificæ, assodes, helodes, marasmodes, lipyriæ; nec non cum syncope, delirio, sopore, exanthematibus, inquietudine, lassitudine, alvi fluxu, hæmorrhagia, & consimilibus conjunctæ. A periodis, quotidianæ, tertianæ, quartanæ, quintanæ. A causis pariter dici solent lymphicæ, biliosæ, glandulares, hypochondriacæ, epidemicæ, malignæ, pestilentes, legitimæ, aut nothæ, aliæque.

Illas a solo pulsu celeri, & frequenti, ut plerisque creditur, tuto conjicere non licet; nam non omnino febrientibus commune est, ut celer, & frequens pulsus fiat, nisi simul inæqualis, irregularis, inordinatusque sit, vel alia adjungantur symptomata fermentationem indebitam in sanguine attestantia, adeoque reliquas corporis operationes subinde læsas, & a consueto naturali statu recedentes, ostendentia. Plerisque pulsus sunt natura celeres, & frequentes, vel etiam a quacumque levi animi perturbatione concitantur, quin & cunctis a pastu, atque ab haustu vini meracioris, ab aromatibus, a medicamentis, a motu, agitantur, & tument, citra Febrim. At contra in Febribus malignis, & pestilentibus, ac non raro etiam in hecticis cum marasmo, aliisque vix a consuetis, & salubribus descíscunt, vel parvissimi, & tardissimi persentiuntur. Id autem fit, quia Fermentatio, vel in coagulationem, vel in resolutionem tendit, unde partes sanguinis vividæ, & tenues figuntur, aut dissolvuntur, & avolant: quare concrescente sanguine, vel effœto remanente, motus ejusdem, & cordis, unde vita, & calor, sensim elanguet, & deficit.

De offi- cin. Chirurg. Hippocratis igitur vestigiis inhærendo, pluribus signis observatis de febrientis corporis statu conjecturam faciemus. Et quidem febrire illud dignoscemus per mutationem coloris potissimum faciei, quæ in principiis, paroxysmorum plerumque pallet; in augmento vero rubet, lingua arida observatur, aspera, siticulosa; & si mali moris febris fuerit, etiam nigra, & fissa. Nares, & aures albicant, vel rubent; ungues livescunt, & in febribus hecticis incurvantur. Arteriæ circa jugulum, cervicem, & tempora vehementer, & crebro pulsare conspiciuntur; rubent, & inflantur oculi. Adsunt præterea vomitus aliquando amari, acidi; interdum flavi, aut nigri; urinæ vel tenues, vel confusæ, & insigniter coloratæ. Universum corpus horrore, rigore, algore corripitur, vel contra ingenti ardore, & æstu. Cutis nonnumquam arida, interdum etiam madida apparebit. Demum de Febre judicium feremus examinatis primum causis, quæ valuerint malam in sanguine fermentationem excitare; mox vero consideratis symptomatis ægrotum infestantibus, cujusmodi sunt crebra respiratio, dolor capitis, delirium, pervigilium, ciborum fastidium, oris amarities, ingens sitis, faucium ardor, alvi durities, emaciatio, inquietudo, aliaque hujus generis plura.

Febrium vero tempora tum universalia, tum particularia pari modo internoscere poterimus: etenim in principio symptomata sunt leviora, & vires validæ observantur, nondum scilicet diuturnitate ægritudinis infractæ. Augmentum autem accessisse indicio erit symptomatum incrementum, vitiosorum succorum inchoata secretio, (si tamen Febris in salutem sit desitura) & salutarium evacuationum apparitio, viribus parumper infractis: At contra omnia in deterius abibunt, si æger ad interitum festinet. In melius autem in dies procedet, cum ad statum Febris devenerit: quippe salutares egestiones, aut per sudorem, aut per alvum, aut per vias urinæ sensim causam morbificam diminuent citra virium jacturam, unde symptomata mitescent, aut desinent. Tandem Febrim declinasse dicemus, cum hæc omnia ita in melius processerint, ut causa morbifica jam evicta extra corpus expellatur, aut saltem alicubi deposita a visceribus abscesserit, unde æger in pristinum sanitatis statum rediens convalescere manifesto videatur. 2. Aph. 30.

Non dissimiliter singulorum paroxysmorum particulare principium indicabitur ex invadente rigore, horrore, aut ubi extremæ partes membrorum inalgescunt post frequentes, & iteratas oscitationes, Nasus, aures, labia pallescunt, ungues livescunt, pulsus contrahuntur, & inæquales redditi vix tactu percipiuntur: in lumbis, & circa intestina dolebit æger, & genua quasi fatigata sentiet; nonnumquam etiam in soporem delapsus difficulter excitabitur, aut de dolore capitis conqueretur. Aliquando etiam vomitus, alvi dejectio,

ctio, stillæ sanguinis, inutilis sudor, tussicula, & non raro animi defectio, dolor stomachi, & præcordiorum anxietas initium accessionis comitabuntur. Augmentum vero, & statum designabunt dolor capitis vehementior, faciei, & oculorum rubor, linguæ ariditas, & scabrities, ingens sitis, inquietudo, æstuatio. Pulsus fient elatiores, celeriores, & frequentiores, respiratio crebra, & symptomata universa erunt urgentiora: Quæ tamen prorsus desinent a superveniente sudore, aliave critica evacuatione, si Febris intermiserit; vel plurimum minuuntur, si illa in declinationem deducta mox alteram accessionem excipiat, & admittat sine ulla intermissione. Verum hæc indicia licet plerumque per febricitantium corpora vagentur, non tamen cum omnibus febrium generibus junguntur: variant enim pro illarum varietate, peculiaribus causis, propriisque ægrotantium constitutionibus.

A symptomatum etiam Febres comitantium diversitate, & vehementia majori, minorive, non vanæ conjecturæ desumi poterunt salutaris, vel lethalis eorumdem exitus. Quamquam enim, ut loquitur Celsus, (Lib. 2. c. 6.) spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo Medicus securus primo fuit; (2. Aph. 19.) neque ignorare oportet in acutis morbis (quales plerumque febres sunt) fallaces magis notas esse, & salutis, & mortis: sæpesæpius tamen respondere consueverunt. Febres siquidem intermittentes periculo vacare in dies experimur (quicquid alii se contrarium expertos autument) (4. Aph. 43.) si præsertim cum rigore incipiant, (4. Aph. 59.) & cum aliqua evacuatione in singulis accessionibus finiantur. (24. Aph. 63.) Item nullis, vel levibus symptomatis stipatæ securæ sunt, (4. Aph. 58.) atque eo breviores, quo statim a quarta die prævalens natura coctionem in excrementis demonstraverit: etenim ex Hipp. (1. Epid.) Coctiones judicii securitatem, & morbi brevitatem denunciant. Quamobrem a viribus constantibus præcipuum salutis indicium petendum est. At contra verendum nimis de malo eventu, si Febris continua sit, atque in dies ingravescens gravibus symptomatis comitata videatur: si æger viribus deficiat: si nausea teneatur: si exterius algeat, interius uratur; si sudorem a principio subeat, qui non levet, vel invadentem accessionem comitetur non declinantem, vel frigidus emanet, aut non ex toto corpore: si paroxysmus cum rigore adoriatur citra intermissionem: si cum delirio, sopore, caligatione, squalore, & oculorum fulgore, surditate, respiratione offendente, deglutitione impedita, stomachi ardore, ac dolore, hypochondriorum inflatione, aliisque symptomatibus in suis circuitibus repetat. Ista enim ægrum in vitæ periculum deducunt.

Generalem postremo Febrium curationem expleri arbitrantur Veteres ex Galeno per (9. M. M. c. 24.) frigefacientia, & humectantia: quamquam is indicatione a causis desumpta nonnumquam etiam calefacientia adhibuerit, absinthium, theriacam, & hujus generis alia. Et Hippoc. 2. *de Morb.* aqua mulsa in febre continua ex bile utitur cum vino albo, & decocto milii, & 4. *de Morb.* aqua ex favo (V. Gal. 2. de ir. 29. & 4. de san. tuend. & P. Salium in Hipp.) mellis etiam in ardente.

At vero si Fermentatione sanguinis varia, variæ Febres oriantur, atque illa a diversi generis fermento, certe curatio Febrium universe perficietur, aut remediis, quæ fermentum ipsum moderentur, & compescant; aut iis, quæ Fermentationem ocyus promoveant, & fermentantem succum veluti a sanguine alienum repurgent, secretumque per consentaneos naturæ ductus depellant, præsertim vero per sudorem, qui videtur in febrientibus frequentior, & salubrior. Cumque primus modus non adeo tutus quibusdam visus sit, cum subinde Febres a fermento deinceps excitato reviviscere soleant, ac vehementius invadere, factum est, ut potior Medentium pars posteriori methodo inhæserit: Immo Helmontius propria, & specialia Febrium remedia inquit esse diaphoretica, præcipue vero suum Mercurium. Verum tamen est quandoque sudorifica parum, aut nihil profuisse, præsertim cum fermentum Febris alicubi in primis ductibus hæsit; vomitum autem momento temporis abstulisse ex vino emetico, aliove promotum. Hinc animadversione dignum censeo, an Febres a fermento aliunde sanguini suggesto, vel e restagnante humore circa pylorum in pancreate, ipsoque ventriculo originem ducant: illæ enim desinent ab assumpto vomitorio, quod una simul blande alvum movebit, ut pluries experimento confirmatum. In idipsum convenire video Thomam Sydenham *in methodo curandarum Febrium*, qui ex infuso croci metallorum, oxymelle scillitico, & syr. scabiolæ emeticum conficit, atque in ipso Febris initio exhibet.

At in ratione victus febrientium nostra ætate longe admodum a Veterum præceptis Medici recedunt. Et quidem sive Febres acutæ sint, sive chronicæ, sive intermit-

mittentes, sive continuæ, eadem prorsus & invariata ciborum conditio, & quantitas apud illos semper est, cum mane contusæ, vespere vero consumptæ, & expressæ carnes pullorum indiscriminatim offerantur. Neque istæ solum, sed & elixæ cum oleribus, quæ calorem infringere creduntur; itemque assæ, & multifariam conditæ, præter bellaria omnis generis. Verum hæc cibandi norma his summopere nocua est, cum exinde gravetur potius Natura, quam juvetur, excrementa plurima cumulentur, & Febris ipsa saltem protrahitur, nisi etiam deterior fiat. Si quis etenim, inquit Hippoc. cibum febricitanti dederit, sicut sano robur, ita laboranti morbus fit.

2. Ap. 67.

Tametsi tam larga cibandi ægrotos ratio perperam nostratibus instituta videatur; non tamen illos laudandos arbitror, qui indifferenter febricitantibus omnibus extremam inediam præscribunt. Porro observanda est corporum affectorum varietas, num pueri, graciles, imbecilles, senes; an adulti, succis pleni, robusti sint ægrotantes, & pro eorumdem ratione, nunc paulo plenior, nunc parcior offeratur. Gracilibus enim, & Picrocholis adhuc instante paroxysmo, & inter ipsius Febris initia cibum in gratiam virium, & languentis stomachi, exhibendum esse suadet Galenus; quamquam Hippocrati per id temporis nocuus videatur. A viribus itaque victus ratio mensuranda: *Unum quippe illud est*, inquit Celsus, *quod semper ubique servandum, ut ægri vires subinde assidens Medicus inspiciat, & quandiu supererunt abstinentia pugnet, si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subveniat: id enim ejus officium est, ut ægrum neque supervacua materia oneret, neque imbecillitatem fame prodat*. Nec insuper statim victum permutare conveniet, documento ejusdem Hippoc. nisi tamen præcedens illius ratio morbi causa extiterit.

L. 8. met. c. 2. & l. 10. c. 3. 4. & 5.

L. 3. c. 4.

2. Acut. 22. L. de nat. hu. 18. 19.

Mirum vero, quam plerique nostratium vini usum damnent, ut nec illud gustare permittant; hinc factum est, ut adhuc ab ejus nomine vulgus hominum deterreatur. Verum Hippocrates innumeris fere in locis vinum febricitantibus commendat, & exhibendum esse præcipit similiter, & Galenus. Neque de illius calore verendum: nam præterquam quod in horum corpore calor exoptatur, ultroque exquiritur, præsertim si syncope copuletur, ex documento ejusdem Galeni, qui vino utendum docet adhuc in febre ardente, quam syncope comitatur, ex bile amara progenita; ab ejus usu moderato diuresis, & diaphoresis sollicitatur, & præterea stomacho succurritur.

V. Cels. l. 3. c. 9. 3. Acut. 1. 40. & 2. de morb. 7. meth. c. 6. & l. 8. c. 31. ad Glauc. c. de tertiana, & quartana & 11. meth. c. 9. 11. meth. c. 4.

Quod denique plerique putant præcipuum, & præsentaneum Febrium omnium remedium esse sanguinis missionem, authoritate Galeni dicentis, saluberrimum esse in omnibus putridis Febribus sanguinem mittere: tam est ab Hipp. mente alienum, ut potius in quolibet affectu, cui Febris juncta foret, a venæ sectione is abstinendum esse voluerit; Ut notat etiam Prosper Martianus *comm. in Coac. 79. sect.* 3. A sanguinis etiam detractione abstinendum docet Zacutus, Baschalius, aliique licet Hispani, quibus cæteroqui sanguinis missio familiaris admodum esse consuevit. Atqui longe graviora obstant argumenta, alias a nobis recensita.

11. meth. c. 15. vi. epid. s. 5. v. 10. & 18. s. 2. coac. 71. Avic. de Ardent. Tert. Primer. l. 2. de febr. c. 9. apud Pered. cap. de Ar. For. cent. 2. cons. 51. V. Hel. l. de feb. c. 4. & comm. nostr. sup. 31. aphor. Hipp.

De Febribus Intermittentibus.

QUandoquidem Febres omnes a mala, atque indebita sanguinis Fermentatione, sive mavis dicere, commotione, exoriuntur, atque ideo Ephemeræ, seu Diariæ, immo etiam Hecticæ ab eodem fonte manant, eam solum Febrium differentiam retinebimus, per quam, vel intermittenter, vel continue affligere observantur. Ad has vero facile etiam revocabimus, quæ ex periodis, symptomatis, fine, atque agendi modo fermentationis desumuntur. At primum Intermittentes prosequemur cognitu, & solutu faciliores.

Illud equidem cunctis perspectum est Intermittentes a Continuis Febribus differre, quod hæ sic remissiones, seu declinationes succedentibus aliorum paroxysmorum initiis adnexas habeant, ut numquam ægrum liberum deserant, & sæpenumero perpetim affligant, ut unicam referant accessionem, illamque aut semper crescendo ad plures dies protrahant, ut sunt Febres Græcis Anabaticæ, atque Epacmasticæ dictæ; aut semper decrescendo ut Paracmasticæ; aut uniformem, continentemque noxam servando, ut Homotonæ, atque Acmasticæ. Illæ vero suas sortiantur repetentes accessiones, quarum inter declinationem unius, & sequentis alterius principium, tempus aliquod intersit, quo æger omnino Febre vacet: quemadmodum sunt Tertianæ, & Quartanæ simplices, & legitimæ dictæ.

V. Gal. 2. de differ. feb. 2. & 9. Meth. c. 4.

Præterea ſicut Continuæ a cauſa morbifica ſanguini juncta, aut perenniter eidem ſuggeſta exoriuntur, ita ab eadem per intervalla accedente, & recedente, Intermittentes Febres. Quamobrem ſi fermentum febrile ſanguini communicatum tenacius hæreat, ut ad longius tempus acceſſionem protrahat, quæ novum paroxyſmum, antequam præcedens deſierit, excipiat, Febris Continua fiet; immo aliquando ſtatum unius ſubingreditur altera acceſſio, cum fortaſſe illud citius, quam conſueverit, cumulatur, & ſanguini adjicitur; At vero ſi febrile fermentum poſt aliquot horas a ſanguine ſecernatur, & per conſueta corporis emunctoria expurgetur, vel etiam inſenſibiliter per cutis ſpiramenta effluxerit; particulares acceſſiones nedum intermittentes, ſed breves quoque erunt, ut in Tertianis intermittentibus, Exquiſitis dictis, experimur, quarum paroxyſmi octo horis terminari ſolent, & vix ad duodecim, cum longiſſimi ſunt, extenduntur, neque repetunt, priuſquam humor certa quantitate cumulatus, & cum ſanguine permixtus fermentationem denuo excitaverit. Evenire etiam poteſt, ut humor aliquis vitioſus ſanguini permiſceatur, illumque ſimili plane vitio infectum reddat; unde quæ Febris primo viſa eſt intermittens, progreſſu temporis continua fiat; ſicut etiam cum ejuſmodi vitium jamdudum in ſanguinis particulis contractum ſponte fermenteſcendi cauſam attulerit, ut ſæpiſſime accidit iis, qui ex mala corporis habitudine, vitiatoque ſanguine facile in Febres incidunt, & ex quacumque levi cauſa morbos incurrunt ab eodem ſanguine oriundos. Hinc autem fit, cum Quartana diuturniori laborantes ſenſim atrum cutis colorem induant, & lienis obſtructione afficiantur; quia ſcilicet acido ſucco jugiter ſanguis inficitur, nec deinceps convenienter repurgatur; unde habitus corporis melancholicus evadit. Nec diſſimiliter accidit, cum aliter ſanguis inquinatur in cæteris Febribus chronicis.

Intermittentes autem Febres Quotidianæ, Tertianæ, aut Quartanæ, quæ quotidie, vel alternis diebus, aut de quarto in quartum diem redeunt, vel ſunt ſimplices, vel compoſitæ, vel una, vel plures, ut ſunt duplices, tripliceſque Tertianæ, aut Quartanæ, cum duo, vel tres paroxyſmi uno die contingunt, vel cum ſingulis diebus ſinguli reſpondent. De Quintanis, Sextanis, Septimanis, Nonanis, licet expreſſe meminerit Hipp. tamen Galenus illi contradixit, inde motus, quod alios humores præter pituitam, bilem, ac melancholiam, ex quibus Quotidianas, Tertianas, & Quartanas pendere arbitratus eſt, in venis minime reperiri exiſtimaverit: At fallaci plane conjectura, cum omnes febres a quolibet vitioſo humore fieri poſſint, ſi modo is tanta quantitate cumuletur, ut in dies ſingulos, vel alternos, vel etiam intervallo duorum dierum fermentationem promoveat ſanguini inconvenientem. Quare ſi ea alicujus corporis habitudo ſit, ut humorem progignat ſanguini diſſentaneum, cum quo permixtus Fermentationem malam inducat, nonniſi quinto quoque die, vel etiam ſexto, ſeptimo, aliove, proculdubio is erit Febrem Quintanam, Sextanam, Septimanam, ſimilemve excitaturus. Parum autem refert, an humor hic bilioſus, pancreaticus, aqueus, aliuſve ſit.

1. Epid. ſ. 3. V. Avic. l. 4. f. 1. tr 2. cap. 68.

Et ſane haudquaquam Quotidianæ, Tertianæ, & Quartanæ Febres e certis, & peculiaribus humoribus deducendæ: quaſi quod quotidie repetentes nonniſi pituitam, aut ejus locum lympham, pro fomite recognoſcant, & tertio, aut quarto die redeuntes ſolam bilem, aut melancholiam, ut vulgo creditur, ex peculiari uniuſcujuſque enarratorum humorum proprietate. Quandoquidem Quotidianæ, Tertianæ, & Quartanæ Febres a periodis, quas referunt, ita dicuntur: & plerumque ſymptomata bilem atteſtantia in quotidianis Febribus obſervantur, & pituitoſi humoris indicia ſæpeſæpius ſunt in quartanis, & e converſo. Non ſemel contingit experiri Quartanas, & quidem diuturniores in hominibus, qui habitu obeſi, ac phlegmatici erant; aut etiam ſanguineo, roſeoque colore præditi. Plerique etiam ſunt, qui a Tertianis longiſſimis, inveteratiſque Quartanis, incolumes evaſere vomitu crudorum, tenaciumque ſuccorum, ſicut contra, a Quotidianis, egeſto acido, aut amaro, flavoque humore. Porro vulgarium iſte Medicorum error non aliunde prodiit, quam a coloribus, quibus excreti in ejuſcemodi Febrium generibus ſucci intincti videntur, unde decepti Tertianas dixere a bile progenitas, a phlegmate Quotidianas, & Quartanas a melancholia. Verum humores iſti revera nulli ſunt in ſanguine; & colores in excretis apparentes a varia ſuccorum mixtura, & fermentatione fiunt, potiſſimum vero ejus, quæ ex ſucco pancreatis, & cyſtis felleæ, una cum illabente chylo in

V. Aver. 4. coll. 28. Hipp. 2. de morb. Si bile, inquit, infeſtatur homo, febris ipſum corripit quotidie ac dimittit. V. Rhod. obſ. med. Cent. 2. obſ. 11. de Quartana ex pituita, idipſum obſervatum a me in Duce S. Mauri Pignatello.

in tenui intestino peragitur; ideoque pro varia eorumdem succorum, aliorumque fortassis e glandulis intestinorum exstillantium affectione, admixtione, atque agendi vi, modo flavus, & croceus, si bilis; modo viridis, aquilus, & niger, si pancreaticus liquor; modo albicans, & cineraceus, si crudus, & indigestus chylus, aut alius succus in commixtione præcellat. Pari ratione tenues, & crassi, fluentes, & tenaces, mordicantes, & inertes, aliique similes egeruntur, pro diversa eorumdem vi, & conditione, in acrem, acidum, austerum, salsum, aliumve saporem inclinante, sicuti cuilibet Chymiæ gnaro, qui varios liquores miscuerit, notum esse potest.

Hinc Febrium Intermittentium fomitem e primis ductibus in imo ventre suppeditari, potissimum vero ex pancreate, cysti fellea, mesenterio, ejusque glandulis, & intestinorum aliarumque partium adjacentium, primus omnium suspicatus est Fernelius, ac post ipsum ex anatome deduxerunt Sylvius Deleboe, Regnerus Graaffius, aliique. Et quidem rigores, horrores, lancinantes dolores in lumbis, & intestinis, vomitus, dejectionesque, oscitationes, anhelitus, pulsuum contractiones, & alia, quæ Febres intermittentes inter initia comitantur, idipsum ostendunt. Nam quæ de fuliginibus, de effusa e venis per habitum corporis bile, de retracto in cor calore, & spiritu finguntur, tam vana, & futilia sunt, ut examinari non mereantur. Neque insuper plene satisfacit Vvillisius, qui in succum alibilem e cibis suggestum, & sanguini jam vitiato commixtum, adeoque depravatum, hujus rei causam refert: Hac enim ratione cibo prorsus abstinendum esset, ut Febrium repetentes accessiones desinerent; cum tamen extrema servata inedia adhuc ingruant; & aliquando desierint, cum graviter in victus genere ægrotantes erraverint. Attamen eidem plurimum quoque negotii facessit multiplex per unicum diem febrilium accessionum repetitio, & intermissio, in cujusvis generis Febribus periodicis.

Itaque ab incongrua mixtura succi pancreatici, & biliosi cum chylo, aliisque succis in tenuia intestina confluentibus potior videtur Intermittentium Febrium petenda causa: & quidem si exinde acritudo sanguini accedat ex excedente, vitiataque portione biliosa, una cum acriori succo pancreatico, Febres consequentur cum rigore, quem mox sequetur ingens calor, sitis, inquietudo: si vero potius acidum exorbitet, Febris erit cum horrore; si denique crassitudo, & glutinamentum prævaleat, cum sola extimatum partium refrigeratione. Hinc quoque Febres biliosæ dictæ, cæteris breviores, pituitosæ longiores, & melancholicæ nuncupatæ mediæ inter utrasque in suis accessionibus esse solent. Ab hac autem succorum æquabili compage Febres orientur heterogeneæ multigenam varietatem referentes, cum difformibus symptomatis, varioque procedendi modo, quæ propterea vocari solent spuriæ, & illegitimæ. Quod si bilis iners sit, aut glutinosa reddita concrescat, ut acidum succum pancreatis moderari minime possit, sicuti chylum in salsum liquorem non commutat, & crassum, compactumque alibilem succum efficit, ita crassioris humoris naturam adepta Febres parere poterit, quæ a pituita progigni putantur; sicut e converso lympha acrior, aut salsior facta Febres aliquando exhibebit, veluti a bile progenitas; itemque si consistentior evaserit, acorem nacta, etiam referre poterit eas, quæ vulgo melancholiæ tribuuntur.

Unde vero citius, aut tardius, semel, aut pluries repetant singulo quoque die, tertio, aut quarto, itemque quinto, sexto, septimo, & in suis circuitibus brevius, aut diutius perdurare soleant; Causa deducenda videtur a citiori, vel tardiori fermentorum conventu, & cum sanguine mixtura; necnon ab eorumdem conditione varia, per quam fermentationem subito excitent, & absolvant, an potius in longius tempus differant, modo, quo experimur quædam vina brevi fermentescere, alia perdiu: nonnulla facilius, alia difficilius. Plurimum quoque ad id conducit loci, unde fermentum promovetur, habitudo, & cum ductibus chyli, aut sanguinis communio, & societas; robur pariter, & sensus, quo partes affectæ præditæ sunt: quamobrem a fermentante succo tenui, vel crasso, inerti, aut vegeto, pauco, vel multo, a vasis chyliferis, & sanguineis remoto, vel proximo, atque a partibus imbecillis, & insensibilibus, validis, exquisiteque sentientibus, variæ admodum contingunt, & quidem tardæ, vel celeres, breves, vel longæ, quæ facile, vel difficile resolvuntur. V. Gal. a. de dif. feb. c. 11.

Accidit autem non solum in confluxu tenuium intestinorum depravatos succos pancreaticum, & felleum indebitam fermentationem excitare; verum etiam in

P 2 vasis

vasis lacteis, Receptaculo Pecqueti, ipsoque transitu ductus Thoracis: quo fit, ut aliquando inæquales rigores, dolores, & inter Febrium æstus varias subeant cuncussiones, commotionesque cum frigore, & oscitatione ægrotantes; vel etiam inter horrores, algoresque veluti evaporationes calorificas cum rubore faciei: Quamquam hæc non raro a vaporibus ipsorum fermentescentium humorum oriantur. Repetunt vero plerumque paroxysmi statis horis, & temporum intervallis, quoniam succi isti febrile fermentum sanguini subministrantes æquabili mensura ab indicto motu, & circuitu, in certum tempus secernuntur, & cumulantur, ut repetitis observationibus deprehendit de succo pancreatico, & bilioso in vivis canibus Graaffius, deque sanguine ipso jam cunctis notissimum, atque pari ratione de lympha, cæterisque judicandum, quæ si fortasse prævertantur, & a consueto declinent; Erraticæ proculdubio Febres prodibunt, licet istæ adhuc in vago suo reditu ordinem quoquo modo servare soleant.

Non raro etiam Febres consequuntur unius solum humoris vitium, si modo is cum sanguine commisceatur. Sic namque Febres a lympha, bilioso, aut pancreatico liquore sejunctim vitiatis, atque in vasa sanguinea traductis, passim observantur; aut quia illi non bene a sanguine secernuntur, & in sua conceptacula percolantur; aut quia denuo ope circumeuntis sanguinis a venis resorbentur. Verum istæ Febres plerumque synochæ esse consueverunt, nec si semel desierint, amplius repetunt, repurgato scilicet sanguine per crisim.

Redeuntes, & Periodicæ febres sive intermittentes, sive continuæ illæ sint, ejusdem generis, & naturæ tunc dicuntur, cum repetentes paroxysmi sibi invicem respondent in modo invasionis, tempore durationis, & in adjunctis symptomatis; unde si quotidie sibi mutuo in his respondeant, Quotidiana; si alternis tantum diebus, Tertiana Febris dicitur. At si una uno die invadens secum ferat symptomata alteri non respondentia, hæ profecto duæ Tertianæ dicentur: Sic & Quartanæ duplices, triplicesque appellantur, cum per binos dies accessiones redeunt, sequenti tertio die vacuo; vel singulis quibusque diebus novi semper ingruunt paroxysmi. At vero nil equidem vetat, quin & quotidie repetentes dici queant Quotidiani, si scilicet singuli in dies comparentur; pariterque Tertiani, si alternatim solum; & sic porro de aliis.

Quoniam autem Intermittentium periodicarum febrium comes indissolubilis est Rigor, Horror, vel levis extimarum partium Refrigeratio, aut mixtum quidpiam uni, aut alteri magis analogum in spuriis, confusisque febribus; Verisimile admodum existimamus Rigorem a fermento acriori, Horrorem ab acidiori, & levem Refrigerationem a viscosiori pendere. Id autem haberi poterit a solo succo pancreatico, vel etiam a congressu cum aliis; si nimirum inde acrior, acidior, vel consistentior mixtura fiat; quæ ductus chyli, & sanguinis pervadens, eam excitet fermentationem, ut referat symptomata Quotidianis, Tertianis aut Quartanis respondentia. Si bilis præterea acorem succi pancreatici temperare nequeat, hic chylo commixtus, & in cor delatus sanguinem reddet glutinosiorem, & acescentem; unde febres difformes periodos referentes cum symptomatis dissimilibus. Neque rationi, & experimento dissentaneum, posse etiam fermentum febrile cordi, & sanguini communicari a glandulis lumbaribus, & mesentericis, cum jam apud plerosque constet, in his, sicut & in reliquis visceribus, propria, & peculiaria inesse fermenta, quibus succos illuc confluentes, chylum, lympham, sanguinem ipsum diluant, purificent, transmutent. Observatum quoque aliquando est, chylum per lactea vasa in eas glandulas deductum, vitio earumdem in humorem degenerasse fœtidum puri non dissimilem, cordi, & sanguini quam maxime infensum, qui cum post aliquot horas a pastu ductum Thoracicum transiliret, febres, anxietates, dolores, rigores, syncopas, aliaque graviora symptomata afferret; ut & in quodam Monacho interdum Nos observavimus. Itaque fermenta febrium non solum suggeri possunt ab his, quæ nuper memoratæ sunt, partibus, sed ab innumeris pene aliis.

De Rigor. V. Hipp. 1. de morbis ibi Rigor quidem in morbis fit.

V. Ephe. Germ. ann. 70. obs. Ekifneri.

At vero licet Intermittentes febres cum signis plerumque manifestis, rigoris, horroris, & frigoris invadant, non tamen hoc perpetuum, & inseparabile signum censendum est: etenim Continuas adhuc febres rigore, & frigore comitari sæpe contingit: quod etiam observavit Hipp. 4. *Aphor.* 46. inquiens: *Si Rigor incidat, Febre non intermittente, ægro jam debili, lethale.* Sicut enim retuso acido acri succo pancreatis Rigor, vel non fit, vel levissimus, ita eodem acrio-

criori reddito vehementior ille fieri solet,
qui si una simul acrior, & multus sit, ut
proinde accessionem in longius tempus protrahat,
quam mox altera excipiat, ob citam
prædicti succi congestionem, & cum
bile repetentem fermentationem, certe continuam
quoque febrem pariet. Cæterum
quousque fermentum cum sanguine commixtum
repetitis circuitibus in sua conceptacula
secernatur, aut per alvum, urinam,
sudorem expurgetur, eousque Febris perdurabit.
Quamobrem pro varietate fermentantium
humorum, qui citius, vel tardius,
facilius, vel difficilius a sanguine repurgantur,
breviores, aut longiores accessiones oriuntur.

Sicuti fermenta febrilia, seu humores
præter naturam geniti indebitam fermentationem,
& Febrim inferre valentes, varii,
diversique esse possunt, ita causæ procatarcticæ
non unius generis erunt, neque
semper eodem modo ejuscemodi perturbationem
in sanguine excitabunt. Aer quippe
non semper calore, sed plerumque etiam
frigore Febris occasio fiet; imo etiam
ob varios, diversosque halitus, & vapores
per ipsum dispersos. Cibi pariter, & Potus
diversimode idem præstabunt, præsertim
vero quantitate, qualitate, & tempore nocui.
Motus item immodicus, & Otium,
Somnus, atque Vigilia, si modum excesserint;
necnon Evacuationes consuetæ retentæ,
& Animi pathemata vehementia,
ac diuturna, de quibus alibi dictum. Hæc
autem pro varia in corporibus impressione,
eorumque habitudine; modo Intermittentium,
modo Continuarum Febrium occasiones
erunt, prout in sanguine diathesim leviorem,
graviorem que induxerint.

Intermittentes a Continuis Febribus internoscere,
quamvis facillimum videatur,
non raro tamen seniores rei Medicæ Professores
in hoc falsi sunt. Siquidem Febres
aliquando declinationem adeptæ, plurimum
plane remittuntur, at neutiquam
omnino intermittunt. Neque solum a pulsu
tardiori, & rariori tuto licebit de intermissione
febrium conjicere, sed potissimum
a recessu symptomatum, quæ Febrim
comitantur. Quare fucata dicenda
erit illa intermissio, cum licet calor temperatior
appareat, & laxior pulsus, capitis
tamen, vel lumborum dolor sitis, vigilia,
aliudve symptoma adhuc perseveret.
Debent itaque Febres adeo per intermissionem
desinere, ut nullum sui vestigium
relinquant, & ægroti omni noxa
vacantes, veluti in salutis statum videantur
reverti. Sæpesæpius etiam Febres
cum manifestis signis rigoris, aut horroris
invadentes, sudore, dejectione, vomitu
prompte terminantur, & intermittunt;
aitque Hipp. *Quibus in Febribus quotidie* 4. Aph.
rigores fiunt, quotidie Febres solvuntur. 63.
Quotidianæ vero, Tertianæ, & Quartanæ
non solum periodis distinguuntur, sed etiam
quia Tertianarum comes solet esse
Rigor, sicuti Quartanarum Horror, qui
ex Galeno inter se invicem differunt duratione,
& sensu illato: Rigor enim vix
horam attingit; at Horror, etiam duas,
tres, aut quatuor transcendit. Rigor sensum
incutit punctionis, & acritudinis;
Horror vero congelantis frigoris; in utrisque
autem patientis corpus insigniter intremit,
& concutitur. Hinc ait Galenus,
rigentes veluti spinis pungi videntur; horrentes
vero veluti glacie perfundi. Paroxysmi
duodecim horas non excedunt; ultra
hoc tempus protracti, spurias, & illegitimas
Febres denunciant.

Febres vero Intermittentes periculo vacare 4. Aph.
scribit Hipp. atque ex his Tertianam 44. Eod.
exquisitam septem circuitibus terminari. 59. Ibid.
A rigore etiam supervenicnte continuis fe- 58. Ibid.
bribus eas solutum iri admonet, nisi ta- 29. & 1.
men sexto die accidat, aut æger post ipsum protr. 2.
non facile recalescat, aut sopore corripiatur,
cum levi sudore, torpore, ac vocis
defectione, cervicis dolore, refrigerationeque,
aut citra sensibilem succedentem evacuationem.
De Quartanis autem ait, æ- In coac.
stivas breviores, autumnales longiores, & prænot.
præsertim quæ hyemem attingunt; easque
nisi Vere, raro solvi subdit Celsus, diu- 3. Aph.
tiusque protrahi, quæ cum obstructione, 25. L. 3.
aut lienis scirrho conjunguntur: & quam- c. 16. 1.
vis convulsis auxiliari dicantur, visum ta- Aph. 70.
men aliquando contrarium est. Cæterum
Quotidianæ reliquis semper periculosiores
sunt ob afflictiones quotidie repetentes, &
longas satis accessiones, quæ vix immunem
ægrum a Febre relinquunt, cum &
xviii. xx. & amplius horas perdurent.
Quod si statis horis redeant, per diem 4. Aph.
ingruant, & noctu deinde exarcebentur, 20.
longe graviores erunt.

Pleræque hujus generis Febres non raro
certis tempestatibus contingunt, quæ sponte
sua absque ullo medicamentorum usu
sensim remittuntur, ac tandem salubriter
desinunt, sudore, dejectione, vomitu,
aut urina copiosiori; ab adhibitis vero
remediis potissimum evacuantibus, in longius

gius tempus protrahuntur, aut in pejores commutantur, impedito nimirum fermentationis, & secretionis motu. Aliquando vero omnino expediet congruum propinare medicamentum, quod febrile fermentum aut exturbet, aut corrigat, & refrænet; imo & sanguinem ipsum a contracto vitio depuret, repurgetque. Inter ea, quæ febrile fermentum, seu degenerem a sanguine humorem extra corpus eliminant, tutiora plerumque sunt Vomitoria ex infuso croci metallorum, Reguli Antimonii, aliusve similis. Jucundum autem, & perquam accommodum experti sumus aliquoties oxysaccharum emeticum Angeli Salæ. Post finitam Emetici operationem, exhibendum suadet Thomas Sydenham paulo ante paroxysmum largam diascordii quantitatem, ut ejus impetus infringatur; si tamen Febres istiusmodi vere, & æstate contingant. Neque solum inter initia, & in Febribus acutis, sed etiam in chronicis, & contumacibus unice prodesse vomitum testatur Galenus *l.* 1. *ad Glauc.* ipsumque alii plurimi salutarem se expertos confitentur. Quod si alicui vomitus insuetus sit, aut non ferendo videatur, maxime utilis erit pulvis Comitis de Vvarvich, qui solus plurimas Intermittentes, imo & Continuas Febres, adhuc in principio solvit per æstatem, & autumnum. Cavendum autem, ne ab intempestivo, & inconvenienti medicamento purgante vires dejiciantur, agitentur magis humores, aut alii, quam qui peccant, inutiliter educantur, succedente etiam hypercatharsi. Nec præterea fidendum iis, quæ vulgo benedicta appellantur, quasi quod solum leniant alvum, & primos, ut ipsi dicunt, ductus abstergant, ideoque innocue sumi possint, ut Manna, Viola, Rosa: Hæc enim tam nocua sunt in Febribus, quam quæ alia, cum facile corrumpantur, stomachum relaxent, & febrile fermentum augeant; unde diarrhœa, cardialgia, cibi fastidium, & ingens sitis, præter alia, sæpissime suboriuntur. Quare Riverius in his Febribus, etiam diuturnis, ipsaque Quartana usus est Mercurio dulci sexies sublimato cum resina jalapæ, vel scammonio vapore sulphuris correcto, seque optatum ex hoc remedio eventum, ac propositum assecutum innumeris plane exemplis testatur, *in centuriis Observationum Medicarum.*

Mot. cur. feb. s. 3.

Cum a glutinosis, crassisque succis foveri Febres videbuntur, Diæta attenuans sit, & medicamenta quæcumque diuresim, aut diaphoresim quoque moveant, unaque simul stomacho opitulentur. Verumtamen non statim a principio sudorifica exhibeantur, præsertim potentiora, cum non facile crassi humores sudore possint educi; juvabit propterea primum illos sensim attenuare, deinde per cutim educere, nisi tamen a vomitu fuerint magna ex parte discussi, & excreti. Si vero humores acres sint, illos temperabunt partim alimenta molliora, partim etiam medicamenta humectantia levioribus acidis commixta; ut etiam anodyna, & narcotica blandiora: quæ etiam acidum infringent, si id præcellere videatur, præter ea, quæ sale volatili sunt prædita, minime vero oleosa, ne inde æstus, & sitis inducatur. Quibus vero signis ejusmodi humorum vitia dignoscantur alibi dictum.

De usu Narcoticorum v. Hipp. 2. de Morb.

A sanguinis missione nil quidquam juvaminis unquam sperare licebit in Febribus Intermittentibus, cum hæ fomitem extra venas, & arterias habeant in imo ventre. Nec insuper illa videtur Galeno commendata, nec minus Aetio, Æginetæ, aliisque Græcis Authoribus; sed nec Arabibus plerisque, præsertim Avicennæ, & Averroi, cæterisque, ex Latinis Scriptoribus innumeris. Inde enim nullum febrientibus juvamen evenire, ratio, & experimentum pluries evicit, infracto scilicet robore vitali, quo Natura causam morbificam debellat. Notissima est Historia Cardinalis Toletani ab Helmontio memorata, cui sanguis licet ad omnem venarum depletionem fuisset exhaustus, nunquam tamen potuit Tertiana Febris adimi, ut tandem infeliciter perierit.

Quoniam vero sæpesæpius sponte naturæ solent Febres copioso sudore desinere, postquam illæ aliquatenus deflagraverint, sudorificis sine ullo metu utendum; attento a item præ primis motu naturæ. Inter varia tamen, & innumera, ex carduo benedicto, dictamno, scordio, contrayerva, angelica, carlina, scorzonera, vipera, cornu cervi, camphora, succino, nitro, sale ammoniaco, vitriolo, tartaro, stibio, mercurio, parata, salia, pulveres, electuaria, spiritus, elixires, tincturas, aquas, magisteria, tutiora, jucundiora, & efficaciora fuere hæc hactenus observata: sal cardui benedicti, absinthii, & prunellæ, tartarum vitriolatum, sal volatile succini, & viperinum, spiritus salis ammoniaci dulcis redditus, stibium diaphoreticum, & omnia Bezoardica, & Mercurialia fixa, rite præparata. Summis

lau-

laudibus extollitur ab Helmontio Mercurius diaphoreticus; at ejus præparatio inter arcana reservatur; decoctum tamen asari ad Febres chronicas, & ad Quartanam spiritus salis marini commendatur. Ex sale polychresto e fuligine camini elicito, sale prunellæ, & stibio diaphoretico pulvis efficacissimus conficitur, quo non solum Febres Intermittentes, sed etiam Continuæ mirabiliter curantur, promoto sudore, aut diuresi. Febrifugum Riverii creditur Rolfinchio componi ex Sole, Mercurio, & vitro Antimonii solutis, cohobatione iterata destillatis, & in pulverem redactis, cui additur diagridium, cum alvi solutio desideratur. Apud Grulingium describitur sal quoddam antifebrile, cujus usu ad dr. j. duabus, vel tribus horis ante accessionem in aqua centaurii minoris, vel simili sudor sub declinatione paroxysmi manare dicitur, & Febris aboleri. Conficitur id ex sale ammoniaco sublimato, nitro præparato, sale cardui benedicti, absinthii, & centaurii minoris in aqua cichorii solutis, atque in salem cryssallinum secundum artem commutatis. Proponitur quoque ab eodem pulvis ad Febres omnis generis ex septem rebus compositus, qui valde utilis observarus est. Jam nunc frequentissimus est apud omnes usus pulveris corticis Peruviani in vino primum infusi, mox ante accessionem exhibiti, quo ingruens paroxysmus coercetur, & fermentario impeditur, licet post aliquot dies redire soleat. Tanta autem nonnullis in hoc pulvere fiducia est, ut etiam in Continuis Febribus illum offerre non dubitent: at non semper res ex voto succedit, ut subinde Febris, quæ continua est, intermittat, quamquam his temporibus genuinus cortex vix inveniatur. Quare in ejus locum suffectus est in publico Nosocomio D. Virginis Mariæ Annunciatæ alius ex corticibus cupressi, & malorum aureorum dulcium, cum radice gentianæ, cui prout necessitas postulaverit, etiam addere solemus rartarum vitriolatum, & stibium diaphoreticum: eo autem ter exhibito Febris desinere solet. Idipsum etiam experti fumus ex pulvere corticum radicis arboris Persicæ pari modo in vino albo veteri exhibito cum sale absinthii, vel centaurii minoris; pariterque ex nitro fixo in aqua calenti soluto, & dum hæc evaporat, in tenuem pulverem redacto, ad scr. j. cum scr. ß. pulv. Coffe ante accessionem. Aliam ex nitro mixturam, & singularem præparationem Ausfeldianam recensent *Ephem. German. annot. ad obs. 196. Ann. 2.* adversus Febres Intermittentes efficacissimam. Meminit alterius pulveris Bartholinus de gannaperide dicti, ad eumdem usum. Commendatur etiam a Friderico Deckers pulvis alius ex corticibus ligni guajaci, & fraxini, extracto radicis gentianæ, & angelicæ; stibio diaphoretico, sale volatili ammoniaco, seu floribus ejusdem cum myrrha. Franciscus Piens multos a Tertiana liberasse fatetur haustu febrifugo Crolliano aquæ cichorii ad unc. ij. salis absinthii ad dr. ß. & spiritus sulphuris ad scr. j. Ad Quartanam vero memorat medicamentum sibi a Jacobo Cochio communicatum, quod haber: *Aq. card. bened. unc. iij. alum. crud. pulv. dr. i. olei sulphur. per campanam eliciti scr. j. sal. centaur. minor. dr. ß.* fiat haustus calidus. Hoc & ipse sæpius feliciter usus sum, etiam si Quartana hyemem attigisset. Hydrodiaphoreticum, & Hydrocatharticum Turqueti, quo nil præstantius ad ejusmodi Febres debellandas inveniri idem Piens testatur, voluit, ut alios lateret. Alia plurima proponuntur ab aliis, quæ consulto omittere visum est, sicut & externa medicamenta carpis manuum applicanda, ut est emplastrum Strobelbergeri descriptum a Schrodero *in sua Pharmacopœa*, & a Grulingio *in suo Florilegio*; itemque cataplasma febrifugum Principis Anhaltini: Fotus a Lotichio relatus; & oleum febrifugum ejusdem Strobelbergeri. Refert se a duplici Tertiana curatum Boyle circa manuum carpos apposita mixtura ex sale, lupulo, & resinis corinthiacis. A spinæ inunctione cum oleo seminum colocynthidis Tertianam aliquando curatam vidi; sicut etiam a cataplasmate lumbis admoto ex albumine ovi, croco, & mirrha, cum modico camphoræ. Quo autem pacto ista Febrim tollant explicare conatus est Thom. Willisius *de Febribus Intermittentibus cap. 3.*

Chym. in ar. for. red. l. 5. f. 6. c. 12. Gruling. Fl. Med. p. 41.

Cent. 2. epist. 41.

De Febribus Continuis.

Continuæ Febres sunt, quibus ægroti usque laborant, nec intermittere observantur, nisi morbus omnino solvatur, quamvis remissionis, & exacerbationis tempora quoque habeant, cum nunquam, vel rarenter admodum videantur, singulis, vel alternis diebus, paroxysmis certa hora repetentibus destitui. Ad has reduci possunt Diariæ tum legitimæ, tum nothæ, itemque singulo

die, vel etiam alternis, citra ἀπυρεξίαν invalescentes, uti præ cæteris est, quæ Græcis Tritæophyes, ac Tritæus nominatur, nimirum quia tertio quoque die exacerbatur, sed unius Tertianæ naturam refert: necnon Febris Ardens, & Lipyria, quæque Maligna, atque etiam Pestilens dici solet.

De feb. cap. 7. & seq. Tribus autem modis putat VVillisius Febres continuas fieri; videlicet a tenui sanguinis fervefacti portione, seu spirituum ebullitione; unde Ephemera, & Synochus unius, aut plurium dierum: a sulphurea, seu oleosa ejusdem sanguinis parte nimis excalefacta, & accensa; unde Febris Putrida dicta: & demum a miasmate venenato sanguinem inficiente, ejusque liquorem congelante; unde Febres Malignæ, Variolæ, Morbilli, Pestis ipsa. Paroxysmos autem, inæqualitates, & motus criticos varios, cum his jungi solitos, oriri arbitratur a succi alibilis recens in sanguinem congesti depravatione, seu potius corruptione, ut fusius apud eumdem.

Lib. 1. prax. c. 27. & 31. Verum Deleboe Sylvius, Continuas Febres quolibet tertio, vel quarto quoque die exacerbationes, mox etiam remissiones habentes, non simplices, sed compositas existimat ex Synocho æquabiliter procedente, & ex Tertiana frequentius, rarius ex Quotidiana, rarissime ex Quartana Intermittente; more quo Galenus Hemitritæum ex Hippocrate decripsit Quotidiana Continua, & Tertiana Intermittente constantem.

Non prætereundum tamen, Continuas fieri posse dupliciter: primo a fermento sanguini intraneo, sive a propriis ejusdem particulis disparibus in fermentationis motum actis; puta cum portio sanguinis glutinosa, & alibilis non bene a tenuiori subigitur; vel contra, tenuior hæc illam indebite exagitat, & perturbat; vel cum partes chyli impuriores iteratis circuitibus a sanguine secernendæ non repurgantur, sed detentæ illius naturam vitiant, & inquinant. Secundo a fermento sanguini extraneo, sed assiduo eidem, & cordi suggesto, ut est chylus, lympha, succhus pancreaticus, & felleus, aliusque, si fortasse in sanguinis ductus feratur. Ad primam classem videntur revocari posse Ephemeræ, seu Diariæ Febres, & quæ Synochi, Continentesque Febres appellantur. Ad secundam vero Synechæ, & Continuæ, quas vulgo Quotidianas, Tertianas, & Quartanas continuas nuncupare solent.

Et quidem Diariæ Febres levem in sanguine fermentationem designant promotam a particulis ejusdem tenuioribus aliquantulum exaltatis, potissimum a causis externis, æstu aeris, insolatu, motu immodico, potu vini meracioris, crapula, animi pathematis, præsertim ira, & similibus. Cumque suapte natura, commotus sine sui vitio sanguis post aliquod tempus consistat, atque in suum statum remmittatur, solent propterea Febres istæ sponte terminari post unum, duos, vel tres dies, nisi aliud accesserit, quod in longius fermentationem protrahat. At si ejusmodi in sanguine exagitatio, & partium tenuiorum exaltatio, acrem sulphuream, vel biliosam conditionem consequatur, talem certe orgasmum, & æstum afferet, ut præter Febrim exurentissimam, ingentem quoque sitim, inquietudinem, vigiliam, dolorem, anxietatem, & alia graviora symptomata arcessat; id quod plerumque fieri solet, cum in sanguine acres partes adaugentur, nec pro ratione secernuntur; quamobrem duratura Febris tamdiu erit, & plane continenter, quamdiu partes ejuscemodi acriores fuerint in cystim percolatæ, aut etiam per reliqua corporis emunctoria foras expulsæ. Contingit pariter, Ardentes Febres referre typum Continuarum repetitas accessiones, & tempora sensibilis exacerbationis habentium, cum novæ portiones ex cibo, & chylo suggeruntur, vel etiam ipse sanguis in citiorem motum adigitur; itemque lympha acrior, vel felleus humor compari vitio affectus sanguine refluenti commisceatur, & per venam cavam in cor defertur, aliusve succus acer, tenuis, salsus, aliterve vitiatus e visceribus communicatur. Quod si fortasse fermentum ejusmodi a sanguine deinceps secernatur, atque in sua conceptacula vi quadam irritante deponatur, quæ primum Continens, vel Continua fuit, Intermittens Febris evadet, aut omnino desinet, ut dicitur 4. *Aph.* 58. A detentis etiam partium recrementis sudore, sero urinario, sanguinis ichore, pure, diversisque halitibus, & vaporibus, itemque veneno, vel epoto, vel inflicto, medicamentis præsertim catharticis, & similibus Continuæ Febres sæpesæpius oriuntur. Sed & hæ Synochorum naturam referentes accidunt cum in finibus Arteriarum, ubi pulsus, vel nullus, vel inconspicuus fit, hæret sanguis, & concrescit in grumos, pariterque in Jecinore, Liene, Mesenterio, Pancreate, Pulmone, cæterisque visceribus; quin & ali-

V. Gal. 3. de cris. c. 6.

aliquoties compertum est Febres Malignas, Pestilentesque subortas a concreto, grumefactoque sanguine in Arteria pulmoniaca, immo etiam in cordis ventribus, & auriculis ex pravis halitibus per aera dispersis sanguinem figentibus; unde syncopæ, pulsuum languores, corporis refrigerationes, & interitus.

Ab internis præterea inflammationibus, si potissimum illę Erysipelatodes sint, Febres Continuas & acutas progigni apud omnes in confesso est, cum adhuc a spina digito infixa vehementissimas, continentesque Febres oriri experiamur, quamquam nullum sensibile vitium in sanguine præextitisse constiterit. Neque sunt raræ ejusmodi Febres ab inflammationibus, & abscessibus internis inductæ; immo pleræque ab internorum viscerum affectionibus proveniunt, & sæpissime in lethum desinunt, ut passim cadaverum dissectionibus innotuit. Quin Erasistratus Febrem nullam sine inflammatione esse dixit: quod saltem in continuis verum existimat Vvepferus. Hæ vero inflammationes, & abscessus non tam facile sensibus patesiunt, vel quia exiguæ molis, & erysipelatis conditionem referunt; vel quia glandulas, aliasque insensiles, aut profundiores corporis partes occupant; vel quia demum in gangrænam, & sphacelum deducuntur, proptereaque sensum doloris adimunt. Porro hæc quamvis exigua videantur, insensissima tamen sunt, & Malignas Febres arcessunt propemodum immedicabiles, cum symptomatis veneni notas referentibus.

V. Vallesf. in pr. epidem. ægr. 1. & River. l. 17. prax. c. 2.

Cæteræ vero febres continuæ, Synechæ Græcis dictæ, suis peculiaribus accessionibus, cum manifesta exacerbatione, & succedente remissione repetenter plerumque a fermento sanguini extraneo, & aliunde suggesto pendere solent, præsertim autem succo pancreatico, & felleo, lympha, chylo, ciboque in ventriculo, intestinis tenuibus, ductibus chyliferis, glandulis, pulmone, corde ipso degeneratis, depravatisque. Quoniam enim hi humores statis temporibus secerni, repurgari, & in suis conceptaculis colligi solent; cibus vero, peculiaribus fermentis confectus, distributus, & secretus in suos ductus traducitur, & in alibilem succum commutatur, fit propterea, ut per certa tempora paroxysmos moveant & incrementa, ac decrementa febrilia disponant, & moderentur. Antequam autem una accessio desinat, altera subingreditur, quoniam priusquam iteratis circuitibus sanguis a fermento depuretur, illudque extra se in emunctoria corporis amandet, novum cum certa quantitate coadunatum denuo cum eodem commiscetur, & in novam fermentationem priori non dissimilem illum excitat, qui rursus, pari recursu, & percolatione iterata, ab illo seipsum extricat, quod iterum collectum, & sanguini commixtum aliam fermentationem, & febrim parit, sicquo deinceps, quousque fermentum febrile omnino absumptum, expulsum, vel coercitum fuerit. Hæc autem certa lege, & ordine, statutoque tempore plerumque contingunt, ut fere admirationi sint, sed tamen normam, & moderamen capiunt a circulante sanguine, & subinde a collectione ejus humoris, qui fermentationem in sanguine promovet: unde fit, ut aliquando novus paroxysmus priorem insequatur in statu, quandoque in principio, vel fine declinationis, cum vix febrire ægrum dicas; prout citius, vel tardius febrile fermentum fuerit cumulatum, paucioribus scilicet, aut pluribus sanguinis circuitibus, & secretionibus.

Accidit autem aliquando, ut recurrentes febres alternis solùm accessionibus sibi invicem respondeant, videlicet tertia primæ, & quinta tertiæ; quarta secundæ, & sexta quartæ; idque vel ex fermento dissimili, ac heterogeneo, eoque duplici, quorum unum per dies impares, alterum per partes colligatur; & cum sanguine commixtum fermentationem excitet; vel quod unum, idemque fermentum diversimode in memoratis diebus afficiatur ex accessu, & commixtione alterius succi stato quoque tempore remeantis a circulante sanguine depositi. Fieri etiam potest, ut impuritates a sanguine secretæ alicubi, & præsertim in glandulis Mesenterii, aliisque deponantur, ac subsistant circa remissionem primæ accessionis, ibique novam levem fermentationem excitent, breviori adhuc tempore duraturam; sicque pariter in declinatione tertiæ, quintæ, septimæ; cum tamen istæ accessiones longe graviores fiant, veluti inductæ a succo pancreatico, & bilioso vitiatis, & cum sanguine commixtis. Peculiares autem ejusmodi partes, ubi humores in febribus recolligantur, & adunentur, Focos, & Mineras Veteres appellarunt, ex quorum multiplicitate, multiplices accessiones provenirent.

A Fermentorum itaque, seu succorum, qui

qui cum sanguine miscentur, varietate, oriuntur febres diversæ conditionis, & naturæ, uti sunt quæ vulgo appellari solent Biliosæ, Melancholicæ, Pituitosæ; & a Sylvio Pancreaticæ, Lymphaticæ, Glandulares, Salivares: atque a symptomatis adjunctis Æstuosæ, Lipyriæ, Colliquantes, Siticulosæ, Syncopales, Anhelosæ, Helodes, Assodes, Phricodes, Algidæ, Epialæ, Lentæ, Ureticæ, Arthriticæ, & similes, quas longo ordine idem Auctor memorat, & examinat.

L. 1. pra. cap. 30.

Speciatim vero Epialam febrim (qua ægrotantes simul rigere, & æstuare dicuntur) putat idem Sylvius esse duplicem intermittentem, & utramque a succo pancreatico acriore, bileque itidem acri inductam, ita ut continuo frigus unius concurrat cum alterius ardore: atque prioris paroxysmus novus, & frigus revertatur, quando posterioris calor incipit increscere, & ægrum affligere.

V. Gal 2. de diff. Febr.

De Hemitritæo autem sentit Franciscus Piens male referri a Galeno ad compositas ex Quotidiana continua, & Tertiana intermittente; sed potius revocari debere ad febrem Horrificam (quæ Græcis Φρικώδης, & Τριταιοφυής dicitur) seu Continuam cum multis rigoribus ingruentem; vel ad plures intermittentes sibi invicem succedentes. At vero A. Spigelius *l. de Semitert.* pluribus contendit non sine inflammatione ventriculi, vel saltem hærentis ibidem sanguinis illam accidere.

L. 2. de Feb. Interm. in genere.

Falsum quoque existimat Piens Ardentem spuriam, cum ardore invadentem, sed absque siti, oriri, ut vulgo creditur, a pituita salsa putrescente. Inquit enim fieri non posse, ut pituita salsa putrescat, & febrim afferat, quia salsa, tantum abest, ut putredinem contrahant, ut etiam procul arceant: ita muriam nunquam putrescere videmus; At vero si fieret Ardens a pituita salsa dum putrescit, sequeretur omnem febrim a pituita putrescentem Ardentem fieri; quoniam si pituita, cum putrescit, salsa evadit, & putrescens febrim efficit; omnis pituita putrescens febrem induceret Ardentem, cum ex vi putredinis salsedinem conciperet. Verisimilius igitur nothæ istæ Ardentes febres (si ita illas appellare fas est), a lympha acriori inferentur, vel a sero sanguinis non bene percolato, atque in fluorem nimium adducto, ut adhuc salsilaginem cruoris diluat, exagitet, & depravet.

Nec insuper certo de Ardentibus legitimis conjicere licebit a nimio ardore, æstuationeque ægrotantis, & ab ingenti siti. In febribus namque Lipyriis dictis calor tactu vix sentitur; atque sitis etiam deest, cum siccæ tusses febrientes irritant, quemadmodum contigit filiæ Euryanactis 3. *Epidem.* Quare potius a reliquis symptomatis, a pulsu celerrimo, & inæquali, ab ægrotantis inquietudine, a vigiliis, cæterisque illæ erunt internoscendæ.

Aph. 48. Eodem Aph. 54.

Sicuti intermittentes plerumque securiores observantur, ita continuæ, & continentes febres periculosæ sunt, potissimum si gravibus symptomatis stipentur, delirio, aut sopore, respiratione crebra, interrupta, aut difficili, nausea, singultu, stomachi morsu, sudore frigido, vel nimium fluente, sine febris levamine, rigore præsertim sexta die superveniente, motibus convulsivis, ictero ante septimum, viscerum dolore, ex somno pavoribus, extremorum refrigeratione, & similibus.

At vero hæ febres ut salutarem nanciscantur eventum, fermentum febrile removendum, corrigendumque est. Hinc plerique diaphoreticis insistunt, quibus possint illud dissolvere, & repurgare, unaque simul per diaphoresim protrudere, quæ sane in febribus universis familiaris Naturæ esse consuevit; interea nec oppressis, nec exsolutis ægri viribus per Pharmaca; phlebotomias, cæterasque similes evacuationes Naturæ motum, vel impedientes, vel distrahentes. Utile tamen fuerit, si ductu symptomatum, præsertim in excretis, aut retentis, & in qualitatibus mutatis, quænam sit causa febrilis fermentationis conjici possit, ut in eam exhibenda remedia colliment.

Verumtamen in curandis febribus Ephemeris, seu Diariis hæc notitia contemni solet, cum illæ suapte natura sæpissime, unica die, salubriter terminentur, & satis sit aerem temperatum quærere, si fortasse ab illo febris ortum duxerit: moderatam diætam, si a crapula, & cruditatibus; quietem, ac somnum, si diuturna vigilia, immoderatum exercitium præcesserit; itemque consuetas evacuationes promovere, si ex iisdem suppressis, vel retardatis proficiscatur.

Protractas autem Diarias, Synochos, & ardentes febres retundere, ac tollere oportebit, vel compescendo fermentationem in sanguine inductam, vel particulas ejusdem acriores fermentum excitantes in præcipitationem disponendo per diaphoresim, aut diuresim. Et sane cum videbitur vehemens in sanguine commotio a partibus ejusdem mobi-

mobilibus nimium exaltatis, ea quæ diluunt, & acido moderato temperant, opportuna sunt, ut potiones ex aquis diaphoreticis, vel diureticis, speciatim vero cardui benedicti, scorzoneræ, vincetoxici, cornu cervi, rutæ caprariæ, cum spiritu salis dulci, vitrioli, sulphuris; itemque expressiones ex seminibus peponum, papaverum, cydoniorum; sales quoque nitri in crystallos redacti, tartari, prunellæ, atque ex lotionibus cemissæ stibii eliciti, aliive. Ab his enim sæpe Febres, cæteroqui exurentissimæ statim desiere, partibus in sanguine fermentescentibus coercitis, aut per sudorem, & urinam propulsis, aut etiam insensibiliter difflatis; atque hac ratione, quia nitro sunt saturatæ, gelidæ aquæ, largius epotæ, non raro ardenter febrientibus prosunt. Neque vero acida moderate sumpta semper sunt fugienda, cum sæpenumero etiam contulerint, cum scilicet tenuiores sanguinis partes in motum nimium concitæ quodammodo coerceri debent, & cum crassioribus, & glutinosis consociari, pari modo ac Helmontius ab acido mali citrii minime cavet in lithiasi; nec acida in febribus reformidant Sylvius Deleboe, Paulus Barbette, Piens, aliique, si præsertim cum potionibus commixta, & temperata fuerint.

V. Barthol. de Nivis usu in Medic.

A recrementis vero cum sanguine mixtis inducta fermentatio sedabitur, iisdem secretis, & in sua conceptacula, vel extra corpus expulsis. Fæces blande clysteribus subducentur; urina per diuretica alibi tradita promovebitur; sicut pariter sudor. Detenti halitus, & vapores cute rarefacta frictionibus, atque diaphoresi excitata, aëre calido, integumentis, & attenuantibus medicamentis sale volatili præditis elicientur. Venena assumpta, per alexipharmaca, & antidota propria. Concretus, restagnansque sanguis ope dissolventium multo alkali abundantium, sanguinis hircini, C. C. dictamni, scordii, contrayervæ, angelicæ, carlinæ, stibii diaphoretici, oculorum cancrorum, salis absinthii, volatilis succini, cornu C. & viperarum, quorumcumque bezoardicorum, spirituum theriacalium, & similium. At vero in pus conversus sanguis purgabitur potionibus vulnerariis cum balsamo sulphuris, atque remediis ex Mercurio paratis.

Si præterea fermentescat sanguis fermentis aliunde suggestis potissimum e pancreate, cysti fellea, aquæ, & chyli ductibus, aliisque, eadem fere Methodus servanda erit, quam superius in intermittentibus proposuimus, educto primum, si licuerit, degenere illo humore, unde fermentationem promoveri conjectabimus; mox vero repurgato sanguine a consimili succo in eumdem inserto usu remediorum sudorem moventium, & impuritates secernentium in consueta corporis emunctoria.

Peculiaris autem ratio habenda semper erit de ventriculo, ejusque succis cibum conficientibus, ut exinde chylus progignatur sedans, & obtundens fermentationem a confluxu succorum in intestinis tenuibus excitatam. Siquidem eludetur omnis opera in usu cæterorum medicamentorum, nisi ventriculus suo munere fungatur: eo namque languido, cruditates cumulantur, quæ febri fomitem addunt, vel saltem ejus resolutionem impediunt, & retardant.

Providendum quoque symptomatis febres hasce comitantibus, cum illa plerumque his longe graviora esse soleant; quin & ab illis rite perspectis in causæ morbi conjecturam adducimur.

Cæterum in reliquis febribus continuis scire refert, num vitiosus humor fermentationem indebitam in sanguine promovens, acer, acidus, austerus, salsus, tenuis, crassus, volatilis, fixus, aquosus, tartareus, aliusve sit, itemque an multus, vel paucus, an unus, & simplex, aut multiplex, & implexus, an hærens, aut fluens, & vagus, an alicubi stagnet, aut cum sanguine circumeat; an partes ventriculo proximiores, aut potius remotiores occupet, & an præterea solidarum partium vitium affectionemque consequatur, præsertim in ductibus obstructis, aut compressis, relaxatis, aut erosis. Ab his enim variant plurimum indicationes, exhibitionesque remediorum.

Verum enim vero felicius, & facilius febribus fere omnibus prodesse in dies experimur salem polycrestum, stibium diaphoreticum, & mercurium præcipitatum fixum, qui vomitum non movet, nec dejectionem, nisi cum catharticis jungatur, illamque blandam nimis, & moderatam. Colore is rubet, ut coralliorum pulverem æmuletur, comminuitur in pollinem, & instar cinnabaris tingit, igni resistit, neque a lixivio revivisscit, aut permutatur; levis est, nec temporis diuturnitate quidquam aut mole, aut virtute diminuitur. Mirabiliter autem operatur per diaphoresim in dosi trium, aut quatuor granorum cum aliquo electuario commixtus; vel cum modico extracti catholici, si exinde alvi subductio desideretur. Luem etiam Veneream, quamvis diuturnam, & inve-

inveteratam, doloribus articulariis, ulceribus, tumoribus, cæterisque symptomatis comitatam brevi depellit, & curat: nec unquam memini septies ejus dosim repetiisse, quin certo morbum hunc funditus debellaverit. Qualis autem sit, facile his innotescet. Exacte prius sublimatus, omnique prorsus impuritate exutus, mox super laminam ferream stamno illitam expansus, sub terram eousque declivis detineatur, quousque totus fuerit in suppositam phialam exsolutus, atque in viridem, ponderosumque liquorem conversus. In vitreo deinde vase justo capaciori, & patentioris oris, ab infuso per vices spiritu N. erodente deflagrari permittatur, ac præcipitari in rubentem pulverem. Evaporato postmodum super cineres calidos spiritu, qui subsidet, iteratis ablutionibus, suo convenienti liquore, omni prorsus acritate spolietur, ut nec linguæ sensum faciat. Tandem siccatus servetur ad usum. Dos. gr. j. ij. vel iij. ad summum.

De Febribus Malignis, & Pestilentibus.

Quæ febres revera dicendæ sint malignæ, non apud omnes convenit. Quibusdam placuit malignam febrim vocare, quæ statim vires dejicit. Aliis, quæ gravioribus, & mortiferis symptomatis, aut etiam inter sese dissimilibus, ac disparibus consociatur. Maluerunt alii eam malignam dicere, quæ congruis adhibitis remediis non cedit, & in necem terminatur. Verum multæ febres periculosæ, immo lethales esse consueverunt, etiamsi malignitatis nota caruerint, & contra malignæ non raro in salutem desinunt; quocirca Galenus inquit malignos morbos vitæ periculum minari, sed spem salutis non adimere. (2. prorrhet. 14.) Vires pariter momento temporis labascunt in leipothymiis, cardialgiis, cardiacis affectionibus, choleris, hæmorrhagiis, & similibus, cum tamen ejusce modi ægritudines malignæ minime dicantur. Febris ardens sæpissime stipatur gravissimis symptomatis, delirio, inquietudine, nausea, singultu, vomitu, diarrhœa; at vero longe admodum a maligna differre dicitur, quin & ipsam dispar ia symptomata aliquando comitantur, ardor nimius cum nulla siti, internorum viscerum æstus cum extimarum partium algore, urina tenuis, & perlucida, cum lingua arida, & scabra, ac eadem mollis, multoque salivario rore perfusa, cum siti. Sic quoque Lethargus, Apoplexia, suffocans Angina, Peripneumonia, Phthisis, Hydrops, raro medicamentis licet exquisitis cedunt, sed ferme certam mortem afferunt, quamquam nemo hosce morbos malignos nuncupet: ita enim morbus malignus dicendus foret, quicumque ægrum subinde periturum invadit.

At vero illas non malignas febres appellamus, quæ dolose, ac fraudulenter adoriuntur, & quales Græci Παλιμβόλας dixere, quod speciem quidem, & spem levationis faciant, sed tamen in vitæ periculum ægrotantes conjiciunt, & nisi opportune succurratur, etiam necem afferunt. De his extat effatum illud Arabum: *Pulsus bonus, urina bona, & æger tendit ad interitum.* In his pariter videntur ægri in melius abire, & pene febre vacare, qui paulo post succumbunt, & pereunt. Quare Hippocrates scriptum reliquit: *Qui morbi in malis signis levantur, & qui in bonis non remittunt, difficiles sunt*: immo & plerumque mali moris. (In Coac. prænot.)

Et quidem in Fermenti febrilis conditionem coagulantem, aut nimis dissolventem hæc referenda sunt. Anatome enim, ex febribus malignis, sanguis concretus inventus est; ex pestilentibus vero adeo dissolutus, attenuatusque, ut nullo modo concresceret. Id itaque sanguini accidit in malignis febribus, quod experimur a veneno Viperæ, & ab infusione olei vitrioli in venas; in pestilentibus vero, quod ab olei tartari, aut peti. Hinc febres istiusmodi quandoque sopori, sensuum hebetudini, linguæ nigrori, exanthematibus, maculis, frigidisque sudoribus conjunguntur; aliquando vero delirio, stillicidio sanguinis e naribus, pustulis, dissolutioni, marcori, diarrhœæ. (V. Riol. Antrop. & Enchir. Anat. l. 2. cap. 37. Fernel. 6. Phys. c. 7. Consentit his etiam Carolus de la Font. de veneno pestilenti.)

Norunt equidem in his febribus virulentam vim inesse Veteres Medici, at illam non bene posteris explicarunt. Et quidem e venenis, quædam partibus solidis corporis infensa sunt, ut Cantharides Vesicæ, Solanum Faucibus, Lepus marinus Pulmoni, Auripigmentum, & sublimatum ventriculo, Colocynthis intestinis. Quædam vero nisi sanguinem inficiant, nullam noxam inferunt. Rursus hæc sanguinem vel extenuant, dissolvuntque, quemadmodum oleum Tartari, & Peti, ac virus Canis rabidi, vel figunt, & in grumos convertunt, ut oleum vitrioli, Viperæ & Scorpii venenum, compluraque ex vegetalibus, præsertim succus Nappelli, Cicutæ, Mandragoræ, Papaveris albi: quamvis & ista adhuc ore mansa, (2. Aph. 28. & 35.)

&

& deglutita nocua fiant, obtundendo, atque hebetando partium vigorem. Quoties igitur accidit, ut vel halitibus per aerem dispersis pulmo, & sanguis inde præterfluens inficiatur, vel etiam a contactu rei venenatæ; itemque a cibo, potuve, medicamentis, venenisque assumptis, vel inflictis, sanguis a sua crasi perturbatus exolvatur, aut concrescat, & viscera ejus labe infecta flaccescant, febres malignæ, pestilentesque exorientur a venenoso miasmate progenitæ, ideoque virulentæ dictæ.

Animadversione autem dignum est, quod in febribus malignis plerumque, saltem inter initia, vel etiam in ipso augmento universali, contingunt symptomata valde disparia, æstus, & frigoris notas referentia, quia partes volatiles, sive spiritus in sanguine, & succo nerveo delitescentes, a veneno coagulante irretiti, internam, ingentemque excitant commotionem, quippe qui implexi, se extricare nequeuntes, tumultuarie commoventur: unde orgasmum, inquietudinem, & affectus spasmodicos pariunt cum sensuum hebetudine, & virium languore, propter vim veneni coagulantis: Hinc etiam delirium, & sopor, tactus frigidus, & ardor internus; pulsus languidus, & urina flammea, cum lingua arida, & scabra, atque alia hujusmodi.

Itaque a Fermento Febrili acidiori, ideoque coagulante, inductas febres, malignas appellamus; atque ab acriori, sale volatili prædito, ac propterea dissolvente, pestilentes, easque etiam Epidemias, si a communi, & generali causa, præsertim cibo, aut aere, originem sumpserint. Tanta quippe aeris vis est, atque halituum, sive vaporum per aerem diffusorum efficacia, ut hinc potissimum populares, pestilentesque morbos manare comperiamus. Quo etiam fit, cur tam facile in Italia, & præsertim in Tractu Romano, & Neapolitano, febres ejusmodi per æstatem, & autumnum contingant iis, qui itinera per eadem tempora aggrediuntur, audentque de una in aliam Regionem transmigrare. Abundant siquidem nostræ Regiones, tot tantisque fodinis, iisque variis, & multigenis, ferri, mercurii, æris, vitrioli, sulphuris, bituminis, salis, aluminis, quin & ructat undique pessimos, heterogeneosque halitus terra, non ubique similis, quibus aer diversimode inficitur, ut nunc siliceam stagnantes aquas, lacus, paludes, mephites sulphurarias, aquasque thermales innumeras, unde varii, diversique vapores exhalant, & per aerem diffunduntur; quamobrem is dissimilis omnino est, & alicubi nitri, aut salis refertus est halitibus, alibi sulphuris, aut bituminis, ideoque varie inspiratus pulmones, & sanguinem non æquabiliter afficit, illumque modo coarctat, modo diluit, talemque fermentationem excitat, ut præter febrim, etiam veneno similes pariat effectus, ut passim ex misturis diversorum liquorum experimur.

Pestilentes autem febres non raro fiunt etiam contagiosæ, quoties venenati halitus e corpore in corpus transmissi pari modo inficiunt, atque alios, & alios eodem ægritudinis genere corripiunt, & quidem vel per contactum, vel per fomitem, præsertim mediis utensilibus communicatum, vel ad distans halitibus per aerem diffusis. Hinc Epidemii, & populariter grassantes morbi sequuntur plerumque vitium aeris, aut cibi, & potus, & sæpe observantur varii pro varia corporum habitudine. Testatur etiam P. Kircher. *in scrut. Pestis*, exiguos vermiculos ex infectis corporibus in alia exiliisse, qui cuti infixi, contagium communicarent: De Contagio Scabiei idipsum refert Cosmus Bonomus *peculiari Epist. ad Franc. Redium data* 18. *Julii* 1687. *& typis impressa Florentiæ*.

Ex his nunc facile erit colligere causas Procatarcticas, tum malignarum, tum pestilentium febrium. Quæcumque etenim sanguinem ita afficiunt, ut vel ad coagulationem, vel ad exsolutionem deducant, viscera vero labefactent, ejusmodi febres inducent. Præsertim autem id mali genus intulit aer variis halitibus, & vaporibus inquinatus e fodinis, & voraginibus erumpentibus, ab aquis stagnantibus, ab insepultis cadaveribus, aliisque. Neque minoris damni consuevit esse Cibus, & Potus vitiosus: quamobrem in annonæ caritatibus sæpissime febres malignas, pestilentesque grassantes observamus, unde Hesiodo λοιμὸς μετὰ λιμὸν, idest pestis post Famem, dicitur, manusque sibi mutuo dant Bellum, Fames, Pestis. Præterea diuturna Animi pathemata solent etiam ejusmodi febres promovere, quandoquidem ab illis sanguis, cor, cerebrum, ac pene universum corpus violenter exagitatur. A timore potissimum pestem contrahi arbitratur Helmontius.

Ab adjunctis symptomatis has febres cognoscemus. Et sane cum illa concrescentis sanguinis notas referunt, malignam judicabimus febrim: ea vero esse consueverunt ca-

calor infractus, pulsus languidi, & inaequales, torpor in motu, & sensu, leves eruptiones humorum per cutim efflorescentium, tenues urinae, alvus styptica, lingua nigra. At contra pestilentes potius appellabimus, si exanthemata, & pustulae latae compareant, parotides, bubones, stillae sanguinis e naribus, colliquationes, inquietudines, anxietates, ac post aestuationem laxitas, & virium jactura, cum squalore faciei, & oculorum: quamquam saepenumero ista vicissim permutentur, & ancipitem conjecturam faciant, ut etiam accuratissimos Medicos decipiant. Cum autem eadem febris specie corripi contingat eos, qui familiariter cum febrientibus usi sunt, vel utensilia tractarunt, nedum pestilentes, sed etiam contagiosae dicendae erunt, atque eo magis si externis notis, puta pustulis, maculis lividis, aut nigris, ulceribus, bubonibus, aliisque assidentes inficiant.

Quanti igitur sint periculi febres istiusmodi, quisque nullo negotio conjectabitur. In caeteris enim a concepta fermentatione sanguis repurgatur, ac deinceps corpus reflorescit; in his vero corrumpitur, & fatiscit, veluti a veneno infectum. Jure igitur optimo Galenus scripsit generari non raro in humano corpore humores veneno similes, qui solo vapore, aut halitu partes inficiant, gignantque symptomata deleteria, & violentissima, quae aliquando brevissime interimant, exsoluto scilicet, aut coagulato sanguine vitae fomite.

3. De loc. aff. c. 7. & 6. ejusd. op. c. 5.

Quoniam vero dissolvens, aut coagulans venenum tam potens, & efficax gigni potest, ut fere momento cor inficiat, & sanguinem velocissime coagulet, aut dissolvat, idcirco fit, ut interdum homines repente vita privet. Sic etiam fieri potest, ut a conditione coagulantis, vel dissolventis veneni sanguis non ita interturbetur, & fermentescat, ut febrem sensibiliter ostentet, cum plerique referant contigisse aliquando pestilentias sine ulla febre, atque ii praesertim, qui hanc ex signis adaucti caloris, & pulsu celeriori dignoscendam autumant.

Quandoquidem ergo sanguis in his febribus veneno inficitur, aut coagulante, aut exolvente, certe Medela omnis ad illius correctionem dirigenda erit per ea, quae Alexipharmaca, & Alexiteria dicuntur, dummodo coagulans, aut exolvens fermentum evertant, ac praecipitent, sanguinem concrescentem solvant, avolantem vero frenent, & in sua naturali compage detineant.

Quamquam autem coagulans, acidumque fermentum emendari, & repurgari potest diluentibus aqueis, obtundentibus alkalicis, & opiatis, congruentiora tamen, & potiora semper erunt, quae sale volatili sunt praedita, quaeque sua energia valent floridum, vegetumque sanguinem reddere, ac vitale robur adaugere, unaque simul alexiteria vi veneno resistere, & fermentum febrile praecipitare, ac secernere. Cujus generis sunt omnia Theriacalia dicta, Bezoardica, & Diaphoretica, Diascordium Fracastorii, & Sylvii, Theriaca vetus, & Germanorum, Antidotus Orvietani, & Matthioli, spiritus Theriacalis, aqua Salii, Stapedii, & Riverii, aqua vitae Matthioli, & Magnanimitatis, Bezoardicum Minerale, Joviale, Martiale, Solare dictum; lapis Bezaar, sal volatile succini, cornu cervi, & viperarum, extractum ligni aloes, hyperici, juniperi, oleum cinnamomi, & ambari, tinctura tartari essentialis dicta, flores salis ammoniaci, ejusque spiritus, camphora, idque genus alia; ex quibus componi poterunt potiones, pilulae, conditus, pro libitu aegrotantium, & symptomatum varietate. Fotus etiam externi ejusdem census erunt. Margaritae, Smaragdi, Corallia, & gemmae quaecumque, catenus convenire poterunt, quatenus alkali fixo praeditae acidum, quod exorbitat in ventriculo, adjunctisque partibus, absorbere valent; quamobrem satius erit in illorum locum pulverem cornu cervi, oculorum cancrorum, boli Armeniae, terrae sigillatae, terrae Samiae, & Melitensis subrogare; sicut etiam contrayervam, scordium, dictamnum, carlinam, angelicam, rutam caprariam, carduum, vincetoxicum, veronicam, valerianam.

V. Gal. de Ther. ad Pisonem.

Epithemata adeo vulgo commendata in malignis febribus cavenda suadet Mercatus, & Wedelius, ne scilicet ab illis diaphoresis impediatur, eoque magis si frigida adhibeantur. Verum si quandoque applicanda videntur, calida sint, ex spiritibus, tenuibusque liquoribus concinnata. Idipsum admonet Riverius in usu oxyrhodinorum. Multo autem utiliora sunt calida epithemata, & balnea plantis pedum, & pudendis admota ex vino calenti, ejusque spiritu, elixire quolibet, & similibus: ab his enim universum corpus roboratur, sanguinis motus promovetur, futuri abscessus, delirium, aut sopor imminens praecaventur: quod etiam adnotavit Hofmannus in Schroderum.

Tr. 4. de cur. feb. malign. De med. con. ext.

Frictiones utiles erunt, si praesertim adhibean-

Clav. Schroder. parag. 60.

beantur, cum cutis laxanda est, ad faciliorem halituum perspirationem, atque ad promovendum exanthematum eruptionem, quæ sæpesæpius febres istas salubriter comitantur.

Diætam denique quod spectat, illam quam optime institutam esse oportet, perpurgato imprimis aere a cujusvis generis inquinamentis, adhibito quoque, si fuerit opus, igne ex plantis odoriferis. Cibus laudabilis sit, facilis digestionis, & mediocris quantitatis. Vinum perquam optimum, sed modicum, & dilutum; vel ejus loco, si æger sit abstemius, aqua C. C. in balneo Roris parata, scorzoneræ, vel cardui benedicti: Solo quippe vini usu plerique a febribus Malignis liberati referuntur: est enim cardiacum, simulque alexiterium, & sudorificum. Cætera prout prudenti, ac sagaci Medico visum fuerit, resque ipsa tulerit, opportune præscribantur, ut in cæteris febribus dictum est.

In dissolvente fermento febrili alexipharmaca temperate acidis jungantur. Acria enim, & salia volatilia nocua sunt, nisi aceto, aut acidis temperentur, & commisceantur: expertum autem in his febribus sanguinem eductum minime concrescere, sed liquatum, fluidumque diutius perseverare. Utilis idcirco est aqua prophylactica Sylvii, & Barbette, atque extractum ex relictis fæcibus ejusdem; itemque spiritus vitrioli volatilis, & antiepilepticus Hartmanni, arcanum duplicatum Mynsichti, tinctura violarum, aut rosarum cum spiritu vitrioli, vel sulphuris parata, addita confectione alkermes, vel de hyacinthis. In pestilenti, & contagiosa febre efficacissimum dicitur hoc Acetum, quod ex his fit: *Summitatum scordii cum floribus m. ß. verbenæ & galegæ singul. m. j. rutæ unc. ß. corticum mali citrii unc. iij. malorum aureorum dr. ij. ligni aloes optimi: macis & caryophyllorum singul. sc. iv. santalorum rubrorum dr. iij. radicis. zedoariæ unc. j. petasitidos, carlinæ, & angelicæ singul. dr. vj. mevolsenicii, scorzoneræ, dictamini albi, & imperatoriæ singul. unc. ß. enulæ dr. ij. ß. myrrhæ rubræ electæ dr. ij. theriacæ, mithridatii, & diascordii Fracastorii singul. dr. vj. camphoræ dr. i. ß. baccarum juniperi unc. ß. lauri dr. j. ß. croci scr. j. Hæc incisa, & contusa in aceti vini accerrimi cantbar. ij. & vase clauso, detineantur in loco tepido. Sumitur ad cochleare unum.*

V. Graff. de Nat. & usu succ. pancr.

Describitur etiam a Crollio, & Hartmanno elixir adversus pestem; atque aliud a Tychone Brahe summo sui temporis astronomo, cujus meminit Thomas Bartholinus *in Cista Medica*. Apud Isbrandum Diemerbroeck notatur & aqua Theriacalis, quæ mirabilis dicitur simul cum extracto quodam magistrali. Aliæ referuntur a Cratone, & Sennerto. Inquit Helmontius, Hippocratem Pestis antidotum habuisse vinum fumo sulphuris suffitum, vel vinum salsum fervidum cum sulphure; sal etenim abstergit, & a putredine tutatur; sulphur vero venenum cohibet. Promoto deinde sudore patientes alebat cremore hordei, & pro potu exhibebat vinum græcum picatum, cui inerant aliquot grana salis, & sulphuris: folia autem Asari aceto macerata calida superponebat bubonibus; itemque plantis pedum, & manuum, quæ post singulas horas duodecim humo contegendas præcipiebat. Ab usu quoque vini picati, subjit, Hispaniam raro peste affici, cum ibi vina coriis picatis conserventur. Ad stigmata admovebat lintea calida generoso vino intincta, cui sulphur incoxerat. Postremo exhibebat electuarium viperinum ex carne, & corde, & hepate compositum; ut latius apud eundem Helmontium. Insignes pariter vires ad pellendam pestem tribuit Mindererus sulphuri ac vitriolo: nullam enim putredinem, nullam infectionem, nullam humorum depravationem ab his non corrigi fatetur. A vitriolo etiam præstantissimum remedium deduxerunt alii teste Roderico a Fonseca. Vitriolum album in pulverem conteritur, & ter infunditur in aqua rosarum, totiesque siccatur ad solem, adjecto modico camphoræ; deinde cum æquis portionibus dictamni albi, & radicis tormentillæ commiscetur, & in tenuissimum pulverem redigitur. Datur ad dr. j. cum unc. ij. aquæ plantaginis, rosarum, vel acetosellæ, mane, & vespere. Commendatur a nonnullis veluti summum remedium Muria carnis porcinæ despumata; & a Paræo Muria Encrasicholorum piscium. At Crato certissimo experimento sibi constare ait, ad præcautionem, tincturam succini; ipsumque succinum, si eo tempore, carpi, malleoli, & sinistra mamma ad ruborem usque confricentur, unicum fuisse amuletum cuidam Chirurgo Hispano testatur Helmontius. Hartmannus electuarium ex saccharo candido cum spiritu salis per spiritum vini dulci reddito conficit, & commendat. De la Fevre succum Calendulæ cum vino albo propinabat felici cum successu. Idipsum Arcanum fuit Veslingio.

L. 3. de peste. L. 5. consf. 28. hoc lib. Tumul. pest.

Lib. de pestil. c. 20.

T. 2. consult. 10.

Camphora Alexiterium efficacissimum in Peste.

Ple-

Plerique Arsenicum, aut Sublimatum linteolo inclusum, & sub sinistra mamma appensum, homines a Peste tueri affirmant. Addunt alii pulverem Busonum, cujus praeparationem memorat Helmontius. Et refert quoque Camer. *cent. 9. memorab. p.* 27. A pellibus quoque Busonum siccatis, & ulceribus pestilentibus applicatis venenum extrahi scribit Kircherius; idque in communem usum verti apud Germanos. Includunt alii Mercurium crudum in cortice avellanae, & collo suspendunt, ut cordis regionem tangat, ex Marsilio Ficino. Et alii radicem plantaginis majoris sacculo contentam gestandam suadent. At quis unquam his solum fidet? Sicut neque fumo tabaci ab Isbrando Diemerbroek plurimum commendato, aut olenti urinae hirci, quam magnifacit Avenzoar.

Tumul. pest.

De pest.

Apud Scholz. ep. 248.

Postremo bubonibus, anthracibus, pustulis, ulceribus, maculis, aliisque symptomatis, notisque pestilentibus, quae in cute erumpunt, specialibus quoque medicamentis occurrere consueverunt emplastris, cerotis, lituris, oleis, quae multa praesertim referuntur a Sennerto, & Hartmanno. Illud vero potissimum videtur adnotandum non statim ulcera ista ad cicatricem esse perducenda, nisi postquam pestilens virus omnino fuerit resolutum, & expurgatum.

Caeterum ad praecautionem contagiosarum febrium nil conducibilius, quam cito abscedere, ac longe admodum ab infectis locis secedere, & nonnisi tardissime ad eadem redire; vel si id peragi nequeat, procul saltem ab aliis versari, nec penitus illorum utensilibus uti.

De Febre Hectica.

Hectica febris Quotidianae Diariae morem imitatur; pusilla, & lenta est, sed continua; paulo post cibum exacerbatur, cum pulsu crebriori, absque manifesto signo rigoris, horroris, refrigerationis, oscitationis, doloris, & quamvis aliquando genae rubere soleant, in caeteris aequabilis perpetuo observatur. Temporis autem progressu tantam maciem affert, ut tempora collabantur, nares acuantur, oculi squalleant, collum producatur, ungues incurventur, & totum corpus adeo macrescat, ut ossa sola pellis contegat.

Illam aliis febribus, & aegritudinibus succedere testatur Galenus 2. *de crisib. cap. ult. in fine*, ubi postquam de dignoscendis Ephemeris edisseruerit, tandem haec subdit: *De hecticis autem non est praesentis temporis sermo: nulla enim earum in primis diebus, sed in progressu temporis fit, postquam scilicet aliae febres diutusculae durarunt.* Scribit etiam 1. *de febr. differ. capit.* 8. Hecticas febres magna quidem ex parte, ex Ardentibus, quae multum protrahuntur, oriri, nonnullas vero post Ephemeras subsequi. Galeni sententiam probant experimenta: quotquot enim Febre Hectica obiere, sectis cadaveribus, alias aegritudines subiisse inventi sunt.

V. Bonetum in Sepulcr.

Quod Galenus putat 1. *de diff. febr. cap.* 7. a calore febrili per modum habitus cordis solidae substantiae haerenti consumi primo roridam, deinde adiposam, postremo fibrosam corporis substantiam, falsum evincitur ex eo, quia Hecticorum calor tenuis, & pusillus est, qui nullatenus post ejusmodi consumptionem inferre, cum tamen ex adverso exurentissimus calor in ardente febre laborantibus nullam, vel insensibilem consumptionem inferat, etiamsi ad plures dies perduret: Sed & in hypochondriacis, scorbuticis, aliisque citra febrilem calorem non dissimilis emaciatio observatur; qui vero salsas, & acres patiuntur destillationes, quique diabete affecti sunt, statim & intra paucos dies manifestissime contabescunt: igitur a sanguine dissoluto potius, causa fermenti acris, & dissolventis, Hectica febris accidit, cujus ratione illius glutinosa substantia diluitur, & eliquatur.

Pluribus autem ex causis Tabe confici, extenuari, atque omnino consumi contingit. Observamus siquidem plerosque extremo marcore affici ab obstructione venarum lactearum, ac ex adjacentium viscerum, atque a turbato ventriculo, ejusque fermento vitiato, quorum causa alimentum partibus vel non suggeritur, vel vitiosum, & inutile. Nonnullos etiam a suppuratis apostematibus sensim tabescere experimur, si praesertim illa Renibus, Utero, Vesicae, Ano, Thoraci, accidant. Cum his jungenda sunt ulcera interna, praesertim eorum viscerum, per quae sanguis affluentius meare debet. Quosdam Tabidos quoque fieri ex assidua, & immodica evacuatione, puta sudoris, seminis, sanguinis, atque etiam urinae, ut in Diabete. Sed & alii a salsa, & acri stillante in os, & guttur lympha, cum frequenti, & molesta tussi contabescunt: unde Pulmo sensim exhauriatur, & areat, vel multa seri acrioris, aut lymphae salsae copia gravetur, infarciatur, vel

V. Fernel. h. l. & Valles. in 5. Epid.

vel erodatur. Alios pariter a vehementibus, ac diuturnis cum animi, tum corporis motionibus, vigiliis, inedia, cæterisque similibus causis tabidos effectos vidimus, inducta nimirum in sanguine dyscrasia tali, qua sensim ineptus nutricationi evaderet. A Vermibus quoque, præsertim Platiis, intestina fere universa occupantibus, atque alimenta mox e ventriculo delabentia exhaurientibus nonnulli marcorem contraxisse perhibentur. At hos Tabidos potius, vel Atrophos, quam Hectica febre affectos, licebit appellare, facta nimirum contradistinctione Hecticæ febris a Phthisi, & ab his, quæ Scheticæ Febres a Græcis appellantur.

Præterea ad sanguinis vitium hujus morbi causa referri debet. Is enim ex mala fermentatione acrem, & salsam conditionem nactus sensim in Hecticis diluitur; quamobrem neque partes reficit, aut congruenter irrorat: sed potius infensa acritudine muriatica eliquat, pari modo ac a pure in Empyicis experimur: pus autem acritudinem salsam contrahere, patet, cum & erodens, & ulcerans evadat. Verumtamen malam hanc conditionem subit sanguis a sero, atque ab intermista lympha, quæ plerumque in Hecticis acris, & salsa est, ut ostendunt urinæ copiosæ, flavescentes, & acres, mordax, & salsa saliva cum siti, sudores valde faciles, cutim tamen asperam, & aridam reddentes. Hinc quoque fit, ut salsæ distillationi, & salivario rheumatismo obnoxii Hectici, Tabidique fiant.

1. de dif. Febr. 9. Cur autem invalescat, & exacerbetur febris hæc post unam, aut alteram horam a pastu, causam retulit Galenus in irriguam, tenuioremque chyli portionem statim e cibo delapsam, atque a partibus hectico calore affectis attractam; unde quo pacto aqua calci vivæ superaffusa calorem ingentem excitat, & halitus; sic partes cibi humidiores solidis corporis partibus applicitę consimilem colorem promovent, & vapores quoquoversum effundunt. At illi objicit Helmontius, non posse tam cito post unam, aut alteram horam cibum in Hecticis confici, qui in sanis multas horas exigit, ut digeratur, cedatque in partium nutrimentum. Nec preterea congrue comparari possunt calci vivæ solidę partes corporis, quę instar illius, humore aspergi, & accendi queant, cum non aliunde calx viva per aquam soluta fervorem, motionemque concipiat, nisi quia duplici sale potita est lixivio, & acido, ex quorum mutua actione motus, & fervor exurgit, pari modo, ac si sali tartari spiritus vitrioli acidus superaffundatur. Quid insuper, inquit, in vivis est, quod calcis siccitatem ęmuletur, & non quotidiano rore, continuoque permadeat? Nec quod Piens ex Vvaleo in gratiam Galeni affert, oleum vitrioli manu detentum, & modico aquę inspersum ingentem calorem excitare, ut ferri nequeat, quidquam suffragatur.

(Margin: De Feb. c. 9.) (Margin: Med. practic. c. 11.)

Judicare autem non abs re fuerit, simili vitio infici fermenta viscerum, & glandularum in Hecticis, quo sanguis ipse febrim fovens depravatur: præsertim vero ventriculi, intestinorum, & glandularum Mesenterii, contagione affici acrem salsam conditionem redolente, conjicere licet ex eo, quod fęces plerumque laxiores, & alvus ipsa lubricior in ipsis observetur. Cum igitur fluidior chyli portio cum fermentis istiusmodi vitiatis commisceatur, fervorem concitat, imo in cor per tubulum Thoracis delata pulsus crebriores efficit: diluitur autem exinde multo citius chylus, & venas lacteas statim subit, unde non mirum, si post horam unam, aut alteram molestiam cum ardore Hectici patiantur, quam Galenus *Annotationem incompressam* appellavit. Hinc non immerito arbitratur Helmontius Hecticam a corrupta cibi parte in stomacho relicta pendere, ideoque a pastu exacerbari.

Quam vero Deleboe Sylvius causam Hecticę febris adscripsit viscosę tenacitati omnium humorum, pręprimis vero salivę, succique Pancreatici sanguinem ineptum nutricationi reddenti, forte verius Hecticę per consensum, seu symptomaticę dictę, tribueretur, cum scilicet ab illa venę lactęę, tubuli Thoracis, glandulę Mesenterii, & lumbares, intimius obsitę neque confectum chylum admittere, neque ad cor, aliasque partes traducere valent; unde corpus alimento destitutum macrescit, & sensim elanguet. Simili vitio affici quoque solent non raro pulmones, vel cum lympha glutinosiori opplentur, vel cum pure suffunduntur, tuberculis gravantur, aut in vena, & arteria pneumatica infarciuntur, ut sanguinis trajectioni impedimento sint; quod, & aliquando accidisse venę cavę ascendenti observationes Anatomicorum plurimę confirmarunt. Equidem sanguis ab Hecticis eductus plus justo fluitat, atque difficulter, vel nullo modo concrescit. Quin etiam Senibus Marasmo, ut vocant frigido, af-

fecti, cunctisque Animantibus macilentam naturam, habitudinemque fortitis fluentior sanguis inest. Unde verisimilius videtur maciem in Hecticis a dissoluto, suoque glutine privato, quam a glutinoso sanguine provenire. Accedit, quod in his pulsus crebrior fit, qui sane tardus esset, si glutinosus sanguis foret, ut in Cathecticis, & Hydropicis observatur.

A Macie, quæ subinde Hecticis accidit, sensim accrescente, licebit gradus, quos Medici illis attribuunt, internoscere. Quo enim febris hæc diutius protrahitur, eo marcor sensibilior apparebit, quamobrem a principio vix spectabitur; at vero confirmata Marasmodes cuilibet nota fiet. Hinc dici vulgo solet, primum gradum facilis esse curationis, sed difficilis cognitionis; facillimæ vero cognitionis postremum, sed curationis difficillimæ. Confirmatum insuper Marasmum comitantur vigiliæ immodicæ, urinæ colliquatæ, sudores noctu repetentes, vox rauca, & submissa, ac fames immoderata, ex quibus mortem præsto esse conjectandum.

In Curatione distinguendi sunt ejus status varii: etenim primis diebus tractanda est febris hæc more febrium Diariarum protractarum, remotis tamen primum causis externis, unde ipsa originem ducit; mox vero adhibitis iis, quæ sanguinem fermento febrili infectum repurgare valent. Cumque sæpissime febris hæc ardentes, & acutas consequatur, sane illa eadem erunt exhibenda, quæ in ardentibus sunt memorata; consideratis tamen viribus, & propria ægrotantis constitutione. Tunc enim sicuti marcor nullus, vel insensibilis est, ita febris ipsa vix Hecticæ nomen meretur, nisi tantum ex suspicione habitudinis patientis, & febris æquabilitate. At vero quoniam ex acritate muriatica in sanguine inducta pendere speciatim illa dicta est, erit primum ab eadem sanguis specialibus præsidiis repurgandus, non neglectis interea iis, quæ eumdem una simul secundum partem glutinosam restaurare valent. Et quidem ad consumpti corporis refectionem commendant potissimum Medici congruam Victus rationem, Aeris mutationem, & Lactis usum. Et primo Victus rationem ejus generis instituunt, ut modice refrigeret, valenter vero humectet, & efficacius impinguet; unde jura, & contusa testudinum, limacum, & ranarum a plerisque præscribuntur; itemque aquæ ex his medicatæ, electuaria, & similia. At congruentiora sunt jura ex carnibus viperarum, & cancrorum fluviatilium. Cerebella quoque, & interanea animalium, carnes hædinæ, vitulinæ, gallinaceæ. Etsi namque ab illis glutiniosior chylus exoriatur, vegetior tamen ventriculus in ipsis conficiendis exquiritur: quamobrem satius erit delicatioribus alimentis Hecticorum corpora alere, iisque nec immodicis, sed per intervalla assumptis: nam quæ longo tempore extenuata sunt corpora, lente reficere oportet ex Hipp. 2. *Aph*. 7. Pro potu utile erit vinum stomacho gratum congruenter dilutum, & temperate epotum. Saluberrima erit quies cum somno: neque multum de evacuationibus adhuc consuetis solicitum esse decet, cum satis sit alternis diebus ventris onera deponere: alvus quippe lubrica nocua est in ejuscemodi ægritudinibus.

Aeris mutationem, si præsertim in cœlum patrium fiat vel in salubrius, maximeque purum, omnes in hoc affectu commendarunt. Cavendum autem ab eo, qui subinde variat, ac ventis plurimum agitatur: sive enim austrini illi sint, sive borei, mali sunt, ægreque feruntur ab Hecticis. In nostris Regionibus præ cæteris magnificat Aer Stabiensis in Agro Pompejano ad radices montis Vesevi, & littus maris, quo Galenus suos ægros mittere consuevit. 5. Meth. cap. 11.

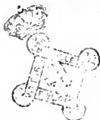
A lacte plerique Tabidi convaluere, illo usi pro cibo, potuque, sine alterius alimenti mistura. Præcellere dicitur Humanum, succedit Asininum, tertio Caprillum, postremo loco habetur Ovinum, vel Vaccinum. Statim ac e mammis fuerit expressum, potari debet, ne coaguletur, & acescat: quare stomacho vacuo, & omni humore repurgato sumendum est; aliter acorem contrahit, & concrescit in caseum, vel etiam corrumpitur, & ventrem solvit, non sine vitæ periculo. Docet præterea Hippocr. 5. *Aph*. 64. abstinere ab illo oportere capitis doloribus obnoxios, insigniter febricitantes, & siticulosos, murmura, dolores, tumores, obstructiones, aliasque ægritudines in alterutro hypochondrio patientes, eosque omnes, quibus multa sanguinis dejectio facta est. Quantum enim utilitatis ex ejus usu sperare licet, cum bene cedit, tantumdem & irreparabilis nocumenti accidet, si acescat, & corrumpatur in ventriculo; quamobrem ex Galeno admiscent practici mel, saccharum, vel sal. Caute igitur illo utendum erit, etenim res est solicitudinis plena timoris: quamvis plerique nil mali

ab illo

ab illo vereantur, ac temere adhuc Empyicis, & Phthisicis exhibeant. Pro eo nonnulli lacte amygdalarum dulcium, nucleorum pineorum, & seminum melopeponum utuntur eventu feliciori. Et alii aquis ex carnibus vituli, capi, aut viperarum; itemque ex pulmone vervecis recenter exempto: sicut etiam ex serpentibus, quos nostrates Cervones vocant, per alembicum elicitis, qualis præcipue est aqua illa, quæ ab Auctore suo Capocefali dicitur: pariterque sanguinis lactentis vituli, vel agni, ex B. M. Ptisana etiam hordeacea in frequenti usu est, necnon syrupus ex cancris fluviatilibus concinnatus.
L.3. pra. adm. obs. 36. Fertur Zacuto summe profuisse cuidam Tabido, cui nec balneum, nec lac, nec aliud quidpiam humectans, & reficiens contulerat, Aqua Ranarum per B. M. elicita, & cum syrupo violaceo permista, atque in potum quotidianum exhibita: iisque elixis cum oleo, sale, saccharo, & salsamentis in cœna, & prandio, una simul assumptis, ac præterea interdiu jure ex illarum carne contusa parato, cum amygdalis, lacte, butyro, farina hordei, saccharo, & vitellis ovorum, ac denique cinnamomo, & aqua rosacea irroratis, lenique igne una decoctis. A Balneis etiam aquarum dulcium, & ab inunctionibus butyri Saturni cum sanguine testudinis, aliisve aliqui etiam convaluere.

Verum præter ea, quæ humectant, & alunt, glutinosamque sanguinis portionem restaurant in usum ducenda quoque sunt, quæ acritudinem ejusdem muriaticam corrigere, & emendare possunt. Et quidem ex Hartmanno efficax proponitur sal coralliorum, & unionum rite præparatus: itemque pulvis cachecticus Quercetani (si Cachexia conjungatur) saccharum e margaritis in conditurам redactis cum ebore, & oculis cancrorum. Cerussa etiam stibii in aqua plantaginis, vel rhapontici mira quoque præstat, si tamen opportune detur saltem per mensem. Ejusdem quoque efficaciæ est Antihecticum P. Poterii ad plures dies exhibitum, itemque sal Jovis, & Saturni dulce redditum. Lixivium quoque e calce viva concharum, tellinarum, & silicum fluviatilium paratum efficacissimum est, ad corrigendam acritudinem salsam muriaticam; de quo Sylvius Deleboe *Prax. lib.*1. *c.*6. *num.*14. Ejus loco sufficit potest aqua calcis clarificata; Aqua pariter sanguinis suilli destillata cum succo expresso gammarorum fluviatilium, adjecto saccharo clarificato, summe etiam prodest Marasmo affectis ex Prævotio. Nitrum fixum mirabiliter quoque sanguinis acritudinem retundit in Hecticis: unde Panacea confici poterit ex æquis partibus istius, & cerussæ stibii: quinimo adjecto sale volatili Tartari, nedum Hecticis, sed aliis quoque morbosis corporibus conferet. Ceterum pulvis Haly, decoctum Cacao, ejusque pars butyrosa, lac amyli ex tritico, avena, & hordeo: aqua stillatitia ex pulpa, & seminibus cucurbitæ, summitatibus tenerioribus salicis, hisque similia, non raro etiam conferre consueverunt.

Tabes demum a reliquis causis inductas, obstructione, apostemate, ulcere, evacuatione, pervigilio, vermibus, pathematis animi, cæterisque curare oportebit remediis ad hæc congruenter comparatis, de quibus alibi dictum est.

F I N I S.

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A

An-

Index Rerum Notabilium.

Ce-

Fe-

G

H

Hecti-

I

N

Q

R

S

Sto-

Vene-

FINIS.